

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કોપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૩૫૬૨ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ ઝોરિંગા પ્રભુ રૂબાઈ

વિષય ૫૨૨૪૬:૩૩

આ પુસ્તક

બાંધવાનું તથા તેના પુઠાં ઉપરનું

રંગીન એમ્બોસીંગ કામ

મુંબઈ

કાલબાદેવી રોડ, ઉપરની

ધી

બાંધે ગોટડ એમ્બોસીંગ કું. ૦,

એ કીધું છે.

૨

કારોનેશન વર્ષની શ્રીભક્ત સચિત્ર માસિકની બેટ.

Presentation
FOR
The Coronation Year.

SHREE
Gaurang Prabhu.

Part I.

PUBLISHED BY

Jamietram L. Pandit

Editor, SHREE BHAKTA.

AHMEDABAD.

1912.

श्री विश्वबंध स्मारक

श्री लक्ष्मी द्वितीय दिग्गवती.

श्री गौराङ्गप्रभु

(सचित्र चरितामृत.)

पूर्व विभाग.

अनुवाद

जगन्नाथ भुवनेश्वर पाठक

पुणे १९११.

अनुवाद

जगन्नाथभुवनेश्वर पाठक

अभिप्रेत श्रीलक्ष्मी सचित्र भाषिक,

अमरावती.

संवत् १९१८ आषाढी पूर्णिमा सन १९१२.

मुद्रण ३. ३-०-०.

ગ્રંથગત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગ્રંથરાત્રી કોપીરાઈટ-સંપ્રદ

૩૮૬૨

૫૨૨૬૬૩૩

ઈ. સ. ૧૮૧૭ ના ૨૫ મા અક્ષર પ્રમાણે રજીસ્ટર કરાવી.
સર્વ હક પ્રકાશકે સ્વાધિન રાખ્યા છે.

सम्राट् बादशाह पंचम ज्यॉर्ज.

सम्राज्ञी महाराणी मेरी.

અનુવાદકર્તાના બે શબ્દ.

ચોક્કસ વર્ષે એક મિત્ર પાસે સ્વ. બાબુ શિશિરકુમાર ચૌધ પ્રકાશિત “લોર્ડ ગૌરાર્જી નામનું” ઉચ્ચ પુસ્તક જોતાં તે વાંચવા યોગ્ય ગણવાથી ખરીદ કર્યું. એકંદર પુસ્તક વાંચતાં મહા પ્રભુ શ્રી ગૌરાર્જીની લીલાના પરિચય યુર્જરપ્રજાને કરાવે છે હોય તો બાકિનું ‘અર’ સ્વાયં અને ધર્મનું રહસ્ય ધર્માનુરાગી સજ્જનોના ગળણવામાં આવે તેમજ આવા પરમ કાકા મહાત્માના વિષે યુર્જરપ્રજા ધણું આજ્ઞાં જાણે છે તેના ચરિતા-મૂલને તે આસ્વાદ બે એ હેતુથી આ ગ્રંથને અનુવાદ કરવા-અનુમતિ આપવા સ્વર્ગસ્થ બાબુશ્રીને વિદામિ કરતાં ધણાજ ઉદાસથી તેમણે તે આપી. આથી એ ઉચ્ચ ગ્રંથને યુર્જર-પ્રજામાં અનુવાદ કરવો મેં શરૂ કર્યો.

અનુવાદ કરતાં કેટલીક વખત લીલાના કોઇ ભાગ સમજતો નહિ તો બાબુશ્રીને લખી પૂછાવતાં બહુજ સ્પષ્ટ રીતે તેઓથી તેના ખુલાસો આપતા હતા અને પુસ્તક તૈયાર થયેલું જોવા બહુ ઉત્તેજથી ખતાવતા હતા. આજે જો તેઓથી હયાત હોત તો તેમને અપૂર્વ આનંદ થાત. તેમનું શરીર એ જોવાને વિદ્યમાન નથી તોપણ પ્રભુના ધામને તેમના આત્મા હરિ બાલ હચ્ચારી રહ્યા છે તે આ ક્ષુદ્ર પ્રમાણે દર્શથી વધાવી લેશે અને પ્રભુના જગતમાં જ્ઞાનરશ્મિ પ્રકટતાં જેમ પોતાની કૃતિને અન્ય ભાષામાં વિચરતી - જેમ ધન્ય માનશે. હું એ બાબત તેમનો ખજી રહ્યો છું, પરંતુ મારા યુર્જરપ્રજાઓ આ પુસ્તકથી કંઈ ભાગ જોળવશે તો તેટલો હું મુક્ત થઈશ એમ માનું છું. પ્રભુ એમના જેવા સાધુઓને ઉત્પલ કરી રેલની નહ શતી જ્ઞાનરમ્બિ હવે ત રાખો એવું પ્રાર્થાં કૃતકૃત્ય થાઈ છે.

બાબાનંદરની પ્રજાતિ આલતી હતી તે કેટલાક ખગવાસી બંધુઓના ગળણવામાં આવતાં તેમણે અમૂલ્ય સૂચનાઓ આપી. તેમજ આ પ્રાન્તના કેટલાક કાર્તિક સજ્જનોએ તે માટે ઉત્કંઠા ખતાવી ઉત્સાહ વધાર્યો. સુરતના એક રેન્દીએ એક દિંદી પુસ્તક પણ જોવા મોકલ્યો આપ્યું. આ પુસ્તક આવ્યા પછી કેવલ બાબુશ્રીના ગ્રન્થનું સાધાનંતર કરવા કરતાં મહાપ્રભુ સંમતિ ઉચ્ચિત, દિન્દી અને સંરકૃત ભાષામાં જે કંઈ સંખ્યનું હોય તે જેમ તે ઉપરથી પુસ્તક લખ્યું હોય તો લીલા વિસ્તારપૂર્વક ગળણવામાં આવે એ વિચાર ઉદભવવાથી મળી ચકતા તેવા ગ્રન્થો વાંચ્યા અને તે સર્વના આધારે પુસ્તક લખવા માંડ્યું. સુરતરાજા મિત્ર પણ પુસ્તકની પ્રસિદ્ધિ જોવા વિદ્યમાન નથી, છતાં પ્રભુમકિતપરાયણ તેમનો આત્મા કૃતજ્ઞતાથી અર્પેલું આ પુષ્પ સ્વીકારશે એમ વિશ્વાસ છે.

પુસ્તકનો પ્રથમ ભાગ લખાઈ રહ્યો અટલે રેન્દીએ અને શુભેચ્છકોએ તે પ્રસિદ્ધ કરવા પોતે તેમજ છાર શુદરઓ મારફત તજવીજ કરી. પરંતુ અનેક કારણસાત તે પ્રસંગ એ પ્રસિદ્ધ કરવાનું અનુદય થયું નહિ.

ઉપર ઘેરાયે વખતે પ્રસિદ્ધ શ્રીભક્ત માસીકના વિદ્વાન અધિવાન અને મહા શક્તિ તથા મારા પરમ મિત્ર રા. જગન્નિવસીયમ લક્ષ્મીનાથ પંડિતે એ પુસ્તક બહાર પાડ્યા હતા હતા દર્શાવ્યાથી થોડા રીતે તે પ્રસિદ્ધ થયે એવો વિચાર હોવાથી દસ્તાવિજિત થઈ તેમને મેં સોંપી. સ્વતંત્ર પુસ્તક બહાર પાડ્યા કરતાં માસિકના માહોને તે એટલા આપવામાં આવે તો માહોને વિશેષ સતોષ થાય એવો વિચાર તેઓપ્રાને સ્વરૂપથી મને પોતાની હજી દર્શાવતાં તે પ્રમાણે કરવા મેં અનુમતિ આપી અને આજે તે આરા સુંદર કાચળ, જાચળ, ચિત્રો તથા સુશોભિત પુર્ણ અને સંક્ષિપ્ત નોંધ સાથે બહાર પડે છે.

જાણતાં પહેલાં એક વખત એક જગ્યા હજી હતી, પરંતુ તદિં પાછો ફરે સમયમાં તે પ્રસિદ્ધ કરવા એમને આમદ્દ હોવાથી મુદ્દો સુધારવા તથા જ્યાં જ્યાં સ્થપત્ય થયું હોય ત્યાં ત્યાં તે સુવ્યવસ્થિત કરવાનું સર્વ કામ એમના તરફથીજ થયું છે અને એ જાણત માત્ર આ એ સુંદર સમયનાજ વ્યવસ્થા અને પ્રાપ્ત થયો છે, એ સર્વ તેમની શુભ કામળી અને શ્રમ માટે હું એમને બેટકો આભાર થાનું કોટલી કોટલી કોટલી છે. આ પુસ્તક સુદ વાચક-જુના કાચમાં આપવાનું સર્વ માન એમનેજ પડે છે.

લીલાનો કાચ વધારિયત કાચ માટે પુસ્તકોને આપારેજ માટે કવચિત્ વિસ્તાર કરવો પડ્યો છે. આપીનું સર્વ આધારભૂત પુસ્તકોનાજ અનુવાદ છે, કેટલેક પ્રસંગે મારા કબ્જો કરતાં દિન્દી, સ્વરૂપ વગેરે મૂળ લખાણથી વિશેષ જ્ઞાન સમગ્ર એમ કાગેલું ત્યાં ત્યાં તેના નેજ પડે અને સ્વોદો મુદ્દો દર્શિગેચર થશે જે માટે શુભી વાચકવર્ગ કામા આપશે એવી આશા છે.

ઉપર કોટલુંજ જુલાવવાનું કે સ્વરૂપ આજ શિશિરકુમાર યોગેશ પુસ્તકોનાજ આ પુસ્તક સુખ અનુવાદ છે, અને જે કંઈ કાંઈ છે તે તેમનુંજ છે. તે થોડે થણે અંશે દર્શાવી સહવા પ્રસન્ન અને સંક્ષિપ્ત આપી હોય તો તે પરમદુપાત્ર પરમાત્માની મહત્ત્વ માનું છું.

જે સજ્જનોએ, મિત્રોએ તથા દિવસિતોએ આ કાર્યમાં સલાહ વગેરેથી મને સદા આપી છે તેમનો તેમજ મારા મિત્ર મિત્ર શ્રીભક્તના કાર્યક્ષેત્ર અધિવાન અને પ્રકાશકો પુસ્તકપ્રસિદ્ધિમાં મુશ્કેલી મહાન પ્રમાણ બહુત પ્રતિ આભાર માની, જગતના શ્રેષ્ઠ સાર્થ પ્રમાણે—

चित्रं चतस्रोर्मूले ब्रह्माः शिष्या गुरुर्गुवा ।
गुरोस्तु मौनं व्याख्यानं शिष्यास्तु चिन्तनसंशयाः ॥

પ્રમુ. તેની પ્રગતિ સંજ્ઞા દાખો અને સર્વ દરિદ્રસમય અને એવું હજી અત્ર વિરમું છું.

નિવેદન.

૧૯૨૩-૨૪

શ્રી કૌરોનેશન વર્ગની શ્રી ભક્ત સચિવ માસિકની, શ્રી વિદ્યવંદરમારક-શ્રીભક્ત દ્વિતીય કિરણાવલિ નામક-શ્રી ગૌરાજી પ્રભુના સચિવ ચરિતામૃતની બેંદ અમારાં ગુણગ્રાહકોને અર્પણ કરતાં અમને આનંદ થાયછે.

આ ઉત્તમ ગ્રંથનો પૂર્વ વિકાસ અમને રૂપાધિન કરવા માટે અમે અમારા પરમ મિત્ર અને વિદ્વાન અનુવાદ કર્તા શ્રીયુત જગન્નાથ મંજારામ પાંકજી નો અંતઃકરણ પૂર્વક આભાર માનીએ છીએ.

શ્રી ત્રેપરસાધક અધિકારી વર્ગના સ્વરૂપસ્થ અગ્રણી શ્રીમાન છોટાલાલ છવનલાલે આ માસિકપર અનેક ઉપકાર કર્યા છે. આપણા ગુર્જર પ્રાંતના સન્માનનીય તથા વિદ્વાન સાક્ષર શ્રીયુત મણિલાલ નથુભાઈ બી. એ. ના શબ્દમાં કહીએ તો "શ્રી ત્રેપરસાધક અધિકારી વર્ગના અમરણ્ય અને મહા-કાવ્યના અધિપતિ સ્વર્ગવાસી શ્રીયુત છોટાલાલ છવનલાલ તે વર્ગ.તરફથી તીકજતાં સર્વ માસિકોના અધિકારતા અને પ્રેરણાદનદાતા હતા તથા તે વર્ગનું છવન હતા. આ ભક્ત માસિક પણ પ્રાંતઃકાલ, ધર્મધ્વજ, યમદહ આદિ માસિકોની માફક એકસરખી રીતે તેમની કૃપાને પાત્ર હતું." આ વાક્યો અદ્યારશઃ સત્ય છે અને તેથી તેમના માનમાં શ્રીભક્ત 'માસિક' તરફથી બેંદ તરીકે આ દ્વિતીય કિરણાવલિ પ્રકટ કરી શકવા માટે અમે પરમાત્માનો અંતઃકરણ પૂર્વક આભાર માનીએ છીએ.

શ્રીમાન ભારતર સાહેબની ગુરુભક્તિ અનુકરણીય હતી એ સર્વવ પ્રસિદ્ધ છે. આ સદગ્રંથમાં શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્માના લીલા તત્ત્વ શ્રી ગૌરાજી પ્રભુની ભક્તિનાં રહસ્યો અને ભાવો સુંદર રીતે પ્રકટ થતાં હોવાથી શ્રીમાન ભારતર સાહેબના સુપરિચિત પુણ્યશાળી સ્ત્રીપુરુષો તેમની ગુરુભક્તિના દાર્દરે સમજી, તેમનું અનુકરણ કરશે. વળી "ભક્તિથી સહુ મુખ્ય આવતું" વશ વિશ્વભક્તિથી થતું" એ સહૃદય ચિંતમાંથી રૂપતઃ સ્પૃશ્વેશ અનુભવેને પ્રાપ્ત થશે અને તેની ગુર્જર પ્રભાવર ઉત્તમ અસરે પ્રકટાવશે એવી આપણે આશા રાખીશું.

આવતા વર્ષ માટે બેંદના પુસ્તકના સંગ્રહમાં અમને પણ પ્રેમી ભક્તગજો તરફથી એક સર્વોત્તમ સુચન કરવામાં આવ્યું છે. "શ્રીમાન વાલ્મીકીયાર્થેષ મહાપ્રભુ" - આ નામથી કેણુ અમરણ્યું છે? ભક્તિ માર્ગનું સર્વોત્તમ સ્વરૂપ

આપણી પ્રભામાં પ્રસારવાનું કાર્ય પ્રકારનું જાન આ આચાર્યશિરોમણિને ઘટે છે. તેઓ શ્રીનું ઉત્તમ લીલામૃત રચવામાં આવે, તેને ઉત્તમ કામગીર ધણીજ સંભાળ, થી જાવવામાં આવે, શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનની તથા આચાર્યશ્રી મહાપ્રભુશ્રીની જુદીજુદી પૂજ્ય લીલાઓનાં મનોહર ચિત્રો તૈયાર કરાવવામાં આવે અને શ્રીવલ્લભાચાર્યશ્રી મહાપ્રભુશ્રીની જુદીજુદી ગાદીઓને અલંકૃત કરનાર હાસિનાં તથા પૂર્વનાં પૂજ્ય સ્વરૂપીનાં સુંદર ચિત્રો સાથે એક ઉત્તમ ગ્રંથ તૈયાર કરવામાં આવે તો ભારતવર્ષની સમગ્ર પ્રજા પર મોટો ઉપકાર થાય.”

આ કાર્ય મહાન છે, જેનું કદિજ છે તેનુંજ ઘણા ખર્ચની અપેક્ષા રાખે છે. સાધારણ માણસ આ કાર્ય કરી શકે એમ નથી, પણ શ્રી મહાપ્રભુશ્રીની કૃપાથી એક સામાન્ય ભક્ત આ કાર્ય ઉત્તમ પ્રકારે કરી શકે એવી શ્રદ્ધા હોવાથી આ ભેખડની પ્રતિમાં એક ઉત્તમ ગ્રંથ તૈયાર કરી શ્રીભક્તનાં આદેશમાં બેઠાં તરીકે આપવા અભિમાન પ્રકટે છે.

શ્રી આચાર્યશ્રી મહાપ્રભુશ્રીની અમૃતમય હૃદયરૂપે આ કાર્ય ઉત્તમ પ્રકારે સિદ્ધ થાઓ એવી તેઓ શ્રી પ્રતિ નમ્ર પ્રાર્થના છે.

જ. લ. પંડિત.

અમદાવાદ.

श्रीमान मास्तर साहेब.

વિષયાનુક્રમ.

આદ્યક વિષયો.

અનુવાદ કરનાર બે સભા.

અનુવાદના.

આદ્યકમ.

આદ્યકમના રજીસ્ટર.

આદ્યકમના રજીસ્ટરની મુદ્રિ.

પ્રથમ પ્રકરણ.

પૃષ્ઠાંક.

૧.

૫.

૧.

૬.

૧૦.

શ્રી ગોરાંગ પ્રભુ.

વિષય.

પ્રકરણ.

પ્રથમ પ્રકરણ.

૧.

૩૦.

વિષય અને શ્રીગોરાંગપ્રભુ.

૨.

૫૨.

નિમાન સ્વર્ગ વિષયને મુદ્રિ છે.

૩.

૫૫.

નિમાન પદ્ધતિ.

૪.

૧૨.

નિમાન.

૫.

૮૧.

નિમાન પુનરાગમન.

૬.

૮૮.

પ્રતિષ્ઠાપદ્ધતિની મુદ્રિ.

૭.

૧૧૧.

તેમની પ્રતિષ્ઠા.

૮.

૧૧૫.

પ્રથમ રજીસ્ટર.

૯.

૧૨૨.

અક્ષિ આ કાંઈ કશુંપણ વસ્તુ નથી.

૧૦.

૧૩૬.

નિમાન.

૧૧.

૧૫૮.

રાગીના કૃત કરી ગામના.

૧૨.

૧૧૭.

નિમાનની કિંમત વિષય પ્રમુદિ.

૧૩.

૧૮૦.

વિષયની મુદ્રિ.

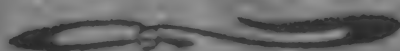
૧૪.

૨૦૭.

આનંદ વિષય.

૧૫.

૨૩૨.

અમદાવાદ.

શ્રી સત્યવિજય પ્રીતીય પ્રેસમાં શ્રી. સત્યમયજી દ્વારા લખેલું.

પ્રસ્તાવના.

આપ, વિદ્યુત, તથા મુદ્રણકલાએ પૃથિવિ પર વસનારી જિન-જિન પ્રજાઓને હાસમાં વિશેષ સુખપ્રદમાં આણી છે તથા મનુષ્યોનાં મન વિસ્તૃત કર્યા છે, તેથી જોઈ પણ ખાસ પ્રજા પર સર્વશક્તિમાન પરમાત્મા અવશ્ય કરીને કૃપા કરે છે અને અન્ય પર નથી કરતાં એવી ભગવાન

મનુના અવતાર
સર્વવર્ણા ધનનો
વિશાલ ભાગ.

દૂર થતી જાય છે. આજે આગળથી વર્ષ પર પરમેશ્વરના પુત્ર મહાન પેગમ્બર ઇસુ ખ્રીસ્ત જુડિયામાં દર્શન આપે છે, તેમ તેજ પરમાત્માની વિશ્વિતિ પંદરેક સેકા પછી બંગાલના નવદ્વીપ (નદિયા) નામના સાંત નગરમાં પ્રકટ દર્શન આપે છે. આખો વર્તમાં આ અવતારને શ્રી ગૌરાજી પ્રજા, શ્રીકૃષ્ણ ચૈતન્ય, અને ખીજાં ધર્મી નામોથી ગૌરાજી પ્રજાએ પણ અનેક અમરકારોથી આપણી પ્રજાને આશ્ચર્યચકિત કરી છે.

આપે પાશ્વર્ય જગવાદથી ડગમગી ગયેલી આપણા દેશની શ્રદ્ધાને ખ્રીસ્તીઓની ખ્રીસ્ત પરની શ્રદ્ધાના બોધવડે ટકાવવાનો પ્રયત્ન કરી એક પદ્ધતી ઉપકાર કરવામાં આપ્યો છે, ત્યારે તેના બદલામાં કૃતજ્ઞતા રૂપે આપણે પણ તેમને શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન અને શ્રીપ્રજા ગૌરાજીનાં દહનિ અર્પવાને તૈયાર હોઈએ.

આગળથી વર્ષ પર જુડિયામાં એક પેગમ્બર જન્મ્યા હતા એ વાત જો ખરી હોય તો અન્ય સ્થાનોમાં જન્મતા દત્તિદાસનાં જિન-જિન સમયે અને જિન-જિન સ્થળે અન્ય પૂર્વ અને પશ્ચિમ પેગમ્બરો દર્શન આપે એ પારણ અપોચ નથી. આ પ્રમાણે ઇસુ ખ્રીસ્તનો અવતાર જો માનવો યોગ્ય છે, તો શ્રી પ્રજા ગૌરાજીના દિવ્ય સ્વરૂપનો સંભવ પણ અવશ્ય સ્વીકારવો જોઈએ. જો આપણે શ્રી પ્રજા ગૌરાજીના અવતાર સ્વીકારીએ છીએ તો ઇસુ ખ્રીસ્તનો પણ અવતાર સંભવે છેજ. ઇસુ ખ્રીસ્તને કલિપત પુરુષ માનનારા પોતાના દેશના અવતારોને કલિપત ઠરાવે છે અને પોતાના દેશમાં પ્રકટ થયેલા મહામાઓના તત્વની વાસ્તવિકતા સ્વીકારનારા અન્ય દેશના મહામાઓના દૃતવની સૂતતા સ્વીકારવાને તૃપ્ત રહેવા જોઈએ.

દિવ્ય દિવસથી એવું જણાવે છે કે જોઈ અવતારનો ઉદ્ભવ (એટલે પૃથિવિ પર ઇસુ રને અવતાર) એ સ્વાભાવિક છે. શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતાના પવિત્ર પુસ્તકના ચોથા અધ્યાયમાં શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન (સર્વશક્તિમાન હંમેશ) કહે છે—

શ્રી કૃષ્ણ મગવાન
હું કરે છે ?

યદા યદા હિ ધર્મસ્ય ગ્લાનિર્મચતિ ભારત ।
અન્યુત્થાનધર્મસ્ય તદાઽઽત્માનં સૃજામ્યહમ્ ॥ ૭ ॥
પરિત્રાણાય સાધૂનાં વિનાશાય ચ દુષ્કૃતામ્ ।
ધર્મસંસ્થાપનાર્યાય સંભવામિ યુગે યુગે ॥ ૮ ॥

હે ભારત ! ત્યારે ત્યારે ધર્મની ગ્લાનિ થાય છે અને અધર્મના આદુભાવ થાય છે, ત્યારે ત્યારે હું પોતાને સર્જું છું. સાધુઓનું રક્ષણ કરવા, દુષ્ટોનો વિનાશ કરવા, અને ધર્મનું સ્થાપન કરવા હું યુગે યુગે અવતાર ધારણ કરું છું; એટલે પાપકૃપર પાર્થિવતાની એટલા સ્થાપન કરવાની આવશ્યકતા હોય છે ત્યારે હું અવતાર ધરું છું, એટલે કે પાપ કૃપર પાર્થિવતાની એટલા સિદ્ધ કરી આપવા હું પૃથ્વિપર આવું છું.

ઉપરના શ્લોકમાં દર્શાવેલા નિયમની ના પાડવી અસંભવિત છે. જે ઉપર એક સ્થાન ઉપર પેગમ્બર મોકલે છે તેા હંતર સ્થાનોમાં તે અન્ય પેગમ્બરો મોકલે છે એ આશ્વા સ્વાભાવિક છે. મહુખ્ય ઉત્તરમાર્ગ-ગામી પ્રાણી છે, અને જેમ જેમ તે આગળ વધતો જાય છે તેમ તેમ તેને ધર્મરૂપ સંગીન ખોરાકની આવશ્યકતા છે. એવાદ્વામના સમયમાં માહુદી લો-કાને જે પુરતું લાગુ તે ખ્રીસ્તના સમયમાં તેમને ખસ ન લાગુ. કાળના વધવા સાથે વિચાર-સંકમણ સ્વાભાવિક છે.

વળી અસ્વાભાવિક વાતો ઉપર સ્વાભાવિક આરથા બેસતી નથી. દર્શાવે તરીકે, પુ'ક જે સહેલ નથી પણ મયોગસિદ્ધ ક્રિ-વાઓ છે. મારીને તથા રોગવાળાં અંગેઉપર હાથ ફેરવીને સાજા કરવાની વાત એકલી તર્કસંકિતથી કોણ માનશે ? આર્યાવર્તમાં રોગો મટાડવાનો આવો પત્ત કરવામાં આવે છે, અને પ્રથમ દૃષ્ટિએ આ ક્રિયા માનવેમનું પરિણામ છે એમ લાગે છે, છતાં જ્યારે ધાન્સમાં એજ ક્રિયા વડે મેસ્મર રોગો મટાડે છે, ત્યારે પ્રાણવિનિમયમાં કંઈક સત્ય છે એટલુંજ નહિ પરંતુ વળી અને ચાલતી એના જેવીજ બીજી રીતો પણ કુદરતના કોઈ શુદ્ધ નિયમઉપર સ્થાપિત થયલી છે એમ સ્વીકારવાની આપણને ફરજ પડે છે. તે વહેમ નથી પણ પ્રયોગસિદ્ધ ક્રિયાઓ છે.

અસંભવિત વાતો સ્વાભાવિક રીતેજ આરંભમાં આપણા માનવામાં આવતી નથી; પરંતુ અન્ય દેશમાં અને અન્ય સમયે જે એવીજ વાતો બને છે તેા પછી તે માનવામાં આવે છે. પ્રભુ ખ્રીસ્ત કે પ્રભુ ગૌરાજી એ બેમાંના કોઈનું પણ નામ કદી ન સાંભળ્યું હોય એવા કોઈ શુદ્ધિમાન પુરુષને જે તમે કહો કે પશ્ચિમ દેશમાં સાધારણ રીતે મનાય છે તેમ ખ્રીસ્ત ઈશ્વરના પેગમ્બર હતા તેા તે તમને હસી કહાડશે. પરંતુ જે તમે તેને એમ કહો કે પૂર્વ દેશમાં મનાય છે તેમ પ્રભુ ખ્રીસ્તના સંબંધમાં જે અમતકારોનાં વર્ણન કરવામાં આવે છે તેવાજ ખરેખર ચોક્કસ અમતકારો પંદર સૌકા પછી નદિયામાં ફરીથી જન્યા છે અને પ્રભુ ખ્રીસ્તની પેઠે પ્રભુ ગૌરાજી પણ પોતાની અદ્ભુત શક્તિને લીધે ઈશ્વરના અવતાર મનાયા છે ત્યારે (તે જે નિષ્પા-લસ મનનો હશે તેા) તેને માનવું પડશે કે એ વાતો ખરી હોવી

એકઠાં. અમરુતિમય વાતો આવા બે અને દુર રહેલા દેશોમાં અને તે પશુ સિન્ન સિન્ન સમયે બનેલા છે એ પ્રતિ દષ્ટિ નાખતાં તે બંને મહાન પુરુષોની દિવ્યતા તેના કલ્પમાં સિદ્ધવત્ સાબરો. પેગમ્બરો બંને પરમેશ્વરનો આદેશ લાલનારાજ હોય તો તેઓ પરસ્પર વિરુદ્ધ જાવોનો કદી પશુ ઉપરેસ આપશે નહિ. કેમકે ઈશ્વર એકજ છે, અને તેના નિર્ણયો નિર્વિ-કારી છે. વાસ્તવિક રીતે આપણે જેમકે જીએ કે પ્રભુ પ્રીત, દબરત મહમદ પેગમ્બર અને પ્રભુ ગૌરાજી મુખ્ય જાણતોમાં એકમત થાય છે. તેઓ ઈશ્વરનો પિતૃભાવ, મનુષ્યનો આત્માવ, આ જન્મ પછીની સ્થિતિનું અસ્તિત્વ, અને મનુષ્યજાતિનું ઉચ્ચજાતિ પ્રકટ કરે છે. સિન્ન સિન્ન દેશમાં અને સમયમાં પ્રકટ થયા છતાં મુખ્ય જાણતોમાં તેઓ એકમત થાય છે એ વાત એ સિદ્ધ કરે છે કે તેઓ કલ્પિત પુરુષો નથી.

મૂર્ખ લોકો એક બીજાના ધર્મના મૂળ પુરુષો સંબંધમાં તકરાર કરે છે. તેઓ પોતાનાની સ્તુતિ કરે છે અને અન્ય સર્વને હલકા પાડે છે. પરંતુ હજારો વિનાના સત્યસૌષ્ઠ પુરુષની દષ્ટિએ તો તેમની પરસ્પરની તકરારથી પ્રત્યેકનું ખરાપણું જ આવે છે. પ્રભુ પ્રીત પેગમ્બર હોય તો દબરત મહમદ તથા પ્રભુ ગૌરાજીને પશુ તેવા ગણવાને આપણે બંધાયલા જીએ, તેમજ બંને પ્રભુ ગૌરાજી ઈશ્વરના અવતાર માનીએ તો પ્રભુ પ્રીત અને દબરત મહમદનાં કાર્યોને સમરૂપે સ્વીકારવાને આપણે બંધાયલા જીએ. પણ મનુષ્યોએ સ્વીકારેલી ઠાંઠાપણુ દીવ્ય વ્યક્તિને પેગમ્બર તરીકે ન માનવાથી પરિણામ એ આવશે કે આપણને જગત્તા પ્રત્યેક ધર્મના આગેવાનોને પેગમ્બર તરીકે માનવાની જગજગ ના પાકવી પડશે; કેમકે ધણાખરા ધર્મપથો સર્ગીય દ્વંત્ર ઉપર રચાયલા છે. બૈદ્ધ, ખ્રીસ્ત અને મુસલમાનો વચ્ચે પેગમ્બરો સંબંધી એક અવિરત તકરાર ચાલી આવે છે. પ્રભુ પ્રીતના અનુયાયીઓ બંને બીજા પેગમ્બરોની વાસ્તવિકતા નહિ સ્વીકારવાને હક ધરાવતા હોય તો અન્ય પેગમ્બરોના અનુયાયીઓ પશુ એમના પેગમ્બરની સત્યતા નહિ સ્વીકારવાને હક ધરાવે છે.

એવું પરિણામ શું આવશે? બૈદ્ધ અને મુસલમાનો પ્રભુ પ્રીતનો અનાદર કરશે અને કેવલ ખ્રીસ્તીઓજ તેમને વળગી રહેશે; મુસલમાનો પોતાના પેગમ્બરને માન આપશે, અને ખ્રીસ્તીઓ તથા બૈદ્ધ બંને તેમની અવગણનાં કરશે; અને જગત્તનુ સુદના સંબંધમાં પશુ એમજ થશે. આ પ્રકારે પ્રત્યેક પેગમ્બરની સત્યતાનો અસ્વીકાર થશે. કિંદુઓ સર્વને સન્માન હુદિથી જુએ છે અને પરમાત્મા નિષ્પક્ષપાત્ર છે અને તે સર્વ પ્રજાઓપર વસસભાવ રાખે છે એમ માને છે.

પ્રભુ ગૌરાજીમાં દર્શન કરનારા ઉત્તમ વિદ્વાનો તથા પવિત્ર પુરુષો અને તેમના અનુયાયીઓએ શ્રી ગૌરાજી પ્રભુના વચનો તથા કાર્યો મુદ્દમતમ વિચર સાથે જાળવી રાખ્યાં છે. તેમનો અવતાર થયો કે તરતજ તેમની પાછગ તેમના જીવન તથા કાર્યો સંબંધી હજારો મથો પ્રકટ થયા, અને હજારો સતો, સંતકૃષ્ણો અને તીર્થયાત્રીઓ નિર્માણ થયાં. કેાઇ

વૈવિધ્યસિક

સામગ્રી.

પશુ ધર્મિકાદિક પ્રસંગનો નિર્ણય કરવા બે મુદ્દાઓ આપરવક છે તે સર્વ શ્રીગૌરાજી પ્રભુના અદ્વૈત કૃપાની સત્યતા સિદ્ધ કરવા માટે બરાબર મળે છે. શ્રીગૌરાજી પ્રભુના પ્રવાસ ચિન્દો.

આખા દેશમાં આઝાદી કુન્વાડુમારી સુખી હતો. સ્વયં જ્ઞાતામાં આવે છે. કેટલું પણ જ્ઞાતામાં તેઓ એક વખત બેસતા તો તે પવિત્ર થઈ જતું, તેમ જ જ્ઞાતાને તે સતવાસો કરતા તે પવિત્ર બનાવું; કોઈ નદીમાં તે જ્ઞાતા કરતા તો તેનું નામ બદલાઈ જતું, કેટલાંક ગામોનાં નામ તો તેમના નામપરથી પાડવામાં આવ્યાં હતાં.

શ્રીગૌરાજ પ્રભુને અવતાર થયો ત્યારે નદિયાના બાકાણાં જુદાંમાં પણ આમજ વધ્યા હતા; તેથી શ્રીગૌરાજ પ્રભુને ઉત્તમોત્તમ શુદ્ધિવાળા તથા ગદ વિદતાવાળા પુરુષોને ઉપદેશ કરવાનો પ્રાપ્ત થયો હતો. શ્રીગૌરાજ પ્રભુ આધીનમાં આધીન અને નમ્રમાં નમ્ર ભક્ત તરીકે રહેતા હતા, તેમ જ્ઞાતા એક પંક્તિનાં સાળા મનુષ્યો તેમનાં અનુયાયીઓ થયાં હતાં અને તેમને પરમાત્માના

અવતાર માતાનાં હતાં. પરમાત્મા મનુષ્ય પ્રજામાં પ્રકટે તો તેઓ કેવા પુરુષ હોઈ શકે અને મનુષ્યો તેમની સંગતિ કરી શકે કે નહિ તે દેખાવવાને તેઓ પૃથ્વીપર પધાર્યા હતા. શ્રીગૌરાજ પ્રભુને સર્વશક્તિમાન પરમાત્માના અવતાર તરીકે શ્રી માટે બધા છે તે આ પ્રયત્નમાં સવિસ્તર સમજાવવામાં આવશે; તોપણ અત્યંત એટલું જણાવીએ છીએ કે તેમનું વર્તન, તેમનો સહવાસ અને તેમનું માનસિક બળ એવાં તો માનનીય હતાં કે સર્વોત્તમ શુદ્ધિવાળાં મનુષ્યો પણ તેમને એક દિવ્ય પુરુષ તરીકે પૂજતા. શારીરિક, માનસિક, અને ધાર્મિક બળમાં તે એવા તો પૂર્ણ પુરુષ હતા કે તેમનામાં જે એકતા દેખાતી તે મનુષ્ય જાતિને અપ્રાપ્યજ દેખાતી. કેટલાંક એમ કહેતા કે સર્વશક્તિમાન પરમાત્માને મનુષ્ય જાતિમાં મનુષ્ય પ્રાણીતરીકે દર્શન આપવાની કદી પણ ઇચ્છા થઈ હોય તો તે શ્રીગૌરાજ પ્રભુના કરતાં વિશેષ રમણીય અથવા ઉત્તમ રૂપમાં તે પોતાનું દર્શન કદીજ આપી શકે નહિ. તેમની શક્તિઓ મનુષ્ય કરતાં વિશેષ હતી; તેમનો સહવાસ, દર્શન અથવા સ્પર્શ કરમાં ફર મનુષ્યોને અને વજ્રહૃદયના પાતકીઓને સંત કરી દેતાં. રાજાઓ, કાકોરો, મંત્રીઓ, યોદ્ધાઓ અને પરિહરો જનસમાજનો ત્યાગ કરી તેમની આજ્ઞાથી સન્માસી બન્યા હતાં. તેમના ઉપદેશથી મનુષ્યની દષ્ટિ આમળા એક અદ્ભુત અને પૂર્વે કદી પણ નહિ જોયેલું એવું સુંદર જગત પ્રતીત થતું હતું.

શ્રી ગૌરાજ પ્રભુનું જીવન સર્વ મનુષ્ય જાતિને કિમતી છે. સર્વશક્તિમાન પરમાત્મા મનુષ્ય જાતિને રનેહના આદેશો મોકલેજ છે એ વાતો સિદ્ધ કરે એવા પ્રસંગો એમાં રહેલા છે. જે આ પ્રશ્ન એકવાર સ્થાપિત થઈ જાય તો મનુષ્યનું દેવ ખરેખર સુખી નિવડે છે. કેમકે ઇશ્વર તરફથી પ્રેમના આદેશો પ્રાપ્ત થાય છે તેપરથી એમ સિદ્ધ થાય છે કે ઇશ્વર આપણું અને પ્રેમી છે, અને મનુષ્ય અમર છે, તથા તેનું ભાગ્ય મોટું છે. મનુષ્યને જે એક અનંત સુખી જીવનની ખાત્રી આપવામાં આવે તો આ જગતનાં ક્ષણિક દુઃખોથી તે વધારે સમય અસ્થિરતા તથા દુઃખ પામશે નહિ.

વાચક ! નહીં જાણજો કે આપણે એકજ પિતાની પ્રજા છીએ, અને સૌ સૌની આવશ્યકતા પ્રમાણે સર્વને પૂરું પાડવા સાર પ્રજા પાસે પુરતું ધન તથા પ્રેમસંપત્તિ છે.

ધર્મની મતિ જન છે. મનુષ્યની પાસે ધનમાં માત્ર તેનો ધર્મ છે. વારંવાર બોલાતા અને અરપણ સમજતા ધર્મ શબ્દમાં કેવો અકર્ષ ખમ્મનો યુગ રહેશે છે ! ભૂમિ, સુવર્ણ, પદ્મિ, અને એના જેવા ક્ષણિક સુખો મનુષ્ય જાતિને કેવાં ભ્રમમાં નાખે છે ! આ સર્વ શ્રી ગૌરજી પ્રભુના જીવનથી સ્પષ્ટ થાય છે. તેમનાં ચરિત તથા વચન ધણા મનુષ્યોના જાણવામાં નથી. આમાંવર્તમાં એમણે જે મહાન કાર્યો કર્યા છે તે સપણી પ્રજાજાને ઉપકારક થવાં જોઈએ. ધર્મરતું કાર્ય વર્ષ જન શકે !

શ્રી ગૌરજી પ્રભુના જીવનના અધ્યયનથી સમજવામાં આવશે કે ધર્મ એક છે. એકજીવ નહીં, પરંતુ પિતા પોતાના બાલકપર, અથવા સ્ત્રી પોતાના સ્વામીપર જેટલો રનેદ રાખે છે તે કરતાં તે મનુષ્યપર વિશેષ પ્રેમ રાખે છે, અને તેણે મનુષ્યને ઉત્તમ હેતુઓ માટે, -શાંતિ અને સંતત શ્રદ્ધિ પામતા આનંદરાજી પોતાના અવિનાશી પામમાં તેને પોતાનો સહેવનો પ્રિય સાથી બનાવવાને નિર્માણ કર્યો છે.

મનુષ્યજાતિ ઉપર પરમાત્માનાં સુખોની વૃદ્ધિ થાઓ ! આપણે સર્વ બં-ધુઓ છીએ, એકજ પિતાની પ્રજા છીએ અને મુખશાન્તિમાં એક બીજા સાથે રહેવાને તથા ક્ષણિક નિર્જીવ સંપત્તિ માટેના ક્ષણિકી દુર રહેવાને નિર્માણ થયલા છીએ. આ વિચારો આપણને વાસ્તવિક રીતે સમજાઓ ! મનુષ્યજીવનનો હેતુ ધર્મપ્રાપ્તિ છે એ આપણાં હૃદયમાં દૃઢ થાઓ ! !

અસ્તુ.

શ્રીમદ્ગુલ્મ.

જાનાતીત, માયાતીત, તને સદુ બાળે છે,
તેથી શું આ કુદ્ર જીવ, તને નહિં મેળવે ?
ભક્તિ અને રનેદમાં, જે બૂઝે મ્હારો નાથ નહિં,
તો કહો મુજ પ્યારા કહી, મને જીવ બોલાવશે !
જીવનપતિ, જનક, સખા, સ્વામી, સંબંધી સદુ.
મોટા હોય તોપણ, આપ બાવે દૂર કર્યા છે;
કરુણા પરતંત્ર હો, તો આવો પ્રભુ પ્રાણુનાથ !
મનની જે વાતો કહેવા, પ્રાણુ પરી રાખ્યા છે.
વાણી અને મનથી, અતીત થઈ રહેશે તો,
કેમ જીવરામદાસ, ચરણ ચરણ પામશે ?
મધુસૂદન પરમદીન, મળવાની શક્તિ હીન,
જેમ જોઈ દૂરથી, અમૃત ચરિત્ર બાખશે.

श्रीकृष्णभक्ति स्तोत्राणि.

स जयत्यतिशुद्धविक्रमः
कनकाभः कमलावतेशणः ।
वरजानुबिलम्बि सद्भुजो
बहुधा भक्तिरसाभिनर्तकः ॥

नमामि चैतन्यमजं पुरातनं
चतुर्भुजं शङ्खगदान्जचक्रिणम् ।
श्रीवत्सलध्माङ्कितवक्षसं हरिं
सद्भालसंलप्रमणिं सुवाससम् ॥

यदामि किञ्चिद्भगवत्कथां सतां
हर्षाय किञ्चित् स्वखलनं यदा भवेत् ।
तदात्र संशोधयितुं महत्तमाः
प्रमाणमेवात्र परोपकारिणः ॥

चैतन्यचन्द्र तव पादनखेन्दुकान्ति-
रेकादशेन्द्रियगणैः सहजीवकोपम् ।
अन्तर्बहिश्च परिपूरय तस्य नित्यं
पुष्पातु नन्दयतु मे शरणागतस्यः ॥

चैतन्यचन्द्र तव पादसरोजयुग्मं
दृष्ट्वापि ये त्वयि विभो न परेशबुद्धिम् ।
कुर्वन्ति मोहवशगा रसभावहीना-
स्ते मोहिता विततवैभवमायया ते ॥

चैतन्यचन्द्र नहि ते विबुधा विदन्ति
पादारविन्दयुगलं कुत एव चान्ये ।
येषां मुकुन्द दयसे करुणाद्रिमूर्ते
ते त्वां भजन्ति प्रणमन्ति विदन्ति नित्यम् ॥

नत्वा वदामि तव पादसहस्रपत्र-
 माज्ञा विभो भवतु ते मम तव शक्तिः ।
 भूयाद् यथा तव कथामृतसारपूर्णा
 वाणी वरेण्य नृहरे करुणामृताब्धे
 राम राघव राम राघव राम राघव पाहिमाम् ।
 कृष्ण केशव कृष्ण केशव कृष्ण केशव आहिमाम् ॥

वेदानुरक्तो भगवान्भवान्प्रभु-
 लोकोऽपि जानाति कदाचिदन्वपि ।
 सम्मोहितात्मा तव प्रायया प्रभो
 लोके पदान्जश्च तवाहमुग्रतः ॥
 पुरा पृथिव्यां वभूदेवगेहे-
 ऽवतीर्य कंसादि मरामुराणाम् ।
 कृत्वा वधं त्वं प्रतिपाद्य धामं
 भूदेवगेहे पुनराविरासीत् ॥
 स्वकीयमाधुर्यविलासवैभव-
 मांस्वादयंस्त्वं स्मजनं मुखाय च ।
 कृतावतारो जगतः शिवाय
 मां पाहि दीनं करुणामृताब्धे ॥
 वैराग्यविद्यानिजभक्तियोग-
 शिक्षार्थमेकः पुरुषः पुराणः
 श्रीकृष्णचेतन्यशरीरधारी
 कृपाम्बुधिर्प्रेमहं प्रपद्ये ॥
 कालाक्षरं भक्तियोगं निजं यः
 प्रादुर्कर्तुं कृष्णचेतन्यनामा ।
 आविर्भूतस्तस्य पादारविन्दे
 गाढं गाढं लीयतां चित्तभृंगः ॥

कृष्ण कृष्ण कृष्ण कृष्ण कृष्ण कृष्ण कृष्ण हे ॥
 कृष्ण कृष्ण कृष्ण कृष्ण कृष्ण कृष्ण कृष्ण हे ॥

कृष्ण कृष्ण कृष्ण कृष्ण कृष्ण कृष्ण रत्न माम् ॥
कृष्ण कृष्ण कृष्ण कृष्ण कृष्ण कृष्ण पाहि माम् ॥

श्रीराम गोविन्द हरे मुरारे ।
जनार्दन श्रीधर वामुदेव ॥
स्वभक्तरक्षाकर राघवेन्द्र
सीतापते लक्ष्मणमाणनाथ ।
सुग्रीवहृद् वालिवधातिदुःखित
मरुत्सुतानन्ददरावणारे ॥

मेघमेघदुरमंवरं वनधुवः श्यामास्तमालदुमै—
नक्तं भीरुरयंस्त्वमेव तदिमं राधे गृहं प्रापय ।
इत्थं नन्दनिदेशतश्चलितयोर्मित्यध्वकुंजद्रुमे
राधामाश्रययोर्जयन्ति यमुनाकुले रहःकेलयः ॥
जयजय जगदीश प्रेमपूर्ण प्रकाश
सकलजननिवासानन्तभोगेन्द्रशाधिन् ।
निजजनमतिमत्तभृंगचुम्बिस्वपाद—
सरसिज विरहात्तं पाहि मां दीनबन्धो ॥
मत्प्राणसर्वस्व गौरचन्द्र मामुद्धर प्रभो ।
नित्यानन्दप्रियो गौर गदाधर रसपद ॥
नीलाद्रौ शङ्खमध्ये शतदलकमले रत्न सिंहासनस्थं
सर्वालंकारयुक्तं नवपनरुचिरं सौस्थितं चाग्रजेन ।
भद्रायावामभागे रथचरणयुतं ब्रह्मरुद्रादिवन्यं
वेदानां सारमेकं सकलगुणमयं ब्रह्मपूर्णं स्मरापि ॥
यशोदानन्दनः कृष्णः श्रीगोपीप्राणवल्लभः ।
श्रीराधारमणो रामानुजो रासरसोत्सुकः ॥
रोहिणीनन्दनः कृष्णो यज्ञो रामो बलो हरिः ।
रेवतीप्राणनाथश्च रासकेलिमहोत्सवः ॥

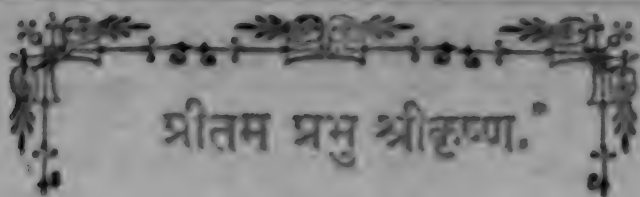

શ્રી અદ્વૈતાચાર્યની સ્તુતિ.

પ્રસિદ્ધ નવદીપ નગરથી ચોડાક માઇલ દૂર આવેલા શાન્તિપુર નામના કર્ણામાં શ્રી અદ્વૈતાચાર્ય નામના એક સત્પુરુષ રહેતા હતા. પશ્ચા પ્રતિષ્ઠિત મનુષ્યો નવદીપમાં પર રાખતા તેમ તેમણે પણ એક પર નવદીપમાં રાખ્યું હતું. જગતમાં જાણીતી દુષ્ટતા તથા દુઃખથી તેમના સહૃદય અંતઃકરણમાં અત્યંત વેદના થતી. આને ઉપાય પ્રાપ્ત કરવા તેમણે સર્વ-કાશિમાન્ય પરમાત્માની સદાય માગવા માંડી. હઠ, અધિકારી નિમગ્ન કરી કાશિરેષીના તટપર તેઓ વિસતા અને શ્રીગુણ ભગવાનની (વિષ્ણુના આત્મા તથા પિતાની) સ્તુતિ કરતા.

“ પરમપિતા શ્રીકૃષ્ણ ! મારા પ્રભુ અને બહાલા ગાતા ! મનુષ્ય જાતિનાં દુઃખની અને વેદના યાત્ર છે. આ દુઃખનું કારણ તેમની પોતાની દુષ્ટતા છે એવું હું જાણું છું. હિંસરને પિતૃભાવ તથા મનુષ્યનો માતૃભાવ તેઓ વિસરી ગયા છે, અને એક અસ્થિના દૂકા માટે જેમ કુતરાં વહી મરે તેમ અવિરત સ્વાર્થપણના દેવથી તેઓ લડી મરે છે. તેમણે જાણ્યું નેહણ કે સંસારનાં શુષ્કો કાષ્ઠિક દોવાને લીધે, તેમાં વારતવિક સુખ મળતું નથી; એમ જતાં એવાં સુષ્કો સારુ તેઓ પોતાના ભાવિ જીવનનો ભોગ આપે છે; તેમણે જાણ્યું નેહણ કે આપ બહા, દયાવાનુ અને પ્રેમી છે. એમ જતાં તેમનાં અંતઃકરણમાં તમને રથાન આપતા નથી. મારા બહાલા પ્રભુ ! મારા જાનિપણુઓનાં કહથી મારું હૃદય ચીરાઈ જાય છે; તોપણ તેમના જેવો જ હું પાતકી દોવાથી તેમને કરી પણ લાભ કરી શકતો નથી. ક્ષિટલા માટે આપ આપની પ્રજામાં પધારો, આપ પોતેજ તેમને દર્શન આપો અને આપ દેવા બહા છે, તે તેમને દેખાડો. તમારી પ્રાપ્તિ શી રીતે કરવી એ આદેશ અને હજાંતથી તેમને કીખવો. માત્ર આ ઉપાય વડેજ તેઓ તમારા પ્રતિ પૂજ્ય તથા પ્રેમભાવ રાખતાં કીખશે અને એમ કરીને પોતાનાં દુઃખોનો અવધિ આજીશે. આ કાર્ય મંદાનું છે, અને કેવળ આપજ તે પાર ઉતારી શકો એમ છે. માટે પધારો ! પધારો ! મારા પ્રભુ ! આપ જોડે અદરશ છે તોપણ સદૈવ આપ અમારી સાથે જ છો. ”

ઝાઝ ઝાઝવાર તેઓ હૃદય નેડી આંખમાંથી આંસુ પાડતા ને પ્રભુને પ્રકટ થવાને વિનવતા અને કહેતા: “આપ અપ્રાપ્ય, અદરશ, અજ્ઞેય અને નિઃસીમ છે, જતાં મનુષ્યરૂપમાં દર્શન આપો કે તેથી અમે કંઈ પણ કામ વિના આપની સમીપ આવીશિ. આપનું પૂર્ણ મનોહરતાવાળું દર્શન આપો કે તેથી અમે આપનાપર પ્રેમ કરીશિ. આપે આપનાં બાલકો સારુ શું કરવું નેહણ એવું મારે આપને સૂચન કરવું એ મિથ્યા શુભાન છે. પરંતુ પ્રભુ ! મનુષ્યદુષ્ટતા વિચારથી મારું હૃદય ચીરાઈ જાય છે. ” આ પ્રમાણે તેમણે અકવાદી-આનાં અકવાદીઆં, મદિનાના મદિના, અને વર્ષનાં વર્ષ સ્તુતિ કરવામાં વ્યતીત કર્યાં. માંદગી, શોક, મુકેલી કે કશાથી પણ અદ્વૈતાચાર્ય પોતાના નિશ્ચયથી કબા નહિ. ‘ અર્થ સાધયમિ વા દેહં પાતયમિ ’ એવો એમણે નિશ્ચય કર્યો હતો. એક દિવસ તેઓ સ્તુતિ કરતા હતા ત્યારે એકાએક દેવી આનંદનો તેમના હૃદયપર આભાસ જણાયો. આથી તેઓ આનંદમાં ને આનંદમાં નૃત્ય કરવા લાગ્યા અને વદવા લાગ્યા કે “ મેં પ્રભુને નીચે આજ્ઞા છે. ” તેમના એક શિષ્ય હરિદાસ પાસે ભેલેલા હતા, તેમણે આ અસાધારણ આનંદનું કારણ પૂછ્યું, ત્યારે અદ્વૈતાચાર્ય ઉત્તર આપ્યો: “ મને લાગે છે કે પ્રભુ પધાર્યા છે, અને આ વિચારથી મારું હૃદય પરમાનંદથી ઉત્તરારાઈ જાય છે. ” પરંતુ દેવી રીતે, ક્યારે અને ક્યાં પ્રભુ પ્રકટ થશે એનો તેમને કંઈ પણ સ્પષ્ટ ખ્યાલ ન હતો.

પ્રીતમ પ્રમુ શ્રીકૃષ્ણ.

શ્રી અરેતાચાર્ય પિતે વૈષ્ણવ હતા અને તેથી પરબ્રહ્માના-માર હાનર વર્ષ પૂર્વે આમાંવર્ત-
ના વાપચ્ય પ્રાંતના મથુરા નગરમાં પ્રકટ થયેલા-નવમા અવતાર શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનની સ્થિતિ
જાણવેવાની જગ્યા
અને જગ્યા.

લીધી હતી. તેણે પોતાની ભગિની માદવકૃષ્ણના શ્રીકૃષ્ણ પ્રતાપા વસુદેવ સાથે પરબ્રહ્માની હતી. વસુ-
દેવ શ્રીકૃષ્ણ રમ્યાં પોતાની પુત્રીને લઈ પોતાને ઘેર નિવાસ થતા હતા અને કંઈ તે રમને હા-
કતો હતો; તેવામાં શ્રીકૃષ્ણ શ્રીકૃષ્ણ રમ્યાં સ્વર સંભાળાઓ: " મૂર્ખ ! તારી ભગિનીનું
આક્રમ્ સંતાન તારા મથુરા કારણ થઈ પડશે. "

પોતાની ભગિનીના નાશ કરવાના હેતુથી કંઈ તરતજ પોતાનું મૂર્ખ જન્મ્યું; પરંતુ
નિર્દોષ સ્ત્રીની હત્યા કરતાં વસુદેવે તેને અટકાવ્યો, અને સ-
મજાઓ કે સ્ત્રીને જે પ્રજા થાય તેનું તારી હૃદય પ્રમાણે કરવા
જાણકોનો નાશ.
તું સ્વતંત્ર છે. આથી જ્યારે દેવકીને બાળક જન્મ્યું ત્યારે તે તેને
મારી નાંખતો. વસુદેવ અને દેવકીને રક્ષકોની સંભાળમાં શ્રીકૃષ્ણ કાર-
ણમાં રાખવામાં આવ્યાં હતાં, અને તેથી તેમને જે સંતાન થતાં તેમને તેમના ગુપ્ત રાખી
રાક્ષતાં હતાં નહિ.

આત સંતાનને ઉપર પ્રમાણે કંઈ વધ ક્યો અને આક્રમી વાર સર્વશક્તિમાન પરબ્રહ્મા
દેવકીના બાળકપે પ્રકટ થયા. વસુદેવ સ્વર્ગીય આક્રમણસાર મધ્યરાત્રીએ પ્રસવેલા બાળકને પોતાની
નંદી નામના મિત્રને ત્યાં ગોપકમાં લઈ જવા તત્પર થયા. બાળકને હાથમાં લેતાજ કારણકે દ્વાર
સ્વતઃ ઉઘડી ગયાં. રક્ષકો નિદ્રાધીન થઈ પડ્યા અને કોઈ અદર્ય સત્તાથી ક્યેક અંતરાય
હૂર થયો. યમુના નદીનાં પૂર ઉતરી ગયાં અને સરલતાથી યમુના
દેવકીનો પુત્ર
પાર જઈ સકાયું. તેજ મધ્યરાત્રીએ નંદીની સ્ત્રી યશોદાને પુત્રી જન્મી

*શ્રી ગૌરાજી પ્રમુના જીવનની યોગ્ય સમજ માટે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનનો જીવનનું જ્ઞાન આવશ્યક
છે. એવીજ રીતે શ્રી ગૌરાજી પ્રમુના જીવનના પૂર્ણજ્ઞાનવિના શ્રીકૃષ્ણની લીલાનો સત્યાર્થ કોઈ પણ
મનુષ્ય સમજવા સક્તિમાન થઈ શકવાનો નથી. શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનના જીવનમાં વાપરેલા કોઈપણ વાત
નહિ સમજાય એવી લાગે તો શ્રી ગૌરાજી પ્રમુના જીવનમાં તે પૂર્ણ રીતે સમજાવેલી જણાયો.

શ્રી વિદ્યવંશ સ્મારક-શ્રીભક્ત દ્વિતીય કિરણાવલો.

બસોવાની
સોડનાં.

હતી. તે સુતિકાણદમાં નિદ્રાવશ હતી ત્યાં વસુદેવે પ્રવેશ કર્યો. પોતાના પુત્રને ત્યાં મુક્યો, પુત્રીને લઇ તેઓ પાછા મથુરા ગયા, અને પુત્રીને દેવકીના પાસામાં મુકી. આ સમયે પ્રત્યેક બાળક દીવ્ય રક્ષણ નીચે ખતરી હતી તેથી વસુદેવને કાંઈપણ અંતરાત્ર નહોતો નહિ. વસુદેવ અને દેવકી સિવાય અન્ય કોઈને પણ આ વાતની ખબર પડી ન હતી.

હાલની રહે
મહાપાવા
શક્તિ.

દેવકીને પુત્રી અવતરી છે, તેના સમાચાર પ્રકાશમાં કંસને મળતાં તે તત્કાળ તેના નાશ કરવા કારામહર્મા ગયો અને બાલકીને એણે જેવી ઉંમરી તેવીજ તે હાથમાંથી સટકી મૂક અને આકાશમાં ઉડતાં ઉડતાં બોલી "જે બાલકની તું ચિંતા રાખે છે તે તો ક્યારનાં જન્મ્યા છે અને કો તારા હાથમાં આવે કોમ નથી." શ્રી દુર્ગાદેવી કે મહામાયા શક્તિ આ બાલકીરૂપે પ્રકટયાં હતાં. પોતાના હેતુમાં નિષ્ફળ થવાથી તેણે

પોતાના રાજ્યનાં સર્વ નવાં જન્મેલાં બાલકોને કાવત્રાંથી વિનાશ કરવાનો નિશ્ચય કર્યો. જે બાલકવડે પોતાનો નાશ થવાનો છે તે બાળક નંદ અને યશોદાના ઘરમાં મોટો થાય છે એવી શંકા પણ કંસને આવી હતી.

શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન તો નંદને ઘેર મોટા થતા હતા. નંદ જાતે ગોવાળ હતા, તેથી ઢોરો ચારવા માટે જે જગ્યાનો ઉપયોગ કરતા તે જગ્યાનું ગણાત તેઓ કંસને ભરતા હતા. તે ગામના સર્વ લોકો પણ ક્ષિત્રના જેવાજ ગોવાળીયા હતા, અને તે સર્વ મધ્યં સરસ, શાન્ત, સુખી જીવન માળતા હતા. શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનના આવ્યા પછી તેમના પર કોઈ પછી કોઈ બધાના પ્રસંગ આવવા લાગ્યા. કંસને શંકા ઉપજી હતી કે શ્રીકૃષ્ણના હાથે પોતાનું મૃત્યુ થશે તેથી તે રાક્ષસોની મદદથી તેમનો નાશ કરવાને મથતો હતો.

શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને આ સર્વ રાક્ષસોનો કોઈ પછી કોઈ નાશ કર્યો. પૂતના મારી શ્રીકૃષ્ણને ધાવણ સાથે વિષ આપવાની ઇચ્છાથી ધવડાવવા બેઠી, ત્યારે ભગવાન એવું રુધિર શોષવા લાગ્યા. સુંદર અંતું રૂપ ધારણ કરી ધવડાવનાર પૂતનાએ વિકાળ રાક્ષસીનું રૂપ ધારણ કર્યું, પણ તેનું શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન આગળ કંઈ ચાલ્યું નહિ અને તે મૃત્યુ પામી. કોઈ દેવ વટોળીઆના રૂપમાં કો દીવ્ય બાલકને ગેય કરી દેવા સારુ આવ્યો, પરંતુ

કો પણ પૂતનાની પેઠે પરાભવ પામ્યો. પછીથી કોઈ રાક્ષસ બ્રહ્માનું રૂપ ધરી આવ્યો અને શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનને ગળી જવાનો યત્ન કરવા લાગ્યો; પરંતુ કોમાં તે માર્યો ગયો. કોઈ ગર્દભાકાર પશુદેવના સ્વાધીનમાં કોઈ સુંદર તાલવાટિકા હતી તેનાં ફળો તે કોઈને લેવા દેતો ન હતો. જાતે ગર્દભ હોવાથી તે તેનાં ફળ આર્થ સંકલ્પે ન હતો અને જ્યારે કોઈપણ તે વાટિકામાં ફળ ખાવા જતું ત્યારે હસવા જેવા ધિસૂર સ્વરથી બૂકતો બૂકતો તે મનુષ્યપર હુમલો કરતો અને લાનપ્રદાર વડે તેને મારી નાંખતો. કો રાક્ષસ પણ શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનને હાથે માર્યો ગયો. આ પ્રમાણે અન્ય ઘણાં દેવો જેમણે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનનો નાશ કરવા પ્રયાસ કર્યો, તે સર્વનો શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને નાશ કર્યો.

રાક્ષસોનો ધર્મ
અને વિનાશ.

કોઈને લેવા દેતો ન હતો. જાતે ગર્દભ હોવાથી તે તેનાં ફળ આર્થ સંકલ્પે ન હતો અને જ્યારે કોઈપણ તે વાટિકામાં ફળ ખાવા જતું ત્યારે હસવા જેવા ધિસૂર સ્વરથી બૂકતો બૂકતો તે મનુષ્યપર હુમલો કરતો અને લાનપ્રદાર વડે તેને મારી નાંખતો. કો રાક્ષસ પણ શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનને હાથે માર્યો ગયો. આ પ્રમાણે અન્ય ઘણાં દેવો જેમણે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનનો નાશ કરવા પ્રયાસ કર્યો, તે સર્વનો શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને નાશ કર્યો.

જીવનની વાતોને ખરી માનવારા ધાર્મિક મનુષ્યો છે, તેમજ તેને માત્ર હઠાંતરે મણે
 વેટવાક વૈજ્ઞાની
 રાજસો સંર્ચવમાં
 કલ્પના.

આવા પક્ષ ધાર્મિક લેખા છે. આ પાછલા લેખના મત પ્રમાણે
 પૂનના આ કાંઈ ખરેખર સફારી નથી, પરંતુ જે જગ્યાદર્શિકા,
 સામ્રનિધ તથા નારિતકતા કરાવે છે તેના પ્રતિનિધિરૂપે પૂનના છે;
 વરોળીયા આ મિથ્યાવાદ, અને જગજીવ આ પૂર્વ અથવા રોંગીને
 સ્થાને છે. સંસ્કૃત સાદિત્વમાં જગજીવને રોંગીને સ્થાને લેખવામાં
 આવે છે, કમકે તેના મસ્તકપર પવિત્ર દિંડુની ઘેડે એક ચુમ્બો દોમ છે, તથા પ્યાનાવચિત
 ધાર્મિક મનુષ્યની સ્થિતિમાં તે બેસી રહે છે, અને તેમ છતાં તેના હેડ પોતાનો
 બાદા પકડવાનો દોલ છે; કાંઈ પોતાના આગ્રમાને શુદ્ધ કરવાનો હોતો નથી. ગર્હભ આ તો જે
 આચાર્ય, પોતે ધર્મના ફક્ ભોગવતો નથી, તેમજ અન્યને તે ભોગવવા હોતો નથી તેવું રૂપક
 છે. સંસ્કૃતમાં અમુક વર્મના ધાર્મિક વૈષ્ણવોના અભિપ્રાય પ્રમાણે ઈશ્વરપ્રતિના પ્રેમ અને
 બક્ષિને જે વિરોધી સક્તિથી શુંબજાવી નાખે છે તે આ દેવો છે.

તે બનાવો વિષે આપણે જોઈશું, તેને શ્રી ગૌરાજી પ્રમુખના જીવન સાથે બહુજ જોડે.
શ્રી કૃષ્ણ અને
તેમનું આકર્ષક
સ્વરૂપ.
સંબંધ છે. શ્રીકૃષ્ણ જગવાન નંદને ઘેર માતા યશોદાની સંભાળમાં
ગાતા થયા. તેમને વર્ણ કાળો હતો પરંતુ તેમાંથી તેજ પ્રકાશનું
દર્શન. જ્યમના સોનારંગી આંખો કંબલાઈ જતી, અને તેમની માતા
તેમને જોવા વસાલાઈશર સળવતી કે તેમની કાન્તિ વિશેષ દીપી
નીકળતી ! તે સર્વને પોતાના પ્રતિ આકર્ષતા હતા અને અશીજ

લોહી તેમને કુખ્ય (ચિદાયે ને આકર્ષે છે તે) કહેતા. આ રમતીયાળ બાળ પાતાની માતા સાથે બાલશ્રેષ્ઠા કરતા અને પરિણામ એ આવતું કે તેમનો તેના પ્રતિ પ્રેમ વધ્યા જતો. ખરેખર છુદાવનના લોહી એમના પર વિશેષ પ્રેમ રાખતા હતા, એમનાં તે તેમને પાતાના પતિએ કરતાં પણ વિશેષ અદાતી હતી. માતાએ તેમના પર પાતાના બાલક કરતાં વિશેષ પ્રેમ રાખતી. આવું દારણ એ દંત કે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન સર્વ વસ્તુના આત્મા, મૂળ, તથા મૂખ્ય આલક સત્તાશ્પે હતા અને તેથી તે સર્વના હૃદયને પાતાના પ્રતિ આકર્ષતા હતા.

શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને પોતાના છવનનાં અગ્નિચાર વર્ષ ધૃન્દાવનમાં ગામ્યાં. તેમના પિતા નંદરાયે તેમને ગાયો ચારવાનું કામ સોંપ્યું હતું. ગામના સર્વ ગોવાળીઆઓ તથા તેમના મોટા ભાઈ બલરામ તેમની સાથે ગતા હતા. બલરામ શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનના પિતા વસુદેવની રૌદ્રીની નામની ખીજી સ્ત્રીને પેટે જન્મ્યા હતા. શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનના પિતા વસુદેવ અને તેમના પાસકે પિતા નંદરાયની વચ્ચે માઠ મૈત્રિ હતી. કેંસ, બલરામ તથા રૌદ્રીની પચ્ચ દહાચિત દત્તકરો સ્ત્રીએ સમ સામવાથી વસુદેવે તેમને પચ્ચ નંદરાયના રક્ષાકર્મા સોંપ્યાં હતાં. આ પ્રમાણે શ્રી કૃષ્ણ ભગવાન અને બલરામ કિલ કિલ માતાઓને પેટે જન્મેલા સિક્કજ પિતાના પુત્રો હતા અને તેઓ બંને નંદરાયને ઘેર મોટા થતા હતા.

બ્રહ્મરામ પણ દીવ્ય વ્યક્તિ હતા. તેમનામાં સર્વશક્તિમાન પરમાત્માનો અંશ હતો; તેમ જ્ઞાતા પરબ્રહ્મ પરમાત્મા તેમ શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનજી હતા. શ્રીકૃષ્ણની આસપાસ

શ્રીકૃષ્ણ જગવાનની

માથેનાં વાળો

કોણ ફાં?

શુભાં રાખવી જોઈએ.

શ્રીકૃષ્ણ જગવાનના જન્મનું મહાન કાર્ય મનુષ્ય જાનિએ કંઈ પણ સ્વાર્થ કે બદલાની

શ્રી કૃષ્ણમય્યનું

મહાન કાર્ય.

આશા સિવાય, માત્ર તેમની પોતાની પ્રાપ્તિની ખાતરજ પ્રેમ કેવી રીતે કરવો તથા ઉત્તમોત્તમ સ્વર્ગ જે ગોપીકા તેમાં તેમની સંગતિ કેવી રીતે અનુભવવી એ શિખવવું, એ હતું. તેમજ મનુષ્યમાં પ્રેમરતિ સ્થાપી હતી, તથા મિત્રો અને રનેહી સંબંધીઓ કરી આપ્યાં હતાં, એવા ઉદ્દેશથી કે એ પરસ્પરમાં પ્રેમરતિ કેળવી આખરે પોતાની સાથે પ્રેમ કરવાનું શીખે. આ પ્રમાણે સમાજમાં કેળવાતી આ પ્રેમરતિ-મુક્તિ મેળવવાના હેતુ માટે અતિ ધીરપ્રતિ કેવી રીતે દોરવાય છે એ દેખાડવું એજ શ્રીકૃષ્ણનું આ જગતમાં મુખ્ય કાર્ય હતું.

હવે મુક્તિ એટલે શું? નિર્વાણની પ્રાપ્તિ અથવા તો પ્રવૃત્તિના મહાપ્રવાહમાં

મુક્તિનું સ્વરૂપ.

મનુષ્યના આત્માનું સમીક્ષન એ કંઈ મુક્તિ નથી; પરંતુ ઉત્કૃષ્ટ અસ્તિત્વ તથા ધીરની સદૈવ સંગતિ પ્રાપ્ત કરવી એ વાસ્તવ મુક્તિ છે.

શ્રીકૃષ્ણ જગવાન અને જગરામ બીજા બાલકો સાથે પોતાની માયો રાજ પ્રાતઃકાલે ધૂનધવનમાં ચારવા માટે લઈ જતા હતા. શ્રીકૃષ્ણ જગવાનનાં માતા તેમનાથી છૂટા પડતી વખતે નેવમાં અમુ પાડતાં, કેમકે ગોપીકા વખત પણ તે દૃષ્ટિથી દૂર જતા તેનો વિચેત્ય તે રહેલથી ખમી શકતાં ન હતાં. ગોવાળીઓ રસ્તે, ખેતરોમાં નાચતા, ગાતા, રજુચિંગડાંથી વગાડી કરલોલ કરતા, નાના પ્રકારના ખેલ ખેલવામાં પોતાનો વખત ગાળતા; આ

જગવાનની

માલવેણા.

ખેલોમાં શ્રીકૃષ્ણ જગવાન ઠાંઠ ઠાંઠવાર હારતા અને ઠાંઠ ઠાંઠવાર જીતતા. ઠાંઠ ઠાંઠ વાર તેઓ યમુનામાં તરતા અને ઠાંઠ ઠાંઠવાર વનરૂલો બેમાં કરી ખાતા. પોતાની રમતગમતોના સંજ્ઞાતી સર્વ.

શક્તિમાન પરમાત્મા છે એવી એ મુવાન બાલોને શિક્ષ પણ કળપના ન હતી. તેઓ તેને માત્ર પોતાના જ્યો ગોવાળીયો ગણતા, તોપણ તે સર્વનો તેમનાપર એટલો તો પ્રેમ હતો કે તેમની રહેજ પણ હજીને આપીન થવા માટે તેઓ પોતાનો પ્રાણ આપવાને તત્પર હતા. શ્રીકૃષ્ણ જગવાનનો પણ તેમનાપર અત્યંત પ્રેમ હતો, અને તે પ્રેમ એવો તો નિરવચાર્ય હતો કે પ્રત્યેક બાલક એવું માનતો કે હું એનો આસ પ્રિય મિત્ર છું. પુનઃ ઘેર જવાનો સમય થતો ત્યારે સાધારણ રીતે શ્રીકૃષ્ણ જગવાન બેસી વગાડતા અને પોતાનો ધીર સાથેનો સંબંધ વિસરી જઈને મનુષ્ય જેમ ધણીવાર રખડે છે તેમ એ ઠાંઠ ગાય બટકતી દૃષ્ટિદ્વાર નિકળી ગઇ હોય તો તે બંસી સાંકળીને પૂંછડું ઉંચું કરી તેમના પ્રતિ દોડી આવતી, તેમના હાથ આટલી, શરીર મુંઘતી અને અનેક રીતે તેમના પ્રતિનો પ્રેમ તથા આનંદ દર્શાવતી.

ઉદ્ધિષ્ઠાઈ (વનરપતિ) પણ તેમના પ્રતિ પ્રેમ તથા પૂજ્યભાવ દાખવતી. શ્રી કૃષ્ણ ભગવાન કોઈ વસ્તુ નીચે ઉભા રહેતા તો તદ્વાજી તેમને નવા આંકુરો પુટતા અને તેમનાં મરતકપર પુષ્પોના વરસાદ વરસી રહેતો. અરણ્યમય કંઈ પણ ભવનના પ્રેમભાવથી તેમની પડે પડે જવું અને ઝીલીને રીતે તેઓ પાસે જતા તો ચારે પક્ષ વલ્લ કરીને પોતાનો આનંદ દર્શાવતા. માંચે મિત્રો સાથે તેઓ પાછા આવતા ત્યારે ધરના દાર આમળ માતા યજ્ઞાદા યુવને હરખથી ભેટવા રાઠ ભેટાં ઉમેલાં જોવામાં આવતાં.

શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન અગિયાર વર્ષના થયા છતાં તેમનાં માત પિતા, કાકા અને અન્ય વલીહ સંબંધીઓને તો તેઓ માત્ર પચીસ વર્ષના બાલક હોય એવાજ લાગતા. તેમના મિત્રો તો તેમને પોતાનાથી નાના બાલ મિત્રરૂપે જોતા. યુવતીઓ તેમને અત્યંત સૌન્દર્યવાન યુવાનરૂપે નિરખતી. શાળા મનુષ્યોને તે શાળાપણુને અવતાર હોય એમ જણાવું અને કુદ મનુષ્યો તેમને ન્યામી ન્યાયાધિશ જેવો ભવ રાખતાં.

એક દિવસ રાધાએ યમુનાના તટપર શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનને કંઈય વસ્તુને અટકીને ઉભેલા જોયા. યમુનામાં સ્નાન કરવું એ શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનની પ્રાપ્તિનો એક માર્ગ હોવાથી તે રોજ યમુનામાં સ્નાન કરવા જતાં. આ રાધા પૂર્વ સૌન્દર્યના ઝરા જેવી હતી. તેને યમુનાના તટપર શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને જોઈ અને રાધાએ ભગવાનને જોયા. આમ પરસ્પરને જોતા રાધાને શ્રી કૃષ્ણના અને શ્રી કૃષ્ણને રાધાના સૌન્દર્યથી મોહ થયો. રાધાપર મોહની એટલી તો અસર થઈ ગઈ કે ભગવાનને છોડી તે મહા મુરેલીથી ઘેર જઈ શકી. “ પોતાના હાથના ચૈર ” પ્રતિ હજી અન્ય દષ્ટિપાત નાખી શકે એટલા સાર તેણે માર્ગમાં જોડી થયાને અનેક પ્રાંરનાં પદાનાં રોપ્યાં, આખરે ઘેર ગઈ, ત્યાં તે વિકારથી પરવશ થઈ ગઈ; તે ઉદાસ, વિચારમગ્ન, દીન, લગ્નગમીલ અને સૌન્દર્ય તથા સુખને માટે બેઠકાર થઈ ગઈ. વસાહતર ધારણ કરવામાં તે પ્રથમના જેટલી ટાપટીપ કરતી ન હતી, મોજન સામગ્રીના સંબંધમાં તે અલક્ષ કરવા લાગી, રાત્રીએ તે ભાગ્યેજ નિદ્રા લેતી.

કેટલીકવાર તે હસતી તો કેટલીકવાર રુદનગ કરતી, આમ આ માટે તે કરતી હતી તેની તેને ખબર પડતી ન હતી; તે જોયે આશય તરફ ભેટી તો ત્યાં તેને કાંઈક જણાવું. જાણે પોતાના પ્રીતમને તેણે ત્યાં નિરખ્યા ન હોય એમ લગ્નગથી તે પોતાનું મરતક નીચું ઢાળી દેતી અને તેના ગાલપર શરમના શેરડા પડી જતા. કોઈ કોઈવાર તે જોયે દષ્ટિ રથાપી, બંને હાથ ભેડી સ્તુતિ કરતી; અને તેના નેત્રમાંથી ખરખર ખરખર અણુ ટપકતાં. શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનનું નામ સાંભળતાં તેને મૂર્છા આવતી. સંક્ષેપમાં શ્રી કૃષ્ણ ભગવાન પ્રતિના પ્રેમમાં તે ડૂબી ગઈ હતી.

શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન હમેશાં પોતાની બંસે સાથેજ રાખતા અને તે રાત્રિના સમયે વગાડતા; આશ્વર્જનક એ હતું કે જેને બંસી સંભળાવવી હોય તેના સિવાય અન્ય

* યમુના એ ભક્તિના પ્રતિનિધિરૂપે છે, અને એ ઉપરથી યમુનામાં સ્નાન કરવાનો અર્થ ભક્તિના પ્રવાહમાં આત્માની શુદ્ધિ કરવી એવો થાય છે.

સોરલીનો સુર
સ્વર.

કાઠને પશુ તે સંભળાતી નહિ. તોપણ એ બંસી જેમના સાંભળવામાં આવતી તેઓ કોના અવાજથી પોતાનું જ્ઞાન બૂલી જતાં અને તેના પ્રતિ ખેંચાતાં.

રાધાએ બંસી સાંભળી અને તેમાં પોતાનું નામ ગવાતું હોય એમ તેને લાગ્યું. જાણે

રાધાનું આકર્ષણ.

કાઠ બોલાવતું ન હોય. તેમ તે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનપ્રતિ આકર્ષાઈ. પોતાના સ્વામી, તથા રનેલી સંબંધીઓ પ્રતિના પોતાનો ધર્મ તે વિસરી ગઈ અને દાસીઓ સહવર્તમાન એ મોરલી વગાડનાર શ્રીકૃષ્ણ

ભગવાનને ઓળખા લાગી. ગામથી પાંચે દૂર એક ગ્રામ કિર્કાત રથક્ષમાં ચમુનાના તટપર વન-પુષ્પોની વચમાં તેણે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનને જોયા. ત્યાં તેમનો મેળાપ થયો અને પ્રેમાશ્વિનથી તેમણે પરસ્પરને આવકાર આપ્યો અને એક પુષ્પમંડપમાં પુષ્પશ્યામિઉપર બેને બેઠાં. શરીર સૌન્દર્યમાં તેઓ એકબીજાથી મદીઆતાં દેખાતાં હતાં.

તેમની દષ્ટિ આગળ મોર નાચવા લાગ્યા, આસપાસનાં વૃક્ષોપર આનંદ પ્રકટાવનારાં

મેમનાં પરિવારકો.

કાવલ, મેના અને બીજાં પક્ષીઓ ગાવન ગાવા લાગ્યાં; તેમના પગ આગળ ચમુના નદીનાં જળ વહેતાં હતાં અને મંદમંદ પવનની હોરો-ને લીધે ચંદ્રનાં હબરો પ્રતિબિમ્બો તેમાં દષ્ટિએ પડતાં હતાં, વળી

બીજાં કમળપુષ્પો તો જાણે આ સંયોગપ્રસંગેના આનંદ દર્શાવતાં હોય તેમ પોતાની રીક નમાવતાં હતાં.

આનંદમાં ગરકાવ થઈ ગયેલી દાસીઓ "જય રાધાકૃષ્ણ જય રાધાકૃષ્ણ" એમ વ-

રાધાની સ્તુતિ.

હતી હતી. થોડી ક્ષણમાં રાધા પોતાના સ્થાનપરથી ઉઠી ભગવાનના ચરણમાં હંડવત પ્રણામ અર્પણ કરી ગદગદ સ્વરે સ્તુતિ કરવા લાગી "મહારા વલ્લભ ! હું આપને શું આપી શકું ? મારી પાસે જે

કંઈ છે તે આ જાત તમારી છે. તેથી હું તમને તમારી જાત આપીશ અને તમારી દાસી થઈ રહીશ. તમે સદૈવ મારા હો અને હું તમારી છું. મારી પાસે જે કંઈ છે તે તમારું જ છે. તેથી તમારો માલ તમને આપવાથી મને કંઈ ખોટ જવાની નથી. સાંભળો, મારા વ્હાલા ! તમારી પાસે તો મારા જેવાં ધણાં છે, પરંતુ મારી પાસે તો માત્ર એક તમે જ છો. "

સર્વશક્તિમાન પરમાત્મા વ્યક્ત Positive અને અવ્યક્ત Negative તત્વોનાળા છે.

શ્રી રાધાના જન્મ-
નો હરેહ.

રાધા એકધરતવના અવ્યક્ત તત્વ સિવાય અન્ય કંઈ નથી. આ સંસાર-માં શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનના કાર્યમાં સદાય કરવા તેમણે જન્મ લીધો હતો. કાર્ય એ હતું કે મનુષ્ય જાતિને શ્રીકૃષ્ણપ્રતિ રાધાના પ્રે-

મનું સ્વરૂપ તથા પ્રદેશ બતાવવાં; અને તે એવા ઉદ્દેશથી કે મનુષ્ય તેનું અતુકરણ કરવા પ્રયાસ કરે અને તેની સાથે પ્રીતિ બાંધતાં તથા તેને પોતાના હૃદયમાં રાખતાં રીશે.

* ભક્તિની આ અવસ્થાને " પૂર્વરાગ " (એટલે સમાગમ પૂર્વે પ્રીતમપ્રતિની આસક્તિ.) કહે છે.

એક દિવસ રાધા પોતાની પરિચારિકાઓ સાથે જુદાવનમાં પ્રવેશ કરતી હતી, ત્યારે મિત્રો સહિત શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને તેમને જવાનો માર્ગ દેખી લીધો. તેમણે રાધાને જણાવ્યું કે શાન્તિ અને પ્રેમનું સ્થાન જુદાવન છે. ત્યાં કામદેવ—શ્રીકૃષ્ણ (જે દેવનું સર્વ બળ શ્રીપુરુષોને મોહિની લગાડનાર બંસીમાં રહેલું છે તે દેવ) રાખ્ય કરે છે. આ સ્થાનમાં ઘણું આત્મા સિવાય કંઈ પ્રવેશ કરી શકતું નથી. શ્રીકૃષ્ણ બોલ્યા: “ ઘણું આપો અને જુદાવનમાં પ્રવેશ કરો.” રાધાએ ઉત્તર આપ્યો કે “ હું તદન નિર્ધન છું અને મારી પાસે કંઈ પણ આપવા જેવું નથી. ” ત્યારે શ્રીકૃષ્ણે કહ્યું: “ તમારી જાત સર્વાંશે આપી ઘણું ચૂકવેલ. ” જુદાવનમાં પ્રવેશ કરી શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનને પ્રાપ્ત કરવાની જેમની હુમ્મણ દોષ તેમણે આ પ્રમાણે પ્રથમતો પોતાની જ્વલતું ઘણું પૂરેપૂરું કંઈ પણ શરત વિના સરલ હૃદયથી, કંઈ પણ આનાકાની કર્યા વગર, અને તે પણ કૃતજ્ઞતાથી આપી દેવું જોઈએ.

શ્રી કૃષ્ણ ભગવાને અર્ચાત સ્વચ્છ અને સુંદર રાગોને સમયે ગોપીઓને એટલે જુદાવનની અથવા જુગની નારીઓને બોલાવવા માંડી. જે જગામાં નન્દરાય અને ગીલ્લ ગોવાળીયા પોતાના દુરુષ સહિત આવીને રહ્યા હતા તેને જુગ કહેતા હતા. જુગની નજીકમાં જુદાવન નામનો એક રમણિય સુંદર પ્રદેશ હતો. શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન હાથમાં બંસી લઈ વનની વચ્ચે બેસી સુંદર મંદીરોના દેખાવ આનંદથી નિહાળતા હતા. થોડી વાર પછી તેમણે બંસીનો મધુર નાદ પ્રકટાવ્યો અને જે જે ગોપીઓએ તેનો મધુર સ્પર્શ સાંભળ્યો તે સર્વ એના રામથી મોહવશ થવા લાગી.

જો સમયે તેઓ વિવિધ શુદ્ધકાર્યમાં રોકાયેલી હતી. કેટલીક વાણુ કરવા બેઠી હતી, કેટલીક પોતાના સ્વામીની સેવામાં ગ્રંથાયેલી હતી, કેટલીક પોતાના બાળકને સ્તનપાન કરાવતી હતી; બીજીઓ રંધિવામાં ગ્રંથાઈ હતી. પરંતુ તે સર્વ એકી વખતે પોતાનું કાર્ય છોડી શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનપ્રતિ જુદાવનમાં બેઠીને જવા તત્પર થઈ ગઈ. બાળકને સ્તનપાન કરાવતી બીજી બહેન અણગમતો ભાર ફેંકી દે તેમ તેમને ફેંકી દઈ પ્રભુ પાસે જવાને તૈયાર થઈ. જવાની ઉતાવળથી તેમણે વસ્ત્રાલંકાર અવળાં ધારણ કર્યા. કુંડળો નાકે પેઢી અને વળીઓ કર્ણમાં ધાલી, કાંચ-ળીઓ માથે ઢોડી અને ખૂંટાઓ છાતીપર વીંટાળ્યા. આ પ્રમાણે હસતું આવે તેવો પોસાક ધારણ કરી તેઓ બહાર જવા તૈયાર થઈ ગઈ. તેમના સ્વામી, માતૃપિતા, બાલક, તથા સખીઓએ તેમને જવાનો માર્ગ દેખ્યો; નહિં જવાને તેમણે તેમને સમજાવી, કાલાવાલા કર્યા અને બધું પણ બતાવ્યો. પરંતુ તેઓ એકની બે થઈ નહિં. કંઈક હૃદયના તેમના ધક્કાઓએ તો એટલે સુધી કર્યું કે પોતાની પત્નીઓને ધાંસલા સાથે બાંધી. આ પ્રમાણે તેઓ પ્રભુ પાસે જતાં એટલી પડયાથી છુટવા માટે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનની એકી વખતે સ્તુતિ કરવા લાગી. પરિણામ એ આવ્યું કે તેમના આત્મા અને મન શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનપ્રતિ ચાલ્યાં ગયાં. તેઓ શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન પાસે ગયેલી હોવા છતાં તેમના સ્વામી કે સંબંધીઓને તેની ખબર પડી નહિ, કેમકે મન અને આત્મા વગરનાં શરીર તો તેમની પાસેજ હતાં.

જે ગોપીઆ ઉતાવળે ઉતાવળે પગે હીંગતી ધુન્દાવનમાં મર્ધ, તેમણે બીજા કંઈપર લક્ષ આપું ન હતું. ધુન્દાવનમાં 'હોંચતાજ તેમણે એક વૃક્ષને આડેલીને જોયેલા, કંઈની નામે એવા સૌન્દર્ય વડે આખા વનને પ્રકાસમાન કરી રહેલા શીકુંબુ ભગવાનને જોયા કે તરતજ તેણી તેમની આસપાસ વીરળાઈ વળી.

શ્રી કુંબુ ભગવાને સાવળપુકત રિમત કરી તેમને આવકાર દીધા અને જોડ્યા "મુંદ-રીઆ! તમારે અત્રે કેમ આવતું પડ્યું? રાત્રિને સમયે અત્રે આવતાં માર્ગમાં તમને ભાપ ન લાગ્યો? અથવા શું કાંઈ ભાગમાંથી બચવા સારું તમે અત્રે આવ્યાં છો? કૃપા કરી ખરી વાત કહીશો. તમારી હઝળનુસાર વર્તવાને આ મારા હાથ તૈયાર છે.

શ્રી કુળ્લ ભગવાનના

ગોપીજોને પ્રશ્ન.

જે તમે ધુન્દાવનના સૃષ્ટિસૌન્દર્યમાં આનંદ વિલાસ કરવાને પધાર્યા હશે તો બહે આવ્યાં." ગોપીઆએ ઉત્તર વાળ્યો. "અમને કંઈ રક્ષણની જરૂર નથી, તેમજ ધુન્દાવનનું સૃષ્ટિસૌન્દર્ય નિદ્રાળવાને અમે આવ્યાં નથી. સંભાળવાજોયી કંઈ પણ કિમતી વસ્તુ અમારી પાસે નથી, અને તેથી કરીને કંઈ પણ જોવાની અમને ચિન્તા નથી. આનંદની બાબતમાં તો તમારા તરફથી મળે છે તે સિવાય અમને બીજા આનંદ સંભવેજ નહિ. પછી તેણી પોતાની સ્વાભાવિક લાગણ બાલુએ મૂકી, વધારામાં જોણી "અમે અમારા પ્રિય મનુષ્યો અને પદાર્થોને લઈ તમારી બંસી-નાદથી આકર્ષાઈ તમારી સમીપ આવ્યાં છીએ. પછી શા સારું કેમ આવ્યાં છો એમ કહો છો? અમે સરલ હૃદયથી આપને શરણે થવા આવ્યાં છીએ." શ્રી કુંબુ ભગવાને ઉત્તર આપ્યો. "ત્રીએ સદૈવ પોતાના પતિને આરાધારક ધર્મ રહેતું જોઈએ.

મેઘની પરીક્ષા.

જાણી, પતિવ્રતા યદ્યપિ પતિવ્રત આચરે. પાપ કરતાં તથા તમારા પતિ સિવાયના અન્ય વક્ષસ્ત્રનો સ્વીકાર કરતાં યનારા લોકાપવાદમાંથી બચે.

ગોપીઆએ જવાબ દીધા. "તમારી મોહિની તથા બંસીથી જે નિખાલસ મનની સ્ત્રીઓને તમે વશ કરી દીધી છે તેમને ધર્મ સમગ્રવવાનો પ્રયાસ કરવો એ નિરર્થક છે. અમારામાંથી ધર્મનું જ્ઞાન, લોકાપવાદ અને તેના પરિણામની ચિન્તા સર્વ જતાં રહ્યાં છે. અમારી જાત તમારે શરણે સોંપતાં જે પાપ થતું હોય તો તે બહે યાચો. તમારી સાથે નરકમાં જવું એ તમારા સિવાય ઉત્તમોત્તમ સ્વર્ગમાં જવા કરતાં વધારે સારું છે. વળી જે પાપના સંબંધમાં તમે અમને ચેતવણી આપો છો તે બાબતમાં એટલું તો સત્ય છે કે અમારો અમારા પતિપ્રત્યે ધર્મ છે ખરો, પરંતુ શું તમે સર્વના સ્વામી, અમારા સંસારના સ્વામી-જ્ઞાના પણ સ્વામી નથી કે? તમે એક જિવા કેન્દ્ર (મધ્યબિંદુ) છો કે જ્યાં સર્વ વળે છે. માટે અમારા સરખી સરલ અને અજ્ઞાન સ્ત્રીઓ સાથે આવી જાતની દલીલો કરી છેતરવાનો પ્રયાસ ન કરો. આ શરણે આવેલી સ્ત્રીઓએ પ્રભુપ્રતિ જે અનંતદ પ્રેમ દર્શાવે તેથી હૃદયને જાણનાર શ્રી કુંબુ ભગવાનના અંતઃકરણમાં એટલી તો અસર થઈ કે તેમની આંખમાં ઝળઝળાતી આવી ગયાં. તેમ જનાં ગોપીઆના ભાવની

પુનઃ પરીક્ષા.

પરીક્ષા કરવા તેમણે એક વાર ફરીને પ્રયાસ કરી જોયો. તે જોડ્યા "તમને ખબર નહિં હોય કે હું સર્વ વિકારથી પર છું? તો પછી તમારા પ્રીતમનું સ્થાન લઈ તમને સંતોષ આપવાનું મારાથી કેમ બની શકે?"

આ શ્રીકૃષ્ણ ગોપીશ્યા સદન કરવા લાગી અને આર્ત સ્વરે બોલી: " તમે માનુષી મનોવિકારથી પર રહેશો તો અમે તમારી સાથે પ્રેમ સી રીતે કરી છાડીશું અને તમારી પાસેથી અમે પ્રેમનો સ્વાદ સી રીતે લઈ છાડીશું । તમે માનુષી મનોવિકારથી પર રહેશો તો અમે શ્રીશ્યા તમારી સંમતિ કેવી રીતે કરી છાડીશું ? કૃપા કરી અમારો તીરસ્કાર ન કરો ।

ગોપીઓની
દલીલ.

ને તમે અમારી તૃષ્ણને સંતોષવામાં આનાકાની કરશો તો અમે તમારા ચરણમલમાંજ મનુષ્યક સહ પડીશું.* "

મનુષ્ય માનુષી વિકાર
વારણ કર્યો.

પોતાના પ્રતિ ગોપીશ્યાની બક્ષિત અત્યંત દહ છે એમ જણાતાં શ્રી કૃષ્ણ ભગવાનના હૃદયમાં ઊંડી અસર થઈ. અને તેથી ગોપી-શ્યાની હૃદય તૃપ્ત કરવા માટે પ્રભુને માનુષી મનોવિકાર પારખુ કરવા પડ્યા.

અન્ય શ્રીશ્યા કરતાં પોતાને પ્રભુનો અધિક કૃપાપ્રસાદ મળવાથી ગોપીશ્યાને શિક્ષણિક ગર્વ વધી આવ્યો. અન્ય સર્વ પ્રાણીશ્યા કરતાં તેઓ પોતાને સૌથી ઉત્તમ પદમાં સ્થપાવતી માનવા લાગી. શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન ક્રિપુ હૃદયતા દતા કે ગોપીશ્યાએ નત્ર બનવું જોઈએ, પણ એમને ગર્વ ચડ્યો એ

ગોપીઓનો ગર્વ.

નેહ પ્રભુને આડીક લાગ્યું, અને તેથી તેઓ અદરશ થઈ ગયા ।

શ્રી કૃષ્ણ ભગવાનને પોતાની પાસે નહિ દેખવાથી બધી ગોપીશ્યા શોકાગ્રસ્ત બની ગઈ.

ગોપીઓનો
સ્મૃતિભંગ.

મોટા મોટા અવાજથી શોકોદ્યાર કરાડી તેઓ પ્રભુને શોધવા લાગી; થોડી વારમાં તો તેમને સ્મૃતિભંગ થયો. તેઓ વૃક્ષોને પૂછવા લાગી ' તમે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનને આ રસ્તેથી જતા જોયા છે ? ' તેઓ પ્રત્યેક સતા, ઊડ, પક્ષી, પ્રાણી જે કંઈ જીવામાં આવે તેમને પૂછવા લાગી.

કાંઈ કાંઈવાર આકાશ તરફ જાયું જોઈ અશુભાઈ નયને દર્શન આપવા ભગવાનની પ્રાર્થના કરવા લાગી. " હે વ્હાલા ! તમારાં વિનાયું છવન ઉઠાસી છે." શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનની કંપનામાં ને કંપનામાં પોતાનો છવાત્રમા વ્યથ થવાથી ઠેટલીકને ક્રિપુ બાન પ્રકટવા લાગ્યું કે આપણે પોતેજ શ્રીકૃષ્ણ છીએ, અને ઠેટલીકને ક્રિપુ બાન થવા લાગ્યું કે આપણે એની પરિચારિકા છીએ, આવાં બાનમાં તેઓ પ્રભુની "લીલા" કરવા લાગી. X એક પૂતના બની અને બીજા બાલકૃષ્ણ થઈ. પૂતના, બાલકૃષ્ણને સ્તનપાન કરાવવા લાગી; વળી પોતાને ઊડીને આવ્યા ગયલા શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન તે હું પોતેજ છું એમ અરેખ્ય માનીને જેમ ભગવાન મનો-હરતાથી વૃક્ષને અઢેલી ઊભા રહેતા તેમ તેઓ વૃક્ષને અઢેલીને ઊભી રહેતી અને એક વાંસના

* હવે માનુષી મનોવિકારથી પર છે એવુંપણ સત્ય છે, પરંતુ જો તે માનુષી મનોવિકાર પારખુ ન કરે તો મનુષ્યને તેની સંમતિ અસંભવિત થઈ જાય અને ધર્મ એક ઠકારપ બની જાય એવીજ રીતે તે વિષમાં ગ્યાપી રહ્યા છે એ પણ કેવલ સત્ય છે, પરંતુ તે મનુષ્યરૂપ પારખુ નહિ કરે ત્યાં સુધી તેની અને મનુષ્યની વચ્ચે કંઈ પ્રીતિયુક્ત સંબંધ દોઈ શકે નહિ.

* "લીલા" એટલે સર્વ સક્રિયાત્વ પરમાત્માએ જે કામમાં પ્રત્યક્ષ જ્ઞાન લીધેા હોય એવો પુણ્યપરનો કોઈ પ્રસંગ.

કેટલાને લેખ તે બંસી હોય તેમ વચાડવા લાગતી.

બીજા બગવાનનાં પુનઃ દર્શન કરવાની તેમની સમગ્રી આશા હતી ત્યારે પ્રભુ દેહીપ્રમાણ મુંઝવે વચાલકાર ધારણ કરી તેમની સમીપ પ્રકટ થયા. અત્યંત આનંદમાં આવી બધા સર્વ ગોપીઓ તેમની પાસે હોડતી ગઈ, અને મનોહર સ્મિતથી બગવાને તેમને વધાવી લીધી. સર્વ સપ્તીઓ બગવાનને વિનંતણાઈ વળી; કેટલીક તેમના હાથે વળગી અને પ્રભુના રૂપચંદ્રી તેમના હૃદય આનંદથી ઉજળવા લાગ્યા; કેટલીક પ્રભુના ચરણ જાણ્યા,

બગવાનના પુનઃ દર્શન.

કેટલીક કંઠે વળગી પડી; કેટલીક પોતાનાં નેત્ર વડે પ્રભુના સૌન્દર્યનું પાન કરતી હોય શ્રીમ જગ્યાયુ; કેટલીક તો બગવાને ધારણ કરેલા મધુર સુગન્ધિને લીધે ભમરોને આકર્ષાતા બ્રેષ્ટ પ્રભુના શરીરપરના પરિમલથીજ ધાણેન્દ્રિયોને તૃપ્ત કરવા માંડી.

શ્રીકૃષ્ણ બગવાન અદશ્ય થયા તેથી ઝોટું લાગવાથી કાંઈ કાંઈ ગોપીઓ તો તેમના પર કૃતમીતાનો આરોપ મૂકી પ્રશ્ન કરવા લાગી. “ (૧) જે લોકો

ગોપીઓના જગ પ્રશ્નો.

ઉપકારનો બદલો ઉપકાર કરી વાળે છે; (૨) જે લોકો કંઈ પણ બદલો લીધા સિવાય ઉપકાર કરે છે; અને (૩) જે લોકો ઉપકાર સ્વીકાર્યા પછી તેનો કરો બદલો વાળતા નથી, તેમણે વર્તન તમે કેવું ગણ્યો છો ?” શ્રીકૃષ્ણ બગવાનની નિખાલસ હીમથી સેવા કરવાના બદલામાં બગવાને કૃતમી થઈ તેમનો ત્યાગ કર્યો એ જગ્યાવવા તેમણે આ પ્રશ્ન પૂછ્યા હતા.

શ્રીકૃષ્ણ બગવાને ઉત્તર આપ્યો: “ જે લોકો ઉપકારનો બદલો ઉપકાર કરી વાળે છે તેઓ અને સેવતા નથી, પરંતુ પોતાના સ્વાર્થને સેવે છે. કંઈ પણ બદલો લીધા સિવાય જે લોકો ઉપકાર કરે છે તેઓ કાંતો પોતાનો સ્વાર્થ કરી શકતા ન હોવાથી અન્યપર ઉપકાર કરે એવા પરોપકારી છે, અથવા કાંતો માતૃપિતાનો પોતાનાં બાલકપ્રતિ જેવો સ્વાર્થરહિત

બગવાનનાં પ્રત્યુત્તરો.

પ્રેમ હોય છે તેવા પ્રેમવાળા હોય છે. પરંતુ જે લોકો ઉપકારના બદલામાં કશું કરતા નથી તેઓ કાંતો કૃતમી હોય છે અથવા કાંતો પોતાની સર્વ વાંછના જેમણે વશ કરી છે એવા તે મહાત્મા પુરુષો હોય છે. પરંતુ બહાલ! જે લોકો મારી સેવા કરે છે તેમનો હું બદલો વાળતો નથી એમ કાશ્યપર પણ તમે કહ્યું કરશો નહિં. લોકો મારી સેવા કરે છે ત્યારે તરતજ હું તેમનો બદલો આપતો નથી એ સત્ય છે. પરંતુ તેમનો મારા પ્રતિનો પ્રેમ સાચો છે એ જેવા સારજ હું એ પ્રમાણે વર્તન કરું છું. હું અદશ્ય થયો અને મને શોધવાનો તમને પરિશ્રમ થયો, તેમાં મારા પ્રતિની તમારી પ્રેમચિત્તિઓને વિશેષ ઉત્કૃષ્ટ કરવી એ મારો હેતુ હતો. શ્રીઓને પ્રિય શ્રીયું સર્વ તમે મારે ખાતર ત્યાગ છોડ્યું છે, અને એને માટે હું તમારો અટલો તો ત્રણદાર છું કે મારું અદશ્ય હવન પણ એ ત્રણમુક્ત થવાને પુરતું નથી, એ પુરું થતા સુધી તો તમારું જે ત્રણ મારે આપવાનું છે તે તમારી સાધુતાથીજ વળવા દો.”

કોરોનેશન વર્ષની શ્રીકૃષ્ણ સચિત્ર આસિકની ભેટ.

પછી શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને રાસ રમવાનો આરંભ કર્યો. એક એક ગોપી સાથે એક એક શ્રીકૃષ્ણ રાસમાં રમતા હતા. તેઓ એક બીજાના 'હાથ પકડી ચાતા અને નૃપ કરતા હતા. પ્રથમે ગોપી એમ પારતી હતી કે ભગવાન પાસે ફું એકલીજ છું, બીજી ગોપીએ પંજુ સાથે છે એવું એમને બાન રહ્યું નહિ. કોઈ કોઈવાર તો ગોપીએ શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનની નય બાલાવતી અને ભગવાન તેમના આતુર્પની પ્રશંસા કરતા. કોઈ કોઈવાર ગોપીઓની સાધુતા વિષયે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન પંજુ ચાતા, અને ગોપીએ પ્રભુને નયધીપ ગર્વવતી.

રાસનું વર્ણન પુરૂ થતાં શ્રીમદ્ ભાગવતમાં એવો પ્રશ્ન ઉઠાવેલો છે કે સર્વશક્તિ માન પરમાત્મા પારકાની સ્ત્રીઓ સાથે પ્રેમ કરતા જેવામાં આવે એ શું થોડું છે ? એ પ્રશ્નનું નિરાકરણ તેમાં આ પ્રમાણે કરેલું છે: "પરમાત્માના કાર્યની ટીકા કરવી એ શુદ્ધ માનવીનું કામ નથી. મનુષ્યનું બહુ કરવા માટે તે મનુષ્યનું રૂપ પારણુ કરે છે. આ હેતુથીજ તેઓ માનુષી મનોવિકાર પારણુ કરવાની મદાદુપા કરે છે. તે પ્રાણુના આણુ છે-ગોપીઓનાજ માત્ર નહિ પણ તેમના સ્વામીઓના પણ પ્રણુ છે, અને તેથીજ ગોપીઓના તેમજ તેમના સ્વામીઓના તે અરેખરા રાગી છે." તદ્ ઉપરાંત ભાગવતમાં બહુવેલું છે કે "આ ગોપીઓનાં સ્તરીર તેમના પતિથી એક હાથ પંજુ વિખુટાં જેવામાં આવ્યાં ન હતાં. તે સર્વ તો દેખતા હતા કે તેમની સ્ત્રીઓ તેમની પાસેજ છે." વળી એ પંજુ પ્યાનમાં રાખવું જેમણે કે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન ઘૂંઘાવન છોડીને મથુરાં ગયા ત્યારે માત્ર અગિયાર વર્ષના હતા, અને તેથી રાસ સમયે તે માત્ર એક છોકરાના રૂપમાંજ હતા. આ અને બીજી કેટલીક બાબતો સંખ્યાથી અગણ વિચાર કરવામાં આવશે. હાલ તો રાસલીલા એ શું છે તે સ્પષ્ટ કરવા માટે શ્રી ગૌરાજી પ્રભુએ ન્યારે રાસલીલા કરી બતાવી હતી ત્યારે તેમની સત્યામાં એક પંજુ એવી ત હતી જેટલુંજ અવધુન પસ થશે.

ન્યારે કંસની ખાત્રી થઈ કે જે પુરૂષ મારો વિનાશ કરવાનો છે તે મારી રૈયત નંદના સ્ત્રીકારેલા પુત્ર શ્રીકૃષ્ણ સિવાય બીજાને કોઈ નથી, ત્યારે કંઈક યુક્તિ પ્રયુક્તિથી પોતાના શત્રુનું કાસણ કલાકવાનો તેણે નિશ્ચય કર્યો. તેણે યુદ્ધપ્રદર્શન જેવા સાર એક સભા કરવાનો વિચાર કર્યો, અને તેમાં બાબ લેવાને રાજ્યના સર્વ ચોદાઓને તેણે આમંત્રણ મોકલ્યાં. એ પ્રદર્શન જેવા સાર નંદને પણ તેણે આમંત્રણ કર્યું; અને શ્રીકૃષ્ણ જેને નાની વયના હતા તોપણ તેમનાપર એક જુદો પત્ર મોકલ્યો. આ આમંત્રણપત્રિકા લઈજઈ શ્રીકૃષ્ણ તથા બલરામને સભામાં આવવાને સમજવવાનું કામ આદરને સોંપવામાં આવ્યું. આ કાર્ય આદરે સત્વર માથે લીધું, તે કંસને એક જુલમગાર રાજા ગણી તેને ધિકારતો હતો, અને પોતે ભક્તિમાન હોવાથી માનતો હતો કે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન એ સર્વશક્તિમાન પરમાત્મા પોતે છે તથા તેમના બાધ બલરામ પણ એવાજ એક દીવ્ય-પુરૂષ છે. આદર ત્યારે જુદા મહેલોમાં અને પોતાનો સંદેશ પૂરજાગીઓને બહુલો, ત્યારે સર્વના અંતઃકરણમાં રાજ પડી, તેઓ શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનનો વિરહ અમવાને અશક્ત હતાં, એમ તેમને લાગ્યું. પૂજની આખી વસ્તી મહા શોકમાં પડી. ન્યારે શ્રીકૃષ્ણભગવાન, બલરામ, નંદરામ તથા બીજા

મથુરામાં યુદ્ધ-પ્રવર્તન.

શ્રીકૃષ્ણ તથા બલરામને સભામાં આવવાને સમજવવાનું કામ આદરને સોંપવામાં આવ્યું. આ કાર્ય આદરે સત્વર માથે લીધું, તે કંસને એક જુલમગાર રાજા ગણી તેને ધિકારતો હતો, અને પોતે ભક્તિમાન હોવાથી માનતો હતો કે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન એ સર્વશક્તિમાન પરમાત્મા પોતે છે તથા તેમના બાધ બલરામ પણ એવાજ એક દીવ્ય-પુરૂષ છે. આદર ત્યારે જુદા મહેલોમાં અને પોતાનો સંદેશ પૂરજાગીઓને બહુલો, ત્યારે સર્વના અંતઃકરણમાં રાજ પડી, તેઓ શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનનો વિરહ અમવાને અશક્ત હતાં, એમ તેમને લાગ્યું. પૂજની આખી વસ્તી મહા શોકમાં પડી. ન્યારે શ્રીકૃષ્ણભગવાન, બલરામ, નંદરામ તથા બીજા

અનુચરો પુત્ર હોડી મથુરા જવા સાર નીકળ્યા ત્યારે યશોદા, રાધા, અને શ્રીકૃષ્ણભગવાનના ગોવાળીમિત્રો મૂંઝાં ખાઇ પૃથ્વીપર પડ્યા. મથુરા જઇ શ્રીકૃષ્ણભગવાન અને યુવરામ પ્રદર્શનમાં સામેલ થયા અને જે જે મહેલ તથા રાણસો તેમની સાથે મુક કરવા આજ્ઞા તે સર્વને અને અંતે કંસને પણ મારી વિજયપાજ્જી દરજ્યાએ. કંસના મૃત્યુ પછી રાજા ઉમ. સેનને શ્રીકૃષ્ણભગવાને ગાદીપર બેસાડ્યો, પરંતુ સર્વ વાર્તાતિક અધિકારનો તેમનાજ હાથમાં રહેલો હતો.

શ્રી કૃષ્ણ ભગવાન મથુરામાં રહ્યા, અને નંદરામ પાછા વૃજ ગયા. વૃજવાસીઓએ ત્યારે નંદરામને શિક્ષા અમુપાત કરતા આવતા દીકા ત્યારે તેમણે ધાર્યું કે શ્રી કૃષ્ણ જન્મની સાથે આજ્ઞા નથી. વૃજવાસીઓ શ્રી કૃષ્ણ ભગવાનને પોતાના છવ કરતાં પણ

વિયોગી વૃજવાસી-

ઓ નીલિહક

સ્થિતિ.

વિશેષ વ્હાતા હતા અને તેથી કરીને તેમને વિયોગથી અસહ્ય દુઃખ થયું. શોકની વેદનામાં યશોદા પોતાનું બાન ભૂલી ગઇ, અને રાધા તથા ગોવાળીઓએ પણ એવુંજ થયું. શ્રીકૃષ્ણ અહીંયાં નથી પરંતુ મથુરામાં છે એ વાત વિસરી જઇ યશોદા માતા પ્રત્યેક ખુશખબરમાં ભગવાનને શોધવા લાગી. એજ પ્રકારે પોતાના વલ્લભને છુન્દાવનમાં મ-

ળવાની આશામાં ને આશામાં રાધા વારંવાર વિવિધ કુંજોમાં પ્રવેશ કરવા લાગી. કોઇ કોઇ વાર ભૂલમાં ને ભૂલમાં તમાલ વૃક્ષને પોતાનો હૃદયેશ જાણી તેની સાથે તે પ્રેમના સજ્જો બાંધતી; કોઇ કોઇવાર તે તેને શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનનાં પાદચિન્હ (પગલાં) દેખાતાં, અને ત્યાંજ બેસી જઇ પુષ્પોલકે તે પગલાંની પૂજા કરતી તથા પોતાનાં આંસુથી તેમને સ્નાન કરાવતી. ગોવાળીઓએ એવીજ રીતે બાંધ થઇ ગયા હતા. વૃજમાં એવું એક પણ ન હતું કે જેણે શ્રી કૃષ્ણ ભગવાનના વિયોગથી અમુપાત ન કર્યો હોય.

મથુરામાં શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન પણ એવીજ રીતે પોતાના વૃજના મિત્રો સારુ મુરતા જેમ તેમ દિવસી નિર્ગમન કરતા હતા. ત્યાં તેમને ગમતું ન હતું. રાજભક્તિના કૃત્રિમ પ્રેમના દેખાવો કરતાં વૃજમાં અનુભવેલા સાર્યરહિત પ્રેમ તથા ખેડ-મનની ભક્તિ એમને અધિક પ્રિય હતાં, પરંતુ સાચા મનના પ્રેમ વિયોગથી થયેલા વધ છે એની તેમને

હૃદય સાથે પ્રેમ

સંદેશો.

અજર હતી તેથી તથા તેમની હૃદય વૃજવાસીઓના પોતાના પ્રતિનો પ્રેમ વંધારવાની હતી, (જેમકે પ્રભુપ્રીતિ પ્રેમ થયો એ મનુષ્યના પર પ્રભુની મોટામાં મોટી કૃપા છે,) તેથી તે પાછા છુન્દાવન ગયા નહિ. તેમ છતાં પોતાના કુશળ વર્તમાન તથા પોતાની સર્વ

પ્રીતિ જેવી ને તેવી પ્રીતિ કાયમ છે એવા સમાચાર વૃજવાસીઓને કહેવા સાર તેમણે પોતાના એક ભક્ત ઉધ્ધવને વૃજ મોકલ્યો. ઉદ્ધવ શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનનો આત્મનિવેદી ભક્ત હતો, અને ધર્મશાસ્ત્રોમાં કહેલા કઠિણ નિયમ પ્રમાણે તે પ્રભુની સેવા કરતો. વૃજના અજ્ઞાન ગોવાળ સ્ત્રી-પુરુષના સંબંધમાં તેણે સાંભળ્યું હતું કે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન તેમના પર થયેલા રનેહ રાખે છે. તે તેમને દુઃખે દુઃખી થાય છે, અને તેઓ જો કોઇ કરે છે તો પ્રભુ તેમની ક્ષમા મેળવવા તેમની પ્રાર્થના કરે છે, વળી પોતાના પ્રાણ કરતાં પણ તેમના પર તે વિશેષ પ્રીતિ રાખે છે. ઉદ્ધવને આ લોકોની ભુલિ, ભક્તિ તથા પૂજ્યભાવ નિયમે પછી આજી ગણના હતી

કોરોનેશન વર્ષની શ્રીભક્ત સચિત્ર આગિતની બેઠ.

અર્થ કહીએ તો જુજના સરળ લોકોની ઉદવને હર્મા આવી હતી. તે એમ માનવો હતો કે હું પરમ પાર્થિવ છું તથા સર્વ નિવર્તો બરાબર ખાતું છું. હું શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનનો સાથી થોડા મહત્ત્વ છું, અને તેથી જુજનાં મોવાળ સ્ત્રી-પુરુષના કરતાં તેમના અનુગ્રહને હું વિશેષ પાત્ર છું. તેમ છતાં ભગવાનનું જુજવાસીપ્રતિનું વર્તન અધિક પ્રેમમય બોધ તે કહેતો " પ્રભુનું વર્તન હળી ન શકાય તેવું છે, અને અચિત્ત એમની ન્યાયશુદ્ધિ મારાથી જુદીજ હોવી જોઈએ." ભગવાને ઉદવને જુજ મોક્ષ્યો તે જોડલા માટે કે તે પોતે જે હુલ્લ છતવા સક્તિમાન થવો નથી તે આ ગોવાળ સ્ત્રી પુરુષો કેવી રીતે છતી શક્યાં છે તે જાણી શકે અને પોતાની આંતરિ વિષયે આવી શકે.

ઉદવ જુજ આવી પહોંચ્યો અને જુએ છે તો આખું ગામ શોકમાં છે; તેમના આ દુઃખનું કારણ શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન તેમની પાસે ન હતા એ હતું. જે જુજનાના પ્રકારે તથા નિવર્તો ઉદવ જાણ્યો તો હતો તથા જેનું તે વિધિપૂર્વક પાલન કરતો હતો તેનું આ લોકોને જ્ઞાન ન હતું. પરંતુ શ્રી કૃષ્ણ ભગવાનનું નામ સાંભળતાજ તેઓ અત્યાનંદમાં આવી જતા. જુજવાસીઓના હૃદયમાં સર્વાંશે પ્રભુએ સ્થાન કર્યું હતું. ભગવાન પાસેથી તેમને કશુંજ માગવાનું ન હતું. તેઓ માત્ર તેમના પ્રતિ નિઃસ્વાર્થ પ્રીતિ ધરાવતા હતા. તેઓ તેનેજ સાતું તેમને મ્હાતા હતા.

**નિઃસ્વાર્થ પ્રીતિ
ભગવાન.**

આ જોઈ ઉદવનો મર્ગ હતો, તે રાધાને ચરણે પડ્યો અને જોઈએ "શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન તમારે વશ થયા છે તે થોડાજ છે કારણ હું થોડા પાત્રજ છે. તે જ્યારે જુજથી પાછો ફર્યો ત્યારે તેની ખાતરી થઈ હતી કે શ્રી કૃષ્ણ ભગવાન-નિષ્પક્ષપાતી, નિર્વિકારી, નિર્ભ્રાન્ત છે. જે વશ થઈ શકતા હોય તો જુજવાસીઓ તેના પ્રતિ જે શુદ્ધ નિઃસ્વાર્થ પ્રેમ રાખે છે તેવા પ્રેમવડેજ વશ થઈ શકે છે. તેને આશ્ચર્ય થયું કે ધર્મપુરસ્કોમાં બતાવેલી દ્વિલસુરી કે પૂજનપ્રકાર અને એવું કશુંજ જુજનાં ગોવાળ સ્ત્રી પુરુષો જાણતાં નથી; તેમજ દોષ પણ જાતવું તેઓ દેહદમન કરતાં નથી છતાં પણ યશોદા અને નંદરામ જેવો પ્રભુપર શિશુભાવ આણીને, ગોવાળના છોકરાઓ જેવો સખાભાવ રાખીને, જુજના સાધારણ લોકોના જેવો સ્વામીભાવ રાખીને, તથા શ્રી રાધા અને તેમની સહચરી ગોપીઓના જેવો પ્રભુમાં પતિ અથવા વશમનો ભાવ આણીને, જુજવાસીઓએ સર્વસક્તિમાન પરમાત્માને પોતાના કરી લીધા છે.

જુજના સરળ લોકો શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનને પોતાના સ્વામી માનતા હતા. તેમ મથુરાવાસીઓ પણ ભગવાનને પોતાના સ્વામી ગણતા હતા. પરંતુ જુજવાસીઓ કંઈ પણ સ્વાર્થ વિના તેમને સ્વામી માની તેમની આજ્ઞાનુસાર વર્તન કરતા હતા, ત્યારે આ લોકો માટે કાને લાલ મેળવવાની ખાતર તેમની સેવા કરતા હતા. શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનના હાથમાં રાજ્યસત્તા હતી તથા તેમ રાજ્યસત્તાને લીધે પ્રભાવ પડતો હતો તેથી મથુરામાં તેમનું માન તથા ભવ જાણતાં હતાં ત્યાંની પ્રજામાં શરવીર ક્ષત્રિયવર્ગના મનુષ્યો હતા; એ લોકો ભગવાનના સામર્થ્યને લીધે તેમનું સન્માન અને સેવા કરતા હતા. મથુરામાં શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન રાજ્યમુકુટ (પ્રતાપનું ચિહ્ન) મસ્તકપર ધારણ કરતા તથા દંડ (અધિકારનું ચિહ્ન) પોતા-

**મથુરાનું કુનીચ અને
મથુરાનું
લીલન.**

श्रीराधानो विभ्रम.

ના હાથમાં રાખતા. ઉત્તમ પ્રતિભા વખાસદાર પારખી કરતા; તેમનો રાજ્યપ્રભુનો જરૂરનો જરૂરો તથા રાજ અને મુક્તાઈથી ઝગઝગતો હતો. પરંતુ છુપના સર્વ સોઠ ગોવાળીયા હતા, તેઓ તો માત્ર પરસ્પર રનેહના નિર્વંદન આરેજ સાથે રહેતા હતા, કોઈ પ્રકારની સંપત્તિ કે અધિકાર તેમજ સંસારનાં માન પ્રતિષ્ઠાની તેમને અપેક્ષા ન હતી. તેઓ શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન પર નિરસ્ત્રમ પ્રેમ પ્રસાવતા હતા, તેવું કારણ ક્રિષ્ણજીવ કે ભગવાનપર પ્રેમ કયાં સિવાય તેમનાથી રહેવાઈ જ ન હતું. શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન ગોવાળીયાઓની વચમાં હાથમાં બેસી લઈ, પુષ્પ તથા મયૂરચિન્મયો પટકો બાંધી, કંઈમાં વનપુષ્પની માળા પારખી કરી એસતા અને આનંદ કરતા જોવામાં આવતા હતા.

પ્રભુ પાસે ન દોવાથી શ્રી રાધા સોઠમાં હુણેલીજ રહેતી. કોઈ કોઈવાર તેને ક્યેમ લાગતું કે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન પધાર્યા છે. આ વિચારથી તેને મહા આનંદ વ્યાપતો. પરંતુ બ્યારે ક્યેમ જણાતું કે પ્રભુતો અને પુનઃ છોડી ચાલ્યા મયા છે, ત્યારે તે વિચારમાં ન વિચારમાં મૂકી ખાઈ પડતી. કોઈ કોઈવાર ક્યેમ લાગતું કે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન મળવા પધારવાના છે, તેથી તે છુન્દાવનની જે શુભ લતાગૃહમાં શ્રી કૃષ્ણ ભગવાનને હંધિયાં મળતી અને તેમને અવનવાં પુષ્પોથી સજ્જારતી ત્યાં બેઠી બેઠી પ્રભુની રાહ જોવાજ કરતી અને ક્યો પ્રભુ આવ્યા કે શું ! તે જોવાને પોતાની દાસીઓને વારંવાર આજ્ઞા કરતી, સહજ અવાજ સાંભળતાની સાથે તે આનંદભેર બોલી બેઠતી: “ હાસ ! પ્રભુ આખરે પધારે છે ખરા.” પરંતુ શ્રી કૃષ્ણ ભગવાન ક્યાં હતા ? એતો તે સમયે મથુરામાં હતાં ! અને આખરે બ્યારે ભગવાન આવ્યા નથી, તેવું સન્માન કરવાને પોતે જે સામગ્રી તૈયાર કરી હતી તે તો માત્ર ભમજાને લીધેજ હતી એ વાત બ્યારે રાધાના ખ્યાલમાં આવતી ત્યારે તે પુનઃ મૂંઝવણ થઈ પડતી.

બ્યારે દાસીઓએ રાધાને મથુરાની અજીપર આવેલી જોઈ ત્યારે તેઓ મથુરા મઠ, અને મુવર્જુના સિંહાસનપર બિરાજેલા શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનને મળી અને નીચે પ્રમાણે બોલી “ શ્રી કૃષ્ણ ભગવાન ! હવે તમે રાજ થયા છો, શરીરને તમે રત્નોવડે સજ્જાર્યું છે. તમારી આસપાસ હવે મહાન અગીર ઉમરાવો બિરાજે છે, અને તેઓ સર્વ તમારી સ્તુતિ કરે છે; વિદ્વાન પંડિતો ધર્મશા-

ઓમાંથી કદિનમાં કદિન શ્લોકો તમારી આગળ બોલે છે; પશુ એ સર્વ લોકોમાં માત્ર સ્વાર્થ રહેલો છે. તેમના હૃદયના ઉંડાણમાં તમારા પ્રતિ તેમનો પ્રેમ કે માન કંઈજ નથી, તથાપિ કૃપાનિધાન કહી કહીને તેઓ તમને છેતરવાને મથે છે. અમે તો ભોળાં ગામડીયાં છીએ; માત્ર અમારા નિરંકુશ પ્રેમનો અમે તમને કર આપી ચક્રાંજી ક્યેમ છે, અને અમારાં ફરલ અને નિષ્કપટ હૃદયોનાંજ રાજ્યાસન રચી આપીએ છે. ક્યેક સમય ક્યેવો હતો કે બ્યારે છુન્દાવનમાં ક્યેક મંદર પુરાન પુરુષ અમારા સ્વામી તરીકે બીરાજતા હતા; તે ક્યેક કદંબ વૃક્ષ નીચે બેસી અમારા હૃદયપર રાજ્યાધિકાર ચલાવતા, અને અમે અમારા નેવમાં આનંદાશુ વહેવડાવી તેમના પગને પચાળતાં હતાં.

પોતાના પ્રતિની જગ્યાસ્તીઓની ભક્તિનું સ્મરણ થતાં શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનની આંખમાંથી અનુ વહેવા લાગ્યાં. શ્રી રાધાને મળી તેનું સાન્ન્યત કરવા સારુ તેની સખીઓની સાથેજ તેઓ ઈકદમ છુદાવન જવા નિકળ્યા, કારણે સખીઓએ ભગવાનને નિવેદન કર્યું કે કાલ પશુ સીને નહિ થમિસા શિવા ચોક્કથી શ્રી રાધા અચેતન થઇ પડી છે.

છુદાવનનાં યોગણ શ્રી પુરુષો પ્રેમ અને ભક્તિ સેવતાં હતાં, ત્યારે મયુરાના ક્ષત્રિયો રાજ્યાધિકારનું સેવન કરતા હતા. છુદાવનમાં રાધા, શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનની પ્રાણ વચ્ચલા હતી ત્યારે મયુરામાં કુખ્ત તેમની પટરાણી હતી. શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનને જોઇ કુખ્ત આડે આવી અને બોલી: " મારો ત્યાગ શા સારુ કરો છે ?" શ્રીકૃષ્ણે ઉત્તર આપ્યો: " જગવારીઓને મારી જરૂર છે અને તેથી

મારે ત્યાં જવું જોઈએ. તને મારી સંપત્તિ તથા અધિકારની ઇચ્છા હતી અને તે મેં તને પ્રાપ્ત કરાવ્યાં છે. જે લોકોને માત્ર મારીજ ઇચ્છા છે તેમની પાસે અને જવાદો. જે પ્રસાદ મારું હું અને ઇચ્છતી હતી તેનો મેં તારાપર વરસાદ વરસાવ્યો છે. શિયીજ હું સંતોષ રાખ."

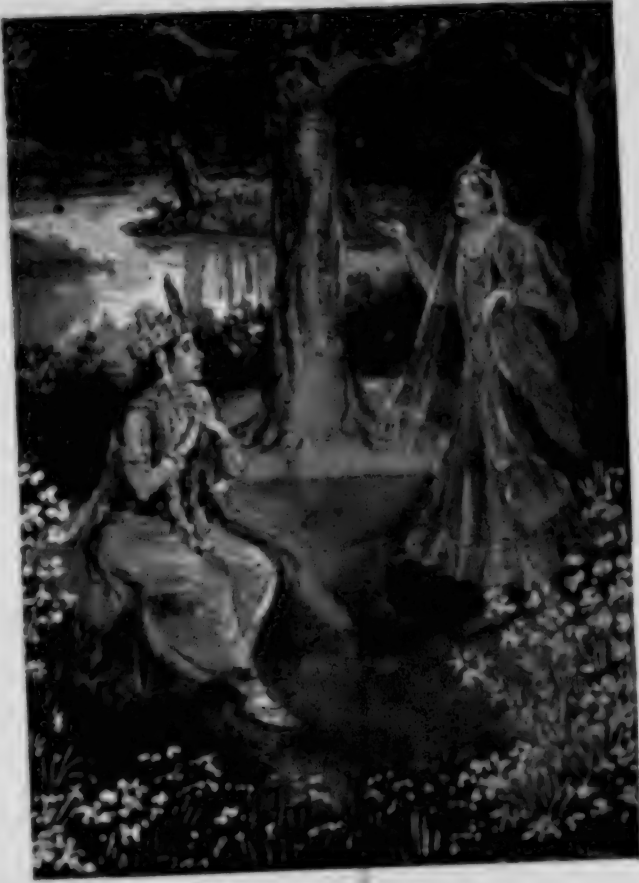
શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન પુનઃ છુત્ત પધાર્યા ત્યારે દાસીઓએ રાધાને પ્રણામ આ પ્રકારે પધારવાના હર્ષના સમાચાર જણાવી જાગૃત કીધી. " સખી! તમારા પ્રાણેશ્વર, તમારા પ્રાણવલ્લભ પધાર્યા છે." રાધા હર્ષભરે બેઠી, બેઠી થઇ અને આસપાસ જોયું તો શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનને રાજ્યવસ્ત્ર પહેરેલા દીઠા. તરતજ પોતાના મુખપર છુરખો ઢાંકી હર્ષ, ભગવાનપ્રતિ પીઠ ફેરવી તે બોલી: "હું મહારી પ્રાંતના એક યુવક પર પ્રેમ રાખતી હતી. હું કાલ પશુ રાજ્ય પર રહેદ કરી શકું એમ નથી. અને તો રાજ્યના મરતક પરના મુકૂટ તથા તેના હાથમાંના રાજ્યહંડથી ભય લાગે છે. મારે તો મારો પ્રીતમ પાછો જોઈએ છે, મારે કાલ રાજ્ય અથવા વૃદ્ધને હંડનાર જોઈતો નથી. તરતજ શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને રાજ્યવસ્ત્ર ઉતારી મુકૂટ અને છુત્તમાં જે સાદાં વસ્ત્રો પહેરતા તે પહેર્યાં. આ વેશમાં તત્કાલ રાધાએ ભગવાનને પોતાના વફારથળ સાથે ચાંપ્યા.

ઉપર શ્રીકૃષ્ણલીલાની કેટલીક અસરકારક રૂપરેખા દોરવામાં આવી છે, તોપણ શ્રીકૃષ્ણ-ભગવાન છુદાવન છોડીને ગયા તે પૂર્વે એક અગભની લીલા કરી હતી તે કહેવાની બાકી રહી ગઇ છે. શ્રીરાધાએ છપ્પાંના આવેશમાં શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનપ્રતિ પુંઠ ફેરવી તે સમયની એ લીલા છે. એ પ્રસંગે શ્રીરાધાએ છપ્પાંને લીધે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનપ્રતિ જે કંટાળો દર્શાવ્યો હતો તથા એમ કરતાં એ દીવ્ય બક્તિએ જે ભાગ ભજવ્યો હતો તેનો બરાબર ખ્યાલ આપવા સારું

રાધાનો અભિસાર

માસકકથર્યા.

અને તેવું હુંક તથાપિ પૂર્ણ રૂપાંત આપવું યોગ્ય ગણ્યું છે. એ લીલાનો હેતુ આગળ ઉપર રજૂ થશે. એક દિવસ એવું બન્યું કે છુદાવનના એક પવિત્ર ગુપ્ત લતાગૃહના એકાન્ત સ્થળમાં રાત્રે શ્રી કૃષ્ણ ભગવાન મળવાના છે એવી રાધાને ખબર મળી. પોતાની દાસીઓને લઈ તે ત્યાં જવા નીકળી. આ જવાને રાધાનો અભિસાર કહે છે. લતાગૃહમાં આવી પહોંચી શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનને યોગ આવકાર દેવા સારું જોઈતી સામગ્રી તૈયાર કરવાને તેણે પોતાની પરિચારિકાઓને આજ્ઞા કરી. આજ્ઞા મળે ચડાવી તેમણે સૌથી સરસ પુષ્પો ભેગાં

हृदयद्रावक वचनो.

કર્તા, અને તેમાંનાં શોભક કાર્ય તેમણે લતાશુદ્ધ સમુદાયનું તથા બાકી રહ્યા તેની માથાએ કરી, કામલ પુષ્પો વડે તેમણે ભૂમિ આનંદાદિત કરી, અને તાજ સુગન્ધિયા છાંટીને સપથું બ્લેક બ્લેક કરી દીધું. શ્રીકૃષ્ણને સહાર આપવાની આ સામગ્રી વાસકકમ્પાના નામથી પ્રસિદ્ધ છે.

પરંતુ શ્રીકૃષ્ણની અવાયું નહિ અને રાધા અતિશય નિરાશ બની ગઈ, કેટલીકવાર શુધી તેણે પ્રાર્થના કરી કે "હે પ્રભુ! મારું બળવું હલમ આવીને ફેલવો," પછીથી યૌદી-વાર પ્રભુની ક્ષમાનાં દહતિ વિચાર્યાં અને ક્ષેમ કરી કરીને પોતાના હૃદયને સ્નાત્તન આપવાનો તેણે પ્રયાસ કર્યો. આ નિરાશા અને તે પછીનું આદરસીન્ધ રાધાની ઉત્કંઠા તરીકે જાણખાય છે. આ રિધ

રાધાની વર્તણૂક,

તિમાં તેણે ત્યાંજ રાત્રિ ગાળી અને પ્રભાતમાં શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન આવી પહોંચ્યા; આ સમયે શ્રી રાધા ભગવાનના વિરહથી લગભગ મૃત્યુ પામવાની અણીપર આવી પહોંચી હતી.

શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનને આદલો વખત રાધાની પ્રતિરૂપદર્શિ ચંદ્રબાલી નામની લુંદાવનની એક કુમારિકાએ રોકી રાખ્યા હતા. તેનામાં રાધાના જેવો શુદ્ધ પ્રેમ ન હતો, પરંતુ તે ધણીજ કારાખાજ હતી. તેણે રાધાની પાસે જવાના રસ્તાપર રા-તના ભગવાનને રોક્યા અને બળાતકારે પ્રભુને પોતાના લતાશુદ્ધમાં ઝેરની ગઈ. તેની સાથે જવાની શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનથી દક્ષિણ ન હતી છતાં તેને ના કહેવાતું અસમ્બવપણું પ્રભુથી યદ્ય સ્વયં નહિ, અને તેથી કરીને તેમની સાથે રાત્રિ ગાળવાનો સ્વીકાર કરવો પડ્યો. પછી ભગવાન જ્યારે અણિહતા રાધાની પાસે આવ્યા ત્યારે બંને હાથ જોડી બ્યાકુળતાથી ક'પતા તે તેની સન્મુખ બેસા રહ્યા. રાધા ભગવાનને પચાતાપ કરતા જોઈ કામા આપત પણ ચંદ્રબાલીના ફંતના ચિહ્નો તેમના ગાલપર દેખાતાં હતાં તે જોઈ તેનો કોપ શંભેલો ન હતો.

તેણે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન સાથે વિશેષ સમય કાઢી પણ પ્રકારનો સંબંધ રાખવાની સાધ-ના પાડી. તે બાલી 'મેં' ક્ષેમતાપર જે પ્રેમ દાખવ્યો છે તેને તેણી પાત્ર નથી, અને ક્ષેમની પ્રીતિ પ્રેમથી સંપાદન કરવાનો કદી પણ વિચાર ન કરતાં સ્તુતિના પોષણ અને હૃદયિય સખ્દોવડે મેળવવામાં મારું ચિત્ત પડેલીશ. શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન કાંપ્યા યદ્ય પણે પડ્યા અને પોતાના બંને હાથ (જે હાથો આમરૂક્ષાનાં નવાં ફૂટેલાં પલ્લવ જેવા કામળ અને મૃદુ હતા અને જે વડે તે મનુષ્યને વરદાન આપતા તે) વડે તેના ચરણને ઝાલ્યા. લીલાના આ ભાગને માન કહે છે. X

વાન લીલા.

પરંતુ આને પોતાના બંને હાથ (જે હાથો આમરૂક્ષાનાં નવાં ફૂટેલાં પલ્લવ જેવા કામળ અને મૃદુ હતા અને જે વડે તે મનુષ્યને વરદાન આપતા તે) વડે તેના ચરણને ઝાલ્યા. લીલાના આ ભાગને માન કહે છે. X

X પ્રસિદ્ધ સંત અને કવિ જયદેવ જ્યારે "અખ લીલા" રચેલો હતો ત્યારે કામા માનવા-સાકે શ્રી કૃષ્ણ ભગવાન શ્રી રાધાને પણે પડ્યા હતા એવું લખવાની તેને પ્રેરણા યદ્ય; પરંતુ સર્વસંક્રિમાન પરમાત્માના સંબંધમાં આણું દીનતાનું કાર્ય જણાવવું એ કાલપણુ રીતે તે જુદીથી માની શક્યો નહિ તેથી લેખનસામગ્રી મુઠી છૂટે તે સ્નાન કરવા ગયા. જેમ કહેવાય છે કે આ લાય જોઈ શ્રી કૃષ્ણ ભગવાને જયદેવનું રૂપ ધારણ કર્યું. અને તે સંતે જે સ્થાન લખવાની નામરજી કરી હતી તે તેમાં લખી દીધો.

શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન રાધાને છોડી ગયા પછી યોગેક વખત તેણે (રાધાએ) પોતાના મનનું સંપાદન કરવા પ્રયાસ કર્યો. પરંતુ અગ્રેય વસ્તુમાં તેને શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન જણાતા

હોમોનેશન વર્ચની શ્રીભક્ત સચિવ માસિકની બેટ.

હતા, કેમકે તેમના પ્રતિ તેને અપ્રત્યેક પ્રેમ હતો. તે પુનઃ શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનના મેળા-
પની અભિલાષા કરવા લાગી; ભગવાનને પોતાને પશુ એક
થયો હતો, કેમકે તેઓ ગળુવા હતા કે મારા પ્રતિ મારીજ
આતર રાખાને જે રહેલ છે, તેવો આખો વિષમાં એક પશુ
માણસનો નથી. એમ દોવાથી પુનર્યોગ સત્વરજ થઈ ગયો. શ્રી રાધાએ

રાધા કૃપાળવો

વિચાર.

પોતાના કોપનું કારણ પ્રભુ આજ્ઞા નિવેદન કર્યું. તે બાણી, 'તમે સર્વના બહાણા હો
એ અને ખજાર છે—તમે વશ થાઓ એવી પ્રવેશ મનુષ્યની હજી દોવી નેમણ. મારી
પાસેથી તમને દૂર લઈવાની જવાબાં અંદાજીએ કર્યું બોલું' કર્યું નથી, એ હું સમજું છું,
પરંતુ તમારા કોપાલ પ્રદેશપર થયેલા તે વખતના દંતકથથી મને માફ લાગ્યું હતું. તેજી
નિર્ણયમાં કર્યું: "અંદાજી જેવી એક સ્ત્રી જે માત્ર પોતાના આનંદને ખાતર તમારું સિવન
કરે છે તેને તમને સ્વાધીન કરવાને કશો પણ હક નથી એમ હું ધારું છું, અને એ સંખ્યા-
ધર્મા તમને શિખામણ આપવા સારજ મેં તમને અપરાધી ગણ્યા હતા."

વેખજર દિલસુરીમાં એક મદાન વિચાર આ રહેલો છે એક અસ્તિત્વમાં એ તત્વો
છે: અર્થે ૧ (૧) વ્યક્ત, Positive. પુરુષ અથવા ઉત્પાદક પ્રાણી, અને (૨)
અવ્યક્ત, Negative. સ્ત્રી અથવા ઉત્પાદિત પ્રાણી
વેખજર પિતૃપુત્રી. વ્યક્ત તત્ત્વ આકર્ષે છે, અને અવ્યક્ત આકર્ષાય છે. આ

ઉપરથી વેખજોના મત પ્રમાણે પરામાત્મા અથવા અસ્તિત્વમાંના
આલ્મા પુરુષ સાથે શુદ્ધ પ્રેમથી જોડાય કરીને ભક્ત પોતે આત્માનું સ્ત્રીમાં રૂપાંતર કરે છે,
શિવાનો એ એક પ્રકાર છે, અને એવા શિવકને સંપૂર્ણ નમૂનો તે શ્રી રાધા છે. ઉપર
ભણેલી લીલા બોલે દેખીતી સંસારસંજયી છે તોપણ ખાસ કરીને તે માત્ર આત્માવિષયે
જ છે, અને એ ખામતમાં સર્વ વેખજર પ્રથો એકમત થાય છે. વેખજો અને કલ્પિત
વાતી ગળુવા નથી, પરંતુ ઈશ્વરની મનુષ્ય પ્રતિ તથા મનુષ્યની પોતાના કર્તાપ્રતિ પ્રેમની
મારજા એમાં દર્શાવેલી છે એમ માને છે.

રજપૂત રાણી મીરાંબાઈ જેમણે પોતાના શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન પ્રતિના પ્રેમને લીધે સર્વ
વસ્તુનો ત્યાગ કરી દીધો હતો તે બ્યારે શ્રી ગોરાજી પ્રભુના એક મુખ્ય ભક્ત વૃન્દાવનના પ્રસિદ્ધ

શ્રી મીરાંબા

રજપૂત રાણી

કવિ.

૩૫-ગોસ્વામીનું દર્શન કરવા ગઈ ત્યારે એ ઉત્તમ પંક્તિના તપ-
સ્વીરૂપે સ્ત્રીનું મુખ જોવાને પોતાને પ્રતિજ્ઞા છે એવું કારણ
જણાવી તેને દર્શન આપવા ના પાડી હતી. ખરી વાત એ હતી
કે મીરાંબાઈ એ એક ધણીજ સુંદર મુવાન રાણી હતી અને તે જે
પ્રકારનું વર્તન રાખતી હતી તેનાપર તેને (૩૫ને) બહુ વિશ્વાસ
નહોતો. ૩૫ને જવાબ મળતાં મીરાંબાઈએ ઉત્તર આપ્યો, "એ શું ત્યારે પુરુષ છે ? જો
એમજ હોય તો એ વૃન્દાવનમાં જઈ શકે નહિ. પુરુષો ત્યાં પ્રવેશ કરી શકતા નથી, અને
એ ત્યાં છે એમ જો વૃન્દાવનની ઇશ્વરીના ગળુવામાં આવશે તો તે અને બહાર દહાડી
ચૂકશે; શું એ મદાન ગોસ્વામીને ખજાર નથી કે અસ્તિત્વમાં માત્ર એકજ પુરુષ-
મારા વાલકા દંતવાલાલ જ છે, અને બાકીનાં સર્વ સ્ત્રી છે !" આ સાંભળી ૩૫ સમજ્યા
કે મીરાંબાઈ ખરેખરી શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનની પરમ ભક્તાણી છે, અને તેથી તેને દર્શન આપ
વાનું પોતે કબૂલ કર્યું.

मानलीला.

શ્રીકૃષ્ણલીલાનું અવલોકન.

આત્માવર્તમાં કટલાક ફિલસૂફો એમ માને છે કે મનુષ્યને આત્મા એ પરમાત્માનો એક (સ્વરૂપ) અણુઓ છે, અને એમ વિશુદ્ધિ પ્રાપ્ત કર્યા પછી તે પુનઃ તેમાં (પરમાત્મામાં) મળી જાય છે. આ સંપ્રદાયવાળાનો સિદ્ધાંત આ પ્રમાણે છે. સોડહમ (તે અને હું એકજ છીએ). પૂજા, સ્તુતિ અને બીજી ધાર્મિક ક્રિયાઓની ઉપયોગિતા તેઓ સ્વીકારતા નથી. અને કહે છે કે હૃદય મનુષ્યને કંઈ

પણ લાભ કે હાનિ કરી શકતો નથી. મનુષ્યજ્ઞ પોતાની ભાગ્યને કનોં કનોં છે; તેજ પોતાનું આરબ્ધ રમે છે. પ્રમાણિકપણે વર્તે તો હૃદયની સદાય વિના તે પોતાની શુદ્ધિ કરી શકે છે, અને એ રીતે મુક્તિ સંપાદન કરી શકે છે. તે બે પ્રમાણિકપણે વર્તે તો નહિ હોય તો હૃદય કંઈ તેને હાનિ કરી શકતો નથી; પોતાનાં કર્મનાં ફળ તેણે ભોગવવાં જોઈએ. આ સૌથી અદ્વૈતવાદી કહેવાય છે, અને તેઓ પોતાના આત્માની શુદ્ધિ માટે દેહક્રમન કરે છે.

બીજા દ્વૈતવાદી નામના ફિલસૂફો છે અને તેઓ એમ માને છે કે મનુષ્ય એ હૃદયથી બિન છે, અને પૃથ્વીપર તેમની સર્વોદ્દૃષ્ટ દૃશ્ય એ છે કે હૃદયનાં ચરણક્રમણ પ્રાપ્ત કરવાં અને તે વડે શાશ્વત સુખમય ભવિષ્ય સંપાદન કરવું. આવા ઉપદેશ પ્રભુ પ્રીત દળરત મહમદ પેગંબર, અને શ્રી ગૌરાર્જુ પ્રભુને છે. હવે અહીં એ પ્રશ્ન વિચારવાનો બાકી રહે છે કે તેની પ્રતિ કયે પ્રકારે કરવી.

વૈષ્ણવોના મત પ્રમાણે હૃદય અનદદ શાશ્વત, પરમ સાદુ, અને અપાર દુષાળું છે, અને અત્યંત પ્રેમથી તે મનુષ્યને વ્હાળે છે. આમ હોવાથી પોતાના માટે વાસ્તવિક રીતે સારું શું છે તે પોતાના અગ્નિને લીધે મનુષ્ય જાણવાને અશક્ત છે, તેથી પ્રભુનો પાપસાદ પ્રાપ્ત કરવા તેની સ્તુતિ કરવી એ અતિશય મુખ્ય બોધ છે. બહારની પુણ્યમત કરવી અથવા જે વસ્તુ તેને નહામી હોય તેથી તેને પ્રસન્ન કરવા પ્રયાસ કરવો એ પણ કિયુંજ મુખ્ય બોધ છે. એથી ઉલટું, હૃદયની ખરા મનથી સ્તુતિ તથા સેવા

કરવી અને તેની સાથે સમાગમ મેળવવો એ વૈષ્ણવોના મત પ્રમાણે મનુષ્યજીવનનો કેવલ ઉદ્દેશ છે. એમ જ્ઞાતાં, પ્રસાદ મેળવવા સારું નહિ, પરંતુ સ્તુતિ તથા સેવા કરવામાં જે પરમાનંદ થાય છે તે માટે અને તેમાં જે શુદ્ધિકરણો થાય રહેશે છે તેટલા સારું તે કરવાં જોઈએ. આ શુદ્ધિકરણથી મનુષ્ય હૃદયસંગતિને પાત્ર થાય છે. એ રીતેજ અમારે તે પોતાનામાં હૃદયપ્રતિ પ્રેમ ઉત્પન્ન કરવાને શક્તિમાન થાય છે ત્યારે સ્વાભાવિક રીતેજ તે તેના પ્રતિ આકર્ષાય છે.

આ પ્રમાણે, મનુષ્યે હૃદયની સ્તુતિ કરવી એટલુંજ નહિ પરંતુ સર્વ જનતા પ્રકારે

તેના સંસર્ગમાં રહેવાનો ખાસ પ્રયાસ કરવો જોઈએ. આથી પ્રવેશ વૈષ્ણવ ધાતુ કે સિવાની બનાવેલી હૃદયની પ્રતિમા પોતાની પાસે રાખે છે, પ્રેમથી અને સંભાળથી તેને સાચવે છે. તે જોયે તેમ પ્રિય મિત્રની સંભાળ સે તેમ પોતાના હૃદયની પ્રતિમાને રક્તન કરાવે છે, સારી સારી વસ્તુઓ તેને નેવેલમાં ધરે છે, તેને પુષ્પાલંકાર સજવે છે, નિદ્રા માટે તેને હાથરડાં માપે છે, તેની સ્તુતિ કરે છે, તેની સાથે વાર્તાલાપ કરે છે, અને તેની સન્મુખ બાજન હોર્ન માપે છે.

વૈષ્ણવની લેખા
સચિત્ર.

હવે આ વિષયનું મહાકારણ અદ્યત્ન, અપ્રાપ્ત, અને અકલ્પ્ય છે તેથી પોતાના ચંદ્રાના સંસર્ગમાં આવવા વૈષ્ણવો ઉપર પ્રમાણે પ્રયાસ કરે છે. વધતાં વધતાં જ્યારે તે આગળ સુધી આવી પહોંચે છે ત્યારે તે જગ સાધનોનો ત્યાગ કરે છે અને બધાજ પ્રવાસી તે પોતાના હૃદયમાં કરે છે. પછી શીશ્યની જે માનસિક પ્રતિમા તેણે પોતાના હૃદયમાં રચાવી દેાય છે તેની તે સેવા તથા સંગતિ કરે છે અને તેને તે માનસિક પુષ્પ, ધૂપ, નેવેલ વગેરે અર્પણ કરે છે.

વૈષ્ણવની આંતર
સાંબળ.

હૃદયના સંસર્ગમાં આ પ્રમાણે સતત રહેવાથી આગળ કહી ગયા તેમ મનુષ્ય પોતાના આત્માને શુદ્ધ કરે છે; તથા ઉચ્ચ આસયવાળો અને વિકસિત કરે છે ક્ષિત્યુજ નદિ પરંતુ સર્વ પાર્થિવ સુખોથી પર આવેા પરમાત્મ તે અનુભવે છે. પરંતુ સેવા કરનારે પ્રથમ હૃદયપ્રતિ પૂજ્યભાવ રાખતાં અને પછી તેનાપર પ્રેમ રાખતાં શીખવું જોઈએ; બીજા સંપ્રદેશમાં કહીએ તો સૌથી પ્રથમ પોતાનામાં પરમાત્મા માટે આસક્તિ ઉત્પન્ન કરવી જોઈએ. મનુષ્ય શુદ્ધ થયેા હોય પરંતુ તેને જો હૃદયપ્રતિ કંઈપણ પૂજ્યભાવ કે પ્રીતિ ન હોય તો તેને નદિ જેવોજ લાભ થવાનો; કેવલ વિશુદ્ધિથી હૃદયની સંગતિ તેને કદી પણ સંપાદન થવાની નથી.

વૈષ્ણવ ક્ષેત્રી પ્રતિજ્ઞાથી આરંભ કરે છે કે આપણા અદ્વિતીય આત્મા તરીકે જોઈ પણ માનવી કરતાં હૃદય આપણી વિશેષ નિકટમાં છે; માતા પોતાના બાળકપર પ્રેમ રાખે તથા પત્ની પોતાના સ્વામીપર પ્રેમ રાખે તેના કરતાં મનુષ્યપર હૃદય વિશેષ પ્રેમ રાખે છે; જ્યારે પૃથ્વીપરના પોતાના સૌથી નિકટના તથા પ્રિયમાં પ્રિય વિષયના કરતાં મનુષ્યને હૃદયપર વિશેષ પ્રેમ રાખવાની ઇતિ ઘણ જાણ ત્યારે તે તેની સાથે એકવતા પામવા માટે છે. આ મન પ્રમાણે હૃદયનો મનુષ્ય માટેનો પ્રેમ એ એક સદૈવ-રચાયેલ પ્રમાણમાં હોય છે; પરંતુ તે વાસ્તવિક રીતે બાળકના સારું મનુષ્યે પ્રથમ હૃદય સાથે રનેલ કરતાં શીખવું જોઈએ; અને દિવ્ય પ્રેમનું જે પ્રમાણ પ્રાપ્ત કરવા તે સક્તિમાન થશે તે, પ્રભુને માટે જે પ્રેમ રાખવાની તે એવ પાડશે, તેના જરાબર પ્રમાણમાં થશે.

પરંતુ હૃદય માટેના આ પ્રેમ કેવી રીતે સંપાદન કરવો ? પ્રથમ તો જોને પાપ કહે છે અને મનુષ્યહૃદયપર આટલી બધી સળગ અસર થાય છે તે સંબંધી થોડુંક જાણવું

જરૂર છે. દેહમન તથા મનોનિમગ્નતા જેટલાક શુદ્ધ થવા પ્રયાસ કરે છે; તેમનાં કરીર ઉપવાસ કરવાથી બળાઈને દાહિંગર જેવાં થઈ જાય છે; સાંસારિક અનેક કસોટીઓ તથા કાલચોળી બચવા માટે તેઓ પૂર્ણતા પામવા સારુ જનસંગ તથા વનમાં જઈ વસે છે;

વિકાસ માટે મનોવિ-

કાર જલરના છે.

આ પ્રકૃતિ અસ્વાભાવિક છે અને તેટલા માટે ધૃતરને પમંદ પડે કે કેમ એ વાદમય છે. વેંજીવો તેને ઉત્તેજન આપતા નથી. તેમની તકરાર એ છે કે મનોવિકારો મનુષ્યની પ્રગતિ અને વિકાસને માટે આવશ્યક છે. આપણે સંસારમાં રહેવું અને તેનાં સર્વ સ્વાભાવિક સુખો મોજવાનાં, તેમ છતાં આપણા અસ્થિતવનો કેવલ ઉદ્દેશ આપણી મુક્તિ અથવા ધૃતરપ્રાપ્તિ હોવી જોઈએ.

જેટલાક શોક એમ માને છે કે પાપકર્મ માટે પશ્ચાત્તાપનાં અશુ પાડવાથી પાપો ધોવાતાં નિષ્પાપ થવાય છે. આવા વર્તનથી તેમનો ઉદ્દેશ પૂરેપૂરો પાર પડવાની બાગ્યેજ આશા રાખી શકાય. દ્વિતમ પશ્ચાત્તાપ એ કાલસાને જળથી ધોવાજેવું છે. કાલસાને ગમે ક્યારેય જલથી ધોઈશું તોપણ તે કંઈ દરિયા થવાનો નથી.

પાપના પશ્ચાત્તાપ તરીકે પ્રાચલિત કરનાર પોતાનાપર જે કષ્ટો વહેરે છે તે પરથી એવું અનુમાન નીકળે છે કે ધૃતર એ કંઈક નિર્દય સ્વામી છે. પરંતુ ધૃતર મનુષ્યને અનદક પ્રેમથી ચલાવે છે તેથી મનુષ્ય પોતે વહેરેલાં કષ્ટ ગમે તે હેતુસર હોય તોપણ પ્રશ્નને તે રૂએ એ અચકચ છે. મન મારીને, અંગ છેદનથી તથા જીવનના સુખો અને જરૂરીઓનો વિસારે મૂકીને કાલ જૂઠમગાર કેવલી સ્તુતિ કરી કે તેના જશ ગ્રાહ આપણે તેને રાજ કરી શકીએ !!! પરંતુ ધૃતર કંઈ એમ રાજ થઈ શકે નહિ. તેનામાં ક્યારેય તો મોટાઈ છે કે મનુષ્ય જેવા ક્ષુદ્ર પ્રાણીની આધીનતાથી તેના આનન્દમાં જરાપણ વધારો થાય એમ નથી.

મનુષ્યે પોતાના માનસિક સ્વભાવનો વિકાસ સાધવો ક્યારેય તેની પાસે આશા રાખે છે. પવિત્ર મનુષ્યોને સતત સમાગમ કરવાથી આ કામ ઉત્તમ રીતે પાર પડી શકે છે. પરંતુ સૌથી પવિત્ર પુરુષ ધૃતર પોતેજ છે. માટે તેની સંગતિ જોજવી, અને એથી આપણો સ્વભાવ સુધરશે, અને પૃથ્વીપર મનુષ્યને જેટલી પૂર્ણતા પ્રાપ્ત થઈ શકે એમ છે તેટલી બંધીજ પૂર્ણતા પ્રાપ્ત કરવાને આપણે સક્રિયમાન થઈશું અને એમ કરતાં કરતાં પ્રજા માટે વાસ્તવિક પ્રેમનો અંક જણાવા માંડશે કે અંગારો જેમ કાલસા ઉપર કાર્ય કરે છે તેમ એ હિરણ્ય આત્માઉપર કાર્ય કરશે, અને તેનો મૂળ સ્વભાવજ નદલાવા માંડશે. અંગારાથી કાલસો ધ્રુવમગ્નો અગ્નિ થઈ જાય છે તેમ વાસ્તવિક રહેલો અણુ જે મનુષ્યમાં પ્રકટે છે તે મનુષ્યને પૂર્વના કરતાં વિશેષ મુંદર બનાવી દે છે.

આત્માના સંતોષ માટે અન્ય કોઈ પણ સાધન અંગીકાર કરવાનું વેંજીવ માત્ર પ્રમાણે નિર્મલ છે, અને મનુષ્યનું વર્તન નિયમમાં રાખવા માટે જે રીતો તથા ભવાનો છે. સાથે સૂચવવામાં આવે છે તેને વિશે તેનો છેક દલોઝ અભિપ્રાય છે. અને તે ધૃતરને અપમાનકારક છે એમ ગણે છે, અને મનુષ્યને દલોઝ પાડનાર માને છે; માત્ર પોતાનામાંજ મનુષ્યોત્તર પરમાત્મા સાડે પ્રીતિ વધારવાની છે, પ્રીતિ વધ-

પાપ નાશનો સર્વોદ
ઉપાય,
માથો સૂચવવામાં આવે છે તેને વિશે તેનો છેક દલોઝ અભિપ્રાય છે. અને તે ધૃતરને અપમાનકારક છે એમ ગણે છે, અને મનુષ્યને દલોઝ પાડનાર માને છે; માત્ર પોતાનામાંજ મનુષ્યોત્તર પરમાત્મા સાડે પ્રીતિ વધારવાની છે, પ્રીતિ વધ-

તેના સંસર્ગમાં રહેવાનો ખાસ પ્રયાસ કરવો જોઈએ. આથી પ્રવેશ વેષ્યુર પાતુ કે સિવાની બનાવેલી ઈશ્વરની પ્રતિમા પોતાની પાસે રાખે છે, જેમથી અને સંભાળથી તેને સાચવે છે. તે જેમ કોઈ પ્રિય મિત્રની સંભાળ સે તેમ પોતાના ઇશ્વરી પ્રતિમાને સ્થાન કરાવે છે, જારી સારી વસ્તુઓ તેને નેવેલમાં ધરે છે, તેને પુષ્પાલંકાર સજવે છે, નિદ્રા માટે તેને હાથમાં ગાય છે, તેની સ્તુતિ કરે છે, તેની સાથે વાર્તાલાપ કરે છે, અને તેની સન્મુખ ભજન કીર્તન ગાય છે.

વેષ્યવની સેવા

મહિત્ત.

હવે આ વિષયું મહાકારણ અદરશ, અપ્રાપ્ય, અને અકરુણ્ય છે તેથી પોતાના ઇશ્વા-

વૈશ્વવર્ના ખાતર

સાંચલ.

ના સંસર્ગમાં આવવા વેષ્યુરો ઉપર પ્રમાણે પ્રયાસ કરે છે. વધતાં વધતાં જ્યારે તે આગળ ચુકી આવી પહોંચે છે ત્યારે તે જલ્દ સાધનોનો ત્યાગ કરે છે અને બધાજ પ્રવાસી તે પોતાના હૃદયમાં કરે છે. પછી શ્રીકૃષ્ણની જે માનસિક પ્રતિમા તેણે પોતાના હૃદયમાં સ્થાપી દેવા છે તેની તે સેવા તથા સંગતિ કરે છે અને તેને તે માનસિક પુષ્પ, ધૂપ, નેવેલ વગેરે અર્પણ કરે છે.

ઈશ્વરના સંસર્ગમાં આ પ્રમાણે સતત રહેવાથી આગળ કહી ગયા તેમ મનુષ્ય પોતાના આમાને શુદ્ધ કરે છે; તથા ઉચ્ચ આશયવાળો અને વિકસિત કરે છે જોડણું નહિ પરંતુ સર્વ પાર્થિવ સુખોથી પર આવે પરામાર્થ તે અનુભવે છે. પરંતુ સેવા કરનારે પ્રથમ ઈશ્વરપ્રતિ પૂજ્યભાવ રાખતાં અને પછી તેનાપર પ્રેમ રાખતાં શીખવું

પુણ્ય કાવ અને

પ્રેમ.

જોઈએ; બીજા સ્તરોમાં કંઈકિયે તો સૌથી પ્રથમ પોતાનામાં પરામાર્થ માટે આસક્તિ ઉત્પન્ન કરવી જોઈએ. મનુષ્ય શુદ્ધ થયેલા હોય પરંતુ તેને જો ઈશ્વરપ્રતિ કંઈપણ પૂજ્યભાવ કે પ્રીતિ ન હોય તો તેને નહિ જોવાજ. સાબ થવાનો; કેવલ વિશુદ્ધિથી ઈશ્વરની સંગતિ તેને કદી પશ્ય સંપાદન થવાની નથી.

વેષ્યુર એવી પ્રતિજ્ઞાથી આરંભ કરે છે કે આપણા આદ્રમાના આદ્રમા તરફ કોઈપણ

જ્યાં કરતાં હૃષ્ટર વ-

ધારે પ્રેમ રાખેછે.

માનવી કરતાં ઈશ્વર આપણી વિશેષ નિકટમાં છે; માતા પોતાના બાળકપર પ્રેમ રાખે તથા પત્ની પોતાના સ્વામીપર પ્રેમ રાખે તેના કરતાં મનુષ્યપર ઈશ્વર વિશેષ પ્રેમ રાખે છે; જ્યારે પૃથ્વીપરના પોતાના સૌથી નિકટના તથા પ્રિયમાં પ્રિય વિધવા કરતાં મનુષ્યને ઈશ્વરપર વિશેષ પ્રેમ રાખવાની શક્તિ થઈ જાય ત્યારે તે તેની સાથે એકમતા પામવા માટે છે. આ મન પ્રમાણે ઈશ્વરનો મનુષ્ય માટેનો પ્રેમ જો એક સદેવ-સ્થાપી પ્રમાણમાં હોય છે; પરંતુ તે વાસ્તવિક રીતે જાણવા સારું મનુષ્યે પ્રથમ ઈશ્વર સાથે સ્નેહ કરતાં શીખવું જોઈએ; અને દિવ્ય પ્રેમવું જે પ્રમાણ પ્રાપ્ત કરવા તે શક્તિમાન થશે તે, પ્રભુને માટે જે પ્રેમ રાખવાની તે દેવ પાડશે, તેના બરાબર પ્રમાણમાં થશે.

પરંતુ ઈશ્વર માટેના આ પ્રેમ કેવી રીતે સંપાદન કરવો ? પ્રથમ તો જોને પાપ કહે છે અને મનુષ્યહૃદયપર આદ્રશી બંધી સખળ અસર ગાય છે તે સંબંધી યોગ્ય જોડણું

અર્થુ' છે. દેહમન તથા મનોનિમદથી ડેહલાક શુદ્ધ થવા પ્રયાસ કરે છે; તેમનાં શરીર કૃપાપા કરવાથી અગાધને દાડપિંજર જેવાં થઈ જાય છે; સાંસારિક અનેક કસીટીઓ તથા લાલચોથી બચવા માટે તેઓ પૂર્ણતા પામવા સારુ જનસંગ ત્યજી વનમાં જઈ વસી છે;

વિકાસ માટે મનોવિ- આ પ્રવૃત્તિ અસ્વાભાવિક છે અને તેટલા માટે ધૃત્યરને પસંદ પડે કે
કાર જસરના છે. તેમ જી વાદ્યમસ્ત છે. વૈષ્ણવો તેને ઉત્તેજન આપતા નથી. તેમની

તકરાર જી છે કે મનોવિકારો મનુષ્યની પ્રગતિ અને વિકાસને માટે આવશ્યક છે. આપણે સંસારમાં રહેવું અને તેનાં સર્વ સ્વાભા-
વિક મુખો ભોગવવાં, તેમ છતાં આપણા અસ્થિતવનો કેવળ ઉદ્દેશ આપણી મુક્તિ અથવા ધૃતિપ્રાપ્તિ હોવી જોઈએ.

ડેહલાક લોક જીમ માને છે કે પાપકર્મ માટે પશ્ચાત્તાપનાં અશુ પાડવાથી પાપો ધોવાતાં
નિષ્પાપ થવાય છે. આવા વર્તનથી તેમનો ઉદ્દેશ પૂરેપૂરો પાર
વપશ્ચાત્તાપ પાપ નિવૃત્તિ- પડવાની ભાગ્યેજ આશા રાખી શકાય. દૃનિમ પશ્ચાત્તાપ જી
નો ઉપાય નથી. કાલસાને જળથી ધોવાજેવું છે. કાલસાને જીમ જીટલા
જળથી ધોઈશું તોપણ તે કંઈ દરિા થવાને નથી.

પાપના પશ્ચાત્તાપ તરીકે પ્રાયશ્ચિત કરનાર પોતાનાપર જે કષ્ટો વહેરે છે તે પરથી જીવું
અનુમાન નીકળે છે કે ધૃત્યર જી કંઈક નિર્દય સ્વામી છે. પરંતુ ધૃત્યર મનુષ્યને અનદદ પ્રેમ-
થી ચલાય છે તેથી મનુષ્યે પોતે વહેરેલાં કષ્ટ જીમે તે હેતુસર હોય તોપણ પ્રશ્નને તે જીમે જી
અશક્ય છે. મન મારીને, અંજ હેદનથી તથા છવનના મુખો અને જરૂરીઆતો વિસારે મ-
કાને કાંઈ જૂઠ્ઠામગાર દેવની સ્તુતિ કરી કે તેના જજ ગાઇ આપણે તેને રાજી કરી
શકીએ !!! પરંતુ ધૃત્યર કંઈ જીમ રાજી થઈ શકે નહિ. તેનામાં જીટલી તો મોટાજ છે કે મનુ-
ષ્ય જેવા શુદ્ધ પ્રાણીની આધીનતાથી તેના આનન્દમાં જરાપણ વધારો થાય જીમ નથી.

મનુષ્યે પોતાના માનસિક સ્વભાવનો વિકાસ શાધવો જીટલાનીજ ધૃત્યર તેની ખાસ
આશા રાખે છે. પવિત્ર મનુષ્યોના સતત સમાગમ કરવાથી આ
કામ ઉત્તમ રીતે પાર પડી શકે છે. પરંતુ લોથી પવિત્ર પુરુષ
ધૃત્યર પોતેજ છે. માટે તેની સંજનિ ઝાળવી, અને જીમી આપણી
સ્વભાવ સુધરશે, અને પૃથ્વીપર મનુષ્યને જેટલી પૂર્ણતા પ્રાપ્ત થઈ

શકે જીમ છે તેટલી બંધીજ પૂર્ણતા પ્રાપ્ત કરવાને આપણે શકિતમાન થઈશું અને જીમ
કરતાં કરતાં પ્રશ્ન માટે વાસ્તવિક પ્રેમનો અંજ જજાવા માંડશે કે અંગારો જેમ કાલસા
ઉપર કાઈ કરે છે તેમ જી કિરણ આત્માઉપર કાઈ કરશે, અને તેના મૂળ સ્વભાવજ બદલાવા
માંડશે. અંગારાથી કાલસો ધમધમતો અગ્નિ થઈ જાય છે તેમ વાસ્તવિક રનેદનો અણુ જે
મનુષ્યમાં પ્રકટે છે તે મનુષ્યને પૂર્વના કરતાં વિશેષ સુંદર બનાવી દે છે.

આત્માના સંતોષ માટે અન્ન કાંઈ પણ સાધન આંગીકાર કરવાનું વૈષ્ણવ મન પ્રમા-
ણે નિર્રર્થક છે, અને મનુષ્યનું વર્તન નિયમમાં રાખવા માટે જે રોચક તથા અવાનક છે.
માથો સૂચવવામાં આવે છે તેને વિષે તેનો છેક દલોઝ અભિપ્રાય
છે. અને તે ધૃત્યરને અપમાનકારક છે જીમ ગણે છે, અને
મનુષ્યને દલોઝ પાડનાર માને છે; માત્ર પોતાનામાંજ મનુ-
ષ્યેતો પરમાત્મા સાડ પ્રીતિ વધારવાની છે. પ્રીતિ વધ-

તાં મુદ્ધનાં કિરણના રૂપમાંથી જેમ કુમર ઉડી જાય છે તેમ તેનાં પાપો અને પાપ કરાવનારાં કારણો પણ નાશ પામે છે.

મનુષ્ય ઉત્તમોત્તમ મુખ શ્રી કૃષ્ણપ્રતિ પ્રેમ અથવા હૃદય પ્રતિભા રહે છે. શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન શ્રીકૃષ્ણ કહે છે: એ વચ્ચે માં પ્રપન્નતા તાંત્રિકોષ મજામજામ! "મનુષ્યો જે મને વરદાયક ગણી રહે છે તે હું તેમને વર રૂપે દર્શન આપું છું. જે તે મારાપર પ્રીતિ કરે છે તે હું પણ તેના પ્રીતિથી બદલાવા છું. તેમજ જે સ્વામી ગણી મારી સાથે રહે છે તે સ્વામી જેમ આજ્ઞાકિત હાથ પર રહે રાખે તેમ હું મારા સેવક પર રાખું છું. સખા તરીકે મદાય છે તેમને સખા તરીકે મદાય હું બદલાવા છું. વચ્ચે રૂપે મારી સાથે પ્રેમ બાંધે છે તેમના પર પતિ પોતાની સ્ત્રીપર પ્રેમ કરે તેવી રીતે હું પ્રેમ કરું છું."

શ્રીકૃષ્ણ ઉપર જન્મલેલા વાક્યનો અર્થ નીચેના દર્શાવથી અધિક સ્પષ્ટ થશે. એક રાગને બે સ્ત્રીઓ છે. એકને તે કહે છે: "પ્રાણપ્રિયા, મારી પાસે પુષ્કળ ખન છે. એ સર્વ તારી સેવામાં છે. મુશ્કેલી વચ્ચે, પાણીદાર રત્નો, દાસદાસીઓ, વાદન, અને વસ્તુતઃ જે જે પદાર્થની તને હજારો હોય તે સર્વ હું તને આપું છું." રાણી રાગનો ઉપકાર માનતી કહે છે "આપ મને તુમ કરશો તે વિશેષની હું તૃપ્તિ રાખીશ નહિ." બીજી રાણીને પણ રાગ એ પ્રમાણે આપવા કહે છે ત્યારે તે ઉત્તર આપે છે "આપના ધનની મને લેશ પણ હજાર નથી, કેવળ આપનો પ્રેમ હું હૃદય છું." રાગ જને સ્ત્રીઓને તેમની હજાર પ્રમાણે આપે છે. પરંતુ રાગની ધનસંપત્તિ કરતાં તેને પોતાને જે સ્ત્રી અધિક માન્યો તે સ્ત્રીની પસંદગીમાં વધારે હજારો સમાવણું છે એમ સર્વ કાંઈ સ્વીકારશે, કેમકે બ્યવહારિક સ્ત્રીને જોતાં પણ જે રાગ સ્વામીન થાય છે તે તેની સંપત્તિ અવશ્ય પ્રાપ્ત થાય છે જ.

સારું કહું માનવું? રાગની કૃપા એટલે તેના પારિવૃત્ત વૈભવની પ્રાપ્તિ, કે તેની પોતાની પ્રાપ્તિ! પણ સોપા સંપત્તિ કરતાં પ્રીતિને વધારે પસંદ કરશે. પ્રીતિના વિષય વગર મનુષ્યજનન ઉદાસ થઈ જાય છે. મનુષ્યને પોતાની વાસ્તવ પ્રીતિનો કાંઈ વિષય મળી આવે તે પછી નિર્ધનતા તથા પ્રતિજ્ઞતા સામા બાંધ બીડવાની પરવા તે બાળ્યેજ કરશે. તેનામાં જેવો પ્રેમ પ્રકટે છે તેવોજ તે એટલો તે મહાન જની જાય છે કે ત્યાં કરવાની સર્વોત્તમ સ્થિતિ તેને સદૃશ સ્વભાવેજ પ્રાપ્ત થઈ જાય છે.

સંપત્તિ અને અધિકાર ભોગવવામાં કંઈ પણ વાસ્તવિક મુખ નથી એ વાત કહી

+ હેલદમન બેસક વપરાયો તે છે. જે મનુષ્ય જનસમાજનો ત્યાગ કરે છે, તેને જનસમાજની અંદર રહેનાર મનુષ્ય કરતાં હજારોગણતા કરવાનો વિશેષ કાળ તથા યુદ્ધ રહેવાની વિશેષ અનુકૂળતા મળે છે. પરંતુ ઉચ્ચપ્રમાણના સાધનતરીકે પ્રેમ અને ભક્તિથી જે સાધન ઉત્તરું છે. આત્માને વિશુદ્ધ કરવા સારું કુદરતી રીતે પમાતાપ થાય છે અને સારી અને મનને વપરાયો પ્રાપ્ત થાય છે. જેમ સારીમાં હાજલ થયેલું વિષ હઠાડી નાખવા માટે કુદરત એકલીજ હાથેલા બસ નથી અને ધણીવાર આપણી આવશ્યકતા પડે છે, તેમ આત્માના સંબંધમાં જે આપણે ભક્તિ છે. "પાપનું બી" તે એકલી ભક્તિજ રૂપેડી રાહશે.

વિસરવી નહિ જોઈએ. સંપત્તિ અને અધિકાર વધારે ને વધારે મેળવવાની તૃષ્ણા હૃદયને કરે છે. જગતમાં સૌથી પનવાન મનુષ્યો પોતાની સંપત્તિને સુખના કારણ માનતા નથી પણ ભારણ માને છે. સૌથી બલવાન રાજાનું ભાગ્ય સુખી નથી હોતું પરંતુ ક્યારેક હાથ દોળા છે. જે સતોષ અને આરામ ક્યારેક ગામડીઓ અનુભવે છે, તેની તેને છૂપાં યાવ છે. એ ઉપરાંત સંપત્તિ અને અધિકાર મેળવવાથી હૃદય કઠોર બનવાથી મનુષ્ય સ્વાર્થી, નિર્દય અને પવિત્ર તથા પ્રેમી ઇશ્વર સાથે સહવાસ રાખવાને અન્ય બાબતોમાં કેવલ અવેગ્ય થઈ જાય છે. આથી કરીનેજ ઇશ્વરનો દાસ અથવા મિત્ર થવા ઇચ્છનાર ખરેખરે સાધુ પુરુષ પરમેશ્વરની શોધ પરમેશ્વરની પ્રાપ્તિ માટે કરે છે. તેના વડે પ્રાપ્ત થતાં સુખો માટે તે તેની શોધ કરતો નથી.

જે સેવક ઇશ્વર પાસે સંપત્તિ અને અધિકાર માગે છે તે પરાક્ષ રીતે પોતાને સાર સ્વામીના સ્થાનની અને પોતાના જાતિબુદ્ધિના સારુ કરણાગતના સ્થાનની માગણી કરે છે. ક્યારેક કે તે પોતાને સારુ શુભામ મેળવવાની વિનંતિ કરે છે; બીજા સંખેદોમાં બાલીએ તો અન્યને બોલે પોતે પનવાન થવાની વિનંતિ કરે છે. પરંતુ ઇશ્વર વિશ્વપિતા છે એમ જે જાણે છે તે આવા અપરાધી કદીજ કરતો નથી. ઇશ્વરનું પિતાપણું જાણનાર મનુષ્ય પોતાને સ્વામી તથા તેનાં અન્ય બાલકોને પોતાના શુભામ કરવાનું શી રીતે માગી શકે? પોતાને અન્ય કરતાં અધિક પન આપવા સારુ ઇશ્વરને સ્તુતિ કરવી એનો કોઈ અર્થ કે અન્યને ક્ષાણું, પન આપવું અને તેમ કરીને પોતાની સંપત્તિ વડે તે મનુષ્યો પાસે પોતાની સ્વામી તરીકે સેવા કરાવવી. વળી મનુષ્યે અધિકાર માગવો ક્યારેક પોતાને સારુ શુભામો (તેનાં બાલકોમાંથી) મેળવી આપવા ઇશ્વરને કહેવું.

આ પ્રમાણે પ્રેમ એ મનુષ્યમાં સર્વોત્તમ આલોકશક્તિ છે. તેનો વિષય કેવળ માનવી હોય ત્યારે પ્રેમ એ પીડાનું અને અનર્થનું કારણ થાય છે, કેમકે મનુષ્ય પ્રાણીઓમાં બધી ન્યૂનતાઓ હોયજ છે, પ્રેમનો વિષય જેમ શુદ્ધ તેમ તેનો ભોગ સ્વામી અને મધુર હોય છે. જેના મનુષ્ય જાતિ માટેનો પ્રેમ સ્વાર્થરહિત હોય છે, જેમનામાં અપૂર્ણતાઓ અથવા ન્યૂનતા નથી, અને જે મનુષ્ય પર સ્વાર્થરહિત પ્રેમ રાખે છે તેવા પ્રભુમાં પોતાનો પ્રેમ આરોપવાને શક્તિમાન થાય છે તે મનુષ્ય પોતાને માટે પ્રીતિ કરવાનો સર્વોત્તમ વિષય પ્રાપ્ત કરે છે, અને તેથીજ સર્વોત્તમ સુખો તેને માટે જુદાં થવા વગર રહેતાં નથી.

શુદ્ધ પ્રેમ સર્વોર્થ સિદ્ધ કરે છે. હવે ઇશ્વર માટેના આ પ્રેમ કેવી રીતે જાગૃત્ કરવો? સૌથી પ્રથમ વાત તો એક પ્રેમ જીલવવા સારુ ઇશ્વરે મનુષ્ય થવું જોઈએ; મનુષ્યસ્વભાવ એવો છે કે તે પ્રથમ માત્ર મનુષ્ય સાથેજ પ્રેમ બાંધી શકે છે. અસમાન વસ્તુઓ ક્યારેક બીજા સાથે કદી પણ રત્નદ કરી શકે નહિ. કાષ્ઠ પાંખવાળી અપ્સરાના સંબંધમાં મનુષ્યને અર્થત

સમાનતા વગર સ્નેહ સંભવે નહિ.

કારોનેશન વર્ષની ઓલાદ સચિત્ર માસિકની બેટ.

હવેના તો થાય, પરંતુ તેજ સમયે રહેને તે બીડી બંધ મેલો ભવ પ્રકટવાનો અને તેથીજ તેને સહીસલામતપણે રાખવાની બલવાન હવેના પણ થવાની. મનુષ્ય હંધર સાથે પ્રેમ બાંધી શકે એટલા માટે કતિ હંધરે મનુષ્ય થવું જોઈએ, અથવા તો મનુષ્યે હંધર થવું જોઈએ. પરંતુ મનુષ્ય હંધર શી રીતે થઈ શકે ! માટે જો હંધર તથા મનુષ્ય વચ્ચે પ્રેમ ને વી ઠાઠ ત્રિયતિ સંબંધથી હોય તો હંધરે પૃથ્વિપર અવતરી આ ઝોનને સિદ્ધ કરવા મનુષ્યના રૂપમાં રહીને આપણું જોઈએ.

પરંતુ હંધર અંગ્રેજ તથા અવકાશ જેવોજ અપાર છે. તેમ છતાં બાઈબલમાં કહે છે કે તેણે મનુષ્યને પોતાની ખૂદ પ્રતિમાપરથી બનાવેલા મનુષ્ય મનુષ્યાકૃતિમાં **સંસ્કૃતિથી ગ્રેષ્ઠ સાથે છે.** * દિંદુરાજી કહે છે કે હંધરની વાસ્તવિક આકૃતિ મનુષ્યના જેવી છે. એમ છતાં આપણે એવું માનો કે હંધર જો મનુષ્ય અને તે કરતાં કંઈક અધિક છે. પરંતુ જો મનુષ્ય નથી એવા એક ભુદિમાન અને સચેતન વ્યક્તિની મનમાં પારખા કરવી જો મનુષ્ય સક્ષિતની બહાર છે. + તમે જો પરમેશ્વરને અવકાશ કે તેમના રૂપમાં બનાવો તો તમારા મનમાં તમે કંઈ પણ સમજી શકો નહિ એવા તમે સંબોધન મામ હિન્દુઓ છે. તમારે તમારા સરખાજ એક મનુષ્યની નજર છે, નહિતો તમે તેની સાથે પ્રેમ બાંધી શકો નહિ. હંધર જો મનુષ્યવત્તા કંઈક એમ હોય તો જો વધારાનું કંઈક મનુષ્યકલ્પનાની ઉપરાંત છે, અને તેટલાં માટે વ્યવહારિક કામમાં આપણે તેની સાથે કંઈ સંબંધ નથી.

* હંધરની પ્રતિમા કરવી એ જો બ્રહ્મારૂપ હોય તો હંધરે મનુષ્યને પોતાની ખૂદ પ્રતિમા પ્રમાણે બનાવ્યા છે એ બાઈબલનું વચન હંધરનિર્દેશ છે. " સૌથી ચુસ્ત " મૂર્તિપ્રતિષ્ઠા તો નહોતી કે હંધર વિશ્વના નેટલોજ વિશાળ છે. જે મનુષ્ય હંધરની પોતાના હકલમાં સેવા કરી શકતો નથી તેનેજ માટે તેની પ્રતિમા નજરની છે. પરંતુ હવેમાં તેને વાસ્તવિકપણે જાણવો, (વાસ્તવિકપણે જાણ્યા સિવાય કંઈ પણ સેવા થઈ શકે નહિ) એ અતિશય હકિકત કામ છે, અને બધાજ થોડા થોડા તેમ કરી શકે છે. હંધરની પ્રતિમાથી કાંઈ સાધારણ મનુષ્ય પણ હંધરના સંતત સંસર્ગમાં રહેવાને સક્ષિમાન થાય છે. વેળાએ પોતાનો ધણો ખસે કાળ હંધરની સંવૃત્તિમાં બાળવાનો હોય છે, અને એટલા માટેજ તે પોતાની પાસે ઈક્રિયુલની એક પ્રતિમા રાખે છે, તે રનાત કરાવે છે, નેવેશ ધરે છે અને તેની સાથે સંભાષણ પણ કરે છે.

* વિચાર કરનારને અવશ્ય જણાશે કે મનુષ્ય નહિ હોય એવી એક ભુદિવાળી વ્યક્તિની મનમાં પારખા કરવી સક્ષિતની બહાર છે. હંધરને અવકાશ નેટલોજ વિશાળ કરવો એટલે તેને એટલો તો મોટો ધારવો કે જેને આપણે 'હોંચી' સમજી નહિ. અગોળસાક્ષ કહે છે કે આપણા સૂર્યને પણ પોતાનો એક સૂર્ય છે. આપણને જે પ્રકાશ આપે છે તેના કરતાં તે સૂર્ય ધણીજ મોટો હોવો જોઈએ. પરંતુ આપણો પ્રત્યક્ષ સંબંધ તો આપણા પોતાના સૂર્ય સાથે છે, અને જે સૂર્ય આપણે જોઈએ છીએ તેના સૂર્ય સાથે નથી.

જોઈએ વરદાયક માની સેવવામાં આવે તો તેને કયો આકાર અથવા રૂપ આપવામાં આવ્યું છે એ કંઈ મહત્વનું નથી. જે સેવક પોતાના પાપની ક્ષમા સારું તથા ઠાઠ કદ નિવારવાને સારું, અથવા દ્રવ્ય કે વરદાનને માટે સ્તુતિ કરે છે તેને સર્વશક્તિમાન પરમાત્મા તેજ કે અવકાશના જેવા કે શૂન્યકારણે બલે હોય, પરંતુ જે પરમા-

ત્માનીજ પ્રાપ્તિ અર્થે પરમાત્માને શોધે છે તેમના પરમાત્મા તો એવા નથીજ.

સારાંશ:—પ્રેમ એ મનુષ્યપર મોટામાં મોટી સત્તા વાપરે છે. ત્યારે પાત્ર (પ્રેમ માટેનું) થોડું હોય ત્યારે આ પ્રેમ કેવલ મુખ્યનું કારણ થઈ પડે છે, ઇશ્વર સર્વ પ્રકારે સંપૂર્ણ છે. તેનાપર પોતાનો પ્રેમ આરોપવાને જે સદ્ભાગી મનુષ્ય શક્તિમાન થાય છે તે મનુષ્ય, પ્રાપ્ત થઈ શકે તેવાં સધળાંજ સર્વોત્તમ મુખ્યો સંપાદન કરે છે. પરંતુ મનુષ્યને પ્રભુ પર પ્રેમ કરવાનું બની આવે એટલા માટે પ્રભુએ મનુષ્યરૂપે દર્શન આપ્યું જેમ.

વૈષ્ણવો ઇશ્વરને મુખ્યરૂપે કરીને એ શ્રેણી આરોપે છે, સત્તા અને મનોહરતા. તે સર્વ-શક્તિમાન અને સર્વ પ્રિય છે. પ્રેમના પાત્ર વિષયે વિચારતાં તેમના બળનું આપણે કશુંજ પ્રયોજન નથી. ઉલટું તેમના બળના વિચારથી સેવા કરનારનો પ્રેમ ઠડા થઈ જાય છે. જેઓ સ્વાર્થસિદ્ધિ માટે સેવા કરે છે તેમને તેમનું સર્વશક્તિમાન તરીકે ચિન્તન કરવા

દો. તેઓ તેમને અવકાશ જેવો અનંત કરી શકે છે તથા તેમને અનંત, સર્વશક્તિમાન અને અપ્રાપ્ય કદી શકે છે. પરંતુ જે સેવકની તેમની સાથે પ્રેમ કરવાની હજી હોય તેને તો ઇશ્વરના માનુષી સ્વરૂપ સાથે જ કામ છે. ઉપર કદી ગયા છીએ કે ઇશ્વર એ મનુષ્ય વત્તા કંઈક છે; આ કંઈક તે તેમની શક્તિ છે. આ કંઈકથીજ તે સર્વશક્તિમાન કહેવાય છે. ઇશ્વરને પોતાના પ્રેમનો વિષય કરવાને જે સેવક અભિક્ષાથી હોય તે તેના સ્વરૂપમાંથી મનુષ્ય કરતાં વિશેષનો ભાગ છોડી દે છે, અને સર્વ-પ્રિય મનુષ્ય તરીકેજ તેની સેવા કરે છે, આ પ્રમાણે હોવાથીજ શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન અંધારાની અપેક્ષાથી સુંદર યુવાન પુરુષ છે, પોતાના માતૃપિતાના બાલક છે; તેના હાથમાં એક પીણુંજ છે, અને તે પ્રત્યેક શ્રી પુરુષને પોતાના લાવણ્ય માત્રથી આધીન બનાવી દે છે.

શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને ગીતામાં કહ્યું છે કે—યે યથા માં પ્રપચંતે તાંસ્તથૈવ મજામ્યહમ્ । અર્થાત્ જો તેમને વરદાયક માનવામાં આવે તો સેવકને તેઓ વર આપનાર જણાય છે. જો તેમનાપર પ્રેમ કરવામાં આવે તો તેઓ સેવકનો પ્રેમથી બદલો વાળે છે. મનુષ્ય જીવનનો મુખ્ય દેવ તેમના પર રનેદ કરી તેમનો રનેદ સંપાદન કરે એ એ છે. શ્રી કૃષ્ણ ભગવાને પુનઃ કહ્યું છે: “યો યો યાં યાં તત્ત્વં મક્તઃ શ્રદ્ધયાર્ચિતુમિચ્છતિ । તસ્ય તસ્યાચ્છાં અર્દાં તામેવ વિદ્ધામ્યહમ્ ” ॥ ૭ ॥ ૨૧ ॥ જે રૂપમાં સેવક અને

પૂજે છે તે રૂપમાં જ તેને દર્શન આપું છું. આ પ્રમાણે જે મનુષ્ય ઇશ્વરને પ્રભુ ધણ પીસતું રૂપ આપે છે તેને તે તે રૂપમાં દર્શન આપે છે. જેઓ નિરાકારરૂપે ઇશ્વરને પૂજે

છે તેમને તે કંઈ પણ આકાર વિનાના છે, એવું જાન કરાવે છે. જેઓ તેને પ્રકાશ તરીકે માને છે તેમને તે માત્ર પ્રકાશરૂપે જ બાકી છે.

જો એવું અનુમાન કરવામાં આવે કે શ્રીકૃષ્ણ-લીલા એ માત્ર હવેના છે. કથાઓ તો ક્રિષ્ણની રચના માત્ર છે. તે એવી તો મુગ્ધ અને રસમય વાણીમાં મુગ્ધવામાં આવી છે કે તેથી ઉપાસકમાં પ્રેમ અને ભક્તિ ભગવત થાય છે. બસે એમ હોય, પણ કંઈક પરનો પ્રેમ એ મનુષ્યનું ઉચ્ચતમ મુખ છે, એમ મણ્ડિકે તો તે મુખ પરમેશ્વર મનુષ્યનું રૂપ પારખી કરે તે સિવાય અન્ય રીતે પ્રાપ્ત કરી શકાય નહિ. વળી આપણને તેના પર પ્રેમ કરવાનો તે પ્રસંગ આપે તે સિવાય આપણે તેના પર પ્રેમ કેમ કરીને કરી શકીએ ! મનુષ્યને કાન્તિ-સાન્દર્ભ વગેરે જોઈ અન્ય પર પ્રેમ પ્રકટે છે. બીજાનાં કાર્મ જોઈને પણ તે તેના ઉપર પ્રેમ કરી શકે છે. આમ હોવાથી બહુધા પુરુષ, સ્ત્રી પર સાન્દર્ભને લીધે જ

મનુષ્યનું વારણ
કરે છે.

પ્રીતિ કરે છે. વૌશિષ્ઠનને કદી પણ નહિ જોયલા એવા પણ હજારો માણસો તેના ઉપર પ્રેમ રાખે છે, કારણ કે તેના કાર્યથી તેના ભક્તિ-બંધુઓ મોઢ પામી ગયા છે. તેથી મનુષ્યમાં પ્રીતિ પ્રકટાવવાને હજાર મનોહર પુરુષ તરીકે દર્શન આપવું જોઈએ, અથવા તો તેણે પોતાના કેટલાક રમણીય કાર્યો મનુષ્યને બહુવાળાં જોઈએ.

કાન્તિમાન અને ઉચ્ચ શુણ્ણેવાળો પુરુષ સ્વાભાવિક રીતે જ પોતાના સદાચારથી પોતાના ભક્તિબંધુઓનો પ્રેમ સંપાદન કરે છે. હજાર પ્રથમ ઉવલ્લસ્યે હતા; તેઓ આકર્ષક સ્વરૂપ પારખી કરીને છુન્દાવનમાં શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનરૂપે પ્રકટ થયા અને ત્યાં પોતાના પ્રેમાદિ સદ્ગુણોથી તેમણે સર્વનાં હૃદય વશ કરી લીધા.

કૈવલ્ય રૂપમાંથી શ્રી
કૃષ્ણ ભગવાન
નિકટપા.

શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતામાં રાસલીલા સંબંધી ઉલ્લેખ કરતાં બહુવેળું છે કે સર્વશક્તિમાન પરમાત્મા માનુષી વિકારો અને ભાવોથી પર છે, અને મનુષ્યરૂપ પારખી કર્યું તે સમયે જો વિકારો રહિત રહ્યા હોત તો મનુષ્યો કદી પણ તેમની સાથે પ્રેમ કે સંબંધ બાંધી શકત નહિ, એથી કરીને જ પૃથ્વીપરની પોતાની પ્રજાના માત્ર બહાને આતર તેમણે માતવરૂપ લઈ માનુષી વૃત્તિઓ પારખી કરી. તેમણે કરેલી આ

મનુષ્યરૂપે પ્રકટી
મહાન ઉપકાર
કરે છે.

મહા કૃપા વડે પૃથ્વીપરના લોકો તેમની સાથે પ્રેમ તથા સંબંધ કરવાને શક્તિમાન થયા. ખ્રીસ્ત જો યોગ્યરૂપે તરીકે પ્રકટ થયા ન હોત તો ખ્રીસ્તીઓ હાલ જે હજારપ્રતિ પ્રેમ-વૃત્તિ રાખે છે તે કદી પણ રાખી શકત નહિ.

વેશ્યુવ સંપ્રદાયની ખૂબી એ છે કે તેમાં સંસારી મનુષ્યની ચેટ જ હજારની સેવા કરીને આપણે તેને પ્રાપ્ત કરીએ છીએ. મનુષ્ય એક સંસારની વ્યક્તિ હોવાથી તે

ચાર પ્રકારના
પ્રેમ પ્રણામ
મકદાવો.

જુદા જુદા સંબંધો બાંધે છે. તેઓ પરસ્પર પિતાપુત્ર, ભાઈઓ-ભાઈ, પતિપત્ની, અને ભાઈબંધ દોસ્તદાર વગેરે સંબંધથી જોડાયેલા હોય છે. આમ હોવાથી માતૃપિતાનો તથા પુત્રપુત્રીનો પ્રેમ બંધુ પ્રેમ, પતિ પત્નીનો પ્રેમ તથા મિત્ર પ્રતિનો પ્રેમ પ્રકટ થાય છે. મનુષ્યને તેના સંસારી જીવનમાં આ ચાર પ્રકારનું આકર્ષણ હોય

છે, આ ચાર ભતિનો પ્રેમ કેળવવાનો પ્રસંગ આપવા માટે હમર તેને સંસારમાં આપે છે. તેણે માત્ર ઐતલું જ કરવાનું છે કે એક, એક કરતાં વિશેષ, અથવા એ ચાર ભતિના પ્રેમ ધૃતરપ્રતિ યોજવા; અર્થાત ધૃતરને પિતા, પુત્ર, મિત્ર કે સ્વામી ગણી પ્રેમ બાંધવો; અથવા તો કદા ભતિનો પ્રેમ છે, તે નહિ સમજાય છતાં ગમે તે પણ મિત્ર પ્રેમ પ્રભુ સાથેબાંધવો. ધૃતરમાં પ્રીતિ પ્રકટાવવા સાર મનુષ્યે જે કરવાનું છે તે ઐતલું કે તેમને પોતાના એક નિકટના સંબંધી તરીકે ગણવા.

આમ જે કરી શકે તે બાળવાનું મનુષ્ય છે; પરંતુ પોતાના હૃદયમાં આવું પ્રેમમય પદ ધૃતરને આપવું એ મનુષ્યને ધણું કઠિણ છે. વૃજવાસીઆ વિશુદ્ધ મેવનું ગીતણ શ્રીકૃષ્ણ પ્રભુ પ્રેમ કરી શક્યા હતા. ત્યાં શ્રી કૃષ્ણ પ્રભુ સામાન્ય મનુષ્યોના સ્વામી, નાંદ અને યશોદાના પુત્ર, ગોવાળોના મિત્રજેવા અને ગોપીઆના પ્રીતમ હતા. પોતાની સાથે પ્રેમ કેવી રીતે કરી શકાય તે મનુષ્યભતિને શિખવવા સાર શ્રી કૃષ્ણ પરમાત્મા પોતાના સ્વર્ગીય અનુચરો સાથે આ પૃથ્વીપર અવતર્યા હતા, શ્રી કૃષ્ણપર ગાદ પ્રેમ કરવો હોય તો વૃજનાં શ્રીપદોને પગલે પગલે ચાલો, અને એથી જીવનનો સર્વોત્કૃષ્ટ હિંદેશ ફલીભૂત થશે.

“મારા પ્રિય પુત્ર” અથવા “મહારા પ્રિય વલ્લભ” એવી રીતે ધૃતરને જગતમાં કહેવું એ મનુષ્યને સૌથી સહેલી બાબત છે; પરંતુ એવી રીતે વાસ્તવિકપણે જાણવું એ જોડે અસંભવિત નથી તોપણ ધણું જ કઠિણ છે. ધૃતરને આવા બદાલના શબ્દોથી બોલાવવા કે “આવ, મારા પ્રિય બાળક, લાવ તારા વાળ હોળું” એ કતિા દેવનિંદા કે કતિા અર્ધદીન શબ્દોનો ખીચડો ઉચ્ચારવાની બેરખર છે. પરંતુ કાંઈ બકત હોય. તો તે યશોદાને મુખે એવું ઉચ્ચારી શકે. એવી જ રીતે “મને તારા ગાલઉપર ચુંબન કરવા કે” એમ મનુષ્યે જોણવું તે દેવનિંદા છે, પરંતુ એવી બાબા રાખામુખે તે ઉચ્ચારી શકે. ધૃતર પવિત્રતામાં મદાન અને પૂજા છે. ખ્રીસ્તની દરમ્યાનગીરી સિવાય ખ્રીસ્તીઆ તેમની સગીપ જવા દિ મત કરી શકતા નથી. કેલિકોડા ખ્રીસ્તકૃપા સંપાદન કરવા સાર મેરીનું આવાહન કરે છે, આમ છે તેથી જ શ્રી કૃષ્ણભગવાનને પુત્ર કહી બોલાવે તેને વેળુવો અગત્યનું ગણે છે.

નીચવર્ણના લોકને દેવપૂજા જાતે કરવાનો આધિકાર હોતો નથી; તેથી તેઓ બ્રાહ્મણ અથવા ગૌર મારફત પૂજા કરાવે છે. તેઓ પૂજનસામગ્રી બ્રાહ્મણની પાસે મૂકે છે અને બ્રાહ્મણ તે સામગ્રી દેવને અર્પણ કરે છે, અને પેલો માણસ પૂજનવિધિ દૂર બેસીને જોયા કરે છે, જો કે પૂજા બ્રાહ્મણ કરે છે પરંતુ પૂજનનું ફળ તો સામગ્રી લાવનારને જ મળે છે. બ્રાહ્મણને તો માત્ર તેની દક્ષિણા પ્રાપ્ત થાય છે.

હાંદેનેશન વર્ષની શ્રીભક્ત સચિત્ર માસિકની બેટ.

વિશુદ્ધ પ્રેમ જાગૃત
કારવાનો સરક
જપાવ.

આજ પ્રભાતે ભક્ત યશોદા પાસે બાલકૃષ્ણને લાઠ લગાવે છે તથા રાધા પાસે તેના વલ્લભ તરીકે પ્રભુને આર્પણ કરાવે છે, પણ લાઠ તો ભક્તનેજ પ્રાપ્ત થાય છે. સતત અવધાસથી તથા કૃષ્ણલીલાના સતત ચિન્તનથી ભક્તિ કરનાર ધીમે ધીમે પ્રભુપર દૃઢ આસક્તિ કરતો થાય છે. યશોદાને અનુસરનાર ભક્તને પુત્રપ્રતિભા પ્રેમ જેવો પ્રેમ પ્રાપ્ત થાય છે અને રાધાને અનુસરનારને પોતાના વલ્લભના સંબંધમાં જેવો પ્રેમ હોય તેવો પ્રેમ પ્રાપ્ત થાય છે. કૃષ્ણલીલા એ માત્ર હૃદયનાનીજ કૃતિ છે એમ માનીશ્ય તોપણ ભક્તિના સંતત સહવાસથી શ્રીકૃષ્ણ, રાધા, તથા જુનાવન ઇત્યાદિ નો ભક્તોને આભાસ થાય છે, અને આખરે સર્વશક્તિમાન પરમાત્મા સાથે તે પ્રવક્ષા સમાગમનો પરમાનંદ અનુભવે છે.

કાષ્ઠપણ ધર્મની પરીક્ષા તેનાં ફોનો પરથી થાય છે. શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન ઉપર પ્રેમના રહેજ અંશવાળાં મનુષ્યો જ્યાં ત્યાં જોવામાં આવે છે, તેઓ જોવાં તો પવિત્ર, શુભી, ઉચ્ચતા પામેલાં, આકર્ષક હોય છે કે તેમણે સમાગમસુખ નિર્મલ પૂર્ણિમાની રાત્રીના ચંદ્રપ્રકાશનેપું હોય છે. શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન અને શ્રી ગૌરાર્જુ પ્રભુના લીલાના ચિન્તનથી ઈશ્વરપ્રતિ ભક્ત જે રનેહ સંપાદન કરે છે તે અન્ય લોકોને આશ્ચર્ય તથા માનવૃત્તિથી પૂર્ણ કરવાને પૂરતો છે. આવા મનુષ્યના માત્ર દર્શનનીજ લક્ષી વાર જોવી અસર થાય છે કે કઠોર હૃદયના પાતકીઓનાં હૃદય પણ કામળ થઈ જાય છે અને તેઓ પોતાનું જીવન સુધારવા પ્રયત્નશીલ થાય છે.

શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને તેમના પિતા વસુદેવના રાજ્ય-દારિકામાં ઉછેરી લીલાઓ કરી હતી.
જુનાવન પ્રેમનું રથાન હતું, મથુરા જ્ઞાનનું રથાન હતું, અને
બીજનની વળ સર્વોચ્ચ સિદ્ધિઓ.
દારિકા કાષ્ટનું રથાન હતું. મનુષ્યો વળ પ્રકારે ઉચ્ચતર જીવન પ્રાપ્ત કરી શકે છે. પ્રથમ પ્રેમ અને ભક્તિથી જોડાઈ ઈશ્વરને વચ્ચે કરી લઈને પ્રેમ સિદ્ધ કરે છે તેઓ જુનાવનનાં છે. જોડાઈ આત્માને યોગ, દેહદમન, પ્રાયશ્ચિત, વિધિપુરઃસર દેવાર્ચન, વગેરે કરીને શુદ્ધ કરે છે તેઓ મથુરાનાં છે, અને જોડાઈ માંદાની આવજન કરી, બુદ્ધિને તૃપ્ત કરી અને બીજાં સહકર્મી કરીને મનુષ્ય જાતિની સેવા કરે છે તેઓ દારિકાનાં છે.

રાસલીલામાં શ્રીકૃષ્ણ પરમાત્માએ કહ્યું છે કે “ જોડાઈ ફક્ત આશાથી અને સેવે
મધુ માણિ પાટે
માણિજ માથ
સેવ્ય છે.
છે તેઓ અને નહિ પરંતુ પોતાના સ્વાર્થને સેવે છે. ” કાષ્ઠ મનુષ્ય જુનાની આશાથી કાષ્ઠ સહકર્મ કરે તો ઈશ્વર તેને તેણે ફળ આપે છે. એ સિવાય તેનો બીજો કશો હક્ક તેના ઉપર રહેતો નથી. જોડાઈ રીતે યોગ અને વિવિધ જાતની તપશ્ચર્યામાં જે મનુષ્ય પોતાનું જીવન ગાળે છે તે પોતાના આત્માને શુદ્ધ કરવા સારુ તથા અંતર્હિત શક્તિઓના સંવર્ધન સારુ સેવા કરે છે, પરંતુ ઈશ્વરને શોધવા કદી પણ પ્રયાસ કરતો નથી અને તેથી પ્રભુનાં પાદકમલને કદી પણ તે બોગી થતો નથી.

શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને કહ્યું છે કે:—

ये वया मां प्रपद्यन्ते तांस्तथैव भजाम्यहम् ॥

अनन्याश्रितयंतो मां ये जनाः पर्युपासते ।

तेषां नित्याभियुक्तानां योगक्षेमं वहाम्यहम् ॥ ૧ ॥ ૨૨ ॥

प्रियो हि ज्ञानिनोऽर्घ्यमहं सच मम प्रियः ॥ ૭ ॥ ૧૭ ॥

તેથીજ વૈષ્ણવો કહે છે કે તેનાં ચરણારવિંદ પ્રાપ્ત કરવાનો માર્ગ કેવલ પ્રેમ અને ભક્તિ છે. જે સાધુ કેવલ શુદ્ધ થયેલા હોય પરંતુ કંઈપણ ભક્તિ વિનાનો હોય તે શૂન્યહો-
ત્વની સુંદર કુમારિકા જેવો છે. કાંઈ પ્રેમી પુરુષને વશ કરવાની તે કુમારિકા આશા રાખી
શકે નહિ. તેમજ ભક્તિ વિનાનો સાધુ એક પ્રેમી હંથર પાસે પોતે ઉમંગથી સ્વીકારાવાની
ન્યાયની રીતે આશા રાખી શકે નહિ.

દ્વિલસુરીનો વિષય જે આર્પાવર્તમાં આપ્યો જ્યાં ખેડામણી છે, તેનો કુદરતી સામના
જેવોજ ઉપયોગ છે; જે ધર્મનો અર્થ હંથરપ્રાપ્તિના ઉપાય એમ
થતો હોય તો જે દ્વિલસુરીનું બંધારણ ભક્તિ ઉપર નહિ રચાયું
હોય તે દ્વિલસુરી કદી પણ ધર્મની કદી સહાયો નહિ.

સત્ય ભક્ત તો તેજ છે કે જેણે હંથરનું પિતૃત્વ તથા મનુષ્યત્વ બાતૃત્વ
સત્ય ભક્ત કોણ છે ? યથાર્થ રીતે બાળ્યું હોય છે; એવા ભક્તનું સત્કર્મો-
પ્રતિ સ્વાભાવિક વળણ હોય છે, અને તેથી કૃષ્ણનો તથા અશુદ્ધ
જીવનપ્રતિ સ્વાભાવિક રીતેજ તેને અભાવ થાય છે.

શ્રી ગૌરાંગપ્રભુ.

પ્રકરણ ૧ હું.

પૂર્ણિમા.

શ્રી ગૌરાજી પ્રભુનો જન્મ શક ૧૪૦૭ (વિક્રમ સંવત ૧૫૪૨) ના વર્ષમાં શ્રાવણ માસની પૂર્ણિમા (હોળી) ની રાત્રે નવદીપ (નદિયા) માં થયો હતો. પવિત્ર ભાગીરથી (ગંગા) ના બંને તટોપર આવી રહેલું એ નગર ત્યાંના ઉત્તમ વિદ્વાનો માટે પ્રસિદ્ધ હતું. સૂર્યાસ્ત થતાજ પૂર્ણિમાને ચંદ્ર પૂર્ણ પ્રકાશથી ઝગઝગવા લાગ્યો, અને

મધુ ગૌરાજીનો
જન્મ.

ચોડીજ વારમાં ચંદ્રમહાલનો આરંભ થયો. નાગરિકો મોટા અવાજે “ હરિગોલ ” ઉચ્ચારવા લાગ્યા; કારણ કે ઇશ્વરનાં નામોમાં વૈષ્ણવોમાં હરિનામ અત્યંત પ્રિય ગણાય છે. વળી જ્યોતિષ શાસ્ત્રની ગણતરી પ્રમાણે પણ એ સમય વિશેષ મૌલિક-જણાવવામાં આવ્યો છે.

પવિત્ર ભાગિરથી ઉપર આવેલું નદિયા એ સમયમાં જ્ઞાન, વિદ્યા અને વૈભવમાં સૌથી ચડીઆવું નગર ગણાતું હતું. ઠંડી તથા ગરમી સમાન હોવાથી શ્રાવણ માસ સૌથી વધારે આનંદજનક લાગે છે, તેમાં પૂર્ણિમાની રાત્રિને આનંદ અપૂર્વ હોય એમાં શું પૂછવું? વળી ગ્રહણના સમયમાં હિન્દુઓ ઇશ્વરનો મહિમા ગાવામાં તથા જપાદિ ક્રિયા કરવામાં તત્પર થઈ જાય છે. આવા પુણ્ય સમયે શ્રી ગૌરાજી પ્રભુનો જન્મ થયો હતો, તેથી

શ્રાવણની રમ્ય
પૂર્ણિમા.

આસ્તિક વૈશ્ણવો તે સમયને અધિક મહત્વ અર્પે છે.

કેટલાક બકતો એમ જણાવે છે કે તે સમયે હરિ નામની ધૂન દશે દિશામાં આસ્તિક હિન્દુઓ ગજવતા હતા અને સમજતા હતા કે ગ્રહણનો યોગ હોવાથી આપણે આ નામે ઉચ્ચારણ કરીએ છીએ, પણ તેમને ખબર ન હતી કે ખરી રીતે તો તેઓ ઉત્સાહ અને આનંદથી હરિનામ બોલતા હતા, તેવું કારણ શ્રી ગૌરાજી પ્રભુનું આ પૃથ્વીપર અવતરણ થયું હતું એ હતું. જ્યારે વિદ્વાનોથી ભરેલું નદિયા સહેર વિદ્વાતાની પરાક્રમ્ય પદોન્મુ

હવે, તે સમયે શ્રી ગૌરાજી પ્રભુએ શા સારુ જન્મ ધારણ કર્યો? જ્યારે મહાત્મા વાસુદેવ (જે પાછળથી શ્રી ગૌરાંગપ્રભુના અનુયાયી થયા હતા તે) સધળેજ પ્રસિદ્ધિ પામ્યા હતા તે સમયેજ તેમનું આગમન કેમ થયું? ઉપરના પ્રશ્નોના ઉત્તર ગૌરાજ પ્રભુના જન્મ આ પ્રમાણે છે. સર્વોત્તમ વિદ્યાપ્રવૃત્તિના સમયમાં સર્વ જ્ઞાનનો અંત ઈશ્વરપ્રાપ્તિમાં છે, એવું દર્શાવવાને શ્રી ગૌરાંગપ્રભુનું આગમન થયું હતું. ધણી સુક્ષ્મ બુદ્ધિવાળા અને સુશીક્ષિત પુરુષો આગળ પશુ પોતાના આદેશો મુકવામાં તેમને કંઈજ ચિંતા ન હતી, એ જાણવવાને તેમણે વાસુદેવના સમયમાં જન્મ ધારણ કર્યો હતો.

શ્રી જગન્નાથ મિત્રના ધર નજીક એક વિશાળ લીમડાનું ઝાડ હતું. તેની નીચે સુવા વડ માટે તૈયાર કરેલા એક માંડવામાં શ્રીગૌરાંગપ્રભુનો જન્મ થયો હતો. બાલક જન્મતાજ સુયાણીને માલમ પડ્યું કે તેનામાં પ્રાણનું કંઈ પશુ ચિહ્ન નથી. તેથી તેને સચેતન કરવા તે વિવિધ ઉપાયો યોજવા લાગી. પરંતુ ધણી વાર સુધી તે બધા નકામા ગયા.* બહુ વારે સહજ શ્વાસ જણાવા લાગ્યો, કે ત્યાં આવેલાં સર્વનાં અંતઃકરણમાં આનંદ આનંદ વ્યાપ્યો. બાલક બાર માસ ગર્ભાશયમાં રહી તેરમે માસે જન્મેલું હોવાને લીધે અસાધારણ મોટા કદનું હતું. તે જ્નેનારની આંખને ટાલક વળે તેવું સુંદર હતું. ત્વચા શુદ્ધ સુવર્ણ જેવી તેજસ્વી હતી. તેના પિતાએ તેનું નામ વિશ્વંભર પાડ્યું, પશુ તેની માતા તેને નિમાષ કહીને બોલાવતાં, યજ્ઞોપવિત ધારણ કરતી વખતે તેમનું નામ શ્રી ગૌરાંગ પાડવામાં આવ્યું. તે “ શ્રી ગૌરાજી ” “ પીતૃવેતાડી,” અથવા “ ગૌર ” નામથી બોલાવવામાં આવતા. તેમનું છેલ્લું નામ શ્રીકૃષ્ણ ચૈતન્ય (એટલે મનુષ્યના હૃદયમાં જે ઇશ્વરને-શ્રી કૃષ્ણને-જગવે છે તે) હતું.

નિમાષની આકૃતિ અને સ્વભાવ બીજાં છોકરાંઓ કરતાં ધણાજ જુદાં હતાં. કદમાં પોતાની વયના છોકરા કરતાં તે જિંચા હતા. તે પૂર્ણ તંદુરસ્ત અને એટલા તો બલવાન તથા ચંચળ હતા કે સ્ત્રીઓ તેમને પોતાના હાથમાં બાંધેજ સહેલથી રાખી શકતી. બાલ્યાવસ્થાની એક આસીયત ધણી જ વિરમચકારક લાગતી તે એ કે જ્યારે તે રડતા ત્યારે માત્ર હરિનું નામોચ્ચારણ કરવાથી તે શાંત પડતા. તેમનાં માતૃપિતાને આઠ પુત્રીઓ થઈ હતી અને તે એક પછી એક મૃત્યુ પામી હતી; ત્યાર પછી વિશ્વરૂપ નામના એક પુત્રને તેમણે જન્મ આપ્યો હતો. આ છોકરો દશેક વર્ષનો થયો ત્યારે નિમાષનો જન્મ થયો હતો. સૌથી નાના હોવાને લીધે કુટુંબના અને તેમના સંબંધીઓના તે વધારે લાડકવાયા હતા; બધાંજ માણસને પોતે ધણાજ વહાલા છે એ વાત શ્રી ગૌરાજીના જાણવામાં સહે

* શ્રી ગૌરાજી પ્રભુની બાલલીલાનું વર્ણન ધણાં પુસ્તકોમાંથી મળી આવે છે. તેમાં નીચેનાં મૂખ્ય છે. અનંત સંહિતાં, સુરારીની નોંધ, સુકંપહિડતનો ગૌરાંગુદય, ચૈતન્ય ચરિતામૃત, ચૈતન્ય અંદ્રોદય, ચૈતન્ય મંગલ, અદ્વૈતપ્રકાશ ઇત્યાદિ.

લથી આવી ગઇ અને તેથી તેમને સ્વભાવબગેલા બાલકના જેવો જાડી અને હડીતો થઇ ગયો હતો. જ્યારે તે રડતા ત્યારે તેમનું સાન્નિધ્ય કરવું કઠિણ પડતું, અને ધણીવાર તો એ એટલું બધું રડતા કે તેમને મૂઝાં આવતી. આવે પ્રસંગે એમનું કેવીરીતે સમાધાન કરવું એ સમજાતું નહિ. એમનાં માતૃપિતાને આવા સ્વભાવને લીધે ધણે શ્રમ અને ચિંતા થતી. પણ આ ચિંતા લાંબી સમય ચાલી નહિ. થોડાજ દિવસોમાં એમને જાના કેમ રાખવા તેનો આશ્ચર્યકારક ઉપાય હાથ લાગ્યો. જ્યારે નિમાઇ રડવા મડિ કે તેમનાં માતા હરિનામનું સ્મરણ કરવા માડતાં. આ શબ્દનો સ્વર ઠાને પડતાંજ નિમાઇ મુખ રહી જતા.

તે ધુંટણીએ ચાલતાં શીખ્યા ત્યારે તેમનાપર સતત દેખરેખ રાખવી પડતી હતી. તેમાં જો બૂલ થતી તો તે મહોલ્લામાં અથવા મંગા એટલે ભાગિરથીના તટતરફ જાનામાના આવ્યા જતા. જો કોઇ તેમને પકડવા પાછળ જતું તો તે મુઠીઆ વાળીને ઢોડી જતા. તે કેટલીક વાર સમુજમાં ધુંટણીએ ચાલતા અને તે જોવા શયીમાતા તેમને વાડામાં નીચે મુકી પોતાની સખીઆ સાથે સંતાઇ જીભાં રહેતાં. તેમને ચાલતાં આવડ્યું એટલે જગ-જાય, શયી અને વિશ્વરૂપ તેમજ તેમનાં બીજાં સંબંધીઆ અને

વાસ્તવસ્થાનો

આરંભ.

પાડોશીઆ તેમને માટે હાથમાં ચિંતામાં રહેતાં; કેમકે બધાને એવી બીક લાગતી હતી કે તે જાનામાના સટકી જશે અને મહોલ્લાની બીડમાંથી જડશે નહિ. એક દિવસ તો એમણે એક નાગ પકડ્યો, ત્યારથી એમનાપર વિશેષ દેખરેખ રાખવાની ફરજ પડી. આના કરતાં પણ વિશેષ ભય એક દિવસ એમના પર આવી પડ્યું. એક ચોર એમના શરીરપરના સોનાના દાગીના ચોરવાની ઇચ્છાથી-મારી નાખવાના ઇરાદાથી તેમને દૂર લઇ ગયો. બાલકની બધી જગાએ શોધ કરી પરંતુ તેમને કોઇ પણ જગ્યાએ પત્તો લાગ્યો નહિ. સધળાં નિરાશ થઇ ગયાં અને શોધ કરતાં થાક્યાં; એટલામાં તે એકાએક ઘેર આવી પહોંચ્યા, પિતાને જોઇ દોડતા દોડતા ભેટી પડ્યા. પિતાએ પૂછ્યું “તું ક્યાં હતો?” શ્રી ગૌરાજી જવાબ દીધો “મને કોઇ આધે લેઇ ગયું હતું અને તે હમણાજ પાછો મુકી ગયું છે.” શ્રી ગૌરા-

શ્રી ગૌરાજીના સ્પર્શ-

શ્રી ચોરની મનિ

સુધરી.

જી પ્રભુને લેઇ જનાર ભાગ્યશાલી ચોરની જીવનપ્રવૃત્તિ બદલાઇ ગઇ હતી. જેવા તેણે શ્રીગૌરાજીને પોતાના રક્ષકપર બેસાડ્યા તેવીજ તેનાપર અત્કારિક અસર થઇ. આવા રમણીય બાળકને મારી નાખવાનો વિચાર આવતાં તેનું શરીર કંપવા લાગ્યું. થોડી ક્ષણ-માં તેને સ્પષ્ટ સમજાયું કે “મારી જીંદગીમાં હું કેવો દુષ્ટ અને અતઃકરણ વગરનો થયો છું.” પ્રથમ તો એને એ ગ્રેસણ થઇ કે બાલકને તેના પિતાને ત્યાં મુકી આવવા. શ્રી ગૌરાજીને ઘેર પહોંચ્યાયા પછી તેણે સખત પ્રાર્થિત અને તપમાં આયુ-ષ્ય ગાળવા માડ્યું અને સંસારનાં સુખોની ઇચ્છાઓના તેણે ત્યાગ કર્યો. તેણે સંસાર છોડ્યો અને વાનપ્રસ્થાવસ્થા ગાળવા લાગ્યો. આ ચોર પાછળથી ધણા પૂન્ય ભાવને લીધે એક મહાન સાધુ તરીકે જાણખાવા લાગ્યો.

અથ છ કે શ્રી ગૌરાજી મનુષ્યાકૃતિ હતા, પરંતુ તે બિલકુલ બીજા ઢોઢા-

હથી આવી ગઇ અને તેથી તેમનો સ્વભાવ બગડેલા બાલકના જેવો બધી અને હઠીલો થઇ ગયો હતો. જ્યારે તે રડતા ત્યારે તેમનું સાન્ન્યન કરવું ઠઠિણ પડતું, અને ધણીવાર તો એ એટલું બધું રડતા કે તેમને મૂઝાં આવતી. આવે પ્રસંગે એમનું કેવીરીતે સમાધાન કરવું એ સમજાતું નહિ. એમનાં માતૃપિતાને આવા સ્વભાવને લીધે ધણો શ્રમ અને ચિંતા થતી. પણ આ ચિંતા લાંબી સમય ચાલી નહિ. થોડાજ દિવસોમાં એમને જાના કેમ રાખવા તેનો આશ્ચર્યકારક ઉપાય હાય લાગ્યો. જ્યારે નિમાઇ રહ્યા માંડે કે તેમનાં માતા હરિનામનું રમરણ કરવા માંડતાં, આ શબ્દનો સ્વર કાને પડતાંજ નિમાઇ ચુપ રહી જતા.

તે ધુંટણીએ ચાલતાં શીખ્યા ત્યારે તેમનાપર સતત દેખરેખ રાખવી પડતી હતી. તેમાં જો ભૂલ થતી તો તે મહોલ્લામાં અથવા ગંગા એટલે ભાગિરથીના તટતરફ જાનામાના આપ્યા જતા. જો કોઇ તેમને પકડવા પાછળ જતું તો તે મુઠીઓ વાળીને દોડી જતા. તે કેટલીક વાર રમુજમાં ધુંટણીએ ચાલતા અને તે

વાચ્યાવસ્થાનો

આરંભ.

જેવા શયીમાતા તેમને વાડામાં નીચે મુઠી પોતાની સખીઓ સાથે સંતાઇ બેઠાં રહેતાં. તેમને ચાલતાં આવડ્યું એટલે જગ-જાથ, શયી અને વિશ્વરૂપ તેમજ તેમનાં બીજાં સંબંધીઓ અને પાડોશીઓ તેમને માટે હમેશાં ચિંતામાં રહેતાં; કેમકે બધાને એવી બીક લાગતી હતી કે તે જાનામાના સટકી જશે અને મહોલ્લાની બીડમાંથી જડશે નહિ. એક દિવસ તો એમણે એક નાગ પકડ્યો, ત્યારથી એમનાપર વિશેષ દેખરેખ રાખવાની ફરજ પડી. આના કરતાં પણ વિશેષ ભય એક દિવસ એમના પર આવી પડ્યું. એક ચોર એમના શરીરપરના સોનાના દાગીના ચોરવાની ઇચ્છાથી-મારી નાખવાના ઇરાદાથી તેમને દૂર લઇ ગયો. બાલકની બધી જગાએ શોધ કરી પરંતુ તેમનો કોઇ પણ જગ્યાએ પતો લાગ્યો નહિ. સધળાં નિરાશ થઇ ગયાં અને શોધ કરતાં થાક્યાં; એટલામાં તે એકાએક ઘેર આવી પહોંચ્યા, પિતાને જોઇ દોડતા દોડતા ભેટી પડ્યા. પિતાએ પૂછ્યું “તું ક્યાં હતો?” શ્રી ગૌરાજી જવાબ દીધો “મને કાંઈ આવે લેઇ ગયું હતું અને તે હમણાંજ પાછો મુઠી ગયું છે.” શ્રી ગૌરા-

શ્રી ગૌરાજીના સ્પર્શ-

શ્રી ચોરની મનિ

સુધરી.

જે પ્રભુને લેઇ જનાર ભાગ્યશાલી ચોરની જીવનપ્રવૃત્તિ બદલાઇ ગઇ હતી. જેવા તેણે શ્રીગૌરાજીને પોતાના રક્ષકપર બેસાડ્યા તેવીજ તેનાપર ચમત્કારિક અસર થઇ. આવા રમણીય બાળકને મારી નાખવાનો વિચાર આવતાં તેનું શરીર કંપવા લાગ્યું. થોડી ક્ષણ-માં તેને સ્પષ્ટ સમજાયું કે “મારી જીંદગીમાં હું કેવો દુષ્ટ અને અતઃકરણ વગરનો થયો છું.” પ્રથમ તો એને એ પ્રેરણા થઇ કે બાલકને તેના પિતાને ત્યાં મુઠી આવવા. શ્રી ગૌરાજીને ઘેર પહોંચ્યાયા પછી તેણે સખત પ્રાર્થાશ્રિત અને તપમાં આચ-ર્ય ગાળવા માડ્યું અને સંસારતાં સુએતી ઇચ્છાઓનો તેણે ત્યાગ કર્યો. તેણે સંસાર છોડ્યો અને વાનપ્રસ્થાવસ્થા ગાળવા લાગ્યો. આ ચોર પાછળથી ધણા પૂજ્ય ભાવને લીધે એક મહાન સાધુ તરીકે ઓળખાવા લાગ્યો.

અર્થ છે કે શ્રી ગૌરાજી મનુષ્યાકૃતિ હતા, પરંતુ તે બિલકુલ બીજા જોડા-

નહિ. તેથી તેમણે પોતાના સ્વામીને જૂઠા પાડીને છોડ્યા. પરંતુ જેવા શ્રી ગૌરાજી પોતાના પિતાના આરથ તરફ આશ્વર્ય માંડ્યું તેવોજ નાની નાની ઝાંઝરીઓને સંગીતમય અવાજ રાગી માતાને સંભળાવા લાગ્યો. આશ્ચર્યની વાત એ છે કે નિમાષ્ટ્રે કંઈ ઝાંઝરીઓ પહેરી નહતી; છતાં એ સુંદર અવાજ ક્યાંથી આવે છે તે જોવાને તે આતુરતાથી ઉઠ્યાં ને જુઓ છે તો ગૌરાજીને પોતાના આરથમાં લેઈ જવા જગન્નાથ બહાર આવતા હતા. તેમણે પણ ક્યો જ અવાજ સાંભળ્યો હતો. આ પ્રમાણે રાગી અને જગન્નાથ બં-

રખનારા.

નેએ નિમાષ્ટ્રના ખાલી ચરણમાંથી નિકળતું સંગીત સાંભળ્યું. રાગી નિમાષ્ટ્રની પાછળ ચર્ચા, અને માત-પિતાએ હાથરડાં ગાઈ તેમને નિદ્રાવશ કર્યાં. તેઓ તેમના સંબંધમાં વાતો કરવા લાગ્યાં. જગન્નાથે જણાવ્યું કે આ અણુ અણુ કરતી ઝાંઝરીઓને અવાજ ક્યો સૂચવે છે કે એ છોકરાના શરીરમાં ગોપાલ* રહે છે. પરંતુ માનુષાવધી પ્રેરાયલા રાગીને આ વાતથી કંઈ વધારે મહત્વનું જ્ઞાન થયું નહિ, તેથી જોઈતાં “ એ ગમે તેમ હશે પરંતુ મારા નાના નિમાષ્ટ્ર ઉપર કશું પણ સંકટ યજ્જરશે નહિ !”

સુવાના સ્થાનમાં ગમે તે બનતું તોપણ બાલક નિમાષ્ટ્ર ભ્યારે રમવા જતા ત્યારે

રણાળીપાક

ગૌરાજી.

તેઓ કેવલ બીજા છોકરાઓના જેવજ હતા. તે આખો દિવસ રમતા. તેમના માતપિતા તેમને યજ્જાણર શિખવાને વિનવતાં પણ તે શીખતા નહિ. રમવા સિવાય તે બીજું કંઈ કરતા નહિ. રાગીને દુઃખ થતું તે પોતાના સુંદર બાલકને સ્વચ્છ વસ્ત્ર પહેરાવતાં,

પરંતુ તે સંમળ બાલક તરત રમવા જતા અને આખું શરીર ધૂળથી ખંડડતા. તેમની માતા પુનઃ પુનઃ તેમને નવરાવી સ્વચ્છ વસ્ત્રાલંકાર પહેરાવતાં અને ફરી ફરીને તેઓ જોવાને તેવા થઈ જતા.

નિમાષ્ટ્ર ઘેર ન હોય અને ધણી શોધ કર્યા પછી રાગી તેમને જોળી કહાડે ત્યારે

માના હમઠકાના

ચંદ્રો.

તેમનું મોઢું બુખ અને તરસથી ફિક્કું તથા સ્વપ્નના તાપ લાગવાથી પરસેવાથી બીનું ચંચીલું જણાતું. તે પોતાના વહાલા પુત્રને કહેતાં; “મારા ગાંઠા બાલક ! તું બુખે મરતો હપ્પશ, જોને તારું મોઢું સૂર જળા તાપથી જેવું ઠીકરા જેવું થઈ ગયું છે ! તું તારી પોતાની

સંભાળ લેતો ક્યારે થપ્પશ !” પરંતુ નિમાષ્ટ્ર કંઈ પોતાની રમત છોડતા નહિ. કહિતા રાગી શ્રી ગૌરાજીને હાથે પકડી ઘેર ખેંચી જતાં અથવા તો તે બળ કરીને ન્દાસી જતા. ધણીવાર માતા બાલકની પાછળ દોડતાં પણ અડધથી દોડનાર નિમાષ્ટ્રને તે જેવી રીતે પકડી શકે ! પૂટે દોડવાનું મુઠ્ઠા દેઈ તેઓ કહી કહી તો આંખમાંથી આંસુ પાડતાં. આ જોઈ નિમાષ્ટ્ર પોતાની માતા પાસે દોડતા આવતા અને તેમને બેટી પડતા. માતાની આંખોમાં આંસુ આવેલાં તેમનાથી જોઈ ચક્રાંત નહતાં. સામંદાળે નિમાષ્ટ્ર હાંધી જાય તે પહેલાં તે માતાની પાસે બેસતા તેથી માતાને તેટલો સમય પરમ સુખનું જ્ઞાન અનુભવાતું.

* ગોપાલ તે બાલકને શ્રીકૃષ્ણ; એ રૂપે તે હમીદાં પગે ઝાંઝરીઓ પહેલા હોય છે.

નિમાધ ભગવાન નૃત્ય કરવામાં અસાધારણ કૃતિ કરતા. પાંચેકનાં બી પુરોવા પોતાની આખી નૃત્ય કરવા સાર તેમને લક્ષ્યાવધાને મોકાઈ અને હજી આવતાં. તે લક્ષને નાચતા તે નૃત્ય કરતા ત્યારે એવું સામું કે કોઈ અદરશ સત્તા તેમને ઉત્તેજન આપે છે. તેમના સરીરનાં બધાં અંગો બિસફલ સ્વાધીન ન હોય એમ જણાવું. તેમના અંગોના હાથવા ચાલવામાં મનુષ્ય લોકની યુગ્મી ન હતી પણ કાંઈક દેવી સ્વરૂપતા જણાતી હતી. એમને નાચ જોનારના ચનપર અસાધારણ અસર થતી. જોતાં જોતાં રૂંધા ખડા થતાં, આનંદથી આંખોમાં આંસુ આવતાં, સંસારનાં મુખો બુલી જતાં, હૃદયપ્રતિભા પુન્યભાવ જાગ્રત થતો અને વિશુદ્ધ પ્રેમના ઉમળકાઓથી તેમનાં અંતઃકરણ ઉભરાઈ જતાં.

જેઓ તેમને નૃત્ય કરતા જોતા તેમને તેમના નૃત્યમાં ભગવાની શક્તિ થઈ આવતી, પારંતુ લગભગે લીધે તેઓ પોતાના વિચાર દેરવી નાંખતા, કેમકે શુદ્ધરૂપથી કોઈ નાની શકાય નહિ. નિમાધના નૃત્યમાં કંઈક દિવ્યતા હતી. સંપૂર્ણ આરોગ્ય, ઉત્તમ કાન્તિ, ખામી વગરનાં અવયવ, ચંદ્રોની તેજસ્વી મુખમુદા, સુંદર જાતી, આસપાસ કપડું પીટાજોલો નાજુક કટિપ્રદેશ, રૂપાળા માલ અને લસાટ ઉપર સુંદર ચોપડેલો સ્વેત અલક, સારી રીતે દોજોલો અંગોડો, સુવર્ણ સરખાં પુષ્પોળી શણગારેલા વાળ અને બીજી બધી રીતે શોભિતા માત્ર ચાર વર્ષના બાલક નિમાધ જગમાયમિથના ધરના ચોક્કમાં નૃત્ય કરતા અને રાચી તથા તેમની સખીઓ પોતાના હાથવડે તાલ આપી તેમને નાચ જોતાં. તેમની આંખો દર્શનાં આંસુથી ભરાઈ જતી. નૃત્ય જોતાં જોતાં એટલો આનંદ થતો કે તેઓ સંસારનું સર્વ જ્ઞાન બુલી જતાં અને પોતાની સન્મુખ નૃત્ય કરતી એક સુવર્ણની લાવણ્યમય આકૃતિ સિવાય કશુંજ દેખતાં નહિ. નિમાધની સુંદર ગતિથી તેમનાં અંતઃકરણ પીગળતાં. સંસારમાં આનંદ સિવાય બીજું કંઈજ નથી તથા આપું વિશ્વ એ સુવર્ણના બાલક સાથે નૃત્ય કરે છે એવું તેમને જ્ઞાન થતું. કદી કદી તેમને પાછળથી જણાવું કે આપણે હૃદયપ્રતિભા પુન્યભાવને વશ થઈ ગયાં છીએ. સર્વ રથે આનંદ છે, હૃદય પોતે આનંદરૂપ છે; અને નૃત્ય કરનાર નિમાધ આ સત્યની સાક્ષી પુરે છે, એમ પણ તેમને લાગતું.

પોતાના મિત્રોની વચ્ચે નિમાધ કોઈ કોઈ વાર પોતાની મેળે નૃત્ય કરતા. તે જ્યારે નૃત્ય કરતા ત્યારે મોટી ઉમરનાં બી અને પુરોવાને પણ નૃત્ય કરવાનું મન થઈ આવતું, પણ તેઓ તો મનને રોકતાં, પણ બાલકો રોકાતાં નહિ, કેમકે તેઓ પોતાના મનને દાખી શકતાં નહિ. જેવી તેમને નાચવાની પ્રેરણા થતી કે તરતજ તેઓ તેને આધીન થઈ જતાં. તેઓ નિમાધની પેઠે હાથ ઉંચા કરી "હરિ હરિ" જાણતા નિમાધ સાથેજ નૃત્ય કરવા લાગતા. તે હોહરાઓ તથા તે દેખાવ જે નજરે જોતા તે મોઠા પણ ભક્તિભાવને વશ થઈ જતા. કોઈ કોઈ વાર તો આનંદમાં ને આનંદમાં નિમાધ પૃથ્વીપર આજોડતા અને જાણે કોઈ અનિવાર્ય સત્તાથી પ્રેરાતા હોય તેમ તેમના કેટલેક

લાક મિત્રો પણ તેમનું અનુકરણ કરતા. તુમમાં બાળવાની પ્રેરણાને અટકાવવાને જે સક્તિ-
માન થતા તેમને જો નિમાધ આલિંગન દેતા અથવા રપર્ક કરતા તો તેઓ પણ નીચે પડી
પૃથ્વિપર આજોડવા મંડિતા. બ્યારે બ્યારે હુરિ જોલનો અવાજ શરીની સાંભળવામાં
આવતો ત્યારે તે જાણતા કે નિમાધ પોતાની રમતમાં ઘેલા થઇ ગયા છે, અને તેથી તેમની
પાસે દોડી જઇ હાથમાં ઉપાડી લેઇ શરીરપરની ધૂળ ખ ખેરી તેમને ઘેર લાવતા.

એક દિવસ તે અસાધારણ ઉત્સાહથી નૃત્ય કરતા જોવામાં આવ્યા. એ વખતે તેમની
ઉંમર ચાર વર્ષની હતી. નિમાધએ અને તેમની આઠાથી બીજાં
નિર્ધારનો નાચ અને બાલકોએ વનપુષ્પની માળાઓ પહેરી હતી. તેમણે તાળીઓ
પાડીને " હરિ જોલનો " ઘોષ કરતાં કરતાં નૃત્યનો આરંભ
કયો. આ આરંભ કંઇ પણ દબ વગરનો હતો, પરંતુ તરતજ

નૃત્ય અવરથામાં ગોઠવાઇ ગયું. નિમાધ મધ્યે ઊભા, અને તેમના સાથેઓ એક બીજાને
હાથ પકડીને તેમની આસપાસ નૃત્ય કરવા લાગ્યા. * એક વિદ્વાન અને હરેલ વૃદ્ધ પુરુષ તે
સમયે તે રસ્તે થઇને જતો હતો તે આ મજાદ જોવાને ઉભો રહ્યો. આશ્ચર્યની વાત એ છે
કે તે પોતાના મનપરનો ઠાણુ જોઇ બેઠો અને હાથ ઊંચા કરીને " હુરિ નામ " ઉચ્ચારતો
તે પણ નૃત્ય કરવા લાગ્યો. " હરિ જોલ " નો અવાજ સાંભળી શરી માતા તરતજ તે
રમ્મને આવ્યા અને બાલકને લેઇ આમ્માં. બાલકને ઉચ્ચકર્તાજ નજરખંધી તૂટી, અને તે વિ-
દ્વાન વૃદ્ધ પુરુષને શરમ લાગવાથી તે એક સજ્જ પણ જોડ્યા વગર ચૂપચાપ ચાલ્યો ગયો.

વસંતઋતુને લીધે શરી માતા એવું માનતા કે મારો પુત્ર તો સ્વાભાવિક રીતેજ
ધણો શાન્ત છે, પણ તોફાની મિત્રોની સંગતમાં તે તોફાની બને છે. એક રાત્રિએ શ્રી નિમા
જને તે દાઘરડાં માંડને ઉંખાડતાં હતાં પણ નિમાધ તો ઉંધાજ નહિ: તે માતાનો ખાતી
ઉપર ચડીને ઉભા થયા, અને માતાના હાથ પકડીને આપું શરીર આમ તેમ ઝુલાવવા
લાગ્યા. શરીએ પૂછ્યું " તું આમ કરે છે તે તને ઠાક મારો નહિ
કહે " " ના મા " નિમાધએ ઉત્તર આપ્યો, " મારા સિવાય બધાં માણસ
ગર્હા છે " ચાર વર્ષના છોકરાએ આવો ઉત્તર આપ્યો. શરી રત-

વાલવેટા.

જ્ઞ બની ગયા અને પોતાના પતિને જોલાવી હજુ: " ગર્હીઓ નિમાધ કહે છે તે સાંભળો "
" મારા સિવાય બધાં માણસ ગર્હા છે ! " "

નિમાધની ઉંમર હજુ પાંચ વર્ષની થઇ હતી. નદિમાંથી ઉમરનાં છોકરાં નિશાળે જતાં
પરંતુ નિમાધ જતા નહિ, તેમના બાપને આ ગમ્યું નહિ. એક દિવસ નદી કિનારે નિમાધ
રમતા હતા ત્યાં ગુરસામાં ને ગુરસામાં લાકડી લઇને જગન્નાથ ગયા. નિમાધને તેઓ મારે નહિ
તે મારે શરી તેમની પાછળ દોડ્યાં. ગુરસે થયેલા પિતાના હાથમાં
લાકડી જોઇને નિમાધ માતાની પાછળ સંતાઇ ગયા. જગન્નાથે શરીને
હજુ: " એને છોટો મૂકો, તમેજ એ છોકરાને બગાડો છો " શરીએ

સ્વામીના હાથમાંથી લાકડી ખેંચાવી લીધી. થોડીવારમાં પિતાને કોપ આણે. થયો અને તેથી

* આ વાંચતાં આપણને શ્રીકૃષ્ણ લગવાનના રસે અથવા આનંદમય નૃત્યનું
રમણુ થાય છે.

નિમાધને રાત્રા જોઇ તેમનું અંતઃકરણ પીમળું અને પ્રેમથી તેડી લીધા અને જાતી સરસા ચાંપા, અને માથપર ફેટલીએક ચુમીઆ દીધી. આમ લાડ બધવવાથી પરિણામ એ આવ્યું કે નિમાધ બહુવામાં જરાએ દરકાર રાખતા નહિ.

નિમાધને પોતાના પિતા અને વડીલ બંનેનો કંઈ ભય હતો, પણ માતાનો તેમને બિ-
ભય ભય ન હતો; રાત્રીમાતા એક પૂજ્યવૈભવ બાઈ હતી તેપણ નિમાધ તો તેમની
બાલકવિષયે જાણીના સાથે એક બાલકની જેમ વર્તતા. તેમને માત્ર પાંચ વર્ષ થયાં હતાં
તેપણ પોતાનામાં જ્ઞાનની ચતુરાઈ છે એવું વારંવાર તે પૂરવાર કરી
આપતા. આવે પ્રસંગે રાત્રીને એમ લાગતું કે નિમાધ કોઈ દિવ્ય
પુરુષ છે અને તે કંઈ પોતાના બાલક નથી, એમણે મને ઊતરવા
સારજ બાલવેલા ધારણ કરેલી છે અને મારી સાથે તે જે ચેટાઆ કરે છે તેમાં પણ કંઈક
દેવ રહેલો હોય એમ જણાય છે.

ઉચ્ચ જ્ઞાતિની સર્વ દિંદુ અસ્થિતી જેટલો રાત્રી માતા બાળ શુદ્ધ ચુસ્તપણે પાળતા,
પરંતુ તેમને ચીડવવા માટે જે કોઈ વસ્તુ અથવા મનુષ્યને અડકવાથી અભડાઈ જવાય તેને તે
ખાસ કરીને અડકતા. રાત્રીને આથી અતિશય દુઃખ લાગતું. કોઈ કોઈવાર તે નિમાધને
બાલક નહિ, ૧૫૫ આપતાં, પરંતુ નિમાધ કંઈ પોતાની ટેવા છોડે એમ ન હતું.
અછડા દીકરાનાં વાસણને અડકતું ન જોઈએ પણ નિમાધ તેના
દગથો કરીને તે ઉપર ઉભા રહેતા. દીકરાની આવી ટેવાથી રાત્રીની
બહુ નિન્દા થવા લાગી, તેથી તે નિમાધને ધમકાવતાં 'તને શું
શરમ આવતી નથી, બાલકને પુત્ર થઈ આવી અપવિત્ર વસ્તુઓને અડકે છે ?' નિમાધ
ઠાવકાઈથી જવાબ આપતા. 'બહારની પવિત્રતાનો વિચાર તો મારા બધા છે.

પાંચ વર્ષના બાલકની આવી દીકા સાંભળી રાત્રી વિરમય પામતાં, તેમને આવે સમયે
નિમાધ પાંચ વર્ષના બાલક નહિ પણ એક વયોરૂઢ જ્ઞાની જેવા લાગતા. માતાને બધીવાર
એમ લાગતું કે હું એક બુદ્ધિદીન સ્ત્રી છું, અને મારા છોકરા એક ડાહ્યા ઉપદેશક છે.

પોતાના દીકરાનું ૧૫ જેવા રાત્રી બધીવાર તેમના પ્રતિ પ્રેમમય દ્રષ્ટિથી જોતાં,
પરંતુ જ્યારે નિમાધ આ શું કરે છે તે જાણતા કે જાણી બૂજીને તે પોતાનું મુખ ફેરવી
નાખતા. આ જોઈને મોળાં રાત્રી સમજતા કે આ છોકરા જાણી જોઈનેજ મારી સાથે
આમ કરે છે. કદી કદી એમને ખેડું પણ લાગતું. નિમાધના સ્વર સંગીતથી પણ મધુર

હતો; અને જ્યારે જ્યારે લાગ મળતો ત્યારે ત્યારે રાત્રી તેમને
બોલાવવાનો પ્રયત્ન કરતા. જાણી જોઈને તેને સવાલો પૂછી પૂછીને
તે ચીડવતા. નિમાધ માતાનો વિચાર સમજી જતા અને મુખ બંધ
કરી એક સજ્જ પણ બોલતા નહિ, રાત્રી કહે " કેમ શું થયું,

નિમાધ ! બોલતો કેમ નથી ? " ઉત્તરમાં નિમાધ માત્ર હસ્યાજ રાત્રી કહે " નિમાધ,
તું હમણું મારી સાથે બોલતો નથી તેથી: મને ખાતરી છે કે હું ખરડી થઈશ ત્યારે તું મારું
પોષણ કરવાનો નથી." જવાબ કાણુ આપે ! રાત્રી બોલી. " નિમાધ, જ્યારે હું મરણ પામીશ

ત્યારે તું માતા વિનાનો યજ્ઞ અને મહોત્સામાં અને શરીરોમાં બુધ્ધો રખડો પણ તારી ઝાંઝ સંભાળ નહિ લે" ગમે તેવા કબજો ભરીને માતા બાંહે પણ ન બાંધવાના નિયમવાળા નિમાઇ એક કબજે પણ ઉચ્ચારતા નહિ.

ઠાઇ ઠાઇ વાર નિમાઇથી ભારે માતા ચાકનાં ત્યારે હાથમાં એક સળીઆ લેઇ તેમ ની પાછળ ફેરવતાં. નિમાઇ પોતાનો ખયાલ સહેલથી કરતા. તે તે અછાં ઠીકરાંના કમલાપર બધ ઉભા રહેતા કે માતા તેમને અડધી ચક્રતાં નહિ. શાસ્ત્રી માતા બાલશુદ્ધિને અતિ મહત્વની ગણતાં, તે નિમાઇને પસંદ ન હતું. બહારની પવિત્રતાના સંબંધમાં મા દિકરા વચ્ચે મતભેદજ ચાલ-તો. ચમાર અને એવાં નીચ વર્ણનાં માણસને રપર્શ ન કરવો જોઇએ પણ માતાવિરુદ્ધ યજ્ઞને પણ નિમાઇ એવા ભોક્ષને અડ-કતા અને અભાગતા, પછી તેઓ પોતાની માતાની પાછળ પડતા. નિમાઇ અડધો એ બીક-થી શાસ્ત્રી નહાસી જતાં અને ધરમાં પેસી બધ તે અંદર આવે નહિ તે માટે બાર-ણાં વાસી રેતાં. માતાના મનમાં એમ હતું કે એક વિદ્વાન બ્રાહ્મણ અને પંડિતનો પુત્ર વિનમવાળો અને શાન્ત હોવો જોઇએ, પરંતુ નિમાઇ તો વિલક્ષણ હતો. તેમને સર્વ પ્રકારની રમતગમત જોઇએ. તે ઠાઇને પણ પત કરે એવા ન હતા, અને તે કેટલુંક એવું વર્તન કરતા કે જેથી શાસ્ત્રી માતાની ઈતિ બણે બ ત્રાસ પામતી. તે એવું માનવા લાગ્યા કે ઊંકરાવું બેળું

કંઈક ખસેલું છે. તેનામાં ઠાઇ શેતાને પ્રવેશ કરેલો છે. તેમ છતાં પોતાના અંતઃકરણને પ્રસન્નતા થાય એવાં પ્રેમ અને મદા નિમાઇમાં છે એ જોઇને તેઓ રાજ થતાં. નિમાઇની ઉંમર પાંચ વર્ષ કરતાં વિશેષ યજ્ઞ નહિ હશે એવામાં તેમણે એક દિવસ શાવા માંડ્યું. માતૃપિતાએ જાના રાખવાના ધણા અપાન કીધા. પણ તે જાના રહ્યા નહિ. હરિના નામનો ઉચ્ચાર કરવાથી તેમના ઉપર હમેશાં બદનુની પેઠે અસર થતી, અને જાના રહેતા, પણ આ પ્રસંગે તેની કંઈ અસર જણાઇ નહિ. માતૃપિતા બપોમાં પડ્યાં. તેમને ધાર્તી લાગી કે તે કદાચ બેશુદ્ધ થઇ જશે, તેથી માતાએ શેકાતુર આવાજે પૂછ્યું: "તું શા માટે અમને આ પ્રમાણે નિરાશ કરે છે ? અમને કહે કે તારે શું જોઇએ છે ?" નિમાઇએ હસકાં ખાતાં ખાતાં ઉત્તર આપ્યો: " જગદીશ અને હિરણ્ય દેવને અર્પણ કરવા સારુ જો નેવેલ તૈયાર કર્યું છે તે મારે જોઇએ છે ?" જગદીશ અને હિરણ્ય બે બધ જગન્નાથના પાડોશી હતા અને તેમણે રીવાજ પ્રમાણે એકાદશીને દિવસે શ્રી કૃષ્ણ સારુ થોડું નેવેલ તૈયાર કર્યું હતું; એ સર્વ હમણાં નિમાઇને જોઇતું હતું. નિમાઇની આ માંગણી-થી તેઓ વિસ્મય પામ્યા. પાંચ વર્ષનો બાલક કેવી રીતે જાણે કે આજ શુદ્ધ એકાદશીના દિવસ છે અને એ દિવસેજ કેટલાક બ્રાહ્મણો હથરને નેવેલ અર્પણ કરે છે ? વળી એ થી રીતે જાણી શક્યા કે એ બંને બ્રાહ્મણોએ નેવેલ તૈયાર કર્યું છે ? કારણ, બધા બ્રાહ્મ-ણો કંઈ એ ક્રિયા કરતા નથી. હવે શ્રીકૃષ્ણને ધરવાતું નેવેલ બાલકને આપવાથી તો અહતા-નો દોષ આવે તેથી કરીને એ મુરદેલીમાંથી થી રીતે નિકળવું એ શાસ્ત્રી તથા જગન્નાથને

નિર્વાઈ શ્રી કુળ્મતું
નેવેલ માગે છે.

કરવા સારુ જો નેવેલ તૈયાર કર્યું છે તે મારે જોઇએ છે ?" જગદીશ અને હિરણ્ય બે બધ જગન્નાથના પાડોશી હતા અને તેમણે રીવાજ પ્રમાણે એકાદશીને દિવસે શ્રી કૃષ્ણ સારુ થોડું નેવેલ તૈયાર કર્યું હતું; એ સર્વ હમણાં નિમાઇને જોઇતું હતું. નિમાઇની આ માંગણી-થી તેઓ વિસ્મય પામ્યા. પાંચ વર્ષનો બાલક કેવી રીતે જાણે કે આજ શુદ્ધ એકાદશીના દિવસ છે અને એ દિવસેજ કેટલાક બ્રાહ્મણો હથરને નેવેલ અર્પણ કરે છે ? વળી એ થી રીતે જાણી શક્યા કે એ બંને બ્રાહ્મણોએ નેવેલ તૈયાર કર્યું છે ? કારણ, બધા બ્રાહ્મ-ણો કંઈ એ ક્રિયા કરતા નથી. હવે શ્રીકૃષ્ણને ધરવાતું નેવેલ બાલકને આપવાથી તો અહતા-નો દોષ આવે તેથી કરીને એ મુરદેલીમાંથી થી રીતે નિકળવું એ શાસ્ત્રી તથા જગન્નાથને

સુમત્રું નહિ. તેમણે કહ્યું “ જો નેવેલ સારું રહે છે તેના કરતા વધારે સારી વસ્તુઓ અમે આપી આપીશું. ” પરંતુ નિમાધને તો તેજ પદાર્થો જોઈતા હતા.

આ વાત પડેલી બાલકોના જાણવામાં આવી, તેથી તેઓ ત્યાં ઘેડી આપ્યા. તેમણે જોયું તો અનુપમ સ્વરૂપવાળા નિમાધ વિશેષ કાન્તિમાન દેખાતા હતા. તેમને લાગ્યું આટલા નાના છોકરાની આવી આમદવાળી ધરતિ ક્યેની પોતાની હજીયથી થવી અસં-

નીપાઈ સરેસર
વાલ ગોપાલ છે.
કવિત છે; બાલકૃષ્ણ આ બાલકની કાન્તિથી ચકિત થઈ
જેના શરીરમાં વાસ કરી રહેલા હોવા જોઈએ. નેવેલ માનનાર
પોતેજ બાલગોપાલ છે. તેમણે ક્યેમના (શ્રીકૃષ્ણના) સારજ
નેવેલ તંબાર કયું હતું અને હમણાં માનનાર પણ તેજ છે । આ

વિચારની તેમની મનપર બારે અસર થઈ તેઓ ધીરથી નેવેલ લઈ આપ્યા, અને નિમાધની આગળ મૂકી જોડ્યા: “ આ આરોગો, સુંદર નિમાધ । અને આપની દ્વારા ગોપાલ પણ ક્યે આરોગો. ” આ બે બાલકો પાછળથી નિમાધના સાથી વધારે ઉત્સાહી અને પ્રેમી અનુયાયીઓ થયા હતા.

નેવેલમાંથી થોડું નિમાધએ ખાધું થોડુંક ફેંકી દીધું. અને બાકી રહેલું વહેંચી દીધું. શાસ્ત્રી પોતાના દીકરાનું આલું વર્તન મનમાં ચિંતા સાથે જોતા હતા. ક્યેમને ક્યેવો વિચાર દડ થયો કે નિમાધ ક્ષતિ ગણે થયો છે અથવા તો કોઈ મૃત તેના શરીરમાં બરાલું છે, પણ બહારના માણસ આગળ આ વાત કંઈ કહેવાય । થોડીવાર પછી ક્યેમણે નિમાધ સંબંધમાં વિચાર કરવા પોતાની બહેનને જોડાવી. જેવી તે આવી કે શાસ્ત્રીએ પોતાના અંતઃકરણનો બાર તેના આગળ ખાલી કર્યો. તે જોડ્યા: “ બહેન ! સર્વ રીતે સારો અને આવો ફાળો છોકરો વખતોવખત આવી રીતે શા માટે વર્તે છે તે હું સમજી શકતી નથી. મારે છું કરવું તેની મને સૂજ પડતી નથી. ” તેમની બહેન કંઈ પણ સલાહ આપી શકી નહિ. તેણે માત્ર ક્યેટલી સૂચના કરી કે પડેલમાં રહેતી કોઈ સમજી ડોશીએને આ બાબતમાં પૂછવું જોઈએ.

આ સૂચના શાસ્ત્રીને ગમી નહિ પણ તે તેને સાંભળતી પડી. તેમણે પાડેલમાંથી ડોશી-એને જોડાવી અને જે ચાર જણીઓ તેમના ધરમાં બેગી થઈ. આ ડોશીઓના સ્વામી પંડિત હતા, ક્યેટલે તેમણે પોતે પણ જ્ઞાનચર્ચામાં જીવન ગાળેલું, તેથી આવી બાબતનો નિર્ણય કરવાને તેઓ પુરતી રીતે કુશળ છે એમ જણી વગર સંકેતે નિમાધનાં ઉદ્દન વર્તન માટે તેઓ વિચાર કરવા બેઠી. શાસ્ત્રી તેમના આગળ બેસી રડ્યાં અને પોતાના કુઃખની વાર્તા નિવેદન કરી. “ મારો છોકરો બહોલ રનેદાળ છે, બહોલ કુદિમાન પણ જણાય છે; તે વાસણો ફેંટે છે તેને માટે તો હું ગણકારતી નથી, કેમકે નાના બાલકો એમ તો કરે. પણ

હાપ ! દેવોપ્રતિ ક્યેને પૂજનભાવ નથી, તે દેવદ્રવ્ય લઈ લે છે. દેવો માટે કરેલું નેવેલ ક્યે ખાઈ જાય છે. વળી રસોઈને ન અડકાય ક્યેનો ક્યેને સમૂળગોજ વિચાર નથી. નીચ વર્ણનાં મનુષ્યો અથવા ખોટી વસ્તુઓને અડકવાથી અભડાઈએ તે ક્યે નિલકુલ સમજતો નથી. જો હું ક્યેનો ક્યેને હપકો આપું તો તે મને કહેશે કે હું તો ઇશ્વર છું, કોઈ પણ અશુદ્ધ

દોશીઓની
રાયા.
તેા હું ગણકારતી નથી, કેમકે નાના બાલકો એમ તો કરે. પણ

હાપ ! દેવોપ્રતિ ક્યેને પૂજનભાવ નથી, તે દેવદ્રવ્ય લઈ લે છે. દેવો માટે કરેલું નેવેલ ક્યે ખાઈ જાય છે. વળી રસોઈને ન અડકાય ક્યેનો ક્યેને સમૂળગોજ વિચાર નથી. નીચ વર્ણનાં મનુષ્યો અથવા ખોટી વસ્તુઓને અડકવાથી અભડાઈએ તે ક્યે નિલકુલ સમજતો નથી. જો હું ક્યેનો ક્યેને હપકો આપું તો તે મને કહેશે કે હું તો ઇશ્વર છું, કોઈ પણ અશુદ્ધ

વસ્તુ મને આપીને પવિત્ર થાય છે । ” પાર્શ્વ માણસો આગળ પેતાના પ્રિય પુત્રની આ પ્રમાણે નિન્દા કરતાં રાચી માતાનો છવ્ઠ કપાલ જતો હતો. પણ થું કરે । એમને ઠીકરો મુમારવો હતો અને આ ડોશીઆ સિવાય હવે કાંઈ બીજો ઉપાય એમને જડતો નહતો । । ડોશીઆએ એકદમ અભિપ્રાય બોલ્યો કે “ મા, આતો ધણો અધરો સવાલ છે. ”

દોશીબોનો

તપાસ.

એક પૂછ્યું, ‘ આ ઠીકરો ક્યારથી આ પ્રમાણે કરે છે ’ રાચીએ ઉત્તર આપ્યો, ‘ ભો હું ’ તમને સર્વ કહી રહ્યું. એક રાત્રે નિમાષ ઉધતો હતો ત્યારે જ્યો તેને આલિંગતી હોય એમ કેટલીક તેજસ્વી આકૃતિઓ એના ઉપર નમતી હતી. મને લાગે

છે ત્યાર પછીથી તે આવું આવું કરે છે. ’ ડોશીઆએ થોડીક મસલત કરી અને એકમત થઈ એવા નિર્ણયપર આવી કે ‘ આ સમગ્રું પિસાયતું કામતરું છે. ’ દેવબોને તેજ સમયે નિમાષ ત્યાં આવી પહોંચ્યા, અને આ સ્ત્રીપરીપક્ષની અધ્યક્ષ ડોશી તેમની સાથે વાતો કરવા લાગી. “ નિમાષ, ” તેણે કહ્યું, “ તું એક વિદ્વાન બ્રાહ્મણનો ઠીકરો છે. જતાં દેવ બ્રાહ્મણ પ્રતિ તને પિતૃદૂત માન નથી એ થું ? ” એ ઉપરથી નિમાષ મરકરી કરતા હોય એમ સુખ મલકાવી બોલ્યા, “ હું કોઈને પણ પૂજ્ય ગણતો નથી, પ્રત્યેક જણે મને પૂજવો જોઈએ । ”

આ સાંભળી રાચીને કમકમાટ ઉપજ્યો, ખાસ કરીને એટલા માટે કે આટલા બધાના સાંભળતાં ઠીકરે દેવનિન્દા કરી. તે એકદમ બોલી ઉઠ્યા; “ સાંભળો ! એ જે કહે છે તે ખ્યાન છૂં સાંભળો. ” નિમાષએ દેવોનો ધણોજ અપરાધ ક્યો છે એમ માની માતા-એ દેવની દયા .માગી અને તેમને પ્રસન્ન કરવા માટે પ્રાર્થના કરવા લાગી. “ હે સર્વ દેવો ! આપ મારા માથાના મુગટ છો. આપને સર્વને હું નમસ્કાર કરું છું. ” પછી નેત્રો જોઈ કરી અને હાથ જોડી વિથના સર્વ દેવતાઓને આજીજી કરવા લાગ્યા. “ રે તમે સ્વર્ગના વસનારાઓ ! મારા ઉદત બાલકના શબ્દોથી પિતૃદૂત અપમાન માનશો નહિ. એ થું બોલે છે એવું એને માન નથી. ” આટલું ક્યો પછી તે જાતીકાટ રડવા લાગ્યા. નાનાં બાળકો જે કરે છે તેને માટે તેઓ અપરાધી નથી, કારણ તે અજ્ઞસમજમાં કરે છે. આ વિચાર જો રાચી માતાને આજ્યો હોત તો તે આટલાં ગભરાત નહિ. તેઓ તો એમ સમજતાં હતાં કે નિમાષ જે કરે છે તે તે સમજીને કરે છે.

પેલી ડોશીઆએ ધણીવાર સુધી ગંભીર વિચાર કરી જ્યો અને છેવટે નિર્ણય ક્યો કે ‘ આ સર્વ પિસાયોતું કામ છે ’ અને તેથી ભલામણ કરી કે ઠીકરાના રક્ષણ માટે ધટિમાતા (બાલકોની પાલકદેવી) તું નેવેલ કરવું જોઈએ.

દોશીબોનો નિર્ણય.

પણ માતાનું

નેવેલ.

રાચીને આ સલાહ પસંદ પડી. પણ દેવી સારુ કરેલું નેવેલ નિમાષ આરોગી જાય તો પછી કરવું થું ? જે ધટિમાતા કાપે તો પછી કુખ દેવામાં શી ક્યાલ રાજે ! આથી તેમણે યુગ યુગપણે નેવેલ તૈયાર કરવાને હરાવ ક્યો અને તેમાં તે શ્રાવ્યા. સાડીમાં નેવેલ સંતાડી માતા યુગયુગ પૂજ્ય કરવા રાચી માતાના, મંદિર તરફ ચાલ્યાં.

છે જઈને વિચાર કરવા લાગ્યાં કે નિમાષને ચુકવવામાં આજે હું સફળ થઈ છું. પણ

જેમ હો. આ વિચાર તેમના મનમાં આવ્યો કે તરતજ નિમાધ તેમની સન્મુખ આવી ઉભા રહ્યા. માતાને ગભરાટ થયો અને ખરી વાત જણાવ્યું મઠ. નિમાધ તો સર્વથ હતા તે સર્વ જાણતા જ હતા. હતાથી તે માતાની સામા આવ્યા અને પૂછ્યું, માતા ! શાહીમાં સંતાડી તમે શું લેઈ જાઓ છો ? શાથી જોડી સંકલમણમાં આવી પડ્યાં. તે બાલ્યા, " મારા વદાલા ! થેર જા. " " પરંતુ તમે આ શું લેઈ જાઓ છો ? " નિમાધએ ફરીથી પૂછ્યું. " એતો મીઠાઈ છે. " માતા અને બહુ જુખ લાગી છે; અને જોડી આપો. " ખિન્ન થઈને શાથી બાલ્યા:—

" મારા દીકરા, એમ ન બોલાય, કેમકે મિદાઈ પહિલેવીને ધરાવવાની છે. હું ધરાવી આવીને તને પુષ્કળ મીઠાઈ તથા રૂબો આપીશ. " "પરંતુ માતા, મને જુખ લાગી છે ને ! મારાથી એટલી વાર નહિ થોભાય ! " નિમાધએ ઉત્તર આપ્યો, "મારે તો આ કાણે જ જોઈયે. " આટલું બોલી નેવેલમાંથી તે થોડુંક મુટાવીને દોડી ગયા ! !

પહિની સર્વાપ સમા
માગી.

શાચીના માથાઉપર તો જાણે વિજળી પડી. શોક તથા કોપના આવેશમાં તે બાલ્યા " તું બ્રાહ્મણ નથી, લે જો હું ગંગામાં ઝંપલાવું છું અને મારા પ્રાણનો અંત આવ્યું છું, " શાન્ત થાઓ, શાન્ત થાઓ માતા, " નિમાધ બોલ્યા, " તમને ખાતરીથી કહું છું કે જો હું એ ખાઈશ તો પહિ ખૂબ પ્રસન્ન થશે; " શાચીએ 'કહ્યું; તારા આવ્યા વર્ત- નથી તું કુઝી થઈશ, બાલ્યા' જ્યાં શાચી રડતા રડતા પહિલેવી આગળ ગયાં, તેને પગે પડ્યાં અને પ્રાર્થના કરી કે મારો પુત્ર જો કે અપરાધિ છે, તોપણ બાળક ગણી એના ઉદ્ધત- પણા માટે ક્ષમા કરશો.

નિમાધના પાપાચરણથી પહિલેવી કોપાયમાન થયાં કે નહિ તેનો નિશ્ચય થઈ શકે એમ નથી, પરંતુ એટલું તો ખરું કે તેવીને નેવેલ ધરવાથી એ હોકરાપર કંઈ રેખાતી અસર થઈ નહિ. પહિની કૂપા અને શાચીએ કરેલા વિધિઓથી તેમનો હીલો સ્વભાવ લેશ પણ બદલાયો નહિ.

શ્રીહર (સીલહટ) નિવાસી મુરારિગુપ્ત એ સમયે નવદીપમાં રહેતો હતો. તે વૈદું કરતો હતો અને ગંગાદાસની વ્યાકરણશાળાને શિષ્ય હતો. વીશ વર્ષની નાની વયમાંજ તેનો એ મહા નગરમાં પગલામ થઈ ગયો. તે ધણી મહત્તાવાળો, શરીર બળવાન, સારા સ્વભાવનો અને શાન્ત યુવાન હતો. તેણે યોગવાસિષ્ઠ નામના સંસ્કૃત ગ્રંથનું અધ્યયન કર્યું હતું અને તે- માં દર્શાવેલા સિદ્ધાંત તેના મનમાં ધસી રહેલા હતા.

મુરારિ એક દિવસ રરતે ચાલતાં ઠેટલાક મિત્રો સાથે યોગવાસિષ્ઠની શિલસુરી સંખંધી ચર્ચા કરતો હતો. તે કંઈક અવનથી બોલતો હતો અને શિર ધૂણાવી તથા હાથ હલાવી પોતાની દલીલપર બાર મૂકતો હતો. તે કાણે તેણે પોતાની પાછળ કોઈને ખડખડ ખડખડ હસવું સાંભળ્યું. પાછું ફરીને જોયું તો નિમાધ અને એના સાથીઓ આવતા હતા અને નિમાધ તેના ચાળા પાડતા હતા. આ હોકરાના ઉદ્ધત ચાળાથી મિત્રોનું

હમણું રહ્યું નહિ અને અવિનયી વર્તણૂક મારે નિમાધપર મુરારિને જોડું લાગ્યું; પણ તે આમોઝવાળા સ્વભાવનો હોવાથી જોડ્યો નહિ, અને પોતાની ચર્ચા આગળ ચલાવી. જેવી તેણે ચર્ચા ચલાવી તેવાજ નિમાધએ પાછા ચાળા પાડ્યા માંડ્યા, અને અન્ય ડોક-રાખ્યાને ચોટી ગમત પડી. પૈર્ષ છોડી મુરારિ હાસ્ય કરનાર તરફ ફર્યો અને જોડ્યો. "જગન્નાથના પુત્રને આણું જન્મથી અને અવિનયીપણું ન જાતું! કેવો વધી ગયેલો ડોકરો!" આ શબ્દો સાંભળી તથા શુરસે થઈ નિમાધ જોડ્યા, "તમે જોજન લેવા ઘસરી ત્યારે હું તમને એક પાઠ આપીશ." મુરારિએ આ શબ્દો ઉપર બિલકુલ લક્ષ આપ્યું નહિ. ચોટી વારમાં એ વાત વિસારે પડી.

મુરારિ ત્યારે જોજન કરવા બેઠો ત્યારે તેને તેણું નામ લઈ જોડાવતો એક બાલકનો મધુર શબ્દ સંભળાયો. એક ક્ષણમાં તેની ચોખ્ખાની યાળી તરફ નીચે જોઈ રહેલા નિમાધની મનોહર નાની આકૃતિ તેની સામે આવી ઉભી રહી. તેની મુરારિએ દરકાર કરી નહિ અને જોજન લેવા માંડ્યું. વેલ લગભગ જમી રહ્યો કે નિમાધએ ફિલસૂફીની યાળીમાંના પદાર્થ ઉપર મૂત્રની ધારા કરી,

મુરારિ તો આશ્ચર્ય અને ધિક્કારથી રતબ્ધ થઈ ગયો! ચોટીજ ક્ષણમાં નિમાધએ

નિમાર્દ્ય વાસન કર્યું.

તેને જાગૃત કર્યો. "મુરારિ, તમારી જૂઠી અને ભયંકર ફિલસૂફી શિખવવાનું મુખી દો અને તમારા ખરા અંતઃકરણથી શ્રી હરિને પૂજવાનું શીખો. સર્વશક્તિમાન હૃદય અને હું એકજ છોએ એમ માનવાનો જે દંભ કરે છે તેની ચોખ્ખાની યાળીની હું આ પ્રમાણે વ્યવસ્થા કરું છું." આટલું કહી વિદ્યુતના ચમકારા પેઠે તે અદશ્ય થઈ ગયા.

મુરારીના જીવનમાં ફેરફાર.

નિમાધના વર્તનથી મુરારિ ઉપર ચમત્કારિક અસર થઈ. બહીષ્કાર તેને અપમાન લાગ્યું અને ડોક તે મડ્યો. પરંતુ ચોટો વિચાર કરતાં તેને વાસ્તવિક સ્થિતિનું જ્ઞાન થયું. સાધારણ પાંચ વર્ષના બાલક આવો મુદ્દાનો પાઠ આપે એ કેવલ અસંભવિત હતું. તેણું શરીર કપી ઉઠ્યું; તેને એક વિચાર આવ્યો અને પૂર્વે કદી નહિ અનુભવેલો એવો આનંદ તેને થવા લાગ્યો. તેણું મન તેજ વિચારથી ભરાઈ ગયું "મારી સાથે જેમણે વાત કરી તે બાલ-ગોપાલજી (એટલે બાલકૃષ્ણ) હતા.!!"

મુરારી નિમાધને બોલકાવા.

આ નિશ્ચયથી પ્રેરાઈ તે જગન્નાથમિત્રને ઘેર ઉતાવળથી ગયો અને નિમાધના ચરણારવિંદ આગળ તે લાંબો યથને પડ્યો. નિમાધ પોતાની માતાની પાછળ સંતાઈ ગયા. એક પાડી ઉમરનો અને એટલો બધો માન પામેલો માણસ પોતાના બાલકને પ્રજ્ઞામ કરે છે એ જોઈ જગન્નાથ આશ્ચર્યથી આઘા બની ગયા. તેમણે મુરારિને હંડવત કરતાં અટકાવ્યો અને જોડ્યા "મારા બલો વૈધરાજ! તમે આ શું કરો છો? મારા બાલકને સાષ્ટાંગ હંડવત પ્રજ્ઞામ કરી તમે શું એને કુખી કરવા પારો છો? તમે જાણોજ છો કે જ્યારે કોઈ ઉચ્ચ પદ્ધતિના માણસ ઉતરતી પદ્ધતિના મદુષ્યને પ્રજ્ઞામ કરે છે ત્યારે તે તેને સંકટમાં નાખે છે." "જગન્નાથમિત્ર!" મુરારિએ કહ્યું, "આપના પુત્ર કોણ છે તે આપ સત્યરજ જાણશો."

પ્રકરણ ૨ જી.

વિશ્વરૂપ અને શ્રીઅદ્વૈતાચાર્ય.

નિમાધના જ્યેષ્ઠપુત્ર વિશ્વરૂપ સંજીવી આમળ આપણે જાણી ગયા છીએ. તે શરીર મુદર, લીલ છુદિના અને ગંબીર વિદ્વાન હતા. નદિયાના અવસોદન કરનાર માણસોને તે પછા જ પ્રિય હતા. તેમને શાન્તિપુરવાળા શ્રી અદ્વૈતાચાર્યની સંગતિ થવાથી તે તેમના અનુયાયી થયા હતા. તેઓ શ્રી અદ્વૈતાચાર્ય સાથે મનુષ્યની દુહતાને વખાડતા અને શ્રી કૃષ્ણના અવતાર સાર પ્રભુની પ્રાર્થના કરતા. તે દશેકા ગંબીર મનોવૃત્તિવાળા હતા. તે યોદ્ધા ખાતા અને યોદ્ધા જીંધ લેતા અને શ્રી અદ્વૈતાચાર્ય તથા તેમના બીજા અનુયાયીઓની સાંજતમાં કેટલાક દિવસ અને રાત્રિઓ કક્ષિતા કાયોમાં ગાળતા. શ્રી અદ્વૈતાચાર્યના કહેવાથી પછાનાં મનપર ઈશ્વો નિશ્ચય હશે ગયો હતો કે સર્વ કૃપાણુ શ્રી કૃષ્ણ જ મવાન પોતાનાં બાળકોની દયાપાત્ર રિયતિ જોઈને પૃથ્વીઉપર જન્મ ધારણ કરવાના છે. કેટલાક તો એમ પણ માનતા કે પ્રભુએ જન્મ લીધો છે. શ્રી નિમાધના જન્મ પહેલાં વિશ્વરૂપને કાંઈ કાંઈ કે બહેન નહોતું. તે પોતાના મામાના દીકરા લોકનાથને પછા પ્રેમથી ચઢાતા. શ્રી નિમાધ જન્મ્યા ત્યારે તેમના આનંદનો પાર ન રહ્યો.

વિશ્વરૂપનો

સમાગમ.

તેમને રવાનાવિક રીતેજ પોતાના નાના કાંઈ માટે રનેદ ઉઠારતો. શ્રી નિમાધ જેમ જેમ મોટા થતા ગયા તેમ તેમ તેમને પણ પોતાના વડીલ બહુઉપરનો રનેદ વધતો ગયો.

વિશ્વરૂપનો પ્રેમ.

શ્રી અદ્વૈતાચાર્યનું ઓળખાણ થયા પછી વિશ્વરૂપને બીજા સાંકુઓ તથા ધર્મમંડળના અંગીકૃતો બહુજ ચઢાતા. શ્રી વિશ્વરૂપ પોતે પણ શ્રી અદ્વૈતાચાર્ય જે ધર્મનાં સત્યોનો પ્રસાર કર્યો હતો તેથી પછાજ પ્રસન્ન થયા હતા, અને તેથી તે પોતાનો સધજો વખત આ મહાસંપન્ન પુણ્યભાવવાળા પ્રેમી ધાર્મિક સત્પુરુષની સંગતિમાં ગાળતા.

વિશ્વરૂપ શાળામાં અધ્યયન કરતા ત્યારે દરરોજ બપોર પછી ઘેર આવતા; પરંતુ શ્રી અદ્વૈતાચાર્યના મંડળમાં બહુ પછી બપોરે ભોજન સાર ઘેર આવવાનું તે જુદી જતા. શ્રી નિમાધ તો તે વખતે બાલક હતા.

અદ્વૈતાચાર્યના

ઉદ્ગાર.

તેમને પોતાના કાંઈને તેડી લાવવા શ્રી અદ્વૈતાચાર્યને ત્યાં માલકવામાં આવતા. બાળક નિમાધ ઈટલા તો મોઢક અને ચિતાકર્ષક હતા કે શ્રી અદ્વૈતાચાર્ય અને બીજા સાંજતો તેમની તરફ વિરમમ થઈ જોઈ રહેતા. શ્રી અદ્વૈતાચાર્યને વિચાર આવતો કે “આ બાલક મારું અંતઃકરણ પોતાના પ્રતિ આકર્ષે છે! અને આશ્ચર્ય ઉપજે છે કે મને એમ કેમ થાય છે!!”

વિશ્વરૂપ સોળેક વર્ષના થયા ઈટલે જન્મનાથે તેમને પરજીવવાનો વિચાર કર્યો પણ તે

પાત જાણવામાં આવતાં વિશ્વરૂપ આશ્વર્ષ પામ્યા. સંસારી જીવનપરથી તેમને રનેહ છેક લીડી ગયો હતો, તેથી તેમણે લગ્ન નહિ કરવાનો નિશ્ચય કર્યો હતો. “પરણીને મારે દુનિયા સાથે શું કામ જમાવું ? જીંદગાની દુઝી છે. ભક્તિ કરવા જેટલો મને ભાગ્યેજ વખત મળે છે તો પરણવું અને પરણ્યા પછી મારા પ્રભુને ખૂબી જવાનો મને ક્યાંથી વખત હોય !” બીજી તરફથી માતાપિતાની અવઘાટા કરવી એ પણ મોટો અપરાધ કહેવાય. વિશ્વરૂપ જેવા પુત્ર અવઘાટા કેમ કરે ! આવી સંકટમયજીમાં શું કરવું ? તેમ જનાં તેમણે ધર હોડવાનો અને સંસારનો ત્યાગ કરવાનો નિશ્ચય કર્યો. તે ધર હોડી ચાલ્યા જ્યાં તો હેતાજી માતાપિતાને એક મોટો ખા લાગે એમ હતું. પણ શું કરવું ? તેમને સુડી વચ્ચે સ્ત્રીપારી જેવું હતું. માતાપિતા પર પ્રેમ અસાધારણ હતો, પણ તે પ્રેમની ખાતર પ્રભુની ભક્તિનો ત્યાગ કરી શકાય એમ ન હતું. તેથી એમણે ધાર્યું. “હું જો ધર હોડીને ચાલ્યો જાઉં તો માતાપિતાને દુઃખતો થશે પણ મારું ખરું કલ્યાણ ભક્તિથી થશે, માટે જવું એ નિશ્ચય. શાસ્ત્રમાં કહે છે કે કુટુંબમાં એક મનુષ્ય ભક્ત થાય તો તે આખા કુટુંબને તારે છે.” ધર હોડવામાં હજી એક બીજી વધારે મોટી અડચણ હતી; નિમાધને હોડીને જવું

વિશ્વરૂપ પર સં-
સાર જોડવા
વિચાર
કરે છે.

એ કાળ્યું કહિણ હતું. વળી પોતે જ્યાં તો નાના કામની ફેળવણીની દરકાર ઠેણી કરે ? તેની સંભાળ ઠેણી કોણ ? આ વિચારો પણ આવ્યા, પણ સંસારનો ત્યાગ કરવાનો વિચાર એમણે દહ રાખ્યો. તેમને કામ લાગ્યો કે જો હું સંસારમાં પડીશ તો હું મારી દેવી સંપત્તિઓ જોખ બેસીશ. મનમાં નિશ્ચય કરી તેમણે પોતાની માતાને બાળ્યો એ બાલાબા અને કહ્યું: “નિમાધ મોટો થાય ત્યારે કૃપા કરી એમને આ પુસ્તક આપજો,” પણ માતાએ તે લીધું નહિ અને જોડ્યા “તું એ શું કહે છે ? તું તારી મેળે એને એ પુસ્તક આપજો.”

આથી વિશ્વરૂપે કહ્યું, “માણ, તમે નિમાધ માટે એ રાખી મોકલ એ મને વધારે પસંદ છે. હું જીવતો હમણાં અને પ્રસંગ મળશે તો યોગ્ય સમયે તમારી પાસેથી હું એ માગી લઉંશ અને મારી મેળે નિમાધને આપીશ, પરંતુ માણ ! જાણોડોને ! જીવનના શા કરોંસા છે !” સરલ હૃદયનાં શરીરને વિશ્વરૂપે ગમે તેમ કરી પુસ્તક વળગાડ્યું પણ એમાં એનો શો આશય છે તે માતા સમજ્યાં નહિ. તેમણે તો આશ્વર્ષ

વિશ્વરૂપે માતાને
પુસ્તક
આપ્યું.

સાથે પુસ્તક લીધું અને સંભાળથી સારે ટેકાણે મૂક્યું.

પોતાનો સંસાર હોડવાનો વિચાર વિશ્વરૂપે લેહ્યાયને લ્યો. તેને વિશ્વરૂપના ઉત્તમ ગુણો માટે કાળ્યું સાથે માન હતું, તેથી તે પણ તેમની સાથે જવાને તૈયાર થયો. વિશ્વરૂપે પ્રથમ તો આનાકાની કરી પણ પછી સાથે લેવાનું કલુષ રાખ્યું. તે વખતે વિશ્વરૂપ સ્ત્રીજી વર્ષના હતા અને લેહ્યાય તેના કરતાં નાનો હતો. તે બંને જગજાયાના ઘરમાં એકજ આર-મામાં બેસતા હતા; તેથી ક્યો દિવસે રાત્રિએ પલાયન કરી જવું, એ તેમણે નક્કી કર્યું. એક રાત્રિએ તેઓ પોતાના સુવાના આરડામાં ગયા, પણ બંધ્યા નહિ અને મધરાતે જતાં હોવા અને એકમાં આવ્યા. ત્યાંથી ઉઘેલાં માતાપિતાને પ્રજ્ઞામ કરી પોતાના નાના ભાઈનું રક્ષણ કરવા મીઝીરૂપ સમવાનની પ્રાર્થના કરી, વિશ્વરૂપે ઠંડી રાત્રિમાં તારાઓના પ્રકાશમાં લેહ્યાયને

સાથે લઈ નિકળી પડ્યા અને નદી તરફ ચાલવા માંડ્યું. રાત્રે મળ્યો મળી શો કામ નહતું.
જાણ્યાગ અને વળી પાતે શું કરે છે તે જણાવવાની તેમની નિબંધન ધુન્ધા
દીક્ષા મુદ્દન. નહતી. તેમણે દોડીની દરકાર કરી નહિ, પણ નદીમાં પડ્યા અને તરતા તરતા પેલે પાર ગયા. બીને લુગડેજ મુકીઆ વાળીને ચાલવા માંડ્યું. કાંઈ તેમને પાછા લઈ જવાને આવેતો પીડા થાય માટે તે

ઊતાવળા પશિમ તરફ માર્ગ કાપતા હતા. વિશ્વરૂપે સાથે માત્ર ભગવદ્ગીતાની એક પ્રત લીધી હતી અને તે નદી ઉતરતી વખતે પછળે નદિ માટે એક દ્વારે તેને પાણીની બહાર પકડી રાખી હતી અને આખી નદી માત્ર એક દ્વાર વડેજ તપાઈ હતા. આથી પણ વિશેષ બોલ આપવાને વિશ્વરૂપની તૈયારી હતી. પશિમ તરફનાં જંગલમાં અને વસ્તિવાળા સપાટ પ્રદેશમાં ચાલે, મામેગામ ભિક્ષાપર નિર્વાહ ચલાવતા અને ધણી સંકટે અને અડચણો સહન કરતા વિશ્વરૂપ આગળ ચાલ્યા જતા હતા. આગળ જતાં તેમને પુનઃરિનાયના એક પરિવારક સાથે સાંપ થયો; તેની પાસેથી વિશ્વરૂપે દીક્ષા લીધી અને શંકરાચર્યપુરિ નામ રાખ્યું. વિશ્વરૂપને દીક્ષાસંસ્કાર પ્રાપ્ત થવાથી હવે તેમને બીજા માણસોને દીક્ષા આપવાનો અધિકાર મળ્યો હતો, તેથી કેટલાક સમય પછી તેમણે લોકનાથને દીક્ષા આપી. લોકનાથ પોતાના ચરણ દંડકમંડલ પકડીને ચાલતા. તેણી બંને દુઃખ શું છે એ સમજતા નહતા અને ધર, મિત્ર, અને નિર્વાહના સાધન વગર હલતાથી ત્યાગાશ્રમનું પાલન કરતા હતા.

બીજે દિવસે ત્યારે રાત્રી અને જંગલાથે જાણ્યું કે તપશ્ચર્યા કરી આયુષ્ય પૂરું કરવા વિશ્વરૂપે ધર અને સંસાર છોડ્યો છે ત્યારે તેમને ધણું દુઃખ થયું. તેમ છતાં દીકરાએ આત્મકલ્યાણ માટે જે બોલ આપ્યો હતો, તેનાં વખાણ કરવા લાગ્યા. તેમના ઉંચા સંસ્કાર

માતા પિતા અને નદિયા શેરેને લોટ.

માટે તેમની બંને પર પ્રીતિ વધી. સારી સ્થિતિમાં ઉછરેલા સોળ વર્ષના સુકુમાર છોકરો સંન્યાસી થયો, તે સાંભળી આપું નહિયા સહેર આશ્ચર્યચકિત થયું. મનોહર કાન્તિવાળા વિશ્વરૂપની અસાધારણ વિદ્વતા, નિષ્કલંક અને કુલીન આચરણ દરેકની નજર આગળ ખડા થવા લાગ્યાં. અને આવા વખાણવા લાયક યુવાનની

સધળાને ખોટ જણાવા લાગી. પ્રેમને લીધે રાત્રી અને જંગલાથને તો પોતાના પ્રિયપુત્ર વિના શી રીતે રહેવું તેની સમજણજ પડતી નહતી. તેમના મનનું સમાધાન કરવાને મિત્રો આઆ. કુટુંબમાં એક સંન્યાસી થાય તો તેથી સર્વને મુક્તિ મળે છે; આ વાત માતપિતા માનતાં હતાં, તેમ છતાં રનેહને લીધે વ્રતિઓ કાન્ત થઈ નહિ. દુઃખથી તેમનાં હૃદય અધિક પવિત્ર થયાં. જંગલાય ધુશ્વરની પ્રાર્થના કરતા કે “ પ્રભુ મારા બાલકને તેનો હૃદ નિશ્ચયને પાળવાનું સામર્થ્ય આપો. ” વિશ્વરૂપે સંન્યાસની પ્રતિજ્ઞા લીધી એટલે તેમનાથી માલ મીઠકત રખાય નહિ, લખ થાય નહિ કે સંસારી મનુષ્યો સાથે. વ્યવહાર કરાય નહિ, પોતાની

માતાપિતાનું પૈર્ષ અને મધુ માર્ષના.

જન્મશ્રમિમાં રહેવાય નહિ, ઇન્છામાં આવે તેવા સ્વાદિષ્ટ અને અતુક જોરાક લેવાય નહિ. સંન્યાસી થવું એ મહા કડિય કામ છે પણ તેનો વિશ્વરૂપે સ્વીકાર કર્યો. સંન્યાસની પ્રતિજ્ઞા લીધા પછી બે કાંઈ મનુષ્ય પાછા સંસારમાં આવે તો તે ધર્મત્યાગી અથવા

“પતિત” કહેવાય છે. મનુષ્ય અને હથેર બને તેવા માણસને ત્યજે છે. જગન્નાથ પ્રેમના આવેશને તામે થયા નહિ અને પોતાના પુત્રને પાછા તેડી લાવવાનો પ્રયત્ન પણ કર્યો નહિ. પણ હથેરની સ્તુતિ કરી કે “હે હ્યાલુ પ્રભુ ! મારું હૃદય મારા હોઠરા સારુ તજાપી રહ્યું છે. હું એક નાશવંત મનુષ્ય કુદરતને વશ કરી શકતો નથી. પરંતુ હું તને વિનંતિ કરું કે મારા પુત્રની પ્રતિજ્ઞાનો ભંગ થવા હઠિ નહિ.” શયીએ પણ આના જેવીજ નિરૂપાર સ્તુતિ કરી હતી.

માતા પિતાના સદ્ગુણો.

શયી અને જગન્નાથ એ બંનેમાં હિતમ પ્રકારના માનસિક સદ્ગુણો હતા. જેવાં તે સદ્ગુણી હતાં તેવાંજ તે રૂપાળાં પણ હતાં. તેમની રીત બાત બહુજ સરલ હતી, વળી તેઓ સુત અને શુદ્ધિમાન હતાં. તેમનાં હૃદય જે કે ચિરીપપુષ્પજેવાં કામલ હતાં તોપણ ધર્મો બળવવામાં અસાધારણ મનની સ્થિરતાવાળાં હતાં. તેમને વ્યવહારમાં તથા પરમાર્થમાં હિંમી સ્થિતિ પ્રાપ્ત હતી તેથી તે નહિયા સહેરમાં સર્વત્ર પ્રિય થઇ પડતાં હતાં. શ્રી નિમાઇના જેવા તેમને ત્યાં પુત્ર જન્મ્યા એમાં કંઈ આશ્ચર્યજેવું નથી. શયી જેવાં સદ્ગુણી અને ભક્તિમાન સ્ત્રીને પેટ સર્વ શક્તિમાન હથેર જન્મે એમાં કંઈજ આશ્ચર્ય નથી.

બંધુના સ્વાગતી નિમાઇને મુર્છા.

શ્રી નિમાઇ આ વખતે હચ્ચેક વર્ષના હતા. તે હર બહાર બાલુમાં રમતા હતા ત્યાંથી માતાને રહતાં સાંભળી તેમની પાસે આવ્યા. બાઈ જતા રહ્યા છે અને તે કહી પાછા આવવાના નથી એ વાત સાંભળી ને નિમાઇ મૂઝાં બાઈ પૃથ્વીપર પડ્યા. નિમાઇની ચિંતામાં શયી અને જગન્નાથ તે કાણે તો વિચરેપને બહી ગયાં. બહી મહેનતે નિમાઇને શુદ્ધિ આવી. માત પિતાને બધી હિંદી અક્ષર થઇ હતી, છતાં નિમાઇની સ્થિતિ જોતાં તેમને ધૈર્ય ધર્મ વગર ચાલે તેમ ન હતું. પોતાના નાના બાલકની સંભાળ લેવા સાર તેમણે રહ્યું છોડી દીધું અને પ્રેમાળ સજ્જોથી તેમનું આશ્વાસન કરવા લાગ્યાં. માએ તેમને છાતી સરસા ચાપ્યા અને હઠ્ઠરો યુગીઓ ગાલપર લીધી. પછી નિમાઇ પોતાના પિતાના બાળામાં બેઠા અને ગળગળા સજ્જમાં બોલ્યા,— “આ પિતાજી, આ માતૃશ્રી ! હવે તમે શોક કરશો નહિ, હું મારા બંધુની જગ્યાએ રહી તમારા પ્રત્યે મારો ધર્મ બજાવીશ. ”

જગન્નાથમિત્રે આ સમયે શ્રી ભગવાનને પ્રાર્થના કરેલી તે “ચિતન્ય ચરિત”માં આ પ્રમાણે છે.

અયં વયં નૂતનમેઘ સંશ્રિતો.

યતાઽધિ શિખાય ચતિત્વમેવ યત્ ।

તાદાવિધાતઃ કરુણા નિધીયતામ્

સદાત્ર ધર્મે નિરતો મયેદ્ યથા ॥

વિશ્વરૂપ સ્નાનમે વર્ષે સન્ધ્યાસી થયા અને તેમણે દીક્ષા લીધી ત્યાર પછી જે વર્ષે પૂજા પાસે પંદરપુરમાં પછી અગ્નિમળ રીતે તેમના શ્વપત્નિ હોયે આળ્યો. શિવાનંદ (જેના સંપત્તિ વધારે આગળ કહેવામાં આવે છે તે) તે સમયે તેમની પાસે હતો. તેના પુત્ર કર્ણપુર પોતાના એક મંથમાં લખે છે*—‘વિશ્વરૂપની આસપાસ તેના કિષ્કિંદ્રી બેસતા હતા અને તેમની વચમાંથી તે અગ્નિમળ રીતે અદરશ થઈ ગયા. ‘સહસ્ર સૂર્ય’ જેવા તીવ્ર તેજસ્વિનના આકાર ધારણ કરી તેમનો આત્મા કોણે ચડ્યો. મારા પિતાએ તે જોયું હતું. ” આ સમાચાર લઈ શિવાનંદ નવદીપ આળ્યો, પરંતુ શક્તિ અને જગન્નાથને તે વાત જાણવી નહિ. શ્રી નિમાઈ ભગવાન પોતાના વડીલ બંધુ અદરશ થયા તે સ્નાનમાં ત્યાર પછી આગળીસ વર્ષે આળ્યા હતા.

* હિંદુ કૃતિ “ વૈદ્ય રાજીવેશ દીપિકા ” માં લખ્યું છે—

યદા શ્રી વિશ્વરૂપોઽયં તિરોભૂતઃ સનાતનઃ ।

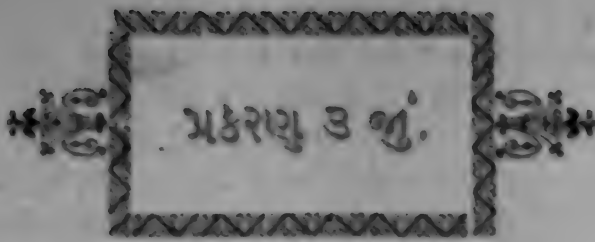
નિશ્યાનમ્દાઽવધૂતેન મિલિત્વાપિ તદા સ્થિતઃ ॥

તતોઽવધૂતો ભગવાન્ ચલાત્માઽ

ભવન્ સદા યૈષ્ણવ વર્ગ મધ્યે ।

જગ્વાલ તિર્ગ્માંશુ સહસ્ર તેજા

ઈતિ ભુવન્ મે જનકો નનર્ત ॥

નિમાધ સ્વાગિય વિશ્વરૂપને જુએ છે.

પોતાનાં માતપિતાને શોકમાં પડેલાં જોઇ નિમાધજી રમતમમત અને બાલમેદા છોડી દીધાં. તે હવે તેમની દષ્ટિ બહાર ભાગ્યેજ રહેતા; અને હું મારા અજ્ઞાસ કરીશ તો એ રાજ થશે એમ ધારી તે ભણવાપર ધ્યાન આપવા લાગ્યા. નિમાધને પોતાના બાળામાં બેસાડી તેમના પિતા શિખવતા અને દામલ હૃદયથી શયી તેમને શીખતા નિદાળતા. તોડાની છોકરામાં આ ફરકાર થવાથી અને તેમનો શોક આંહો કરવા તેમણે દેખાડેલી ખરી ભાગ-જીથી માતપિતાને બધું આશ્વાસન મળ્યું. એક દિવસ ગૃહદેવતાને નિમાધને વિશ્વરૂપ દૂર કરી ગયા.

આર્ષજી કરેલા નેવેલમાંથી નિમાધજી પાન ખાધું, અને તરતજ તે બેશુદ્ધ થઇ પડ્યા. માતપિતાને તો આવી સ્થિતિ જોવાની કેવ પડી મઠ હતી, તેથી તેમને બધી ધારતી લાગી નહિ. નિમાધને પાછા સચેત કરવાને તેમણે પોતાથી બન્યું તેટલું કર્યું. શુદ્ધિમાં આવ્યા પછી નિમાધજી એક ધણીજ વિચિત્ર વાત કરી. તે બોલ્યા, " મારા બંધુ વિશ્વરૂપ મને દૂર લઇ ગયા અને પોતાની પેઠે સંસારનો ત્યાગ કરવા તેમણે મને બોધ આપ્યો. મેં તેમને આ પ્રમાણે ઉત્તર વાળ્યો, "હું બાલક હોવાથી સંન્યાસી થયું તે શું એ સમજતો નથી. હું તો જગતમાં રહીને મારાં માત પિતા અને તે ઉપરાંત ઈશ્વરની સેવા કરીશ." એ સાંભળી તે બોલ્યા 'બધું સારું', પાછા જામ્યા અને આપણાં માતપિતાને મારા પ્રણામ કહેજે. પછી તે મને ઘેર લાવ્યા, અને આવી મુઠી ચાલ્યા ગયા."

શયી અને જગન્નાથે શોક અને આનંદ સાથે આ વાત સાંભળી. તેઓ એટલા માટે ખુશી થયા કે પોતાના જતા રહેલા પુત્રના તેમને સમાચાર મળ્યા. અને તે ત્યાગ કર્યા પછી પણ અમને ચાહે છે એ જાણી આનંદ પામ્યા. તોપણ નિમાધને તેમની પાસેથી લઇ જવાના વિશ્વરૂપના પ્રવ્રનથી તેમને ધારતી લાગી. આ વાત શયીનો થોડા દિવસમાં બુલી ગયા, પણ જગન્નાથ મિથના મનમાં તે રાત દિવસ ઘોળાયા કરતી. તેમણે નિમાધને ભણાવવાનું બંધ રાખવાને નિશ્ચય કર્યો. તેમને લાગ્યું કે "શિક્ષણથી સંસારના મિથાપણાપર વિશ્વરૂપની આંખ ઉઘડી, અને કેવલ આત્મા સંજીવી સંશોધન કરવાને ધર છોડી ચાલ્યો ગયો. તેમ શિક્ષણથી નિમાધ ઉપર પણ એવીજ અસર થશે, અને પોતાના બંધુની મારફત બાલ્યાવસ્થામાંજ એ પણ આ સંસારનો ત્યાગ કરી દેશે." આ વિચારથી

એક દિવસ પ્રાતઃકાળમાં તેમણે પોતાના પુત્રને કહ્યું, - “બાપુ, તારું ભણવાનું થયે ચૂક. મારે માટે તને પ્રેમની સહેજ પશુ લાગણી હોય તો મારી અવગણના કરીશ નહિ.”

નિર્માઈનાં તોફાન
વર્ષા. આઠાનુસારી નિર્માઈએ પોતાના પિતાની આઠા ઉઠાંધી નહિ. તેમણે અભ્યાસ બંધ કર્યો અને પૂર્વની તોફાની ટેવોને પાછા વળ્યા. પ્રથમ તો તે ધરની પાસે અથવા નજીકમાં રમતા, પણ હવે એમણે આખા નગરમાં ભટકવા માંડ્યું. પહેલાં તેમની રમત નાના બાલકના જેવી હતી, પરંતુ હવે તે મોટા છોકરાઓ જેવી થઈ. તે નદીમાં સ્નાન કરવા આત્મા જતા અને કેમ ક્યાં ઘેર આવતા નહિ. નદીમાં તે જે તોફાન કરતા તેથી બીજાઓને ધણી હેરાનગતિ થતી. તે પાણીમાં દૂબકી ખાતી અને મોટાં માણસના પગ પકડી જાયતા. પૂજન માટે આજેલાં પુરોહિતો તે લઈ જતા અને તે વડે પોતાની પૂજન કરતા; કાઠ કાઠ વાર પૂજન માટે આજેલાં પુરોહિતો દેવાની પૂજન કરતા; અને કાઠ કાઠ વાર દેવાને સારુ આજેલાં નૈવેદ્ય પોતેજ આરોગી જતા.

નિર્માઈ માટે
ફરીપાદો. શશિમાતા આ યોદ્ધાઓ ગમખાઈ સહન કરતાં, પરંતુ આડોસીપાડોસીઓ કાંઈ સહન કરે એમ ન હતું. તેઓની જગન્નાથ પાસે ફરીપાદ પર ફરીપાદ આવવા લાગી. તેઓ એ લોકોને કાલાવાલા કરી શાન્ત કરતા. સ્ત્રીઓ અને યુવાન છોકરીઓએ પણ ફરીપાદો કરી શશિ-માતાને ગભરાવ્યાં તે પણ નમ્રતાથી પોતાના તોફાની છોકરાને માફ કરવા વિનંતિ કરતાં. કાઠ કાઠવાર શશી માતા નિર્માઈને કપડા આપતા; કાઠ કાઠવાર શિક્ષા કરવાનું કહી ધમકાવતા. આવે પ્રસંગે નિર્માઈ ઉત્તર આપતા કે “શું તમે નિશ્ચય કર્યો છો કે મારે ઠાઠ રહેવું” અને મારે આ પ્રમાણે તોફાને ન કરવું.” બાલકના પ્રયુ-ત્તરથી શશીમાતાનું હૃદય વિંધાઈ ગયું. છોકરાને જે ભણવાની રજા આપીએ તો તે આ બધાં તોફાનો છોડી દેશે એમ માતા બળુતાંહતાં પણ જગન્નાથનો નિશ્ચય શરૂ એમ ન હતું.

નિર્માઈ પોતાના પાડોસીઓ સાથે રમતમાં સર્વ પ્રકારનું ટિંખણ કરતા પણ કાઠને
નિર્માઈની નિર્દોષ
મજાક. પણ બારે ઇન્દ્ર યાજ તેમ કરતા નહિ. એમની યોદ્ધાથી કાંઈ કરતાં આનંદ વિશેષ થતો. તે જેની મજાક કરતા તે પણ તેમની સાથે ખડખડ હસતા. છતાં પુત્રની વર્તણૂક માટે શશીમાતા પાસે ફરિયાદ હમેશા આવતી તે માતાને ગમતું નહિ. વળી પોતાના સ્વામીએ કરેલો હરાવ બરાબર છે એમ પણ તેમને લાગતું ન હતું પણ તે સં-બંધમાં પતિ સાથે વાતચિત કરવાની તેમનામાં હિમત ન હતી.

એક દિવસ શશી માતા એવાં તો કોઈ ભરાયાં કે નિર્માઈને શિક્ષા કરવા સારુ હાથમાં સોટી લીધી. તે તેમની પાસેથી નાસી ગયા અને ફેંકી દીધેલાં ઠીકરાનાં અણકાં વાસ-
નિર્માઈના હાથપગના
ગુલ્લો. છોતી વચ્ચે બેઠકાર થઈ નિરાંતે બેઠા ! માતા ધમકી દઈ બેઠ્યાં “આવજે, હુઆ છોકરા” ઉત્તર આપવાની પરવા રાખ્યા વગર નિર્માઈ ગાયન ગાવા લાગ્યા. શશીએ રડવા માંડ્યું.

નિમાધ માને રહતાં જેમ સકયા નહિ અને હાથો, તેથી જોવા: " માણ કેમ રડે છે ! તમારી હજી છે કે મારે સીધા ચાલવું ! કેમ એમ કે નહિ ! પરંતુ બધા વગર સારા નહારાને તકાવન થી રીતે બળું ! તમારે મને ઠાઠ રાખવો છે અને હું તમને બતાવું છું કે જે માતપિતાને ઠાઠ પુત્ર હોય છે તેમને કેવાં દુઃખ હોય છે.

શરીરમાતાની ખાસે ઊભી હતી તે સ્ત્રીઓ જોઈ " તમે કેવાં અણુસમજી છે ! ધણીખરાં છોકરાંને નિશાળમાં મોકલવાં અધરાં પડે છે ત્યારે તમારા છોકરાને તો તમે શિખવા દેતાં નથી, તેથી તે પોતાનું આયુષ્ય એજે ગુમાવે છે. મારી આઈ ! બહુવા માગે છે,

નિમાર્ધનો મળવાનો આગ્રહ.

તેને બહુવા કેમ દેતાં નથી ! બહુવામાં ચિત્ત જોડી પછી તોજ્ઞાન મસ્તી તો નહિ કરે ! " શરીરથી વિચાર કરી જોયો, અને એ વિચાર સ્વીકાર્યો. બહુવાવા માટે જગન્નાથની અનુમતિ મળવવાનો ઠરાવ કર્યો અને નિમાર્ધ અજીઠાં વાસણુમાંથી બહાર નિકળ્યા.

પાડોશીઓ અને શરીરની હજીજાનુસાર જગન્નાથે નિમાધને પોતાનો અભ્યાસ ફરીથી ચાલુ કરવા દીધો. નિમાર્ધએ મસ્તી તોજ્ઞાન એકદમ મૂકી દીધાં અને પુસ્તકોમાં ચિત્ત પરોવ્યું. તે એવા તો બુદ્ધિમાન હતા કે દરેક માણસ તેમનાથી વિરમયજ પામતા. જે કંઈ શિખવવામાં આવતું તે નિમાધ અભ્યયન થઈએ તેટલી થોડીવારમાં મનમાં ઠસાવી દેતા.

નિમાધ નવ વર્ષના થયા એટલે એમના પિતાએ ઉપનયન સંસ્કાર કરવાનો વિચાર કર્યો. ઠેટલાક દળદળાથી એ ક્રિયા કરવામાં આવી. ક્રિયાનો હેતુ સાચવવા સાર નિયમ પ્રમાણે તેમને બ્રહ્મચારી બનાવ્યા, પિતાશ્રીએ જાતે પવિત્ર ગાયત્રીને જોષ કર્યો અને દીક્ષા આપી. તેમનું માથું મુઠાવેલું હતું, શરીર ચોક્કસાઈથી નવરાવી ધોવરાવી સ્વચ્છ કરેલું હતું અને પવિત્ર વસ્ત્રો ધારણ કરાવ્યાં હતાં, તેથી તે મૂર્તિમાન ભક્તિ હોય નહિ એવા દેખાતા

ઉપનયન સંસ્કાર અને દેવી તેજ.

હતા. લોકો તેમના પ્રતિ પૂજ્યભાવ, આનંદ અને આશ્ચર્યથી જોતા હતા. એ બાલ-ગોપાલ તો નહિ હોય ?—એવો વિચાર સહજ સ્વભાવે ધણાના મનમાં આવતો, ત્યારે ઠેટલાક એમ કહેતા કે એ ઠાણ દેવ છે પણ કંઈ ખાસ હેતુ પાર પાડવા સારુ મનુ.

અરૂપ ધારણ કરેલું છે. લોકના મનમાં આવા વિચારો ચાલતા હતા એટલામાં પિતાશ્રીએ જેવો સંસ્કાર આપવા માટે ગાયત્રીને પવિત્ર મંત્ર તેમના કાનમાં કહ્યો કે તરત જ નિમાધ એક વીસ પાડી મૂઠાં ખાઈ પડ્યા ! તેમનાં રામેરામ જીવાં થયાં, અને તેમના શરીર તથા અવયવોમાંથી એક અદ્ભૂત તેજ ઝળકી નીકળ્યું. અને તેમની આંખોમાંથી આનંદનાં આસુની ધારા ચાલવા માંડી.

બાલકને મૂઠાં આવી. એ જોઈ પ્રથમ તો લોકમાં થોડોક ગભરાટ થયો પણ તેઓ અમત્કારિક તેજસ્વી દેખાવથી તરતજ ચૂપ થઈ ગયા, અને સર્વના ઉપર ધીમે ધીમે એવી તો અસર થઈ કે તેઓ સર્વની આંખમાંથી આનંદનાં આસુ વહેવા માંડ્યાં. તેઓ ભક્તિભાવમાં હૃદય પ્રવેશી પ્રેમભક્તિમાં લીન થઈ ગયાં. આ સમયે ધણીખરા પ્રેમ-

જાનંદનાં આંસુના
બોધ.

એને સાચું કે આ ખાલક જાને બ્રાહ્મ-કૃષ્ણનો અવતાર છે. ત્યાં
આત્મા હતા તે વિદ્યાન બ્રાહ્મણો પણ પોતાની નજરે જોઈશો
ચમત્કારના સંબંધમાં મહિમાદે વિચાર કરવા લાગ્યા. તેણીએ
ધાર્યું કે નિમાઈ દેવી સૌન્દર્યવાળા હોવાથી મનુષ્યોને પોતાનું

દર્શન આપવા સાર શ્રીકૃષ્ણ બગવાને શ્રીમદા શરીરમાં પ્રવેશ કર્યો હોવો જોઈએ. શ્રીમદે
સાવધ કરવાના ઉપાયો કરવામાં આત્મા અને જ્યારે નિમાઈ બંનેના સારવ થયા ત્યારે
તેમને આ શું થયું હતું તે પૂછવાની હચ્છા થઈ. નિમાઈને દેખાવ એવો તો ગંભીર હતો કે
પાસે જવાની કાંઈની દિશાત આંધી નહિ.

પછી તેમને શ્રીકાંત સ્થળમાં લઈ ગયા. રીવાજ પ્રમાણે મિત્રો તેમને હાન અથવા

પોતાને પુત્રે વચ્ચે-

રિક દર્શન આપ્યું.

મેટા આપવાને આત્મા. શ્રીક રંક બ્રાહ્મણ પાસે મેટ આપવાને
અન્ય કંઈ ન હતું તેથી તેણે આવવાને શ્રીક સાપારી આપ્યું.
નિમાઈએ સાપારી લઈ આવવા માંડ્યું. આવતા આવતા તેમણે
પોતાનાં માતૃશ્રીને પાસે બોલાવ્યાં કે તે તરફ આત્મા; પરંતુ

પોતાના હીકારના દેખાવથી તે ગામરો બની ગયાં અને ચોંક્યાં. તે નિમાઈ હતા એવી માતાની
આત્મી હતી છતાં વહેમ પડ્યો કે એ મારો પુત્ર હોય કે નહિ. કારણ કે પ્રખર તેજસ્વી
કિરણો નિમાઈની આસપાસ દેખાતાં હતાં. આ જોઈ શચી માતા બચથી ધરધર ધરધર
મુજતા બાજુમાં ઉભાં રહ્યાં.

નિમાઈએ પોતાનાં માતાને કહ્યું “માતૃશ્રી હું જાગી છું. હું પાછો આવીશ. મારી પાછળ
હું જે મૂળી જાગી છું તે તમારો પુત્ર છે, તમારા પુત્રના અવેન શરીરની સંભાળ લેજો.”

* આના જે અર્થ થઈ શકે, “ તમારા પુત્રના શરીરની હંમેશાં સંભાળ લેજો, ” અથવા
“ હું આ શરીર છોડું ત્યારે એને પુનઃ જન્મ લેજો. કેમકે એ મૂળીમાં પડશે. ” પાછલો
અર્થ આ વાક્ય બોલવામાં હોવાનો ધણી સંભવ છે.

મુશરિ કહે છે:-

તતઃ કદાચિન્નિવસસ્વમશ્વિરે
સમુદ્યદાદિવ્યકરાતિલોહિતઃ ।
સ્વતેજસાપૂરિતદેહ ધાવમા—
યુવાચ માતર્વચનં કુરુષ્વ મે ॥
તર્હ્યય યુક્તં સ્વસુતં સ્વતેજસા
ચિલોફય મીતા તમુવાચ વિસ્મતા ।

બ્રજામિ દેહ પરિપાલયસ્વ
સુતસ્ય નિશ્ચેદગતં ક્ષણાર્દ્ધા ॥

બાધાર્થ—ક્રમતા રક્ત સૂર્યતા કરતાં ક્રમ પ્રકાશ બાલ નિમાઈના શરીરમાંથી નિકળ્યો અને
તેમને વિંટાઈ વળ્યો.

આ ઉંમરી પ્રકાશ પોતાના પુત્રની આસપાસ વિંટળાયેલો જોઈ શચીમાતા બચલીત બની

**નિર્માઈ પુનઃ વેતના
રહિત.**

એટલું કહી નિર્માઈએ પોતાનાં માતૃશ્રીને પ્રણામ કરવા પ્રયત્ન કર્યો; પણ પ્રણામ કરે તે પૂર્વે તો તેણી અચેત થઈ ગયા. અને જાણે મૃત્યુ પામ્યા હોય તેવા દેખાયા. કય પામેલાં શાસ્ત્રીમાતાએ તેમના મુખપર પાણી છાંટ્યું, ઘોટે સાદે તેમને નામ દહને યો-લામ્યા, એ સિવાય બીજા ઉપાયો પણ કર્યા અને નિર્માઈને શુદ્ધિમાં આપ્યા. નિર્માઈ જેવા મૂંઝાં બાઈ પડ્યા હતા તેવાજ તેમના શરીરમાંથી તેજનો પ્રકાશ જતો રહ્યો હતો, પણ પાછા બ્યારે પોતાના પુત્રને શુદ્ધિમાં આવેલા જેવા ત્યારે શાસ્ત્રીમાતાને શાન્તિ થઈ.

આ બનાવ મુરારિચુખની નોંધમાં વર્ણવેલો છે, અને તે કંઈક લાંબાણથી એ સંબંધી લખે છે. એ બનાવ આ પ્રમાણે પ્રતો સૂચવે છે. શાસ્ત્રીના પુત્ર નિર્માઈને તેની સ્વર નિર્માઈ કાણુ હતા ? આવીને અદશ્ય થયા તે કાણુ ? હાલ ન હતી. આપણે આ પ્રતો એમનાએમ રહેવા દઈશું, અને હવે પછી

યોગ્ય સ્થળે તે સંબંધમાં વિચાર કરીશું. અત્ર એટલુંજ જણાવવું ખસ થશે કે જેણે “હું પુનઃ આવીશ, ” એમ કહેલું તે આવેલા, અને ત્યારે તેમણે પોતાની અકરૂણતા રપટ કરેલી. જગન્નાથ તે સમયે ત્યાં ન હતા. તેમણે આ ચમત્કારની બીના બ્યારે જાણી ત્યારે નિર્માઈને એનો ખુલાસો કરવા કહ્યું. નિર્માઈએ ઉત્તર આપ્યો કે મને એની કંઈ ખબર નથી, અને તમે જો કહો છો તેવું મને સદજ પણ સ્મરણ નથી; જગન્નાથને હવે સુખનો વખત આવ્યો હતો. નિર્માઈ પોતાના અભ્યાસ સિવાય અન્ય

પિતાને સંવોષ.

કશાનો વિચાર કરતા ન હતા અને ધણીજ સારી વર્તણૂક રાખતા. મુદર્શન પંડિત અને વિશ્વ પંડિત નામના બે વિદ્વાન પુરૂષો તેમને બાણાવતા હતા, અને તેણી કહેતા કે આખા જગતમાં નિર્માઈ જેવા શુદ્ધિમાન અને ખંતીલા બાણનાર કોઈજ હોવા સંભવતા નથી.

નિર્માઈની ઉંમર અગીચરેક વર્ષની અને શાસ્ત્રીમાતા બાવન વર્ષનાં થયાં હતાં. જગ-

જગન્નાથનું

અવસાન.

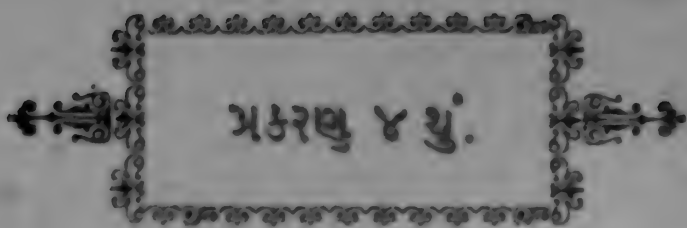
ન્નાથ ધરડા થયા હતા અને તેમને તાવ લાગૂ પડ્યો હતો, તે જીવલેણ નીવડ્યો. અંતકાલનો સમય આવી પહોંચ્યો, અને જગન્નાથ મરવાની અણીપર હતા, તે વખતે પોતાની લાગણીઓ ઉપરનો કાણુ ન રહેતાથી નિર્માઈએ પોતાના પિતાશ્રીના ચરણ

ઝાલ્યા અને રુદન કરતા બોલ્યા:—“ ‘પિતાશ્રી’ એ કેવો મધુર શબ્દ છે ! તે હવે મારે કદી પણ ઉચ્ચારવાનો નથી. આપના પિતાહીન બાલકને આપ કોની સંભાળ નીચે મૂકી જાણો છો ? મને કજવણી આપવાનું કાણુ માથે લેશે ? ”

આ શબ્દોથી ધરીભર જગન્નાથ સાજ થઈ ગયા. નિર્માઈને પોતાના દેવા સાથે આંખા, અને બોલ્યા. “ મારી ઇચ્છા અપૂર્ણ રહેવા દઈ હું ચાલ્યો જઈ છું. આપ, હું તમને ઈશ્વરને સોંપું છું. ભાઈ, મારા વિયોગનો શોક કરશો નહિ. ” છેલ્લો શબ્દ બોલતાં બોલતાંજ દેવેચ્છા બલવાન માની જગન્નાથે આ જગતનો ત્યાગ કર્યો.

મશાં અને શું કરવું તે સૂચ્યું નહિ.

નિર્માઈએ પોતાનાં માતૃશ્રીને કહ્યું, “ માતૃશ્રી હું જઈ છું. તમારા પુત્રના અચેત શરીરની સંભાળ લેને ”

પ્રકરણ ૪ થું.

ગંગાદાસ પંડિત.

બાર વર્ષના છોકરો અને શયી માતા તદ્દન ગુજરાનના સાધન વિનાનાં નિરાધાર થઇ પડ્યાં. તેથી માતા એટલાં તો ગુચવાયાં કે સ્વર્ગસ્થપતિ પાછળ શોક પાળવાનો તેમને સમય નહતો. પોતાના પુત્રનો પ્રેમાળ સ્વભાવ તેઓ જાણતાં હતાં. જે પોતે પોતાની વૃત્તિઓ ઘટ્ટી મૂકે અને શોક કરે તો તેની અસર પોતાના વહાલા દીકરાપર થાય અને તેને બાંધું કહી થાય તેટલા માટે માતા પોતાની લાગણીઓને સંભાળથી દાખી દેતાં અને શોક બદલ દેખાડતાં નહિ. બાળકને પોતાની નિરાધાર સ્થિતિનો વિચાર

મા લીકારાની નિરા-

ધાર સ્થિતિ.

આવે એ તેમને બિલકુલ ગમતું નહતું. પાસે સાધન નહતાં અને જે જાણતું પોપણુ તો કરવાનું હતું જ. તેટલા માટે શોકને બાળુએ મૂકી પોતાના બાલકને સ્વાર્થ વિચારી પોતાનું મન સમાધાનમાં

મેડ્યું. શુદ્ધસંસાર ચલાવવાનો અર્થ જૂજ હતો, અને ગમે તે પ્રકારે પોતાનું તથા પોતાના પુત્રનું ગુજરાન ચલાવવાની તેમણે વ્યવસ્થા કરી. પરંતુ નિમાઇના શિક્ષણ સંબંધી તેમને ખાસ ચિંતા થવા લાગી. ધણો વિચાર કર્યા પછી પોતાનાં કેટલાક સર્ગા વહાલાંની સલાહથી એમને ગંગાદાસ પંડિત પાસે શિક્ષણ લેવા મૂક્યા.

ફવલ નિરોપચરિત ગંગાદાસ ભટ્ટાચાર્યની (સંસ્કૃત) વ્યાકરણના જ્ઞાનમાં કોઇ રસખાં કરી શકે એમ ન હતું. પોતાના પુત્રને તેમની પાસે લઇ જઇ શયી માતાએ કર્ણના પ્રકટે

ગંગાદાસ ગુરુ.

તેવી આતુરતાથી કહ્યું, “આ બાપ વગરનો છોકરો આપને સોપું છું. એ મારા બાળકને આપ શિક્ષણ આપો. એને બાણુવવાથી આપને વિશેષ કીર્તિ અને પૂણ્ય પ્રાપ્ત થશે, કેમકે એ અનાથ છે.”

ગંગાદાસે ઉત્તર આપ્યો: “નિમાઇ મારા શિષ્ય થાય તેથી હું મને ભાગ્યશાળી માનું છું. એમના શિક્ષણ સંબંધી તમારે લેશ પણ ચિંતા કરવી નહિ. મારાથી બનશે એટલું હું એમને શિખવીશ. ખાત્રીથી માનજો કે એના પિતા ગુજરી ગયા છે છતાં અભ્યાસની બાબતમાં કંઇજ અડચણ આવવાની નથી.” નિમાઇએ પોતાના ગુરુને પ્રણામ કર્યા અને ગુરુએ આશિર્વાદ આપ્યો; “તમને જ્ઞાન પ્રાપ્ત થાઓ.”

આ વખતથી નિમાઇએ ગંગાદાસની શાળામાં નિયમિત રીતે અભ્યાસ કરવા માંડ્યો.

નિમાઈના સહાધ્યાયી
અને બાદવિવાદ.

નિમાઇની સ્મરણશક્તિ અસાધારણ હતી. પાઠ સમજાવતાંની સાથેજ તે શીખી જતા, અને તેથી કરીને થોડા સમયમાંજ હજી તે ચૌદ વર્ષના પણ થયા નહતા છતાં તે શાળાના વિદ્યાર્થીઓમાં મુખ્ય ગણાવા લાગ્યા. પ્રથમ પંક્તિના વિદ્યાર્થીઓ સાધારણ રીતે

૨૫ થી ૩૦ વર્ષની ઉંમરના જુવાન પુરુષો હતા. કમલાકાન્ત નિમાઇની સાથે શીખતા. તે અલ્લેકારશાસ્ત્રના અસાધારણ જ્ઞાન માટે વિખ્યાત હતા; તેવાજ તંત્રસારના કર્તા કૃષ્ણાનંદ અને મુરારિ શ્રી પશુ આજ શાળામાં અભ્યાસ કરતા હતા. તેમની સાથે ચર્ચા કરવાની નિમાઇની ઇચ્છા હતી, પરંતુ એક વીઠ વર્ષના હોકરા સાથે તેમનો ઠાઠ વાદ કરવાની કુપા કરે એમ નહતું તોપણ નિમાઇ કંઈ દિવસ દારી જાય એવા નહતા. તે મુરારીને ચીડવવા લાગ્યા. આથી મુરારીને નિમાઇ સાથે વાદ કરવાની જરૂર પડી. મુરારિ પંડિતની ઉંમર ત્રીસ વર્ષની હતી. તે ૧૪ વર્ષના બાલકથી પરાજય પામ્યા. મુરારિ તો આભાજ બની ગયા અને નિમાઇની સામા એકાદસે જોડ રહ્યા. નિમાઇએ રિમત કરી તેમની સાથે દૃષ્ટિ મેળવી અને પોતાનો હાથ લખાવી પંડિતના શરીરને સ્પર્શ કર્યો કે તાકાળ એ જુવાન વેલના આખા શરીરમાં પરમાનંદથી રોમાંચ થવા લાગ્યો! જાણે ઠાઠ જાડુની સત્તામાં હોય નહિ તેમ મુરારિ દેખાવા લાગ્યા. અસાધારણ અનુભવને લીધે મુરારિ ધણેજ વિરમય પામ્યો. નિમાઇના સંબંધમાં ધણુજ અદ્ભુત બનાવો તેમણે તથા બીજાઓએ પ્રત્યક્ષ જોયા હતા તે વાતનું તેમને એકાએક સ્મરણ થઈ આવ્યું. તેમણે નિમાઇના મોં સામું જોયું તો માલમ પડ્યું કે કમલપત્રજેવાં તેમનાં નેત્રોમાંથી પ્રેમ અને શુદ્ધિનાં કિરણો પ્રકાશતાં હતાં. આ જોતાં પંડિતને વિચાર આવ્યો: “આ બાલક કોણ હશે? એનામાં શું માણસ કરતાં કંઈ વિશેષ છે?”

નિમાઇ જ્યારે બણવા બેસતા ત્યારે તે ખરા દીલથી બણતા. શાળામાં તે પ્રાતઃકાલમાં જતા. તેમનો ખર્ચોર પછીનો સમય બીજા દિવસના પાઠો તૈયાર કરવામાં જતો. શાળાના સમય સિવાય જ્યારે જ્યારે તે ઠાઠ વિદ્યાર્થીને મળતા, ત્યારે ત્યારે તે તેમની સાથે શુદ્ધિચાતુર્યની વાતો અને ચર્ચા કરતા. તે જ્યારે ગંગાજીમાં સ્નાન કરવા જતા ત્યારે જે વિદ્યાર્થીઓ તેમને મળતા તેમની સાથે પશુ એવીજ ચર્ચા ચલાવતા. એક ઘાટપરના વિદ્યાર્થીએ ચર્ચામાં હરાવી તે બીજાએ હરાવવા બીજે ઘાટે જતા. કેટલીકવાર તો તે નવા નવા અભ્યાસીઓને જીતવા માટે મોટી નદી તરી જઈને પશુ સામે ઢિનારે જતા.

હરતાં હરતાં નિમાઇને ઠાઠ વિદ્યાર્થી મળતો તો તે તેની સાથે વાદમાં ઉતરતા. પરંતુ પ્રત્યેક વિદ્યાર્થી સાથે તે ખરાબર એકજ રીતનું વર્તન રાખતા નહિ. વૈષ્ણવ વિદ્યાર્થીપર તે સખત હુમલો કરતા. ગમે તેટલી મોટી ઉંમરનો ઠાઠ વૈષ્ણવ હોય તોપણ તે તેને હોડતા નહિ. એમ જતાં જુવાનીમાં જેની જેની સામે તે પ્રત્યક્ષ રીતે થતા તે તે લોકો પાછલાં વર્ષોમાં નિમાઇના ચુસ્ત ભક્તો

બાદ કરનારાઓ મનિષ્યમાં નિમાઈના ભક્ત થયા.

થયા હતા, અને જેઓ તેમની સાથે ધણુજ તીખા વાદવિવાદના સપાટામાં આવેલા તેઓની ભક્તિ પશુ તેમને માટે પાછળથી ધણીજ વધી હતી. જે કે કમલાકાન્ત, કૃષ્ણાનંદ, અને મુરારિ શાળામાં સાથેજ હતા, પશુ એકલા મુરારિ સાથેજ નિમાઇ સતત વાદ કરતા.

શ્રી વિશ્વવંદ્ય રમારક-શ્રીલાજા દ્વિતીય કિરણાવલી.

આટલી નાની વયમાંજ તેમણે સંસ્કૃત વ્યાકરણપર પોતાની ટીકા લખી. નવમી પંજી વિદ્યાનોથી બરેલું નગર હતું. ત્યાં નવું પુસ્તક વિજય સાથે બનાવવું એ સ્વેચ્છ ન હતું તેમ છતાં વિદ્યાનોને પણ નિમાઈની ટીકા પ્રીતિ પ્રાપ્ત થઈ. આવો વિજય હજારોમાં કાંઈજ વિદ્યાને મેળવી શકતો.

વ્યાકરણનો અભ્યાસ પૂરો કર્યા પછી તેમણે પ્રસિદ્ધ ન્યાયશાસ્ત્રી વામુદેવ સાવંભોમની શાળામાં ન્યાયનું અધ્યયન કરવા માંડ્યું.

નિમાઈ એક બાલક હોવાથી વામુદેવ શાસ્ત્રીનું લક્ષ તેમના પ્રતિ આકર્ષાયું ન હતું, પણ કદીતિ નામના ન્યાયના પ્રસિદ્ધ મંથના રમનાર રમુનાથે તેમને તરતજ ઓળખી કહાડ્યા. નિમાઈમાં અસાધારણ શુદ્ધિશક્તિ હતી તેથી રમુનાથનું તેમના પતિ લક્ષ ગયું. નિમાઈ ઉમરમાં ધણીજ નાના હોવા છતાં તેમની સાથે હરીફાઈ કરે એવા છે એ જોઈ તેમને આશ્ચર્ય થયું. તે એવું માનતા હતા કે

આખા જગતમાં હું ધણીજ શુદ્ધિમાન છું, મારા ગુરુના કરતાં પણ વધારે શુદ્ધિવાળો છું. પણ નિમાઈ તો ધણીજ નાના બાલક હતા, તેમ તે પોતાનાથી વધે એવા છે એમ તેમને જણાયું. રમુને દુનિયામાં સૌથી ઉત્તમ વિદ્યાન થવાને કીર્તિલાભ હતો. તે એવું ધારતો કે મારો માર્ગ નિષ્કંટક છે. પણ નાના નિમાઈને જોયા પછી આ બાબતમાં તેની આશા નિર્વંજ થવા લાગી. અને જેમ જેમ તે નિમાઈના વધારે પરિચયમાં આવ્યા તેમ તેમ તેમનાં મનની ધારતી ખરી હતી એમ તેમને લાગ્યું. નિમાઈનો સ્વભાવ ધણીજ મળતાવડો હતો અને તેથીજ માન તેણી મિત્રો તરીકે વર્તી શકતા હતા.

એક દિવસ વામુદેવે રમુનાથને એક ધણી ગૃહ અને બારિક ન્યાયની બાબત પૂછી ત્યારે ખરો ઉત્તર આપતાં : રમુનાથને આખો દિવસ લાગ્યો. ન્યાયનો એક કુટ પ્રશ્ન. " રાંધતાં કેમ આટલું બધું મોડું થયું ? " નિમાઈએ રમુનાથને પૂછ્યું. રમુએ ઉત્તરમાં કહ્યું કે ગુરુજીએ એક ધણો મુશ્કેલ કુટ-પ્રશ્ન મને સિદ્ધ કરવા આપ્યો છે. જમ્યા પહેલાં તે સિદ્ધ કરવાનો મેં નિશ્ચય કર્યો હતો. આ કાર્યમાં મને આખો દિવસ લાગ્યો અને તેથી રાંધતાં મોડું થયું. નેત્રનો પલકારો મારી નિમાઈ બોલ્યા : " તમારા જેવા સમર્થ શુદ્ધિમાનને જે પ્રશ્ન સિદ્ધ કરતાં આખો દિવસ લાગ્યો એ પ્રશ્ન ધણો ગુંચવણ બરેલો હોવો જોઈએ. એ પ્રશ્ન શું છે ? મને કહેશો ? "

રમુએ પ્રશ્ન કહ્યો. એટલે નિમાઈએ તેના ખુલાસા ત્યાં ત્યાં તેજ વખતે આપ્યો. આશ્ચર્ય અને ગભરાટમાં રમુ તેની સાથા એકા ટસે જોઈ રહ્યા. તેમને વિચાર આવ્યો કે " આ બાલક દેવ હોવો જોઈએ ! " નિમાઈને ન્યાય શિલસુશીનો અભ્યાસ ચાલતો હતો ત્યારે તેના ઉપર એક ટીકા લખવાની પ્રેરણા થઈ હતી. રમુ પણ આવાજ

શ્રી ગૌરાદ્વપ્રભુ-સાત પ્રદરીઓ ભાવ.

કર્મમાં રોકાયા હતા, તે સમયે તે પોતાની મહાન દિધીતિ રચતા હતા. એમ જતાં તેના બધાવામાં આવ્યું કે નિમાધએ આવુંજ સાદસ ઉદ્ધવું છે, ત્યારે પશુજ વ્યાકુલ થયા અને નિમાધનું પુસ્તક જોવાની તેમને ઇચ્છા થઈ, પશુ નિમાધ જતાવશે કે નહિ એવી એમને શંકા ઉપજી. એમને ખબર હતી કે આવા પ્રસંગમાં હું પોતે જીટસી ઉદાર થઈ શકું એમ ન હતું. તોપણ તેમણે નિમાધને પૂછવાની દિમ્મત કરી અને નિમાધએ દરેકજની પેઠે શાળામાં જવા સારું મજવામાં બેસી નદીપાર જતી વખતે તે વાંચી ખતાવવાનું વચન આપ્યું. આ જોઈને રઘુનાથ તો વિસ્મયજ પામ્યો.

બીજે દિવસે નદી ઉતરતાં નિમાધએ પોતાની ટીકા રઘુનાથને વાંચી સંભળાવી. નિમાધ વાંચતા હતા તે વખતે રઘુનાથ પૂર્ણ લક્ષ્યી સાંભળતા હતા. બિચારા રઘુનાથ નિરાશ થયા અને તેમને જણાયું કે નિમાધનું વિવરણ નિપુણતા ભર્યું—સંક્ષિપ્ત—સ્પષ્ટ—છે. જેમ જેમ તે વધારે સાંભળતા ગયા તેમ તેમ તે વધારે નિરાશ થતા ગયા. ન્યાયશાસ્ત્રી તરીકે જગતમાં પ્રથમ સ્થાને આવવાની તેમની સર્વ આશા ધીમે ધીમે ખાત્રીપૂર્વક નષ્ટ થતી ગઈ, તેમનું મન હાથમાં ન રહેવાથી તેમણે મોહું છૂટું મૂકી રડવા માંડ્યું. શા માટે રડે છે તે સંબંધી નિમાધને લેશ પણ વિચાર ન હતો. તેથી આતુરતાથી બેટી પડી પ્રેમપૂર્વક પૂછ્યું “ભાઈ, આ શું ? તમને રડવું આવે એવું શું છે ?”

રઘુનાથ પોતાના સંતાપનું કારણ ગ્રામ રાખી શક્યા નહિ. તે જોડ્યા: “ભાઈ નિમાધી હું શા સારું રદન કરું છું તે શું તમે ન સમજ્યા ? ન્યાયશાસ્ત્રી તરીકે પ્રથમ પદ સંપાદન કરવાનો મને કીર્તિલોભ હતો, અને પહેલાંના સર્વ ગ્રંથોને મારી હઠાવે એવો ફિલસૂફી ઉપર એક ગ્રંથ જગતમાં પ્રસિદ્ધ કરવાનો યત્ન કરવામાં મેં મારી સર્વ શક્તિ અજમાવી હતી, પણ તે આજ્ઞાને સમૂળગો નાશ થયો છે. મારું રોકકું પુસ્તક તમારા પુસ્તક આગળ ચાલે એવું નથી.”

નિમાધપર જીટલી અસર થઈ કે તેની આંખોમાં આંસુ ભરાઈ આવ્યાં. તે રઘુનાથને ગળે વળગીને બોલ્યા: “પોતાનું કારણ તો આજ કે ! ત્યારે મારા ભાઈ, હજી વધારે રદન કરો ! આ ન્યાય આખરે તો ફલવગરની ફિલસૂફી છે. આમ છે તેથી એ સારી કે નહારી બેમાંની કંઈ જ હોઈ શકે નહિ. આ...એ...ચાલી.” એ પ્રમાણે કહી તેમણે પોતાનો લેખ નદીમાં ફેંકી દીધો* ” અને તે ક્ષણથી તેમણે ન્યાય ફિલસૂફીનો અભ્યાસ છોડી દીધો. નિમાધનું ન્યાયશાસ્ત્ર જગતમાંથી જતું રહ્યું, અને રઘુનાથની દિધીતિ એ વિષયમાં પ્રથમ પ્રમાણુ ગ્રંથ મનાયો.

એક શાળા કાઢવા જેટલી હવે નિમાધમાં શક્તિ આવી, તેથી મુકુંદ સંજય નામના

* અદ્વૈત પ્રકાશ. ”

એક ધનાઢય બ્રાહ્મણના મંદિરમાં તેમણે એક શાળા સ્થાપન કરી. આ સમયે તેઓ માત્ર સોળ વર્ષની વયના હતા, અને નદિયામાં આજ સુધીના શાળા ચલાવનાર શાસ્ત્રીઓમાં તે સૌથી નાની ઉમરના હતા. તેમ છતાં નિમાઇની શાળા આખાંદ થઇ. વિદ્વાન યુરુ તરીકે

નિમાઈના

લગ્ન.

સાથે લગ્ન થયું. લગ્નની વ્યવસ્થા નાના પ્રમાણમાં કરવામાં આવી હતી અને તેમાં કુટુંબીઓ, સંબંધીઓ અને ખાસ મિત્રોનેજ આમંત્રણ કર્યાં હતાં. લગ્નનો દિવસ આવ્યો. એટલે પરોણાઓ આવી પહોંચ્યા, અને પોતાના પતિના મૃત્યુ પછી શયી માતાએ આ પ્રથમજ સુખનો દિવસ દીઠો. યોગ્ય વિનયથી પરોણાઓને તેમણે સત્કાર કર્યો અને જણાવ્યું કે મારો પુત્ર નિમાઇ પિતા વિનાનો અને નાનો હોવાથી જેવી જોઇએ તેવી તમારી ચાકરી કરી શકાઇ નથી માટે ક્ષમા કરશો.

પિતા અને માઈના

સ્મરણથી થયેલો

સ્વેદ.

આ રીતે શયીમાતા પોતાના પરોણાઓ સાથે વાત કરતાં હતાં ત્યારે નિમાઇ આખાંમાંથી આંસુ પાડતા હતા. તેમને રડતા જોઇને માતા બોલતાં અટક્યાં અને પૂછ્યું “ નિમાઇ આ શું? આવા આનંદને પ્રસંગે આંસુ પાડી મને શા માટે દીલગીર કરે છે? બાઈ! તને શું દુઃખ છે? ” જેમ તેમ સાવધ થઇ નિમાઇએ ઉત્તર આપ્યો: “ મારા સ્વર્ગવાસી પિતાશ્રીનું સ્મરણ થયું અને મારા જતા રહેલા બાઈ માટે મને રડવું આવે છે. આજે જ તેઓ આપણી સાથે હોત તો આપણે કેવાં સુખી થાત !! ” બોળપણમાં કંઇપણ વિચાર કર્યા વગર પોતાના કામલ હૃદયના પુત્રને તેના પિતાના શોકજનક વિચારનું સ્મરણ કરાવ્યું તે માટે માતાને પશ્ચાત્તાપ થયો. તેમણે નિમાઇને પ્રેમવચનો વડે શાન્ત પાડ્યા.

અધ્યાપક તરીકે પોતાના સર્વ બાપારમાં નિમાઇએ ગંભીર થવું જોઇતું હતું. પરંતુ અશસાસ! તે જોવાને તેવા સ્મૃતિયાળજ રહ્યા. આથી તેમના અધ્યાપક બંધુઓ નિન્દા કરતા. સાધારણ મનુષ્યની માફક તે નદીમાં તરતા. કેટલીક વાર રસ્તાઓપર તેઓ આમ તેમ દોડતા જણાતા. તેમના વિદ્યાર્થીઓ કે જેમાંના ધણા તેમના કરતાં ઉમરે

વિદ્યાર્થી સાથે

નિમાઈ રમતા.

* સાધારણ રીતે કહીએ તો કોઇપણ શાળામાં અધ્યયનની માત્ર એકજ શાખા રાખવામાં આવતી. પ્રસંગોપાતજ કોઇ શાસ્ત્રી એક કરતાં વિશેષ વિષય લેતો; માત્ર વાસુદેવ સાર્વભૌમે (જેમનું સાર્વભૌમ ઉપનામ એવું સુચવે છે કે તેઓ વિદ્યાની પ્રત્યેક શાખામાં નિપુણ હતા.) તે પ્રમાણે કહ્યું હતું. પરંતુ એક કરતાં વિશેષ વિષય લેતા તેઓ સાધારણપણે કોઈપણ વિષયમાં પ્રવીણ ગણાતા નહિ. શાળા ચાલુ કરતાં અધ્યાપકે પોતાના વિદ્યાર્થીઓની રહેવાની સગવડ કરવી પડતી. એટલુંજ નહિ પણ તેમના નિર્વાહની પણ કાળજી તેમનેજ રાખવી પડતી. વિદ્યાર્થીઓને શિક્ષણ મક્કત આપવામાં આવતું. અને લોકો સાથે માટે અવસરે આવી શાળાઓને ભેટો આપી અધ્યાપકોનું પોષણ કરતા.

મોક્ષ હતા તેમની સાથે તે રમતા. તેમની વિદ્વાતાની અદેખાઈ કરનાર ખીજ અખ્યાપકો તેમની પાછળ તેમનું જોડું બોલતા; પણ તેમની સન્મુખ એક શબ્દ પણ બોલવાની હિંમત આપતી નહતી. તેમનું આત્મગૌરવ એવું હતું કે તેમની સાથે અયોગ્ય રીતે વર્તવું અસંભવિત હતું. આગેવાન અધ્યાપકો તેમને પૂજતા. નિમાધ પોતાના વિદ્યાર્થીઓ સાથે જો કે બોલતા હતા તોપણ વિદ્યાર્થીઓ પૂજ્યભાવ અને માનની હડી લાગણીથી તેમના પ્રતિ વર્તતા.

સ્નાન કરવાના ઘાટપર હજારો વિદ્યાર્થીઓનો મેલાપ થતો. ત્યાં પોતાની રમતોમાંજ નિમાધ આનંદ માનતા. જ્યોર પછી ફરવા જતાં પણ જ્યારે તેમને મેલાપ થતો ત્યારે એવીજ છુટ્ટી તે વર્તતા. સુંદર રેશમી ધોતીયું અને સારા વસ્ત્રો પહેરી સત્તર વર્ષના પંક્તિ પોતાના ધરમાંથી બહાર નીકળતા ત્યારે તેમની પાછળ તેમના શિષ્યો અને મિત્રો ચાલતા. સ્ત્રીપુરૂષો તેમની મોહક આકૃતિપ્રતિ આનંદ અને આશ્ચર્યથી એકો ટશે જોઈ રહેતાં. તેમના અધ્યાપક અધ્યુષા વિવિધ વૃત્તિથી તેમને નિહાળતા, કોઈ સાનન્દાશ્ચર્ય અને માનથી, તો કોઈ હાસ્ય અને મત્સરથી. પરંતુ જ્યાં જ્યાં નિમાધ જતા ત્યાં ત્યાં તેમના તરફ તેમનું લક્ષ બેસતું. એવી મોહવાપકો હતી કે ગૌરની ગાદી ઉપર હુસેનશાહ રાજ્ય કરે છે, તેની જગાએ એક હિંદુ રાજાનો રાજ્યાભિષેક થશે. આથી નિહાયા લોકો માનતા હતા કે આ હિન્દુ રાજા યુવાન પંક્તિ

શરિફોના નિર્માઈ માટે જરૂરો.

નિમાધજ કોઈ શકે; તે સર્વાંશે રાજપુત્ર જેવા લાગે છે. નિમાધના દેખાવ એવો તો ભગ્ય હતો કે કોઈ પણ માણસ તેમની પાસે થઈને જવાની કદી હિંમત કરતું નહિ. તેમની શુદ્ધિ અને અસાધારણ વિદ્વાતા કદલાક લોક સંખ્યા શકતા નહતા. તેઓ

તેમને વખોડતા અને જોઈ તેમની સમક્ષ હંમેશાં સમ્યવર્તન રાખતા પણ પાછળ તેમના સંબંધમાં બધું જોડું બોલતા. એક કહે: 'તે શાહનશા જેવો વર્તે છે; પરંતુ એના પિતા જગન્નાથ તો બીખારી જેવો હતો' બીજો કહે, 'એ અભિમાની અને મગર છે. ધન્ય તે સહન નહિ કરે. એને માથે એક દિવસ દુઃખ આવી પડવાતું.' ત્રીજો કહે: 'હિતાવશે આંખા પાક્યા છે તે ખાટાજ હોય. આટલું બધું જાણકાપણું વિદ્વાનને ન શોભે; પણ હોય, એતો 'ખાલી ચણો વાગે ધણે; અધુરો ધણે જલકાય.'

મિત્રો અને શત્રુઓ ટીકા કરતા તે જણવા છતાં તદ્દન અજાણ્ય હોય એમ નિમાધ વર્તતા. પોતાની જ્ઞાનશક્તિ, પ્રમાણિકતા, અને ભલ્લમનસાઈ પ્રતિ દૃષ્ટિ—રાખીને એક-રાજપુત્રની યોજના તેઓ કરતા. તે પંદર વર્ષની છોડી જેવા શરમાળ હોવાથી સ્ત્રીઓની રૂબરૂમાં તેમના ગાલ પર શરમની લાલાશ આવતી અને ધૈર્ય સાથે વાત કરતાં તે

નિર્માઈનો

શરમાઈ સ્વભાવ.

પોતાનું મસ્તક નીચું રાખતા.

તેમની વાતચિત્ત હંમેશાં શુદ્ધિવાળી હતી, અને વિશેષ ગંભીર ચર્ચા કરતાં કરતાં પણ વચ્ચે રમુજ વચનો બોલતા અને તેથી તેમને અને સાંભળનારને અડખડ હસવું આવતું. ચિંતા એ શું છે એ જાણે તેમને ખચરજ નહતી. જાણે સંતોષની કુચી તેમને બંધી

હોય એમ તે દ્વિમેશાં આનંદમાં રહેતા. તે નિર્દોષ મસ્કરી કરતા અને તેથી કોઈનેજ અપમાન લાગતું નહિ કે રીસ થતી નહિ; પણ તેથી તો તે સર્વને વિશેષ પ્રિય લાગતા. તેઓ માત્ર વૈષ્ણવ ધર્મ માનનારાપર આક્રિય કરતા. એક સુંદર ગવેચો શ્રી અદ્વૈતાચાર્યનો અનુયાયી હતો. તે ચિત્તાગોત્રમાં રહેતો હતો અને તેનું નામ મુકુન્દદત્ત હતું. તે વૈષ્ણવ ધર્મ માળતો હતો. આ દત્તને નિમાધ્ય જ્ઞેયો. નિમાધતા પંડામાંથી સટકી જવાને તે મેઢનીવાળા રસ્તાની બીછ બાજુએ ગયો, પણ નિમાધ તેના હેતુ સમજી ગયા અને તેથી પોતાના મિત્રોને કહ્યું. "લુગ્ગા પેલો જામ છે તે મુકુન્દ છે કે ? એ બાધ કેમ મારાથી દૂરનો દૂર રહે છે?" "કારણ કે એને કદાચિત્ત અમળતું કામ હશે," એક જણે ઉત્તર આપ્યો. "ના," નિમાધ્યે કહ્યું "એનું કારણ એમ નથી. એ નૈષ્ઠિક વૈષ્ણવ છે. એ એમ માને છે કે માણસ પોતાનું આયુષ્ય ભક્તિમાં માળવને જન્મેલો છે. પરંતુ મારી વાતચિત્ત દ્વિમેશ નાસ્તિક હોય છે, તેથી સ્વાભાવિકજ છે કે એણે મારાથી દૂર રહેવું જોઈએ." પછી મોટા સ્વરે તેમણે મુકુન્દને કહ્યું: "મુકુન્દ મારી પાસે કેમ આવતો નથી ? શું તું મને નાસ્તિક માને છે ? હીક. પણ તું કદી મારી આગળથી જઈ શકવાને નથી. વખત આવે, મુકુન્દ, હું પણ એક વૈષ્ણવ બનીશ; પરંતુ તારા જેવો હજી વૈશ્વ નહિ. હું એવો વૈષ્ણવ થઈશ કે દેવો પણ મારે ધેર આવશે. માદ રાખજે, તે વખતે હું તને યુદ્ધામ કરીશ, મારી પૂઠે જામાની માફક આવવાની હું તને દરજ પાડીશ, તે સમયે તારાથી સટકાશે નહિ." નિમાધની પાછળ પાછળ ચાલનારાઓ, ખડખડ હસવા લાગ્યા. કેટલાકો નિમાધ ખરેખર નાસ્તિક છે એમ ધારતા.

નિમાધ કરતાં નાનો, અને લગભગ તેના જેવોજ કાન્તિવાન ગદાધર નામનો એક બીજો ન્યાયનો વિદ્યાર્થી આર્યના અને ભક્તિમાં ધણો કાળ નિર્ગમન કરતો. તે નિમાધની પૂઠે જાયા પેઠે જતો; એમ જતાં તેને ઉશ્કેરી સાહિત્યવાદમાં ઉતારવામાં નિમાધને અત્યંત આનંદ થતો. ગદાધર પોતે કંઈ બહાનું કહાડતો, પરંતુ પોતાની ગમ્મતમાં હાગ્ય એવા નિમાધ નહતા. તેને ઉશ્કેરી ગમે તે રીતે વાદવિવાદમાં ઉતારતા. ગદાધર પોતે ધણા સારા સ્વભાવનો હતો, અને ભલમનસાધથી નિમાધનાં મેણાં, તુચ્છકાર, અને તુંકારા સહન કરતો. પરંતુ નિમાધ આડ્યા રહીને દ્વિમેશાં ગમે તે દલીલમાં તેને સપડાવી દેવામાં વિજય મેળવતા. કેટલીક વાર તો એમ બનતું કે ગદાધર રડી પડતો.

ગદાધર પતે તો નિમાધ અને શ્રીવાસ સામસામા મળતા. આ ધાર્મિક વૈષ્ણવનો દરજ્જો માત્ર શ્રીઅદ્વૈતાચાર્યથીજ ઉતરતો હતો. તે જગન્નાથનો મિત્ર હતો અને એણે તથા એની સ્ત્રી માલિનીએ બચપણમાં નિમાધની ખરદાસ્ત કહી હતી. શ્રીવાસ નિમાધને પુત્ર પેઠે ચહાતો, અને પિતા પેઠે તેની આજ્ઞા પાળવાની નિમાધની દરજ હતી. તેથી જ શ્રીવાસને જોઈ નિમાધ તેમને પ્રણામ કરતા અને તેમની આગળ મસ્તક નીચું નમાવી અદ્ય સાથે ઉભા રહેતા. નિમાધની આજ્ઞાધારક દબ્બથી શ્રીવાસ છેતરાતા અને તેમને આ પ્રમાણે કહેતા: "ખટપટીયા અને તોફાની નિમાધ હમણાં ક્યાં જાય છે ? મારી ખાત્રી છે કે કોઈ સારા કામ માટે તો જતો નહિજ હોય ! બાધ ! તારી આ વિદ્વતા અને વાદપ્રિયતા શું કામની ? તે તો માત્ર તારા મદ અને પતરાજીને પુષ્ટિ આપે છે. મુક્તિ મળે

એવું કેવળ જ્ઞાન જે સંપાદન કરે છે તે સુષ્ટ છે. તું રાત ને દિવસ શું કરે છે ? તું શુદ્ધિ-
અપનોમાં મઝા માણે છે તે તને કંઈ પણ લાભ કરનાર નથી. બકિતમાન થઈ શી કૃષ્ણનો
દાસ થવાનું શીખ, અને અમારી અંતઃકરણની ઇચ્છાઓ પૂર્ણ કર. ”

ધાર્મિક વૈષ્ણવ તરફે શ્રીવાસની એવી ઇચ્છા હતી કે નિમાઇ તેના પીતાશીની પોઠે
વૈષ્ણવ માર્ગમાં દાખલ થાય. વૈષ્ણવ પંથ નદિયામાં બલવાન
નહતો. લોકોને તે માર્ગ માટે સારો અભિપ્રાય નહતો, તેથી તે એમ
ઇચ્છતો હતો કે જો નિમાઇ વૈષ્ણવોમાં બળે તો એ યુવાન પંડિતના
સામર્થ્યને લીધે વૈષ્ણવ પંથ આખાદ થાય. નિમાઇની શુદ્ધિ શક્તિ
તથા કાર્ય શક્તિઓનો દુરુપયોગ થતો હતો એમ તે માનતો અને

તેથી જ તેણે નિમાઇને ખરા દીલથી ઉપર પ્રમાણે કહ્યું હતું.

પૂજ્યભાવ રાખી નિમાઇએ તેમનું કહેવું ધૈર્યથી સાંભળ્યું, અને શ્રીવાસનો પ્રત્યેક
શબ્દ જાણે અંતઃકરણમાં લખી રાખતા હોય એમ દેખાયા. શ્રી
વાસ જોત્રી રહ્યા એટલે નિમાઇએ જવાબ દીધો “ પંડિતજી,
આપ જાણો છો કે હું નાની વયમાં અધ્યાપક થયો છું. અમુક સ-
મય સુધી મને અનુભવ લેવાવો. હું જ્યારે એથી કંટાળીશ, ત્યારે
કોઈ ધણા સારા વૈષ્ણવને હું તેડાવીશ અને તેની પાસેથી શ્રીકૃષ્ણનું
પૂજન કેમ કરવું તે હું શિખીશ. ખાત્રી રાખજો કે એક વખત

નિમાઇનું પત્તુચર

અને

અટ્ટહાસ્ય.

જો મેં મારા મનને નિશ્ચય કર્યો કે મારે વૈષ્ણવ થવું છે તો હું....” નિમાઇએ વાક્ય
પૂરું થતા પૂર્વે ખડખડાટ હસી દીધું. શ્રીવાસ પણ હસ્યો; છતાં મનમાં ધણોજ નિરાશ થયો.

તે સમયમાં ઇંદરપુરિ નામના એક સન્યાસી સાથે નિમાઇને મેળાપ થયો. કન્નકત્તાની નજીક
કુમારહત્તમાં તે મૂળ રહેતા હતા અને તે સમયના બકિતમાન પુરુષ
માધવપુરિ નામના પ્રસિદ્ધ સન્યાસીના તે શિષ્ય હતા. તેમની બકિત
માટે આખા આર્યાવર્તમાં તે જાણખાણા હતા, અને તેથી નદિયા
નગરમાં તેમને સારો આવકાર મળ્યો. શ્રીકૃષ્ણપરના પ્રેમને જો

ઈંદરપુરિનો સમાગમ

અને મિત્રાચારી.

મહાસાગર સાથે સરખાવી શકાય તો ઇંદરપુરિ તેમાં રાતદિવસ તમાં કરતા. રસ્તામાં એક
દિવસ સહજ સ્વભાવે મેળાપ થવાથી નિમાઇએ તેમને નમ્રતાથી વંદન કર્યું. પુરિએ નિમા-
ઇની ખ્યાતિ સાંભળી હતી, તેમના મેળાપથી તે આનંદ પામ્યા. નિમાઇએ તેમને ભોજનનું આ-
મંત્રણ કર્યું. તે પુરિએ અસાવધપણામાં સ્વીકાર્યું. તેમનું મન તો નિમાઇને જોવામાં પડેલા-
યહું હતું. તે મનમાં વિચારવા લાગ્યા: “આ પુરુષ કોણુ હશે ? એમનામાં રહેલી સર્વ વસ્તુ
દિવ્ય સત્તા સૂચવે છે. એમનામાં શું મનુષ્ય કરતાં કંઈ વિશેષતા છે ? જાણે કે તે કોઈ
દેવાંશી ન હોય !” નિમાઇએ વિનોદ વચનથી વિચારમાં બાંધાણ પાડ્યું. “સ્વામી, મારી
આ પ્રકારે નિરીક્ષા કેમ કરે છે ? મારી કાયામાં નિરીક્ષા થોડી કંઈ આપને જણાય છે
શું ? આપ મારે ઘેર પધારશો તો આપના કુતુહલને સંતોષવાની આપને પૂરતી તક
મળશે.” વખતસર ભોજન થયું અને ધણા થોડા વખતમાંજ તે વૃદ્ધ સ્વામી અને યુવાન
પંડિતને અંગત મિત્રાચારી બંધાઈ. સ્વામી તે વખતે રાધાકૃષ્ણના પ્રેમ ઉપર એક પુસ્તક

કારોનેશન વર્ષની શ્રીમદ્ સચિત્ર માસિકની ભેટ.

લખતા હતા, તેમાં સુધારા વધારા કરવામાં સદાય આપવાને નિમાધને વિદ્યમિ કરી. નિમા-
માધ્યે તે કબૂલ કરી. પુરિને નવો અંથ વાંચવામાં જાને પોતાની રાગીઆ એકઠા ગાજતા.
નિમાધની ઉપર તે સમયે બાગેજ અરાહ વર્ષની હતી. ત્યાર પછી પુરિ નકિયા છોડી આપ્યા
ગયા; પણ છ વર્ષ રહીને તે પાછા નિમાધને મળ્યા અને નિમાધની લીલામાં તેમણે
અગત્યનો ભાગ ભજવ્યો.

નિમાધની શાળા આપ્યાદ થતી ગઈ, અને પોતાના જેવા ધધાવાળાઓના કરતાં તે
વધારે ને વધારે આજખાતા ગયા. તેમને જેવી રીતે ઉપનયન સંસ્કાર
વખતે મૂર્છા આવી હતી, તેવી રીતે આવા સમયમાં પણ તે એકા
એક મૂર્છા ખાઈ પડતા અને પોતાના ઉપર કોઈ અદ્ભુત સત્તા
કાર્ય કરે છે તેવા ચિહ્નો દર્શાવતા. કેટલાક કહેતા કે એમને બુત
વળખું છે, અને કેટલાક કહેતા કે એમના શરીરમાં દેવ આવે છે.

પણ તેમના હરીફ અધ્યાપકો ધુખ્યાથી એમ કહેતા કે એનો એમની ઘેલછા છે. આવી ઘેલછા
ભુદિને અતિઅગ આપવાથી આવે છે; તેઓ બહામણુ કરતા કે એમને સાંકળથી બાંધવા
જોઈએ. તેમ જો ન થઈ શકે તો એમના પ્રતિ સખ્તાઈથી વર્તવું જોઈએ. નિમાધને
પોતાની શુદ્ધિ ન હોવાથી તેમનાં દુર્ભાગી માતૃશ્રીના મન ઉપર તેમણે આ વાત સ્ફેલથી ઠસાવી
દીધી. માથે બળયું કે મોરો પુન ગડિ થઈ ગયો છે અને તે સારા થવાની હવે આશા બર્થ છે,
થોડાંક અઠવાડીમાં ગયા અને નિમાધ ફરીને સાગ્ન થવા લાગ્યા. જે માંદગી આવી
હતી અને જે વર્તન તેમના પ્રતિ ચલાવામાં આવ્યું હતું, તેથી તેમનામાં કંઈ પણ બગાડ
થયો નહિ. તે સાગ્ન થયા ત્યારે એવું માલમ પડ્યું કે આ દેખીતા વિલક્ષણ મંદવાડે તેમને
સર્વોશી લાભ કયો હતો. તેમનામાં મોટો યોગ્ય ફેરફાર થયો તે જ કે તે વિશેષ ઠાવકા અને
આપણું જોલા બન્યા.

નિમાધને અરાહમું વર્ષ પૂરું થયું, ત્યારે તેમણે પૂર્વ પ્રદેશો તરફ જવાનો વિચાર કયો.

**નિમાધનો પૂજના
વેવોનાં મવાસ.**

ધણી રકબક પછી માતાની આજ્ઞા મળી. તે પોતાની સાથે સખ્યા-
બંધ માણસોને લઈ ગયા. લોકમાં તેમની પ્રસિદ્ધિ તો આગળથી થઈ
હતી, એટલે પ્રત્યેક સ્થળે તેમને માન મળતું. મહાન બાલ પંડિત
નિમાધ સુવર્ણની મૂર્તિ જેવા દેખાતા હતા. તે પોતાના ગામમાં

પધારેલા છે એ સમાચાર બાણી તેમનું દર્શન કરવાને ચારે બાજુએ લોકનાં ટોળેટોળાં
આવતાં. તેઓ પૂર્વ પ્રદેશમાં શા માટે પધાર્યા હતા તે કોઈ બાણી ન હતું. કેટલાક માને
છે કે પોતાની શાળામાં કોઈ પાસેથી ભેટ એકઠી કરવા તે ફરતા હતા.

વિશાળ પથા નદી આજગી સામા તટપરના એક ગામમાં નિમાધએ મુકામ કયો.

**તપનમિત્ર શ્રી ગૌ-
રાજના મનુવાવી
થવા.**

ત્યાં હજારો માણસ તેમનો ઉપદેશ સાંભળવા આવતાં. ત્યાં તે
પોતાનો કાળ કેવી રીતે નિર્ગમન કરતા તે સંબંધી ચોક્કસ હકી-
કત બાણીમાં નથી. તપનવિજય નામના અંથમાં તે હકીકત નોંધાયેલી
છે. તે અંથમાં તપન મિત્ર નામના આહાણુનો ઇતિહાસ છે; તે ઉચ્ચ
સ્થિતિનો મનુષ્ય હતો, અને ધધરના સ્વભાવ તથા તેને પ્રાપ્ત કરવાનાં

ઉત્તમ સાધનો સંબંધી તેના મનમાં શંકાઓ થયા કરતી હતી. તેનું સમાધાન કરવા તો શ્રીગૌરાજી
પ્રભુના મતનો થયો હતો. શ્રીજી અંથોમાં પણ આ સાંકુ પુરવતું દૂંક વર્તાત મળી આવે છે.

એક દિવસ નિમાષ પોતાના વિદ્યાર્થીઓની વચ્ચે બેઠલા હતા, તેમાં તપનમિત્ર તેમની વચ્ચે થઈ ધસી આવ્યો અને તેમને પગે પડ્યો. તપન જોવા વચોટદ અને પ્રતિજિત પુરુષના નમ્ર વર્તનથી ત્યાં બેઠેલા સર્વ વિદ્યાર્થીઓજ નહિ, પરંતુ નિમાષ પણ વિસ્મય પામ્યા.

તપનનું વ્યવસ્થાપક સ્વર્ણ.

નિમાષએ સત્વર તેને ઉઠાડ્યો, અને વિચારિ કરીકે “હું” તો આપના પુત્રની વયનો છું. તેની આગળ હંડવત પ્રણામ કરીને કરશો નહિ. તપને ઉત્તરમાં કહ્યું: “પ્રથમ મારું કહેવું સાંભળો, અને પછી આપને યોગ્ય લાગે તો મને ઈપ્પો આપશો. કશિયુગ સમીપ આવતો જાય છે, અને ભવિષ્યમાં ખપ લાગે એવું મેં કશું કર્યું નથી. મેં નથી કર્યું તેમાં છેક મારો અપરાધ નથી. તે કેવી રીતે કર્યું તેજ હું જાણતો નથી. મેં ધણા જીજ્ઞાસુ પૂછ્યું છે, પણ એ વિષયમાં પ્રત્યેક સાધુ પુરોહિતો પોત પોતાનો ચિન્ન મત છે, અને તેમની સલાહ મને સહાય કરવાને બદલે માત્ર વિશેષ ભ્રમમાં નાખનાર થઈ પડી છે. જ્ઞાનરૂપ પ્રકાશ મળવા સારું હું ઇશ્વરની સતત પ્રાર્થના કર્યા કરતો હતો, એટલામાં એકાએક ગદ્ય રાત્રે સ્વપ્નમાં એક દિવ્યરૂપ મારી પાસે આવ્યું, અને તેણે મને આજ્ઞા કરીકે નિમાષ પંડિત પાસે દોડ, તેના ચરણમાં પડ, અને તેનો આશ્રય શોધ, તે ઇશ્વરના અવતાર છે અને પોતાની પ્રજાને સહાય કરવાને પૃથ્વી ઉપર અવતરેલા છે. અરતુ,” તપનમિત્રે બોલ્યું “આ રાખ્યું,” “હું” જાગ્યો તેવોજ તમારી પાસે દોડી આવ્યો છું; અને હવે, પ્રિય તાત, હું તમારા ચરણારવિંદમાં પડું છું.”

નિર્માણ આપણો મોજ.

જાણે નિમાષ પોતાની દિવ્યતા જાણતો નહિ હોય એ પ્રમાણે બહારથી તે વૃદ્ધ બ્રાહ્મણના બાપજીથી શરમાવા હોય તેવા દેખાવા. તપનનો દ્વેષ મટ્યો ત્યારે તે બોલ્યા, “પંડિતજી, એ તો માત્ર સ્વપ્ન હતું, કૃપા કરી પુનઃ એ પ્રમાણે વર્તશો નહિ. આપને સહાય કરવાને મારાથી બનતું હું” કરીશ. આપણા મુનિઓએ આપણે સારું સત્યનો માર્ગ નિર્માણ કરેલો છે, અને આપણે માત્ર તેને અનુસરવાનું છે; એટલું તો કોઈ અંધ મનુષ્ય પણ કરી શકે. ” પછી ધર્મના વિષયોમાં તેમણે તપનને શિક્ષણ આપવું શરૂ કર્યું અને પછી તેમને પોતાની સ્ત્રીને લઈને કાશી જવાની અને ત્યાં નિમાષ પોતે આવે ત્યાં સુધી રાહજોવાની આજ્ઞા કરી.

તપન તરતજ ધરમાર છોડી એક હજાર માઇલ છેટે કાશી નગરમાં ગયો, અને ત્યાં તેણે નિમાષની રાહ જોઈ. નિમાષ ભગવાન અગ્નીઆર વર્ષ પછી કાશી ગયા અને તપનને મળ્યા.

નિમાષનો પ્રથમ મેલાપ થયો ત્યારથીજ તપનમિત્ર તેમને ઇશ્વરનો અવતાર માનતો હતો; અને તેમને અવતાર રૂપે જાહેર રીતે સ્વીકારનાર પ્રથમ પુરુષ તરીકે એ પ્રખ્યાત છે. બારેક મહિના બહાર યાત્રા કર્યા પછી સંખ્યાજનક શિક્ષણ સહિત નિમાષ નવદ્વીપમાં પાછા આવ્યા. એ આવ્યા ત્યારે માતૃશ્રીએ તેમને એમનાં પત્ની લક્ષ્મી પરલોક-વાસી થયાં હતાં તેના દુઃખ સમાચાર જણાવ્યા.

શ્રી વિદ્યવંદ સ્મારક-શ્રીભક્ત દ્વિતીય કિરણાવલી.

નિમાષ પૂર્વ પ્રદેશોમાં ફરતા હતા ત્યારે તે અધ્યાપક તરીકે ગણાતા હતા, અને તે નદિયા પાછા આવ્યા ત્યારે પણ તેજ નામથી ઓળખાતા હતા. નિર્માઈની પૂર્વ દેશો પર અસર. તેમણે શીખવ્યું હતું. તેમના સંબંધમાં આવેલા લોકના મનની સ્થિતિ કેવી થઈ હતી તેનું કંઈક જ્ઞાન નીચેનું ગીત કરાવે છે.

“ સાંભળો ! સ્વામી નિમાઈનું આમંત્રણ,
આલો, એને અનુસરીએ આપણ;
આપણે સાર (૨) હરિનામ તણી નૌકા,
ખનાવી તરાવી જાયે સરિતા;
મૂકી દે છે મુક્તિ તટે શીઘ્ર,
એવા એ છે વિશ્વકૃપાનિષ્ઠ;
અદ્ભુતે એને (૨) નહિ જ્ઞેષ્ઠએ સારે,
આત્મા રક્ષે નિર્મળ પ્રેમ મારે;
આલો ત્યારે હળી મળીને બધા,
પતિત, સાધુ, પાપી, મુનિ, વિશુધા;
તરીને તમે (૨) જાએ જીજે તટે,
ભવાબ્ધિભય ન્યાં સમૂળા મટે. ” *

પૂર્વ અંગાલમાં નિમાઈએ જે રીતિથી ધણા જન્મને પોતાના અનુયાયી કર્યાં, તે અ-
દ્યપિ જાણવામાં નથી. તે ત્યાં હતા તે સમયે તેમણે કૃષ્ણપ્રેમનો ઉપદેશ કર્યો જણાતો
નથી. તેમણે એટલું પણ જાણ્યા દીધું નથી કે તેમનું ચિત્ત ધર્મવૃત્તિ તરફ છે. તે તો માત્ર
ત્યાં ભાષા અને વ્યાકરણ શાસ્ત્રના અધ્યાપક તરીકે રહેલા હતા. પણ તે પોતાની પાછળ
પુષ્કળ ભક્તો કરી ગયા, અને એ ભક્તોના વંશજો આજે પણ જુદા જુદા પ્રદેશોમાં ધણા
સમર્થ છે. તપન જેવો જનમંડળમાં સારી પ્રતિષ્ઠાવાળો વૃદ્ધ પુરુષ, પોતાનું ઘર, માલમિલકત,
અને રનેડી સંબંધીઓનો ત્યાગ કરી, ભાગ્યેજ અરાઢ વર્ષની વયે પહેંચેલા એક વ્યાકરણ
શાસ્ત્રીની આગ્રાથી કેટલાંક વર્ષો સુધી હજારો માઇલ દૂર જઈને રહે ! આ વાત પ્રત્યેક વાં-
ચકને ધણી વિસ્મયકારક લાગ્યા વગર નહિ રહે; વળી પોતે અગીઆર વર્ષ પછી વાણારસી
(કાશી) ક્ષેત્રમાં જશે અને ત્યાં તપનનો મેલાપ થશે એ નિમાઈએ આગળથી જાણેલું
એ શી રીતે બને ?

નવદ્વીપ પાછા આવ્યા પછી નિમાઈની શાળા પ્રતિદિવસ બહુ વધતી ગઈ. પૂર્વ અંગાલથી
તેની સાથે જે ધણા શિષ્યો નદિયા આવ્યા તેથી, અને બીજા તેમના આગલા તથા નવા
શિષ્યોથી, તેમની શાળા થોડા સમયમાં નગરમાં એક સૌથી અગત્યનું ધ્યાન ઝેંચનારી

* “ શ્રી અમિય નિમાઈ ચરિત ” માં આ સંબંધમાં નીચે પ્રમાણે ઉલ્લેખ છે:—

પતિત નીચ ચંડાલ સાધુ સજ્જન જાકે મન ધાવે ।

સચ્ચિ યાચ કરુણા સાગર પ્રભુ શ્રી હરિ નામ લતાવે ॥

નિર્માઈ અને
તેમના શિષ્યો.

યદ્યપી *યુરુ તરીકે નિર્માઈ સાથે હરીદાષ યદ્યપી એક એક ન
હતું. તે પોતાના શિષ્યોને મહાતા અને શિષ્યો યુરુને મહાતા.
એક દિવ્ય પુરુષ તરીકે તેઓના શ્રી નિર્માઈ પર પૂજ્યભાવ
હતો. નિર્માઈ પણ પોતાના શિષ્યોને પોતાનાજ બાલક હોય એમ ગણતા,

સાળાના વખતમાં, અથવા બીજે પ્રસંગે પણ તે કંઈ પણ અધાર્તિ થવા હતા નહિ, રમત-
ના વખતમાં તો તે પોતાના નાનામાં નાના શિષ્ય જેવા લાગતા. નિર્માઈનો બ્યવહાર હવે
શુભરૂપ ચાલવા લાગ્યો, જુદી જુદી જાતની ચારે બાજુથી એટોનો વરસાદ વરસવા લાગ્યો;
પણ આ એટોને તેઓ પોતાના ઉપયોગમાં લેતા નહિ.

આ અરસામાં કાશ્મિરના “ દિગ-વિજયી ” કેશવ જય મેળવતો મેળવતો નહિયા
આવ્યો. પંડિત તરીકે આર્ચાવર્તના પ્રત્યેક નગરના અધ્યાપકોનો
વાદવિવાદ માટે કે- તેણે પરાજય કર્યો હતો. તેના જયપર્મટનમાં સૌથી છેલ્લું અને
શ્રવણ કરેછે. સૌથી પ્રથમ અગત્યવાનું નહિયા નગર જીતવાનું બાકી રહેલું હતું.

તેની સાથે સંખ્યાબંધ નોકરો તંબૂ, ઝા, હાથીઓ અને ઘોડાઓ
હતા. તે મોટી ધામધુમથી નહિયામાં આવ્યો. આવતાવાર તેણે પોતાની અર્ચિષ્ટ સરત જાહેર
કરી. નહિયામાં કોઈ પણ વિદ્વાન પુરુષ હોય તો તેણે મારી સાથે વાદ કરી મારું સમાધાન
કરવા બહાર પડવું; જો હું પરાજય પામીશ તો મારી સર્વ મિશ્કત નહિયાને અર્પણ કરીશ;
પરંતુ જો હું વિજય મેળવીશ તો નહિયા મારે સ્વાધીન થયું જોઈએ.

નહિયાના વિદ્વાનો કંઈ હિમ્મત હારી જાય એવા ન હતા. તેમણે બહાદુર કરનાર પણાઈ
પંડિતોને પોતાના નગરમાં પરાજય પમાડ્યા હતા. તેથી કેશવથી
કેશવને સરસ્વતિ એમને કંઈ કરવાનું નહોતું. સાક્ષાત સરસ્વતીએ કેશવને વરદાન
પ્રસન્ન છે. આપું છે કે તારી વાણીમાં હું વસીશ અને તને વિજય મળશે
એવી ગપ દુર્ભાગે પ્રસરી અને તેને સત્ય પણ માનવામાં આવી.

જનસમાજના મનકંપર આ ગપની સચોટ અસર થઈ. નહિયાના પંડિતો કોઈના ગાંઠ્યા જાય
એવા ન હતા પણ સાક્ષાત સરસ્વતીની સામે આવવાને સહજાએજ આનાદાની કરી.

એક મંદી રાતે શ્રી નિર્માઈ અને તેના સંખ્યાબંધ શિષ્યો વિદ્યાવિનોદમાં આનંદ
કરતા નદીતટ પર બેઠા હતા, અંટકામાં તે રસ્તે યદ્યપી જતો કેશવ

શ્રી નિર્માઈને કેશવ વાર્તા શ્રવણ કરવાને થોડ્યો. વાદવિવાદમાં રસ પડવાથી થોડી
જ વારમાં તે તે મંડળમાં બાળ્યો અને પોતાના શિષ્યદ્વારા પોતાનું
વચ્ચો.

જાળખાણ કરાવ્યું. શ્રી નિર્માઈએ ઊભા થઈ વિનયપૂર્વક પ્રજ્ઞામ
કરી સ્વાગત કર્યું અને કેશવ યુવાન અધ્યાપક અને એમના શિષ્યો સાથે બેઠા.

* “ ચૈતન્ય ભાગવત ” માં નીચે પ્રમાણે ચરણો છે:—

કત શત શિષ્ય અન્ત કછ નાહીં ।

પદ્મત મંડલી કર પ્રભુ ઠાંહીં ॥

પ્રતિદિન દ્વિજ કુમાર વસ લીસા ।

પ્રભુપદ માય નમાષત સીસા ॥

“ હું ધારું છું કે આપ નિમાધ પંડિત છો, ” કેશવે પૂછ્યું. “ આપનું જ્ઞાનખાણુ થયું જોથી મને આનંદ થાય છે. મને ખબર મળી છે કે જ્ઞાનની કનિષ્ઠ શાખા વ્યાકરણ અને ભાષાશાસ્ત્રમાં આપે ધણી નિપુણતા મેળવી છે; અને આપ એક તદ્દન યુવાન હોવા છતાં અધ્યાપક થયા છો તેને માટે આપને વિશેષ માન ધટે છે. ”

કેશવની પ્રતિષ્ઠા ધ્યાનમાં રાખી શ્રી નિમાધએ યોગ્ય વિનયથી ઉત્તર આપ્યો: “ હું માત્ર એક યુવાન અભ્યાસી છું અને આપ તો વિજ્ઞતા છો; આપની સાથે સરખામણી કરતાં હું કંઈ ગણતરીમાં નથી. સત્ય છે કે હું વ્યાકરણ શીખવું છું; પરંતુ હું આપને ખાત્રીથી કહું છું કે હું જે શીખવું છું તે હું સમજતો નથી; તેમજ મારા શિષ્યો મારું કહેવું સમજતા નથી. ”

આનો કેશવે એ ઉત્તર આપ્યો કે આવો વિનય આપને ખરાબર યોગ્યજ છે, પરંતુ મારે પુનઃ કહેવું જોઈએ કે આખા શહેરમાં પ્રત્યેક સ્થળે આપની ઠીક પ્રશંસા થતી મેં સાંભળી છે.

શ્રી નિમાધ પછી કેશવપ્રતિ આ પ્રમાણે જોડ્યા: “ આપ એક દિગ્ગન્તખ્યાતિવાળા કવિ છો. કૃપા કરી અમને ગંગાજીવું એક વર્ણન ગાઇ બતાવો કે તેથી અમારાં પાપો ધોવાઈ જાય. ” ગંગાજી પવિત્ર સરિતા છે તેથી તે પૂજ્ય છે. આ વિનંતિથી કેશવને આનંદ થયો અને તેને તેજ સમયે કાવ્ય રચીને ગાઇ બતાવવાનો તેણે આરંભ કર્યો.

કેશવની કાવ્ય

કૃતિ.

કથો. પ્રથમ એક શ્લોક રચ્યો અને ગાયો અને તરતજ બીજો રચ્યો અને ગાયો, અને પછી ત્રીજો. આ પ્રમાણે એક ધડીમાં તેણે સો શ્લોક રચ્યા અને ગાઈ બતાવ્યા. તેની શક્તિથી વિદ્યાર્થીઓ ચકિત થઈ ગયા, અને તેની પ્રશંસા કરી. સર્વે જણ એકે અવાજે “ હરિ ” “ હરિ ” બોલી ઊઠ્યા.

શ્રી નિમાધના વિદ્યાર્થીઓને ચિન્તા થઈ કે આવી અગાધ વિદ્વત્તા અને શુદ્ધિ સાથે આપણા ગુરુથી હરીપ્રાદ થઈ શકશે નહિ. એક માત્ર નિમાધનેજ કંઈ ચિન્તા ન હતી. તેણે કેશવને વિનંતિ કરી કે “ આપ આપનો એક શ્લોક લેઈ તેનું વિવરણ તથા પૃથક્કરણ કરો કે તેથી તેના અર્થસૌન્દર્યની અમને ખૂબી જણાય. ” કેશવે પૂછ્યું

નિમાઈષ એકવાર

સાંભળેલો શ્લોક

ગાઈ જતાવ્યો.

“ કયા શ્લોકનું આપ વિવરણ કરાવવા માગો છો ? નિમાધએ વચ્ચેનો એક *શ્લોક બોલી બતાવ્યો. કેશવ વિરમ્ય પામ્યો. લોકો એવું માનતા હતા કે એકજ વાર સાંભળ્યા છતાં પણ શ્લોક સ્મરણમાં રાખી શકાય છે, પણ તે તો સરસ્વતી દેવીની ભક્તિ

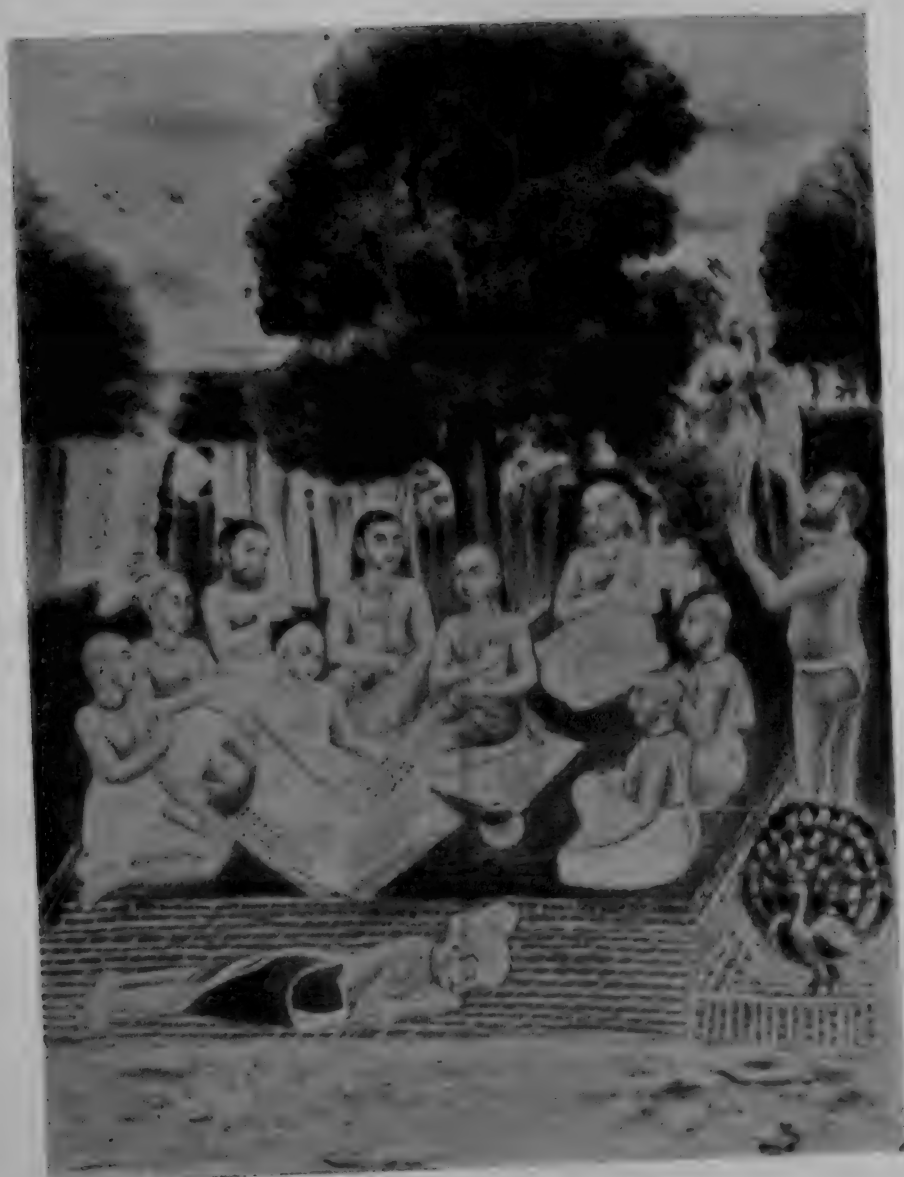
તથા સ્તુતિ વડે વરદાન મેળવ્યું હોય ત્યારેજ. કેશવે ધારું નિમાધને દેવીની

*મહત્ત્વં ગદ્ગાયાઃ સતતમિદમાભાતિનિતરામ,

યદેવા શ્રીવિષ્ણોશ્ચરણ કમલોત્પતિસુભગા”

દ્વિતાયં ધીલક્ષ્મારિચિસુરનરેરચ્યચરણા,

મઘાનીમર્તુર્યાશિરાસિવિહરત્યદ્ભુત ગુણાઃ ॥

શ્રીગૌરાદ્વપ્રભુ અને શિષ્યમંડલ.

કૃપાપ્રસાદી મળી હશે અને તેથી તેણે પૂછ્યું: “ પંડિતજી, મેં માયેલા સા શ્લોકની વચ-
માંથી આ એક શ્લોક કું જેટલી ત્વરાથી જાણી શકું તેટલી ત્વરાથી આપ જાણી શક્યા
છો? ” કેશવના મનમાં શા શા વિચારો ચાલતા હતા તે શ્રી નિમાઈ આગળથી
જાણતા હતા. તેમણે રિમતથી ઉત્તર વાળ્યો: “ પંડિતજી, આપ જાણો છો: જેટલાક પુરુષો
સરસ્વતી દેવીની કૃપાથી કવિ થઈ શકે છે. જેવી રીતે વિચાર કર્યો ન હોય તોપણ શ્લોકો સ્વી
કરે છે, તેજ પ્રમાણે એક વખત જોયેલું સાંભળીને પોતાના રમરણમાં રાખી શકે એવા પશ્ય
માણસો હોતાનો સંભવ છે.”

આ ઉત્તરથી કેશવનો પોતાનો અભિપ્રાય દઢ થયો. તેણે સ્વાભાવિક રીતેજ બાલપંડિત
વિષે વધારે માનકરેલો અભિપ્રાય બાંધ્યો, અને તેથી તે શ્લોકનું
કેશવની કાવ્યકૌતુહલ
તોષ છે કે? પૃથક્કરણ કરવાને તથા તેનું ગૌરવ બતાવવાને તેણે વધારે શ્રમ
કર્યો નહિ. તે પુરૂ થયું એટલે શ્રી નિમાઈએ તેની કવિત્વશક્તિની
પ્રશંસા કરી અને બરાબર સમજાવવાને તેણે જે શ્રમ લીધો હતો તે
માટે તેનો આભાર માન્યો. “ પરંતુ ” તે જોશ્યા, એ શ્લોકમાં દોષ હોય તો આવો આપણે
એ તપાસીએ. ” “ મારા શ્લોકમાં દોષ ! અને બાલપંડિત તે જાણવા માગે છે. ”
અભિમાની કેશવે પોતાના અભિમાનનું સ્વરૂપ ધારણ કર્યું ને ઉત્તર આપ્યો,
“ પંડિતજી, આપ બાલકરણશાસ્ત્ર શીખવો છો. અને એટલો જ્ઞાનના માત્ર ક, ખ, ગ, છ.
આપે અલંકારશાસ્ત્રનું અધ્યયન કર્યું નથી, તો પછી મારી રચનામાં ગૌરવ અથવા દોષ
હોય તો તે આપ સમજી શકો એ શી રીતે સંભવે ? ” શ્રી નિમાઈ ઉત્તર આપતાં જા-
ણ્યા: “ સત્ય છે, કું એક ધણો અજ્ઞાની યુવાન છું, પરંતુ તેથી આપની રચનામાં જે કંઈ
પશ્ય દોષ હોય તો તે દંઘતા નથી. મને તો એ રચનામાં પાંચ દોષ જણાય છે, અને તે
એના ગૌરવને બગાડે છે. ” આટલું કહીને શ્રી નિમાઈ પંડિત ધણી બારિકાઈથી તે શ્લોકપર
ટીકા કરવા મંડ્યા.*

કેશવને પોતાના શ્લોકનો બિચાર કરવાની ફરજ પડી. પરંતુ દોષો એટલા તો
રખા હતા અને નિમાઈએ તે જોતી તો દઢ રીતે બતાવી આપ્યા કે તદ્દન કેશવ ગભરાઈ
ગયો અને તેણે સંજ્ઞા વગરના ઉદ્ગારોનો વરસાદ વરસાવી પોતાની ભાગણીઓ બદાર પાડી.

આ સાંભળવાને ત્યાં એક ટોણું બેથું થયું હતું. કેશવની ગભરામણને લીધે સ્વાભાવિક
રીતેજ આસપાસ બેઠેલાઓને કંઈક રમુજ પડી; કેમકે મિથ્યાભિમાની અને વાદવિવાદની
માગણી કરનાર પુરુષના માનભંગથી ધણાં મનુષ્યને મજા પડે છે.
શ્રી નિમાઈએ રમુજને ઉત્તેજન આપ્યું નહિ; હિલકું તેને દાખી
દેવા પ્રયત્ન કર્યો અને કેશવપ્રતિ બનતી સમ્પત્તિથી જોશ્યા:
“ પંડિતજી, આ બાબતને આટલું બહુ ગંભીર સ્વરૂપ આપ કેમ
આપો છો ? આપનામાં કાવ્યશક્તિની દિવ્ય બક્ષિસ છે; એથી આપે સતોષ રાખવો બેઠાં.

* આજા વાદનું વૃત્તાંત, કેશવે દર્શાવેલી ખૂબીઓ, અને શ્રી નિમાઈએ દર્શાવેલા દોષો અત્ર
આપ્યા નથી (પૂર્ણ વૃત્તાંત માટે ચૈતન્યચરિતમાલા બદ્યો-)

મેઠ પણ વાતની મર્યાદા વિષે બોલીએ તો મનુષ્યમાં તે દોષીજ નેહએ. શું કાલિદાસ અને બલમૂર્તિ* જેવાઓને પોતાના કામની મર્યાદા ન હતી ? આપ વાદવિવાદમાં એક વિજયી પુરુષ છે, દેવી સરસ્વતીના અત્યંત કૃપાપાત્ર છે, મારે કૃપા કરો અને ઘેર ચાલો. ધણી રાત થઈ છે. આપની ઇચ્છા હશે તો આવી કાંસે આપણે વિશેષ મહત્વના વિષયો ઉપર વાદ કરીશું. "

આ બાપજીથી કઈક શાન્ત થઈ કેશવ ત્યાંથી ગયો. પોતે માનભંગ થયો તેથી તેને આવું બાળ્યું નહિ, તેને ઉંધ પણ આવી નહિ. બાકી રહેલી રાત્રિ તેણે શત્તિ કરવામાં ગાળી. બીજે દિવસે પ્રાતઃકાળમાં તે શ્રી નિમાધને ઘેર ગયો, અને શ્રી નિમાધ જેવા પોતાના આરઝામાંથી બહાર નિકળ્યા, તેવાજ અતિશય નમ્રતાથી તે તેમના ચરણમાં

બાંધ્યા થઈને પગે લાગ્યો.

આ દેખાવથી ચક્રિત થઈ ખેદ સાથે નિમાધએ કેશવને ઉઠવાનું કહ્યું, અને બોલ્યા, " આ શું ! આપનો શિષ્ય થવામાં જે અભિમાન માને છે એવા એક યુવાનને આનું નમન શા મારે ? આપના આવા વર્તનથી મને ખેદ થાય છે. કૃપા કરી ઉભા થાઓ ! "

કેશવે હાથ જોડી ઉત્તર આપ્યોઃ " કૃપા કરી મારું કહ્યું સાંભળો ! મ્મં રાત્રે મારા પરાજયથી માનભંગ થઈને આપની પાસેથી ગયા પછી મેં પ્રાર્થના અને ધ્યાનમાં ધણી કલાક ગાળ્યા. આખરે ભગવતી સરસ્વતી પ્રસન્ન થયાં અને મારી શત્તિનો ઉત્તર આપી મારી આખિ આગળનો પડદો દૂર કર્યો. તેમણે મને સમજાવ્યું કે જ્ઞાનનો ખરો હેતુ ગર્વનો સતોષ નહિ પરંતુ મુક્તિ છે. તે બોલ્યાં, ' તે' અદાથી મારી સેવા કરી

છે, અને તને તેનો બદલો મળેલો છે. જેને તું માનભંગ ગણે છે તે વસ્તુતઃ સૌથી મોટું વરદાન છે. કેમકે જે પુરુષ સન્મુખ તને માનભંગ થયેલું લાગ્યું છે તે મારા પ્રભુ શ્રીકૃષ્ણ છે. તેમની પાસે જા, તેમને ચરણે પડ, અને તારી જાત તેમને અર્પણ કરી કે'. દેવીએ મને એ પ્રમાણે કહ્યું છે, અને તેની આજ્ઞાનુસાર હવે હું તમારી પાસે આવું છું, અને તમારી અનહદ દયામાં મને સ્વીકારવાની હું વિનંતિ કરું છું."

શ્રી નિમાધએ શું કહ્યું અથવા કેશવને શું કહ્યું તે જાણતામાં આવ્યું નથી. તેની મતિ સુધરી, તેના સર્વ નીચ આવશો સમી ગયા અને તે તાન કેશવ ત્યાગી થયો. બદલાઈ ગયો. તેણે પોતાની અપાર દોષત નહિયાના નિર્ધનોમાં વહેંચી દીધી અને ત્યાંનીનાં વસ્ત્ર ધારણ કરી તે ચાલ્યો ગયો.

કેશવના પરાજયથી નહિયામાં ભારે લાગણી પેદા થઈ. સરસ્વતીના કૃપાપાત્રનું અભિમાન ઉતારનાર નિમાધની શુદ્ધિને લોકો સર્વોત્કૃષ્ટ ગણવા લાગ્યાં. નગરમાં પોતાના પુત્રની પ્રતિષ્ઠા જોઈ શચી માતા તો હર્ષધેલાં બની ગયાં. નિમાધના મિત્રો આવા વિદ્વાન પુત્રનાં શચીદેવી માતૃશ્રો હોવાથી તેમને અભિનંદન આપવા લાગ્યા. તેમના સુખમાં માત્ર એક ખામી હતી, તે એ કે નિમાધની સ્ત્રી દેવલોક પામી હતી અને તેને સારું યોગ્ય હત્યા કર્યાં

શાશ્વતી તે તેમનાં માતા જાણતાં નહતાં. કન્યા સુંદર અને સારા સ્વભાવની જોઈએ, આટલુંજ નહિ પણ તે વળી જોયા કૂળની હોવી જોઈએ, અને તે પણ નિમાધ જે માતિના હતા તે જ માતિની હોવી જોઈએ. નહિયામાં એમની નાતનાં ધર થોડાં હતાં. અને પુત્ર તરફથી આ કાર્યમાં સદાય મળવાની માતાને આશાજ નહતી.

એમ છતાં સેંકડો પુરુષો અને સ્ત્રીઓ ન્યાં પ્રતિદિન સ્નાનવિધિ કરવા આવતાં હતાં, એવા એક ઘાટપર શાશ્વતીમાતાને અનાયાસે એક અનુકૂળ કન્યા મળી આવી. ન્યારે ન્યારે શાશ્વતીમાતા ઘાટપર સ્નાન કરવા જતાં ત્યારે ત્યારે તે કન્યા એમની રાહ જોતી હોય એમ લાગતું. શાશ્વતીમાતા નજરે પડતાંજ તે તેમના સામે જતી અને માથું નમાવતી. શાશ્વતીમાતા સાનંદાશ્ચર્ય પામતાં, અને હંમેશ આશિષ આપતાં કે “ તને સારો સ્વામી મળે. ” ન્યારે શાશ્વતીમાતા તેને આશિષ આપતાં ત્યારે તે કન્યા ખૂબ શરમાતી હોય એમ લાગતું. એક દિવસ શાશ્વતીમાતાએ તેનું નામ પૂછ્યું. તેણે ઉત્તર આપ્યો. “ મારું નામ વિષ્ણુપ્રિયા છે. * ” વિશેષ તપાસ કરતાં શાશ્વતીમાતાને જણાયું કે નહિયાના એક ધનાઢ્ય અને ખૂબ પ્રતિષ્ઠાવાળા પંડિત શાન્તનુ મિશ્રની તે પુત્રી છે.

નાતના રીવાજ પ્રમાણે શાશ્વતીમાતા શાન્તનુની પુત્રીને શ્રીગૌરાજી માટે લઈ શકે. શાન્તનુનું કૂળ શ્રીનિમાધ કરતાં જાંચું હતું, તેથી જો તે વિવાહ કરે તો પ્રતિજ્ઞા વધે એમ હતું. પરંતુ શાશ્વતી કરતાં ઉચ્ચ કૂળ અને પ્રતિષ્ઠાવાળો શાન્તનુ ઉતરતા કૂળના નિર્ધન માત પિતાના પુત્રને પોતાની પુત્રી પરણાવવાનું કષ્ટ કરશે ? શાશ્વતીમાતાને આવો પ્રશ્ન ઉ.

થયો; પણ શાન્તનુ જે પોતાની પુત્રીને ખરા પ્રેમથી ચહતા હતા, તે નિમાધને નહિયાના સૌથી અગ્રેસર પંડિત અને જગતમાં સૌથી લાવણ્યવાન પુરુષ છે એમ માનતા હતા. પોતાની દીકરીનું શ્રીનિમાધ સાથે લગ્ન કરવાનું તેમણે ધારી મેઢ્યું હતું. પણ

નિમાધને સ્વભાવ હડીલો જાણી માગણી કરવાની તેની હિમ્મત ચાલતી નહતી. વિષ્ણુપ્રિયા ધણી નાની હતી, તેમ છતાં પૂર્વ સંસ્કારને લીધે તે નિમાધપ્રતિના પ્રેમને વશ થઈ ગઈ હતી. પોતાનાં માતપિતાને નિમાધ સાથે પરણાવવાનો વિચાર છે એ વાત તેણે જાણી હતી અને સ્નાન કરવાના ઘાટ ઉપર તેણે શ્રીનિમાધની ઝાંખી કરી હતી. તે શાશ્વતીમાતાને સ્નાન કરવાના ઘાટ ઉપર નમન કરતી હતી, તેનું કારણ પણ આજ હતું. આ મુગ્ધ બાલા ઉપર શાશ્વતીને બહાલ ઉપજ્યું અને તેથી શાન્તનુનો વિચાર જાણવા માટે એક માણસ મોકલ્યો. શાન્તનુ તો તૈયારજ હતો, તેથી લગ્ન એકદમ નક્કી કરવામાં આવ્યું.

શ્રી નિમાધને તો પોતાની માતાનાં આ સર્વ કાર્યની દેખીતી રીતે કંઈ ખબર ન હતી. માતાએ સર્વ નક્કી કર્યું અને પછી ખબર આપી કે થોડા દિવસમાંજ શાન્તનુમિશ્રની પુત્રી સાથે શ્રીનિમાધએ લગ્ન કરવાનું છે. આ સમાચારથી તેમના સંખ્યાબંધ મિત્રો અને શિષ્યોના અંતઃકરણમાં આનંદ પ્રવર્તાઈ રહ્યો. છુદ્ધિમંત નામના એક ધનાઢ્ય કાયસ્થ

* નવદીપ ગોસ્વામીકૃત “ વૈષ્ણવાચાર ” માં ટાંકી બતાવેલા મુકુંદ પંડિતકૃત ગૌરાંગીદય જુઓ. આ પુસ્તકમાં આપેલી પ્રત્યેક હકીકત આધારવાળી છે અને મૂળ પુસ્તકો જોઈને વાચક સત્ય જાણી શકશે. ઇશ્વરાવતારની બાળતમાં મૂલયાપ ન થાય એવો એમાં યત્ન કરવામાં આવ્યો છે.

લગ્નનો સર્વ બુદ્ધિમન્તે
આપ્યો.

જમીનદારે કહ્યું: “ સર્વ ખર્ચ હું આપીશ. ” પુરુષોત્તમ નામના ધનવાન બ્રાહ્મણના પૂર્વગૃહમાં શ્રી નિમાધ પોતાની શાળા ચલાવતા હતા, તેણે કહ્યું: “તેમાં હું તમને ભાગ આપીશ. ” પરંતુ બુદ્ધિમન્તે આ કામમાં ફાઇનો ભાગ લેવાની ના પાડી અને જણાવ્યું કે:—

“આપને ખબર નહિ હશે કે અમે બ્રાહ્મણની ગરીબ રીત પ્રમાણે લગ્ન સમારંભ કરવા ધારતા નથી પણ એક રજવાડી હાથી કરવા માગીએ છીએ. ” શ્રી નિમાધના શિષ્યોએ પણ એ કાર્ય ખરા અંતઃકરણથી હાથમાં લીધું, અને સર્વ વસ્તુની મોટા પાયાપર વ્યવસ્થા કરવામાં આવી.

રીવાજ પ્રમાણે શ્રી નિમાધ અને કન્યાને સમારંભ ઉપર સુંદર રીતે વસ્ત્રાલંકાર સજવવામાં આવ્યાં. શ્રી નિમાધ કલંક વિનાના “ શરદ્ગત્તુની પૂર્ણિમાના ચંદ્ર ” જેવા દીપતા હતા. તેમના સૌન્દર્યનું પાન કરતી હોય એમ સર્વની નજર તેમનાપર ઠરતી. સ્ત્રીવર્ગ તેમની પ્રશંસા કરતો, તેમના અંતઃકરણમાં શુદ્ધ વૃત્તિઓનો પ્રવાહ ચાલતો હતો. સૌ કોઇ કન્યાના સૌભાગ્યના વિચારથી આનંદમાં મગ્ન થતા હતાં. વાદિત્ર, મશાલ અને આતસખાજી તથા લોકોની મોટી

હઠ સાથે નિમાધનો વરઘોડો સસરાને ઘેર ગયો. કન્યાના પિતા શાન્તને પણ તેમનો સત્કાર કરવા સારું મોટા પાયાપર તૈયારી કરી હતી. એમ કહેવાય છે કે નિમાધએ વરરાજાનો પોશાક પહેર્યો ત્યારે કાન્તિમાં કામદેવ સુદ્ધા નિસ્તેજ થઇ ગયા હતા; રેશમી વસ્ત્રો તથા રત્નો જડિત અલંકારો પહેરાવીને વિષ્ણુપ્રિયાને જાનૈયાઓ આગળ આણી.* તે કોઇ દેવાગિના જેવી જણાતી હતી. + રીવાજ પ્રમાણે પરસ્પર એક બીજાની ઝાંખી કરાવી વિષ્ણુપ્રિયાએ ધૂમટો ઊઠ્યો કર્યો. સ્વાભાવિક મુગ્ધપણુને લીધે તે શરમાઇ ગઇ ને પોતાના સ્ત્રામીની ઝાંખી કરવા પોતાનાં નેત્રો ઉઘાડી શકી નહિ. એ વરકન્યાની આસપાસ એક પડદો ઊભો કરવામાં આવ્યો એટલા માટે કે તેઓ પરસ્પરને જુએ. તેમનાં નેત્રો મળ્યાં; નેત્રો મળતાં હૃદય મળ્યાં અને તેઓ સદાને માટે જોડાયાં. !

શચીના જેવી હવે વિશ્વમાં કોઇ સુખી સ્ત્રી ન હતી.* સુંદર, શુશીલ અને પ્રેમાળ વડુ મળવાથી તેને પ્રીતિનો નવો વિષય મળ્યો. માતાને તો જાણે નવિન જીવનપ્રવૃત્તિ મળી. પ્રતિ દિવસ નવાં નવાં લોક ટોળે મળી તેને ઘેર આવતાં, તે સાધુઓ કે ભક્તજનો હોવાથી વડુની સહાયથી શચીમાતા સર્વનો સત્કાર કરતાં અને ભોજન કરાવતાં.

પોતાની રીતભાત અને વર્તનમાં નિમાધએ જો કે ધણું ઠાવકાપણું લીધું હતું તો

* મૂલિત કર સવ અક્ષ અલક્ષારત સુલ્લદાર્દ ।

વિષ્ણુપ્રિયાકો લાય સભામણ્ડપ પથરાઈ ॥ ચૈતન્ય ભાગવત ॥

+ વિષ્ણુ પ્રિયાકો અક્ષ કનકતાપિત વહુવારા-

વિન્નુતમૂરત તુલિત વરણ ક્ષલમલરસ મારા ॥ ચૈતન્યમક્કલ ॥

* “ લઈ નવવધૂ ગોદ શચી મા નાચન લાગી. ॥

પણ હમેશ તેનામાં જગ્યાઈ આવતો આનંદી સ્વભાવ હતો કાયમ રહ્યો હતો. પોતાના કેટલાક મિત્રો અને અનુયાયીઓને તે કહેતા કે "આસો આપણે બજાર વહોરવા જઈએ," અને તેમની સંગતિમાં આનંદ માનનારા તેમની સાથે જવા હા પાડતા. મિત્રો હમેશાં પાસે પાસે રહેતા. તેમને ધડીઘર પણ છુટા રહેવું ગમતું નહિ. શ્રી નિમાષને એકલા રહેવાનો આ પ્રમાણે ભાગ્યેજ પ્રસંગ મળતો. જ્યારે જ્યારે પોતાના મિત્રો સાથે નિમાષ રસ્તેથી જતા ત્યારે ત્યારે તેમની પાછળ વખાણ કરનારાઓનું ટોળું બેઠું થતું. નિન્દા કરનાર તો મનમાં ને મનમાં બબડતા કે જુઓ "આ મોટા માહબદા સાધ્યા."

મિત્રો નિમાષ

સાથેજ

રહેતા.

માલ સરીવવા

નિમાષ બજારમાં.

એક દિવસ નિમાષ પોતાના કેટલાક મિત્રોને સાથે લઈ બજારમાં કંઈ ખરીદવા જતા હતા ત્યારે કાઠની પાસે પૈસા ન હતા; તેથી નિમાષએ કહ્યું: "મારી પાસે કંઈ શિલક નથી." એક પૂછ્યું "ત્યારે આપ ઉધાર લઈ આવવાના હશે?" "ના, એમ નહિ." નિમાષએ ઉત્તર આપ્યો, "ઉધાર વસ્તુ આપવી એ અનીતિ છે અને તેથી હું તેમ કરતો નથી, જોઈશું કે દુકાનદારો દલીલથી, હાજર જવાબીથી, અને આશિર્વાદી માલ આપે છે કે નહિ." આટલું બોલી તે ખડખડ હસ્યા, અને થોડી વાર પછી તેઓ બજારના ભાગમાં આવી પહોંચ્યા.

નિમાષની ચાલની
અને મોહિની.

સૌથી પ્રથમ એક સાળવીની દુકાનમાં તેઓ દાખલ થયા. તે સાળવી પોતાનાં માહ-કાને સખ્યતાથી આવકાર આપતો હતો. નિમાષએ છટાદાર વાણીમાં એક સાડી બતાવવા કહ્યું. સાળવીએ તે બતાવી અને નિમાષએ કિંમત પૂછી. દુકાનદાર કિંમત કહે તે પહેલાં તો પોતે બોલ્યા "મારી પાસે નાણું નથી ને કિંમત પૂછવી શા કામની?"

શ્રી નિમાષને હેતુ માત્ર દુકાનદારની વૃત્તિ તપાસી પોતાને તથા પોતાના સાથીઓને ગમત આપવી એ હતો. દુકાનદાર બોલ્યો. "આપને હું સાડી ઉધાર આપીશ."

શ્રી નિમાષ બોલ્યા, "પરંતુ વસ્તુઓ ઉધાર ખરીદવી એ (નીતિ) વર્તનની વિરુદ્ધ છે." આ સ્થળે તે સાળવીને એક ત્રાજવામાં લોભ વૃત્તિ અને બીજામાં નિમાષની મોહિની મૂકવાનો પ્રસંગ આવ્યો. આ ધર્મ સંકટમાંથી છૂટવાને તેણે દર્શા માંથી, પણ નિમાષની મોહિનીને વિજય મળ્યો! દુકાનદારે કહ્યું: "મહારાજ, આપ તો દેવ જેવા છો. મારી ભક્તિના સ્મરણ તરીકે આપ આ સાડી લઈ જાઓ, બદલામાં માત્ર આપનો આશિર્વાદ આપો." આ દુકાનેથી નિમાષ બીજા દુકાને તરફ ગયા, અને માલને એક મોટા ગાંસડો લઈને ઘેર આયા. પોતાની મોહિનીથીજ એ બધો માલ ખરીદાયેલો હતો પણ તેનાં નાણાં તેમણે પાછળથી તત્કાળ મોકલી આપ્યાં.

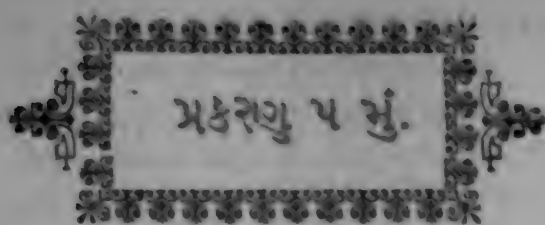
શ્રી વિદ્યનંદ સ્મારક-શ્રીમદ્વિતીય હિરણ્યપદી.

શ્રીધર ખાદ્ય હતો અને બજારમાં તેની એક દુકાન હતી, ત્યાં તે કેળનાં પાંદડાં, ડાલ, ડુલ વગેરે વેચતો. તે અતિશય નિર્ધન હતો અને આવી વસ્તુઓના નાના વ્યાપારથી તે પોતાનું ગુજરાન ચલાવતો. તે વૈષ્ણવભક્ત હતો, તેથી તે નિમાઈની ચર્ચાને ખાસ વિષય ધાર્યો. નિમાઈ તેની દુકાનમાં પેઠા, કે શ્રીધર બોલ્યો. " પંડિત બીજી દુકાનો ક્યાં નથી. હું એક નિર્ધન માણસ છું, આપે મને દેરાન ન કરવો. " નિમાઈ કહે છે: " માદક મેળવવાની આ રીત કે! હું જે જે વસ્તુ ભર્યા તેના પૈસા આપીશ. માત્ર હલકી વસ્તુઓના દમ બીડીને પૈસા ન માગશો.

શ્રીધર વાજખીજ કિંમત ઘેતો. વળી તેના માલ પશુ કાંઈ રીતે ઉતરતો ન હતો. પણ નિમાઈએ તો માત્ર એને ચીકવવો અને તેનો મિત્તજ બોલવાવો એટલું જ કામ હતું. શ્રીધર બોલ્યો. " પંડિત, ધણીખરાં મનુષ્યો જેમ જેમ ઉમ્મરે મોટાં થતાં જાય તેમ તેમ કાવકાં થતાં જાય, પણ તમે તો જેમ જેમ વર્ષ જાય તેમ તેમ વધારે વધારે ટીંખળી બનતા જાઓ છો. "

શ્રીધર ધાર્મિક પુરુષ હતો તેથી નિમાઈના તેનાપર પ્રેમ હતો, અને તે પોતાના પ્રેમ ઉપર પ્રભાણે દર્શાવતા. નિમાઈએ એક બીજા પ્રસંગે શ્રીધરને કહ્યું, ' શ્રીધર ! તને શું ચોખ્ખાં ભાગે છે કે તું દરરોજ ગંગાજીને નૈવેદ્ય ધરાવે છે અને મને કંઈ જ ધરાવતો નથી. તને શું ખબર નથી કે હું ગંગાજીનો ખાપ છું ? " આ દેવનિન્દાથી શ્રીધર ઘયરી ગયો. તેણે પોતાના કાનમાં આંગળીઓ ધાલી કપડો આપતો: હોય એ પ્રભાણે ઉત્તર આપ્યો, " ગંગાજી પ્રતિ પશુ તમને કંઈ પૂજ્યભાવ નથી ! " આ શ્રીધર પાછળથી નિમાઈના એક અનુયાયી થયો હતો.

ગયાળ.

મી નિમાઇ તરફનો લોકોનો અણગમો હવે ધણો મટી ગયો હતો. તેમની સદા
નિર્માઈના તરફનો
પરમિત્રોનો ઘોઠ.
હસતી મુખમુદા, આનંદી અને પ્રેમાળ સ્વભાવ, પૂર્ણ સાદાઈ, આદર્શ,
હરીશાઈ ન કરવાની બુદ્ધિ અને આકર્ષકશક્તિ વગેરેથી
તેમના મિત્રો મોઢ પામતા. તેમના શત્રુઓ પણ હવે પરાજય
પામ્યા હતા. એક દિવસ નિમાઈએ શાસ્ત્રીમાતા પાસે પિતૃભાદ
કરવા ગયાધામ જવાની આજ્ઞા માગી.

વિશેષના વિચારથી અચીદેવીને માથાઝાડ જેવું લાગ્યું, તોપણ આ વાતમાં નિમાઈને
શ્રી ગવાત્રી ગવા
માતાની આજ્ઞા.
ના પાડી શકાઈ નહિ. નિમાઈની સાથે ધણા મિત્રો તેવાર થયા,
તેમાં તેમના મામા અંદ્રશેખર પણ હતા. નહિયાથી ગુમાછનો
વજુચાર અહવાડીઆનો રસ્તો હતો અને માર્ગ વિઠટ તથા બપ
બરેલો હતો.

મિત્રોને લઈ નિમાઈ ૧૪૩૦ ના આશ્વિન માસમાં ગુવાળ માટે નિકળ્યા. તેઓ ધીમે
ધીમે પ્રવાસ કરતા, અને તે સમયમાં વિદ્વતા બરેલી ધાર્મિક વ્યર્થો કરતા
નવાનો માટે પ્રપાણ,
ધાર્મિક નિર્માઈને
જવર.
અને રસ્તો કાપતા. મામાની નિમાઈ ઉપર રપટ રીતે ધણી સારી
અસર થઈ. તેમનો દેખાવ તથા રીતભાત પ્રતિદિન વિશેષ કાવર્ક
અને ગંબીર બનતા ગયા. જેઓ તેમનું દર્શન કરતા અથવા
તેમની સાથે વાત કરતા તેમનામાં દેવી વિચારો રજુરતા. ગંગા
કીનારે આસતાં આસતાં મંદીરમાં આવી પહોંચ્યા. ત્યાં નિમાઈ પડિતને તાવ આગ્યો.
નિમાઈચંદ્રના દિવ્ય સ્વરૂપને આ પહેલી તેમજ હેલી પીડા થઈ, સર્વ ધણા ગભરાવા લાગ્યા,
જવર ઉતરે એવું દેખાયું નહિ. તે સ્થળનું ઠાંઠ જાણીતું નહતું. શ્રી ગૌરાજીચંદ્રે પોતાની
ચિકિત્સા પોતેજ કરી અને તે સ્થાનના આજ્ઞાણના પગ ધાઈ પાણી મંગાવ્યું અને તે પીધું કે
તાવ ઉતરી ગયો.

નિમાઈની આ પીડા મુટે ઠાંઠ ઠાંઠ કહે છે કે નિમાઈચંદ્રના ઠાંઠ સોજતીએ એ દેશના
આજ્ઞાણના સહારમ્પનો આજ્ઞાણના આચાર જોઈ તેમની અવગણના કરી હતી, તેથી
આજ્ઞાણના સહારમ્પનો
બોધ.
નિમાઈચંદ્રે આજ્ઞાણનું મહાત્મ્ય દેખાડવા સાર આ લીલા
કરી હતી.

તાવથી સરીરનો સચિત્ર શુદ્ધ થાય છે. પાશ્વિના ફેરફારને લીધે તાવ આવે, પણ સરીર કંમન જેવું શુદ્ધ થઈ ગયું. આ તાવ આવી ગયા પછી થોડાજ દિવસમાં નિમાધ્યંદ્ર એક જુદાજ પ્રકારના બની ગયા. તેમના દેખાવ અને વર્તનમાં મંબીરતા વધી. તેમની ચાલ-વાની હળવી થઈ ગઈ. મિત્રો સાથે જોડાઈ જોડાવા લાગ્યા, અને છેવટના ભાગમાં તો તેમણે લગભગ જોડાઈ જઈ કહ્યું. તેમનું ચિત્ર મહાન વિચારમાં ચોંટ્યું. એ વિચારનું સ્વરૂપ તેમની આસપાસના લોકો કદી જાણી શક્યા નહિ, તેમજ તે સંબંધી પૂછવાની પણ તેમની હિંમત ચાલી નહિ.

ગયાતીર્થમાં પ્રવેશ કરતાં નિમાધ પાંડિતે હાથ જોડી તે પુણ્ય ધામને પ્રણામ કર્યા. શ્રી નિમાર્ણનો પૂજ્ય માત્ર નિમાધએ લપલપાટ, થેકડા મારતા ચાલવું, મળક, મરકરીઓ કરવી વગેરે સર્વ છોડ્યું. બધાંજ કામો મંબીર ભાવથી કરવા મંડ્યાં. યાત્રામાં દરેક દેવ અને તીર્થ સ્થાનને તેઓ પ્રણામ કરતા.

ગયામાં જો જો તે કરતા તે સધળું શુન્યાવસ્થામાં કરતા. તેમનું મન વિચારમરત હતું. પિતૃઆદ્ધ કર્યા પછી બ્રહ્મકુલમાં સ્નાન કર્યું. ત્યાંથી ચક્રવેદમાં આવી શ્રીપાદપદ્મનું દર્શન કરવા આજ્યા. આ સ્થાને ગયાસુરના મસ્તક ઉપર શ્રીકૃષ્ણે પોતાનો પગ મૂક્યો હતો તેવું ચિહ્ન છે. બ્રાહ્મણો આ ચિહ્નની સ્તુતિ કરે છે. તે કહે છે “સાંભળો, સાંભળો, જૂઓ, શ્રી ભગવાનના પગનું ચિહ્ન ! હજારો વર્ષ સુધી તપશ્ચર્યા કરવાથી પણ એમના પગના નખરૂંપી ચંદ્રમાંથી નીકળતા કીરણનું દર્શન થઈ શકતું નથી ! એમની કૃપા જૂઓ ! આદા, એ કેવા કશ્ણુ-મય છે ! જૂઓ, એજ શ્રીપદકમલમાંથી શ્રીગંગાજી ઉત્પન્ન થયા છે; એજ પાદપદ્મને લીધે શ્રી મહાદેવજી ઉન્મત્ત રહે છે. ”

અનન્તકોટિ બ્રહ્માણ્ડાધીશ શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનના પાદપદ્મનું ચિહ્ન જોવારૂં પ્રભુ સ્તબ્ધ થઈ ગયા.

તેમની સન્મુખ પાદચિહ્ન આવી રહ્યું હતું. સેંકડો માણસો તેનાપર પુણ્ય ચકાવતાં હતાં અને સેંકડો બીજી વસ્તુઓ અપર્ણ કરતાં હતાં. સેંકડો હંમેશને માટે તેને પોતાનું આત્મસમર્પણ કરતા હતા, અને હજારો મનુષ્ય એ સત્ય પ્રભુ અને તેની અનહદ કૃપાની સ્તુતિ ગાતા હતા.

શ્રી નિમાધએ પાદચિહ્નનાં દર્શન કર્યાં અને તેમની દૃષ્ટિ તેમાંજ ચોંટી રહી, તે એક મૂર્તિની પેઠે સ્થિર ઊભા રહ્યા. પાદચિહ્નની પૂજામાં રોકાયેલા અન્યેક માણસનું ધ્યાન તેમના પ્રતિ જોવાયું. સુંદર ભરાવવાળાં અવયવ, તેજસ્વી કાન્તિ, અને કમલની પાંખડી જેવાં સુંદર તેજસ્વી નેત્રાવાળા તેવીજ વર્ષના યુવાનને જોઈ સર્વ લોક આશ્ચર્ય પામતા હતા. જૌરહરિ તો નિશ્ચય અંગથી સ્થીર દૃષ્ટિ રાખી પાદચિહ્ન જોઈ રહ્યા હતા. લોકો તેમને નિહાળી નિહાળીને જોતા હતા, એવું એમને લાગ ન હતું. એક પૂછ્યું “એ કોણ રાજકુમાર છે ? ” બીજે બોલ્યો “એતો રૂપધારી કોણ દેવ છે ! ” ત્રીજે “કહ્યું એતો શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન પોતેજ છે ! ! ”

નિમાષ તો શ્રી કૃષ્ણ પરમાત્માનું પાદચિન્ન જોષ એકામ શક્તિ થઇ ગયા હુ હતા. ત્યાં બીજાં માણસો છે તેવું એમને જાન ન હતું. દર્શન કરતાં કરતાં તેમના બંને હોઠ કંપવા લાગ્યા. નેત્રોમાં જળ આવવા માંડ્યું. આંસુ ખાળવા પ્રયત્ન કર્યો પણ તે ખાળ્યાં ખળ્યાં નહિ. નિમાષ પંડિતની વિશાલ આંખો આંસુથી ભરાઇ ગઇ, આંસુ ટપકવા લાગ્યાં. જેમ જેમ તેમના અંતરના પ્રેમાવેશ વધતો ગયો, તેમ તેમ આંસુ વધવા લાગ્યાં અને પછી પ્રેમના આવેશથી તેમની આંખોમાંથી ચોધારે આંસુ વહેવા લાગ્યાં. આંસુની ધારાઓ એટલી બધી તો વધવા માંડી કે તેના રેલા જાતીપર વહેવા લાગ્યા. આંટોલું વચ્ચે અને જનોઇ પગાળ્યાં. પહેરેલા ધાતીયાપર આંસુ પહોંચ્યાં. આ વિચિત્ર ખનાવ જોતા. લોકો તો ચૂપ થઇ ગયા, અને ઇશ્વરમાં મગ્ન થઇ ગયેલી નિમાષની દેવમૂર્તિને ધારી ધારીને જોવામાં લાગ્યા.

શ્રીનિમાષની આંખમાંથી વહેતી આંસુની ધારા જોઇને પછુ એમાં નવાઇ લાગી; પણ તેમાં નવાઇ જેવું કંઇજ ન હતું. નિમાષચંદ્રના મુખપર પ્રસન્નતાની છાયા હતી, ગળામાંથી અવાજ નિકળતો નહતો. આંસુતો સરળપણે સહજ સ્વભાવે નિકળતાં હતાં. માત્ર એક જરાજરા કંપતા હતા. પણ તેમના દેખાવડા મોડા ઉપર દેવી આનંદ ઝળકી રહ્યા હતા. આંસુ તો આનંદના આધાર જણાવતાં હતાં. નિમાષનું મુખચંદ્ર એ સમયે વધારે પ્રકુલ થયું હતું. જોનારાઓ આંખના પલકારા પણ બંધ કરીને નિમાષના સૌન્દર્યનું પાન કરતા હતા. દેટલીકવાર પછી નિમાષ થોડી થોડી શુદ્ધિમાં આવ્યા. તેમનાં અવયવો શિથિલ દેખાયાં. બધા અવયવો જરા જરા કંપવા લાગ્યાં. આ જોઇને પ્રયેકના અંતઃકરણમાં ભવ્ય અને પુણ્યભાવ પ્રકટયો. ઇશ્વરપુરિ એ સમયે ઇશ્વરેચ્છાથી મયાધામ દર્શન કરવા આગ્યા હતા, તે ત્યાંજ હતા. નિમાષ પંડિત અજાન અવસ્થામાં પડવાની તૈયારીમાં હતા, તેમને ઇશ્વરપુરિએ પકડી લીધા.

શ્રી નિમાર્દની આંખમાં
આનન્દનાં અશ્રુની
ધારાઓ.

શ્રી નિમાર્દ
ઈશ્વરપુરીની
સ્તુતિ કરી.

ઇશ્વરપુરિના સ્પર્શથી શ્રીનિમાષને અર્ધ શુદ્ધિ આવી. તેમને ધીમે ધીમે જગતનું જાન થવા લાગ્યું. પાસે જુઓ છે તો ઇશ્વર-પુરી ! ઇશ્વરપુરીને દંડવત કરવા જતા હતા એટલામાં ઇશ્વર-પુરીએ તેમને—પોતાના હૃદય સાથે આંખા. એ સમયે બંને જજી એકઠાને કંઈ વળગીને અત્યંત પ્રેમથી મળ્યા. અને બંને જજીની આંખમાં આનંદનાં જળ ઉભરાયાં.

હુ નિરાહાર ઇશ્વરના પૂજકોને પોતાની ભક્તિ દેહ કરવાના આવા અમહત્વ લાભો મળતા નથી.

● નેત્રોમાં જળ દુઃખથી અથવા સુખથી આવે છે. દુઃખના અશ્રુથી મુખપર ખિન્નતા આવે છે. પરંતુ હંદ્રિયાના સુખથી, અત્યાનંદથી અથવા ભક્તિની વૃત્તિથી આવેલા આંસુ કોઈ પણ પ્રકારની ખિન્નતા લાવતાં નથી. અને તેથી મુખ દેવીસુંદરતાવાળું બને છે. વૈષ્ણવોના મત પ્રમાણે કોઈ પણ કારણથી આવેલાં અશ્રુ હૃદય શુદ્ધ કરી પવિત્ર કરે છે. અને એ ઇશ્વરે મનુષ્યને આપેલું મોટામાં મોટું વરદાન છે. ભક્તિની વૃત્તિથી વહેલાં અશ્રુ તો મનુષ્યની અંદર જે દેવતાઓ છે, તેમને સતેજ બતાવે છે.

શ્રી વિશ્વવંદ્ય સ્મારક-શ્રીભક્ત દ્વિતીય કિરણવલી.

શ્રી નિમાધ પંડિત ધૈર્વ લાવી યોધ્યા “ આજ મારી ગણમાત્રા પૂર્ણ થઇ; આજ મારો જન્મ સફળ થયો, આજ હું શ્રી કૃષ્ણને દાસ થયો, કેમકે આજ આપના અમૃત્ય ચરણનું દર્શન થયું. આપની મુલાકાત થઇ તેથી હું પોતાને ભાગ્યશાલી માનું છું; આવા પવિત્રમાં પવિત્ર દેવાસભ્યો પણ આપના જેવા સાધુઓ અને ભક્તોના નિવાસને લીધે અધિક પવિત્ર થાય છે. મારી આંખો આજ ઉઘરી છે, અને મને સમજાય છે કે આજ સુધી હું નારિતકતાના કીચકમાં અટકી હતો હતો. આપ અને ઇશ્વરના ભક્તો મારો ઉદ્ધાર કરશે. એમ હું માનું છું. ઇશ્વર પોતાની અનુકંપા સાધુ પુરુષોદ્ધારા મારા જેવા પાતકીઓ ઉપર દેખાડે છે ગૌરવાભી । ભવસાગરમાં પડી હું ગોતા ખાયા કરું છું. મારો ઉદ્ધાર કરો । આ મારો દેહ મેં આપના ચરણકમલમાં સમર્પણ કર્યો છે, હું આપને સરજો આવું છું. આપ મારા ઉપર એવી શુભ દષ્ટિ કરો કે જેથી હું શ્રી કૃષ્ણના પ્રેમરૂપી અમૃતનું પાન કરી શકું. હું આર્તના કરું છું કે મારા ઉપર કૃપા કરો, અને આ સંસારમાં મનુષ્યનો મુખ્ય ઉદ્દેશ શ્રી કૃષ્ણપ્રતિ રાખના પ્રેમની ઝાંખી કરવી એ છે, તે ઝાંખી માત્ર મને કરાવો ।

ઇશ્વરપુરીને શ્રી નિમાધ કરતાં કંઈ યોધી અસર થઈ ન હતી. તેઓ યોધ્યા “પંડિતજી । જે કાંઈ નહિયામાં આપતું મેં પ્રથમ દર્શન કર્યું છે, ત્યારથીજ આપે મારા હૃદયમાં પ્રવેશ કર્યો છે, અને હજી સુધી આપે તેમાં મુખ્ય સ્થાન કરેલું છે. હું રાધાકૃષ્ણની ભક્તિ કરું છું, પરંતુ ત્યારે હું તેમનું પ્યાન ધરું છું ત્યારે ત્યારે તેમને નહિ

**ઈશ્વરપુરીએ શ્રી
ગૌરાજ પ્રમુખી
સ્તુતિ કરી.**

પણ આપનેજ માત્ર મારા હૃદયમાં જોઈ છું. મને તમારા દર્શનથી શ્રીકૃષ્ણના દર્શનજેવું સુખ મળતું હતું. તે સમયથીજ હું તમારું દર્શન કરતો રહ્યો છું અને વાંચિત સુખ ભોગવું છું. હું મારે પોતાને વશ નથી; હું આપનેજ આધીન છું. મને ખાતરી થઇ છે કે આપ મારા વલ્લભ પ્રેમી છો; આપે આ પૃથ્વિ-

પરનાં આપનાં પ્રાણીઓ ઉપર કૃપા કરી, તેમને અક્ષયસુખ આપવાને અર્થે અવતાર ધારણ કર્યા છે; અને આપના કાર્યમાં મને જે એક સાધન બનાવવાની આપની ઇચ્છા હોય તો તેમ કરો ! તથાસ્તુ. જે જે કરવાની આપ મને આજ્ઞા કરશે તે તે ખરા અંતઃકરણથી કરવાને હું બંધાયેલો છું.”

તેઓ છૂટા પડ્યા. શ્રી નિમાધ ત્યાંથી નિકળી નિવાસસ્થાનપર આવ્યા અને ભોજન તૈયાર કરવા માંડ્યું. ઇશ્વરપુરી શ્રી નિમાધથી દૂર રહી શક્યા નહિ, તેથી ભોજન કરવા શ્રી નિમાધ બેસતા હતા, તે સમયે તે ત્યાં આવી પહોંચ્યા. શ્રી ગૌરહરિએ ધણો આનંદ પામી તેમની સેવા કરી. ઇશ્વરપુરી હસીને કહેવા લાગ્યા, “આપની રસોઇ થઈ અને હું પણ ભૂખ્યો થઈ આપની પાસે આવ્યો; ખરેખર મારું મોટું ભાગ્ય છે.” શ્રી નિમાધ પંડિતે કહ્યું: “રસોઇ થઈ ગઈ છે, આપ કૃપા કરી ભોજન કરો. હું મારે સાથે બીજું બનાવી લઇશ.” શ્રી નિમાધ પોતે ભૂખ્યા હશે એમ ધરી ઇશ્વરપુરીએ કહ્યું: “ હું જમીશ તો આપને પુનઃ ધણો શ્રમ પડશે. આપે જે બનાવ્યું છે તે ચાલો

**અતિથિ અને
મંત્રદીક્ષા.**

કું અને તમે અને જન્મ વહેતીને જમીએ. શ્રી નિમાધપંડિતે આ વાતો સાંભળી ન સાંભળી કરી; પણ આમદૂર્વકે બધી રસાધ તેમણે ઇશ્વરપુરીએ જમાડી દીધી. જમાડ્યા પછી ઇશ્વરપુરીને ચંદન કર્યું, પુષ્પમાળા પહેરાવી, પછી પોતે રસાધ કરી અને જમ્યા. એક દિવસ શુભ મુહૂર્તે જ્યેષ્ઠ ઇશ્વરપુરીએ શ્રી નિમાધપંડિતને ગુરુમંત્ર દીક્ષા આપી. તેના સાર " આ ગોપીજનવલ્લભાયનમઃ " ગોપીજનના વલ્લભને નમસ્કાર, એવો હતો. પછી શ્રી નિમાધપંડિતને તેમણે આલિંગન કર્યું. તેઓએ એકબીજાને કંઈ વળગી આનંદાશુ વહેવડાવ્યાં. ઇશ્વરપુરી માધવેન્દ્રપુરીના શિષ્ય હતા. અને શ્રી માધવેન્દ્રપુરીએ જે બીજાકે રાખ્યું હતું તે બીજામાંથી ઘટાદાર સુંદર વક્ષ થયું. આ વક્ષ તે શ્રી ગૌરાજી દેવ છે.

ઇશ્વરપુરી સાથે શ્રી ગૌરાજી ચંદ્રનો આ હેતુએ જ મેળાપ હતો. તે ક્યાં ચાલ્યા ગયા, કેમ ચાલ્યા ગયા, શ્રી ગૌરાજી તેમને કેમ જવા દીધા. એ સર્વ વૃત્તાન્ત ગુપ્ત છે, એ કોઈ જાણી શક્યું નથી. ઇશ્વરપુરીએ શ્રીનિમાધ પંડિતને નવલીપમાં દીધા હતા, ત્યારે અલૌકિક આનંદ એમના મનમાં અનુભવ્યો હતો. આ આનંદ સાથી થયો હતો તે તે વિચારતા હતા. જ્યારે ગયામાં ફરીવાર ઇશ્વરપુરીએ મળ્યા, ત્યારે તેમના મનને સદેહ દૂર થઈ ગયો. શ્રી નિમાધ કહેતા હતા, એ તેમણે જાણ્યું. શ્રી નિમાધ પૂર્ણાચર્ય છે. પૂર્ણાચર્ય સનાતને પોતાની પાસેથી મંત્ર લીધા એ લીલાથી તે ધણા આશ્ચર્ય પામ્યા અને પૂર્ણ કામ થયા. આ પરમાનંદ લાભની સાથે સાથે એક દુઃખનું કારણ ઉત્પન્ન થયું. તે એ કે શ્રી ગૌરાજી હવે એમને ગુરુ માની પ્રણામ કરવા લાગ્યા; શ્રી ગૌરાજી પોતાના ગુરુને પ્રણામ કરવા જ્યેષ્ઠ, નહિ કરે તો મોટો અનાચાર થાય, જે તેઓ કદી પણ કરે એમ ન હતું.

ઇશ્વરપુરી પણ તેમને સાક્ષાત્ ભગવાન જાણી ચૂક્યા એટલે તેમને પ્રણામ શી રીતે કરવા દે! એમાંથી કોઈ પણ પ્રણામ નહિ કરવા દે. શ્રી ગૌરાજીની પાસેથી ઇશ્વરપુરી ગયા પણ જતાં જતાં ગૌરાજીને મધુર રૂપ હૃદયમાં ધર્યું અને હેવટના છુટા પડ્યા.

શ્રી નિમાધ પોતાની પાછળ પ્રિય અને અપ્રિય સર્વ મૂકીને ચાલ્યા હતા. પોતે એક પવિત્ર તીર્થમાં જાય છે એ કલ્પનાએ જ તેમના વિચારો તદ્દન બિન્ન દિશામાં વાળ્યા હતા. તેમના તારથી આત્મા ઉપર લાભ કારક અસર થઈ હતી. તેમણે બહિષ્કાર પૂર્ણ અંતઃકરણથી બંને હરત જોડી ગયાછતાં પ્રવેશ કર્યો હતો. અને ગયાછતાં પાદપદ્મના

* મંત્ર દીક્ષાની ક્રિયાનું મૂળ તાત્ત્વિક છે. ગુરુ એવા અથવા શિષ્યના હાતમાં કેટલાક ગુહ રાખેલાં હોય છે અને બીજા અવસ્થાની ક્રિયાઓ કેમ કરવી તે પણ સમજાવે છે. જો પુણ્ય કાવચી પરમેશ્વરનાં ભૂદાં ભૂદાં નામોનો ઉચ્ચાર કરવામાં આવે છે તો તેથી આત્મા શુદ્ધ થાય છે.

જે ગુરુ સમર્થ હોય છે તે પોતાના ચેલા અથવા શિષ્યને દિવ્ય સત્તાનો આવિર્ભાવ કરાવે છે.

દર્શનથી તો તેમની પ્રકૃતિ તદ્દન બદલાઈ ગઈ, અશ્રુધારાવડે તેમનું હૃદય નમ્ર અને વિકસિત થયું, તેમાં પુરીએ દિવ્યસત્તા આરોપી, આથી નિમાધનો તો પુનર્જન્મ થયો હોય એવું થયું.

તેમના હૃદયમાં ચાલતા મહાન વૃત્તિતરંગોથી અંતઃકરણ કંપનું હતું. તેમાં દિન પર દિન ભક્તિ વધવા લાગી, તેથી શ્રી નિમાધ પંડિતે વાક્યાતુર્થ છોડી દીધું-બાલચેષ્ટા છોડી દીધી. કાષ્ઠ કાષ્ઠ વાર જીવું મુખ કરી પલકારા માર્યા વગર આકાશલાણી ટગર ટગર જોયા કરતા. કાષ્ઠ કાષ્ઠ વાર પોતાના મન સાથેજ વાતચિત કર્યા કરતા, કાષ્ઠ કાષ્ઠવાર એકાન્તમાં બેઠા બેઠા કોણે જાણે શાએ વિચાર કરી રહ્યાં કરતા, તેમના સોખમીઓ તેમને બાન સમજી શકતા ન હતા. પૂછવાની પણ કોઈની હિંમત ચાલતી નહિ, તેમ પૂછવાથી કંઈ ઉત્તર મળતો નહિ. તે એમ ધારતા કે શ્રી ગૌરચંદ્રના હૃદયમાં કાષ્ઠ પ્રમલ તરંગ ઊઠે છે ત્યારે તેઓ આવી ચેષ્ટાઓ કરે છે.

કાષ્ઠ કાષ્ઠ વાર તે ખુબ ભક્તિના આવેશમાં જણાતા, કાષ્ઠ કાષ્ઠવાર આનુબાળુ શું થાય છે તેનું તેમને બાન પણ રહેતું નહિ, છતાં ઉઘાડી આંખે કાષ્ઠ વસ્તુને નિહાળતા હોય એમ જણાતા; કાષ્ઠ કાષ્ઠવાર બધે નયને ધ્યાનાવસ્થામાં દેખાતા, કાષ્ઠ કાષ્ઠવાર તે જોયે જોતા અને સ્વર્ગમાંથી કોઈના આવવાની રાહ જોતાજ હોય એમ લાગતા; કાષ્ઠ કાષ્ઠવાર જેની રાહ જોતા હતા તે મળ્યા હોય એમ જણાતા, અને તેમની મુખમુદ્રા આનંદથી પ્રકાશતી. આ અદૃશ્ય પુરુષ સાથે તે કાંઈ ધીમેથી બોલતા, પણ તે શું કહેતા તે કાષ્ઠ પણ મનુષ્ય જાણી શકતું નહિ. કાષ્ઠ કાષ્ઠવાર ઉંડાણમાં ગરક થઈ જઈ બેઠેલા હોય એટલામાં આંખમાંથી લાલપર આંસુ ટપકતાં; તે વખતે મોંની જે આકૃતિ થતી તેપરથી તેમના હૃદય ને જે વેદના થતી તે સ્પષ્ટ જણાઈ આવતી, પરંતુ તે કયા પ્રકારની વેદના છે તે તે કાષ્ઠને જણાવતા નહિ. ખરેખર તે પોતાની લાગણીઓ ખીજી કાષ્ઠને જણાવવા દેતા નહિ. અને જો કાષ્ઠ તેમની લાગણીઓ જણાવવા પ્રયત્ન કરતું તો તેથી તેમને ક્ષોભ થતો. તે હમેશાં શૂન્ય જેવા રહેતા. સંસારનાં સુખોની લાલસા તદ્દન જતી રહી હતી. તેમના મોંપર સદા ઉદાસીનતા જણાતી. આ સર્વથી પાસે રહેનારનાં અંતઃકરણમાં ધણી લાગણી પ્રકટતી.

એક દિવસ ગૌરચંદ્ર એકાન્ત સ્થાનમાં બેઠા બેઠા શુરુએ આપેલો મન્ત્રગ્ન્ય કરતા હતા, એટલામાં “ કૃષ્ણ, મારા કૃષ્ણ, મારા પિતા, ક્યાં છો ? ” એ પ્રમાણે તે બોલતા હતા. સાથે રહેનારોએ પાસે જઈ જોયું તો તે પૃથ્વીપર મગ્ન ખાઈને પડેલા હતા. બધા ચિંતાતુર બની તેમની સેવા કરવા લાગ્યા. થોડીવારમાં તેઓ શુદ્ધિમાં આવ્યા, પરંતુ તે શાન્ત થયા નહિ. શ્રી ગૌરચંદ્ર શુદ્ધિમાં આવી બેઠા તો ખરા પરંતુ તેમનું શરીર પર-

વશ થઈ પાછું બેઠા ખાઈ પૃથ્વીપર પડ્યું અને મોટાભાઈે રોવા લાગ્યા અને બોલવા લાગ્યા, “ કૃષ્ણ ! મારા કૃષ્ણ ! પ્રાણ ! મારા પિતા ! જીવન ! હું તારા સિવાય હવે જીવન ટકાવી શકતો નથી. આજપર્યંત તારા વિના રહેવા મેં યત્ન કર્યો છે; પરંતુ

શ્રી નિર્માઈ મગવાનની

કૃષ્ણભક્તિ.

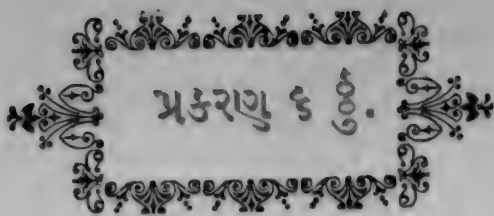
હવે વધુ સમય તેમ કરીશું એમ નથી. હું ધણી કષ્ટથી વૈર્થ રાખતો હતો પણ હવે તેમ રાખી શકતો નથી. હવે તું મારાથી છોડો ન રહીશ. તારા બાલકનો પ્રાણ બચાવ. તું દયામય છે, તું પોતાનું દર્શન આપીને મારા પ્રાણની રક્ષા કર ! હું તારા વિના ત્રિભુવન

અધિકારમય જોઈ હું; ” એમ યોલતા યોલતા તે પાછા પૃથ્વીપર પડ્યા. પાસેનાં માણસો સમજાવવા લાગ્યાં પણ સાંભળે છે કોણ ? થોડીવાર પુનઃ શુદ્ધિમાં આવી હૃદયભેદક સ્વર-થી તેમણે રુદન પાછું શરૂ કર્યું. “ મારા પ્રભુ ! મારા ઈશ્વર ! તારા વિનાનું જગત શુદ્ધ અરણ્ય-ઘોર જંગલ છે ! ”

શ્રીનિમાઈ હવે પહેલાંના નિમાઈ ન હતા. સ્વાભાવિક રીતે તેમના સાથીઓએ તેમને આશ્વાસન આપવા પ્રયત્ન કર્યો. તેમને પોતાને પણ શોકની છાયાએ ઘેર્યા. શ્રીનિમાઈનું કરુણ રુદન, શોકમય મુખ, આર્ત સ્વર, આંખની અશ્રુધારા એ સર્વ જોઈને પાસેના લોકોની આંખમાંથી પણ આસુ વહેવા માંડ્યાં. આ દેખાવ જોઈ વજ્ર જેવાં હૈયાં પણ પી-ગળવા લાગ્યાં.

અંતે કંઈક શાન્ત થઈ શ્રીગૌરાચંદ્રે પોતાના અનુયાયીઓને કહ્યું, “ એકદમ વૃંદાવન શ્રી નિમાઈની વૃંદા- તરફ જવાને મારે તમારી આજ્ઞા લેવી જોઈએ, જ્યાં સુધી મેં બન જવાની વૃત્તિ. શ્રીકૃષ્ણનું દર્શન કર્યું નથી ત્યાં સુધી હું નવદીપ પાછો જઈ શકતો નથી, પ્રભુ મને વૃંદાવનમાં મળશેજ. મારા હૃદયમાં એક ખાલી સ્થાન છે, અને શ્રીકૃષ્ણ સિવાય અન્ય કોઈથી તે પૂરી થકાય એમ નથી. તમે સર્વ ઘેર જાઓ, હું હમણાં ઘેર આવવાનો નથી. તમે સર્વ મારી માતાનું સાન્નિધ્ય કરજો અને કહેજો કે નિમાઈ કૃષ્ણનાં દર્શન કરવા વૃંદાવન ગયો છે અને પાછા ન આવવા માટે; તેની ક્ષમા અપાવજો. હું હવે કંઈ સ્વતંત્ર રહ્યો નથી; શ્રીકૃષ્ણ મને દૂર લાઇ જાય છે. ખરેખર તેના વિના હું જીવન ધારી શકતો નથી. મારા મિત્રો ! જો તમને મારાપર પ્રેમ હોય તો મને અટકાવશો નહિ. ” એટલું કહીને શ્રીનિમાઈ ઉન્મત્તની પેઠે વૃંદાવન જવાને ઊઠ્યા ! બધા લોકોએ તેમને પકડીને રોકી રાખ્યા, અને કેવળ શારીરિક બળથીજ તેઓ તેમને સ્થાન પર રાખવાને સક્ષમ થયા. અંદ્રશેખર અને નિમાઈ પંડિતના બીજા શિષ્યો મોટી વિપત્તિમાં આવી પડ્યા. શયીમાતાએ પોતાના પુત્ર તેમને સોંપ્યા હતા, અને એવી કળકલાત કરાવી હતી કે શ્રીગૌરાજને પાછા નહિયા લાવવા. શ્રીનિમાઈ કોઈનું માને એમ નહતા. તોપણ અંતરમાંની કોઈ સત્તાના પ્રેર્યા પોતાના મિત્રો સાથે પાછા ફરવાનું શ્રીનિમાઈને મન થયું. વધારે ઝડપથી મુસાફરી કરતાં તેઓ થોડા સમયમાં પોપ માસ આખરમાં ગયાથી નવદી-પમાં આવી પહોંચ્યા. શ્રીનિમાઈ આખે રસ્તે શુન્યાવસ્થામાંજ હતા.

નદિયામાં પુનરાગમન.

ईश्वरपुरी गया में जानै कैसा मन्त्र बताया ।

मेरो चतुर निर्माई तबसे पागलसो बनायो ॥

(શ્રી અભિયનિમાધ્યરિત.)

નદિયામાં સમાચાર ફરી વળ્યા કે શ્રી નિમાધ ઘેર આવે છે. તેમના આગમનની વાત સાંભળી ગામના લોક સાંભેયું કરી સામા લેવા ગયા. આ શુભ સમાચાર શાસ્ત્રીમાતાને મળતાંજ તેતો આનંદમાં પોતાનું બાન બૂલી બહાર ચાલ્યા આવ્યા અને વિશ્વપ્રિયા પણ પોતાના પતિનાં દર્શનની ઇચ્છાથી લગ્ન સાથે કમાડની યાત્રામાં જીભારી

જેવા લાગ્યાં.

શ્રી ગૌરચંદ્રે માતાને ખડકીના દાર આગળ જોયાં કે તેમના બંને ચરણને સ્પર્શી પ્રણામ કર્યો. શાસ્ત્રીમાતા દીકરાને જોઇ આનંદનાં આસુ પાડવા લાગ્યાં. તે એક અક્ષર પણ જોલી શક્યાં નહિ. તેમના આવવાની વાર્તા આખા નવદ્વીપમાં પ્રસરી ગઈ; શાન્તનુ મિત્ર તથા તેમની પત્ની તે સમાચાર સાંભળી મોટો હર્ષ પામ્યાં. શ્રી ગૌરચંદ્ર ધરમાં આવ્યા. પાટોશીઆ, મિત્રો, રનેહી સંબંધીઆ અને શિષ્યો તેમને અભિનંદન આપવા આવ્યા. સર્વ લોકોએ જોયું કે પહેલાના સ્વભાવનું એક પણ ચિહ્ન હવે રહ્યું નથી. તદ્દન રેશ્મર થઇ ગયો છે અને તે આગળખાય પણ નહિ એવા થઇ ગયા છે. પૂર્વનો ઉદ્ધત સ્વભાવ જતો રહ્યો છે. આનંદી મુખમુદ્રા પર ઉદાસીનતા છવાઇ

बदलायला श्री गोर-

झनी स्थिति.

છે. ધાંધળીઆ સ્વભાવને બદલે શાન્ત પ્રસરી છે અને તે જગતમાં સૌથી નમ્રમાં નમ્ર થઇ ગયા છે. જાણે વિનયના સાક્ષાત અવતાર ન હોય ! તેમ સર્વને આધીન વર્તે છે. ઇતિ એવી તો બદલાઈ ગઈ છે કે મળવા આવનારનો તે અતિશય આભાર માને છે. તેઓ મન્દ મન્દ હસે છે. મુખ પર અંતરના કોઇ હિંદોગની છાયા પ્રકટે છે. મનમાં ખીજ વિચાર કરતા હોય તેવા કવચિત અર્થ વગરની વાત કરે છે. વાતચિતમાં ગિલકુલ મન નથી, છતાં ન છુટકે વાતચિત કરે છે. તેમના હૃદયમાં કોઇ મહાન ક્રિયા ચાલી રહી હતી, અને વારંવાર નેત્રોમાંથી સહજ સ્વભાવે પાણી વહેતું. તે અટકાવું અટકતું નહિ. એટલું છતાં તેમના શરીરમાંથી દિવ્ય તેજ બહાર નિકળતું હતું અને એમનું પ્રચંડ શરીર પૂર્વ કરતાં પણ વિશેષ રૂપાળું થયું હતું.

એ દેવ છે કે માણસ છે એવો પ્રશ્ન મનુષ્યોની વૃત્તિમાં વારંવાર ઊઠતો. કવિઓ કહે છે તે કરતાં વધારે દેવી તેજ તેમની આસપાસ રહેતું. તેઓ પોતાના વડિલોને બધા પૂજ્યભાવથી નમતા; અને પોતાના મિત્રોપ્રતિ અધિક મર્મદાશીલ રહેતા; પોતાની ઉત્તરતી પંડિતના મનુષ્યો સાથે તે મળતાવડા થયા હતા; અને પોતાના શિષ્યોપ્રતિ અત્યંત પ્રેમી હતા. નિમાષ પંડિતનો ભાવ તથા વિનય જોઇ સર્વ લોક વિરમ્ય પામ્યા. જે વડીલો હતા તે તેમને મનથી આશિર્વાદ દેવા લાગ્યા. વડીલો કે મિત્રોને કોઇને તેમને છોડીને જવું ગમતું નહિ. તેમની કાન્તિ તથા વર્તનના આકર્ષણથી જે જે તેમના સંબંધમાં આવતા તે તે સર્વ એમનાપર મોહિત થતા. માત્ર શયિમાતાને આ ફેરફારથી અસંતોષ પ્રકટયો હતો.

શ્રી નિમાર્ણની અસવચ્ચ સ્થિતિ.

તેમને એમ લાગ્યું કે તે કોઇક સત્તાને વશ છે, અને તેથી એમને ખીછ કોઇ વસ્તુ ગમતી નથી. શયિની ઇચ્છા હતી કે ખીજા જીવાનોની પેઠે મારા પુત્ર પણ સાંસારિક કાર્યમાં પ્રવૃત્તિ કરે અને નાના પ્રકારના સાંસારિક ભોગ ભોગવે. એના જેવા જવાન માણસે તો સ્વાદિષ્ટ ભોજન, જમવાં જોઇએ, સુંદર પોશાક પહેરવા જોઇએ અને શ્રી તથા મિત્રોની સંગતિમાં આનંદ ભોજવવો જોઇએ. એમને તો સંસારની કોઇપણ વસ્તુ કે મનુષ્યની પરવા ન હતી. તે સુનમુન રહેતા અને શયિમાતા સાથે વાત પણ કરતા ન હતા. કોઇ કોઇવાર માતાને એવી શંકા ઊઠતી કે ખરા નિમાષ તો મારી પાસેથી પલાયન કરી ગયા છે અને આ કોઇ ખીજા પુરુષે મારા પુત્રના શરીરમાં પ્રવેશ કરેલો છે. શ્રી નિમાષના પોતાના વર્તનમાં એવું કોઇજ ન હતું કે જેથી માતાને અધીક લાગે. ઉલટું માતાપર પુત્રનું વદાલ—ભાવ—વધું હતું. પણ હવે સદજ સ્વભાવેજ માતા પ્રથમના જેવી પુત્રપર સત્તા રાખી શકતાં ન હતાં તથા પ્રથમના જેવી છુટથી એમની સાથે વર્તી શકતાં નહતાં.

સન્ધ્યા સમયે શ્રી ગૌરાચંદ્ર પોતાના ત્રણ બન્ધુઓને પાસે બેસાડી તીર્થયાત્રાનું વૃત્તાન્ત કહેવા લાગ્યા. એ ત્રણ તે આ હતા. શ્રીમાન પંડિત, સદાશિવ કવિરાજ અને મુરારી ગુપ્ત; એ ત્રણે જણા ચોકમાં બેઠા હતા, ત્યારે શ્રી નિમાષએ ગયાજની યાત્રામાં જે ચમત્કારો જોયા હતા તેનું વર્ણન શરૂ કર્યું. તેમનો સ્વર હંમેશ સંગીત જેવો મધુર હતો અને તેમની સાધારણ ભાષા વિચાર અને કલ્પનાનાં તેજસ્વી અને પ્રતિભાવાળાં રત્નોની કવિતા જેવી હતી. તેમના સાથીઓ એક લક્ષથી તેમનું કહેવું સાંભળતા હતા. તીર્થકથા કહેતાં કહેતાં ગૌરાસુન્દર ગયાસુન્દરનું આખ્યાન કહેવા લાગ્યા. કહેતાં કહેતાં ગયાસુન્દરના મરતકપર શ્રી કૃષ્ણ ભગવાને પોતાનો પાદપદ્મ મૂક્યો. એ પાદપદ્મનું ચિહ્ન હજી સુધી ગયાધામમાં છે. તે શ્રી પાદપદ્મનું દર્શન કરવા હું ગયો; ત્યાં જોયું તો આશ્ચર્યો શ્રી પાદપદ્મનું મહાઅય વર્ણવી રહ્યા હતા. ત્યાં મંદીરના પૂનરીઓએ વિધિનિયન્તા શ્રી કૃષ્ણ-ભગવાનનું પાદચિન્હ મને બતાવ્યું, અને મેં તે શ્રી કૃષ્ણના પાદપદ્મપ્રતિ દષ્ટિ સ્થાપી. " એ બોલતાં બોલતાં શ્રી ગૌરાજી અઠાએક અટકી પડ્યા.

મુરારી ગુપ્ત વગેરેએ ચમત્કાર શ્રી ગૌરાસુન્દરના મુખ પ્રતિ દષ્ટિ કરી, તો તેમના નેત્રો

નિર્માઈ હંદાળમાં
હતરી પડયા

પક્ષકારા મારતાં ન હતાં. તેમના ડોળા રિધર થઈ ગયા હતા. મામ
છવ હંદાળમાં પડી ગયો હતો એમ ધારી તેઓ તેમને સાવધ
કરવા લાગ્યા, પરંતુ મૂંઝાં આવી ગઈ અને હમણાં પડશે
એમ તેમને લાગ્યું. ગૌરચંદ્રની દલા રાધા જેવીજ થઈ હતી. શ્રી
રાધિકાજી લલિતાજીને શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનની કથા કહેતાં હતાં; કહેતાં કહેતાં તે મુર્ચ્છિત થઈ
ગયડી પડ્યાં; ત્યારે લલિતાજીએ વ્યાકુલ થઈ વિશાખાને જુમ પાડવા માંડી, “વિશાખા !
જટ આવી જો તો ! આપણી શ્રી રાધિકાજીને શું થઈ ગયું ?” વિશાખાએ આવી શ્રી
રાધિકાજીને જોયાં અને પૂછવા માંડ્યું, “આ શું થયું ?” ત્યારે લલિતાજી કહ્યું—

હમણાં યેડી રે શ્રીકૃષ્ણનાં કરતી વખાણ,

કહેતી કહેતી રે ચૂપ રહી ન શુધસાન.

અપ્ર પ્રકારે શ્રી કૃષ્ણ ભગવાનની કથાના આરંભમાંજ શ્રી ગૌરચંદ્રના હૃદયમાં જે તરફ
જાણ્યો તેને બહાર નિકળવાનું સ્થાન ન મળવાથી બીતર ખૂસાવા લાગ્યો અને તેથી તે મુર્ચ્છિત
બની ગયા. જોતજોતામાં શ્રી નિમાઈ પહિંડત પૃથ્વિપર શયની પેઠે ગયડી પડ્યા !

સર્વને આ એક વિચિત્ર અનુભવ થયો. બધા વ્યાકુલ થઈ ગયા અને તેમની સંભાળ
મેલા લાગ્યા. મુરારી પોતે વેદ હતા એટલે શ્રી નિમાઈને પુનઃ શુદ્ધિમાં આણવા માટે તે
જાણ્યો હતો એટલા સર્વઉપાય તેણે અજમાવ્યા, શ્રી નિમાઈ શુદ્ધિમાં આવ્યા. ગમેતો

શ્રી નિર્માઈ સાવધ
થયા.

મુરારીના ઉપાયથી અથવા સહજ સ્વભાવે, પણ શ્રી નિમાઈ
પહિંડત પુનઃ શુદ્ધિમાં આવ્યા, યેઠા થયા અને યોજવાનો
ભારે પ્રયત્ન કર્યો, પરંતુ યોગી શક્યા નહિ, તેમણે નિઃશ્વાસ
નાખ્યો અને શ્રીકૃષ્ણ નામનો ઉચ્ચાર કરવાનો યત્ન કરતાં પુનઃ
પૃથ્વિપર પડ્યા. તેમના શોક સાથે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનને કંઈક સંબંધ છે એ સ્પષ્ટ જણાયું,
પણ યત્ન કરવા છતાં તે સાવધાન થઈ શક્યા નહિ. કૃષ્ણ કૃષ્ણ યોગતા તે રહન કરવા લાગ્યા
અને નેત્રોમાંથી ધણાં આંસુ વહેવા લાગ્યાં.

મુરારિ વગેરેએ શ્રી ગૌરાજી દેવનો આ સમયે જોવોભાવ દીઠો તેવો પૂર્વે તેમણે
કદી દીઠો ન હતો. મનુષ્યનાં નેત્રોમાંથી આટલું બધું જલ નિકળે
છે તે કાષ્ટએ પણ કદી આંખે દીઠું ન હતું તેમ કાને સાંભળ્યું
પણ ન હતું. તેમને વિવિધ પ્રકારના વિચારો આવવા લાગ્યા.
કાષ્ટ કહે એમને શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનનું દર્શન થયું હશે ? કાષ્ટ

પાસેનાં માણસોની
કલ્પનાઓ.

કાષ્ટતા ધીરે ધીરે બીજાના કાનમાં કહેવા લાગ્યા કે ત્રણ મહિના પહેલું શું કાષ્ટ કહી
શકતું હતું કે અત્યંત તર્કશીલ અને ઉદત સ્વભાવના નિમાઈ પહિંડત આવા ચુસ્ત ભક્ત
થઈ જશે !

ધણા ધણા ગ્રમથી શ્રી નિમાઈ પહિંડતને શાન્ત કર્યા. આખરે થોડાક શબ્દો તે એવા
અર્થના બોલ્યા કે મારા જીવનનો મહા શોક મારા હૃદયમાં એક
શરની માફક ચોંટી રહ્યો છે, અને વિશેષ સ્પષ્ટ શબ્દો નહિ બો-
લી શકાયાથી આંગળીથી પોતાનું હૃદય દેખાડ્યું. શ્રી ગૌરચંદ્ર
થોડીવાર પછી ગદ્ગદ કંઠે બોલ્યા કે, “ભાઈઓ ! તમે સર્વ

નિર્માઈ શુભાંબરને ત્યાં
સ્વૂલાસો કરશે.

મારા પરમ મિત્ર છે; હું મારા મનની વ્યથા બીજા કોને કહીશ ? તમે સર્વ કાલે સવારે શુક્રાચર બ્રહ્મચારીને ઘેર આવજો, હું પણ ત્યાં આવીશ અને મારી સર્વ કથા તમને સંભળાવીશ." શુક્રાચરનું ઘર મંગાલતટપર આવેલું હતું અને તે રાત્રી માતાના ધરથી બહુ દૂર ન હતું. મુરારિ ગુપ્ત વગેરે આ સુચના સ્વીકારી પોતપોતાને ઘેર ગયા, અને શ્રી ગૌરાચર પણ પોતાના અંતઃપુરમાં ગયા.

શ્રીપાદચિન્મય ત્રિવે બોલવા જતાં શ્રીનિમાધને મૂંઝાં આવી હતી, કેમકે સર્વ શક્તિ-માન ઇશ્વરના પાદચિન્મયના વિચારથી તેમના હૃદયમાં વ્યાકુલતા આવી હતી. મનુષ્યો ધણીવાર વૃત્તિને આધીન બની જાય છે; શ્રીનિમાધ જ્યારે જ્યારે મૂંઝાં ખાઈ પડતા ત્યારે ત્યારે તે મૃત્યુવશ થયલા હોય એવા દેખાતા. ઠાઈ પણ મનુષ્યની આંખમાંથી વરસાદની પેઠે જળીન બીંજાય એટલાં આંસુ નીકળે ! નિઃશંક ભક્તિ એ મલવાન વૃત્તિ છે; પરંતુ બીજા સર્વ વૃત્તિઓ જે મનુષ્યહૃદયપર સત્તા ચલાવે છે તે કરતાં એ વિશેષ શક્તિવાળી હોઈ શકે ? ઇશ્વરપ્રતિ આટલું બધું આકર્ષણ થવું એ મનુષ્યને સંભવિત છે શ્રી નિમાધની લાગણીઓ જોઈને એ ત્રણ જણને ઇશ્વરના અસ્તિત્વ વિષયે ખાત્રો થઈ કેમકે માત્ર શન્ય મનુષ્યમાં કદી આવી જોડી લાગણી ઉત્પન્ન કરી શકે નહિ. તેમને વધારામાં સમજાયું કે શ્રી નિમાધએ દર્શાવી છે એવી ભક્તિવડે આકર્ષવાને ઇશ્વર અધાયલાજ છે !

રાત્રીમાં શ્રી નિમાધને બાવ જોઈને કંઈક ચિન્તા કરવા લાગ્યાં, કેમકે તેમની આત્મી અવસ્થા થઈ જવાતું તે કંઈ પણ કારણ જાણી શક્યાં નહિ.

રાત્ર પડી એટલે શ્રી નિમાધ પોતાના શયનગૃહમાં ગયા. વિષ્ણુપ્રિયા પાછળથી તરતજ હાથમાં પુષ્પ અને સુગંધી લાઈ પોતાના સ્વામીને મળવા આગ્યાં.

આટલી વાર સુધી શ્રી નિમાધએ મહા પ્રયત્ન પોતાની વૃત્તિઓ રોકી રાખી હતી. પ્રિયાની સાથે એક બે વાત કહેતાં કહેતાં કષ્ઠ રુંધાઈ ગયો. અત્યાર સુધી બહારના લોકો સાથે વાતચીત કરતા ત્યારે કંઈક ધૈર્ય રહ્યું હતું, પરંતુ હવે પ્રિયાની પાસે આવ્યા એટલે તે ધૈર્યના બંધ તૂટી ગયો. તે પોતાનાં અત્યુ વધારે વાર ખાળી શક્યા નહિ, અને તે તેમના ગાલપર થઈને નીચે શાન્ત રીતે વહેવા લાગ્યાં. અને માથું નીચું કરી તેમણે અંતઃપુર રૂદન કરવા માંડ્યું.

શ્રીનિમાધ મન રૂદન જોઈ દામલ બને છે. બલવાન પુરુષનું રૂદન જોઈ કુર્બાન સ્ત્રીના મનમાં મોટો ધ્રા લાગે છે, ત્યારે જે પોતાનો સ્વામીજ રૂદન કરતો હોય તો સ્ત્રીને ઠેવું લાગે તેની કલ્પના કરે ! એ વર્ણન થઈ શકે એમ નથી. વળી સ્વામી શા માટે રૂદન કરે છે ? એમને શું દુઃખ છે અને તે કયા પ્રકારથી શાન્ત થશે ? શ્રીમંતની પુત્રી વિષ્ણુપ્રિયાને આમાંનું કંઈજ માલમ ન હતું. એ રંક બાલાની વૃત્તિનું વર્ણન કરી શકાય તેમ નથી. વાંચકો તમેજ તેની કલ્પના કરો ! પ્રિયા ત્રણ માસ ઉપરાંત બહાર રહી આવેલા પોતાના સ્વામીનું

શ્રીનિમાધના વિકલ સ્થિતિ.

આમાંનું કંઈજ માલમ ન હતું. એ રંક બાલાની વૃત્તિનું વર્ણન કરી શકાય તેમ નથી. વાંચકો તમેજ તેની કલ્પના કરો ! પ્રિયા ત્રણ માસ ઉપરાંત બહાર રહી આવેલા પોતાના સ્વામીનું

સ્વામી કરવા માટે આવી દતા. અને જુઓ ! તેમના સ્વામી આંતુના રસાગ્રાથી તેમને આવધાર સ્વીકારતા હતા.

વિષ્ણુપ્રિયા આ જોઈને ધણી વ્યાકુલ થયાં. આ સમય રોવાનો ન હતો, શ્રી નિમાષ-ચંદ્રનું સાન્વન કરવું એજ તેમને ઉચિત હતું. પણ વચમાં તે માત્ર બાળક હતાં સાન્વન કરવાનું તે જાણતાં ન હતાં, તેથી તેમનાથી કંઈ ન થયું. તે તો બપો પાખી સાસુજી પાસે દોડ્યાં, અને સાસુજીની આંસુની દાર આગળ જઈ કમાડ ખખડાવા લાગ્યાં, “માજી જોડો ! જલદી જોડો ! આવીને જુઓ.” શાસ્ત્રીમાતા કંઈ જાણતાં ન હતાં. આટલી રાત્રે વધુ શા માટે બોલાવે છે ! કંઈ ચિન્તાનું કારણ તો નહિ હોય ! તે એકદમ ઉઠ્યાં અને કમાડ ઉઘાડ્યાં કે વિષ્ણુપ્રિયાએ કહ્યું, “માજી એકવાર મારા આંસુમાં આવો !” શાસ્ત્રીદેવી ઝડપથી પુત્રના આંસુમાં જઈ જુઓ છે તો શ્રી નિમાષએ તેને ખેંચ કરી દીધાં છે, ડોક નાખી દીધી છે અને અવાજ ક્યાં વગર રહેન કરી રહ્યા છે. મોઢાંપર થઈ આંસુની સંકોટ મારા વડી રહી છે. શાસ્ત્રીદેવી વ્યાકુલ થઈ ગયાં, પુત્રને સાવધ કરવા યત્ન કર્યો. તેમણે તેમના માથાપર હાથ મૂકી પૂછ્યું, “દીકરા ! નિમાષ ! તું કેમ રડે છે ? તને શું દુઃખ થાય છે બાપ !” પણ આ શબ્દોની નિમાષ ઉપર કંઈ અસર થઈ નહિ. શાસ્ત્રીદેવી વધારે વ્યાકુલ થયાં અને વારંવાર બોલ્યાં “નિમાષ કેમ રડે છે ? મારા દીકરા તારી સ્થિતિથી મારું હૃદય કપાઈ જાય છે,” મોટા અવાજે પૂછ્યા કયું ત્યારે મહા મહેનતે તેણી નિમાષના કાનમાં થોડા શબ્દો પહોંચાડવાને શક્તિમાન થયાં. માતાના દુઃખનું નિવારણ કરવા માટે તે પોતાનો આંસુનો વેગ અટકાવવા લાગ્યા, પણ તે તો ઉલટો વધ્યો. શ્રી નિમાષને શાન્તિ ન થતાં પોતાનાં માતૃશ્રીના પ્રશ્નથી જાણે હૃદયનાં આંસુ વહેવાનાં બારણું ખુલી ગયાં હોય એવું થયું. વિષ્ણુપ્રિયાને જોઈ અશ્રુપ્રવાહ વધ્યો હતો અને માતાના પ્રશ્નથી તેમાં બળવાન વેગ આવ્યો.

શાસ્ત્રીદેવી કહેવા લાગ્યાં, “બેટા ! તું તો મોટો જ્ઞાની છે; તારા સમાન પરિણત ન દિવામાં નથી. તું આટલો વ્યથા કેમ થાય છે ? કાંઈ વ્યાકુલ અને તો તું તેને શાન્ત કરે છે. જો તું વ્યાકુલ અને તો તને કાણ શાન્ત કરશે ? તું તો ધણી ગંભીર છે; છતાં આવો વ્યાકુલ કેમ બન્યો છે ?”

ચેતન્ય મર્જીતમાં આવુંજ લખ્યું છે—

વિસ્મિત પુંછત શચી વત્સ વિશ્વંભર કૈસૈ ।

તુમ્હે દુઃસ્વ હૈ કહા કરત ક્રન્દન ક્યૌં એસૈ ॥

ચેતન્યચરિત કાવ્યમાં પણ લખ્યું છે—

“કિમુતાત રોદિતિ ભવાનવદત્ત ”

તે બોલ્યાં, “બાપુ, બાપ, કેમ રહેન કરે છે ?”

આખરે મહા પ્રયત્ને જોમ તેમ કરી મનનો વેગ શાન્ત કરી ધુસકાં ખાતા ખાતા શ્રી નિમાષ કહેવા લાગ્યા : “માજી ! હું રોઉં છું એ જોઈ તમે મનમાં કંઈ દુઃખ ન આણો;

ચિત્તા ન કરે. હું સુષ્ઠ ગયો, જરા નિદ્રાવશ થયો, એટલામાં હમણાજ સ્વપ્નમાં અતિ રૂપવાન એક સ્વામ વર્ણવાળા વનમાલા ધારણ કરેલી છે એવા ધણા સુંદર પુરુષને મેં જોયા. તેથી હું એટલો આનંદ પામ્યો કે મારાં નેત્રોમાંથી જલ પડવા માંડ્યું. એ અમુ અટ-કાવવા હું અશક્ત છું. માછી એવું મધુર રૂપ મેં કદી જોયું નથી એ રૂપ માગ હૃદયમાં હજી સુધી જાગી રહ્યું છે. ” તેના વર્ણનથી શરૂ થી અને તેનાં વહુને રપટ જણાયું કે આ પુરુષ ખીજા કોઈ નહિ પણ શ્રી કૃષ્ણ ભગવાન હોવા જોઈએ. શ્રી નિમાઈનું મન મસ્તીમાં હતું. પોતાની સન્મુખજ શ્રી કૃષ્ણ ભગવાન હોય તેમ પ્રભુની લીલા તથા રૂપનું વર્ણન કરવા લાગ્યા અને જાને દેરીએ તે સાંભળવા લાગ્યાં. આ પ્રમાણે શ્રી કૃષ્ણકથામાં શ્રી નિમાઈની પ્રથમ રાત્રિ વ્યતીત થઈ; શરૂ થી દેવી અને વિષ્ણુપ્રિયા દેવી જાને પ્રેમમાં રસ-બસ થઈ ગયાં તેમને પણ વશીકરણ થયું હોય તેમ આ અપૂર્વ કથા સાંભળવા લાગ્યાં તથા આનંદમાં ને આનંદમાં સમસ્ત રાત્રિ જાગતાં જોસી રહ્યાં !

શ્રીવાસ પંડિતની
વાહી, મિત્રોની વાર્તા.

શ્રીવાસ પંડિતની વાહીમાંની કુન્દલતાનાં પુષ્પો પૂગ સાડ વીણવા ગયો. શ્રીવાસ પંડિતનું વર્ણન પ્રથમ આપી ગયા છોએ. એ જગનાથ મિત્રના પરમ મિત્ર અને પરમ વૈષ્ણવ હતા એમના કુન્દરક્ષને જેસુમાર પુલ આરતાં હતાં. તેથી પાસેનાં સર્વ

લોક પુલ લેવા આવતાં અને પુલ તોડતાં અને શ્રીમાન પંડિત પણ પુલ તોડતા અને મન્દ મન્દ હાસ્ય કરતા. શ્રી નિમાઈ પંડિતની રાતની વાન યાદ કરી એમણે આખી રાત આનંદમાં ગુળરી હતી. હજી સુધી તે આનંદ ચાલુ હતો તે છુપારી શકતો ન હતો. તેમણે જે કંઈ જોયું હતું તે સર્વને કહેવાની તેમને ઇચ્છા થતી. જ્યારે શ્રી નિમાઈ પ્રભુ મૂર્છામાં પડ્યા ત્યારે જે દેખાવ તેમણે નજરે જોયો હતો તેથી તેમનું ચિત્ત ભગજીમાં પડ્યું હતું. એપરથી તેમના મનમાં એ સત્ય હસી ગયું કે ઇશ્વર એટલાતો માયાળુ છે કે તેઓ પોતાના પ્રતિ આટલો બધો ભાવ રાખવાનું મનુષ્યને શીખવે છે. ઇશ્વરમાં આસ્થા ન રાખવાથી તથા ઇશ્વરના સંબંધમાં બુલબરેલા વિચાર કરવાથી મનુષ્યને દુઃખઉપન થાય છે. શ્રીમાને શ્રી નિમાઈ પ્રભુમાં જે જે જોયું હતું તે ઉપરથી એની મેજેજ તેમના મનમાં એવો વિચાર દઢ થઈ ગયો હતો કે ઇશ્વર અને મનુષ્યને પરસ્પર ધણો નિકટનો રહેલ સંબંધ છે. પોતાના મનમાંથી દુઃખનો સર્વ વિચાર કઢાડી નાખવાને તથા જીવનમાં પ્રથમજ સુખમાં રાત્રિ ગાળવાને તે સક્તિમાન થયો હતો, તે હમણા મિત્રો અને પાડોશીઓને પ્રસન્ન જણાતો હતો. આ પ્રસન્નતાનું કારણ શ્રીવાસ પંડિતે તેમને પૂછ્યું; “આજ ખુબ પ્રસન્ન દેખાઓ છો ?” શ્રીમાન પંડિતે કહ્યું, “હા, પ્રસન્ન થવાને કારણ છે. શ્રીવાસે પૂછ્યું, “શું કારણ છે? કહેને, સાંભળીએ તો ખરા.” ગઈ સાંજે જે જોયું હતું તે પ્રત્યેક મનુષ્યને કહેવાને શ્રીમાન ધણા આતુર તો દતાજ; તેથી તેમણે કહ્યું, “તમે કંઈ સાંભળ્યું છે કે શ્રી નિમાઈ પંડિત પરમ વૈષ્ણવ થઈ ગયા છે ! ! ગયાથી તેઓ પધાર્યા છે એ સાંભળી અમે કેટલાક જણ સંધ્યાકાળે તેમને મળવાને ગયા હતા; ત્યાં જઈ જોયું તો એવું જણાયું કે એમના જેવા નમ્ર પુરુષ પૃથ્વીપર અન્ય કોઈજ નહિ હોય. એમને નમ્રભાવ જોતાજ ચિત્ત આકર્ષાઈ જાય છે. તે મારી

આમજી તીર્થ પાત્રાનું જ્ઞાનત કહેતા હતા; ત્યારે ગણહના પાદપદની વાત કહેતા પાદ-
પદનું નામ લેતાજ તેમને આનંદ સમાપ્તિ—આવી ગઈ અને ગળદી પડ્યા. ત્યાર પછી જે કંઈ જોયું
જોયું તે કદી આખથી જોયું નથી જોઈશું નહિ પણ કાને પણ સાંભળ્યું નથી. જોયું
વર્ણન કરવા મારામાં શક્તિ નથી. શ્રી નિમાધ પંડિતનું તે વખતે જે ચરિત્ર જોયું જોયી
મને તો જોવો જોઈ યામ છે કે જે મનુષ્ય નથી; જોમનામાં મનુષ્ય કરતાં કંઈક વિશેષ
પણ છે. આ નજરે જોયેલું માન્યુંજ પડે છે.”

આ સાંભળી સર્વને ધણો આનંદ થયો. તેઓ જોતા આરંભરજ આ શુભ સમા-
ચાર છે. એક ઉપ સ્વભાવનો વૈષ્ણવ કહેવા લાગ્યો, જે શ્રી નિમાધ પંડિત વૈષ્ણવ બની
નય તો હમારો દેવ કરનારાંજોને હમે એકવાર સારી પેઠે જોઈ લઈશું.” નિમાધના પિતાના

મિત્ર શ્રીદાસ ભક્ત શ્રી નિમાધને કૃષ્ણ ભગવાન પોતાના હૃદય
પ્રતિ દોરે એમ પ્રાર્થના કરતા હતા તેમની મનકામના હવે પૂર્ણ
થઈ, અને તેમના મુખમાંથી ઉદ્ગાર નીકળ્યા: “આજ મેં મોટા
શુભ સમાચાર સાંભળ્યા, ભક્તવંસલ શ્રી કૃષ્ણ પરમાત્માએ અ-
મારી મનકામના પુરી કરી; શ્રી ભગવાન અમારા વૈષ્ણવ સંપ્રદાયની જ્ઞાતિ કરે.”

શ્રી કૃષ્ણ અને ગારોડીના અનુયાયી વૈષ્ણવોની સર્વથી મોટી ઈચ્છા એ હોય છે કે પ્રેમી
પ્રભુનું સામ્રાજ્ય મનુષ્યોના અંતઃકરણોમાં અધિક વિસ્તારમાં સ્થપાય. તે શા માટે ? તેનું

કારણ એ છે કે મનુષ્યો સર્વ શક્તિમાન ધૃત્વરને પ્રાપ્ત કરવા જતાં
તેનાપર દોષારોપણ કરે છે. તેઓ સ્તુતિ કરે છે તેના જોવો અ-
ર્થ યામ છે કે તે કોપી, ખારીસો, અને નબળા મનનો ભુલમગાર
છે. વૈષ્ણવો તો જાણે છે કે પ્રભુ તો અનંતધણી સારા છે. પ્રભુના
ગુણ જગતમાં ગવાય એવી વિષ્ણુવોની ઈચ્છા હોય છે. “નિમાધ

પંડિતે જોતામાં આવી અમને ત્રણે જણને, મુરારિ, સદાશિવ અને મને આજ સવારે શુક-
લાચ્ચર ધ્વજાચારીની પર્ણકૃતિકામાં જવાને કહ્યું છે, ત્યાં તે તેમના હૃદયને જે દુઃખો ઠાતરી
ખાય છે તથા તે અને ખીજાં સર્વ દુઃખ વિષે કહેશે. હું કૃત્ત વીણીને ખારોખાર ત્યાંજ
જાઉં છું.”

શ્રીમાન પંડિત કૃત્ત લખને ગર્જી કિનારે શુકલાચ્ચર ધ્વજાચારી ને ઘેર ગયા.
શ્રીવાસને ત્યાં ગદાધર પંડિત પણ કૃત્ત તોડતા હતા તેમને પણ
આ વાત સાંભળી ત્યાં જવાનું મન થયું; પરંતુ ત્યાં આવવાનું
નિમાધએ તેમને કહ્યું ન હતું, તેથી તે તો શુકલાચ્ચરને ત્યાં જઈ
એક જોરડામાં ધૂપાધ રહ્યા. થોડીવારમાં સદાશિવ અને મુરારિ
પણ ત્યાં આવી પહોંચ્યા અને સર્વે જણ શ્રી નિમાધ પંડિતની રાહ જોવા લાગ્યા.

એટલામાં શ્રીનિમાધ પંડિત આવ્યા. તે અત્યંત ઊંચા, પૂર્ણ તંદુરસ્ત અને મહા બલવા-
ન દેખાતા હતા, તેપણ લથડતા પગે તેઓ ચાલતા જણાતા તેમના મુખ પ્રતિ જોતાં

શ્રી નિર્માઈ અને તેમની
શ્રી કૃષ્ણભક્તિનો
સમત્કાર.

જન્મણું કે તેમનાં નેત્રોમાંથી નિરન્તર અમુધારા ચાલી રહી હતી. અને આથી તે બરાબર જોઈ શકતા નહતા. તેમજ બહાર જગતમાં શું થાય છે તે પણ તે અજ્ઞતા નહતા. તે ફરી મનુષ્યની પેઠે અસ્થિર પગલે ચાલતાં ચાલતાં ત્યાં આવી પહોંચ્યા; પગથીમાં ચડ્યા, અને જેસતાં જેસતાં મિત્રોને જોઈ કંઈક બોલતાં અટક્યા, પણ તેમને સર્વને ત્યાં જોઈને તેમની વૃત્તિનો વેગ વધ્યો, પછી તે નિશ્ચલ બની ગયા; સાવધાનતા હતી તે પણ જતી રહી “ હા કૃષ્ણ ! ” ફરી તે મુર્ચ્છિત થઈ ગયડી પડ્યા. તેમના પડવાથી બાજુએના એક પાયો તૂટી ગયો અને તે ફરી ચોટતીચી પૃથ્વિ પર અત્યાપાટ પછડાયા. શ્રીનિમાઈ પડિતને પૃથ્વિ પર પડેલા જોઈ મુરારિ વગેરે સર્વેએ તેમને ઉઠાવી લીધા. તેમનામાં ચેતન્યનું કોઈ પણ ચિહ્ન દેખાતું ન હતું. નેત્રોના ડોળા સ્થિર થઈ ગયા હતા. મુખમાંથી લાળ ગળતી હતી, તેમનો શ્વાસ બંધ હતો. જડમાં બંધાઈ ગયાં હતાં. તેમના બંને હોઠ વચ્ચે શીશુ આવ્યું હતું. X મુરારિ વેદ ધણી ચિન્તાતુર થયા. બધાએ તેમને સાવધ કરવાને ઉપાયો કરવા લાગ્યા. તેમણે મોઢા અવાજે તેમનું નામ મધને બૂમો પાડી, મોંપર પાણી છાંટ્યું તથા ખૂબ ઢટોલ્યા.

થોડી વાર પછી શ્રીનિમાઈ પડિત અર્ધ સચેત થયા. અત્યંત શોકવાળા ચહેરે અ.

શ્રી નિર્માઈની ઘેઠી
મોપીજેવી અસાવધ
સ્થિતિ.

શુભરી આંખે તેમણે પોતાના સાથીઓ તરફ જોયું, અને જોતવા પ્રયત્ન કર્યો પણ જોલી શક્યા નહિ. તેમણે પોતાની છાતી ખતાવીને ઇસારામાં સૂચવ્યું કે “ શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન અત્રે નથી; તે નાસી ગયો છે. ” પછી શ્રીનિમાઈ પડિતમાં થોડી ચેતના આવ્યા પછી જોતવાની શક્તિ આવી ત્યારે તે બોલ્યા “ કૃષ્ણ,

કૃષ્ણ, મારા કૃષ્ણ નથી, મેં મારા કૃષ્ણને પકડ્યા છે પરંતુ તે મારી પાસેથી નાસી ગયા છે. મારા હૃદયમાં ખાલી જગ્યા છે અને આખા જગતથી તે પૂરી શકાય એમ નથી. સર્વ ખાલી અને ઉદાસી બરેણું છે. એ છે ક્યાં ? કોણ મિત્ર તેમને પાછા મારી પાસે નહિ આણે ? ” એ પ્રમાણે શોક કરી હૃદય વિહારણ કરણ સ્વરથી તે રુદન કરવા લાગ્યા, અને પોતાના દુઃખના માનસિક કલેશથી ધૂળમાં “ હજારો વીંછીઓ કરડ્યા હોય ” એમ આજોડવા લાગ્યા.

થોડીવાર પછી તે બેઠા થયા. ધૂળમાં આજોડવાથી તેમનું સુવર્ણ જેવું શરીર ધૂળવાળું બની ગયું હતું. તેમના હૃદય કેશમાં ધૂળ બરાબ ગઈ હતી

શ્રી નિર્માઈની મ્હાન
સ્થિતિ.

અને તેમનાં નેત્રો રડવાથી રાતાં થઈ ગયાં હતાં. તેમના અવાજમાં ઉદાસીનતા. જણાતી હતી અને મોઢાપર અવર્ણનીય દુઃખની છાયા પ્રકટતી હતી. ત્યાં જે તેની સંભાળ લેતા હતા તેમને લાગ્યું, શોકથી રોષને આપણું હૃદય ફાટી જાય ફરીથી વાત કરવાનો શ્રી નિમાઈએ પ્રયત્ન કર્યો પણ અવાજ નિકળ્યો નહિ; ફરીથી બેશબ્દ થઈ તે નીચે ગયડી પડ્યા !

X ભક્તિની અસરથી મૂર્છામાં પડેલા મનુષ્યની સ્થિતિ ધણીખરી ફેફસ આવેલા મનુષ્યના જેવી હોય છે. માત્ર ફેફસવાળાના દેખાવથી શોકવૃત્તિ ઉત્પન્ન થાય છે. ત્યારે મૂર્છામાં પડેલા ભક્તના દેખાવથી જોનારના અંતઃકરણની સ્થિતિ ઉન્નત થાય છે.

આ પ્રકારે વારંવાર થતું. ગ્રામ વાત કહેવા બંધ કે બેઠું થઈ જતા અને વધીવરે આવક થતા તે પોતાની ગ્રામ વાતો કહેવાનો પ્રયત્ન કરતા. વચ્ચે શ્રી નિર્માઈનો હૃદય-વચ્ચે થોડા સાવધ રહેતા. તે તે કહેતા “ કે હમણાં તો મારા કૃષ્ણ અહીં હતા, તે ક્યાં ચાલ્યા ગયા ? ” ઠાઠ ઠાઠવાર થોડી-વાર સાવધ રહી તીણા અવાજે કહેતા: “ મારા કૃષ્ણ નથી ! ” આવો તીણો અવાજ સાંભળી તથા તેમનું શોકમય મુખ જોઈ પાયાણ પશુ ફાટી બંધ તો મનુષ્યના હૃદયની શી વાત કરવી ! આ બીલાતું વર્ણન કરી શ્રીગુરુ બાબુ દેવનંતકુમાર ઘોષે એક પદ લખ્યું છે તે આ પ્રમાણે:—

ધરણિ તલ લોટત ગૌર હરિ;
 વૃહત નીર નૈનન ધૂસર અન્ન પુલકિત તનુ વલ્લી.
 ક્રન્દન હા ! હા ! કુળ્લ કુળ્લ કંહિ મદૂત ચોલત વાની;
 છિન છિન હોત મૂર્છા ઘન ઘન ચેતનતા છિન માની.
 મેરે કુળ્લ નહીં હૈ ? અવ હી કહાં છિપે ચિત ચોર;
 હરિ હરિ તુમ સર્વસ્વ તુમ હિ ધન હરિ તુમ જીવન મોર.

આ પ્રમાણે કલાકના કલાક ચાલ્યા ગયા અને વીજે પ્રદૂર થઈ ગયો પરંતુ તેમને ઠાઠને ઠેઠો સમય થયો છે તે બાણવામાં આવ્યું નહિ. શ્રી નિમાઈ શ્રી નિર્માઈનો શ્રી કુળ્લમક્તિ કરવા મિત્રોને બોધ. પશ્ચિત જે તરજીમાં ડૂબી રહ્યા હતા તેજ રસમાં તે સર્વ પશુ નિમગ્ન થઈ ગયા હતા. સર્વ જથ્થા ભક્તિ રસમાં નિમગ્ન બની રહ્યા કરી રહ્યા છે. બંને હાથે મુરારિના કંઠે બાંધી શ્રી ગૌરજી કહે છે, “ મુરારિ ! શ્રી કૃષ્ણ ભજન નહિ કરો ? મુરારિ ! મારા કૃષ્ણ પશુ મધુર છે. ” કવચિત્ સદાશિવને કહે છે, “ સદાશિવ ! આપણે બંને અને મુકુન્દ ભજન કરીશું. કેમ હીક છે ને ? ” આ પ્રમાણે શ્રી નિમાઈના મુખમાંથી પ્રવાપ નિકળતા હતા. આવી ચિત્ત સ્થિતિમાં ગુણ કહેવું અસંભવિત છે એમ બહુ તો મેળે તે વાતો માંડી વાળી.

શ્રી નિમાઈ શાન્ત થયા ને શુદ્ધિમાં આવ્યા એવામાં તેમને ઠાઠ રાતું હોય એવું સંભળાયું. કાન માંડતા જણાયું કે ચોરડાની અંદર ઠાઠ રાતું હતું. તેમણે પૂછ્યું “ આ ચોરડાની અંદર કાણ રહે છે ? ” મુરારિએ કહ્યું “ તે આપનો ગદાધર છે. ” “ આપનો ગદાધર છે, ” એનો આશય એ હતો કે ગદાધર હંમેશા જાણતી પેઠે શ્રી ગૌરસુન્દરની સાથે ને સાથે રહ્યા કરતા હતા. શ્રી ગૌરસુન્દર મહોટા છે, શ્રી ગદાધર નાના છે; ગદાધર ઘણા રૂપવાન છે. અને બાલપણથી ભક્તિમાર્ગમાં એમને પ્રીતિ છે. ગદાધરનું ચરિત્ર ઘણું મધુર છે. શ્રી નિમાઈએ કહ્યું, “ ગદાધર ? કાણ ? ગદાધર ? ” તેમણે તેમને બહાર બોલાવી કહ્યું, “ હા, ગદાધર, તું બાગ્યશાસ્ત્રી પુરુષ છે; તારો જન્મ સાર્થક છે; તેં તો બાલપણથી જ શ્રી કૃષ્ણ ભગવાનનું ભજન કરી ભક્તિ-

માં દિવસો નિર્મમન કર્યા છે; તને ધન્ય છે । મેં મિત્રા શોધમાં તે ગુમાવી દીધા છે, મારું જીવન કેવલ તથા રસમાં મયું । હા । ” એ સંકલ્પી ગદાધર દોડતા આવ્યા અને શ્રી ગૌરા-
સુન્દરના ચરણોમાં પડ્યા. તે ભાગ્યવુટા શબ્દ બોલ્યા, “હું આપનો સેવક છું તે આપ
જાણો છો । ” શ્રી ગૌરાજી બોલ્યા, “ ગદાધર, મને શ્રી કૃષ્ણ ભગવાનનો મેળાપ થયો હતો
પણ પાછા મારાજ દોષથી મેં પ્રભુને ખોઈ દીધા છે. મને જે દુઃખ છે તેનું વર્ણન કરતાં
મારું હૃદય ફાટી જાય છે. સંકલ્પો, સંકલ્પો, ” એમ કહી કંઈક કહેવા જતા હતા પણ બાલી
શક્યા નહિ અને મુનિર્હત થઈ શયની પેઠે પ્રતિવર ઢળી પડ્યા. આખું શરીર પૂજવાણું
થઈ મયું.

સન્ધ્યાકાળે શ્રી નિમાઈ પશ્ચિત ધીમા ધીમા પોતાને ઘેર આવ્યા. આખો દિવસ
આવીજ સ્થિતિમાં પસાર થયો હતો. તેમણે નહોતું કર્યું સ્નાન કે નહોતું કર્યું ભોજન. શયી
માતાએ મહા મહેનતે તેમને સ્નાન ભોજન કરાવ્યાં. મુરારિ અને
ગદાધર વગેરેએ પણ આખો દિવસ ખાધા વિના ગાળ્યો. તેઓ
પોતપોતાને ઘેર ગયા. પોતાની યશ વાર્તા કહેવાનો શ્રી નિમાઈ
ભગવાનનો ખીજો યત્ન પણ નિષ્ફળ થયો. સર્વ ધણા વિરમ પામી
ગયા. શ્રી નિમાઈ પશ્ચિતમાં ભક્તિનો ઉદય થયો એ કંઈ આશ્ચર્યની

વાત નહોતી; પણ એવી ભક્તિ કોઈ પણ મનુષ્યમાં ઉદય પામી શકે ? શાસ્ત્રમાં પણ કોઈ
સ્થળે આવી ભક્તિનું વર્ણન સંકલ્પવામાં આવ્યું નથી. શ્રી નિમાઈ પશ્ચિત શું મનુષ્ય છે ?
આ શક્તિ શ્રી નિમાઈ પશ્ચિતમાં ક્યાંથી આવી ? મનુષ્યમાં તો એવી શક્તિ હોઈ શકતી
નથી. આ શું આશ્ચર્ય છે ? સર્વે પરસ્પર આ ખાખતો વિચારવા લાગ્યા. શ્રી નિમાઈ પ-
શ્ચિતની આ વાત થોડી-થોડી ગામમાં પ્રચાર પામવા લાગી. નવદીપ મોટું નગર છે, કોણ-
ક્યાં-કોની ખબર રાખે છે ? તેમ છતાં અનેક ભગવત્પરાયણ માણસોએ શ્રી નિમાઈ પશ્ચિત
ની અદ્ભુત ભક્તિ વિષે જાણ્યું; કોઈ કોઈએ તો તેમનાં દર્શન કરવા જવાનો પણ વિચાર કર્યો.

જે વિલક્ષણ દેવી સત્તાઓ તેમના ચૂક્રમ શરીરોમાં કાર્ય કરતી હતી તે ધણા ગાઢ
સંબંધ વિનાના માત્ર ઓળખીતાઓની સન્મુખ બહાર ન પડે તે માટે પોતાથી અને ત્યાં
સુધી દાખી દેવાનો શ્રી નિમાઈ પ્રયત્ન કરતા, તેમ છતાં આવા સૌક
આગળ “ પોતાના હૃદયમાં ધોયાયજ્ઞ શર ” યમ રાખવું કઠિણ
હતું. વિદ્યાર્થીઓ શ્રી નિમાઈ પશ્ચિતને ઘેરી લેતા. તેમને જ્ઞેતાં
શ્રી નિમાઈ પશ્ચિતને રમરણ થતું કે વિદ્યાર્થીઓને બચાવવું એ

મારું એક નિત્યકર્મ છે. આ પ્રસંગે ગર્જાદાસ યસનું પણ એમને રમરણ થયું. ગયાળથી
આવ્યા પછી પોતાના ગુરુજનોને મળવા જવું એ પોતાનો ધર્મ હતો, તેથી બધા શિષ્યોને
સાથે લઈ શ્રી ગૌરાંગ પોતાના અધ્યાપક ગંગાદાસ પશ્ચિતને ત્યાં ગયા અને તેમને સાર્થક
પ્રશ્નામ કર્યા. તે પ્રસિદ્ધ વૈયાકરણી અને હાય લાંબા કરી તેમને બેઠયા અને અલંત આનંદ
પામી “ વિદ્યા પ્રાપ્ત થાઓ ” એમ આશિર્વાદ આપી વસલ ભાવના શબ્દો બોલ્યા. “ પુત્ર !
તમે કુશળ રહી ગયાછોમાં પિતૃકાર્ય કરી આવી પાછા આવ્યા એ ઠીક થયું; એ સર્વ મારા
પરમ મુકુદ અને તમારા પિતા જમનાથ મિશ્રના પુણ્યલક્ષથી થયું છે. જુઓ ! બહુ દિવ

કપડી અગ્નિમાં બળે છે, નહિતો વખત ચાલેલો મૈત્રી, મારે પાંચે અગ્નિમાં આરંભો. પાન પાનમાં થોડું પશુ અગ્નિમાં કરવાથી અગ્નિમાં નિસારે પડે છે. તમારા કિષો તમારા વિના અગ્નિમાં સેવે છે, બીજા કોઈ કોઈ અગ્નિમાં કરવાની તેમની ઇચ્છા નથી. અગ્નિમાં તમે મળા છે ત્યારથી પાનપાતાનાં પુરતોને દોરી બાંધી તેમના બેઠા છે. જે કંઈ કિષોના છે તે પશુ મૂલતા મળે છે. તેમના કંઈ છે કે અગ્નિમાં તે માત્ર શ્રી નિમાઇ થકુ પાસેજ. બીજા પશુના પાસે અગ્નિમાં કરવાથી એ સોમને તુમિ મળી નથી. મારે તમારી સાચા અગ્નિમાં લેવાડો."

ત્યારથી બીજી શ્રી નિમાઇ પશુના પુરતોને સંજ્ઞાને વેર મળા. એ પુરતોને સંજ્ઞાને અગ્નિમાં સંજ્ઞાને સંજ્ઞાને શ્રી નિમાઇ પશુના પાસેજા હતી. તેથી ત્યાં જઈ તે બેઠા.

પુરતોને સંજ્ઞાને પુન મુકુન્દ સંજ્ઞાને શ્રી નિમાઇ પશુના પાસેજા હતો. તેણે આવી પોતાના પુરતોને સાદાંત્ર પ્રજ્ઞાને કર્યા. શ્રી ગૌરમુન્દરે બંને હાથ પસારી મુકુન્દને આજિંગન આપેલું અને કનેદથી આજિંગ બની રહત કરવા લાગ્યા.

પશુના આજિંગ છે સાંભળી બીજા આનંદમાં "હુલુ બોલવા લાગી તથા શબ્દ ખનિ કરવા લાગી, આ પ્રકારે ત્યાં ત્યાં જવાડું હતું ત્યાં ત્યાં જઈ આવી શ્રી નિમાઇ પશુના પોતાને વેર પ્રજ્ઞાને.

બીજો દિવસે પ્રાતઃકાળે શ્રી નિમાઇ પશુના ગંડારનાન કરી વિદ્યાર્થીઓને સિખવવા

પાસેજાના પુન:

કપડી.

સારુ પાસેજામાં ગયા. નિમાઇ પુન: સિખવવાને આરંભ કરે છે એ વાત સાંભળી શેઠકો વિદ્યાર્થીઓ પાસેજામાં હાજર થયા. માત્ર રેવને લીધેજ શ્રી નિમાઇ સાચામાં આજિંગ હતા; કેમકે ત્યાં આવતાં રસ્તામાં ક્યાં અને ક્યાં કપડીને ભડે હું મેટલુંજ નહિ. પશુ પોતાની જાતડું પશુ તેમને વિશ્વમજ્જુ થયું હતું. પોતાના વિચારોમાં લીન થઈ તે કિષોની વચમાં બેઠા. જે વિદ્યાર્થીઓ અગ્નિમાં આજિંગ હતા તે નજીક આવી બેઠા. દોરીથી બાંધેલાં પુરતોને કોડી સર્વ વિદ્યાર્થીઓ "હુરિ હુરિ" કહી ઉઠવા લાગ્યા-આ હુરિખનિએ શ્રી નિમાઇપશુના કર્ણમાં પ્રવેશ કર્યો, હુરિખનિ કાનમાં પહોંચતાંજ શ્રી નિમાઇ પશુના પાસેજા આજિંગ આનંદથી ખીલવા લાગ્યું. તરતજ તે સહજસમાધિમાં પ્રવેશ્યા. તે પડી ગયા નહિ પશુ તેમની આસપાસ જે જે હતું તેનું તેમને વિશ્વમજ્જુ થયું.

વિદ્યાર્થીઓને તરતજ ૨૫૬ સમજાવ્યું કે આપણા ગુરુને શુદ્ધિ રહી નથી; શ્રી ગૌરમુન્દર બોલવા લાગ્યા: "અહો! હું મધુર નામ છે. હરિ શબ્દ કેવો મધુર છે, શ્રીકૃષ્ણ તમારું મજૂલ કરે. તમે વિદ્યાર્થીઓ નિમિત્તે આવો વધા મમ કા સારુ કરો છો! શ્રી ભગવત્ચરણની પ્રાપ્તિ એજ જીવનનો પરમ પુરુષાર્થ છે." વિદ્યાર્થીઓ આ અપૂર્વ વાત સાંભળી પડેલના મેઠા સામું બેઠા રહ્યા અને શ્રી ગૌરમુન્દર બેઠા થકુ પરમાર્થ સંજ્ઞાને કહેવા લાગ્યા. કેટલાક કલાક સુધી હરિનું ગુણગીત તેમણે કર્યા કીધું અને સમજાવવા

મેઠાના ચરણનાં

હરિ મંજનનો લોષ.

શ્રી ગૌરમુન્દરે બોલવા લાગ્યા: "અહો! હું મધુર નામ છે. હરિ શબ્દ કેવો મધુર છે, શ્રીકૃષ્ણ તમારું મજૂલ કરે. તમે વિદ્યાર્થીઓ નિમિત્તે આવો વધા મમ કા સારુ કરો છો! શ્રી ભગવત્ચરણની પ્રાપ્તિ એજ જીવનનો પરમ પુરુષાર્થ છે." વિદ્યાર્થીઓ આ અપૂર્વ વાત સાંભળી પડેલના મેઠા સામું બેઠા રહ્યા અને શ્રી ગૌરમુન્દર બેઠા થકુ પરમાર્થ સંજ્ઞાને કહેવા લાગ્યા. કેટલાક કલાક સુધી હરિનું ગુણગીત તેમણે કર્યા કીધું અને સમજાવવા

* 'હુલુ' ખનિ કરવો એ ગોડદેશનો એક વિવાદ છે: કોઈ મજૂલકાર્યે ગયવા આનંદને સમયે 'શ્રીવર્ગ હુલુ હુલુ' બોલ્યા કરે છે.

લાગ્યા કે છતાં છતાંને પ્રમાણ હોય શ્રીકૃષ્ણમજન છે; ઉપર મદાન અને ભલા છે; અને તેમના પાદમયની પ્રાપ્તિ એજ છતાંને હેતુ છે. આ ઉપરાંત તેમને બીજું કંઈક કહ્યું. સિંધો બેઠા બેઠા એક લક્ષ્યથી તે સાંભળ્યા કરતા હતા. અટકામાં શ્રી નિમાષ પવિત્ર અક્ષય ચૂપ થઈ ગયા. ચૂપ થઈ જવાનું કારણ એ હતું કે તેઓ વિદ્યાર્થીઓને પાઠ આપવા આવ્યા હતા. પાઠને આરંભ થયો તેટલામાં દરિદ્રાની સાંભળી તે બેભાન થઈ ગયા; ક્યાં આવ્યા છે અને શું કરવા આવ્યા છે તેની ખબર રહી નહિ; સર્વ વાત બૂરી નજી બગવદ્ગુણનું વર્ણન કરવા લાગ્યા. મધ્યમદન થવા આવ્યો કે શ્રી નિમાષને બાજુ ચુર્ચિ થઈ આવી, તે ભગુન થયા અને પાઠ આવ્યું કે હું તો નિમાષ પવિત્ર છું, અને સિંધોને ધર્મોપદેશ કરવાને નહિ પરંતુ શીખવવા આવેલો છું. આ શું કહેવા માંડ્યું? આ રમરમથી મનમાં કંઈક લગ્ગ આવી, તેથી ચૂપ થઈ ગયા અને અપરાધીની પેટ મરતક નીચું ધારી દીધું.

થોડી વાર પછી શ્રી નિમાષ પવિત્ર બોલવા લાગ્યા, "કહ્યો વખત થયો છે, આજ માન મહાસાચરણ કરી રહેવા દો, ચાલો હવે સર્વ સાથે ગર્જાસ્નાન કરવા જઈએ; આજે જ આપણે સાળા પુનઃ ઉધારી છે, તેથી આજનો દિવસ આપણે દૈવી વિપ્રોની વાતોમાં ગાળો. એ ઠીકજ થયું." આ રમટીકરણ વિદ્યાર્થીઓને કંઈક રવામાવિક લાગ્યું; કેમકે ઉપરનો ઉપહાર માન્યા વગર કાર્પને આરંભ કદી પણ ન કરવો એવો આગેનાં વિચાર છે. આ પ્રકારે પ્રથમ દિવસ પસાર થઈ ગયો.

બીજે દિવસે પ્રાતઃકાળે શ્રી નિમાષ પુનઃ સાળામાં પધાયા. શ્રી ગૌરાચન્દ્ર હૃદયમાં જે વૃત્તિઓ ઉત્પન્ન થાય તેને જ્ઞાતી ર્ધ સારી રીતે પાઠ આપવાને નિયમ કરી સાળામાં આવ્યા હતા. પણ પાઠસાળામાં બેસતાજ પુનઃ અસાધ્ય થઈ ગયા અને આંગળા દિવસની પેટા પાઠ ન આપતાં દરિ, તેમની સાધુતા અને એવી એવી બગવદ્ગુણ કીર્તનની વાતો કરવા લાગ્યા. એ દિવસે પણ પાઠ બંધ રહ્યો, પરંતુ શ્રી નિમાષ

દરિ ગુણ કીર્તનનો પ્રભુના ધર્મોપદેશથી તેમના સિંધોના હૃદયમાં ખિલકુલ કમોલ કે કંદાળાની વૃત્તિ તેમજ હાસ્ય કરવાનેયું કંઈજ થયું નહિ; કારણ કે શ્રી ગૌરાચન્દ્રના મુખમાંથી નીકળતી શ્રીકૃષ્ણકથા કાંઈ મધુર લાગતી હતી. તેમને અવાજ કિંચ સાંભિત કરતાં વિશેષ મધુર હતો, તેમના વિચારો રત્ન પેટ ઝળાઈ બેઠતા હતા અને તેમની વિચારસંકિત જ્ઞેષ આધમાને ચાન્તિ મળતી વિદ્યાર્થીઓએ કદી પણ ધર્મસંબંધીના વિષયોપર વિચાર ક્યો નહોતો. તેમને આ ઉપદેશમાંથી કાંઈ અઘડની બાપતો ભજુવાનું મળ્યું. શ્રી નિમાષ પવિત્રને સંસ્કૃત ભાષા ઉપરનો કાશુ અસાધ્યારણ હતો. તે ઉત્તમ પંડિતના કવિ તથા સર્વસંકિતવાળા વિચારક અને તત્ત્વજ્ઞાની હતા. પ્રાતઃકાળથી જ પહેલે મુઠ્ઠી શ્રી નિમાષ પવિત્ર શ્રીકૃષ્ણકથા ક્યાં કરતા હતા, ને વિદ્યાર્થીઓ ચિતરેલાં પુતળાં પેટ ચિર રહીને બેઠા બેઠા સાંભળ્યા કરતા હતા.

શ્રી ગૌરાચન્દ્ર જે સમયે કથા કહેતા તે વખતે તે એક અપૂર્વ સંકિતનું બાન કરાવતા. વિદ્યાર્થીઓ ભજુતા કે નિમાષ પંડિતનું ચિત આવેશમાં છે, અને તેમને બાજુ જગતનું બાન નથી, તેમ જતાં એમનાં વાક્યોની જટા એવી તો ઝુંકર હતી કે તેવી અનુબંધનાં વાક્યમાં દોષી

કલમની નથી; આથી જે વિદ્યારુચી હતા તે શ્રી નિમાઈની કૃપાકાયામાં વિદ્યાનો સ્વાદ આપતા; જે કવિતારુચી હતા તે કવિત્વનું આસ્વાદન લેતા; જે ભક્ત હતા તેઓ ભક્તિનું સુખ પામતા; જે પ્રેમી હતા તેઓ પ્રેમના તરફનો આનંદ લેતા; દુઃખમાં પડ્યાને પણ તેમનું આપ્તમાન આશુરમનું થતું ન હતું. એ દિવસે પણ શિક્ષણ આપવાને બહારે કંઈક આપ્યો એ જાણી શ્રી નિમાઈ પ્રભુ ચમક્યા; પુત્ર તેમને લાગ્યો આવી અને હવે પછી પોતાના કાર્યપર વિશેષ લક્ષ આપવાનો તેમણે પોતાના મનમાં નિશ્ચય કર્યો.

બીજો દિવસ થયો અને બરોગર આગલા દિવસની યોજના થયું. પોતાના ગુરુજીવનું શું કરવું તેની વિદ્યાર્થીઓને ચમ પડી નહિ. તેમણે જોયું કે તે શ્રી કૃપા કાયાનો દર્શનના જેવાજ ભક્તિમાન, કુશલ, અને માયાળુ છે, અથવા વિશેષમાં જોશીએ તો પહેલાં દર્શાવતા તે કરતાં વિશેષ ઉચ્ચ અંશે તે આ શ્રેણી પ્રદર્શિત કરે છે. તેપણ પોતાના અભ્યાસમાં તેઓ આગળ ચાલી શક્યા નહિ. ગુરુજીએ જોયલા માસ વાચનામાં ગાળ્યા હતા તે હરમાન તેઓ પોતાનો અભ્યાસ મિલકતુલ વધારી શક્યા ન હતા. એ પાછા પધારે ત્યારે વધારે મહેનત કરી શકાવેલા સમયનું સાધું વાળી દેવા તેમણે નિશ્ચય કર્યો હતો; પણ ગુરુજી પાછા પધાર્યા છતાં હજી આપણે કંઈ કરતા નથી એમ તેમને લાગ્યું.

બધા વિદ્યાર્થીઓએ સાત દિવસ સુધી શ્રી ગૌરાજી પ્રભુના મુખથી કૃપાકાયા સાંભળી, પણ આમાં જે ચાર વિદ્યાર્થીઓનો જ માત્ર વિરહ મન થયો. એક કહેવા લાગ્યો કે, " હું વિદ્યાર્થાસનિમિત્તે ઘર છોડી ગંગાદાસ પંડિતની દરેકથી આગ્યો છું, કંઈ કૃપાકાયા સાંભળવાને આગ્યો નથી; ટાણ જાણે અધ્યાપકજીની શી દયા થઈ ગઈ છે! " બીજો કહેવા લાગ્યો કે, " પંડિત ઉપર જુનો વાયુ ચડી આગ્યો છે. " કેટલાક વિદ્યાર્થીઓ બેગા થઈ પોતાના ગુરુજીના ગુરુ ગંગાદાસ પંડિત પાસે ગયા અને તેમને સાહાઈ દેવત્વ કરી પોતાની અવસ્થા કહેવા લાગ્યા. તેમણે કહ્યું, " મહારાજ ! શ્રી નિમાઈ પંડિત જેવા પંડિત ત્રિલોકમાં નથી. અમે સર્વ પણ જમવાનું સમાન એમની ભક્તિ તથા પિતાની સમાન એમની સાથે રહે રાખીએ છીએ; પરંતુ ગયાજીથી આવીને એમણે બાણાવવાનું છોડી દીધું છે. એમણે અમને કંઈ અભ્યાસ કરાવ્યો નથી, પણ અભ્યાસનો દુરવેશ બધા સમય શ્રી કૃપા અને તેમની સાધુતાની વાતમાં ગાળે છે. પાઠશાલામાં બેઠા બેઠા કેવલ શ્રી કૃપા બાળે એટલુંજ કહ્યા કરે છે. આપ કૃપા કરી તેમને જોવાની અમને અવસરોથી શીખવે એમ કરો તો મહાન કૃપા ! !

શ્રી નિમાઈ પ્રભુના સંબંધમાં ગંગાદાસ પંડિત પછી આજ્ઞા રાખતા હતા. તેમનું આજ્ઞાનું પ્રતાપન સાંભળી તેમને કુન્ન થયું. ગંગાદાસ પંડિત નવદીપના એક વિખ્યાત પંડિત હતા, તેપણ અંદરખાનેથી તે નારિતક હતા. એમના વિચાર પ્રમાણે શાસ્ત્રચર્ચા કરવી એ જીવનું પ્રધાન કર્મ હતું. વિદ્યાર્થીઓની વિરમિતિ સાંભળી ગંગાદાસ હા ! હા ! ! હા ! ! ! કરી હસી બેઠા અને જોડ્યા, " હા ! હવે નિમાઈ સાધુ બન્યા છે ! હા, હા, હા ! ! !

આવતી ક્ષણે સંખ્યાક્રમે તમે નિમાષ્ટ પંડિત મારી પાસે બોલાવી લાવ્યો છો તેમને સારી પેઠે સમજાવી શિક્ષણાર્થમાં વિશેષ લક્ષ આપવાની આજ્ઞા આપીશ. "

આત્મકક્ષે શ્રી નિમાષ્ટ પંડિત પુનઃ પાઠ આપવા આજ્ઞા અને પુનઃ તેજ આવેશ તેમને આપ્યો; વિદ્યાર્થીઓને શક્તિનો પાઠ ન આપતાં પાછા બચવડગુણ કીર્તન કરવા લાગ્યા અને સર્વ વિદ્યાર્થીઓ સ્તબ્ધ બની સાંભળવા લાગ્યા—

શ્રી નિમાષ્ટ પંડિત શ્રીકદમ ચેતનામાં આજ્ઞા. વિદ્યાર્થીઓને પાઠ ન આપતાં કૃષ્ણકથા કરી રહ્યા છે તેનું રમરણ થવાથી લગભગ આવી અને મોઢું નીચું પામ્યું. રાજ તો તે પાઠસાક્ષી બાંધે કરી ગર્જીરનાન કરવા માલ્યા જતા પણ આજે શ્રમજે તેમ ન કર્યું. મુખ્ય મુખ્ય શિષ્યોના મુખપ્રતિ જોઈ પૂછવા

ગુરુ શિષ્યનો
વાર્તાલાપ.

લાગ્યા, " તમે ખરેખરે સત્ય કહી દો કે મેં જેવી વ્યાખ્યા કરી છે ? " આ સાંભળી વિદ્યાર્થીઓએ કંઈ હિતર આપ્યો નહિ, સર્વ ચૂપ આપ બેસી રહ્યા; ત્યારે શ્રી ગૌરાંગદે પુનઃ પૂછ્યું, " કું જેવી રીતે પાઠ આપું છું તે તમે સરસ લાવથી કહેા, મને લાગે છે કે તમારો અભ્યાસ સારો થયો નથી. " ત્યારે એક વડો શિષ્ય બોલ્યો, " ચરહેવ ! આપ જે વ્યાખ્યાન આપો છો તે ઠીક છે; આપની શક્તિનો અવધિ નથી. જ્યાં જે શબ્દનો જેવો અર્થ આપ કરવા માગો છો તેવો કરો છો. આપને કાંઈ કંઈ પણ પાઠ પૂછે છે તેમાં આપ કેવલ દરિયાબુની વ્યાખ્યા કરો છો. વાસ્તવિક રીતે આપ જે અર્થ કરો છો તેજ ઠીક છે, પરંતુ અમે જે ઉદ્દેશથી શીખવા આજ્ઞા કરીએ તે સિદ્ધ થતો નથી. બપોરથી આપ ગવાણીથી પધાર્યા છો ત્યારથી એક દિવસ પણ આપે સાવધાનતાથી પાઠ આપ્યો નથી. "

ત્યારે શ્રી નિમાષ્ટ પંડિત અત્યંત લગભગ પામી કહેવા લાગ્યા, " ભાઈઓ ! કાણ જાણે મને શું થયું છે કે કૃષ્ણ નામ સિવાય અન્ય કંઈ કું શીખવી શકતો નથી ! " થોડી વાર ચૂપ રહી પાછા કહેવા લાગ્યા, " તમારી આગળ સ્પષ્ટ વાતજ કહેવી જોઈએ. બોલો, શું મને પ્રથમનો વાયુરોગ પાડો થયો છે ? " શિષ્યો કહેવા લાગ્યા, " વાયુનો રોગ કેમ કરી કહેવાય ? આપ જે અર્થ કરો છો તેનું ખંડન કરાવાનો ત્રિલોકમાં કાંઈ દક્ષિણે પડતો નથી. આપની જેવી ભક્તિ છે તેવી કદી કાંઈજો જોઈ નથી. વાયુરોગ હોય તો આપનું વચન આટલું મંદુર કેમ હોય ? "

ત્યારે શ્રી નિમાષ્ટ પંડિત બોલ્યા— " એક અત્યંત ગુપ્ત વાત તમારી આગળ કહું છું, તે અન્યત્ર કહેવાની નથી; તમે લોકો મારા પોતાના માણસો શ્રી કૃષ્ણ ભગવાન છે, તેથી તમને કહું છું. કું જ્યારે ઘેરથી આવું છું ત્યારે મનુષ્યોની વગાદે છે. નર્મ એવો દહ સંકેષ કરી આવું છું કે પાઠ સારી રીતે આપતાં. પણ પાઠ આપતી વખતે એક કૃષ્ણવર્ણ આલક* મારી સંમુખ ખડા થઈ જઈ મુરલી વગાડ્યા કરે છે એથી મારી કુદિનો લોપ થઈ જાય છે

* " દયામ વરન વિશુ દક વગાવત વાંસુરી. " (ચૈતન્ય ભાગવત)

અને અર્ધ પરવસ બની જાય છે. " આપણું કહેતાં કહેતાં નિમાધ પડિત પરવસ થવા લાગ્યા, પણ મહા કષ્ટે પેર્વ રાખી તે પાઠશાળા છોડી દેર ગયા.

અન્ધા કાળે શિષ્યોને સાથે લઈ પડિત ગર્જીદાસની આજ્ઞાનુસાર શ્રી ગૌરમુન્દર તેમને દેર ગયા અને ધણી નમનથી તેમને સાદાંત પ્રણામ કર્યાં. ગર્જીદાસી " વિદ્યાશાળા યાત્રી " કહી આશિર્વાદ આપ્યો, અને પછી તેમને શિખામણુ દેવા મંડ્યા. " વિશમ્ભર ! અનેક જન્મની તપશ્ચર્યાથી અધ્યાપક થવાનું છે. તમે નીલામ્બર વ્યક્તીના દોહિત્ર અને જન્મનાથમિથના પુત્ર છો. તમારા માતામહ અને પિતા જન્મલમાં વિખ્યાત પડિત હતા. તમને આતિ પરિશ્રમથી મેં વિદ્યાશાળા આપ્યું છે અને તમે પણ મારી પત રાખી છે. આપ્યા ગૌડદેવમાં તમારું નામ પ્રસિદ્ધ થઈ રહ્યું છે. તમારી વ્યાખ્યાનની ટીકા જનસમાજમાં આદર પાળી છે. પણ નિમાધ ! મારા સંમિલનમાં આપ્યું છે કે દમણું સમણું પાન પાન છોડી તમે " દરિદ્રાજ્ઞ " થવા છો ! તમે તમારો સર્વ ઉત્સાહ અને શક્તિ હવે ધર્મવિવચનમાં વાપરો છો ! તમે તમારું અભિમાની મસ્તક ધર્મની ધુડુ પુરાને નમાવ્યું છે, એ જાણી મારા કરતાં કોઈને વિશેષ આનંદ થઈ શકે નહિ; પણ તમારી અસાધારણ શક્તિ એક અધ્યાપક તરીકે તમારું મોટું અવિન્ય સુચવે છે વાર કહો તો ખરા કે તમારા માતામહ અને પિતા શું નહોતા જાણતા કે અમારી સદ્ગતિ નથી થવાની. આ સર્વ પોષણપણું તમે છોડી દો; અને જો કે કોઈ પણ રીતે તમારી ધર્મપરની આરથામાં સદેજ પણ આજી ઉત્સાહી થવાનું હું કહેતો નથી, તોપણ વ્યવહારી શિક્ષણ સારુ તમારી શાળામાં આવતા યુવાનો, જેમની તમારાપ્રતિ પુષ્કળ પ્રીતિ છે, તેમને સારુ હું તમારી પાસે મોંઘી લઈ છું કે તેમના અભ્યાસ તરફ તમારો ઉત્સાહ અને શક્તિ વાપરો. સારી પેઠે મન દબને વિદ્યાર્થીઓને શીખવો. તમારા વિદ્યાર્થીઓ ખીજ કોઈ પાસે અભ્યાસ કરવા ઇચ્છતા નથી અને તમારી પાસે પણ તેમનો અભ્યાસ થતો નથી, તેથી એ સર્વ ધણા દુઃખ પામે છે. તમને મારા સોગમ આપી કહું છું કે તેમને સારી રીતે શિક્ષણ આપવાનું સારુ કરો. "

શ્રી નિમાધ પડિત ધણા સરમાયા, પોતાનો અપરાધ કબૂલ કર્યો, અને " ક્ષમા કરો " કહી ગર્જીદાસની ક્ષમા સારુ પ્રાર્થના કરી, તથા સર્વ આશીર્વાદ મળ " મારા કાર્યમાં હવે હું સારી પેઠે લક્ષ આપીશ " એ પ્રમાણે પ્રતિજ્ઞા કરી. શ્રી નિમાધ પ્રભુ સાવધાન અને સ્વતંત્ર હતા. પોતાના વિદ્યારુને ત્યાંથી પ્રથમના નિમાધની પેઠે તે સર્વ શિષ્યોને સાથે લઈ રસ્તામાં લેાખા અને તત્તજ્ઞાન સંબંધી ચર્ચા કરતા રત્નગર્ભ આચાર્યને બારણે આવી બેઠા. રત્નગર્ભ શ્રી નિમાધ પ્રભુના પિતા જન્મનાથમિથની જન્મભૂમિ શ્રીહૃદ (સિન્દત)ના નિવાસી હતા; તે અત્ર આવી વસેલા હતા.

તેમના નામના આગળ દુપટા નાખી શિષ્યમંડળ સાથે શ્રી નિમાર્ણ પ્રભુ બેઠા અને શ્રી નિમાર્ણ મહારુદ્ધ સામવાદમાં તેમને ખુબ ચરક કરી દીધા. આમ ચાર પડી રાત્રિ વહી ગઈ. શિષ્યમંડળ પોતાના ગુરુજી તેમની જૂની પદ્ધતિ પ્રમાણે ક્ષીબવે છે તે જોઈ આવડમાં મગ્ન થઈ ગયા અને શ્રી નિમાર્ણ પશ્ચિમના અદ્ભૂત પારિશ્રમનો અનુભવ કરવા લાગ્યા, તથા ધ્યાનપૂર્વક તેમનું કહેવું સાંભળવા લાગ્યા. ઐટલામાં સુનગર્ભ પોતાના પૂર્વ-ગૃહમાં સાયંકાલની પૂજા કરતા હતા, તેમણે શ્રીકૃષ્ણના વર્ણનવાળા નીચેનો શ્લોક શ્રીમદ્-ભાગવતમાંથી મધુર અને મોટા સ્વરથી અસરકારક રીતે ગાયો:—

इयम हिरण्य परिधि वनमाल्यवर्ध,-
धानुमवाहनद्वेषमनुवर्तासे ।
विन्यस्तहस्तमितरेण धुनानमग्नं,
कर्णोत्पलालककपोलमुखाञ्जहासम् ॥

(૧૦ સ્કન્ધ ૨૩ અધ્યાય ૨૨ શ્લોક.)

શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનના રૂપના વર્ણનવાળા આ શ્લોકનો જનિ કાને પડતાજ અને તેનો નિમાર્ણના હૃદયને સ્પર્શ થતાજ તેમની સર્વ છુદ્ધિ-પ્રવૃત્તિ અટકી પડી, અને જ્યાં પરથી શરૂ વાગતાં પડેલા પક્ષીની પેઠે તે “ મારા કૃષ્ણ ! ” એમ ઉદ્ગાર કરાવી પૂર્ણ આકામચિતાવસ્થામાં યુધિષ્ઠિર યુધિષ્ઠિત થઈ પડ્યા ।

શ્રીરામા જેવી નિમાર્ણ
મહુની સ્થિતિ.

પોતાની દાસીઆ પ્રતિ રાખાએ કહ્યું છે કે “ સરલ હૃદયની કન્યાઓનાં (જે કન્યાઓ નદીમાં સ્નાન કરવા જાય છે તેમનાં) હૃદય ચોરવાને કહ્યું જ્યાં નીચે જે રાહ જોતા રહે છે તે મનોહર સૌન્દર્યવાળા શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનની રૂપેને હું જોઈ મધ પડું ! તેટલા સારા યમુનામાં કદી પણ સ્નાન કરવા ન જવું એવી તમે મને સલાહ આપી હતી, પણ શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનનો પ્રતિરોધ કરવાના મારા પોતાના જળમાં મને વિશ્વાસ દેવાથી મેં તમારી સલાહની અવગણના કરી. પરંતુ અફસોસ ! અફસોસ ! તેમણે મારું પોતાનું જ નહિ પરંતુ જે સર્વ મારું છે તેનું—મારા ભિજવનું પણ સ્વામિત્વ સર્પ લીધું છે; અને દહે જ્યાં જ્યાં હું દષ્ટિ ફેંકું છું ત્યાં ત્યાં શ્રીકૃષ્ણચંદ્ર સિવાય અન્ય કંઈ હું દેખતી નથી. ” આજ પ્રમાણે પોતાના હૃદય સમીપ શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનને કદી નહિ આવવા દેવાનો નિશ્ચય કરી શ્રીનિમાર્ણ પ્રભુ પોતાના ગુરુ પાસેથી વિદાય થયા હતા. પણ અફસોસ ! શ્રીકૃષ્ણ ભગવાન સાંબંધના સુનગર્ભના એક શ્લોકે તેમનો સર્વ નિશ્ચય મોઢ નાખ્યો. મોટા છુદ્ધિ-માન અને વિદ્વાન મનુષ્યો ભક્તો અને સાધુઓને મુખી કહીને હરો કરાડે છે; પણ ભક્તિનું એક કિરણ જો કાઢ પણ પ્રગટે તેમનાં હૃદયમાં પ્રવેશ કરે છે તો હૃદય પામતા સૂર્ય સન્મુખ ધ્રુવમંત્રી પેઠે તેમની કહેવાતી સર્વ વિદ્વતા અને જ્ઞાપણ તેમના મનમાંથી ખસી જાય છે. અભિમાની સાર્વભૌમ શાસ્ત્રીઓ આવીજ રીતે શ્રી નિમાર્ણ પ્રભુની ચેષ્ટાઓ ઉપર

હારમ કરું હવું; પણ ત્યારે તેનો મન નહાવો ત્યારે તેણે નીચેના આચાર્યવાણી દ્વારા જોડી હતી:—

ભણે સુઝો કરે હાંસી, નહિ દરકાર કંઈ અમને;
સુધા હરિનામ ભક્તિની, કરો રસપાન મન યહને,
ફરીને ફરીએ આનંદ, ફરીને ફરીએ આનંદ;
જગાવોછ હરિનામ, જગાવોછ હરિ નામ.

હવે જાહેરમાં શ્રી નિમાઈ પ્રભુ ઉપર આ રીતે યુગ સત્તાઓની અસર થવાનો આ પ્રથમ જ પ્રસંગ હતો. વિદ્યાર્થીઓએ પણ કહી તેમની આવી રહ્યા જોઈ ન હતી. વિદ્યાર્થીઓ આગળ મનને બનતી રીતે શ્રી નિમાઈ સાચવતા પણ શ્રી ભાગવતનો એ શ્લોક સાંભળ્યો કે પોતાની મનોહરિતને તે કાણુમાં રાખી શક્યા નહિ.

કર ભોમખલા પક્ષીની પેઠે તે પૃથ્વીપર ગમડી પડ્યા. એ જોઈ શિષ્યો ગભરાઈ ગયા અને તેમને પકડી લીધા. જુએ છે તો તેમાં પ્રાણજીવું કંઈ મળે નહિ. શું કરવું તેની તેમને સમજ પડી નહિ. બધા જ પશુઓ ભય પામ્યા! યુરના મુખપર જલ

શ્રી કુળ સ્વરૂપના
વર્ણનના શ્લોકની
મહુ નિર્માર્પર
અસર.

ઝાંટવા લાગ્યા. પક્ષીવારે શ્રી નિમાઈ પ્રભુ સચેત થયા, તેમનાં નેત્રોમાંથી પ્રેમની ધારા વહી રહી હતી અને તે પ્રેમના તરંગમાં વિદુલ જની પૃથ્વીપર આઝોટતા હતા. આંસુથી જમીન બીની થઈ. બધા જ વિરમ પામી જોવા કરતા હતા. રસ્તે જતા લોકો પણ ત્યાં એકઠા થયા. શ્રી નિમાઈ પ્રભુ ધૂળમાં આઝોટતા આઝોટતા બોલ્યા: “શ્લોક બોલો.” રત્નગર્ભ પુનઃ શ્લોક ઉચ્ચાર્યો.

શ્લોક સાંભળતાં જ શ્રી ગૌરાસુન્દર ઉઠી બેઠા થઈ ગયા; ફરીથી જમીનપર પડ્યા; ફરીથી ફેરવા લાગ્યા; “ફરી શ્લોક બોલો,” તાર પછી વાણીથી બહુ બોલી શકતા ન હોવાથી માત્ર “બોલો, ” “બોલો ” એમ કહેવા લાગ્યા. શ્લોક બોલવાની જ આજ્ઞા કરે છે એમ સમજી રત્નગર્ભ પુનઃ પુનઃ શ્લોક બોલવા લાગ્યા. આથી શ્રી નિમાઈ પવિત્રે ઉઠીને બહુ આનંદથી રત્નગર્ભને આશિર્વાદ દીધું.

રત્નગર્ભ શ્રી નિમાઈ પ્રભુનું આશિર્વાદ પ્રાપ્ત થતાં જ તેઓ પ્રેમથી વિદુલ થઈ ગયા. તે પણ પ્રેમમાં ગળવા લાગ્યા. આ રત્નગર્ભ શ્રી ગૌરાંગ પ્રભુના પ્રથમ કૃપાપાત્ર ગણાવા છે. રત્નગર્ભ શ્રી નિમાઈ પ્રભુને ચરણે પડ્યા, વળી રડવા લાગ્યા, શ્લોક બોલવા લાગ્યા. સદાશયે ત્યાં ગદાધર પણ હતા. ત્યાં શ્રી ગૌરાંગ પ્રભુ ત્યાં ગદાધર હોય જ. આવી એકાચારસામાં ગદાધર પૂર્વે શ્રી ગૌરાંગ પ્રભુને જોયા હતા અને તેથી તેમને શુદ્ધિમાં આજુવા શું કરવું જોઈએ તેની તેમને ખબર હતી. તે જાણતા હતા કે રત્નગર્ભ જેમ શ્લોક બોલશે તેમ શ્રી નિમાઈ પવિત્ર વધારે વિદુલ થતા જશે.

શ્રીગૌરાંગપ્રભુ.

ગઢાપર શ્રી નિમાઇ પ્રભુને પોતાના કૃપન કરતાં વિશેષ પ્રેમથી વ્યક્તા હતા. પોતાના મિત્ર પુરિષ્કર આગેરે, તેમનું સોના જેવું શરીર પૂજારી ખરડાય અને પુવારામાંથી જેમ પાણી છટે તેમ તેમનાં નેત્રોમાંથી આંસુ વહે, જો જેમ ગઢાપરના હૃદયમાં અનિશ્ચય કુખ થયું. તેથી ત્યારે શ્રી નિમાઇ પ્રભુએ રત્નગર્ભને પુનઃ શ્લોક બોલવા કહ્યું ત્યારે ગઢાપરે તેમને ન બોલવાની વિનયિ કરી. તે બંધ રહ્યા એટલે પ્રભુએ " બોલો બોલો " એમ અનેકવાર કહ્યું પણ રત્નગર્ભ શરીર શ્લોક બોલ્યા નહિ.

બોલીવાર પછી શ્રી ગૌરમન્દને બોલુંક એવન આબ્યું. તેમનું સુવર્ણસમાન અંગ ધૂળવાણ થયું હતું. પછી તેઓ પૂર્ણ સાવધ થયા, ત્યારે ઉઠી બેઠા અને લલ્લપ સાથે બોલ્યા. " કેમ વારુ, કહેા તો ખડા મેં છું તોફાન કયું ? " કોઇએ કંઈપણ ઉત્તર આપ્યો નહિ. પછી સખળા તેમને લઇ ગૌરાસ્નાન કરવા ગયા. ત્યાંથી સુખરૂપ તેમને ઘેર આણી તેઓ તેમને તેમની માતાને સોંપી ચાલ્યા ગયા.

બીજે દિવસે પ્રાતઃકાળે શ્રી નિમાઇ પડિત પોતાના સખળા વિદ્યાર્થીઓ સાથે પાઠ-શાલામાં ગયા. શિષ્યોએ આગલા દિવસનો બનાવ જોઇ પછા આનંદમાં રાત્રિ ગુળરી. શ્રી નિમાઇ પ્રભુની સ્થિતિ પરથી વિદ્યાર્થીઓમાં જે ભક્તિ ઉદય પામી હતી તે આ સમયે પૂર્ણ રૂપે હૃદયમાં પ્રગટી રહી હતી. તે વિદ્યાર્થીઓને પોતાના ગુરુ પોતાના કરતાં પછા ઉચ્ચ પંડિતના પુરુષ લાગ્યા. તે સર્વ રીતે દિવ્ય દેખાતા હતા. શ્રી નિમાઇ પ્રભુ પોતાના સ્થાન પર યોગાસન કરી વિરાજમાન થયલા હતા. સુવર્ણસમાન સુંદર અંગમાંથી મહાપુરુષ પીઠે તેજ નિકળી રહ્યું હતું. તેમનાં વિશાલ નેત્રોમાંથી સર્વપ્રતિ અકથ્ય પ્રેમ વહેવડાવતા હતા. શાન્ત, સરલ, સુંદર અને નિર્દોષ મુખમુદ્રા મહિન થયેલી જણાતી હતી, તથાપિ આનંદમય હોઇ અગાધ શાણપણની સાક્ષી પૂરતી હતી. પદ્મલ જેવાં ભોજન રંદન કરતાં કરતાં લાલચોળ બની રહ્યાં હતાં. પ્રભુ પછા પ્રપન્નથી પણ તે ખાળી શકતા ન હતા.

તે પોતાના વિચારોમાં મગ્ન થયેલા હતા, પણ શિષ્યો ભક્તિ ભાવથી તે અદ્ભુત મુર્તિનું દર્શન કરી રહ્યા હતા. પ્રભુ ચારિત્રથી, તેમનાં મન સંપૂર્ણ ભગવાનમાં પડ્યાં હતાં, છતાં તેઓ ખાત્રીથી માનતા હતા કે આપણા ગુરુમાં મતુલ્ય કરતાં કંઈક વિશેષ છે. તેમને નિશ્ચય થયો કે આપણા અધ્યાપક શુક, પ્રહ્લાદ કે નર નારાયણ હશે, પણ તે આપણા જેવા મતુલ્ય તો નથીજ. શ્રી નિમાઇ પ્રભુ જે રસમાં નિમગ્ન થઇ રહ્યા હતા તે રસમાં ભંગ કરી સામાન્ય પાઠ તેમને પૂજવાની કોઇએ પ્રવૃત્તિ કરી નહિ. એટલામાત્ર શ્રી નિમાઇ પડિતને શુદ્ધ આવી તે પુનઃ શરૂઆત. આગલા દિવસે જે સત્તાને આધીન હતા તે સત્તા ઉપર વિશ્વ મેળવવામાં તે સફલ થયા, અને પોતાના શિષ્યોને પાસે આવવાની તેમણે ઇસારત કરી.

શિષ્યો પાસે ગયા અને શ્રી નિમાઇ પ્રભુ બોલવા લાગ્યા. તેમના પ્રત્યેક ઉચ્ચારમાં ગુપ્ત ઉદાસીનતા પ્રતીત થતી હતી. " મારા મિત્રો ! તમે અને ૨૫૯ કહેા

કે તમારા અભ્યાસમાં તમને મારા તરફથી કંઈ સહાય મળતી નથી એ હું ખરી વાત નથી" ? મરતક નીચાં નમાવી તેણી શાન્ત રહ્યા. શ્રી નિમાઈ પ્રશ્ન આપ્યો જોઈતા, " હા, મને લાગે છે કે તમને હવે મારા તરફથી કંઈ સહાય મળતી નથી. કૃપા કરી કહો કે હું શું કરું છું ? " શ્રી નિમાઈ પ્રશ્ન પૂછે સાચું હતા. વળી તે જોઈતા, " મિત્રો ! કહો કે અન્ય આવી કું કેવી રીતે વર્તે ? " ?

શ્રી નિમાઈએ વિનયપૂર્વક ઉત્તર આપ્યો : " પંડિતજી, આપ હવે અમને કંઈ પણ વિદ્યાનુ આપતા નથી એ પૂરેપૂરું સત્ય છે. આપ માત્ર શ્રી કૃષ્ણ ભગવાન સંબંધીજ જોઈતા. આપ જે જે કહો છો તે સર્વ સત્ય અને સારું છે, અને અમારામાંના ઠાકને પણ સંતા નથી કે મનુષ્યજનને કોઈક ઇશ્વરપ્રાપ્તિ છે. પરંતુ એવી વાતો મને એવી ભૂલવાન છે તોપણ તે સમજવાના હેતુથી અમે-વિદ્યાર્થીઓ કંઈ આપની સાળામાં દાખલ થયા નથી. "

કાજુબાર વિચાર કરી શ્રી નિમાઈ પ્રશ્ન ઉત્તર આપ્યો : " હા, મને સહેજ કોઈ રમણનુ થાય છે કે હું તમારી પાસે શ્રી કૃષ્ણ ભગવાન વિષેજ જોઈતું, અને તમારા પાસે સંબંધી કંઈ પણ જોઈતો નથી. "

બીજા વિદ્યાર્થી હવે વચ્ચે આવી જોઈતા, " પંડિતજી, ! આપ ગુલાઈથી પાછા પધાર્યા ત્યારથી અમારા અભ્યાસ વિષે આપે કરી એક શબ્દ પણ કહાડ્યો નથી. ગઇ રાત્રે એક શ્લોક સાંભળી આપ મૂર્છા પામી ગયા હતા. ધાકું કરીને તે સંબંધી આપને કંઈ પણ રમણનુ નથી; પરંતુ અમે તે બનાવ પ્રવક્તા જોઈતા છે, અને આપના વર્તનથી અમારા ઉપર ખૂબ અસર થઈ છે, અને તેથી અમારી ખાતી થઈ છે કે પૃથિવરનાં સર્વ મનુષ્યોમાં આપ શ્રી કૃષ્ણ ભગવાનના ધણા ભાવિક તથા પ્રિય ભક્ત છે. "

પોતાની સાથે આ પ્રમાણે વાત કરતા વિદ્યાર્થીપ્રતિ શ્રી નિમાઈ પ્રશ્ન જોઈ રહ્યા, અને તેમનાં નેત્રોમાં આંસુ આવ્યાં. ધણી ઉદારીનતાથી તેમણે ઉત્તર આપ્યો : " હા, મને સ-મજાનું છે કે તમને મારા તરફથી કંઈ પણ સહાય મળતી નથી. તમારા અધ્યયનપર મારું ચિત્ત પડેલવા એ મારાથી બનતું કશું છે, પરંતુ હું નિષ્ફળ થયો છું. મને મારા જીવને ઉન્નતતાને વ્યાપિ પુનઃ થાય એ હું બનવા જોઈતા છે ! "

" ના, તેમ હોય શકે નહિ, " તેમણે સર્વે એકે રવરે ઉત્તર આપ્યો. " આપ ત્યારે જોઈતા ત્યારે આપના જોઈતાથી ચળકતાં રતો ખરે છે. શુદ્ધ-માં શુદ્ધ વિચારમાં આપની નિપુણતા અમકારિક છે. આપનું ભાવનુ અમને દાસ કરી ચકે છે, અને પરમાનંદ અનુભવાવે છે. આપની ઇશ્વરપ્રતિની ભક્તિ-કરુણી ન સહાય તેવી છે. નાહ, કહી પણ એ ઉન્નત હોઈ શકે નહિ. " તેણી જોઈ રહ્યા જોઈતા

શ્રી નિમાઈ પ્રશ્ન જોઈતા : " સર્વ વિદ્યાર્થી ભાઈઓ, મારા મિત્રો ! હવે આ પ્રકારે તમને હંમેશાં હું ક્યાં સુધી છેતરીશ. હું તમારી સાથે નિષ્કપટપણે વર્તીશ, અને બીજા

શ્રી નિમાઈ પ્રશ્ન જોઈતા : " સર્વ વિદ્યાર્થી ભાઈઓ, મારા મિત્રો ! હવે આ પ્રકારે તમને હંમેશાં હું ક્યાં સુધી છેતરીશ. હું તમારી સાથે નિષ્કપટપણે વર્તીશ, અને બીજા

શ્રીનિમાર્ગ પ્રભુ અગ્નિ-
પદ તરિકે કાન
નહિ કરી શકે.

જનોને નહિ કરેવાય તે હું તમને કહીશ. હું તમારી પાસે
એક શિક્ષા માગું છું. તમે સર્વ મને ક્ષમા આપો. હું તમને
શીખવી નહિ શકું. મેં કહ્યું છે કે ત્યારે હું શીખવવા બેસું છું
ત્યારે સ્વામવર્ણના એક ખાલક મારી સન્મુખ આવી મુરલી વગાડવા
મંડિ છે, અને તેમને જોતાજ મારી છુદિનો ભોપ થઈ જાય

છે; અને પછી તે સમયે "કૃષ્ણ" નામથી શિવ અન્ય કંઈ પણ મારા મુખમાંથી નિકળતું
નથી. "આટલું" તે જાણ્યા છિટકે તે સુંદર બાલકની પ્રતિમા તેમનાં મનઘણુ સન્મુખ આવી
ઉભી રહી અને પરિણામ એ આપ્યું કે તે બેસી શકે પણ પડવાની તૈયારીમાં આવી ગયા. !
પરંતુ પ્રપલ હજીના પાનથી, જો કે તે સત્તાની અસરમાંથી સાવધ થવાને તેમને થોડોક
સમય લાગે. તોપણ, તે સત્તર શુદ્ધિમાં આવી ગયા. શોકાતુર વદને તેમણે પોતાનું બોલવું
આ પ્રમાણે પૂરું કર્યું: "સારથિ, મારી પાસે શીખવું એ માન વિડંબનાજ છે. મારા મનમાં
શ્રી કૃષ્ણ ભગવાન અને તત્કાળથી વિષયો સિવાય અન્ય કંઈ પણ આવતું નથી; મારી
છુદિ અને મારા સર્વ પુરુષપણાના તે કેવલ અપિષ્ટતા થઈ બેઠા છે; માટે મિત્ર મિત્રો, હું
તમારી આજ્ઞા સ્વચ્છ. હું સરથ મિત્રો તમને અનુમતિ આપું છું કે તમારી બધાં
કૃપા દોષ ત્યાં જઈ શિખો અને મને ક્ષમા કરો. શ્રી કૃષ્ણ ભગવાન સદૈવ તમને સુખી
રાખે. ! મને વિસરશો નહિ, તેમજ તમારું કદી પણ હું વિરમરણ કરી શકીશ નહિ."
આટલું બોલી પોતાના વિદ્યાર્થીઓ પ્રતિ તેમણે માથા ઢાળ્યો જોયું, અને નીચું મુખ કરી
તેનિશ વર્ષના અધ્યારક શ્રી નિમાર્ગ પંડિત જાતીદાદ રહન કરતા કરતા પુસ્તક બંધવા લાગ્યા. !

શ્રી નિમાર્ગ પ્રભુના સ્વરની ઉદારીનતા તેમના બાવ અને શોકાતુર કાન્તિથી તેમના
વિદ્યાર્થીઓ હૃદયમાં ઉપર બહુ સમજ અસર થઈ. શોકો વિદ્યાર્થીઓ
પોતાના અધ્યાપકની આ વાત સાંભળતા હતા. શ્રી નિમાર્ગ પંડિત
કરણ સ્વરથી જે વાત કહેતા હતા તેના પ્રયેક અક્ષર વિદ્યાર્થી-
ઓના હૃદયમાં બાજીની પેઠે મોકાતો હતો. તેમની આંખોમાં આંસુ

જોડ વિદ્યાર્થીઓ બાહુલ થઈ ગયા. તેમનું ધૈર્ય વધારે વાર રહ્યું નહિ. સર્વે એકી સાથે રહન
કરવા લાગ્યા, અને કેટલોક સમય સુધી ઉત્તરમાં એક શબ્દ બોલી શક્યા નહિ. અંતે એક
મુખ્ય શિષ્ય હાથ જોડી રહન કરતો કરતો બોલ્યો. "અત્યારે અમારા અભ્યાસનો અંત. !
પંડિતજી, અમે બીજા અધ્યાપકને અમારું બાવી સ્વામીન કરીશું એવું ધારણીજ નહિ. !
શ્રી ગુરુદેવ ! આપને છોડી અન્ય કોની પાસે અમે અભ્યાસ કરીશું. ! અન્ય કોઈની પાસે
અભ્યાસ કરવાની અમારાથી પ્રવૃત્તિ શી રીતે થાય ? આપના સમાન રનેદ અને પાનથી

વિદ્યાર્થીઓ ઉપકાર અમને ઠેણ શીખવે ? અમે ત્યારે આજે અભ્યાસને છોડા પ્રણામ
કરીશું છીએ. આપની પાસે અમે જે કંઈ શિખ્યા છીએ તેજ
અમને બહુ છે. શ્રી ગુરુજી ! આપ આશિર્વાદ દો કે આપના પાદ-
રવિંદ આગળ અમે જે કંઈ શીખ્યા છીએ તે અમારા હૃદયમાં
રહે અને અમે તે બધી બજાઈ નહિ. દુઃખમાન એ છે કે આજ સુધી રાત દિવસ આપની
પાસે રહેતા હતા તે હવે અમારાથી આપની પાસે રહી શકાતું નથી અને તેથી હૃદય ચીરાઈ

જન છે. " બધાજ વિદ્યાર્થીઓ રહન કરવા લાગ્યા; કેમ કેમ રહતા રહતા પુસ્તક બંધવા લાગ્યા. શ્રી નિમાધ પ્રભુ ઉપર દેખીતી અસર મળી. તે બોલી શક્યા નહિ પણ વંચારે નહક આવવાને તેમણે પોતાના શિષ્યોને સંજ્ઞા કરી. જે હાથવડે સામે બેઠેલા મુખ્ય શિષ્યને કાઢી તેને પોતાની જગ્યા પર બેસાડ્યો, આશિર્વાન આપ્યું, મરતક શુશ્રુષું અને સુખન કર્યું. આ સમયે તેમનો અવાજ બધે યજ્ઞ ગયો, તે બોલવા હજીજતા હતા પણ બોલી શકાયું નહિ. પ્રત્યેક વિદ્યાર્થીને આશિર્વાન આપ્યું, તેનું મરતક શુશ્રુષું, સંજ્ઞા વિદ્યાર્થીઓ શ્રી ગૌરજી પ્રભુની મારે પાસ રહન કરતા હતા. આપું સ્થાન કરજીરમથી પૂર્ણ થઈ રહ્યું હતું.

જે ૩ પોતે શોકમાં ગરકાન થઈ ગયા હતા તેપણ તેમને પોતાના શિષ્યોનું સમાધાન કરવાનું હતું, તેમણે પોતાની હતિઓને બને તેટલી આંકુશમાં આપી અને પછે કષ્ટે પીરજ આપી પીધે સ્વરે બોલ્યા: " જુઓ ભાઈ, હું તમારો અધ્યાપક છું, તેથી તમને આશિર્વાદ આપવાનો મને અધિકાર છે, હું મનપૂર્વક તમને શ્રી આશિર્વાદ આપું છું. "

શ્રી નિમાર્થ સમવાન

વિદ્યાર્થીઓનું સા- કર્યું હોય તો તમારાં હૃદયોમાં સમસ્ત વિદ્યાઓની સ્તુતિ થાઓ. "

જનન કરે છે.

અને વિદ્યાનું પણ શું પ્રયોજન છે? શ્રી કૃષ્ણ ભગવાનનું શરણ સ્વીકારો! શ્રીમતું શુભગાન કરો, શ્રીમતું નામ ગવણ કરો. તમે જે કંઈ અભ્યાસ કર્યો છે તેજ પચેલ છે. મિત્રો, આપણે વિયોગ થતાનો છે, તો ચાલો શ્રી કૃષ્ણ ભગવાનનું કીર્તન કરી આપણે પુટા પડીએ. તમે સર્વ શ્રી કીર્તન ગાઈ મારા હૃદયને શાન્ત કરો. " મારાપર ઉપકાર કરો, અને જે કદી પણ હું તમને કંઈપણ ઉપયોગનો થઈ પડ્યો હોઈ તો આ રીતે તેને યોગ્ય બદલો વાળો. આવો આપણે સર્વ મળી શ્રી કૃષ્ણ ભગવાનનું શુભગાન કરીએ. "

શિષ્યો નીચું માથું રાખી રહન કરી રહ્યા હતા. શ્રી નિમાધ પરિહત પણા કહ્યો હ- દ્યનો વેગ અટકાવી પોતાના મનનો બાવ રપટ કરવા હજીજતા હતા. થોડી રાહ જોઈ મા નિમાધ પરિહત બોલ્યા, " ભાઈઓ! આટલા દિવસ એકવ રહી વાંચ્યું, શ્રાવ્યું, હવે મને કૃતાઈ કરો, એકવાર શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનનું કીર્તન કરી મારું હૃદયને શીતલ કરો, મારા મનની હજીજ પૂર્ણ કરો. "

શિષ્યો તે સમયે બક્તિસાગરમાં ડૂબી રહ્યા હતા. તેઓ તે સમયે પોતાના ભરાઈ આવેલાં હૃદયને ખાલી કરતા હતા. તેમની પણ એવી પ્રત્યક્ષ ઈ- શિષ્યો કીર્તન કરવા મળા હતી કે શું કરવાથી મનનો વેગ શાન્ત થાય! શ્રીનિમાર્થ પ- તૈયાર થવા. રિહતની આ વાત સાંભળી સર્વ પણા આનંદમાં આવી આવરતા- થી કહેવા લાગ્યા, " ગુરુદેવ! હીક, હીક, અમે ખુશીથી શ્રીકૃષ્ણ- કીર્તન કરીશું. પણ શ્રીકૃષ્ણકીર્તન શી રીતે કરાય છે તે અમને ખબર નથી માટે કૃપા કરી તે અમને સમજાવો અને તે રીતે ગાવું તે શીખવો. "

તૈયાર થવા.

શ્રી નિમાધ પ્રભુ બોલ્યા, " જે પુરુષ આટલા બધા બસા, દયાળુ તથા પ્રેમાળ છે

શ્રી સામધ્યનાં
આન્દોલનો વુલ
કૌર્તન.
તેમની સ્તુતિ આપણે માંડ્યું. " આપેદુલ્ય ભક્તિની ક્ષમિ
જેવા તે વચ્ચે બિદા, અને તેમના વિદ્યાર્થીઓ વિદ્યાબિદા
બિદા. પોતાના હાથે તાલ આપતાં તેમણે જાણે સ્વર
માના માંડ્યું.

(કેદાર રાગ.)

હરિ હરયે નમઃ કૃષ્ણાય યાદવાય નમઃ ।

યાદવાય માધવાય કેશવાય નમઃ ।

ગોપાલ ગોવિન્દરાય શ્રીમદ્ગુરુદન ॥

પ્રજ્ઞામ કૃષ્ણ પુને કંઈ,

પ્રજ્ઞામ શીદરિને.

શ્રીનિમાધ પદ્મિત દિધોને આ ગીતો શીખવવા લાગ્યા. કિધો તાળી ટાપી ટાપી
શીખવા લાગ્યા. ગીત નાનાં હોવાથી આનાપાસે તે રમરખમાં રહ્યાં. શ્રીનિમાધ પદ્મિત વચ્ચે
બિદા બિદા ખાતા હતા. તેમનામાં ભક્તિ બિદારાધ જવાથી નેત્રોમાંથી આનંદાશ્રુનાં પૂર વહેતાં
હતાં. તેમનો સ્વર, તેમની કાન્તિ, અને તેમના પ્રત્યેક અવયવના દલન ચલનથી તેમના વિ-
દ્યાર્થીઓમાં પ્રેમનો પ્રવાહ વહેવડાવવા લાગ્યા. તેઓ આંતર સત્તાઓને વશ થઈ જતા જ-
જવા લાગ્યા, તેમનાં હૃદય કોમલ થયાં હતાં, અને તેથી શુરુમાંથી વહેતી ભક્તિને તેમણે
સારો આવકાર આપ્યો. તેઓ ગીતમાં બળ્યા અને પોતે પણ ભક્તિરસમાં તજાતા હોય
ક્રમ તેમને લાગ્યું. સખળાજ આનંદમાં ઉન્મત્ત બની ગયા. બાળા જગત્ તેમની દષ્ટિ સમી-
પથી ક્રિષ્ણ ક્રિષ્ણ થતું થતું. કેટલાક રહન કરવા લાગ્યા, તેઓ માત્ર આનંદનાં આશુ પા-
ડતા હતા; કેટલાક હસાજ કરતા હતા, કેટલાક કંપતા હતા. કોઈ કોઈ પૃથિવર આજોડતા
હતા અને કોઈ કોઈ પોતાની શક્તિના તોરમાં નાચતા હતા. ત્યાં મોટો ધોધાટ આસનો હતો,
છાળામાં ગરબડ સાંભળી પણ માણસો કોતુક જોવા ત્યાં દોડતા આવ્યા; પરંતુ શ્રીગૌરાજી
પ્રજ્ઞાની લીલા જોઈ કોતુક રહ્યું નહિ. સર્વ તેજ પ્રવાહમાં તજાતા હોય ક્રમ જળાયું. સર્વ
માણસો રસમાં પલળી ગયા. " ભક્તિ સરિતામાં તરતા હોય તેમ તેમને લાગ્યું " તેઓ શ્રી-
શુરુદને પ્રજ્ઞામ કરવા લાગ્યા. જગત્માં ભક્તિ આવી હોય છે તે કોઈને પૂર્વે
માલમ ન હતું.

શ્રી ગૌરાજી શુ' કરતા હતા તે અહીં વર્ણવવાની કંઈ આવશ્યકતા નથી. શ્રીશુરુ અને
વિદ્યાર્થીઓ અને તે સમયે અત્યંત નમ્ર થયા હતા. શ્રી નિમાધ પ્રભુ પાસેથી જો ગીત વિ-
દ્યાર્થીઓ શાખ્યા, તેથી તેમનાં હૃદય સ્વચ્છ થયાં હતાં. તેમાંથી
વિદ્યાર્થીઓની સ્થિતિ પ્રેમના પ્રવાહ વહેતા હતા તેમનાં હૃદયપર ભક્તિની અસર થવાથી
મક્તિ પરાવન થઈ. તેમની શક્તિઓ નવીન રૂપ પકડ્યું હતું, અને પેદેલીવાર જ તે-
મના જાણવામાં આવ્યું કે ઇશ્વરની સેવા કરવી એ સર્વશઃ આ-
નંદજ છે. તેમને વળી જળાયું કે ઇશ્વરને વિસરી જઈ પણ શક્તિમાં જીવન માળવું એ મુ-
ખતા છે; ઇશ્વર અત્યંત પ્રેમાળ છે, અને પ્રેમના હૃદ અંધનથી આપણે તેમની સાથે બંધા-

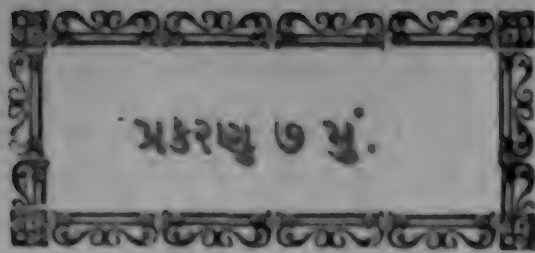
મહા હીમ. —તે મુખનો હોય છે, અને આપું રિપ તેમાંથી ઉદભવેલું છે માટે તે આ-
નંદનો સાથન રહે છે.

શ્રીનવદીપમાં આ પ્રથમજ શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનનું નામ સંકીર્તન થયું. નામવાથી—માતા-
થી ભગવાનના ચરણનો લાભ પ્રાપ્ત કરી શકાય છે એ તત્ત્વ શ્રીગૌરસુન્દરે પોતે કીર્તનાદિ
કરી છતાંને પ્રથમજ દેખાડ્યું. શ્રીક પ્રાચીન પદમાં પ્રભુને સજાથી વાસુદેવ થાય
કયું છે:—

તુલના પરસ મળી મેરે મધુકી નારિ કહુ ઉછયે ।

નાચ ગાય જગ જીવ પરસમણિ ગુણ સવ કનક મયે ॥

ભક્તિથી જે આનંદ થાય છે તેનું મનુષ્યની મુદ્ધસુદિથી વર્ણન થઈ શકે એમ
નથી. શ્રીભગવાનની પ્રાપ્તિનિમિત્તે યોગ, વ્રત, વન, પૂજા, જપ, તપ તથા પ્રાર્થના વગેરે
નાનાવિધ ઉપાય પૂર્વથી ચાલ્યા આવે છે; પણ શ્રીગૌરમન્દ્રે કીર્તન વડે સિદ્ધ કરી દેખાડ્યું કે
શ્રીભગવાન આનંદમય છે અને તેમનું ભજન પણ આનંદમય છે. હંધરનો સમાગમ
તપશ્ચર્યા અને સંયમ પ્રાપ્ત કરી શકેલો નથી એ સત્ય ગૌરાજી પ્રભુએ આ પ્રમાણે
પ્રસિદ્ધિમાં આપ્યું. તપશ્ચર્યાથી બહુ પ્રકારે મનુષ્યોને લાભ થવાનો સંભવ છે. પરંતુ હંધર-
નો સમાગમ તો તદન બિન્ન વસ્તુ છે. ભક્ત હંધરની સેવા કોઈ પ્રકારના તેજ અથવા
શક્તિરૂપે કરેલો નથી, પરંતુ હંધરની સર્વ ઉર્મિઓ જેમાં પૂર્ણતા પામે એવા સદાના શબ્દ
થઈ તેમની સેવા કરે છે. ઉપર જે પદ લખ્યું છે તેનો અર્થ એવો થાય છે કે “ મારા
પ્રભુ ગૌરાજી પારસમણિજેવા છે. મોહજેવા કાળા અને તેરાજ સખત એવા નહારામાં
નહારા પાપીઓને પોતાના પાસે લઈ તાપ (તપશ્ચર્યામાં) રાખીને નહિ, પરંતુ પોતાના
માત્ર સ્પર્શથી નાચતા નાચતા હંધરની શુભિ તેમની પાસે કરાવીને, તેમને વિશુદ્ધ સુવર્ણ
જેવા શુદ્ધ અને મૃદુ બનાવી દીધા છે. ” આ “ દુરિ દુરયે નમઃ ” વાળું ગાન કહે
૧૪૩૦ સંવત ૧૫૧૫ માં પ્રથમ મનુષ્યના માત્ર માટે શ્રીગૌરાજી પ્રભુએ ગાયું હતું. પ્રભુ-
ના ભક્તો એ કીર્તન અઘાપિપર્મિત એજ સ્વરથી ગાયા કરે છે. શ્રીનિમાષ પ્રભુના મુખ-
થી આ ગીત જે શક્તિ લઈ પ્રકાશ પામ્યું હતું તે શક્તિ સંપૂર્ણ રૂપે રહી નથી; તોપણ
હજી સુધી તેનો તેમાં અંશ રહેલો છે, અઘાપિપર્મિત શ્રીગૌરપ્રભુના ભક્તો આ ગીત
ગાઈને આનંદમાં નૃત્ય કરે છે અને કોઈ કોઈ મુનિહંત પણ ગાય છે. શ્રીનિમાષ પ્રભુના
અનેક શિષ્યો તે દિવસથી તેમના ભક્ત થઈ ગયા હતા, અને અનેક સંસાર લાગ કરી
જીવંતીન પણ થઈ ગયા હતા. મણુઓએ હંધરના ચરણારવિંદમાં પોતાનું જીવન સમર્પણ
કયું હતું. આ પ્રમાણે શ્રીનિમાષ પ્રભુની આલલીલા પૂર્ણ થાય છે.

પ્રતિસ્પર્ધિઓની ધર્મ્યા.

પોતાના પુત્રનું શું કરવું એ રાગીમાતાના સમજ્યામાં ન આવ્યું. તે પછી બાકીનું થયું. કેમે કમી તે સ્નાન ન કરે. બોજન કરવા બેસાડ્યા સિવાય તે બોજન ન કરે. શ્રી નિમા-
કને કંઈ પૂછવામાં આવે તો બહુ સમય સુધી તેના ઉત્તર જ ન મળે અને કહી ઉત્તર મળે તો તેમાં
કંઈ સમજ જ ન પડે. તે તો હંમેશા પોતાના વિચારમાં ગરક થયેલા રહે અને પશુવાર તો તદ્દન અ-
ભાનાવરમાં હોય. તેમના ગાલપરથી આવું વહેતા બંધ થતા નદિ, અને તે

શ્રી નિર્વાઈ મમુની
રિવાજ.

દમેશાં ભક્તિના આવેશમાં ધેરામણ રહેતા. એ તે કંઈ જોમતા તો
તેશ્રીકૃષ્ણ ભગવાન સંપંથીજ જોમતા; કદાચિત ઘોડી વાર તે
સ્વાભાવિક ભાનવાળી રિયતિમાં આવતા અને બીજા પુરુષોની પેઠે
વાતચિત કરતા; તોપણ પછો વખત તો તેવી રિયતિમાં તે રહી
શકતા નહિ. કોઈ કોઈવાર શ્રી નિર્માઈપણીકત કહેતા; " માછ ! મને શું દુઃખ છે તે હું
કહી શકતો નથી; મારું મન કેવલ રહું રહું કમી કરે છે. " કોઈ કોઈવાર કહે: " માછ !
મને મુઠી દો; મારે શ્રીકૃષ્ણને યોગવા ઘુંદાવન જવું છે. " કોઈ કોઈવાર રાગી દેવીને માછ
યશોદા કહીને બોલાવે અને બાલકની પેઠે હસે. તે કોઈનેજ મળતા નહિ. એ કોઈ
તેમની આંડે આવે તો પોતાની વૃત્તિઓને કાણમાં રાખવાનો તેઓ વાન કરતા; કોઈવાર
તેમાં સહ્ય થતા અને કોઈવાર નિષ્ફળ થતા. બીજા માણસો કોઈ પ્રકારે શ્રી નિર્માઈને ઈર્ષ
કરે નહિ, અથવા ધર્મવિપયક પરમાર્થની લહેરમાં તેમને કંઈ ખસેલ ન કરે એ-
ટલા સારુ ગદાધર અને તેમના અન્ય મિત્રો હંમેશાં સંભાળ રાખતા.

રાગીદેવીની હજી એવી હતી કે શ્રી નિર્માઈ બીજા ભુવાનેની પેઠે ખામ, પીચે,
તેમ ન કરે તો રહું પણ બીજા લોકની પેઠે સ્વાભાવિક ભાનવાળી રિયતિમાં રહે અને
સારી પેઠે વાતચિત કરે તો સારું. રાગીદેવીનું વય આ સમયે ૬૭
વર્ષનું હતું, પોતે વિધવા હતાં અને તેમને પુત્ર કે કન્યા ન હતી.
સંતાનમાં અને સંપત્તિમાં એમને તો એક શ્રી નિર્માઈ અને
બાંજક વડુ વિશ્વપ્રિયા જ હતાં. પુત્રની રિયતિનું વર્ણન કોઈ

જ્યોતી માતાની
રજાઓ.

આત્મજ કહેવાનું તેમને ગમતું ન હતું પણ કદાચ વિના પણ કામ માટે એમ ન હતું-
પુત્રની પ્રતિ સારી યામ તે માટે દહાડેરાત યામ સહે તેટલા નાના પ્રકારના પ્રમત્નો તેઓ

શ્રી વિદ્યાવંશ સ્મારક-મોલક દ્વિતીય કિરણાવલી.

કરતાં હતાં. કાષ્ઠ કાષ્ઠવાર શ્રી નિમાધને સંસારની વાત સમજાવે. કાષ્ઠ કાષ્ઠવાર વદૂની વાત કરે. કાષ્ઠ કાષ્ઠવાર કાષ્ઠ હાખવે અને કાષ્ઠ કાષ્ઠવાર રહન કરી શ્રી નિમાધને ચિંતન કરવાનો પ્રયત્ન સેવે. ભ્યારે શ્રી નિમાધ ભોજન કરવા બેસે ત્યારેજ શાસ્ત્રીને આ પ્રયત્નો સેવવાનો ચોમ મળતો. શ્રી નિમાધ સતોષ પામશે ક્ષમ સમજી વદૂને હાથે પીરસાવે અને પોતે આમ બેસી વાતો કરતાં પુત્રનું મન જગતમાં વાળે; પણ શ્રી નિમાધપ્રભુનું મન અંતરમાં દુષ્ટિ રહેતું. તે ભોજન તો માત્ર વંચવત્ લેતા. શાસ્ત્રીની તેમને જાગૃત કરવા પ્રયત્ન કરતાં પણ બાજબેજ તેમાં તે સફળ થતાં.

જો કુછ પૂછત શચી-પુત્રસે તાકો ઉત્તર ।

કુળ્ળ ચિના કુછ ઓર નહીં, બોલત વિષમ્મર ॥

(ચૈતન્ય ભાગવત.)

શાસ્ત્રીની પૂછવા સાગ્યા, " નિમાધ ! આજ થું વાંચ્યું છે ? "

નિમાધ—કૃષ્ણ નામ બપોલો છું.

શાસ્ત્રી—કું ક્યે કહેતી નથી, આજ શો વિચાર ક્યો ?

નિમાધ—શાયા કૃષ્ણ.

શાસ્ત્રી—ક્ષમ નહિ. નિમાધ, તમને મારા સમ છે સારી રીતે વાત કરો.

નિમાધ—જાગૃત થઈ સજ્જ સાથે બાપ્પા, " માછી ! કું બીજી વાતના વિચારમાં

હતો, ક્ષમા કરજો.

શ્રેષ્ઠ તો પુત્રને જોઈને શાસ્ત્રીની સર્વદા બાપુલ રહેતાં હતાં, તેમાં મોહોક્ષાના અટાન બોરા આવીને તેમને વધારે ગમરાવે, કાષ્ઠ કહે તમારા પુત્રને વાચુરાન છે, કાષ્ઠ કહે તમારા પુત્ર ચસકો ગયા છે, ક્ષમને બાપી મૂકો. પ્રતિરપદી અધ્યાપકાચે પુનઃ જૂઝ ઉરાડી કે શ્રી

નિમાધ પંડિતને બીજી વાર જૂઝો બાપિ ક્ષેત્રે ઉ-માદ ઉપકર્યો.

છે. તેણે ક્ષેત્રેથીજ અટક્યા નહિ, પણ શાસ્ત્રીની ઘેર વચર

બાસાવે ગયા અને તે બોળાં મનના બાધને બીવડાવવા સાગ્યા.

તેમણે તેમને કહ્યું કે તમારા પુત્ર ક્યેવા ઘેલા થઈ ગયા છે કે ક્ષમને

સાજ થવાની આશા ધણીજ ક્યાછી છે, ક્ષમને સાજ કરવાને ત-

મારે સત્તર ઉપાયો લેવા જોઈએ; ક્ષમને ક્ષેષ રમંભ સાથે બાપી હોડો અને પ્રવાહી

ખોરાક આપવો જોઈએ અને રાત્રિદિવસ પાણીમાં ઝંજોળેશા રાખવા જોઈએ. શાસ્ત્રીમાતાનું

હૃદય તો બીરાવા સાગ્યું પણ તે થું કરી શકે ? તે પોતાના પુત્રની સલાહ લઈ શકતાં ન

હતાં. બીજા ક્ષેષ જે વખત તેમના બાપિનું કારણ પૂછવા તેમણે ધેર્ષ ધર્યું પણ તેમની

પાસિથી ઉત્તર મળેલો તે ક્ષેત્રેજ કે " મને મારું પોતાનું જાન રહેતું નથી; તે મને ખબર

છે, મારો દેખાર તમને દુઃખ કરે છે, માટે સાવધ રહેવું ક્યે-મારો ધર્મ છે; અને મારાથી

બનવું કું કું છું. તેપણ મારા ઉપર જે સત્તા અધિકાર ચલાવે છે તેમાંથી અસી

જવાને તમા મારા આંસુ બંધ કરવાને કું સમર્થ નથી. "

શ્રી મારંગમપ્રભુ.

આ સર્વ વાતો સાંભળી રામીદેવી નિરાશ થયાં અને શ્રી નિમાઇ પડિતની વાત જાનાવ શ્રીવાસ પંદિ- વધારે શ્રમ રાખી સહ્યાં નહિ, તેથી પોતાના પતિના પરમ બન્ધુ, તને તેડાવ્યા. તેમજ પરમભક્ત શ્રી શ્રીવાસ પડિત-જેના વિશે આપણે આ- મળ બાકી મળા છીએ તેમની પાસે માણસ મોકલી પોતાનું બધું દુઃખ કહેવાવું. શ્રી નિમાઇ પરમભક્ત થઇ ગયા છે એ

સાંભળી શ્રીવાસ પડિતની કમળ હતી કે તેમને મળવા બહુ, પરંતુ કાઇ કારણસર હજુ સુધી તે આવી સહ્યા નહતા. હમણાં રામીદેવીની વાત સાંભળતાજ તે ત્યાં મળવાને આવ્યા.

શ્રી નિમાઇ પડિત પાસે બધું જોયું તો તે બંને હાથ જોડી તુલસી માતાની પરિક્રમા કરી રહ્યા હતા. નેત્રના બળથી તે રથાન બીડું થઇ ગયું હતું. શ્રીવાસ પરમ ભક્ત હતા; તેમને જોતાજ શ્રી નિમાઇ પડિતને કુશ્મક્રિતનો વેમ વેમથી ઉછળ્યો. તે ભક્તિથી પૂર્ણ હૃદયે શ્રીવાસને પ્રણામ કરવા ઉઠ્યા પણ ઉઠી સહ્યા નહિ. એક સમયે શ્રી

નિમાઇને મન જેમ પ્રયેક વૈષ્ણવભક્ત મળક અને દાસીનો વિષય હતો તેવી રીતે શ્રીવાસ પણ હતા. તેમને પ્રણામ કરતાં કરતાં શ્રી નિમાઇ પ્રભુને મુગ્ધો આવી. પછે વખતે શ્રી નિમાઇની મુગ્ધો વળી ત્યારે તે સચેત થઇ શ્રીકૃષ્ણ કૃષ્ણ, " કહી રહન કરવા લાગ્યા.

શ્રી નિમાઇ પડિતનો આ શ્રી કૃષ્ણભગવાન પ્રાંતનો અપૂર્વ ભાવ જોઇને શ્રીવાસ શ્રીવાસે શું જોયું ? પડિત પણ વિસ્મય પામ્યા. ત્યાં આવ્યા તે કાશ્મીજ ખૂબ લક્ષ્યી અને કુતુહલથી તે શ્રી નિમાઇને જોયાં કરતા હતા. ઉત્તમ પંડિતના ભક્તની એકાગ્રાવસ્થાનાં જે મિદ્ધને ધર્મપુસ્તકોમાં વર્ણવેલાં છે તે શ્રી નિમાઇમાં પ્રકટ બહુતાં હતાં; એટલું જ નહિ પણ કેટલુંક વિશેષ પણ જોવામાં આવતું ભક્તિસંબધો લખનારા સાધુપુરુષોએ લખેલા કાષ્ઠપણુ ગ્રંથમાં નોંધ નહિ લીધી હોય એવાં બધાં મિદ્ધનો તેમજ શ્રી નિમાઇ પ્રભુમાં જોયાં. શ્રી નિમાઇ પ્રભુમાં જણાયલી ભક્તિ તેમને અત્યંત અદ્ભુત લાગી.

" હું ગણિ થઇ ગયો છું એમ કેટલાક લોક કહે છે, અને મને ગાંઠા તરીકે ગણવાની શ્રીવાસને શ્રીનિમાઇ શ્રીવાસને સલાહ આપે છે " એવું શ્રી નિમાઇ પ્રભુ બહુતા હતા. પોતાની માતાએ શ્રીવાસને આ સારુ બોલાવ્યા હતા, તથા શ્રીવાસ પોતાની પાસે આ સારુ આવ્યા છે, તેની શ્રી નિમાઇ ભગવનને ખબર હતી. બરાબર બાન આવ્યું એટલે શ્રીવાસને તેમજ પુનઃ પ્રણામ કર્યા. શ્રીવાસ એમના પરમ આદિમિક મિત્ર હતા તેથી

પોતાની સ્થિતિ વિશે શ્રીવાસે શું વિચાર બાંધ્યો છે તે સ્પષ્ટ કહેવાને તેમજ તેમને વિનંતિ કરી. તે બોલ્યા: " પડિતજી, ઠીક થયું કે આપ કૃપા કરી અને જોવા આવ્યા છો. આપ મારા પિતાજીના મિત્ર હતા અને શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનના દાસ છો. હવે મારું શું કર્તવ્ય છે તે દેખાડો. કાંઇ પણ ઉપાયે નેત્રોર્માથી નિકળતાં જળને હું રોકી શકતો નથી. મને વારંવાર ગાંઠ મુગ્ધો આવી જાય છે. લોહિ કહે છે કે મને વાયુરોગ થઈ ગયો છે. કાંઇ એવું પણ

કહે છે કે “ કોને ખાંધી ખીંડ. ” મારા માણસી બધાં વ્યાજ્ઞ થઇ ગયાં છે અને હું પણ નિશ્ચય કરી શકતો નથી કે હવે મારે શું કરવું. હું અને પોતાને સ્વામીન રાખી શકતો નથી; પણ પછા પ્રધનો ક્યાં પણ હું મારા વિષયને મારા હાથમાં રાખી શકતો નથી. ”

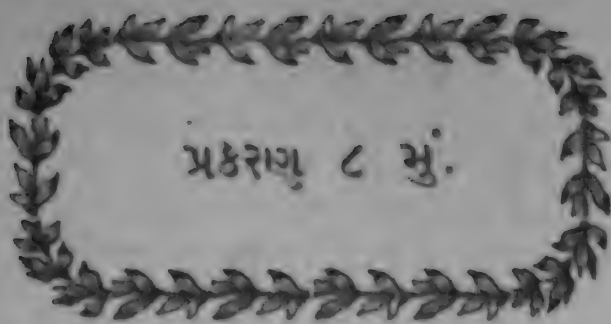
શ્રીવાસ કિમિત્ દરવા. તે દરમિયાન કહેવા લાગ્યા, “ નિમાઇ. ” તમને જે વાચુરોગ થયો છે તેની બહાદિર કેરતામાં પણ હજી કરે છે. તમે તમારા વાચુરોગ કાઢી કાઢી અને આપો કોઈ હું કિશ્ન મારું છું. તમે પરમ ભાગ્યવાન છો; તમારા શરણે ભાગ્યવાન વધુ જગતમાં કાઢ નથી. તમારા પરથી કુપ્પુ ભગવાનની પૂર્ણ કૃપા થઇ છે, તમને જેવી ભક્તિ પ્રકટી છે તેવી છપને થઈ શકે છે તે હું પહેલાં જાણતો ન હતો. ” શાસ્ત્રીની પાસે જઈ રહી આ સર્વ વાત સાંભળ્યા કરતાં હતાં તે થોડું સમજ્યાં અને થોડું સમજ્યાં નહિ. તેમના પ્રતિ જોઇ શ્રીવાસે કહ્યું: “ જો મારું લોહ કહે છે તે તમે શું કરવા સાંભળો છો? હજીને મનુષ્યપર જે ઉપચારો ઉપચાર પ્રસાદ કુપ્પુ-પ્રેમ-તે તમારા પુત્રને પ્રાપ્ત થયો છે. જો દેવી વિષયો સમજવાનું જો અધર્મીઓમાં જેવી રીતે સંભવે? તમારા પુત્ર સંપત્તિ સર્વ ચિન્તા તમારા હાથમાંથી દૂર કરે. હું તમને ખાતરીથી કહું છું કે તમારા પુત્ર સમકારો જતાવશે. આવી અદ્ભુત ભક્તિને અર્થ જો જ કે હજીર પધારે છે અથવા પધારો છે. ”

શ્રી નિમાઇ ભગવાને કૃતજ્ઞતાથી શ્રીવાસપ્રતિ જોયું અને કહ્યું: “ સર્વ લોક અને વાચુ-રાજ જતાવે છે; હું માત્ર તમારી સલાહની શરૂ જોઈ કરતો હતો; તમે પણ જો અને વાચુરોગ કહેત તો હું ગર્જીમાં હુપ્પી મરી, પ્રાણને પરિત્યાગ કરત. તમે આશાસન આપી મારા ઉપર તેમજ મારી માતા ઉપર કબજો ઉપકાર કર્યો છે, માટે હવે તમે અને જલ્દીમાં આશાસન લેવા દે. ” એમ જોલી આ નિમાઇ ભગવાને તત્કાલ શ્રીવાસને હાથ સાથે દાણી પ્રેમથી આશિર્વાદ કર્યું.

શ્રી નિમાઇ ભગવાને આશિર્વાદ કર્યું કે શ્રીવાસનું હાથ પરમાનંદથી અત્યંત ખીંચું અને તેની અસરમાંથી સાવધ થતાં તેમને થોડો સમય લાગ્યો. પછી તે જાણવા લાગ્યા, “ નિમાઇ. ” જેને જેમ શાવે તેમ બાલે કહે; માટે તમારે જો વાતો સાંભળવાનું શું પ્રયોજન છે. દરેક રાતના મારે ઘેર પધારજો અને તમે હું સર્વ સાથે મળીને પ્રભુ કીર્તન અને કુપ્પુ પૂજનમાં સમય ગાળીશું. ”

શ્રી નિમાઇ પ્રભુજો તેનો સ્વીકાર કર્યો. શ્રીવાસના પ્રુપ્તથી જે હમણાં સાંભળ્યું તેથી શાસ્ત્રીમાતાની કાંઠા દૂર થઇ અને ધૈર્ય આપ્યું; તથાપિ તેમના બપડું નિવારણ થયું નહિ, કેમકે વિશ્વરૂપની વાત તે જુલ્યાં ન હતાં. શ્રી નિમાઇને કુપ્પુપ્રતિ આવો પ્રેમ જોઇ એમને લાગ્યું કે શ્રી નિમાઇ પણ જતા રહેશે અને પોતાના જોઇ જાણે પોંડે અવશ્ય ત્યાગી થઈ જશે. આ વિચારથી તેમને કંપારી ધ્રુતી.

શ્રી નિમાઇ પ્રભુજો તેનો સ્વીકાર કર્યો. શ્રીવાસના પ્રુપ્તથી જે હમણાં સાંભળ્યું તેથી શાસ્ત્રીમાતાની કાંઠા દૂર થઇ અને ધૈર્ય આપ્યું; તથાપિ તેમના બપડું નિવારણ થયું નહિ, કેમકે વિશ્વરૂપની વાત તે જુલ્યાં ન હતાં. શ્રી નિમાઇને કુપ્પુપ્રતિ આવો પ્રેમ જોઇ એમને લાગ્યું કે શ્રી નિમાઇ પણ જતા રહેશે અને પોતાના જોઇ જાણે પોંડે અવશ્ય ત્યાગી થઈ જશે. આ વિચારથી તેમને કંપારી ધ્રુતી.

પ્રકરણ ૮ મું.

તેમની પ્રાતશ્રીયા.

શ્રી નિમાધ પ્રભુ પોતાના દિવસ કેવી રીતે ગાળતા તે સંખ્યા કંઈક કહેવું આવશ્યક છે. આગલા પ્રકરણમાં જે આપણે જોયું છે તે તે શ્રી નિમાધચન્દ્રના અંતઃકરણની સ્થિતિ બતાવે છે. તેમનો બહારનો ભાવ તો જુદાજ પ્રકારનો હતો. તેમને જે વ્યાધિ લાગ્ય પડ્યો હતો તે પોતાના મિત્રોની આગળ તો અટકાવવાને તે યત્ન કરતા નહિ; પણ બહારનાં મનુષ્યો આગળ પોતાની વૃત્તિઓ વશ રાખવા તે પ્રયત્ન કરતા. પ્રાતઃકાળે થોડા સ્નાનાદિ કરવાને મંગાજી જતા, ત્યારેજ તે બહારના લોકોની દક્ષિણે પડતા. બાકીનો બધો સમય પણ 'ખરું' તે અંકાતમાજ રહેતા. લોકોને મળવું તેમને સારું લાગતું. નહિ મંગારનાન કરવા

ન્યારે ઘેરથી જાય ત્યારે ગદાધર આદિ શિક્ષકો મિત્રો સામાન્ય લોકોનો શ્રી તેમના રક્ષણ સારુ સાથેજ રહેતા. પ્રસંગે પરિચય નહિ હોય ગૌરાજ પ્રવિનો જિવા કાઈ માણસો તેમના જોવામાં આવતા અને તે વાંકિમાન મનુષ્ય ન હોય તો તેમનાથી તે સંભાળીને દૂર રહેતા; પણ કાંઈ ભક્તો જોવામાં આવતો તો તે છૂપાતા નહિ. પણ પોતાના આંતર

ભાવ શ્રમ રાખવા આંશુ લાંબી પાસે જઈ, કોઈને કંઈવર કરતા તો કોઈને સાદાગ અર્પણ કરતા. "હેં હેં પંકિત ! આ શું કરો છો, આ શું કરો છો," કહી જો સર્વ લોક તેમને અટકાવતા. નવદીપમાં વિદ્યાદીપી રાજ્યના રાજા શ્રી નિમાધ પધિકત હતા. એ જ્યારે આવો દિન ભાવ બતાવી દલકા લોકોને પણ પ્રણામ કરતા ત્યારે લોકો અંતરમાં ખીન્ન થતા; પણ શ્રી નિમાધ પ્રભુનું મુખકમળ જોતાં એમને એક દૂર ઘાં જતો, અને હૃદયમાં કરુણા પ્રકટતી તથા કાંઈ કાંઈ તો રહન કરવા લાગતા. આમાં કંઈ અચ્ચે પામવા જેવું ન હતું; કારણ શ્રી નિમાધપ્રભુનું મુખ જોતાં એમ લાગતું કે શ્રી નિમાધ પ્રભુ વિનયની ખાણ છે; વાસ્તવિકપણે તેઓ પોતાને તણખલાજેવા તુચ્છ માની ખીળના ચરણોનો સ્પર્શ કરતા. આવે પ્રસંગે શ્રી નિમાધ પ્રભુની અસાધારણ નમ્રતા કેટલાકને ગભરાટ, કેટલાકને વિરમય અને કેટલાકને અનુકંપા પ્રકટાવતી. શ્રી નિમાધ પ્રભુ કાંઈ કાંઈવાર પૂજન કરવા જનાર કાંઈ ભક્તના હાથમાંથી પુષ્પની બાંધી લઈ સાથે સાથે ચાલે ને કાંઈવાર કાંઈનું પહેરવાનું વસ્ત્ર

જેવાને આમે અને મેઘવારે કાઢી કાઢી જતા જતા જઈ રહે કે તેનું વસ્ત્ર નીચેની આપે. આવા વર્તનથી ધણાને આશ્ચર્ય પ્રકટવું. પ્રતિષ્ઠિત પુરુષોને આવા સર્વોત્તમ પુરુષ તરફથી નમસ્કાર ભતાવવામાં આવવાથી ક્રોધ થતો. ધણા માણસો વિનયથી આવો અમ નહિ સેવાને શ્રી નિ-માઈ પ્રભુને વિનંતિ કરતા. શ્રી નિમાઈ પ્રભુ તે કરતાં અધિક વિનયથી ઉત્તર આપતા, “મારા સંભળવામાં આવ્યું છે કે ભક્તની સેવા કરવાથી કૃષ્ણ ભગવાન કૃપા કરે છે. ત્યારે શું તમારા જેવા સત્યુચિત તમારી સેવારૂપ મદાસાધક અને સેવાની રજા નહિ આપો ?” દીનમાર જોતાજ લોકોનું અન કોમલ વધ જવું. ત્યારે કોઈ તેજસ્વી પુરુષમાં આવો નમ ભાવ ઉત્પન્ન થયેલો જોવામાં આવે છે ત્યારે તે મનુષ્યહૃદયને પિયગાળીને ચિત્તને મોહિત કરે છે, તો શ્રી નિમાઈ પ્રભુની દીનતા જોઈ સર્વનું હૃદય દ્રવે એમાં આશ્ચર્ય શું ? શ્રી નિમાઈ પ્રભુને મળીને પ્રવેશ ભક્ત “કૃષ્ણ તમારા પર કૃપા કરો” કહી નમન કરતો. એવે પ્રસંગે શ્રી નિમાઈ પ્રભુ કહેતા તમે સર્વની મારા ઉપર આટલી કૃપા છે; ત્યારે મને શામે છે કે મારા ભાગમાં સારું જ લખેલું છે. શ્રી કૃષ્ણ ભગવાન નિઃશંક અને સુખી કરશે.”

શ્રી નિમાઈ પંડિત જેવા પ્રતિષ્ઠિત પુરુષમાં આવી દીનતા જોઈ ભક્ત અને અભક્ત સર્વ વિરમ પામતા. શ્રી નિમાઈ પ્રભુની વાત સંભળી બધી જગ્યાએ એવા તર્ક વિતર્ક થતા. બધા બધા પંડિતોની કાર્તિ શ્રી નિમાઈ પંડિતની કાર્તિ આગળ ઝાંખી પડી ગઈ છે. પૂર્વે કેટલાક તેમની નિન્દા કરનારા હતા, પણ હવે તો ગમે તેવો નિન્દા કરનાર હોય તેપણુ શ્રી નિમાઈનું દર્શન કરીને અને તેમનું સરલ સ્વતંત્ર આનંદપૂર્ણ, કરુણાજનક સુખકમલ જોઈને તે બદલાઈ જતો. તેમની સરલ, નમ, આતુર અને ભક્તિવાળી મુખમુદ્રાપરથી તથા નિષ્કપટ જગ્યાઈ આવતા. તેઓ સરસતા, પ્રમાણિકતા અને મધુરતાના અવતાર હોય એમ દેખાતા.

જે વૈષ્ણવ ભક્તો હતા તે શ્રી નિમાઈ પ્રભુ વિષે સંભળી ધણે આનંદ પામતા. શ્રી નિમાઈ

શ્રી અદ્વૈતાચાર્યને શ્રી
નિર્મા પ્રમુખ
સમાચાર.

પ્રભુની અસાધારણ ભક્તિના સમાચાર શ્રી અદ્વૈતાચાર્યને આવવા સારુ ધાર્મિક વૈષ્ણવો પ્રસન્ન હૃદયે તેમની પાસે ગયા. આગળ કહી ચૂક્યા હોય કે શ્રી અદ્વૈતાચાર્ય એ સમયે વૈષ્ણવસમાજમાં મુખ્ય પુરુષ હતા. તેમને ઘેર સભા થતી તેમાં વૈષ્ણવ સોફા અન્યપાઠ કૃષ્ણકથા શ્રવણ, તથા કીર્તન કરતા હતા. ત્યાં એક દિવસ ત્યારે

સભા ભરાઈ હતી, ત્યારે એક વૈષ્ણવે શ્રી નિમાઈ પ્રભુની વાત ઉપાડી. તેણે કહ્યું, “ શ્રી નિમાઈ પંડિત પોતાના પાપિક્ષમથી જન્મતને છૂતી વિદ્વતામાં પોતાને અનુપમ કહેવાડતા હતા અને ભક્ત કે વૈષ્ણવને જોઈ ક્રોધ મસ્કરી કરતા હતા તેઓ આજે જાણે કોઈ દીન, નિર્ધન કંથાલ પુરુષ ન હોય એવા દેખાય છે. તેમની ભક્તિપ્રતિ નજર નાખી-એ તો એ શુદ્ધ અથવા પ્રહ્લાદ જેવા છે. એમનો આંતરમર્મ કોઈ જાણી શકતું નથી. પણ જેમણે એમનો મર્મ જાણ્યો છે તે એમને કહી પણ માણસ નહિ પણ દેવ છે, એમ કહે છે.

આ અમરથી શ્રી અદૈતાચાર્ય ઉપર અસર થઈ. તે બોલ્યા: “મને હવે શાં શી નિમા-
 ણ પ્રભુમાં કંઈક ભક્તિ આકર્ષાય એવું જણાયું છે. એ આર-
 ણી નિર્માઈ પ્રભુ સંપ-
 ર્ણમાં શ્રી અદૈતાચા-
 ર્યના વિચારો.

તરીકે મને તે મોઢ થાય લાગ્યા હતા. એવા પૂર્વે કાંઈ પણ બાલકમાં કદી નહિ જોયેલું
 એવું દેવી તેજ તેમના નેત્રમાં હતું અને એમની કાન્તિમાં સ્વર્ગીય માધુર્ય જણાતું હતું,
 તેથી હું મારા મનને પ્રથમ કરતો: “એ કાણુ અને શું હશે!” એ પ્રથમ મારા મનમાં
 વારંવાર ઉઠવા કરતો, અને એવું મને સ્પષ્ટીકરણ થયું ન હતું.

“પણ મહા રાત્રે મને સ્વપ્ન આવ્યું હતું. તમારી વાતથી એ સ્વપ્ન મને યાદ આવ્યું છે. ગીતા.
 છતાં એક સ્થાનનો અર્થ નહિ સમજવાથી હું કાલ રાત્રે ઉપવાસ કરી
 શ્રી અદૈતાચાર્યનું
 સ્વપ્ન.

કુપ્ત માનો છો? તમારો સંકલ્પ સિદ્ધ થઈ ગયો છે. હું પોતે આવી પહોંચ્યો છું. હવે
 શ્રી કૃષ્ણ કીર્તિના આરંભ થશે અને જીવમાનનો ઉદ્ધાર થશે.” પછી તેનો સત્પર્ય તેમણે
 મને કહ્યો અને મને જે સ્પષ્ટીકરણ મળ્યું તે પૂર્ણ સંતોષકારક હતું. તે પુરુષે પછી વિશે-
 પમાં કહ્યું: “હવે વધુ સમય ખેંદ કરશો નહિ, તમારી પ્રાર્થના સંકલ્પ થઈ છે. હું પોતે
 મનુષ્યને મુક્તિના માર્ગ શીખવવા આવ્યો છું.” મેં આ સાંભળી આંખ ઉઘાડી અને જોયું
 તો વિશ્વંકર જોવા છે અને તે પોતેજ એ કદી રહ્યા છે. કહેતાં કહેતાં તે અદૃશ્ય થઈ ગયા.
 એ સમયથી મારું અંતઃઆનંદથી પ્રકુલ બની રહ્યું છે. નીલામ્બર ચક્રવર્તીના દાદિત,
 જગન્નાથ મિત્રના પુત્ર વિશ્વરૂપના બાઈ, જે દિગ્વિજયી શ્રી નિમાઈ પડિત છે તેમને જે
 ભક્તિને ઉદય થયો છે તે અમને પરમ મંગલ સંદેશ છે. એ મનુષ્ય જાતિને પણા ઉપ-
 યોગી થઈ પડશે અને જો શ્રી નિમાઈ પ્રભુ કાંઈ અવતાર વિશેષ હશે તો તેમના આ દાસને
 ઘેર અવશ્ય પધારશે.

શ્રી અદૈતાચાર્ય શ્રી કૃષ્ણના એકાન્ત ભક્ત હતા. તેમણે વિચાર્યું કે જો શ્રી કૃષ્ણ ભગ-
 વાને અવતાર લીધો હશેજ, તો પ્રથમ તે મારા ઘરમાં અવશ્ય આવવાના. શ્રી અદૈત પ્રભુનું
 વંશ આ સમયે પચાસથી વધારે હતું. ત્રિભુવનમાં એમના સમાન અન્ય કાંઈ ભક્ત ન હતું.
 તેમ છતાં તેમને એક કુપ્ત હતું. જીવો ભગવાનનાં અભયચરણ મૂકીને સંસારનાં કુપ્ત
 ભોગવતા હતા. એ શ્રી અદૈતાચાર્યના મનમાં પ્રકૃત મોહ કુપ્ત હતું. પોતાના સેવકો

જ્યારે જ્યારે કાંઈ આધારભૂત મંથના સ્થાનનો અર્થ જાણેજ ન જણાય ત્યારે ત્યારે સા-
 માન્ય નિયમ પ્રમાણે ભક્ત સ્તુતિ કરે છે અને ચંદાનું નિવારણ યાચ ત્યાં મુખી અત્ર હોતો નથી.

શ્રી વિદ્યવંશ સ્મારક-શ્રીમાદ્વિનીવ કિરકાવત્રી.

સાથે તે ઈશ્વર દુઃખની સર્વદા મર્યાદા કરતા હોવાને કારણે તે જીવો પ્રસિદ્ધ થઈ ગયા છે, તેથી જો ભગવાન પોતે નહિ આવે તો જીવોને ઉદ્ધાર કરવાની અન્ય કોઈની પણ શક્તિ નથી. કાંઈ કાંઈ વાર કહેતા કે “તમે શોક મૂલ્યાપ રહો, ભૂલો, તે પોતે આવશે, અને સર્વને દહિયોચર થશે.” કાંઈ કાંઈવાર “આવો ! આવો !” કહી આવે પાકાર કરતા કે સેવકો કંપતા. વળી શિક્ષાન્તમાં ઈશ્વર પ્રજાપતી ભગ્વન કરતા, અને ભગવાનને મુલોકકર્મા તેમાં કહેતા; “પ્રભુ ! પધારો ! પધારીને આપના જીવોને ઉદ્ધાર કરો.” આ પ્રકારે રાત દિવસ તે શ્રી ભગવાનનું આકર્ષણ કર્યા કરતા હતા. શ્રી ભગવાને સ્વપ્નમાં દર્શન આપી કહ્યું હતું કે હું આવીશ. તેમ છતાં શ્રી નિમાધ પ્રભુને લઈને નાના પ્રકારના તર્ક વિતર્ક ચાલતા “કોણ પોતે ભગવાન છે ? હું ઈશ્વર સર્વ પ્રાણીના પ્રભુ, આરાધનનું ધન, ભક્તના ભગવાન છે ?”

પરમાત્મા અવતાર ધારણ કરવાના છે, એ વાતમાં શ્રી અદ્વૈતાચાર્યને કોઈ તો પ્રબલ મઠા હતી કે એ નિયમમાં તે વ્યવહારદક્ષિણે જોવા સાચા. પરમાત્માનો અવતાર હૃદયના પ્રાણીઓ દુઃખી થતાં હતાં, અને તેથી તેમનાં દુઃખોનું નિવારણ કરવા સાર અવતાર લેવા માટે તે. પ્રભુ પ્રાર્થના કરતા હતા તેમને પોતાના મનમાં ખાતરી થઈ હતી કે હૃદયે મારી પ્રાર્થના સાંભળી છે અને તે અવતાર લઈ પધારે છે.

પોતાને માટે હૃદયને શુદ્ધિ કરવાનું કહેવા શ્રી નિમાધ ભગવાન તે સમયે શ્રી અદ્વૈતાચાર્યને મળવા જવાનો નિયાર કરતા હતા, પરંતુ શ્રી અદ્વૈતાચાર્ય તો એક સાધુ પુરુષ હતા. સર્વ વૈષ્ણવો તેમને સાધુ ગણી તેમનું સન્માન કરતા હતા. દેવી શક્તિવાળા પુરુષ સાથે જે પ્રમાણે વર્તન કરાય તે પ્રમાણે શ્રી નિમાધ પ્રભુના પિતા જગન્નાથ તેમની સાથે વર્તતા. નમ્રતાને લીધે પોતાના પગ નીચેના તણખલા કરતાં પણ તુરંત ગચ્છનાર શ્રી નિમાધ તેમની પાસે જવાની દિશાંત કેમ ચલાવે ? એમ છતાં આખરે તેમણે જવાનો નિયમ કર્યો. પરંતુ સાચી તરીકે પોતાની સાથે ગદાધરને લેતા

શ્રી નિમાધ પ્રભુ શ્રી જગન્નાથ સમ પશુ ચક્રતા તે કરી ગયા નહિ. એક સાધુજન અને વૈષ્ણવોના અપ્રાણીને મળવા જઈ હું એ વિચારે તેમનું હૃદય ઉત્સાહથી ભરાઈ ગયું. ગદાધરને લઈ શ્રી અદ્વૈતાચાર્યના ઘર સમીપ તે જેમ જેમ આવતા ગયા તેમ તેમ

તે પોતાનું જાન મૂલવા કાળા. ધર આગળ જઈ જુએ છે તો આચાર્ય તુલસીસેવા કરતા હતા. ભક્તિપ્રેરક મુખપર પ્રકાશતા દિવ્ય તેજવાળા એ સાધુ પુરુષને ભક્તિપરાયણ જોઈ તેમને ચરણે પડવાની એમને ઇચ્છા થઈ, અને એ ભક્તચિરોમણિ સંતપ્રતિ એક એ પયસાં ભરતા હતા એટલામાં હૃદયમાં તરંગ ઉડી આવ્યો અને તેજ સમયે એકાએક એક કારથી ચીસ પાડી મૂઝાં પાળી તેણે ભૂમિપર ચતાપાટ પડી ગયા !

શ્રી નિમાષ પ્રભુ પાઠેલી ચીજથી શ્રી અદૈતાચાર્યનું હૃદય ક્ષિપ્તના તરફ ગયું.
શ્રી અદૈતાચાર્યના તેમજે જ્ઞેયું કે શ્રી નિમાષ પ્રભુ મને મળવા આભ્યા
વિચારતરંગ. છે અને પોતાની આંતર પ્રેમ વૃત્તિને લીધે મુગ્ધ પામી
અને તેની ગયા છે. કેમકે તે હૃતમ ભક્ત હોવાથી આવી જાતના અ-
વસરો. રૂપ જ્ઞેય તેમનું ચિત્ત અત્યન્ત આકર્ષણ લાગ્યું. આખના પલકારા
પણ મારા વગર જેમ જેમ શ્રી અદૈતાચાર્ય જ્ઞેતા ગયા

તેમ તેમ તે મોહ પામતા ગયા. પોતાના આગળ લાંબી યજ્ઞ પડેલી સુવર્ણઆકૃતિ-
પ્રતિ આશ્ચર્ય, વ્યગ્રતા અને આનંદથી તે ટગર ટગર જોઈ રહ્યા અને મનમાં વિચાર-
પ્રવાહો વહેવા લાગ્યા. “આપ કોણ છે ? હજારો વર્ષ તપશ્ચર્યા કરવા છતાં જેને
કોઈ સલાપમાન કરી શક્યું નથી તેજ શું તમે આજે પોતાની મોજે આવી આવી
ખડા થયા છો ? આ કેવું આશ્ચર્ય છે ? તમારાં સર્વ કાર્ય ક્યાંજ છે. અહા !
કેવું સુંદર મુખ છે; તમારા સિવાય અન્ય કોઈનું પણ આપું સુંદર મુખ કોઈ
શક્યું નથી. તમારું શું આજ ૨૫ છે ? તમે તો કાળા છો ને ? હમણાં તમે આવશો ક્યું
તો શાસ્ત્રમાં કોઈપણ સ્થલે નથી. હા, તમે અતીત છો, તમે નહિ હોતે તો મારા પ્રાણનું
આટલું આકર્ષણ કેમ માત ? આહા ! આજ મારો કેવો શુભ દિવસ છે ? કેવું સુંદર સ્વરૂપ
છે ! અને તે કેવી અકળ લાવણ્યતાથી ભરેલું છે ! આ યુવાનના પ્રત્યેક છિદ્રમાંથી દિવ્ય તેજ નિક-
ળતું જણાય છે. મારા પ્રભુ શ્રી કૃષ્ણ ભગવાનને તો કૃષ્ણ વર્ણના વર્ણવામાં આવે છે
અને આ યુવાન પુરૂષ તો હેમ વર્ણના છે. પરંતુ પ્રભુની ગતિ મદન છો” શ્રી અદૈતાચાર્ય-
વના હૃદયમાં આ સમયે અનેક અતુલ્યવાં આવેલા તરંગો ઊઠતાહતા. એ સર્વ તરંગો
ક્ષિપ્તના હૃદયમાં એકતાથી કરતા હતા, છતાં પ્રતિ ક્ષણે હૃદયમાં અધિક વિશ્વાસ જણતો હતો.

તે જેમ વિશેષ જ્ઞેતા ગયા તેમ તેમનામાં પરાધીનતા વધવા લાગી ! તેમને પોતાનું
શ્રી અદૈતાચાર્યના ૨૫૫૫ સાંકિર્ણ, અને તેના સ્મરણથી તેમનાપર સખલ અસર થઈ.
તે પોતાની વૃત્તિજ્ઞાને વિશેષ સમય નિયમમાં રાખી શક્યા નહિ
અને અતઃકરણમાં શૈક્ષણિક નિશ્ચય થઈ ગયો. આટલા
દિવસથી જેમને કું આકર્ષણ કરતો હતો તેજ પ્રભુ મારી આગળ
મુગ્ધ પામેલા છે. તે વિચાર આવતાં તેમજે પોતાના મનનો ઉભરો નીચે
પ્રમાણે કહાડ્યો:—

“મારા વલ્લભ ! તમે પંથમાં લોહા ઈશ્વરને દયાવાન કહે છે. અમ કુદ ગ્રાણીમાં
શ્રી અદૈતાચાર્યની પધારવાની આપની કૃપા જિતો અનહદ દયાની સાક્ષી છે. ”
પ્રાર્થના. શ્રી અદૈતાચાર્ય સમજા રીતિ રિવાજને ચુસ્તપણે પાળતા અને તેથી
હવે તેમને સ્મરણ થયું કે મારા મહાન અતિથીની મેં યોગ્ય રીતે
પૂજા કરી નથી. તે વ્યાદલ બની ઘરમાંથી માર્ગાજલ, તુલસી, ચંદ-
ન, મુખ્ય વગેરે વસ્તુઓ લાગ્યા અને શ્રી નિમાષ પ્રભુના સુંદર ચરણ યુગલને પ્રથમ માર્ગા-

દરિનેશન વર્ષની શ્રીલક્ષ્મી સુચિત્ર માસિકની બેઠ.

જ્યોતી માર્ગ, દુભરીલ સંદનમાં ધોળી નીચેના શ્રીલક્ષ્મી માસિકમાં અર્પણ કરવા લાગ્યા—

નમો પ્રજ્ઞાન્ય દેવાય ગોબ્રાહ્મણ દિવાય ચ ।

જગદિતાય કૃષ્ણાય ગોવિન્દાય નમો નમઃ॥

અર્થ:—લક્ષ્મી દેવને નમસ્કાર, ગોબ્રાહ્મણનું દિવ કરવાવાળા, જગતનું કલ્યાણ કરનાર કૃષ્ણને નમસ્કાર, ગોવિન્દને નમસ્કાર.

આ શ્રીલક્ષ્મી સરજીમાં દુભરીલ અર્પણ કરીને પ્રજ્ઞાન સમર્પી. શ્રી નિમાઈ પ્રજ્ઞાન ગદાધરના પ્રજ્ઞાન. ગદાધરના મય, સમાજના.

ગદાધર ઊભા ઊભા આ સર્વ જોતા હતા. ગદાધર શ્રી નિમાઈ પ્રજ્ઞા સાથે હમેશાં હરતા; તેથી શ્રી નિમાઈ પ્રજ્ઞા પર પ્રાણી અતિ પ્રીતિ અને ગાઢ ભક્તિ રાખતા. તે શ્રી અદ્વૈતાચાર્યને મહાપુરુષ તરીકે ઓળખતા હતા અને શ્રી અદ્વૈતાચાર્ય શ્રી નિમાઈ પ્રજ્ઞાના સરજીની પૂજા કરે છે એ જોઈ ગદાધર પણ વિરમવા લાગ્યા હતા. ગદાધરને શ્રી નિમાઈ પ્રજ્ઞાના પ્રતિ જે પ્રેમ છે તેની સીમા ન હતી. જ્યારે શ્રી અદ્વૈતાચાર્યને પાતાના સખા શ્રી નિમાઈપ્રજ્ઞાની સરજીપૂજા કરતા જોઈ. કદાચિત્ ક્ષેત્રમાં શ્રી નિમાઈનું કંઈ અમરૂલ* થશે એવો વિચાર કરી ભયથી વ્યાકુલ બની શ્રી અદ્વૈતાચાર્ય, ને કહેવા લાગ્યા: " ગોસ્વામી ! શું કરો છો ? શ્રી નિમાઈ પંડિત બાલક છે, એમણે આપનો શી અપરાધ કર્યો છે ? આપ એમનું સરજીપૂજન કરો છો તેથી એનું અકલ્યાણ થશે. " શ્રી અદ્વૈત પ્રજ્ઞાને ગદાધર પ્રતિ તાકીને જોયું, અને તે પણ ત્યાં છે એવો તેમણે ત્યારે જ બોલ્યું. પછી જરા દસીને બોલ્યા " ગદાધર ! શ્રી નિમાઈ પંડિત કેવા બાલક છે એ તમે થોડા દિવસ પછી જાણશો."

આ વાત સાંભળી ગદાધરના હૃદયમાં પ્રથમ એ વિચાર ઉપજ્ય થયો કે શ્રી નિમાઈ પવિત્ર શું ખરેખરા ભગવાનજ છે ? આ વિચાર હૃદયમાં થતાંજ ગદાધરના મનમાં આનંદ અને ભય બંને સાથે લાગ્યા ઉદય પામ્યા. આનંદ કેમ થયો એ કહેવાતું: કંઈ પ્રયોજન નથી, પણ ભય કેમ થયો એ સ્પષ્ટ કરવું જોઈએ. આજ સુધી ગદાધર જાણતા હતા કે શ્રી નિમાઈ પવિત્ર મારા છે, પણ જો એ ભગવાન હોય તો મારા શી રીતે થશે ? આવો મનમાં વિચાર કરી ગદાધર શ્રી નિમાઈ પ્રજ્ઞાથી બે ચાર પાંચ ડગલાં ખસી ઊભા થઈ રહ્યા.

એટલામાં શ્રી નિમાઈ પ્રજ્ઞાને ચેતન આવ્યું. શ્રી અદ્વૈતાચાર્યને પાતાના સરજી પાસે જોઈ બેઠાકળા બની તેથી ઊઠ્યા અને તેમનાં સરજીમાં પડી કહેવા લાગ્યા:

શ્રીભક્તિ પ્રમાણે, જ્યારે કોઈ કંઈ પંક્તિનો મનુષ્ય હૃદય પંક્તિના મનુષ્ય પ્રતિ અણ-પડતો પૂજ્યભાવ બતાવે છે, ત્યારે તે હૃદય મનુષ્ય ઉપર બેઠું મોડું દુષ્ણ આવી પડે છે; અને તેથી શ્રીભક્તિ વર્ષના વૃદ્ધ સંત શ્રી અદ્વૈતાચાર્ય આ પ્રમાણે પૂજન કરે તે જોઈ ગદાધર અનિચ્છા.

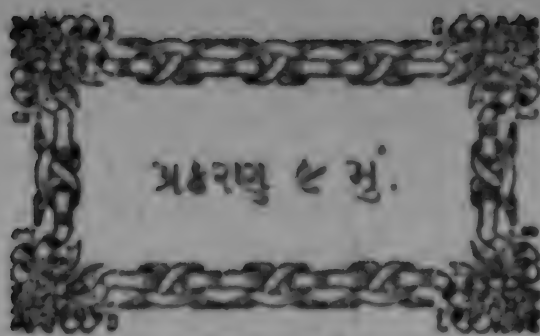
“ જોસ્વામી ! હું સંસારસાગરમાં ગોથા ખાઈ છું. તમે દયાગમ છે; મારો ઉદાર કરો. આ મારો અપવિત્ર દેહ તમને અર્પણ કરું છું. તમે તમારા પવિત્ર ચરણારવિન્દને મારા મસ્તકને રમકડું કરાવી મને પવિત્ર કરો. તમારું દર્શન કરવા મનમાં ધણી આકાંક્ષા હતી; આજ મારા ભાગ્યને ઉભય થયો કે તમારા ચરણદર્શન પામ્યો. હે જગ-પ્રસિદ્ધ ભગ્ન ! મને શીઘ્રજીના પાદારવિન્દ પ્રાપ્ત કરવાનો માર્ગ દર્શાવો. ”

શ્રી અદ્વૈતાચાર્યને પુનઃ સદેહ થયો. તે વિચારવા લાગ્યા, “ જો એ શ્રી ભગવાન હોય તો મારાથી ગ્રમ થા સાર રહે ? મારી પાસે આટલું દેન્ય થા સાર બતાવે ? જો હશે તે. ” શ્રી અદ્વૈતાચાર્યે પોતાનો મનોભાવ પ્રગટ કર્યો નહિ. શ્રી નિમાષ પ્રભુની વાતનો સદજ ઉત્તર આપી કહેવા લાગ્યા, “ નિમાષ ! તમે મારા બન્ધુ જગન્નાથના પુત્ર છો, મારા મુકદ્દ વિષરપના ભાષ છો, અને વળી મને પરમપ્રિય છો. વૈષ્ણવોના મુખથી તમારે વિષે સંભળી પ્રસન્ન થયો છું. તમારાપર શીઘ્રજીની પૂજા કૃપા થઈ છે. હવે આપણે સર્વ આનંદથી પ્રભુ સંકીર્તન કરીશું. ”

આટલું બોલી શ્રી અદ્વૈતાચાર્ય ઝટ પાછા હાથા અને તેથી તેમને પોતાના મિત્ર નમાં જોડલા મુઠી શ્રી નિમાષ પ્રભુ અને ગદાધર જીડીને ઘેર ગયા.

શ્રી નિમાષપ્રભુ દેન્ય ભ્રષ્ટ્ર શ્રી અદ્વૈતાચાર્યને જે સદેહ થયો હતો તે ધીમે ધીમે વધવા લાગ્યો. “ એ પુરુષ શું ખરેખર ભગવાન છે ? ” એ પ્રિ-તામાં તે રાત્રિદિવસ નિમગ્ન રહેવા લાગ્યા. થોડા દિવસ પછી તે-મને જોવો નિશ્ચય થયો કે એ જો ભગવાન હશે તો આવશ્ય મારું અનુસધાન કરશે. આવો વિચાર કરી શ્રી નિમાષપ્રભુની પરીક્ષા કરવાને નવદોષ છોડી તે પોતાને ઘેર શાન્તિપુર આજ્ઞા ગયા.

શ્રી નિમાષપ્રભુ જો ભગવાન હશે તો એ શ્રી અદ્વૈતાચાર્યની શોધ કરશે. એ નિશ્ચય કરી શ્રી અદ્વૈતાચાર્ય તેમને છોડી આજ્ઞા ગયા.

પ્રકરણ ૬ મું.

પ્રથમ દર્શન.

નામે શ્રીવાસને હારે, ગૌરહં મુખ હાયક;
આપુલ્ય કરી ઊંચા, બાલના હરિ બાલને,
ગળે સહાઈ તારામાં, નામે એ સરસાધી.

શ્રીવાસને પણ ભાધ્યા હતા. મળખૂત અને જિંચા ફેટવાળા એકજ વંશમાં એ
શ્રીવાસનું નિવાસસ્થાન
અને પ્રભુ કીર્તનની
અવસ્થા.

વાસને ઘેર જઈ કરોજ રાત્રિના ફેટલોક સમય, ભક્તિનાં કીર્તન ગાવાનું તેમણે સ્વીકાર્યું
છે. આ ઉપરથી મુરારિ, ગદાધર, પ્રસિદ્ધ ગાયક મુકુંદ તથા બીજાઓ આ મંડળીમાં ભાગ
સેવા ધર્યા હતા.

ગોલબળ પ્રમાણે રાત્રિ થતાં શ્રીવાસ પણ પાનથી કીર્તન નિમિત્તે શ્રીનિમાધને પા-
ત્રાને ઘેર લઈ આવ્યા. ચારે ભાધ્યા કીર્તન કરનારા હતા. અપુ-
ર્વ કીર્તનિયા મુકુંદદત્ત પણ ત્યાં જઈ મળ્યા. મુરારિ, ગદાધર,
તથા ગદાધર વગેરે સર્વ ભક્તગણ પણ ત્યાં આવી પહોંચ્યા. શ્રી-
વાસનો હેતુ મુદ્દ હલવાળા જણાતા શ્રીનિમાધ સાથે પ્રયોગ કરી
જેવાનો હતો. એ ધાર્મિક વૃદ્ધ વેષજીવ તેમના હારા ઉર્ધ્વે સોફ-
નાં ગુપ્ત રહ્યો પ્રકટ થાય એવી આજ્ઞા રાખતા હતા. શ્રીમાન પણ ત્યાં આવ્યા હતા.

જ્યારે સર્વ શ્રીનિમાધ પ્રણમે ઘેરીમિદા ત્યારે શ્રીનિમાધ એ પોતાની ગુપ્ત વાતો તેમની આગળ ખુલ્લી
કરવાનો પાન થયો પણ કદી સહ્યા નહિ. કહેતાં કહેતાંમાં બેશુદ્ધ બની મૂર્છા પામી ગયા.
ત્યાં આગળના પણ ખરાને આ બનાવ કાંઈ અસાધારણ લાગ્યો નહિ. કેમકે પહેલાં

શ્રીવાસના ઘૃહમાં શ્રી
નિમાઈની સ્થિતિ.

એવીજ મૂર્છાના કષાટમાં પ્રભુ. નિમાધને તેમના પણ્યોએ
નજરેતગર જોયા હતા. તેઓ તેમને શુદ્ધિમાં આવવા સાર જ-
ટલા ઉપાયો જણાવતા હતા તેટલા અજમાવવા લાગ્યા. શ્રીનિમાધ
શુદ્ધિમાં આવ્યા ખરા પણ ખરાખર નહિ. તેઓ પોતાનાં ભાગ્યનો

રોગ કરવા લાગ્યા, “ મને મારા કૃષ્ણ મળ્યા, પરંતુ હું તેમને જોઈ બેઠો છું ! ” આ શબ્દો સરલ હતા, પરંતુ ત્યાં બેઠેલા સર્વ ઉપર તેની બહુ સખલ અસર થઈ. શ્રીનિમાઈએ તે શબ્દો અમંત ઉદારીમાં જિમાર્માં હતા. ડાહ વસવ માતાનો શિક્ષકો એક પુત્ર મનુ પા-
મો હોય તે સમયને દેખાવ તમે કહી જોશે છે ? જો તમે તે જોશે કહો તો શ્રીનિમાઈ એ પોતાના સાથીઓ આગળ જ દેખાવ કરી તેના કંઈક આભાસ તમને જણાશે. તેમના મનમાં શ્રીકૃષ્ણ સત્ય હતા; તેમની છાત પશુ તેમને મન સત્ય હતી. તેમને પોતાના ઈશ્વર ખરેખર મળ્યા હતા, અને તે ખરેખર તેમને જોઈ બેઠા હતા. તેમને કૃષ્ણ લાગતું હતું તેનો હરે કંઈક ખ્યાલ તમને આવશે. એ દિવસે હીર્તન થયું નહિ. સર્વ સાથીઓ પ્રેમાનંદમાં મગ્ન થઈ ગયા. આ શું શ્રીનિમાઈ પ્રભુના સંગનો યુગ્ય હતો ? શ્રીનિમાઈ પ્રભુ રુદન કરતા હતા. તેમના કંઠે સ્વરથી પાપાણુ શુદ્ધી દ્રવ્યા. પછી તે હસવા લાગ્યા; તે હસવું કેમ કૃષ્ણ અટક્યું નહિ. હસવાનો યુગ્ય એવો છે કે પાસેના ખીજાઓને પણ હાસ્યસમાં દુખાડી દે. ડાહવાર તે એવા કંપવા લાગતા કે સમજા મળીને પકડે તોપણ કંપારી મટે નહિ. જે શોક જણાતો તેથી જોનારાના હૃદય વિષાદ જતા. તેમના હૃદય પર હઠ થઈ પડેલા શોકની અસર તેમનાં શરીર ઉપર સ્પષ્ટ જણાતી. આથી તે કેવી વેદનાથી બળ્યા કરતા હતા તે સમજવામાં આવતું. શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનના વિયોગથી હનરો વિહીઓ કરવા હોય તેણે કૃષ્ણ તેમને થવું.

પાસે આવનારને શ્રીનિમાઈની સ્થિતિ જોતાં જે અસર થતી, તે અસર જોઈ તેમની સંભાળ લેનારા પર થયેલી અસરમાં વધારો કરતી. પ્રયેક જણ શ્રી નિમાઈ સાથેજ રુદન કરવા લાગ્યા. પોતે જા સાર રહે છે તેની તેમને ખબર ન હતી. તેમના પર પ્રયત્ન અસર થઈ હતી, છતાં સંસારના શાળા હરેલા મનુષ્યો જેણે આ વર્તન નથી જોયું સમજવાની શુદ્ધિ તેમનામાં રહેલી હતી. તેઓ અંદર અંદર વાત કરવા લાગ્યા: “આ સર્વનો અર્થ શું ? આપણે મનુષ્ય છીએ કે સ્વર્ગીય વ્યક્તિઓ છીએ ? આપણે પૃથિવર છીએ કે મનોરાજ્યમાં છીએ ? દિવ્ય

શ્રી નિમાઈ પ્રભુના

ચિત્રોની

અવસ્થા.

પુરુષ રૂપે શ્રી નિમાઈ ભગવાન અથવા શ્રી કૃષ્ણ ભગવાન જાતે શું તેમની સાથે આપણને સ્વર્ગમાં લઈ ગયા છે ?” શિયાળાની ભાંખી રાત્રિઓ વધીકરણની પરમાનંદકારક બહુ અસર નીચે તેઓ પરસ્પર આ પ્રમાણે બોલતા. તેમને માત્ર જોઈ જોઈ જાન રહ્યું હતું કે અઠળ આદિમક મનોવિકારવાળી અવસ્થામાં આપણે પ્રવેશ કરી રહ્યા છીએ.

પ્રાતઃકાળે શ્રી નિમાઈ ઘેર આવતા અને અંધારું થતાંજ પુનઃ પોતાના મિત્રોને સાથે લઈ શ્રીનામને ઘેર જતા. પુનઃ પોતાની ગુપ્ત વાર્તા પ્રકટ કરવાનો પ્રયત્ન કરતા અને પુનઃ તે નિષ્પ્રલ થતા. એમણે અર્ધ-ચેતનવાળી સ્થિતિમાં એક બે શબ્દ

શ્રી નિમાઈના

કુટક ઉચ્ચારો,

જેનો.

તે પરથી તેમના મન ઉપર શી રીતનો બાર છે તેનું સૂચન થતું. ડાહ ડાહવાર પોતાના મિત્રોને કંઈ વળગી તે બાંધી બેઠતા, “ભાઈ ! મારા કૃષ્ણને પાછા આપી મારા પ્રાણ બચાવો.”

“ ભાઈ ! કૃષ્ણ ભગ્ન કરો, ઠાકોરજી જેવા દયાળુ ખીજા કાઈ નથી.”

આ સર્વ વ્યાપાર શ્રી નિમાધ વ્યાજ્ઞ અવસ્થામાં કરતા; તેમ છતાં જે કંઈ તે કરતા તે મનોહર લાગતું. ધરની અંદર ક્ષીણી તેમજ બહાર ભક્તસામી શ્રી નિર્માઈ ગંગાવાને સર્વ આનંદથી ઉન્નત બની, આ સર્વ લીલાઓ એક રહેતા. પોતાનો મુખ અનુ-આટલી બધા સમય જે મુખવાર્તા તેમની આગળ પ્રકટ કરવા તેમજે બન કયો હતો અને જેમાં તે નિષ્ફળ થયા કરતા હતા તે મ્હણ કરવામાં તે આખરે ફલીફુલ થયા. મહાપ્રભુને શ્રી નિમાધ સાવધ બની કહેવા લાગ્યા, “ભાઈશ્યા, ! મારા શોકની વાર્તા સંભળો. હમણાંજ મને શ્રીકૃષ્ણ હાય લાગ્યા હતા અને હાય લાગી પાછા ઝીવાઈ ગયા છે. હું બ્યારે ગયાછથી આવતો હતો ત્યારે એક દિવસ પ્રાતઃકાલે કન્દાઈ-નાટયલાલા ગામમાં (ગોડ દેસની નજીક) એક વિશુવનગોદન-પરમ સુન્દર કૃષ્ણ વર્ણના એક શિશુ જન્મ કરતા કરતા મારી પાસે આવ્યા હતા. તેમજુ સૌન્દર્ય કલ્પનાની બહાર છે. તેમનાં શ્રીચરણમાં વૃણ વાગતાં હતાં. તેમજે અતિ અન્નમતાથી હસતાં હસતાં મારી પાસે આવી અને આશિંગન આપ્યું. તેમની વતસલ અને મનોહર દૃષ્ટિથી મારું હૃદય હાસ બની ગયું. મારે સારુ તેમને હૃદય પરિત પ્રેમ હોય એમ લાગતું હતું. તેમની કાન્તિમાં એવું તો તેજ હતું કે આનંદનો તો તે બાજે અવતારજ હોય એમ જણાતું. આવ્યા કે તરતજ તે નૃત્ય કરવા લાગ્યા અને તેમનાં વૃણ રને જણ જણાટ દિવ્ય સંગીતના પ્વનિ જેવો હતો. આશિંગન આપી તરત જ તે અદસ્ય થઈ ગયા. ” મનમાં વિચાર કરી, નિમાધજી મુરારિ વગેરેને શુકલાંબર બ્રહ્માચારીને ઘેર આવવવાતું કહ્યું હતું. તે જોયા “ ભાઈશ્યા ! તમે સર્વને પ્રાતઃકાલે હું મારી દુઃખકથા કહીશ. ” આટલું જોયીને મૂઝાં પામ્યા. શ્રી નિમાધ વિશેષ વાત કરી કહ્યા નહિ. શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને મને આશિંગન આપ્યું છે, એના રમરજથી તે પૂરેપૂરા મગ્ન થઈ ગયા હતા !

તેમની સાંભળ લેનાર મિત્રોને તેમનામાં પ્રાણતું કંઈ પણ ચિહ્ન જણાતું નહિ, કેમ કે તે આસિંગજવાસ લેતા બંધ થયા હતા, એટલુંજ નહિ પણ શ્રી નિર્માઈ પ્રમુની તેમજુ હૃદય પણ ધક્કતું બંધ પડી ગયું હતું. સર્વ પ્રકારે તે મ્હુવસ થયા હોય એમ લાગ્યું. આથી સર્વને ધણીજ ચિંતા થઈ, આવી ગાઠ અને મરણ સમાન બેશુદ્ધિમાં તેમજે શ્રી નિમા-ધને પૂર્વે કહી ક્ષેપા ન હતા. તેમને ધાસ્તી પેઠી કે એ હવે હમેશને સારુ આપણી પાસેથી ગયા. પોતાના ભક્તો આગળ વાર્તા પ્રકટ કરવા સારજ શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને અત્યાર સુધી એમજુ જીવન નિભાવી રાખ્યું હતું અને હવે પોતાની પાસેજ તેમજે (શ્રીકૃષ્ણ) તેમને જોલાવી લીધા છે. આ પ્રકારે વિચાર કરતાં કરતાં આખી રાત્રિ પીતી ગઈ. શ્રી નિમાધના ભાવમાં, સ્પર્શમાં, વાતમાં, રહનમાં સર્વમાં કોઈ અપૂર્વ શક્તિ જણાતી, તેથી ત્યાં બેઠેલા લોકો તેમને વશ થઈ ગયા. તેઓ સર્વ પણ શ્રી નિમાધનાં રહન સાથે રહન, અને હાસ્ય સાથે હાસ્ય કરતા હતા; તેમજ તેમના આનંદમાં સર્વજનજ આનંદનો ઉપભોગ કરતા હતા.

સર્વે મનમાં વિચાર કરતા કે આ શું થાય છે; અને ભગવાન કહીએ કે સુતેલા કહીએ; આ પિયુષ છે કે વેદ છે, અને સર્વે દેવતા કહીએ કે મનુષ્ય મિત્રોની સ્થિતિ કહીએ; શ્રી નિમાધ પ્રભુને છે કે શ્રી ભગવાન પોતેજ છે. આ રામે ભેજે ભેજે શ્રી નિમાધને આ કાવ હોડા હતો તે સર્વના હૃદયમાં શ્રી નિમાધ હદ યદ્યેહા હતા. સર્વની વાતોના વિષય, વિચારને વિષય શ્રી નિમાધ હતા. હૃદયમાં દેવશ્રી નિમાધને નિમાર્ણે ભગી રજા હતા પ્રાતઃકાલ થવા આવ્યો. ક્રિદ્ધે શ્રી નિમાધને પુનઃ ચેતન આપ્યું અને તે પોતાને ઘેર ગયા.

શ્રી કૃષ્ણલીલાને હેતુ. મનુષ્ય હૃદયમાં ઈશ્વર પ્રતિ પ્રેમ અને ભક્તિ ભક્તિ કરી મુક્તિના સાધન પૂરા પાડવાં એ હતો. વળી આપણે શ્રી ગૌરાંગ પ્રભુ મ- કહી ગયા કહીએ કે શ્રી ગૌરાંગ અવતારને એક હેતુ એ હતો કે શ્રી કૃષ્ણલીલાનાં રહસ્યને પ્રકટ કરવાં. વળી પ્રેમ અને ભક્તિવડે હૃદયપદ કન્યાં આચરણ જ્ઞા કેવી રીતે પ્રાપ્ત થઈ શકે છે તે આચાર વડે દેખાડવું. તેટલા મા- માટે આચરણ ? દેખ શ્રી ગૌરાંગ પ્રભુ પોતે ભક્તરૂપે વર્તતા હતા. વસ્તુતઃ ઉપદેશ કરતાં આચરણ વધારે અસર કરે છે, તેટલા માટે હૃદયપદ પ્રાપ્ત કરવા સારું હેતુ આચરણ કરવું તે દર્શાવવાને તેજા ભક્ત થયા હતા.

શ્રી કૃષ્ણલીલામાં આપણા જોવામાં આવ્યું છે કે પવિત્ર થવા સારું શાખા પ્રતિદિ- વસ યમુનાજીમાં સ્નાન કરતાં હતાં અને એક દિવસ તે ઘેર શ્રી ગૌરાંગ પ્રભુને આવતાં હતાં ત્યાં માર્ગમાં પોતાના પ્રતિ પ્રીતિથી નિહાળતા પૂર્વ રાગ. શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનને જોયા. આ પ્રકારે રાધાની કૃષ્ણપર પ્રીતિ થઈ. શ્રી નિમાધ પ્રભુને ઈશ્વરપુરિએ ગયાજીમાં હોડા આપી અને જાણે પોતે યમુનામાં સ્નાન કર્યું હોય તેમ તેથી શુદ્ધ થયા હતા. પછીથી તરતજ કન્દાઈ-નાટ્ય શાલા આગળ તેમનો શ્રી કૃષ્ણ ભગવાન સાથે મેળાપ થયો હતો અને શ્રી નિમાધ પ્રભુ મોહિત બની ગયા હતા. શ્રી નિમાધ પ્રભુને શ્રી કૃષ્ણ ભગવાન માટે પૂર્વરાગ અથવા પ્રથમ સ્નેહ ઉપર જણાવ્યા પ્રમાણે આરંભાયો હતો.

ભાગવતમાં જણાવ્યા પ્રમાણે પોતાના પૂર્વરાગથી રાધા ઉપર દેવા પ્રકારની અસર થઈ હતી તે સંજોગે પ્રથમ આપણે દૂંઠે વર્ણન વાચકે વાંચી જોવું. પરંતુ રાધા કરતાં શ્રી નિમાધ પ્રભુ ઉપર તેની ઘણી સગલ અસર થઈ હતી. દૂંઠામાં વેળુવ તત્વસાક્ષીમાં કદી સ્વપ્ને પણ નહિ જણાયામાં આવેલી એવી રીતે શ્રી નિમાધ શ્રી કૃષ્ણ પ્રેમનાં નો હૃદય પ્રતિ પૂર્વરાગ સંધાયો હતો. શ્રીમદ્ ભાગવતમાં બળે છે કે અષ્ટ બાજુ ચિન્હો, રહન, હાસ્ય, કંપ, પ્રવેદ, પુલક (ચિટ્તે રામાંય થયો તે) મૂર્છાં ઇત્યાદિથી શ્રી કૃષ્ણ ભગવાનપ્રતિ પ્રેમની ખાત્રી કરાય છે. પણ શ્રી નિમાધ ભગવાનમાં આ આઠ કરતાં પણ વિશેષ ચિહ્નો સ્પષ્ટ થયાં હતાં. પૂર્વરાગને વશ થઈ શ્રી નિમાધ પ્રભુ સર્વાંશી દેવશ્રી કૃષ્ણ પ્રભુની સત્તાને આધીન થઈ ગયા હતા. તેમના મનોવિકારપરંતુ સ્વાતંત્ર્ય જર્ણ રજાં હર્ણ

અને તે સતત શોકાદ્યાર કદાચતા કે “હું મારા અશુ ખાળી શકતો નથી.” તે તો માત્ર શ્રી હરિને આર્થીન થઈ ગયા હતા અને તેમની ભક્તિ મનુષ્યોના અનુભવ કરતાં ધણી આગળ વધી ગઈ હતી. તેમની શોકાન્વિત કાન્તિ અને ખિન્ન મુખમુદ્રાને લીધે જે કાંઈ તેમને એવું તેને કહાય છે તે યથા આવડતી. પણ તે યથા મનતા, સંસારની કાંઈ પણ વસ્તુની રસકાર ન કરે અને સતત કાંઈકાંઈ દુઃખેલા દોષ તેવા થઈ ગયા હતા. ધૈર્ય એક પણ કણ ન હતી કે જ્યારે તેઓ શ્રી કૃષ્ણ ભગવાન સાથે સ્નેહમોહી થતા ન હતા. તેમનું આત્મસ્વામિત્વ વારંવાર જતું રહેતું; અરેખર તે પવિત્ર આત્માની સત્તા નીચે રહેતા. નવા-તુરામનો સમય ધણીજ સુખમય દોષ છે. એ સમયમાં જોમને જોડેથી મંઘીર અનુરાગ થાય તેમની અવસ્થા તેટલીજ બદલાઈ જાય છે. આ સમયે શ્રી નિમાઈ પ્રભુને ધણું ખરું બાજુ દાન ન હતું. સર્વદા શ્રી કૃષ્ણ ભગવાનના પ્રેમાનંદમાં મગ્ન રહેતા. આ સમયે મુરારિ શ્રમ ક્ષેત્રના નિયમિત પાર્શ્વ હતા. મુરારિશ્રમની જણાવેલી ઇચ્છાનુસાર કમિ કર્જુપૂરે શ્રી ચૈતન્ય અરિત મદાકાન્ત બાપુ છે, તેમાં ગૌરમુદરની એ સમયની અવસ્થાનું વર્ણન આપ્યું છે.

“પ્રાતઃકાલે મહાપ્રભુ જિએ રત્નરે રૂદન કરવા લાગ્યા; ધણા વિનમથી તે રૂદન કરતા શ્રી ચૈતન્ય ચરિત દતા. આખો દિવસ પૂરો થયો ને રાત્રિ થવા આવી ત્યારે તે બાહ્ય બની પૂછવા લાગ્યા, ‘આ શું દિવસ થઈ ગયો ?’ એટલું મહાકાવ્યમાં આવેલો શ્રી નિમાઈ પ્રભુનો પૂર્વરાગ. કહી તે તરફ વિતરક કરવા લાગ્યા. ફરી સંખ્યાકાલે છુટે મોઝી રૂદન કરવા લાગ્યા. રૂદન કરતાં કહેવા લાગ્યા, આતો પ્રભાત થઈ ગયું, ‘કેમકે પ્રકાશ જણાઈ આવે છે.’ આ પ્રકારે

ગૌરહરિને કામતાન. રહ્યું ન હતું.

મહાપ્રભુ એક વાર પણ જો (શ્રી કૃષ્ણ કે શ્રી હરિનું નામ) સાંભળે તો ભૂમિપર ગળાડી પડી બળથી આઘોદતા, કંપતા, ધણા વેગથી જીઝા નિઃશ્વાસ નાખતા અને નેત્રમાંથી આંસુની ધારા વહેવડાવતા.

શ્રી નિમાઈ પ્રભુનાં નેત્રમાં અશ્રુધારાઓ અટકતી નહિ. બહારનાં મનુષ્યો આગળ તે ધણા કહથી અટકાવવા પ્રયત્ન કરતા. મનુષ્યનાં નેત્રમાંથી એટલું બધું જલ નિ-કળી શકે છે એ જોઈ સર્વ સૌક ધણા વિરમય પામવા લાગ્યા. પોતાને ઘેર પાટ પર બેઠા બેઠા શ્રી નિમાઈ પ્રભુ ડાખા હાથપર સુખ ટેકવી ચુપચાપ રૂદન કરતા. કોઈની પણ સાથે વાતીલાપ કરતા નહિ. જે કોઈવાર સહેજ જાન આવતું અને કોઈની સાસું જોતા તો તે અત્ય-ન્ત બાહ્ય બની પૂછતા “શ્રી કૃષ્ણ ક્યાં ગયા ?” નિમાઈ પ્રાતઃકાલે નિદ્રામાંથી જાગતા એટલે *પ્રેમાનંદની ધારાઓ વહેવા લાગતી. સુખ પ્રદાસન કરે ત્યાં પણ અશ્રુધારા વહેતી.

* રૂદન કરતું અને હિમ્મતપ્રતિ અથવા પ્રેમને લીધે અશ્રુ પાડવાં એમાં મોટો તફાવત છે. જ્યારે કાંઈ માણસને દુઃખ થાય છે ત્યારે તે રૂદન કરે છે; પણ દેવી અસરવાળો માણસ “આનં-દાશુ પાડે છે.” આ દેવી અસરો અને સાંસારિક વસિઓથી હૃદય ઉપર જે પ્રકારે અસર થાય છે તે આગળ ઉપર સ્પષ્ટ કરવામાં આવશે. આ સ્વયં એટલું ધ્યાનમાં રાખવું કે શ્રી કૃષ્ણ ભગવાન એટલા તો કૃપાળુ છે કે તેમના વિષાગ સાક જે ભક્ત અપ્રત્યંક રૂદન કરે છે તે બધા સમય ઉત્તમ સુખ અનુભવે છે.

જોખન કરવા બેસે પણ પ્રેમથી જોખન કરી શકતા નહિ. શરીરેથી પાણી કુશિત પ્રભુ-
કિતથી જોખન કરાવતાં. દિવસના આરામ લેવા સુષ્પિ ત્યાં પણ નવનિધારથી સખ્યા બીજાઈ
જતી. શ્રી નિમાઈ પ્રભુ આ અવસ્થામાં શ્રી કૃષ્ણ સંબંધી પ્રમોદા કીર્તી તો સરસતા અને
આવરતાથી પૂજતા કે જે પુરુષને તે સંબોધતા તે પણ તરત અશુભાત કરવા માંડતા. કીર્તી
ચકિત બની શ્રી નિમાઈ તેમને પૂછતા: " કેમ રહન કરે છે. શ્રી કૃષ્ણ હરી આવશે નહિ
એટલા માટે કે " અને પછી પોતે અશુભાત કરવા માંડતા.

શ્રી નિમાઈ પ્રમુદા
હૃદયમાં શ્રી કૃષ્ણ.

એક દિવસ મદાધાર હાથમાં પાન લઈ શ્રીનિમાઈ પ્રભુની પાસે આગ્યા. શ્રીનિમાઈ
એ પૂછ્યું કે " મદાધાર ! કૃષ્ણ ક્યાં ગયા ? " મદાધારે ઉત્તર
આપ્યો " શ્રીકૃષ્ણ બીજે ક્યાં છે, તમારા હૃદયમાં જ છે. " આ
સાંભળી શ્રી નિમાઈએ વિચાર્યું કે " ત્યારે તો શ્રી અઽયમ છે,
હવે તો મેં શ્રીકૃષ્ણને આટલા દિવસથી મારી પાશીજ પ્રાપ્ત કરે-
લા છે. કેમ કે હવે જુઓ ત્યારે, હમણાં કીર્તનને પકડું છું. " " હા, હૃદયમાં છે. " અને હાથના
બાજથી હૃદય ચીરવા લાગ્યા. મદાધારે બંને હાથ પકડી લીધા. શરીરેથી પણ હાથ પક-
ડ્યા અને સૌથી હાથ ઝાલી રાખી પચા પ્રમાણે સાન્તવન કર્યું. શરીરેથી કહ્યું, " મદા-
ધાર ! તું દીકરા સમજ છે, તું નહિ હોત તો શ્રી નિમાઈના પ્રાણ બચત નહિ. "

શ્રી નિમાઈ પ્રમુદે
ત્યાંજ કીર્તન.

સંખ્યાકાળ થયો અને ભક્તજનો નિમાઈને ત્યાં આવવા લાગ્યા; શ્રીવાસ પશુકતને ત્યાં
કાંઈ ગયું નહિ. શ્રીનિમાઈપ્રભુનાજ ઘરમાં આજે પ્રેમાનંદના તરંગ
ભરવા લાગ્યા. જોકે સર્વ કીર્તન કરવા બહા પરંતુ પરિણત કી-
ર્તન હજી આરંભાયું હતું નહિ. ભક્તજનો તો કેવલ શ્રીનિમાઈ-
પ્રભુને જોઈનેજ આનંદમાં જગરણ કરતા હતા.

શ્રીગૌરાંગ પ્રભુના
નવાનુરાગી
શ્રી નિમાઈ પ્રમુદી
સ્થિતિ.

નવાનુરાગનો આ સમય હતો. ભજન કરવાથી જીવની જેવી
અવસ્થા થાય છે તેવી અવસ્થા શ્રીનિમાઈ પ્રભુની થવા લાગી.
તશાવત માત્ર એટલોજ કે જ્યારે શ્રીનિમાઈ પ્રભુમાં આ સર્વ
લક્ષણો પૂર્ણરૂપે જણાતાં ત્યારે બીજાઓમાં તે થોડા થોડા અંશે
પ્રતીત થતાં. નવાનુરાગની અવસ્થા કેવી હોય છે તેનું અંદીશાએ
આ પ્રમાણે વર્ણન કર્યું છે. " નવાનુરાગિણી બાહ્યા મનન
શું કુ:ખ છે તે કાંઈને કહી શકતી નથી. તેનો વ્યાપિ અઽયનીય છે, અર્થાત્ તેનો શું વ્યા-
પિ છે તે પોતે પણ સમજી શકતી નથી. કાંઈવાર પોતાની પ્રિય વસ્તુનું નામ સાંભળી આ-
નંદમાં પુલકિત બને છે અને કાંઈવાર મૂર્છિત બની ધરણીપર ઢળી પડે છે. વળી બીજું
એ થાય છે કે નેત્રોમાંથી આનંદની ધારા વહે છે. " નિમાઈની આજ અવસ્થા પ્રથમ
ગયા ધામમાં થઈ હતી. કન્દારાની નાટ્યસાલામાં આગ્યા પછી આ અનુરાગ રપુટ થયો
હતો. ત્યાર પછીથી પ્રભુ નિમાઈ સપનમાં, સ્વપ્નમાં, જલમાં, આદાશમાં સમસ્ત સંસારમાં
શ્રીકૃષ્ણ જોવા લાગ્યા. આરે દિશાઓ શ્રીકૃષ્ણમય જણાવા લાગી. કાંઈ કાંઈવાર શ્રીકૃષ્ણની
સાથે તેઓ આનંદમય આલાપ પણ કરતા. તેમનું રૂપ જોઈ નેત્રોમાંથી અશુધારા વહેતી. કાંઈ

શ્રી વિદ્યવંશ સમારક-શ્રીજીજી દ્વિતીય મિસ્ત્રાવશી.

કાઠ વાર શ્રીકૃષ્ણને નહિ જીવાણી તે અવનન બાજુએ જતી રાવા. જહારના યોગી સાથે જી કોઈ વ્યવસ્થા સાંભળ રાખતા ન હતા. જી કામને જી અને જીના કૃષ્ણ બે જગુ જિવાવ વિસેકમાં બીજીજી છે અથવા બીજી રહેવાનું પ્રયોજન છે કૃષ્ણ જીમને જાન રહ્યું ન હતું. તેમને જીમને જહારના યોગ તેમને સમજી શકતા નહિ, તે કોઈથી મુખી કે કોઈ તે જીમને પાખાંડી કહેતા. જહારના યોગની વાતી કાંઈજાવા તે જગતા નહિ. કદાચિત્ત કાંઈજાવાની પછી તે તે સમજતા નહિ. જ્યારે ધીનિમજાને જાન આવતું ત્યારે કોઈ વાતનું જીમને કંઈ પણ સમજી રહેતું નહિ. જો કંઈ પણ રહેતું તે પોતાના સગીજીમને કહેતા, " જાણ ! " અથવા ખાતાને સગીજી કહેતા, " માણ ! મેં જો કંઈ બચારો ક્ષેપી દેવા તે મને ક્રમા કર્યો, હું સ્થાપિત નથી. " ત્યારે કઈ જીમને કહેતા, " નહિ ! તમે કંઈ બચારો ક્ષેપી નથી. "

જ્યારે શ્રીવાસ સાયંકાળને સમય પોતાને ત્યાં ગાળવાને થી નિમાઈ પ્રભુને આમંત્રણ થઈ, ત્યારે પોતાના પરિજ્ઞા સાથે ક્ષેપી રીતે કાઠ નિર્મથો તેની તેને બિમજુલ કથના નહતી. પરંતુ મંડળી ભેગી થવા લાગી અને શ્રીવાસ મુરારિ મુકુન્દ વગેરે ભક્તો થી નિમાઈ પ્રભુ આવી અવસ્થામાં હતા, તે સમયે કીર્તન કરવા બેસવા લાગ્યા. તેવામાં જ શ્રીવાસ અને તેના મિત્રોને તેમનામાં વિચિત્રતા જણાઈ આવી.

તેમણે દર રાત્રિજી જી પ્રમાણે પ્રયોગો આજી રાખ્યા. શ્રી નિમાઈ પ્રભુનાં દર્શનમાં ચમત્કાર પ્રતીત થવા લાગ્યા. તેથી અડચણ ન આવે કોઈકા સારુ તેમના કીર્તનના સમયમાં ત્યારે બાજુએ જીવે થી જીતે અને મજબૂત દારવાણા શ્રીવાસના ધરમાં કાઠ પણ જહારનાં માખ-સને કાખસ કરવામાં આવતાં ન હતાં.

આ કીર્તન વખતે શ્રીવાસ વગેરે મિત્રોને થી નિમાઈ પ્રભુમાં વિશ્વશયતા બેવામાં આવતી. તે ઉપરથી કાઠ ખાસ શીખવાનું અથવા જાણવાનું મળ્યો ક્ષિપ્ર તેમને આજ્ઞા હતી. વળી થી નિમાઈ પ્રભુના સંગમાં તેમને દિવ્ય જ્ઞાનનું અલૌકિક જ્ઞાન રહેતું. આવું જ્ઞાન કા માટે થઈ હતું તે તેઓ જાણતા નહતા. ક્ષિપ્ર વખત તેમણે શ્રી નિમાઈ પ્રભુ સાથે રાત્રિ જાણી દેવા, તેમને પ્રુતઃ ત્યાં જવાની, અને જી રંગ જુમિમાં જવાનો પ્રસંગ કરી પણ ન ગુમાવવાની પ્રખસ હજ્જા થતી. દરરોજ સાયંકાલે તેઓ બેઠા થતા અને અંદરની બાજુએથી દારને મજબૂત આગળે મારતા, અને તે પછી તેઓ કીર્તનમાંથી જુદા થાય ત્યાં મુખી અન્ય કોઈને પણ શ્રીવાસના ધરમાં પ્રવેશ કરવા દેતા નહિ. દારપાણનું જ્ઞાન બંધાદાસ ભક્તને મળ્યું હતું.

આપણે મંડળીને " રંગ જુમિ " અને દિવ્ય દર્શનોને " પ્રયોગો " નાં નામ આપ્યાં છે તે યોગ્ય જ છે. કીર્તન સમયે શ્રી નિમાઈ પ્રભુ સંપૂર્ણ રીતે ભક્તિભાવમાં પસળી રહેલા હોય છે. જી સમયે પ્રેમભાવ જીમને વશ રહેતો નહિ પણ પોતે જ પ્રેમભાવને વશ થતા. કીર્તન કરવા બેસે કે વિવિધ પ્રમારના ભાવો તેમનામાં ઉદય પામતા. શ્રી

નિર્માણ પ્રભુ પ્રથમ મંડળીમાં આવ્યા ત્યારે શિવે 'અણુ' અણુમાં આવ્યું કે તેમના ઉપર કાંઈ તેને સંકલિત કાર્ય કરે છે, તે બુદ્ધિપૂર્વક સાવધાનતામાં કંઈજ કરતા નહતા. પ્રતિદિવસ આ દેવિ સત્તાની સંકલિત વખતી માં, તે ક્ષિત્તે લુપ્તી કે તે સત્તાએ તેમના પર સંપૂર્ણ સત્તા સ્થાપી. ખરેખર, આ સત્તાનું સ્થાપિત્ય અને તેમના પર ક્ષિત્તે 'અણુ' તે 'અણુ' કે કેવળ કાંઈવારે તે તે શ્રી નિર્માણ પ્રભુ દોષ જ નહિ ક્ષેત્ર સામર્થ્ય, પણ આગળ જતાં આ સત્તા ઉપર શ્રી નિર્માણ પ્રભુએ જય મેળવ્યો અને તેને વશ કરી લીધી.

જેમ જેમ તે સંકલિત શ્રી નિર્માણ પ્રભુ ઉપર કાર્ય કરવા લાગી તેમ તેમ ક્ષેત્ર માલમ પડ્યું કે શ્રી નિર્માણ પ્રભુ પાતાના સરીર ઉપરનો, હૃદયો ઉપરનો અને પાતાના આગળ ઉપરનો પણ આગ્રહ ધોતા જાય છે. ત્યારે ત્યારે તેમને કંઈ કંઈકું દોષ ત્યારે ત્યારે શ્રી નિર્માણ પ્રભુને આ સત્તા તેમને અટકાવતી; અને ત્યારે શ્રી સત્તા ક્ષેત્રની પાસે કંઈ કંઈવડાવવા, અથવા કરાવવા મામતી ત્યારે અનાવાસીજ તેને તેમના અટકાવતા. આ પ્રમાણે શ્રી સત્તા અને નિર્માણ વચ્ચે ઝમઝમ મચતો અને તેના પરિક્ષામમાં શ્રી નિર્માણ પ્રભુની યમકારિક શિખરિત જણાતી. શ્રી નિર્માણ પ્રભુના સરીરમાં સખત આક્રમણો આવતી.

શ્રી કૃષ્ણ ભગવાનને પુંઠાવનથી મથુરા લઈ જનાર પુરુષ અકૂર તે પોતે છે ક્ષેત્ર કંઈવડાવવાને આ સત્તા શ્રી નિર્માણ પ્રભુને આગ્રહ કરતી. પરંતુ શ્રી નિર્માણ પ્રભુ તેમ કરવા ના પાડતા. પછી શ્રી નિર્માણ અને તે સત્તા વચ્ચે યોગતાણુ થતી શ્રી દિવ્ય સત્તા અને વિજય મેળવતી અને પોતે અકૂર છે ક્ષેત્ર પ્રસિદ્ધ કરવાને તે શ્રી નિર્માણને પ્રેરતી.

શ્રીમદ્ ભાગવતમાં શ્રીકૃષ્ણ ભગવાના પ્રેમનાં લક્ષણ દારય, રાહનં ઈત્યાદિ અષ્ટ સાત્વિક આવૃત્તિ વર્ણન છે, પરંતુ શ્રી નિર્માણ પ્રભુના અંગમાં પણ આવ ઉદય પામેલા જણાયા. કાંઈવાર શ્રી નિર્માણ પ્રભુ બુધિપર પડી આગોડતા અને આકંઠ કરતા. શ્રી આકંઠ કલહિના કલહિ ચાલતું. તે સમીજાય તો દારય ઉદય પામે. જોડલા રહ્યા દોષ તેટલાજ હસે. કાંઈ કાંઈ વાર અંગમાંથી ક્ષિત્તે પાસેયો નિકળે કે,

“મહા વદત મનુ મૂરતિ ગજા !”

પ્રભુ તો ત્યારે ત્યારે કે પ્રવેશનું ચિન્ન પડે,
અંગાણ જાણે પોતે કે નિર્મલ જલ તેનું લહે;

પ્રભુ તો ત્યારે.

કાંઈ કાંઈવાર અંગ અગ્નિસમાન બની જાય, પાછી રેહ્યું દોષ તો તે કાંઈ જાય. ચંદન લગાડતાં લગાડતાં પોપટી વળી જાય. કાંઈ કાંઈવાર ક્ષેત્રે કંઈ ચાય કે દાંતના કંકડાથી અને અંધારાથી સઘળા દાંત ભાંગી જશે ક્ષેત્ર ભય લાગે. કાંઈ કાંઈવાર સંપૂર્ણ મૂર્છા આવી જાય, કોળા દાંતી જાય, જીવનનું ચિન્ન માત્ર રહે નહિ, આસ બંધ પડી જાય, મુખમાંથી શીશુ નિકળી પડે. મુર્ચ્છિત અવસ્થામાં કાંઈવાર આસ બંધ રહે અને કાંઈવાર આસ ક્ષેત્રે ચાલે કે મનની વેદનાનો જાણે પાર ન હોય. ક્ષેત્રની સન્મુખ ઊભા રહેવાની કોતી સંકલિત દોષ ? કાંઈવાર અંગ ક્ષેત્ર

આ પ્રકારના કાર્યમાં તે સેવકોને જન હિત અને પદ નીચા મૂકી ચાલતા અને તેમ સેવકોને મોટાં વચ્ચે રહતા.

कमलक पुत्रधन रिजिन बालक सम आननमें ॥

આવા દેખાવો વિશેષ સ્ત્રીઓમાં અને સાવધનમય થતા મન. પરબોડનાં વાલીઓ
 દેવો અને દેવોનાં પુત્રિપુત્રનાં પંચમહાસુત્રના પ્રાણીઓ સાથે માત્ર પદ્મ અરજી-
 નાં વ્યવહાર કરી શકે છે. તેમ પ્રમાણે દેવોનાં મનુષ્યોનાં
 વ્યવહાર કરે છે. પોતાના કાળને માટે પોતે હોય એવાં મનુષ્યના
 શરીરમાં દેવ પ્રવેશ કરે છે અને પછી મનુષ્યનાં નિર્માણ
 કરે છે. પોતાના ઉચ્ચ નિર્માણ કરાવવા સારુ ઉચ્ચ દેવોને વિદ્યુદ
 સ્પર્શી તેમાં પડે છે. જ્યાંમાં જ્યાં માનસિક ક્રિયા થાય

દોષ તો આ હિંદુ પોતાને જ છે. તેમાં જન્મ-મરણ ચાલુ રહેતા કામદાનો કદી પશુ ભંગ કરતો નથી, જોય હિંદુ પોતાના કામદાનો કદીજ ભંગ કરતા નથી. તેટલા માટે મનુષ્ય કાષિ વ્યવહાર કરવા માટે હિંદુને જન્મ-રેવોના જેવાજ કારખાના સ્વીકાર્યા છે. પોતાનું કાર્મ પાર પાડવા સાત્ત્વ ઉચ્ચાર રેવોને જાણીક ઉચ્ચ પ્રાણનાં નિષ્ક્રમ અને નિઃકામતામાં કરીશો. જેલખી છે. હિંદુ પોતે પૂર્ણ દોષાથી જે મનુષ્ય પશુ નિઃકામની પાર્શ્વતાનો નથી. દોષ તેમાં તે મારી કદી જો છે. શી પ્રયુ નિઃકામની કરીશો. જન્મ-મરણની રૂઝી, અને મનુષ્ય જાણી કાષિ પાન.

મિત કરવાને નહિ. પણ તેમની સાથે કાર કરવાને, તેમની સાથે પરિચય કરવાને કરમ-
કું હતું. તેને ઉપર પોતાના ઉપયોગમાં લીધું અને સ્વીકાર્યું.

પોતાના કામ સાથે ઉપર આ શ્રી નિમલ પ્રભુ કરીર પૂર્ણ બનાવેલું હતું. તેમ
જ્યાં અપૂર્ણતા અને અસુધિવાળા આ સંસારમાં કરીરને ઉછેરવામાં
મનુષ્યકરીરને વિશુદ્ધ આત્મું હતું; તેથી તેમાં દુષ્ટો શ્રી નિમલ પ્રભુના કરીરમાં
અવરણ રહેતાં હતાં, તેથી તે દોષો દૂર કરી તેમને સુધારી જે
કામ માટે તેમને સજ્જતામાં આપ્યા હતા, તે કામ પાર પાડ-
વાને તેમને ધીમે ધીમે પૂર્ણ બનાવવાની ક્રિયા આચરતી. આ ક્રિયાઓથી કરીરને પ્રથમ આકર્ષણી

આવતી. અને તેને આજ્ઞાન લોભ ઉપાદાનુ ગણતા. પછી અવર લાગૂ પડ્યો તેથી
તે ક્રોધ પુ' તો ઘુલ મયુ' કે તેમાં કિંચ સત્યાગ્રા આકર્ષી. કિંચ સત્યાગ્રા પછી કરીરને
વિશાસ અને વિશુદ્ધીકરણની ક્રિયા પૂર્ણ કરી; અને સર્વના આત્માના મહાન શ્રેષ્ઠતાને પારખી
કરવા માટે આપ્યા કરીરમાં પૂર્ણતા આપી. પૂર્ણતા આપવાની આ ક્રિયા સમયે શ્રી
નિમલ પ્રભુના જહાર જગ્યાતા વિશાસનુ તથા ચમત્કારકમ વિશાસો જગ્યાતા હતા *

શ્રી ગૌરાંગ પ્રભુના કરીરમાં અપારે શ્રેષ્ઠ મિલન જગ્યાતું ત્યારે પછી ખરેખર
શ્રી ઉત્કૃષ્ટ મિત્ર હતા. આ વાત તેમની મનની ચિન્તાના સંજ્ઞામાં પણ સાચા નિવડતી.

* સુદ્ધિમાન લોભ માલોડોનનાં અસ્થિની પરીક્ષા કરવા કૈવલિયા સુધી જયો; પરંતુ મરણ
પછી આપણે જાણીશું કે નહિ તે વાતને વિશ્વ કરવાને એક આંખ પણ તેમને ખસતી નહિ. તોપણ
આ સંસારમાંથી વાત એક પછી સહેલી રીતે નક્કી કરી સમાય છે. " જૂત, હાનુમાન, વીર, માતા
વગેરે આવવાતું " વારંવાર બને છે, અને દુનિયામાં જેવું એક પણ જાગ નથી કે જેમાં જેવું
ફક્ત ન મળે સહે. પુરોષો જે કાલા દોષાને દોષ કરે છે તે આપા પ્રસંગોપર હંઈ આન આપતા નથી.
તેમને એ દર્શનને કાં તો જેમ અપા દુષ્ટતાને લીધે થતું હશે કે એ કેવલ સત્ય છે કે કેમકેવાર
આકર્ષણને પણ સુધારમાં જૂત અપા માતા આવી છે જેમ માનવામાં આવે છે, અને વળી લોભ કમલ
માટે પોતાને (જૂત) માતા આવે છે જેમ દોષ કરે છે. પ્રમાણિક શોધકને સહેજે લેવું સમજાથી પણ
સત્ય કામચો મળે આવશે; અપા ફક્તથી આત્માના અમરપણા સંજ્ઞા તેને સાચી
મળશે. આવી દલીલ પ્રાપ્ત થશે પછી તે આ જગતનાં દુષ્ટિની સાથે યવાને સક્તિમાન થશે.
આ ઉપરાંત બધો અને સક્તિમાન થવાને તે પ્રેમથી; અને સંસારની લાલચો પગ નીચે કપડી
નાખવાને તે સમર્થ થશે. ફક્તને જૂત, માતા વગેરે આવે છે એ વાત પણ કુદરતના નિયમાનુ-
સાર ઉપરનો અવતાર સિદ્ધ કરશે. સંપૂર્ણ વિશ્વસ પામેલા મનુષ્યકરીરમાં મનુષ્યથી સર્વ
સક્તિમાન ઉપરને પારખી કરી સમાય છે; અને ઉપર મનુષ્યને આવરણ મિલું પોતાતું દર્શન
પણ એ રીતે આવે છે; મરણ કે પોતાના કરતાં મિત્ર દોષ જેવો દોષ જગતિને મનુષ્યને પચાવ
આવી શકતો નથી. સર્વ સક્તિમાન ઉપરને તમે અતંત અને મેવા મેવા ઉચ્ચ સંજ્ઞાતું આશોપણ
કરી શકો. પરંતુ મતમાં તેથી કંઈ નિમિત્ત હાનુમા આવી શકતી નથી.

ફક્તને જૂત, માતા વગેરે આવે છે એ વાતી સર્વત્ર માનવામાં આવે છે; અને કંઈક
જાણક સત્ય ઉપર મેલે જાયો. રવાવલો છે તેની પુત્રી સાચી છે. પુરોષમાં પણ જૂત
આવે છે જેવી માનવા મનુષ્યમાં પ્રથમ હલી લાગ તેટલી નથી. આલિંગનું પુસ્તક
બુલેતિની સાથે પડે છે; ખરેખર દુનિયાતું પ્રત્યેક પરિવ પુસ્તક આ વાર્તાતું સમર્થન કરે છે.
તોપણ જૂત, વિશ્વાસ વગેરે સાથેને અવતાર ન કરે. જેમ તેમાં જગ્યાતું છે.

શ્રી વિદ્યારંભ સમારંભ-શીલકા દ્વિતીય કિરણપટ્ટી.

મોઠ મળી દોષ તે શ્રી પત્ની અમર આનંદ થતો. શ્રી નિમાઈ પ્રભુ એ જિન જિન વિષ-
તિથિને ભણે પણ ન દોષ । આઠ સપ્તમે તેમને સામનું ૩ શ્રી કૃષ્ણ અમરને મળે ત્યજ
હોયે એ અને તેથી દોષનાં સર્વ મિટુને તે દર્શાવતા. આ દોષની તીવ્રતાથી તે મૂર્ખાં ખાઈ
જતા, આનું વચ્ચેવચ્ચન જનનું. તેમને કોઈને તેમના કાળીશિને પણ આનેક આવતો
અને કોઈ તેમના લેઈથી નહિ તેમજ તેમના લેથી તેમને સામનું તે કાળીજ. તાર
પત્ની ભણે શ્રી નિમાઈ પ્રભુને એમ સામનું ૩ શ્રી કૃષ્ણ પરમહંસા મારી પામે છે, તારે
આનંદનાં સર્વ મિટુને તેમનામાં જનનનાં અને જેમ દોષને પ્રથમે જનનું તેમ આનંદને
પ્રથમે પણ તેમની મનેદાનિ સ્થાપિત રહેતાં મૂર્ખાંસ વધ જતા. તેમના કાળીશિ પણ એ આનંદને
મેટો કામ લેતા. ખરેખર એ આનંદનું એક મિટુ પણ તેમને મળ કરી દેવાને પડતું હતું.

આઠ સપ્તમે શ્રી ગૌરમંદ પીતાના કાનિની વચ્ચે જ્યાં હતા. મુકુન્દે મનેહર સ્વર્ગી
શ્રી કૃષ્ણ અમરનાના મનને આરંભ હોયે ૩ શ્રી ગૌરમંદના અર્જુનાં વાનવિષ કાર પ્રકાશ
લાખા ધીર્વન જાપ રહેતું અને સર્વ શ્રી નિમાઈ પ્રભુના કર્મીકર્મી આનંદમાં નિમગ્ન થઈ જતા.

શ્રી નિમાઈ પ્રભુના કર્મીથી તેમના મિત્રોમાં અનિવાર્ય કાનિપ્રવાહ આવેલો તેથી
તેમું પાન કરતા અને તેના તેમને નીતી રહેતો. તેથી પીતાની સમિતિ પતિવ આનંદમાં
માત્રા અને ભણે પ્રમાણ થતું, તારે પીતાના સ્વર્ગીવ મુખની

શ્રી નિમાઈ પ્રભુના આઠે આવવા માટે તેથી સુનિવાસજનને દોષ આવતા. પીમે પીમે
સંગીતોની આનંદમય શ્રી નિમાઈ પ્રભુને દેહ નીતિ થઈ ગયો પ્રથમ કરીર આંતર
આવને આંતર હતું. હવે આંતર કાવ કરીરને આંતરવવા લાગ્યો.
વિધિ.

એક વિષય શ્રી કૃષ્ણ અમરનાના મુખમનને આરંભ થયો ૩ શ્રી
નિમાઈ પ્રભુ આનંદમાં નાચવા લાગ્યા. પણ એ નુન મંદુર સામનું ન હતું. એના તેમથી નુનને
પુલિ પણ હાથી કીતી. નય કરતાં કરતાં તે અચિત્ત જની મુકાંટ ખાઈ પુલિપર પણ દેવા
૩ મનની પડવા. રામીદેવી દોષાં અને શ્રી નિમાઈને પકડવા મળે. " હાથ ! હાથ !!
મારા બ્રાહ્મણાં હાથાં ચૂરે ચૂર થઈ ગયાં; હવે તમે સર્વ ધીર્વન રહેવા દો, " એમ હોય
રામીદેવીએ ધીર્વન જાપ કરાવ્યું. શ્રી નિમાઈ પ્રભુ પુનઃ કીતી જ્યાં થયા. તેમનું કાંઈ પણ
હાથું બાગું ન હતું. એ કોઈ રામીદેવી કાન થઈ. અને બોલ્યાં " તમે સર્વ શ્રી નિમા-
ઈને ચારે બાજુથી સંકામનિ. ભણે એ પડો એમ લામે તારે તમે એમને
પડી લેલો. "

રહો સજ્જ નરહરિ ! ગૌર ચિત્તુકે યદ મો વન આવૈ ।

રાધા ધાવરચિત કમ્બન જૂતન લી મિરનન પાવૈ ॥

શ્રી નિમાઈ પ્રભુ નુન શા સાર કરતા હતા ? એવા કિરિગતી પદિત-ને પદિરને અન્ય
રસિક લોતાની પેઠે જાણતા હતા, અને જે નિમ્ન જીતીજોતા હા કરતા હતા તે-આજ નુન કરી
લોતાને હસાવતાં ૩મ કીમ પામતા નથી । શ્રી નિમાઈ પ્રભુને સ્વાભાવિક સત્પ્રમાનતા ન હતી. તે
અતિમાનવ આનંદમાં નાચતા. તેમના કરીરમાં કીટીયા આનંદ પ્રકટે ૩ તે કરીર-
માં સમાનો નહિ, તેથી તે આનંદમાં ને આનંદમાં નાચતા. આપણે યું એયું નથી સંકામનું

૩ મનુષ્યને અવનત આનંદ થાય ત્યારે તે નાચ્યાં કરે છે. ૧ અવનત આનંદ થાય ત્યારે સ્વાભાવિક રીતે મન અને હારીર નુબ કરેજા છે.

શ્રી નિમાઝ પ્રભુને અવનત આનંદ કાળી થતો. ૧ શ્રી ભગવાનના નામ કે પ્રભુનું કીર્તન સાંભળનાં જિમને આનંદ પ્રકટતો; આ આનંદ કીરતી બધી થતો વળીશુભરું ગાન. ૨ જિહ્વાર જે વિદાન પુરુષ જનસમાજમાં સર્વથી મુખ્ય અને અનિઅભિમાની મહાતા તેજ શ્રી નિમાઝ પંડિત સદ્ગુણ ત્યાગ કરી સર્વની સમક્ષ નાચતી પેઠે નુબ કરતા હતા. શ્રી નિમાઝ પ્રભુ જો આનંદના સમયમાં ભગવાનના સંખેરમાં આવતા. જો સંખેરી અધિકાર થાય છે કે:—

સુનાયો શ્યામ નામ કિન આન ।

મુનત શ્રવન પથ પ્રવિસ શિવે મેં આકુલ કીરને ધાન ॥

નામ પ્રતાપ જાસુ વર ગતિ થઈ અજ્ઞ પરમ કિમિ તાસુ ।

શ્રી નિમાઝ પ્રભુ નુબ કરતા ત્યારે તે ભગવાનના સંખેરમાં આવતા. જે ભગવાનના નામ શ્રવણ માત્રથી ભગ્નો આનંદમાં લીન થઈ જાય છે તે ભગવાનનો સંખેર ઠાણ જાણે કેરતી મંદિર હતો !

વાસુદેવ યોગના પદનો અર્થ હવે આપણે બરાબર સમજી શકીશું. શ્રી નિમાઝ પ્રભુના અનુદાન વર્ણન કરી વાસુદેવ યોગ કહે છે:—

તુલના પરમમણિ મારા પ્રભુની ભેળી તલિ,

અવજન નાચી ગાઈ સધળા દનક મણિચક્રથી થયા.

રપરોમણિ ઝોને કહે છે ૧ તેના રપરોમણી લોક સોનુ થઈ જાય છે ને જો રપરોમ-

ણિ આપણા શ્રી નિમાઝ પ્રભુ હતા. શ્રી નિમાઝ પ્રભુદ્વારા લોકો

સ્વર્ણવર્ણી રૂપ શ્રી સમાન કલિક અને મલિન હવ સુવર્ણ સમાન ઉજ્જ્વલ થતા

નિર્ધારી બલવાન. હતા. સાકુળનો પરપરાથી જિવાજ છલોડું સોનું કમી

કરે છે. પણ જો પુરુષો ભાંધો તોડીને સોનું કરે છે

અને પછી તપાસી ઉજ્જ્વલ કરે છે, પણ વાસુદેવ યોગ કહે છે કે આપણા રપરોમણિ સ્વરૂપ શ્રી

નિમાઝ પ્રભુ "હવ" ને દુઃખ દીધા વિના, અચોર ઉપવાસ, કોર સાધન, અને તપ વગેરે

કશબા વિના તપાસી જવાડીને અચોર આનંદમાં મગ્ન કરીને સોનું કરતા હતા. શ્રી ભગ-

વાન આનંદમય છે, તેથી તે ત્યારે આવિર્ભાવ કરે છે ત્યારે આનંદમય નુબ મેદસા

થઈ જાય છે. તે લેવા આનંદમય છે તેથીજ તેમની સેવા પણ સુખમય છે, જો વાતો છલોડે

પ્રથમ શ્રી નિમાઝ પ્રભુ પાસેથી મળી છે.

વાસુદેવ સર્વભામની વાત તો આપણે જાણીએ છીએ. જો મુખ મદકાતી પંડિત હતા;

જિમજો મમે તેમ કરી શ્રી નિમાઝની કુપાને પ્રાપ્ત કરવા કાક તેમની

મુનિ કરતાં કહું હવું કે "રપરોમણિ ન્યાં મુખી લોકડું

સોનું" નથી કરતો ત્યાં મુખી માત્ર તેને જિહ્વે પ્રાપ્ત પણ જાણી

કહવું નથી, તેજ પ્રકારે આપને પ્રથમ જિહ્વે મેં પણ આપને

પિતૃત્વ ન હવે, પશુ જ્યારે લોક તેવું માનું કહ્યું હવે પિતૃત્વ આવી પ્રેમભર્યા આપું, ત્યારે જ મેં અવધું કે આજ માતા હવેના પત-સ્વર્ગમણિ થી ભગવાન છે.”

આ પ્રકારે શ્રી નિમાલ પતિને જે મનુરુ હશે ત્યાં છે, તે ઉપરથી શીખીને વેળુનો તેમ આજ લોક પશુ કીર્તનમાં હવે કરે છે. શ્રી નિમાલ શ્રી કીર્તનમાં પ્રભુ આનંદના પરિકાશમાં હવે કરતા હતા અને આજ માતા અનેક લોકો હવે કરી પરિકાશમાં આનંદ ભોજને છે. શ્રી નિમાલ પ્રભુને પ્રથમ આનંદ થયો હતો અને આનંદના તરફમાં તે હવે કરતા હતા. આજ માતા અનેક લોકોને હવે કરવાથી આનંદ થયે છે. શ્રી નિમાલ જ્યારેથી મનુરુ હવે કરતા હતા ત્યારેથી જ વાસ્તવિક રીતે કીર્તનને આરંભ થયો હતો.

આજમાલ તેવું સંકીર્તન થાય છે તેવું જી સમયે થવું ન હતું. આજમાલ વેળુનો શ્રી નિમાલપ્રભુ અમલ થી નિતાઈના કલ્પન માન કરી કીર્તન કરે છે, “દરિ ભોલો, ભોલો મારા વીરાઈ નાથે, ” અથવા “ સુરપુત્રી તાર કીમ દરિ લોકે, લૂચી નિવાસંદ પ્રેમકે, જાતા બાણત સુર સકલો લે. તે સમયે સંકીર્તન કેવલ નામમાત્રના ઉચ્ચારણમાં સમાઈ હતું: “દરિ દરયે લમઃ કુળાચ યાદવાય લમઃ” જી પ્રકારે માન થવું હતું અને સાથે સાથે મુકેને વાળી, કરતા અને મંજુરથી તાલ ઉપાવી, પછી આનંદના આવી જઈ શ્રી નિમાલપ્રભુ હવે કરતા હતા. જાને હાથ ઉપા કરી હવે કરતા. મુખથી કેવલ “ દરે ભોલ ” અથવા કેવલ “ ભોલ ભોલ ” ઉચ્ચારતા સાથે સાથે સર્વ કાંતો પશુ આનંદમાં લીન થઈ જઈ હવે કરતા હતા. પછી માન નંધ થઈ જતું. સર્વ લોક વાળી સાથે દરિ ભોલ કહેતા અને હવે કરતા હતા. સર્વે મરણમાં વધુર પહેરતા; તેથી જમર જમર કાઢ થયો કાઢ કાઢ તો આનંદમાં મુખિત થતા કાઢ કાઢને અમલ પડતા. કાઢ મુખમાં મુખતા અને આજોડતા.

આજમાલ નાનાપ્રકારનાં સાધનો રાખી ઉત્તમોત્તમ સંગીત અને વિવિધ વાદ્યો વગાડતા હતાં પશુ કાંતોને કીર્તનો આનંદ થયો નથી કે તેથી હવે કરતા મરે. પશુ જી સમયે શ્રી નિમાલપ્રભુ અને તેમના પાર્શ્વે કેવલ દરિ નામ ઉચ્ચારતા આનંદમાં માન કરતા હતા. તેવું થું કાણુ ? શ્રી નિમાલપ્રભુની કૃપા ! શ્રી નિમાલપ્રભુના સંગીતે શ્રી નિમાલને આનંદ ભોજતા હતા.

શ્રીવાસના આંખમાં સો સો મનુષ્યો હવે કરતા. મુકે કરતા વગાડતા, કાઢ ‘દરિ ભોલ ! દરિભોલ !’ ભોલતા, કાઢ રોડન કરતા, કાઢ ચોલકીઆંખતા, કાઢ મુખિત થઈ પડતા. કાણુ કાણુની ખબર લે, સર્વે આનંદમાં મરણ થઈ જતા. તે ધરતી આંદરેની કીર્તન વૃદ્ધિ અને સંખ્યાનિ કરતો. તે પશુ કાઢ કાઢનાર ઉપાદેશમાં આવી જ્યાંથી “ દરિ દરિ ” કહી હવે કરતો. જદાર કાંતોનો જેવો કાન થયો તેવી આંદર

તેથી દસ અનુભવનાં પ્રાગઙ્ગાંય યજ્ઞ કર્યો. " સુખની રાત્રિ પીતી જાતી. " સંતોર્તન નામ
યજ્ઞ. સર્વ મેલા મળી ગદ્યોત્તમાન કરવા જતા. આ પ્રકારે પ્રતિદિન રાત્રિ જાતીત થવા લાગી. "

" બદારનાં ઘોડાને સંતોર્તન એ એક પ્રકારની ધાંધલ અને દૂષિત ક્રિયા લાગતી. હુલ્લમાં
જ્યારે નિલકુલ અગ્નિ ન દોષ ત્યારે એ મિશ્રુન છે. પાંડુ જ્યારે તેમાં અગ્નિ દોષ છે ત્યારે શીર્ષન
એ એક સુદ્ધિરજની સત્તાવાળો સર્વાંગ કપભોમ છે. પ્રભુ છે આટલો લખાં બધો, માયાણ, અને
નિઃસ્વાર્થ પ્રેમી છે તેની સ્તુતિ વાંચાને માટે જ્યારે માણસો વાંદજો આદે એકા એક છે ત્યારે
આરંભમાં સંતોર્ત આપવાને યાગ્ય હો છે; અને જાનમાં એ અગ્નિયુક્ત ભાવના રહેલી દોષ છે તેને
સ્વીકાર કરવાને તેને ચોખ્ખા બનાવે છે એટલું જ નહિ, પણ હુલ્લમાં મેલી ભાવનાઓ પ્રકાશવાની પણ
તેમાં સત્તા રહેલી દોષ છે. જાનનાં સંતોર્ત અને બાંધે હુલ્લને વિચાર્યો છે. જ્યારે મંડળીના એક
માણસપર બંધાર થાય છે ત્યારે જીવંતિને પણ સાચવવાના નિવમાનુસાર તેની જ અસર થાય છે.
આથી મંડળી ત્યારે અગ્નિયુક્ત રાત્રિથી હંધાઈ નવ છે અને તેમની વચ્ચે કોઈ સાચાની વચરને
નાસ્તિક દોષ તે બલતોના મંદકપર થતા એવી રાત્રિના પ્રતિ કાર્યને લીધે આખા શીર્ષનનો યાદ
બને છે. નહિતો અગ્નિયુક્ત રાત્રિ થઈ એની પાછળ હુલ્લમાં જાનનાં રહે પડે છે. આ
જાનનાં પરસ્પરમાં જુલાવ છે અને તેમની રાત્રિની સ્થિતિ કંઈ છે તે મતિ પાવ, પુલક, કલન,
અથવા અમાનથી જુલાવ છે.

પ્રકરણ ૧૦ મું.

અતો ને શ્રી સમને શ્રીક આશુત તાન ચતુ' હતા. શ્રી " કૃષ્ણપ્રેમ માર્ગ સંપાદ
વસ્તુ નથી; તે શ્રીક ભક્તિ પ્રકાશ આપનાર વસ્તુ છે. શ્રી
ગૌરમ-કવી કૃષ્ણા યતી તો તે બીજા' જા કૃષ્ણોતી પૈ સર્વને
પ્રેમભક્તિ આપી શકતા. તેમને શ્રીમ પદ્યુ લાખ્યું કે જેમને તે
પ્રેમ પ્રાપ્ત થતો, તેમના નવો જન્મ પામ્યા હોય તેવા સર્વ પ્રકારે
વધારે સારા અને પુર્વે હતા તે કરતાં વિશેષ સુખી થઈ જતા. "

૦ પ્રત્યેક માણસના હૃદયમાં સ્થિત હોય છે; કદાચાં વિશેષ બધે તો કદાચાં બિંદુ બધે. પદ્મ આખા ઈશ્વરના સ્થાને તાપદ્મ પદ્મ પ્રમાણ આપવાના છે. તેમ. મનુષ્યને નવીન બતાવવાને સ-
ક્ષિત પદ્મ પ્રમાણ આપવાના છે. બધે માણસને માત્ર તાપ લગાવવા કહે, પદ્મ જ્યાં કુખી તે
સાર બેસે જાન કર્યા બિંદુ દત્તે ત્યાં કુખી બિંદુજી વસાવે મહેનતિ—તેથી સીતે બે કદાચ મનુષ્યની
સ્થિતિ તેને નવિન સારી મનુષ્ય સ્થાને બિંદુની નકલના ત હોય તો તે તેને કદાચ સ્વપિત્તી છે.

ગદાધર શ્રી નિમાલ પ્રભુના રાત્રિ સિવસના કરૂં છતાં રાત્રિ સિવસ શ્રી નિમાલની તેમજ સિવા કરતા, તેમજ નિલાલ નિલાલી આવતા, પંખો નાંખતા, પાલતવાની પાસે સમન કરતા. ગદાધર આવી વિષ્ણુમિતાના પરમ સહુ યજ્ઞ પડ્યા હતા. ગદાધર ગદાધરની દુષ્ટતા. એવા શ્રી નિમાલ પ્રભુની આજ્ઞા પાળતા. તેમનામાં શ્રી નિમાલ પ્રભુ આજ્ઞા માં ઉભાડી કંઈ પણ કહેવાની કે માંજવાની દિમત ન હતી. શ્રી નિમાલ પ્રભુ પાસેથી શ્રી કૃષ્ણપ્રેમથી પત્ર માલવાની ગદાધરના મનમાં ધોતી હજી હતી, પરંતુ કહેવાતું સાહસ યજ્ઞ સહુ ન હતું.

એક સિવસ પાળતી રાત્રે જને સમન કરતા હતા, તે સમયે ગદાધરે સાહસ કરી શ્રી નિમાલ પ્રભુના જને ચરણ પડી રાખ્યા અને રોવા લાગ્યા.

" ગદાધર ! કેમ રો છે " કહેતા કહેતા શ્રી નિમાલ જોઈ બેઠા યજ્ઞ બધા ગદાધર કરતા કરતા કહેવા લાગ્યા, " તમે જન્મરતો ઉદાર યજ્ઞ બધો, શું આકાશી કુંજ કૃષ્ણપ્રેમ વિનાનો રહીશ ? " ત્યારે શ્રી નિમાલ પ્રભુએ હસીને કહ્યું, " ઠીક ! તું પણ કાલ પ્રાતઃકાલે આવજો. ત્યારે તું ગદાધરના કરશે તેજ સમયે તને શ્રીકૃષ્ણપ્રેમ પ્રાપ્ત થશે. " આ આનંદમાં ફરી ગદાધરને નિદ્રા આવી નહિ, સવારે ગદાધરના કહ્યું.

આનંદ કહ્યું એણે કે મદાનંદ આપ્યો.

હવે તેજ પોતાને કૃષ્ણનો પ્રેમ લખ્યો.

શ્રીનિમાલ પ્રભુના દાર આજ્ઞાના આદર્શાપર બેઠેલા બકામણી જુલ્ય છે તે ગદાધર દાસતા દાસતા, મુલતા મુલતા ચાલ્યા આવતા હતા. બે આંખોમાંથી ગદાધરે મેલાશુ વહે આસુની પ્રેમધારા મુખ પરથી વહીને જાતીપર પડતી હતી. મધુનાં ચરણ પોર્ણા, ગદાધર શ્રીગીરાજ પ્રભુના ચરણમાં પ્રણામ કરવા લાગ્યા, ત્યારે શ્રીગીરાજ પ્રભુ હસીને બોલ્યા, " ગદાધર ! પ્રેમ પ્રાપ્ત થયે. " ગદાધર મુખથી કંઈ કહી શક્યા નહિ, પણ એવા નમનજનથી ચરણપુમલ ધોવાં. એજ પ્રભુપ્રેમના પ્રેમના પ્રતીકરણની નિશાની હતી.

આ પ્રારે ગદાધરને પ્રેમ મળ્યો. ત્યારે નિમાલ પ્રભુ હવે કરવાનો આદેશ કરતા ત્યારે તે ગદાધરને હસત પડી લેતા. ગદાધર પણ એ આનંદમાં મત થઈ જતા.

શ્રીનિમાલ પ્રભુના ધરની પાસે ગદાધર ઉપર મુકલામ્બર બદ્ધચારીનું સ્થાન હતું. ત્યાં નાનખુશી શ્રીનિમાલ પ્રભુ આવતા જતા. મુકલામ્બર મહા તપસવી મુકલામ્બર જાણવારીની હતા. શ્રીનિમાલ પ્રભુ ઉપર તેમને પ્રવરત રહેક હતા. તે શ્રીનિમાલ માટે યાચના. માર્ગ પ્રભુનાં આંસુ લોહી નાંખતા. નાસિકાની બીજ બાજુએ થઈ પડતી આંસુની ધારાને પોતાને હાથે સાફ કરતા અને શ્રીનિમાલના બદ્ધચારી પૂજા આપતી મહાત્મા. જેવાક સમય પડી મુકલામ્બર બદ્ધચારીને પણ સમજાયું કે આજ કુંખી આ જન્મ રજા બધો હતો. પ્રેમ એજ પરમ પ્રવરાર્થ છે, અને શ્રીનિમાલ પ્રભુ

તે પ્રેમ આપી દેવતા દતા, તેથી આ કલિયુગ ભગવે સમિતિમાં પાસે પ્રેમસિદ્ધિ આપી
રહેવા સાચા (વેત-મ-મર્દુસ).

અમિત સમિતિ વાચાણુ હું, સર્વ લીધેલમ ફરી વાળી,
જે સર્વેપર લાગે ન રાખી, દાસપત્ની મંદુરની મળે;
આમ કંઈ પણ વધુ ન મુજને, મેં સાક નિવિતિ મુજને,
જાણી મુજની આ પ્રભુ મારા, આપી જર મુજની ઈતને.

શુભાચ્ચર મોટા તપસવી દતા અને તેમણે અનેક લીધેલન કોઈ દતા. મેં પાસા
દતા કે પ્રેમ આમ કરવાને હું પોતા છું. આ કાલપત્ની ભગવે સમિતિમાં પાસે પ્રેમ
મુજને તોતર આપી કે "દાસિકા અને મધુસામાં હું કૃતાર અને મુજને નથી!" વેત-મ-
મરિય કાલમાં સમે છે:—

કિં તવ સન્તિ ન શ્રુગાલચવાસ્તતઃ કિં ।
તેષાં મંયંતુ કિમથ તે ન પુનઃ શ્રુગાલાઃ ॥
ઇત્યુક્તચત્વય વિષ્ણો દિગ્વિપુલ્લભોઽય ।
મુષૈઃ પથાત મુષિ દન્ડવદુત્સુકાન્મા ॥ (વેત-મ-મરિય.)

આ વાત જાણી શુભાચ્ચર પોતાનો દેવ સમગ્ર પૃથ્વર પતી રહત કરવા સાચા
આ જોઈ શી નિમાઈ પ્રભુને તેમનાપર હુવા કરી.

અનુગત આરતિ સદ ન સકત મમુ યદ જાને સવ ।
ગૌર અક્ષયે મયો કૃપા રવિઅરુણ ઉદય તવ ॥
મેમ દિયો ! દિયો મેમ ! કહત વારંવારી ।
વાયો મેમમસાદ શુભ અમ્બર વ્રજાચારી ॥
મયો તતજ્ઞન મેમ ઉદય સવ અક્ષ અક્ષ કાપે ।
સ્વેદ પુલક વૈરાગ્ય અશ્રુમલ લોચન છાપે ॥ (વેત-મ-મર્દુસ.)

આ સમયે શુભાચ્ચરની આંખ ઉપર જોઈ દતી તે ત્યાંજ રહેવા દઇ આનંદમાં
નાચવા સાચા.

આ પ્રકારે સર્વ પ્રેમપ્રેમ આમ કરવા સાચા અને સંકીર્તન વધવા લાગ્યું.
ધી ગીર્ણમ પ્રભુ તે પર્વ સાંપડવા દતા તે આ દતો. ઈશ્વર પ્રાપ્તિ સાચે ભ-
જિ એ ગીર્ણી મુખમ અને નિશ્ચિત આર્થ છે; ઈશ્વરને
ઈશ્વર કોના પ્રતિ
આકર્ષીય છે ?
જાણ કૃતારી નથી. એ કૃતારી દેવ તે તે તેના બળને છે. સર્વ
કલિમાન ઈશ્વર સર્વ સત્યપીઠ છે તેમજ પોતાના કાળના તે
નમ મિત છે. પોતાની કમળમાં આને તેને આ અમુલ્ય વસ્તુ,

અભિનુદં હન, આપવાની શી નિમાષમાં સહિત છે એ સૌથી હવે જોવા લાગ્યા. પાત્રીને શુદ્ધ કરવાની, ક્રિયાનું નહિ, પણ તેને શ્રી કાળ અથવા ઉપરનો ઉત્કૃષ્ટ પુણ્ય પનાવવાની શી નિમાષ પ્રભુમાં સહિત છે એ સૌથી દિગ્ગમિતીત જોવા લાગ્યા. તેમ જાન્ય સાધુ પુણ્ય શુદ્ધ દોષ પણ તેનામાં ઉપરની સહિત નહિ દોષ, તો તે ઉપરને આશી કરવો નથી અને તેનું ઉપરના પ્રતિ આશીયુ થતું નથી જાણિ પિનાને તે ઉપરસહિત સાધુ જન છે. અભિનુદં આપવાની શી નિમાષ પ્રભુની આ સહિતથી ક્રિયાથી જાણ પડી કે શ્રી કાળ નહિ તો મનુષ્ય કરતાં કોઈ પશ્ચિના પુણ્ય છે. શી નિમાષ પ્રભુ ત્યારે તેમ પાત્રીને સહિતજાન આપતા ત્યારે તે અવધારિક રીતે સર્વસહિતમાન ઉપરને (શ્રી મનુષ્યે એ કે પાપ કર્યાં દોષ તેમજ) તેનું કર્મ કરવાને આજ્ઞા કરતા દોષ એમ જનવું. તેમના સાધીઆ વિચારતા કે "સર્વસહિતમાન ઉપરને આ પ્રમાણે આજ્ઞા કરી શકે છે એવા આ શ્રી નિમાષ પ્રભુ તેમજ હશે કે તેમનામાં ઉપરને આતિથ્યાર થાય છે કે તે પોતે ઉપરજ છે ?"

મનુષ્ય રૂપમાં ઉપર દર્શન આપે છે એ કાળના સામાન્ય કિંદુ વર્તના મનમાં નિહાળ્યા આવી નહિ. હજારો વર્ષોથી શીકૃષ્ણ કાળવાને તેમના પૂર્વજોને દર્શન આપેલાં હતાં; પણ આ સમયે પણ વિદ્યાને પોતાના હવેમાં શીકૃષ્ણને સહિત પુણ્ય માને છે. કૃષ્ણાવતાર થયો હતો એવું માનનારા પુરોમાં એવો વિચાર થઈ જઈ છે કે ગયા સુવર્ણ યુગમાં ઉપર વખતો વખત મનુષ્ય સાથે પ્રવક્તા પરિવર્તમાં આવતા, ત્યારેજ માત્ર શીકૃષ્ણ કાળવાન દર્શન આપતા. તે સમયના કાળેજ સામાન્ય કિંદુના મનમાં એવો વિચાર આવ્યો ન હતો કે આ સહિતમાન પાત્રી મનુષ્યોને દર્શન આપવાની ઉપર પૂજા કરશે.

શ્રી નિમાષ પ્રભુ

કોણ હતા.

કિંદુસાધમાં આવા કાળ અવતારનું અવિષ્ય કાળેજ ન હતું. ધર્મપુરતો પ્રમાણે, હાથમાં તલવાર લઈ વીર પુરુષરૂપે દર્શન આપનાર એક અવતાર સિવાય સર્વ અવતારો ધર્મ ગયા હતા;

અને આ વીર પુરુષનું વર્ણન શ્રી ગૌરાંગપ્રભુને નિહાળે કાળ પડતું ન હતું; તેથી કરીને સ્વાભાવિક રીતેજ એ અવતારી પુણ્ય છે એવો ખ્યાલ શ્રી નિમાષપ્રભુના મિત્રોને આવ્યો નહિ. વસ્તુસ્થિતિ આ પ્રમાણે દોષથી સર્વસહિતમાન ઉપરને આજ્ઞા આપી શકે એવા શ્રી નિમાષપ્રભુ તેમજ હશે ! તેથી તેથી ઉત્કાંક્ષી પરંપરા પૂજા કરતા. ઉપર પધારે છે એવું શ્રી અદૈતાચાર્યે અવિષ્ય વર્ણન હતું; તે ક્રિયા સુધી કહેવાની હાથ બીડતા કે ઉપર પધાર્યા છે ! એમ કરતાં શ્રેયજ લેતા તેને સત્ત માનતા. તેમજ વચન સત્ત છે એમ માનનારાની પાસેમાં પણ આનું ન હતું કે જે પધારે છે અથવા પધાર્યા છે તે આપણી પોતે સહિત નિવેશને આશીન, અને સૌથી સમય ઉપરજ એક ધર્મીઆ, નહિ હાવારા અને અસિમાની વિદ્યા તરીકે વર્તનારા જગત્પાત્રિમના પુત્ર શ્રી નિમાષપ્રભુ હશે.

ત્યારે શ્રી અદૈતાચાર્ય અને તેમના અનુયાયીઓએ ઉપાવતારનું અવિષ્ય કાળેજ હતું

શ્રી ગૌરાંગચાર્ય

માનેર્નું અવિષ્ય

ત્યારે આપણી વચ્ચે તે કેવી રીતે દર્શન આપશે, તેના તેમને કંઈ પણ નિશ્ચિત ખ્યાલ ન હતો. તે સર્વ સ્વાભાવિક રીતે પોતાના હવેમાં એવું માનતા કે એ સર્વસહિતમાન ઉપર પધારશે તો તે પોતાની ઉચ્ચ પદને પુણ્ય અભાષીજ પધારશે પરંતુ

શ્રી નિમાલપ્રભુને આજ શ્રી મનુષ્ય જેવાજ હતા. તે જીવન આશ્રયે પોં આવા પીતા, પિતાના કૃપાના પ્રવેશ પડે પોતે સર્વજ નથી એમ દર્શાવતા.

“શ્રી કૃષ્ણ આ રહ્યા, ” “શ્રીકૃષ્ણ પેલા રહ્યા, ” “શ્રીકૃષ્ણ પાસના, ” આવા ઉચ્ચારો

શ્રીકૃષ્ણનાં વિચાર

મનુષ્યાં આનિર્માલ

શ્રી નિમાલપ્રભુ કદાચ ત્યારે તે કાર્યનિષ્ઠ બાળક બદાર કદાચ નહતો પાંડુ પિતાને જે બીનાર સામ્ય અથવા પોતે જે ભેટા તેજ બળકાયા, એમ તેમના મિત્રે માનતા. તેમણે પોતે શ્રીકૃષ્ણ કમવાનને ભેટા ન હતા; પાંડુ તેમણે ભેટ

કરતા કે શ્રીકૃષ્ણ કમવાન નિમાલપ્રભુથી બહુ દૂર નથી અને તેમને શ્રી નિમાલપ્રભુ સાથે પ્રવેશ બપહાર છે. શ્રી નિમાલપ્રભુ ભ્યાં દોષ ત્યાં તેમનામાં પવિત્ર તનિષ્ઠા પ્રવેશ કરતી અને તેથી કૃષ્ણની કમીપતા તેમને અભિદ્યુત સાચી. ધીર પધારે છે એ આરથા, આરથે હમ-જુજી કહી આ, તેમ, તેમના સર્વ સાથીઓના મનમાં પવિત્ર દદ થઈ ગયી હતી. આ વાતો કલ્પ શ્રી રીતે છે તેને તેમને ખ્યાલ ન હતો, તેમજ પ્રતિ વિવેક કંઈક થયું મમકારીક માનવાની તેમણે શક ભેટા હતા. શ્રી નિમાલપ્રભુ અને તેમના સાથીઓ જે સતત સ્વ માવરથા ભેટું અને અભોક્ષિત કૃપા માનનારા પુરુષા થઈ ગયા દોષ એવા બળકાયા તેમને શું થયું છે તે બળકાયાને બદારનાં ભેટાને સ્વાભાવિક રીતે જ કૃદ્ધ થઈ અને તેમના રેખાજ અને વર્તનથી બળકાયા કે એ ભેટાનાં મન કારણ ભિન્નિર્મા નહતાં.

આ પ્રમાણે દેવાથી શ્રી નવદીપમાં એક તારે પવિત્ર ચાલી રહી. શ્રીરાસના

શ્રી વાસના પરમાં

સંકીર્તન

પરમાં ગીતવાદને અપાજ થતો સાંભળી સર્વ ભેટ ત્યાં રેખા આવતા પશુ બદારનું દાર ભષે શખવામાં આવતું અને શ્રી નિમાલ પ્રભુના એક કાજ મંગાદાસ દાર આગળ ભેટી રહેતા. સંકીર્તનના આરંભ પૂર્વે દાર મળજીત ભષે કરવામાં આવતું. જે ભેટા વહેવાથી આવે તેમજ શખ થઈ જતા. જે પાછળથી આવતા તે ગમે તે કાજ દોષ કે ગમે તે શ્રી નિમાલ પ્રભુને ખાસ પિતાને માણસ દોષ, તેમજ તે અંદર પ્રવેશ કરી કરતા નહિ. કાજ ભેટા તે પ્રમથીજ આવી જતા, પશુ જે કાર્યકાર ભેટું થઈ તે પછી આવતાજ નહિ.

ભેટાનાં રોજા બદાર ભેટા રહી અંદરનાં સંકીર્તન સાંભળતાં નિમ આજ પધા ચા-કતોઃ અવારે બદારનાં ભેટા અંદર જઈ કરતાં નહિ ત્યારે એમને અવસ્થ કોષ આવતો. કદ-

લોકોના હાસ્યવનક

વિચારો.

સામે નાતા પ્રકારની નિષ્ઠા પશુ કરવા સાચા. કેટલાક કહેતા, “આદા આ કદ ભલતું કાજન છે ? નાથી માનને તે કાજન કરવાનું કરી પશુ સાંભળું નથી ?” કહ કહ કહેતા “શ્રી કમવાન તે કલ્પમાંજ છે; ભેટાને રેખાજાને આટલા હમો ન કરતાં મનમાં ને મનમાં તેનું રહજી કરવાથી પશુ તેની ભક્તિ થઈ શકે ?” કહ કહ કહેતા કાચા. “કમવાન કલ્પમાં સવન કરી રહ્યા છે તેને આનો હમો કરી બજાજાથી તે કોષ કરશે; કમવાનને કોષ થવાથી અલ્પ પાકવાનું નથી અને સર્વ ભેટા જુએ મરી જશે.”

ગોપ ગોપ હોવા લાગ્યા, "પરેમાં તો પી નિમાઈ પવિત્ર સારા હતા, હવે શ્રી શું નવો મન ચલાવતા હશે છે?" ગોપ હોવા લાગ્યા, "નવદીપમાં ખીન્ને મન ચલાવી શકાય શ્રીમ નથી, અહીં મુખમધાનનું રાજ્ય છે તેથી શ્રી લોભા ને આ સર્વ વાર્તા સાંભળશે તો માથા ઘુટી લેશે." આ સાંભળી ગોપ ગોપ સાહસિયો હોવા લાગ્યા, "આ મહમત્તમ કરવાનું શું પ્રયોજન છે? આપણ સૌની દરજ્જા છે કે સર્વે મળીને શ્રી મતપાળનાં કરમાર સાંભી તોડી આપણે ગદ્ગદમાં ફેંપી દેવાં મેલશ્ય." વળી શ્રી ભાલો, "આલો, હવે કાછળી પાસે જઈને શ્રી સર્વને શ્રીક વખત જવત કરાવીશ." શ્રીક જવત મોટા પવિત્ર અને જ્ઞાની હોતા તે જાણી, "જે કામ શ્રીમ રાખી કરવામાં આવે છે શ્રીમાં નહીં જવતું કે કંઈ અપરાધ હોવો જોઈએ, શ્રી લોક દાર જપ કરીને જાનામાના આ જપ કામ કરે છે તેથી નિશ્ચય માથા છે કે શ્રી લોભા કંઈ નાશ કા- ર્ય કરે છે, શ્રી શ્રી લોભાને ઉત્તમ મન અને ઉત્તમ કાર્ય હોય તો શ્રીમ રાખવાનું પ્રયોજન શું?" ગોપ હોવા લાગ્યા, "શ્રી મલ્લ પીનારા તાંત્રિક લોભા છે. રાજિના મેલ, માંસ અને ઓળિયે લાક નાના પ્રકરના કુહડાં કરે છે. નાવજહાર મવાના કમથી કમાડ જપ કરી શ્રીકાન્તમાં સમજું કામ કરે છે."

અન્તે પણ લોભાના કરીરમાં કોપથી ક્રોધથી જ્વાલા જાલી કે શ્રી કર તેથી સહન કરી શક્યા નહિ અને કાછળી પાસે જઈ શ્રીનિમાઈ પ્રભુ વગેરેની નાલેશી કરી. શ્રી લોભાએ કરેલી નાલેશીના કારણે શ્રીવો હતો કે, શ્રીનિમાઈ પવિત્ર દેહલાક લોભાને સાથે લઈ દિન્દુ પર્મ નહ કરે છે. શ્રી લોભા પ્રથમ મોટા જાયે સ્વેરે હારિ । હારિ । કરી જૂમ પાડે છે, તેથી શ્રીવું થશે કે તરખમાં જે સમવાન થતા છે તે જાળી જાશે; જમવાની સુધે તેને કોપ થશે અને તેના કોપથી દેહનો સખળો નાશ થશે!!! લોભા અમ ! અમ ! કરતાં મરણ પામશે." આનો કાછળી શ્રીવો ઉતર આવ્યો કે "કીર્તન જપ કરાવી લેશું."

માથ માસમાં કીર્તનનો આરંભ થયેલ, કાછળન માસમાં ઉપર કલા મુખ્ય કીર્તન થવા લાગ્યું, ચૈત્ર માસની આખરે તો સમસ્ત ગૌડદેશના લોભામાં આ કીર્તન સંજપી કારે ચર્ચા જી. શ્રીનિમાઈ પવિત્રની કાજમંડળી પછી વળી મોટા મોટા લોભા આ મં- ડળમાં હાજર થવા લાગ્યા. કીર્તનના દેવી જગથી પાંચી અંતઃકરણમાં પછીજ જાગૃતતા વધી પડી તેમણે મન ઊંટાડી કે ગૌડ દેશના પાદચાદ હુસેનખાશ્રી શ્રીનિમાઈ પવિત્ર અને શ્રીના પાર્શ્વેને પકડી લઈ જવાને સાર નોકારસે શ્રીક સેનાપતિને સેના સાથે મોકલ્યો છે. આ વાત મજા લોભાએ સાંભી પણ માની અને શ્રી લોકવામકા પીમે પીમે વધારે ફેલાઈ. લોભા હોવા લાગ્યા કે યવનસેના ગંગામાં ઘટ્ટને શ્રીનિમાઈ પવિત્ર અને શ્રીના અનુચર લો- ભાને પકડવાને આવે છે. આપના નવદીપમાં આ વાતથી મહામજા થઈ રહી. શ્રીનિમાઈ પ્રભુના સંગીઓએ પણ આ જુમટ સાંભળ્યો. ગોપ ગોપને જાપ પણ લાગ્યો, ગોપ ગોપ હોવા લાગ્યા, "ધરમાં મેલા મેલા જાનામાના ક્રોધલા સંકીર્તન કરવું શ્રી શ્રીકે ની- ના સો સો માણસ લેવા થઈ લોભાના અગ્રિમ જની સંકીર્તન કરવામાં શું લાભ છે?"

આ લોકપાત્રા મી નિમાલ પ્રભુમિ પશુ સંભળી. મી નિમાલ પ્રભુ મિત્ર વખતે
જ્યારે મિત્રપાત્રા હતા અને પાત્રાના સંભળીને સારે લઈ સંભળ સમને નામના
કરતા હતા હતા. તેમ જોઈવાર સંભળવાર લઈ પાત્રાના હતા. મી સમને તેમનું વય ૨૩
વર્ષનું હતું. ૧૫ વય પિત્રનું હતું. તેમની કિંમતો અને સુખનું અને સુખ વચ્ચે
કરતા હતા. સર્વેને મંદન અને મુખમાં તંબુલ પાત્રા. મુખનું નિર્મલ આનંદમય હતી
અને પ્રેમને લીધે વિશિષ્ટ પ્રકાશી હતી. મુખનું માનુસી મને તે વાર્તાવાર કરતા. મન લોકને
જુલિ તે તેમની દૂર રહેતા; તેમજ તેમ જોઈવાર લીધે માનુસ પાત્રાની મને તેમની પાસે

મી નિમાલ પ્રભુને
નાસી જવાની
સલાહ.

મને તેમને કહેલો આપતા મિત્ર પદિતે મી નિમાલ પ્રભુને
મળ્યું:— "પદિતે. તમે સમજીને પૂછી રહ્યા છે શું તમે
સંભળનું નથી. આજિમિ જેમણે જ્યેષ્ઠ છે તેમને પાત્રાની
સંભળીથી વાત કરું છું. મનનીના આવી પદિતે સમજાવે.
તે તમને પ્રથમ પકડશે; તમે જુલિમાન છે, તમારું કર્વન

છે. તમે મામ જોડી પાત્રાને પરિવાર લઈ કંઈ દૂર જાવી જશો." જે અપવાદ
પદિતે પ્રભુને સંભળી આ મળ્યું હતું તેના દેવ પ્રભુને લઈ દેખાડેલો મી હોતો.
પશુ સંનિમાલ પ્રભુ સમની વાત સંભળતા જતાં નિર્મલ પૂમતા હતા.

પેલા પદિતે પ્રભુમિ મંદીર આવથી મળ્યું "હા મહાસય. મને પકડવા આવે છે
મી વાત મેં પશુ સંભળી છે, પશુ સમીને ક્યાં જઈ, આજિ
મી પ્રભુનું મળુવાર. તેમ તે પાત્રાદેવનું છે તે ક્યાં જાવી જઈ. જુલિ મહાસય.
મેં પશુજી નાની કિંમતમાં સંભળવાનું સમામ કરી દીધું છે; આ
નાદીપમાં મને કંઈ જોઈવવાનું નથી. જે પાત્રાદ મને લઈ જશે તે મારું નામ
જ્યારે પસરી જશે અને મેં જે જે લાગુનું લાગુ છે તે પાત્રાદને જુલિની પાત્રાદ
જે મારું સમામ કરશે તે પછી તમે જોતા પશુ મારું સમામ કરશે."

અપવાદ કહેવા લાગ્યો, "તમે શું કહે છે. પાત્રાદ વચન છે તે તમારું જાત-
ની કંઈ વાત સંભળવાનો નથી. ત્યાં તમારી ચાલથી ચાલવાની નથી. શું નનું જાલું ત-
મારા કિંમતે મારું જતાનું છું. તમે નાસી જશો."

મી નિમાલ પ્રભુ, "પાત્રાદ જોઈવેલો સેના મોઢી મને લઈ જાય મિત્ર આજ કું
શું કરવા છે." અપવાદ જ્યારે મી નિમાલ પ્રભુને લઈ દેખા-
ડી સમને નહિ. ત્યારે. "હી, જોઈવે જોઈ, સેનાને તે આવવા
શે. ત્યારે માત્રમ પછી તે કહેલો મહાસય છે." મિત્રનું કહી

તે આજો જો.

જ્યારે તેમ સામે માનુસ સંનિમાલ પ્રભુ સંનુજ આ સમની વાત કરતો ત્યારે તે સદા
હસતા અને કંઈ ઉતાર આપતા નહિ. મી નિમાલ પ્રભુનું તેજ મિત્ર હતું કે સમને
અમત્રા કંઈમાં પશુ તેમની વાતનો રહીશો આપવાની કિંમત નહતી. આ સર્વેથી
શીવામ જે સંનિમાલ પ્રભુના માનુસ હતા તે પશુ કંઈક લઈ પામવા લાગ્યા.

ਅੰਤਿਮੇ ਹਿਸਾਬ ਹੇ: ਹਿਸਾਰੀ ਅਸਾ ਕੋਧੀ ਧਾਮ ਅਖੋ, ਘਰੇ ਅਸਾ ਮਮਾਨਾਦੁ:
1871 ਈਸਵੀ.

इसी जगत्, कलि घोर विधिरने, धर्मकर्म गये तीस ।

बिन साधन, बिन भान मिलोये, गौर दयामय ईश ॥

પ્રથમ કિનરી જોઈએ આરંભ થયો હતો. એક દિવસ મધ્યાહન પહેલાં સ્ત્રીવાસ પ-
રિણ પાતાના લેવનદમાં બેસી દાર નખે કરી પાતાના પ્રસુ સ્ત્રી-
સ્ત્રીવાસને ઉપાસ્ય
લેવન દર્શન.
પ્રકારના ચોતરા પર ચંદી મન્દિરના દારને મોઢા કોરેથી દર્શીયો.
મારી દર્શી મધ્યાહને " સ્ત્રીવાસ કમાડ યોયો । સ્ત્રીવાસ । કમાડ
યોયો " સ્ત્રીવાસે પૂછ્યું, " તમે કમાડ યો. " પ્રકારથી ઉત્તર મળ્યો, " લેવનું તમે ખ્યાન
કરો કે તે. " આ સાંભળી કંઈક કંટાળી, કંઈક કુટલ જ સામવાથી સ્ત્રીવાસ દાર યોલી
જૂંબે છે તે સ્ત્રી નિમાઠ પડિયા ઠીકા. સ્ત્રી નિમાઠ પડિયા લેવનદમાં પ્રવેશ કરી સિંહાસનપર
જે શાસિમામ હતા તેમને ખસીટી તે પર બેઠ બેઠા. સ્ત્રીવાસ સ્ત્રી નિમાઠ પડિયાને જોઈ એક-
વાર તે સ્ત્રીને શરૂ થયા. તેમણે લેવનું કે સ્ત્રીનિમાઠ પડિયા સર્વ અર્જુ અને અવતારમાં
તે જગત્તર નિમાઠ લેવાજ હતા, પરંતુ એમનાં સર્વ અર્જુમાંથી એકલું તે તેજ નિઃકળતું
હતું કે તેજ આગળ સૂર્યનું તેજ પણ ઝાંખ પડી મળું. સ્ત્રીવાસ આ જોઈને ચકિત બની
થયા ને કંઈ યોલી શક્યા નહિ. ત્યારે સ્ત્રી નિમાઠ પડિયા યોયા, " સ્ત્રીવાસ । હું અવતાર
શરૂ થયો છું, અને અસિધેશ કરો. " સ્ત્રી નિમાઠને જોઈને અને " હું અવતાર શરૂ થૂ-
કરો છું. " એ સાંભળીને સ્ત્રીવાસ સમજ્યા કે "આ સંદેશો અર્થ ભગવાન પદમાં આવે છે"
આ સમયની સ્ત્રીવાસની અવસ્થાને વિચાર કરો. તે જૂંબે છે કે મારી સન્મુખ સ્ત્રી ભગવાન
જોઈશ છે, એટલે પાતાના સર્વ અર્જની સિદ્ધિ યાદી થઈ છે.

આપણે શ્રીવાસી જ્યેષ્ઠ અને સમન્વા ૩ શ્રીભગવાન મારી સન્મુખ વિરાજમાન થયા છે ત્યારે આપણે આત્મને શીથિ તેમના વ્યક્તિત્વને પ્રભુ આપેલા લોપ યજ્ઞ બોલો. પાછી ફરી વિદ્યુત પડે તેમના હૃદયમાં નાના પ્રકારના સિત્ત સિત્ત તરફે જોડાયા હોય. " શ્રીભગવાન ! મેં શું સંભવિત છે ? હા નહિ આ શું હું સ્વપ્ન જોઈ રહ્યો છું ? " " આ જે મારી સન્મુખ છે તે જાણ છે ! અને હું જાણ છું ! હું શું શ્રીવાસ છું ! આહા ! મેં શું હૃદય અને મનથી અજોષર તેજ આ પરમ ધન છે ! " આવો સદેહ જીવમાણને સ્વાભાવિક રીતે થાય છે. જોયીજ જીવ શ્રીભગવાનની દુષાનું આસ્વાદન લેવાને અવશ્યક પ્રાપ્ત કરે છે. જેમ લીલા માયથી સૂર્યનું દર્શન થઈ શકે છે, તેવીજ રીતે અવિધાસદ્ગત શ્રીભગવાનનું તેજ લગુ થાથી જીવને ભગવદર્શનનો સંભવ આવે છે. જેનામાં અવિધાસ છે તે મનમાનીજ છે એમ સમજવું નહિ. જીવના મંગલને કાર શ્રીભગવાને જીવને અવિધાસ આપેલો છે. જેમ નરમ જમીનમાં ખુદી ખુદી કાઢવો સહજ છે અને દહાડી લેવો પણ એટલેજ સહજ છે, તે પ્રકારે જેવો વિધાસ જેટલો વહેલો એટલે તેટલો વહેલો તે નહિ પામે છે.

શ્રીરામ આ પ્રારે આનંદના સમુદમાં હોવા જાય છે. પરંતુ તે આ અવસ્થામાં વધારે વખત રહ્યા નહિ. કેમકે અભિષેક કરવાની તેને આજ્ઞા થઈ હતી. શ્રીરામે જૂન પાટી પોતાના ભાઈશિ અને પત્ની ભીષ્મી અને સાસુ દાસી વગેરેને બોલાવ્યાં, અને તે સર્વે ત્યાં આવ્યાં એટલે કહ્યું, " ભગવાન પદ્મનાં છે, તેમનો અભિષેક કરવો જોઈએ. તમે સર્વે જલદીથી એક સૌ નવ પદ્મ મૂકીને આવો. " એ સાંભળી પત્ની સર્વે માનુષ ઉન્નતની પેઠે મંત્રમાંથી જન્મ આવવાને દોષમાં કોરવેલ સિંદાસનપર વિરાજમાન થયલા હતા અને શ્રીરામ હાથ જોડી તેમની સન્મુખ બેસા હતા.

મહાપર આદિ એ આર ભાગ્યવન પશુ આ વાત સાંભળી રોડી આવ્યા. અહીં મહી-જલથી બોલ્યા સૌ પદ્મ શ્રીરામના આજ્ઞાનાં દારદેર મોકાઈ આવ્યા. શ્રીરામના પત્ની પતિવ્રતાશ્રી કેવે પ્રસારે મગજજલ લાગતી હતી તે વિશે કૌતુહલ-રોગ વાદમાં આ પ્રમાણે કહ્યું છે:—

મોકાયા કહી કહી પથ આવે,

આનંદપાર નખન મુખ હાળે;

વિભુજિત કેશ ન વલ્લ સખારે,

પુલકિત વન તનુ કંપ પારે.

શ્રીરામ પશ્ચિમના ભન્ડુશ્રી અને કુટુંબમાં આ અવસ્થા કંઈ આજેજ લેવામાં નથી આવી છે એવું તદ્દતુ. એ સર્વને ખબર હતી કે કંઈક અપૂર્વ જનશે, સર્વે શ્રી નિમાધ પ્રભુના સદ્ગુણથી રાત દહાડે પ્રેમચક્ષુમાં તરવા હતા. એ સમયે સર્વના મનમાં એવા અપૂર્વ લાગણો ઉત્પન્ન થયો હતો કે શ્રીભગવાન અતિ પ્રિયજન છે અને તે પશુજન પાસે છે. પોતાને પદ્મતાલી તેવારી છે. વચ્ચે વચ્ચે સર્વના મનમાં એવો પશુ તઈ થયો હતો કે શ્રી નિમાધ પ્રભુ ખરાજ શ્રીભગવાન છે? એટલામાં તે સર્વેએ સાંભળ્યું કે શ્રી ભગવાન પદ્મનાં છે. એ ભગવાન ભીષ્મ કોઈ નથી; શ્રીનિમાધ પશ્ચિમ એજ ભગવાન છે.

જપેટ માસના આરંભમાં મધ્યાહનને સમયે આંધ્રજાતી વચ્ચે એક મોટા નાખંડ ઉપર શ્રી પ્રભુ વિરાજમાન થયા હતા. તેમના મનકપર સીસાં પદ્મથી જલનો અભિષેક થયો હતો. જે કાલ ત્યાં દાખર હતા તે સર્વે આશ્ચર્ય પામી રહ્યા હતા. મોઢને જગતનું જ્ઞાન રહ્યું ન હતું. પ્રવેશ માત્ર કલક લક શ્રી મહાપ્રભુજના મનકપર રહ્યો. શ્રી નિમાધના અર્જુન પદ્મ જે જલ વહેતું તેમાં તેમના અંશુ કિંમ તેજ મળી જતું. એ જલથી આપું આંખું બહાપું; તેથી તે સીનાના જલની પેઠે કલક કલક થઈ રહ્યું હતું. જે વચ્ચે પ્રભુનું અંગ દોષાં નાખવામાં આવ્યું તે વલ્લ પર સુશર્ણના રજાઓ લાગ્યા અને તે કીનપામના જેવું મળક મળક થવા લાગ્યું. પછી પ્રભુને વલ્લ પાતળ કરાવી તેમને લેખકિરમાં પડાવ્યા.

દેવગૃહમાં આવી ઠાકરજના સિંદાસનપર વિરાજ્યા. આ દેવગૃહ ચારે બાજુએ વાંસની બાળીઓથી સજ્જાયેલું હતું. પ્રભુ દ્વાર ખેંચ કરાવી સિંદાસનપર બેસાડતા અને સર્વ કાલ કાલ મંદિરની આસપાસ અને કાલ કાલના પર વિરાજ્યા. આગળમાં કાલ રહેલા હતા. આપું દેવગૃહ તેમજ મધ્ય રહેલું હતું અને તે તેજ કાળાઓથી પહાર પણ નીકળતું હતું.

અમાપ્યાવસરમુખ્ય લેખનયે

તેજોમિલિરપિ સન્ધિભિર્વ્યભેદિ । (ચેતન ચરિત.)

એ તેજની કેટલી શક્તિ છે તે આટલાપરથીજ જણાય છે કે જ્યેષ્ઠભાસના બપોરના તાપના પ્રકારને પણ એ તેજે ઓળિયા પાટી દીધા હતા. ઘોડાક સમય થયો. કિટલે પહારનાં સર્વ માળુસો ગૃહમાંથી નિકળતો પીયો પીયો મુરલીના પ્વાન સાંભળવા લાગ્યા; અને બહારથીજ એ નાનામનનું પાન કરતાં કરતાં સર્વ આનંદમાં જડવત બની ગયાં. કિયા સમયમાં ગૃહની આંદરથી પ્રભુએ સાદ કયો, " શ્રીવાસ " શ્રી નિમાઇ પ્રભુએ આજુબાજુ ઠાકરજ દિવસ આ પ્રકારે નામ લઇને અને આવે રહે શ્રીવાસને યાદાવ્યા ન હતા. પ્રભુને કાળ સાંભળતાંજ શ્રીવાસ ગૃહની આંદર ગયા; શ્રી નિમાઇએ કહ્યું, " શ્રીવાસ. ! તમારા પરમાં અને લઈ બાળ્યા, મારે તમારા પરમાં આપું છે. " શ્રીવાસે કહ્યું, બાપર ! તમે સિંદાસન મારા પરમાં લઈ આવો. " પ્રભુ બીજા આસનપર

વિરાજ્યા. સિંદાસન શ્રીવાસના પરમાં પહેલી ગયું. તેમના આજુબાજુ એ પરમાં બેઠેલીઓ બાજી દીધી અને આસનપર દૂધના શીશુ જેવી ઉજવલ અને સુંવાળી ચાદર નિખળી દીધી. પરમાં સુઈયું તેજ ન આવે એ દેવગૃહ દ્વારમાં પડેલા બાજી દીધી. પાછી શ્રી નિમાઇ પ્રભુ દેવગૃહમાંથી બહાર શ્રીવાસના ચપનગૃહમાં પધાર્યા. કાલોએ ક્યેયું કે એ સમયે પ્રભુનું શ્રીચંદ્ર સતપ્રતિ વિદ્યુત્થી વેલિત હતું. ચેતનચરિત કાવ્યમાં લખ્યું છે:-

ગૌરાદ્વસદય ઘટં વ્રજન વિરેજે,

તેજોમિલિધુ તિરપન વિવસ્વદોજઃ ।

ગંપાનાં ગતગત કોટિ કોટિ વત્સ,

પ્રોત્પત્ય સિનિપિવ સંવૃતશ્ચકાસિ ॥

શ્રીવાસના ચપનગૃહમાં પ્રભુ જેવા સિંદાસનપર બિરાજ્યા કે તરત આપું પર ચક્રચક્રાદ ચક્ર ગયું. શ્રી નિમાઇ પ્રભુનું અર્જુ રત્નામાંસનું બનેલું નહિ પણ કેવલ સુવર્ણમય તેજથીજ બંધાયેલું હોય એવું જણાયું હતું. એ તેજ સુવર્ણ તેજથી કરેલોગજા વધારે હતું, તોપણ શીતલ અને નયનોને આનંદ આપનાર હતું. એ તેજને જોવાથી આંખો અંધારામાં જતી ન હતી પણ તેના રંજથી આનંદનાં આંધુ આવતાં નેત્ર શીતલ થઈ જતાં.

મહુને પુણ્યોથી
જીવવાથી.

ત્યાં આપણે જુઓ માતા જનાવવા લાગ્યા. શ્રી નિમાલ્ય પ્રભુનું સમસ્ત અર્પણોથી સર્વ
વાર્તા અર્પણ. પુણ્યોથી પોતેથી જનાવી. તે અર્પણોથી પહેલાથી
છે. પુણ્યોથી પુણ્ય, પુણ્યોથી શ્રી, પુણ્યોથી જાન્યુઆરી તથા પુણ્ય
દાસી પ્રભુને સમર્પણ. મહાપર પોતાથી વધી, તેમાં પુણ્યમા
લેવી છે. પછી સર્વને મન, આત્મ, કામ, અને કેસને
દેવ હશે કેમ સમર કરવા લાગ્યા. કેમકે જો નામવા લાગ્યા, કેમ દાસ લેવી શુનિ કરવા
લાગ્યા, કેમ આત્મમાં મત કરાં કરાં સીમરમાં પોતાવા લાગ્યા અને કેમ અર્પણ
નેત્રીથી શ્રી નિમાલ્ય પ્રભુનું કર્મ કરવા લાગ્યા. શ્રી મીલામાં કહ્યું છે કે જે વધારા
વધારે લાભથી મહામયમ. પ્રભુ જે જે પ્રકારે ભગવાનનું ભજન કરે છે તેનું
તેમ પ્રકારે ભગવાન પણ ભજન કરે છે. આપણે તેનું સંક્રિયાંન દાસીને જાન કરી
ભજન કરીએ તો તે સંપત્તિ વધે દાસમાં બધા આપણને વરદાન" દેવા આવશે. આપણે
તેનું આપણા સમજન આપી ભજન કરીએ તો તે સમસ્ત વિનિ જોડી આપણી સમાન
મહા આપણી પાસે આવશે.

લાભિ વિદ્યો મોઝેલી સ્ત્રી સ્ત્રીના પાસે તેના પ્રિય પતિ આપણે દોષ, જો સમયે શું
તે પોતાના પતિને ક્ષમ કરે છે કે " પ્રિયતમ ! રૂપિયા શ્યાં છે ?
તેઓ પ્રભુની સેવા કરેલાં શ્યાં છે ? વસ્ત્ર શ્યાં છે ? " નહિ, હા નહિ, ત્યારે જી શું કરશે ?
આ માટે કરતા હતા. જો સ્ત્રીનું દરેક તે સુન્દર રીતે જોના નામશે અને મળી તમ-
વીર્યથી પ્રાકૃતપને સખ કરાવી તેનાં મરણ અપશે. તેમ મહાપર
આદિ બધો પણ માવ પ્રેમની ખાતરજ આ પ્રકારે જો ભગવાનની સેવા કરવા લાગ્યા.

જો ભગવાન કેમ પછીને કર્મ આપે અને તે પછીની હમણા દોષ કે શું ભગવાનની
કંઈ સેવા કરે તો તે પછી પોતાની માથેથી કીમ લાવી જો ભગવાનને અર્પણ કરશે. મન-
પ્ર તમિષ્ઠ અને જુઓ માતાથી સિન્ન બીજું શું આપે ? જો
કુલકોનું નિવારણ.
કેમ કહે કે જો ભગવાનની સેવા કેમ કરે છે ? તેને જો આખી
છે ? આ પ્રશ્નને ઉત્તર કહે કે જો કેમને અને દાસદાસીના
દોષ તો શું જોની સ્ત્રીની સેવા નહિ કરવી ! જે પોતાનો પ્રિયજન દોષ તેની સેવા કર-
વાથી હમણાં માટે આનંદ થશે દોષ તો તે કા માટે ન કરવી ! આવીજ ભગવાન સર્વકાંક્ષા
સંપન્ન છે તોપણ બધો તેમની સેવા કરે છે.

જો કેમ બધને સર્વ સંક્રિયાન પરમાત્મા હશે આપે છે તો તેની પાસે તે કે કૃપા હશે
છે તેને વરદાન કહે છે. " સર્વ સંક્રિયાન પરમાત્મા તમને વરદાન આપવા માટે તો તમે શું માવ-
શે ? " " હમણી કૃપા " પણ આ ઉત્તર પ્રશ્નને વરદાન લેવો છે. જે મહુને હમણે સાક્ષાત્કાર
માવ તેના ઉપર ઉપરની કૃપા તો દોષ. તોપણ મહુનેની રિપિ સેવો છે કે જમણું મહુને
સમ્યક મને તો પણ તેને સતેવ થશે નથી.

ગદાધર પહેરે સર્વ કામને આપા આપણી શી કમવાનની સેવા કરતા હતા, બિટલામાં શી નિમાહ પ્રભુ બોલ્યા, "હું કૃષ્ણ છું તે તમે જાણ્યું ? તમારા હાથ નિવારણ કરવા કરમમાં જે વાત કરી રહ્યા છે તેજ હું છું. હું કહેલું કૃષ્ણ નિવારણ કરવા આપ્યો છું. હું કૃષ્ણને દંડ દેવા આપ્યો નથી. માત્ર કાલિ અને પ્રેમદાન આપી, હું સર્વનાં કૃષ્ણ દૂર કરીશ; તમે કૃષ્ણ એવું રાખ્યો નહિ.

શ્રીવાસ જે આપાર સુધી જઈવા દેખાતા હતા, તે હવે મહા પ્રમદને મદદરૂપે રહ્યા. "આમ જ્યારે મારા ધરમાં છે ત્યારે હવે મને કમ રીતે છે. મેં સાંજ પુરવાને મુજેથી સંતોષ્યું હતું કે "આમ જ્યાંમય છે; પણ આપ આટલા બધા વખતુ છે એ હું પ્રથમ જાણ્યો ન હતો." શ્રી નિમાહ પ્રભુ બોલ્યા, "હું જેની પાસે જઈશ તેનું હવે પિમાળી તેને શુદ્ધ કરીશ. જેવે પ્રકારે કરીશ તે તમને દેખાડું છું." આ-

શ્રીવાસનીમાં શ્રી નારાયણની પાસે પાડી. નારાયણી શ્રીવાસની જાણીશ હતી અને તેની ઉમર આ સમયે ચાર વર્ષની હતી. તે નાચતી ફરતી ધરતી અંદર આવી પહોંચી, ત્યારે પ્રભુએ કહ્યું. "નારાયણી ! હું પર આપું છું કે તને પ્રેમ હો." આ સાંભળતાંની સાથેજ એ ચાર વર્ષની કન્યા "હા કૃષ્ણ !" કહી પ્રેમમાં આવી જમીન પર ગમડી પડી અને "કૃષ્ણ ! કૃષ્ણ !" કહી રહત કરવા લાગી. પછી શ્રી નિમાહ પ્રભુ રહેજ દરતીને બોલ્યા, "હું જેની પાસે જઈશ તેની આતિથ્ય દેશા યશે; "

આ કૌણ સર્વ વિષયક થઈ ગયા. એ બોલને જાન થયું હતું કે આપણે કૃષ્ણ છીએ, આં છીએ અને શું કરીએ છીએ. કેહ કેહવાર નિવાર કરતા કે આ શું રાખ છે તેમ નહિ તો શું કમ છે ? શ્રી નિમાહ પ્રભુને એ વિષયને પ્રકાર બોલે વખત સુધી રહ્યો હતો. એ પ્રકારને ઉદેશ માત્ર શ્રીવાસ જેવા કેટલાક મર્મને સમજનાર બહોળાને અવગણન આપ્યું એ હતો.

શ્રી નિમાહ પ્રભુ શ્રીવાસ સાથે વાત કરતા હતા, તે વખતે ગદાધર વારે વારે પ્રભુ શ્રીમા અર્જુનને મંદન લખાડતા હતા. શ્રી અર્જુનનારે કહ્યું હતું કે શ્રી નિમાહ દેવા બાલક છે તે યોદ્ધા દિવસમાં જન્મ્યો, "એ વાત આ સમયે ગદાધરને રમણમાં આવી, પણ તે કંઈ પણ બોલ્યા વગર શ્રી નિમાહ પ્રભુની સેવામાંજ તપસ રહ્યા. આ સમયે શ્રીવાસની બી માસિની અને તેની ત્રણે દેરાણીઓ દાર આગળ આવી બેસી રહ્યાં હતાં. શ્રી નિમાહ પ્રભુ ધરના અંદરના કામમાં આસનપર બિરાજ્યા હતા અને આપણું ધર તેજીમ થઈ રહ્યું હતું.

શ્રી નિમાહ પ્રભુ શ્રીવાસ સાથે વાત કરતા હતા, તે વખતે ગદાધર વારે વારે પ્રભુ શ્રીમા અર્જુનને મંદન લખાડતા હતા. શ્રી અર્જુનનારે કહ્યું હતું કે શ્રી નિમાહ દેવા બાલક છે તે યોદ્ધા દિવસમાં જન્મ્યો, "એ વાત આ સમયે ગદાધરને રમણમાં આવી, પણ તે કંઈ પણ બોલ્યા વગર શ્રી નિમાહ પ્રભુની સેવામાંજ તપસ રહ્યા. આ સમયે શ્રીવાસની બી માસિની અને તેની ત્રણે દેરાણીઓ દાર આગળ આવી બેસી રહ્યાં હતાં. શ્રી નિમાહ પ્રભુ ધરના અંદરના કામમાં આસનપર બિરાજ્યા હતા અને આપણું ધર તેજીમ થઈ રહ્યું હતું.

શ્રી નિમાહ પ્રભુ શ્રીવાસ સાથે વાત કરતા હતા, તે વખતે ગદાધર વારે વારે પ્રભુ શ્રીમા અર્જુનને મંદન લખાડતા હતા. શ્રી અર્જુનનારે કહ્યું હતું કે શ્રી નિમાહ દેવા બાલક છે તે યોદ્ધા દિવસમાં જન્મ્યો, "એ વાત આ સમયે ગદાધરને રમણમાં આવી, પણ તે કંઈ પણ બોલ્યા વગર શ્રી નિમાહ પ્રભુની સેવામાંજ તપસ રહ્યા. આ સમયે શ્રીવાસની બી માસિની અને તેની ત્રણે દેરાણીઓ દાર આગળ આવી બેસી રહ્યાં હતાં. શ્રી નિમાહ પ્રભુ ધરના અંદરના કામમાં આસનપર બિરાજ્યા હતા અને આપણું ધર તેજીમ થઈ રહ્યું હતું.

શ્રી નિમાહ પ્રભુ શ્રીવાસ સાથે વાત કરતા હતા, તે વખતે ગદાધર વારે વારે પ્રભુ શ્રીમા અર્જુનને મંદન લખાડતા હતા. શ્રી અર્જુનનારે કહ્યું હતું કે શ્રી નિમાહ દેવા બાલક છે તે યોદ્ધા દિવસમાં જન્મ્યો, "એ વાત આ સમયે ગદાધરને રમણમાં આવી, પણ તે કંઈ પણ બોલ્યા વગર શ્રી નિમાહ પ્રભુની સેવામાંજ તપસ રહ્યા. આ સમયે શ્રીવાસની બી માસિની અને તેની ત્રણે દેરાણીઓ દાર આગળ આવી બેસી રહ્યાં હતાં. શ્રી નિમાહ પ્રભુ ધરના અંદરના કામમાં આસનપર બિરાજ્યા હતા અને આપણું ધર તેજીમ થઈ રહ્યું હતું.

શ્રી નિમાહ પ્રભુ શ્રીવાસ સાથે વાત કરતા હતા, તે વખતે ગદાધર વારે વારે પ્રભુ શ્રીમા અર્જુનને મંદન લખાડતા હતા. શ્રી અર્જુનનારે કહ્યું હતું કે શ્રી નિમાહ દેવા બાલક છે તે યોદ્ધા દિવસમાં જન્મ્યો, "એ વાત આ સમયે ગદાધરને રમણમાં આવી, પણ તે કંઈ પણ બોલ્યા વગર શ્રી નિમાહ પ્રભુની સેવામાંજ તપસ રહ્યા. આ સમયે શ્રીવાસની બી માસિની અને તેની ત્રણે દેરાણીઓ દાર આગળ આવી બેસી રહ્યાં હતાં. શ્રી નિમાહ પ્રભુ ધરના અંદરના કામમાં આસનપર બિરાજ્યા હતા અને આપણું ધર તેજીમ થઈ રહ્યું હતું.

રો ૩ 'અમે શ્રી જન' હોય તેથી શું હૈનની અનર્થકરિણીમાં હોય! અમને
 આપણે પણ શું આજ્ઞાપદ' ન થયે! 'શ્રીભક્ત (શ્રીભક્તને કહ્યું નહીં) કોને કંઈ
 પણ કોઈ અર્થે શ્રીભક્તમાં શ્રીભક્તમાં અપણે સંકલ્પે શ્રીભક્તમાં પ્રભુને આજ્ઞા કરી
 "અહા શ્રીભક્તમાં જે મારા હૈન કરવાને આજ્ઞા છે તેમજ કહે આવે, અને હૈન
 કરે" આજ્ઞા મળતાં જ એ કુલ વૃદ્ધિમાં મહા આજ્ઞા આજ્ઞાપદે આજ્ઞામાં પ્રવેશ કર્યો.
 દર્શ, સત્વ, રાગ વગેરે નાના પ્રકારના કાચોથી તેમજ અગત્ય નથી, પરમજ્ઞ પાત્ર, એ
 શ્રીભક્તમાં અગત્ય કોઈ કરી અર્થે અર્થે પૂજારી શ્રી નિમાર્થ પ્રભુના ચન્દ્રચન્દ્ર
 હૈન કર્યું. હૈન કરતાં વાચ્ય ભક્તિથી અગત્ય નથી કોઈ થઈ તેમજ શ્રીભક્તમાં પૂજી
 પર અગત્ય પડી, શ્રીભક્ત શ્રી નિમાર્થ પ્રભુને કુપાર્થ થઈ તેમનાં જેથી અને સુચારુભક્તિથી
 શ્રુતિ અગત્યપર પિતાનાં શ્રી પાદપદ્મને રક્ષા કર્યો અને આશિર્વાદ આપ્યો કે "તમારાં
 ચિત્ત મારામાં અતુરજા રહે!" ચૈતન્ય ચરિત ઇત્યાદિ એ અર્થે નીચે પ્રમાણે સ્તોત્ર છે—

આવિશ્ય પ્રકટિત સત્ત્વકાચરમ્,
 તં દદ્વા મુદ્ધમતુલાપમૃત પૂર્વામ્ ।
 સમ્માપુર્ણધિવ વિવેતુરાત્ત તોષા,
 સ્તન્પાદામ્બુજમપિ નિર્ભરં પ્રપન્નાઃ ॥
 ધૈરિના ભવતઃ સદેત્વભીષ્ણગુત્તવા,
 સર્વાસાં શિરસિ પદારવિન્દગુર્મ્ ।
 કારુણ્યામૃતરસ સેવનાતિ સાર્દ્રઃ,
 શ્રીગૌરઃ પરમગુણામ્બુધિર્વ્યપત્ત ॥

ભાષા—તદનંતર તે સર્વેએ શ્રીભક્તમાં લાખ્ય થઈ, પ્રકટિત સત્ત્વકાચરમ્બુજ
 શ્રી ગૌરચન્દ્ર હૈન કરી, આજ્ઞા અને અતુરપૂર્વ આનંદને પ્રાપ્ત કર્યો અને પૂર્ણ સતોષ
 પાત્રી પ્રભુના ચરચારવિન્દમાં સત્ત્વ થઈ પુષ્ટિપર પડી પ્રભુને કહ્યા લાગી.

પછી "તમે સર્વ માપરામણ હો, " એમ કહી મહા કુબુનિધિ શ્રી ગૌરજી એ સર્વ
 શ્રીભક્ત કરચાપતરસનું સેવન કરી આર્દ્રચિત્ત બની તેમનાં અગત્યપર પિતાને
 પાદપદ્મ પૂજ્યા.

આ સમયે શ્રી ગૌરચન્દ્ર પરમ સુન્દર અને સુગત પુરુષ હતા: એમણે કુલવાન
 જીવે અને પ્રગવાનનો સતી શ્રીભક્તને કહ્યું કે "તમારાં ચિત્ત મારામાં અતુરજા થાઓ,"
 એ કહેવામાં એ કિમિત પણ સંકેપ પામ્યા નહિ, તેમજ એ
 અપણા સતીમાં પણ એ સંકલ્પે કંઈ પણ સંકેપ પાત્રી નહિ,
 તથા તેમના સ્વામીશ્રીને પણ એ સંકલ્પે કંઈ કંઈ આપ્યો નહિ.
 એનું કારણ શું? એનું કારણ એ કે સંસારમાં રહેલી સાચે

* અર્થમાં એવો વિચાર છે કે પાત્રી પુત્રીમાં કાઈ અચરિતિત પુરુષ આગળ પોતી સ-
 હતી નથી, તેમજ એંપર જુરણે નાંખ્યા સિવાય ત્યાં પણ અલગતી નથી.

એ સેવ્યો નિઃક સંજય હોય તોપણ શ્રી ભગવાનની સાથે છપ્પેઠો સેવ્યો નિઃક સંજય છે તેટલો જીવન રસ સાથે નથી.

ચોથી વાર પછી શ્રી નિમાલ્યન્દ સિંદાસતપસવી " હવે હું ભલું છું, ફરી પાછા થોડા સમયે આવીશ " એમ કહેતા કહેતા ઊઠ્યા, અને હુંકાર કરી મુનિર્જીત યજ્ઞ પુષ્પિત મળી પડ્યા. એ લોક " આ શું ! આ શું ! " કહેતાં કહેતાં તેમને ઊભી લીધા અને જુલિ છે તો છપ્પનનું કંઈ પણ મિલન દેખાયું નહિ. ડેહલાક ઉપાધે કર્મ પછી શ્રી નિમાલ્ય પ્રભુની મૂર્તિ વળી. હવે તે શ્રી નિમાલ્ય પશ્ચિમ દત્તા; તેમનાં અવતરો સાધારણ મનુષ્યના સરખાંજ હતાં; તે તેજ પણ હવે દેખાયું નહતું. પૂરેપૂરું જ્ઞાન આનન્દ ત્યારે શ્રી નિમાલ્ય પશ્ચિમ શ્રીવાસને સંજોગી કહેવા લાગ્યા, " પશ્ચિમ ! હું અદિ શ્રી રીતે આવીશ. હું શું નિરાશાં હશે ! મેં જાણે કંઈ રચન જોયું છે. પશ્ચિમ પૂજા કરી કહે, મેં કંઈ ચંચળતા તો વાપરી નથી ? "

શ્રીવાસ, શ્રીરામ અને મુલાધર વગેરે ઓઠના માં રહ્યાં જોઈ દલવા લાગ્યા; પછી કૈશિકે કહ્યું, " નહિ, કંઈ ચંચળતા વાપરી નથી. " પછી શ્રી નિમાલ્ય પ્રભુ ધીરે ધીરે પોતાને ધીર ગયા.

પહેલાં પંચોપનીત સમયે જ્યારે ચોથ વાર શ્રી નિમાલ્ય પોતાની માતાને કહ્યું હતું કે, " હું દમજા ભલું છું, ફરી આવીશ. " આજે પાછું શ્રીવાસને કહ્યું, " હું ભલું છું, પાછળથી ફરી આવીશ. " " હું ભલું છું. " એ જોયું કહે છે ! આ સંજયમાં આમળ ઉપર વિચાર કરવામાં આવશે.

બીજે દિવસે પ્રાતઃકાળે શ્રી નિમાલ્ય પ્રભુને ફરી સર્વજ્ઞે જોયા, પણ જો સમયે શ્રી નિમાલ્યમાં સાધારણ મનુષ્ય કરતાં કંઈ વિશેષ નહતું. તે પરમભક્ત અને જ્ઞાનપ્રમય જ્ઞાતા હતા. જે શ્રી નિમાલ્યે જાણે સ્ત્રીજનોનાં મસ્તકપર પોતાનો પગ મૂકી કહ્યું હતું કે " તમારું ચિત્ત મારામાં અનુરૂપ થાશે, " તેજ નિમાલ્ય આજે હાતમાં લૂગા લઈ " હે પૂજ્ય ! હે કસ્તુરમય ! મારો વિવશાસનામાંથી ઉદાર કરો, " કહી રહત કરતા હતા; જતાં શ્રી નિમાલ્ય ને આ જ્ઞાન જોઈ શ્રીવાસ અને તેના અન્ય કાકેતો જૂલમાં પડ્યા નહિ. શ્રી ભગવાન આવી ગયા છે એ જાણી સૌ આખા જગતને મુગ્ધમય જોવા લાગ્યા.

મુરારી યુગની સાથે શ્રી નિમાલ્ય પ્રભુ બાલપણથી નાના પ્રકારની મેટા કરતા હતા. મુરારી પશુજન પ્રેમાળ અને પદ્ધેતી હતા તે સૌને પ્રિય હતા અને સારા વિદ્વાન હતા. તે પણ શ્રી નિમાલ્ય પ્રભુના આકર્ષિત ભક્ત યજ્ઞ ગયા હતા. મુરારીયુગ સાથે શ્રી નિમાલ્યની આદિ લીલા જન્મજુમાં આવી હતી.

મુરારીજી પણ સંજયનું હતું કે મુસલમાનોની સેના આવે છે. તેથી શ્રી ભગવાનની હજ્જા યજ્ઞ કે મુરારીનું પણ આશ્વાસન કહ્યું જોઈએ. શ્રી નિમાલ્યને દેહ એ સમયે કાચના યજ્ઞ સમાન, યજ્ઞ ગયો. કાચના પાવમાં જે રંચનો પદાર્થ મૂકીએ તેજ રંચ તેમાં દેખાય છે;

શ્રી પ્રમાણે શ્રી નિમાણે રૂપ પત્ર નામ પ્રકારને ધારણ કર્યું હતું. શ્રી મોરારજી મુર્તિમાં શ્રી ભગવાનની મુર્તિમાં શિશાકની સર્વ વસ્તુઓને પ્રકાશ થઈ શકે છે; પૂર્વ ભગવાન આંશિકરૂપે સ્વરૂપમાંથી જવાનો પ્રકાશ થાય એમાં કંઈ પણ આશ્ચર્ય નથી. શ્રી નિમાણે ત્યારે જાણતી રહુન શાંતિથી ત્યારે તેમને જાણના કાળ થઈ ગયો તે જાણતી જામિ કીધી શ્રી કુંજને સાદાંત પ્રજ્ઞામ કરવા જાગ્યા. શિવની રૂપ શાંતિથી શિવભાવ પ્રાપ્તો.

શ્રીક દિવસ વારાહ ભવતારનો શ્રીક શ્લોક શાંતિભાવે શ્રી નિમાણે કુંજાર કરતા કરતા મોટાવેશથી મુરારી કુમને ધીર ચાલ્યા. મુરારી પાતાના ભરમાં હતા, પરંતુ પ્રજ્ઞ તેમનાપર લક્ષ ન આપી રેખમંદિરમાં ગયા. મુરારી પણ પાછળ પાછળ પાછળ ગયા અને રેખમંદિરમાં દાર આગળ જોવા રહી શ્રી નિમાણે છું કરે છે તે જોવા જાગ્યા. શ્રી નિમાણે મંદીરની અંદરથી કહેવા જાગ્યા " આ શું ? આતો શ્રીક પિકાલ પર્વતાકાર સ્થર છે, શીલો. ! એતો બધો ભગવાન રેખામ જેને ! આ જનના અવગણન કીધર તે એમણે પુષ્ટિ પરી રાખી છે ! શ્રી એમના નિશાળ જનથી મારા હૃદયને રપર્શી બધા કરે છે. " શ્રીકહું કહી

શ્રી નિમાણે મુરારીમાં શ્રી વારાહનો પ્રવેશ. જ્યોત્ષ્ણે શ્રી નિમાણે વારાહથી ભગવાને કાર શ્રી નિમાણે પાછળ દાવા જાગ્યા, પરંતુ એમિક વાચ પાછળ જનથી જ્યોત્ષ્ણે શ્રી વારાહે શ્રી નિમાણેના હૃદયમાં પ્રવેશ કર્યો હોય તેમ અચેતન બની પુષ્ટિપર દાવા પમ મુકી. વારાહની સમાન ચાલવા જાગ્યા. ત્યાં શ્રીક મોટો ભાર પિતલને રેખા દતો તે જાણતાં જાણતાં શ્રીક ક્રોધે તેમણે જાણી લીધા અને આમતેમ ફેરવી તેને દૂર ફેરી દીધા.

મુરારી કહે જોયું તે શ્રી નિમાણે શેઠાક મહુવાકાર અને શેઠાક વારાહકાર રેખાતા હતા. મુરારી કુમ શ્રી સમયે મિતરેલા પૂતળા પેટ જોવા રહ્યા. વારાહ મુર્તિ શ્રી સમયે જાણના કુંજાર કરી ગઈના કરવા જાગ્યા. પછી નરવારાહ મુરારીને કહેવા જાગ્યા, " હું કોયોને જાણિ અને ધર્મ ની શિક્ષા આપવા જાગ્યો છું. તમે કંઈ બળ ન રાજો. તમે મારા સ્વાભાવિક રૂપનું વર્ણન કરો. " મુરારી શ્રી વખતે કંઈ જાણી શક્યા નહિ. પણ એમને પહેલાની શ્રીક વાત રમરમમાં આવી "મોટો આજ્ઞ શ્રી નિમાણેમણે અને પાંચ વર્ષની વયે કેવો હપરેક આપ્યો હતો ! " મુરારી સમજ્યા કે આ જો મારી જનમુખ છે તે શ્રી નિમાણે નથી, શ્રી તે સ્વયંભગવાન છે. પણ તેમની બચત મુર્તિ જોઈ અને મંદીર કુંજાર શાંતિથી મિતર મિતર રહ્યું નહિ, અને તેથી તે કંઈ જાણી શક્યા પણ નહિ. શું કહેવું તેનો પણ કંઈ નિશ્ચય કરી શક્યા નહિ; માત્ર એ વચ્ચે જાણી વારેવારે પ્રજ્ઞામ કરવા જાગ્યા.

શ્રી સંકષ્ટ નહિ. પણ એમને પહેલાની શ્રીક વાત રમરમમાં આવી "મોટો આજ્ઞ શ્રી નિમાણેમણે અને પાંચ વર્ષની વયે કેવો હપરેક આપ્યો હતો ! " મુરારી સમજ્યા કે આ જો મારી જનમુખ છે તે શ્રી નિમાણે નથી, શ્રી તે સ્વયંભગવાન છે. પણ તેમની બચત મુર્તિ જોઈ અને મંદીર કુંજાર શાંતિથી મિતર મિતર રહ્યું નહિ, અને તેથી તે કંઈ જાણી શક્યા પણ નહિ. શું કહેવું તેનો પણ કંઈ નિશ્ચય કરી શક્યા નહિ; માત્ર એ વચ્ચે જાણી વારેવારે પ્રજ્ઞામ કરવા જાગ્યા.

મુરારીની આવી અવસ્થા જોઈ તેને નિશ્ચિન્ત કરવા સારું નરવારાહ કહેવા જાગ્યા,

શ્રી મરવાણાનાં
વચનો.

“ મુરારિ । તમે નિશ્ચિન્ત રહો । તમે મને ધણા પ્રિય છો, તમે
તેમને મદદ કર માને છો, પરંતુ તેમ અન્ય છે. તેમ મારા તબને શું
લગે ? ” ગરી થોડો ક્રોધ આપી બોલ્યા. “ કાશીમાં પ્રમસાનંદ
સાગવતી તેમના આચાર્ય છે. એ તેમનું અભ્યાસ કરાવી કાશીને

અનર્થનો પ્રચાર કરે છે. મુરારી તમે એ સર્વ ચર્ચા છોડી દો. ”

દરે મુરારીના મુખમાંથી સ્વદ નિકળ્યા. તે કહેતા હાયા, “ પ્રભો ! અનન્યોદિ
બ્રહ્મણ્ય આપના રેમદુષર્મા છે; તેમ આપને સી રીતે લગે ! આટલું કહી મુરારી શ્રમ
પ્રભુનાં અભ્યર્ચનાં નથી રહત કરવા લાગ્યા.

મરવાણે કહ્યું, “ હું બહોં પૂઁ; ” જિમ કહેતાજ શ્રી નિમાઈ મુશ્કિલ થઈ ગયારી
પડ્યા. મુરારીએ અનેક ઉપાયોથી તેમને ચેતન કર્યાં એટલે નિદામાંથી ઊઠ્યા. ક્રોધ તેની પેટ
કહેવા લાગ્યા. “ મુરારી, શું હું અચેતન થઈ ગયો હતો ? નહિ તો બહોં સી રીતે આપ્યો!
હું કીવાસના ધરમાં શ્રીવાસદાવતારની કથા સાંભળતો હતો. મેં કંઈ અંગભ્રમણું તો નથી
લગાવ્યું ? ” મુરારી મનક નીચું ધાલી બોલાજ રહ્યા.

આ પ્રમારે શ્રી નિમાઈ પ્રભુના સર્વે બહોં તેમને નાના સ્વરૂપે જોવા લાગ્યા.
શ્રી નિર્માણનાં વચનો
પોતાના અવહાર
મુખી થયા.

શ્રી નિમાઈ પ્રભુને ત્યાં રહેતા હતા. તેઓ પ્રવેશન પિતા નહીં કરતા, એટલા આનંદમાં ઉન્મ-
ત જેવા બની જતા. નવદીપમાં રાખીને ઘેર શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને જન્મ લીધો છે, એ વાત
વધારે દિવસ જાની રહી જાય નહિ.

શ્રી નિમાઈ પ્રભુને બે બાવ થતા હતા. એક બાવભાવ, અને બીજો ઇશ્વરભાવ. ગયા
ધામથી આવતા આગા ત્યારેથી બાવભાવ હતો. શ્રીવાસના ધરમાં જે
શ્રી નિર્માણ વચુમાં
મનકાવાર-દુઃખ-
માવ.

પ્રેમમાં મગ્ન રહેવા લાગ્યા. શ્રી નિમાઈની બધી ચેતન અવસ્થા અર્થાત્ બાવભાવ રહેતો ત્યારે
કોઈ પણ તેમને અજાણ હોવાનું સાદસ કરતું નહિ. તે એટલે મુખી કે પ્રભુ ઇશ્વરભાવને
અર્થે જે કંઈ કરતા અથવા હોતા તે પણ તેમની આગળ હોવાનું બહોં સાદસ ક-
રતા નહિ. કારણ અવસ્થામાં શ્રી નિમાઈ પ્રભુ પોતાને હાલભાવમાં દીનથી પણ દીન અને
પૃથિમાં સૌથી અધમ માની પ્રવેશ જગ્યાની પાસે આવત-૧ કહેજુ સ્વરૂપે જન કરી શ્રીકૃષ્ણ
પ્રેમની કિશ્કા માગ્યા કરતા અને કહેતા કે, “ તમે મારું કૃષ્ણતા હાથ છે; મારી મનિ શ્રી
કૃષ્ણમાં કયા રીતે થતે તે કષ્ટાત બનાવી મારા પ્રાણ બચાવો. ” દરે એટલું થઈ

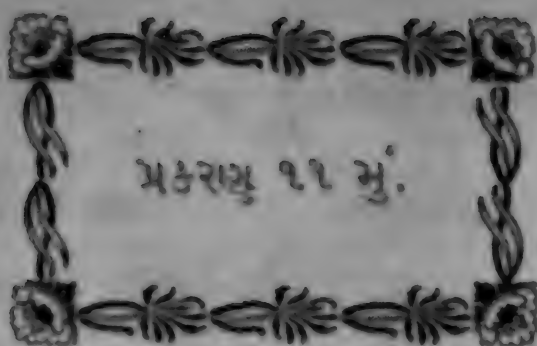
આ વિષયના સમાવેશ-બોલના દ્વિતીય કિસ્સાપત્રી.

હવે ૩ બીનિમાલ પ્રથુ પાતાના સદ્ગુણી બાળેના પાત્રપદો ભરતી રહ્યાં. તેમના પાત્રપદો ભરતી બીનિમાલ સદ્ગુણી બાળેના પાત્રપદો ભરતી રહ્યાં. તેમના પાત્રપદો ભરતી રહ્યાં.

આ પ્રમાણે બી નિમાલ મનુષ્ય જાતને વિષય આપના હતા. આવાપાત્રપદો તે રમ-
તીમાળ મનુષ્ય જાતને હતા; પુત્રપાત્રપદો તે વિદ્યાર્થીની વિ-
દ્યાન હતા અને પાત્રપદો સારીસાર તથા માનસિકમાળ તેમજ શુભ-
વૈદ્ય હતા. તુલિયાપાત્રપદો મનુષ્ય જાતની સ્ત્રી રીતે રહ્યાં
જેમજ તે મનુષ્યને જોવામાં આવે તેમજ બીનિમાલ આપને
તેમને જોવામાં આવે. તેમજ આ બીનિમાલ રમ-
તી રીતે છે તે જાતપદો હતા.

દેવીદર્શન મંદિર રહ્યા પછી બી નિમાલ જે હોતા તે ઉપરથી રાત્રી રાત્રીપર આવું
જાતપદો ૩ બી સત્તાને વધુ હોય તે સમયમાં જે રહ્યાં તેમજ રહ્યાં હોય અથવા જાતપદો
તેમજ તેમને જોવામાં આવે રમતી રહેતાં હતાં.

પ્રકરણ ૧૨ મું.

નિત્યાનંદ.

વિવિધ વસ્તુનાં વસ્ત્ર, પાપ, તુલસી કંઈ શોધે,
 નહિ વાળી, જોડ શાન ક્યૂં પૂર્યો મન મોઢે:
 દસી દસી મારમ પમે, પમે મુખરનાં વાળાં,
 મહે ડાલ્યું છે આપ ! નવિન મતવાળા રાગ,
 મોઢે ન જાણે તમે, દાલ નહિયા પરદારે,
 નામે માન ને ફરે, પમે નૂપુર રોજ પાડે:
 ગૌરદરિ અવતાર સુઝો છે જન્મમુખવાર્ધ,
 તેનો છે વડ જાત, કદાવતો નામ નિનાદ.

એક જોડ માત્રમાં શ્રી નિત્યાનંદ નવ દીપમાં પધાર્યા. વર્ષમાન જિજ્ઞાસા "એક-
 આકાશ" માત્રમાં અવતરી શ્રી નિત્યાનંદે હાજીજી નાની અવસ્થામાં ધરતો ત્યાજ કર્યો હતો. એક

શ્રી નિર્માઈ પામે

નિત્યાનંદ.

સન્ધ્યાથી અને ત્યાં આવી અતિથી થયો. તેણે શિક્ષામાં નાના નિત્યાનંદને
 એના પિતા પાસેથી માગી લીધા શિક્ષામાં પ્રભુ માગવાથી માતાપિતા
 આવી હતા એ વાત આ માલના છવેની સમજમાં આવવી કહિયું
 છે. એક લોકવાયકા છે કે જે સન્ધ્યાથી નિત્યાનંદને શિક્ષામાં માગી

માનાની સાથે લઈ ગયા હતા તે અન્ય કોઈ નહિ પણ શ્રી નિર્માઈ પ્રભુના મોટા ભાઈ વિષ-
 રૂપ હતા. પરંતુ એ વાતનો કંઈ પુરાવો મળતો નથી. નિત્યાનંદ વિશ્વ વર્ષ સુધી પ્રથિપરના
 ગુફાં ગુફાં સ્થાનોમાં પર્યટન કરતા કરતા શ્રી જુનાવનમાં આવ્યા. ત્યાં એમને શ્રી હંચરપુ-
 રીનો મેલાપ થયો. એ સમયે આપું જુનાવન જન્મભૂમિ દર્શન અને ત્યાં શ્રી કુંજુને
 જોળતા શ્રી નિત્યાનંદ કટકતા હતા. હંચરપુરી તેમને જોઈ તેમના મનનો ભાવ
 પાની ગયા અને કહ્યું. "શીવાઈ ! આપ શને જોતો છો ? શ્રી કુંજુ અહીં નથી,
 એમણે તો નવદીપમાં રાખીયા મળ્યો જન્મ મુદ્દલ્ય કર્યો છે અને તેમનું દાલ નામ શ્રી
 નિર્માઈ પવિત્ર છે. તેમનાં હૃદયની ક્ષિપ્ત દોલ તો તમે ત્યાં જાણો." આ સાંભળ્યું કે
 નિત્યાનંદ જાણુવેગથી નવદીપ તરફ ચાલ્યા. નવદીપમાં શ્રી નિર્માઈ પવિત્રનું ધર

પૂજા પૂજા આજી જે નિવાનંદનું પૂરીપત્રમાં નામ "પૂજા" હતું; તે નિલ આનંદમાં રહે-
તા જે તેણે કુલજી તેમજુ નામ "નિવાનંદ" પામ્યું હતું. નિવાનંદના આજીના અત-
શય હતા. આજીનાં આજીનાં આજીનાં અતશય આજી તેણે જિજ્ઞાસુ થઈ ગયા. "મારા
પરમપિતા કહિયે તોયે મી કુલજી બાળપણને મદુ વિવરણી જે તેણે નથી. આજી ! કિમને
અતશયી પામીશ. " આ પ્રમાણે વિચાર કરતા અને આનંદનાં તરફ અનુભવતા આજીનાં
નુન કહેતા તેણે આજીના હતા. આજીના જને પત્ર કહેતા હતા. પૂજા, આજીના આનંદમાં
આજી અત્યંત પૂજિત થઈ ગયા. જે હતા તેમને આજીનાં કહેતા તે કહેતા કે આ આજીના
પ્રતિ પત્ર બધા જે. નિવાનંદને તેણે પત્ર ન હતી. તેણે અતશયમાં પૂજા:—

निर्माई पण्डितको कहाँ पास (बताओ ! पण्डितको कहाँ पास) ।

दिन दिनमें भगवत के लक्षण उल्लेख करके करत निवास ॥

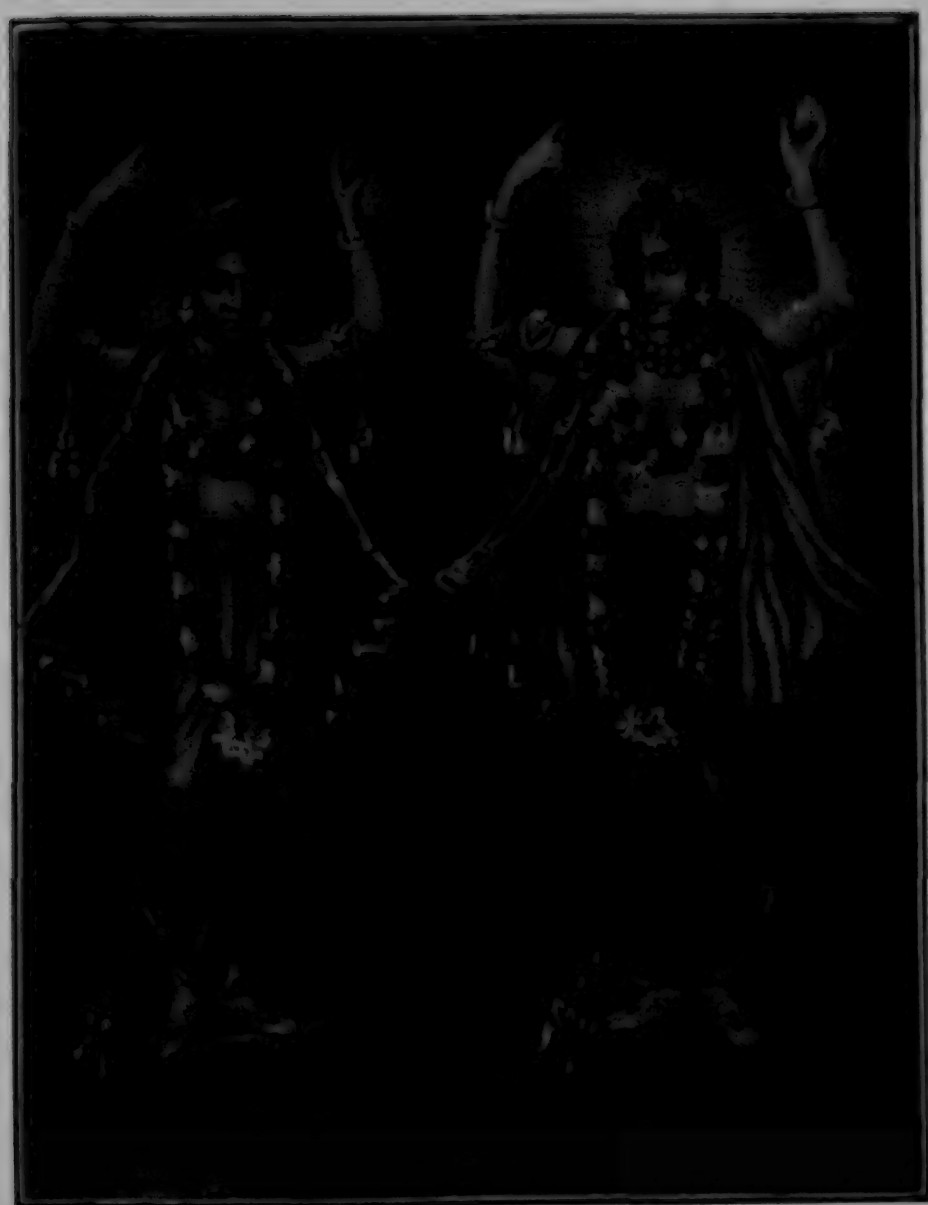
मृत्यु न पावत रचन कोड कहत चाहत कानन कहत कहत और ।

येम तरङ्ग बाहु ऊरध कर नगर मचावन होरा होर ॥

आपका आरक्षणी निधानों या निमाध पवित्रने पर न अती की न-नान्यमाने
पर अनिमित्त नज जिया रखा कि तेमदी सन्धानीने कोठ न-नान्यमाने अपभु
अन्धान रूपः

નિવાનંદ નવદીપમાં પહોંચી તે પૂર્વે ચાર પાંચ દિવસપર પ્રભુએ પોતાના સહાચરોને કહ્યું હતું કે "જો મહા પુણ્ય નિવાનંદ આવે છે." અને તે દિવસે નિવાનંદ નવદીપમાં આવ્યા તેમ દિવસે આવકાએ જો નિમાણ પ્રભુ પોતાના પાંચઠિને કહેવા લાગ્યા, "મેં કાલ રાત્રિએ કાન ન શું" કહ્યું તે મહાત્મા નવદીપમાં આવી પહોંચેલા છે. તમે તેમને કોણી કહાડી બાંધી" કહ્યું આવો. મેં સાક્ષાત જ્વરાગ નોય છે." આટલું કહેતાં જ તત્કાલ જો નિમાણ પ્રભુમાં જ્વરાગ મનો આવેલ આવી ગયો. તે વખતે તે કુંડાર કરી માથા "મનુ" કાવો. મનુ કહ્યો. "માથા સાલ થાં થઈ, જ્વરાગની જેં થાલ કરવા લાગ્યા. "મનુકાવો," એ બાણા જો રીંદ પાવુ. તેને મર્વે જખુ બાંધુક પુલી વિચાર કરવા લાગ્યા કીવાસી કહ્યું. "મન તે આપની પાસીજાકી, આપને જો મનની કપાલ છે તે મનનો જમવોકાને કનં મનપાવું છે ! " કિવામાં જો નિમાણની પાસી રવાબાલિકા આવરવા થઈ ગઈ. એટલે કહેવા લાગ્યા, " તમે કોમો જઈ જમને બોલી કહાડી બાંધી" કહ્યું આવો. હું જમવું રાત્રિ કરવાને જઈ આટલું " આ સાંભળી મુસરી, નિવાણ, મુકુન્દ અને નારાયણ એ ચારે જખુ એ મહાપુરુષને જોવાવા સાલ મરો-કિવામાં ગયા. મેં પાહુત પાસી આવેલો આવવાને કહ્યું. " ગમેલો ! અને

* જિમ કોર્બાન છે કે બેરબાર હા પીલા દલા, પાંડુ આ મત લેમી સહય બહુલા નથી તેમનો છે. બહિષકાર મહુપી નથી છે કે બેરબાર માન કમ્મ લામવાનનો વેમકપી લામ પીલા દલા. આ બેરબારના બેરબારને બિયાનને મુશનો હી રપકે મ્કો નથી, તેમજ તેની કાસ પલ મ્કો નથી.

श्रीनिमाई महाप्रभु.

श्रीनिताई.

નહીં નર નરેઈ કદાપિ પરંતુ તેહ જગદિ શ્રી નિર્માણ ન મળ્યા. તારે નિર્માણ
કર્તુ, " આવી આત્મે સર્વ જગદિ અને તેમને શાંતી કદાપિ અર્ધિં થઈ આત્મિય. "
શ્રી સંભવી સર્વ આત્મા નરમાં શ્રી નિર્માણ પ્રભુ અને તારે નાતુણિ બાળાજન
આવના કદા પ્રભુ પાંચાજ શ્રી નરનાવાઈને પેર જઈ પડોઆ. સર્વ જુદી છે તે
નિર્માણ નિર્માણ નિર્માણ સંભવી પોતા છે; તેમને રંગ મરોલો છે; કમલને તેના પોતન
છે અને વન ૩૦—૩૨ વર્ષની છે. આ આ પોતાની મેલેજ દા! દા! કરી દાવ્ય કરી રહ્યા
છે, શ્રી શ્રી નિર્માણ છે.

વિષયક પોતાના માલસા કાલે તેમને પ્રભુમ કરી સન્મુખ ઉભા રહ્યા. આ સમયે વિષ-
યક તેના પોતાના કદા તેનું ચેતન્ય આવવનમાં આ પ્રમાણે વર્ણન છે;—

ગીર હરિ રૂપ છે મહન સમાન;
ચંદન કિંચ, કિંચમાલા કાં, કિંચ વચન પરિધાન.
કિંચ ગીર અંતરી કુનિ આમળ, ક્યાં છે કદાની શોભા;
અનુપમ શ્રીમુખ નેતાં જાણે પૂર્વ સમીપ્ત મન પોષા.
લાંબાં ને રહા નવનુમ શોભે, છાંયે કમલસાર;
આનનુમળી પ્રભુ મુકા છે, વિષ્ણુ કલ્પ નિર્ધાર.
મહાશ્વ ત્યાં કીર્તિ સેવે, શ્રુમ શ્રુમની ધાર;
મહાશ્વન શ્રી કળીને નિરખી, તનમન વારી જ્યાર.

શ્રી નિર્માણ પ્રભુને પરમ સુન્દર નામર વેશ છે. નિર્માણ શ્રી નિર્માણ મન્દવદન
નેતાની સાંભળ મહિત પતી ગયા, આંખની પાંખ પખ દાંતી નહિ. જાણે નેતાને તે શ્રી
નિર્માણ પ્રભુના રૂપનું પાન કરવા ન હોય. ! તેમ આનંદમાં જઈ
શ્રી નિર્માણ પ્રભુ નિર્માણ. વત પતી ગયા. શ્રી નિર્માણ નેતામાં આનંદજલ બ્લેવા લાગ્યું.
અમને મનોમાન આંચે જગતો કલો કે જાણે નિર્માણને કીદાની
સર્વ આત્મા કલમાં મુકી કલો. પરંતુ સર્વ અર્ધિં અવશ થઈ રહ્યાં કદા, તેના તેમને કીદાની
કરી કામ ન હવે. શ્રી નિર્માણને તાવરવેશ કલો, કંઈ અંચે વશ ન કલો કે ને કંઈ અ-
કલિને કલ વળ. તેમજ કંઈ કોપીન પડેમું ન હવે. તેમજ દાવમાં કંઈમળુમળ
ન કલો; તારે શ્રી નિર્માણને કલ નિર્માણને અંચે કાલ કેમ થયો. ! કિનું કાળુ શ્રી શ્રી
નિર્માણને કલિને કલ થયો ન કલો. પખ પ્રિયને કલ થયો કલો; કલિ અને પ્રિય
અંચે નથી; કલિ નકાની છે, અને પ્રિય પોરો છે. વેળુના પર્ષમાં અને અન્ય પર્ષોમાં
આ કલ પોરો તાવત છે. વેળુપોતા કાલુકલના દાવમાં અંચે નથી કોતા, મોહન મુખી
કોલ છે. કાળુ મોહનુ કલુ નથી કોલું, સર્વ સુન્દર અને સુન્દર કોલ છે. શ્રી કાલુ-
કલુ રચન યમુનાના કિનારા પર વન, પ્રાન, મહુર, કલિકા વગેરેથી કોભવા શ્રી કલનાવમાં
છે. કાલુકલુ અંચે પૂર્વમાંની અનેકદર ચાંદની અને વૃક્ષ અને ચાવત, વાલ વગેરેથી કલ-
વામાં આને છે અને કેવલ પ્રેમ શ્રી નીજ કલ શ્રી કાલુકલને વશ પખ કરે છે.

કોલી વાર મુધી જનને પદપદ નેતા કીર્તિ; પતી શ્રી નિર્માણ નિર્માણ કલ-

હાર ઉપાસનાં સાથે શ્રી કૃષ્ણના રૂપ વર્ણનને આ શ્લોક ઉપાસને શ્રીપાસને મળે. શ્રીપાસ આ શ્લોક ઉપાસ. આ શ્લોક તેમ હતો કે જે સાંભળી રત્નમયને ઘેર શ્રી નિમાલ્યમુને મુખમાં આવી મઠ હતી.

જેમ કરેલા મળાકરની પાસમાં આ નાનો સરખો ગરિ પાસાળી મેલા વેમથી બળ નિકળે છે, તેમ આ શ્લોક સાંભળનાંની સાથે નિવાનનાં કા-
શ્રી નિર્વાણ વેમા-
વેષ.
વદતા મેલા વેમથી ખુબી મળે. નિવાનનાં પ્રેમવર્ણ અને આવ
સ્થિત કાકામળુ વિરમય મળ મળ. આ લેલા અનેક શ્રીપાસથી
પણ નિવાનને વિચર કરી ન કાઢતા, ત્યારે નિમાલ્યમિ તેમને
રમઈ શ્રી.

નિવાનનાં નિર્મલ અને વિચર બની ગયા; શ્રી નિમાલ્ય તેને જોવામાં લઈ ગયા. જો
શ્રી નિર્વાણ મળુની
શ્રી નિર્વાણને
શુભિ.
જામાં નિવાલ્ય વિચર મળ મળી મળા અને જને આશુ ટપકાવવા
લાગ્યા. કેટલોક સમય વીત્યા પછી જનમળુ વિચર મળ ગયા, ત્યારે
શ્રી નિમાલ્યમિ મળુ, " જ આટલા કિવિસામાં આજેજ મળુ" કે
શ્રી કૃષ્ણ સારા ઉદાર કરે; નહિ તો આપના જેવા કાકાનો મને
મેલાવ કેમ થાય ! આજે મારો મેલો શુભ દિવસ છે કે આપના

શ્રીમદ્વર્ણુ દર્શન મળુ. આપનામાં શ્રી કૃષ્ણની પૂર્ણ સંમિત છે; મર્તુરુ મુખને આપ ઉદાર
કરી શકે છે; આપનો આશય અમુલ્ય છે; આપનો જે આશય કરે છે તેને પ્રાપ્તિ
દેખી નથી. હું આપની કૃપાની પ્રાર્થના કરું છું. મારાપર કૃપા કરી આપની ભાવુતાને
પરિચય કરાવીશ. "

રહિત સાંભળતાંજ નપાજ કરનો લગ્ન પામ્યા. વિશ્વવંશ શ્રી નિમાલ્યના મુખથી
આવી રહિત સાંભળી નિવાનને પણ મળુજ લગ્ન આવી અને તેમણે પોતાનું મરતક
નીચું માણું. પછી મળા નોર જની કહેવા લાગ્યા, " હું શ્રી કૃષ્ણનાં સર્વ સ્થાનેનાં દર્શન
શ્રી નિર્વાણના
ઉદ્ધારો.
કરી આપ્યો છું; ત્યાં સિંદાસન છે પણ મીઠુંજ નથી. પછી જોઈ
ઉત્તમ પ્રણામ મુખથી સાંભળું કે હંમણા શ્રીકૃષ્ણ નવદીપ પા-
મમાં રહે છે, તેથી મેલી આશાથી હું અહીં આવી છું અને
આમ પણ સાંભળું છે કે નવદીપમાં દરિસંગીર્તનની બારે જમા-

બ થાય છે; જોઈ જોઈ આમ પણ કહે છે કે શ્રી ભગવાન પોતે પણ આ દરિસંગી-
ર્તનમાં જાતી વિમુખતમોહન નૃત્ય કરે છે; આજના નવદીપના જેવું પાટાળીયાના ઉદા-
રનું સ્થાન બીજું કોઈ નથી. આ સર્વ સાંભળી મેલી આશાથી હું અહીં આવ્યો છું,
હવે મારા આશ્રમની પરીક્ષા કરીશ. " આ પછી સંમિતિ કાળમાં જનને કંઈ આશાપ
થયો, આ સંજયી ચેતનમયદ્વિવમાં આ પ્રમાણે લખ્યું છે:—શ્રી નિમાલ્ય કૈલા થયા. નિમા-
લ્ય અને નિવાલનાં તેમ પરસ્પર મળ્યાં. જનનું જનનું જનનું હળું કે જનને વિરામવના મુહો
અનેક દિવસ પછી પરસ્પર મળ્યા દેખા!! જને આશનાં યો જોઈ મુરત લાગ્યા!!!

શ્રીગીતાંગપ્રશ્ન.

મારે મહુમીને મિત્રાંય કરાવેલ નિવાનંદ અનિયમ નેમથી ધણી રિવાજા રાખી શી નિમાણું મુખ એવે લાગ્યા. શ્રી ભગેની અદ્વૈત રીતિ એક લાગ્યનો પડોજ આનંદ પામ્યા. ક્રિયને ક્રિય લાગ્યું કે બને

લાગ્ય

પરપર કંઈ કંઈ વાત કરવા કહે છે, પણ નાના ત્યાં દાખર દોષથી વાત કરી શક્યા નથી, અદ્વૈતા માટે સર્વ સોડા થોડાક માળ દીને ઊભા રહ્યા, તેપણ શ્રી ભગેને કે કંઈ સંવાદ થયો તે સર્વથી સંકળ્યો.

નિતાઈ ભૂષ છે કે શ્રી નિમાણના અર્જુને વર્ષ માસ પુણ્યના વર્ષ પેટે સ્વામ નથી માંધે કેક ભણ્યા નથી, મુખમાં મુશ્કી નથી, પરંતુ નવતુલ્યનો ખરાબર તેજ છે. ક્રિય સંકલ્પ બની નિવાનંદ કહેવા લાગ્યા:—

ક-ક-ક-ક "હાન" તમે જો ક્યારે (મુવપદ.)

અં છે મુદ પીતો પદ તારો ખરી કેમ તું તે વિચાર.

ક્રિયા કૈવરમાં શ્રી નિમાણે કહ્યું:—

ભાઈ માટે પૂરે કેમ આમ ! (મુવપદ.)

દોષદોષ જેલ છે વજનો, નહિયા જેલ ખરબી પસદાણ !

વજના જેલમાં વાગે છે વારી, નહિયા જેલ દરિયુજ્જ્વાન;

વજનો વેલ મુદ પીતોપદ, અહીં દંડ કોલીન વિધાન.

આ સંકેતમય વાર્તામાં પછી શ્રી નિમાણે કહ્યું: "શ્રીપાદ ! અમમીપ્રભુ' માટે' આજ છે કે નેવદીપ પ્રતિ આખી કૃપા થયે. હવે અંધિ, કોટા. " શ્રી સાંભળતાંજ નિતાઈ શ્રી નિમાણની પાછળ ચાલવા લાગ્યા; કેમકે હવે નિમાણના દેહ સિવાય શ્રી નિતાઈનું બીજું કંઈ ન હતું; પાતાનાં મન અને પ્રાણ સર્વ પ્રમથ્યેજ શ્રી નિમાણના હાથમાં આપી ચુક્યા હતા.

શ્રી નિમાણે કહ્યું, "શ્રીપાદ ! કાલ પૂર્ણિમા છે, વ્યાસપૂજનો દિવસ છે, આખી વ્યાસપૂજ ત્યાં થયો ! " નિવાનંદ શ્રી નિમાણનું સુખ સમજ

શ્રી નિમાણે અને નિતાઈ શ્રીવાસને ભતાવી કહેવા લાગ્યા, "મારી વ્યાસપૂજ કાલે આ

ખાસ્યુને ઘેર થયો, " ત્યારે શ્રી નિમાણે દહીં શ્રીવાસને કહ્યું,

" પશિદત ! તમારે ઘેર વ્યાસપૂજ થવાને, શ્રી ક્રિયા તમારે

માથે માટે: જાએ પડ્યો. " શ્રીવાસે કહ્યું, " આખી કૃપાથી મને ક્રિયા કંઈ અડચણ

પડવાની નથી. શી, મમ, ક્રિયા, ખાંડ, સર્વ માસા પરમાં છે. પૂર્ણાવધિનું પુરતક નથી તે

કેક રમજેથી માગી લાવીશ. " આ પ્રમાણે વાર્તામાં કરતા કરતા સર્વ શ્રીવાસ પશ્ચિમને

ઘેર આવી પહોંચ્યા. શ્રીવાસના પરમાં સર્વ બાકો દાખલ થયા અને દારનાં કમાડ બંધ

કરી દીધાં. સર્વ આનંદમાં મગ્ન બની ગયા. સંહીર્તનનો આદંબ થયો, નિતાઈ અને શ્રી

નિમાણ બંને હાથ ઝાંઝી નુન કરવા લાગ્યા; નુન કરતાં કરતાં શ્રી ગૌરમુને બેઠરામ આવ

યક થયો અને નુન છેડી વિષુદ્ધતા જેવા વેળથી સિંદાસનપર બેઠ બેઠા ત્યાં બેસી " મમ

લાગે "મદ લાગે" કરી આજ્ઞા કરવા લાગ્યા. આ આજ્ઞા કેવી રીતે પળાતી એ જાનત-
પર સર્વ તર્કવિતર્ક કરવા લાગ્યા; નિવાર્ણ નિવારણપણિતને એક વિચાર મુઠ્ઠીએ એક પાનમાં
મંદ્રીત્વ કરી શી નિવારણ દાવમાં આવ્યું; નિવારણ તેને મલ માત્રી પાત કરવા લાગ્યા.
એવામાં શી નિવારણમાં કરી શી ભગવાનને જાણ થઈ. એટલે ઉપાસના આરેહમાં કહેવા
લાગ્યા, "આજ અને પૂર્ણ જ્ઞાનદેવે મારા નિવારણ આવી પહોંચ્યા, પણ નામ
અને કેમ જોડી ગયા." નામ (કુશલ કરી કરી) અને લલ આજ્ઞા, અને હવે હું આજ્ઞા
તારે નિમિત્ત થઈ ગયા છે એ વાત હંધ જ્ઞાનને ઉચિત નથી."

આ સાંભળી સર્વ વિચાર કરવા લાગ્યા કે આ "નામ" કેવું છે? તારે શીવાસે સા-
દમ કરીને પૂછ્યું કે "મહા! આપ "નામ" કેને કહો છો તે
જાણે હંધ સમજવા નથી." તારે શી નિવારણપણિ કહ્યું, "હું
જાણું છું શી અર્થજ્ઞાને નામ કહું છું તેમને સાર આ મારો
અવતાર છે. હું હવે આ અવતારમાં અઘાદિ દેવને દુર્લભ એવી
શી ભગવાનના શુદ્ધ અને અવમ જ્ઞાને જાણ કરીશ." થોડાક સમય પછી શી
ગૌરવજ્ઞાન પ્રાપ્ત કરીને શીવાસને કહેવા લાગ્યા, "પડિતા મેં હંધ લવાયો ક્યો હતો
શી" નિવાસે કહ્યું, "નહિ, એવું હંધ નહિ. આપ તો જોવાને તેવાજ છો." તારે શી
નિવારણ કહ્યું, "હું અજ્ઞાન બાલક છું, એ હંધ અપરંપિ મારાથી થાય તો તમે સીધા
જાણી અને જાણા કરો."

નિવાનંદમાં જે હંધ જાણ હતું તે શી નિવારણ: દર્શન ચર્ચાજ્ઞા કરી ગયા હતા;
જે હંધ થોડું પછું રહ્યું હતું તે પણ હરિસંશીર્ષન અને પ્રભુને ભગવાનના જોડ
નહ પામ્યું. રતિ તો જ્ઞાનંદમાં મળી બની પોતાના દંડમંડુના તેમજે ભાંતીને ચૂરેચૂર
કરી નાખ્યા.

બાર વર્ષની વયથી શી નિવારણ પર જોડી દંડમંડુ લલ નિશર્વર મુઠી પૂર્ણપર
પરંદન કરતા શ્રીકૃષ્ણને જોગતા ફરતા હતા. શી જુનાવનમાં પણ
પણા દિવસ તપાસ કરી પણ શી કૃષ્ણ ભગવાન ન મળ્યા; હવે
નારદિયમાં આવી પોતાની એક સરખી રીતે "મતિ" અને "અર્થ"
પ્રાપ્ત કરી લીધાં. હવે દંડમંડુનાં શું પ્રયોજન રહ્યું જાણી
માર્ગને ફરી દીધાં.

પ્રાનઃકાળે શીવાસે કોયું તો નિવારણે હંધપણ બાલકજ્ઞાન ન હતું, દંડમંડુનાં જાંબાની
વાત સાંભળી પ્રભુ પણ ત્યાં જોડી આજ્ઞા. જુએ છે તો નિવા-
નંદને હંધ પણ બાલકજ્ઞાન ન હતું નિવાનંદ પોતાના મેલેજ
વાતમિત કરે છે, અને "હા" "હા" "હા" કરી હસે છે.
પ્રભુને એક નિવારણ હંધ કહેવા લાગ્યા, પણ શું કહ્યું તે જાણને
સમજાયું નહિ: પછી સર્વ નિવાનંદને લલ મંચારના કરવા ચાલ્યા. નિવાનંદના
ભાગેલા દંડમંડુને પ્રભુ પોતાને હાથે મંચાજ્ઞામાં પધરાવી દીધાં.

श्री गौराङ्गप्रभु-पद्मज.

આન કરી આત્મા પછી શ્રીરામના ચોરમાં વ્યાસપૂજને. આરંભ થયો. શ્રીવાસ
 વ્યાસપૂજનનો આરંભ. પોતે પૂજા કરતા હતા, ત્યારે સર્વ પૂજા કરતા હતા અને
 મીત ગાતા હતા. ત્યારે સર્વની પૂજા સમાપ્ત થઈ ત્યારે શ્રીવાસ
 પૂજારી માતા હાથ નિવાનંદના હાથમાં આપી, અને કહ્યું, "આ
 મામા યજ્ઞ મંત્ર લખ્યો અને મંત્ર લખી વ્યાસદેવને અર્પણ
 કરો." નિવાનંદે હાથમાં માતા લીધી નહિ. ત્યારે શ્રીવાસે કહ્યું, "શાસ્ત્રો કહેવા વિધિ
 છે કે પોતાના હાથે માતા અર્પણ કરવી જોઈએ, ત્યારે વ્યાસદેવ સંતુષ્ટ થાય છે અને શ્રી-
 પૂજા પ્રેમપૂર્વક આપે છે. હું માતા અર્પણ કરીશ તો તેમ થવાનું નથી, માટે માતા હાથમાં
 લેા." નિવાસે સ્વિકારી પેઠે માતા હાથમાં લઈ લીધી. શ્રીવાસે કહ્યું, "જોશો નમો
 વ્યાસાય." નિવાસે જોશ્યા "હા." શ્રીવાસે કહ્યું "હા." થું. હશે નમો વ્યાસાય."
 નિવાસે કહે "હા" અને ચક્રિત થયેલાની પેઠે જોયેર જોવા લાગ્યા.

આટું કારણ એ હતું કે શ્રી નિર્માણ પ્રભુ એ સમયે જોશની બીજી બાજુએ ચાલ
 કરી રહ્યા હતા. નિવાનંદે શ્રી નિર્માણને ત્યાં નહિ દીઠા તેથી દરિત-
 વિમાર્ગની માથે જોઈ પડ્યા ગયેલી પેઠે આરે બાજુએ જોવા લાગ્યા. શ્રીવાસ કહેવા
 લાગ્યા, "શ્રીવાસ! આમ તેમ થું જુઓ છો? મનોયોગ કરો.
 મંત્ર લખ્યો." નિવાસે આમ તેમ જુએ છે અને જોતા જોતા
 જોશ્યા, "હા." વિશેષ આગ્રહ કરવાથી ગડગડ કરી કહેવા થું કહ્યું તે જગ જ-
 ગ્યું, બીજું કોઈ કંઈ સમજી શક્યું નહિ. ત્યારે શ્રીવાસ જૂઠા પાટી પાડીને શ્રીનિર્માણ પ્રભુને
 કહેવા લાગ્યા, "પ્રજો! એક વાર બહી પધારો." હવે સર્વ કાલજનોએ શ્રી નિર્માણને
 પ્રભુ કહી જોશ્યાવળો આરંભ કરી દીધો હતો. "પ્રજો! એક
 વાર બહી પધારો. શ્રીવાસ વ્યાસપૂજા કરતા નથી, વાત સંભા-
 ળતા નથી. અને થું કહે છે તે અમે લોકો સમજતા નથી."
 એ કાલજી શ્રીનિર્માણપ્રભુ કોડીને ત્યાં આત્મા અને નિવાનંદને કહ્યું,
 શ્રીવાસ! શ્રી વ્યાસપૂજા કરો વ્યાસપૂજા થાય છેક થું થાય છે તેનું
 નિર્માણને કંઈ માન નહતું. જે તેની સન્મુખ ઉભા રહ્યા હતા તેમની સાથે નિવાનંદને કંઈજ
 પ્રયોગન ન હતું. નિવાનંદે કેવલ શ્રી નિર્માણપ્રભુનું આન કરી રહ્યા હતા. મનમાં બીજી
 મોઢ પગ ચિન્તા ન હતી. નિવાસે જોશું તો શ્રી નિર્માણ પ્રભુ સન્મુખ આવી જોશ્યા હતા,
 જોશ્યા નિવાનંદના આનંદની સીમા રહી નહિ. હાથમાં વ્યાસપૂજા સાથે જે માતા હતી તે
 અટકીને તેમજો શ્રી નિર્માણપ્રભુના કંઈમાં આવી પો દીધી.

આ સમયે મહા અદ્ભુત વાર્તા બની. શ્રી નિર્માણ પ્રભુ જે સમયે "પદ્મજ" બની
 થવા સન્વાસ મદન પછી શ્રી નિર્માણ પ્રભુનીજ મૂર્તિ વાયુદેવ
 સાર્વભોમે પગ જોઈ હતી. તે મૂર્તિ જોઈને શ્રી જગન્નાથ-
 સ્થના મંદિરની એક બીંતમાં ચિતરી કાઢી હતી તે પદ્મજમૂર્તિ શ્રી
 જગન્નાથના મંદિરમાં અચાંપ પડી. અગ્નિ વાદ્ય રહેતી છે.

પદ્મજ એ શ્રી
 નિર્માણ પ્રભુ.

પ્રેમનરો અને અવતારો હતા પણ નાશ કરવાને નહિ, પરંતુ પર્મની રહિ કરી જન-
 તને મુક્તિપર આજીવનને સારુ થયેલા રોમ છે. અવતાર મુખી
 શ્રી રામ કૃષ્ણ અને
 ગૌરામ્. આમાંવર્તમાં રામ અને કૃષ્ણ ધર્મરત્ના જે અવતારરૂપે પૂજાતા
 હતા. ક્ષત્રિય રાજા તરિકે રામે અવતાર ધારણ કર્યો અને એ
 અવતાર ગુહ્યુને દેવ પોતાના મનુષ્યમુખિને પીધા કરનાર કૃષ્ણ-
 ને સંહારવાને હતા. પોતે કેવા પ્રેમ છે તે મનુષ્યોને દર્શાવતી બતાવવા સારુ શ્રી
 કૃષ્ણે જમવાને અવતાર લીધો હતો. અને અતે પોતાના પ્રતિ મનુષ્યોનાં હૃદય મુદ્દ કરી શ્રી
 કૃષ્ણ પ્રાપ્તિ કરી રીતે કરી સમાપ છે તે હિપદેશ અને દર્શાવતી દર્શાવવાને શ્રી ગૌરામ્નાવતાર
 થયો હતો. આથી રામના હાથમાં શર અને ચાપ, શ્રી કૃષ્ણ પોતાની વીણા અને દંડ અને
 હમંડુથી શ્રી ગૌરામ્ પ્રભુને આજીવનમાં આવે છે. જ્યુજ્યુ જ્યુજ્યુ કે નિતાઇ સાથેના
 મળાપ પછી થોડેક માસે શ્રી ગૌરામ્પ્રભુ સંસારત્યાગ કરી સન્નાતી યજ્ઞ મળા હતા. એમના
 દેહકમનથી મનુષ્યમંત્રિ વિરમય પાપી ગઈ હતી અને વજ્ર હૃદયનાં મનુષ્યો પણ નરમ
 બની ગયાં હતાં.

નિતાઇજ્યુ જ્યુ કે શ્રી ગૌરામ્ પ્રભુને જ હાથો છે. પહેલા જેમાં શર અને ચાપ હતાં
 બીજા જેમાં વીણા લઈ વગાડતા હતા; અને છેલ્લા જેમાં દંડ અને
 શ્રી નિતાઈની પૂજા-
 ગ્રાવસ્થા. હમંડુ હતાં. આ દર્શનથી તેજો નિતાઇને જ્યુ જ્યુજ્યુ કે શ્રી
 રામ જ્યુ. શ્રી કૃષ્ણ જ્યુ; અને શ્રી સર્વ સમિતમાન હૃદય જ્યુ. નિ-
 તાઇજ્યુ જેવા પદ્મજ્યુ કેવાને જોયા કે તરતજ તે જોશુક યજ્ઞ
 પડ્યા પડ્યા જિવસ સુધી આગ્રાવસ્થાની અંતર તેમનામાં રહી. નિતાઇ પડ્યા જીટસે
 શ્રી નિમાઇ પ્રભુ તેમની પાસે જોતી તેમના અંગપર પોતાને હાથે માર્ગન કરવા લાગ્યા. શ્રી
 હસ્તતા રપદથી નિવાનંદને હંધક રહેજસાજ ચૈતન્ય આવ્યું પણ તે એમના એક પડી
 રહ્યા, ત્યારે શ્રી નિમાઇપ્રભુ નિતાઇના અંગપર હાથ ફેરવતાં ફેરવતાં કહેવા લાગ્યા,
 નિવાનંદ! જીટા, સંજીર્તન કરો, ક્રોધને પ્રેમદાન આપી હિપ્તાર કરો, તમારી હૃદય-
 માં આવે તેને પ્રેમદાન આપો. હવે તો તમારી સર્વ વાસના પૂરી થઈ, હવે બીજા
 શાંતી હૃદય છે ! ”

વાચક ! આપ જાણો છો કે નિતાઇની શું વાસના છે ? એમની વાસના એ
 છે કે ક્રોધને ઉદાર કરવો.

પછી સંજીર્તન અને મહાઆનંદમાં પ્રગટ લઈ એ જિવસની લીલા પૂરી કરી હતી.
 બીજે દિવસે નિમાઇ પ્રભુ નિતાઇને પોતાને ચેર લઈ ગયા. તે “ મા ! મા ! ” હતા
 રાત્રીદેવીને જમ પાડવા લાગ્યા. રાત્રીદેવી આજ્ઞા જીટસે શ્રી નિમાઇ પ્રભુએ કહ્યું, “ મા !
 તમારા એક બીજા પુત્ર મારા મોઢા બાઇને શું લાગ્યો જ્યુ. મા, તમે જાણો છો, એ ત-
 મારા વિશ્વંશ છે. ”

રાત્રીદેવી નિવાનંદનું યુગ જોવા લાગ્યાં. જણાય છે તો બરોગર વિશ્વંશજ્યુ કેમકે
 વાસ્તવિક રીતે તો વિશ્વંશજ્યુ નિવાનંદના શરીરમાં પ્રવેશ કર્યો હતો. રાત્રી માતા નિતાઇને

જોઈ નિચારવા લાગ્યાં, "આહા ! આ શું વિષય છે ? એ શું મારું લાંબા સમયથી
જાણવું પડે છે ?" રામીદેવી આંખમાં આંસુ કરી નિતાઈને પૂછતા લાગ્યાં, "વત્સ !
નિમાઈ કહે છે તેમ, તું મારો પુત્ર છે ? એ સત્ય છે ?" નિતાતાઈએ કહ્યું, "હા મા,
તમારો વિષય જુઠું." ત્યારે રામીદેવીને એ ખરું લાગ્યું કે આ મારો વિષયજ છે.
પછી "આવ બેટા !" કહી રામીદેવીએ તેને જાતી સરસો દાખ્યો અને તેના મરતકપર
દાખ ફેરવતા લાગ્યા અને રડન કરી કહેવા લાગ્યાં, "અરે સારું થયું; મારો મોટો નિમાઈ
આટલા દિવસથી સદાચ વચરનો હતો, હવે તું તારા નાના ભાઈને જતનથી રાખજે, જોતો
રહેજે નિમાઈની મને માટી ચિંતા રહેતી હતી બેટા ! તારા આપવાથી આજે હું નિમિત્ત
થઈ." આ સાંભળી ચૈતન્યમહાશયે એક પદ દાખ્યો બીજા:-

માનુપ્રેમ, ઘયો અને બહુ, દેખતાં રે નિતાઈ,
રૂપાઈને, પ્રતી હસ્ય તે, ઉચ્ચતા પૂર્ણ પામી;
જોઈ પુત્રો, બહુ નિવસતા, કૃષ્ણ ને રામ જેવા,
રક્ત કાઈ, નહિ નિભપણું, કુખ કે શોક એણું.

પ્રકરણ ૧૨ મું.

સ્વામીના કૃતરૂપે રામાધ.

સાંચ સચ્ચી ચમુનાકે તટપર, દેસે સુંદર નીરદ ક્યામ ।
 વાદિ વાદિ મો ઓર સચ્ચીરી, બેનુ વજાવત હૈ હૈ નામ ॥
 તિન્હે પ્રેમ પાતી કિસ પઠઈ, જાને જર, પહુંચી કે નાંચ ।
 સાંચ સચ્ચી, સો દિનકા હૈ હૈ, મૈ પિલી હૈ તિન ડરસો ધ્રાવ ॥
 સોચત જાગત મુપન રૈન દિન, ફનદી સોચન જાત મરીરી ।
 મહુસુદન મરવે ચિરિયાંકા મિલિ હૈ મો પદ યુગલ તરીરી ॥

શ્રીવાસના ધરમાં જ્યારથી “ પ્રકટ ” થયા ત્યારથી વારે વારે શ્રી નિમાધમાં શ્રી
 ભગવાનને આવિર્ભાવ થતો. ખાજલા પ્રકરણમાં જજ્ઞાવેશા પ્રસંગ
 રામનંદાનંતપુર જ્યાં પછી એક બે દિવસે, શ્રી નિમાધએ હાથરજાવમાં શ્રીવાસના
 આજ્ઞા. નાના ભાઈ શ્રીરામને શાન્તિપુર જવાની આજ્ઞા કરી. “ શ્રીરામ !
 તમે શાન્તિપુર જઈ અદ્વૈતાચાર્યને કહો કે જેમના સારુ તમે મોટા
 મોટા કઠોર ઉપવાસ, તપશ્ચર્યા અને રહન કર્યું હતું તથા જેમને પૃથ્વિપર આજ્ઞાવા સારુ
 તમે ભક્તિભાવથી પૂજા કરવા હતા તે હું તમારા આકર્ષણથી આવ્યો છું; વળી કહેજો
 કે તમારા પત્નીસહિત આવી મારા આનંદમાં વર્ધિ કરો. ”

શ્રી અદ્વૈતાચાર્યે નદિયા કોનાવેશમાં જોડ્યું હતું. તેમને જિવી સંકા થઈ હતી કે
 શ્રી નિમાધએ મને મૂર્ખ બનાવ્યો છે. એક જજ્ઞતા દેખતાં જગન્નાથમિશ્રના યુવાન પુત્રને
 તેમણે કુર્બાંએ દેવી સત્કાર કર્યો હતો અને એ સ્ત્રીભમાંથી મુક્ત થવા તે શાન્તિપુર નાસી
 ગયા હતા. સર્વસંકલિતમાન હાથર તરીકે શ્રી નિમાધને સ્તીકારવા-
 ની તેમની લેશ પણ પ્રત્યક્ષા ન હતી. વળી તે એક વખતે શ્રમ
 કરનાર અવસ્થાસી, ગરૂ વિચારશીલ, અને દૃઢ ભક્ત હતા; અને
 કહેવાતા અમલારથી તેમના ઉપર સહેલથી અસર થાય એમ ન
 હતું. તેમના દેહદમન અને ભક્તિને લીધે આખા જંગાળમાં તેમનું નામ પ્રસિદ્ધ હતું. જં-
 ગાળાના પૂર્વ પ્રદેશના એક રાજકુમારે તેમની આજ્ઞાથી સંસાર ત્યાગ કરીધો હતો, અને તે
 વખતે એક સિધ્ધરૂપે તેમને ઘેર રહેતો હતો. આ પ્રમાણે તેમને પોતાનું જૂના જાગવવાનું

શ્રી અદ્વૈતાચાર્યને
 આવંજન.

અને પોતાનાં સર્વ કાર્યોમાં પણ અનુભવીશીની સંમતિ લેવાનું હતું. આ પુરુષ તે સમયમાં વૈષ્ણવોના અમળી હતા, અને તે એક દેવ તરીકે, અથવા કંઈ નહિ તો એક ઉચ્ચત-મનનિતા સંત તરીકે પૂજતા હતા. તેમને 'પત્ની સહવર્તમાન આવે' એવી વિશિષ્ટતા આદેશ રામાઈદાસ શ્રી નિમાઈએ સર્વ સક્રિયમાન ઇશ્વર તરીકે માન્યો હતો.

રામાઈ આ આદા માથે અમળી શાન્તિપુર હોવા. શ્રી ભગવાનની આદા સદા જાળી હતી, એ વાતના આનંદમાં તેનું બાલકાન લગભગ લોપ પામી ગયું. શ્રી અદૈતાચાર્યની પાસે ગયા એટલી તે આનંદમાં ગરબા જતી ગયા અને કંઈ પણ કહી શક્યા નહિ. અદૈતાચાર્યના સાચું જોઈ ખુબ દરવા કરે પણ કંઈ કહી શકે નહિ. શ્રી ભગવાન પધાર્યા છે એ આનંદમાં શ્રી નિમાઈના સર્વ સંગીઓ અદોરાન આનંદમય રહેતા હતા;

શ્રી અદૈતાચાર્યની
કવચા.

નવદીપમાં આ સર્વ પ્રકાર જનતો તે શ્રી અદૈતાચાર્યે પણ સાંભળ્યો હતો. શ્રીરામ અને શ્રીરામ વચ્ચે સર્વ શ્રી નિમાઈને લીધે સાથે લાગા આનંદમાં મગ્ન થઈ ગયા છે એ જોયું એ જાણતા હતા આ સમયે શ્રીરામ આવ્યા છે તેનો ભાર જોઈ શ્રી અદૈતાચાર્ય સમગ્ર ગયા કે એ મને બોલાવવાને આવ્યા છે. પછી અદૈતાચાર્ય બોલ્યા. " કેમ બાઈ ? શું મને બોલાવવાને આવ્યા છે ? હું શું આવીશ ? હું શી વસ્તુ છું ? તે તમારા મોટાભાઈ શ્રીરામ સારી પેઠે જાણે છે. તમે સર્વ લોકો એક હોશરને લીધે મગ્ન જતી રહ્યા છે, હું તમારા જેવો અજ્ઞાન નથી કે હું પણ મગ્ન થઈ જઈશ. નહિવામાં અવતાર ! અરે નહિવાનો અવતાર કયા સાતમાં લખ્યો છે ? "

શ્રીરામનું હૃદય આનંદથી ઉછળવા લાગ્યું; અદૈતાચાર્યનાં 'આ સર્વ' વાક્યોને ત્યાં કિમિત પણ સ્થાન ન મળ્યું. ઉલટું, આ સર્વ સાંભળી શ્રીરામ હા હા હા હા કરી હસ્યા લાગ્યા, અને કહેવા લાગ્યા, " સાત્તો તો આપ જાણો છો, અને સાત્તની શી ખબર ? હા, શ્રી ભગવાને જે કંઈ કહ્યું છે તે સાંભળો. તેમણે કહ્યું છે કે તમે જે નિમિત્તે આવ્યો પરિશ્રમ વેઠ્યો છે તે તમારા પરિશ્રમના આકર્ષણથી મોલોક પામ છોડી છોડોતી મલિનહસા જોઈ દુર્પાર્ત જતી છોડોતો ઉદાર કરવા સારુ આવ્યો છું. " આવડું કહેતાં કહેતાં શ્રીરામનાં બંને નેત્રમાં આંસુ ભરાઈ આવ્યાં. બંને આંખોમાંથી જલ વહેવા માંડ્યું અને બોલ્યા. " આપ સ્મિત ત્યાં ચાલો, તેમણે આપને બોલાવ્યા છે. "

આ સર્વ વાક્યોમાં શ્રી નિમાઈએ કંઈક પોતાની સક્રિયતા સંચાર કરી શક્યાનિ માન્યો હતો. કેમકે આ વાક્ય સાંભળતાં અદૈતાચાર્યનું હૃદય દ્રવી ગયું; અને રડન કરી કહેવા લાગ્યા. " શું એ પધાર્યા છે ? સત્ય એ પધાર્યા છે ? આપણા લોકોની વચ્ચે એ પધાર્યા છે ? હું એ સત્ય છે ? " એટલું કહી, " લો આવ્યો, લો આવ્યો. "

રામાઈનાં વાક્યોમાં
શ્રી નિમાઈ પ્રભુની
મળા હતી.

*આ સ્થલે આવ્યાં બધાં વૈદ્યો. યથાં પોતેજ જે કરતા હતા અને જેનો ઉપદેશ આપતા હતા તે સર્વ અદૈતાચાર્ય વિસરી ગયા. તેમની કલ્પના પણ ખરું એવી હતી કે જે તે પધારશે તો તે બોજામાં બોલા આમણ જેવડા રૂપમાં આપણને હશે. આપણે. તેથી કરીને તેમની સત્તા સંબંધી તકરાર કરવાને કોઈ પણ હલકા પુરુષને પ્રસંગ મળશે નહિ.

બાલતા આનંદમાં તાલી પાડી નૃત્ય કરવા લાગ્યા. અદૈતાચાર્યની શ્રી સીતાએ પણ આ વાત સંભળી હતી, તે પણ રહન કરવા લાગી અને તેજ વખતે નવદીપ જવાની તૈયારી થવા માંડી. શ્રી ભગવાનની પૂજાની સામગ્રી સજ્જ થઈ એટલે શ્રી અદૈતાચાર્ય સીતા અને રામાઈ ત્રણે નવદીપ જવા નિકળ્યા.

માર્ગમાં જતાં જતાં શ્રી અદૈતાચાર્યને ધરી થોડો સહેદા આવ્યો. તેમણે રામાઈને કહ્યું, " જોને હું નંદનાચાર્યને ઘેર જઈ છુપાઈ રહું છું. તમે જોને કહેશો નહિ. તમે જાહને એટલુંજ કહેજો કે અદૈતાચાર્ય આવ્યા નહિ. પછી જોઈએ છોએ કે એ શું કરે છે. જો શ્રી નિમાઈ પંડિત એટલું સાદસ કરે અને પોતાનો પત્ર દેહાની મારા યશીરપર મોકલે તો હું જાણીશ કે એ મારા ધરે છે. " શ્રી રામે કહ્યું, સારું, તમે શું કોમ સમજો છો કે પ્રભુ એ સર્વ વાત જાણી શકવાના નથી ? તમે કોઈવાર ત્યાં આવશો એટલેજ જાણશો "

શ્રી અદૈતાચાર્ય આવે છે એવું જાણી શ્રી નિમાઈ શ્રીરામને ત્યાં ગયા. ત્યાં જઈ શ્રી ભગવાનભાવમાં તેઓ સિંહાસનપર વિરાજ્યા. સર્વ શ્રી ભગવાનનો પ્રકાશ જોઈ પોતપોતાની સેવામાં રાહાઈ ગયા. નિત્યાનંદ પ્રભુના ઉપર જન ધર્યું. ગદાધર તાલુક આવવા લાગ્યા, નરદરિ ચમર કરવા લાગ્યા; શ્રીવાસ, મુરારી અને મુકુન્દ જદાજીથી યઈ સન્મુખ ઉભા રહ્યા. એશ્વર્ય જોઈ સર્વ શાન્ત બની ગયા હતા. ડાહ્ય મુખથી એક સજ્જ પશુ બોલ્યું ન હતું. ત્યાં પ્રભુ કહેવા લાગ્યા, " અદૈતાચાર્ય અહીં આવી મારી પરીક્ષા કરવા સાર નંદનાચાર્યના ધરમાં છુપાઈ રહ્યા છે, તેમને શીમ લઈ આવો ! "

રામ, ધ પહેલો તે પહેલાં શ્રી અદૈતાચાર્ય પાસે બીજી આજ્ઞા આવી પહોંચી. અદૈતાચાર્ય સમજ્યા કે હું નંદનાચાર્યના ધરમાં છુપાયો છું એ શ્રી નિમાઈએ શી રીતે જાણ્યું, તેથી અદૈતાચાર્યનો ભ્રમ દૂર થયો; પછી તેઓ પૂજાની સર્વ શ્રી નિમાઈ પ્રમુખનાં દર્શન સામગ્રી લઈ ધર્મપત્ની સાથે પ્રભુના દર્શન કરવા ચાલ્યા. ઘેરથી માટે આવેલાં નિકળતાંજ અદૈતાચાર્ય વિહ્વલ થવા લાગ્યા. " આહા ! ખરેખર શ્રી ભગવાન મને બોલાવે છે " જેમ જેમ તે વિચાર આવતો ગયો તેમ તેમ એમનું હૃદય વધારે ને વધારે ધડકવા લાગ્યું. જેટલું તે પ્રભુપ્રતિ આગળ ચાલ્યા તેટલો એમનો વિશ્વાસ દૃઢ થતો ગયો. અદૈતાચાર્યની વિહ્વલતા વધતી હતી. તે વિચાર કરતા હતા, આજ મારો જન્મ સાર્યક છે, આજ માંડ વ્રત સિદ્ધ થયું; આહા ! આજે હું શ્રી ભગવાનના દર્શનાર્થે જઈ છું. " દર્શનની લાલસાથી વિશ્વાસ વધવા લાગ્યો અને આનંદમાં મગ્ન બની જઈ પોતાની મૃદિણી સીતાના ઉપર ગળડી પડ્યા. પ્રભુની પાસે જઈ શું કરીશ ? એનો નિશ્ચય કરવા ધાર્યો પણ કંઈ પણ વાત સ્થિર કરી

× અદૈતાચાર્ય એક સંત હતા અને તેથી શુર અથવા વહીવટ સંબંધીઓ સિવાય કોઈ પણ મનુષ્ય પોતાના પત્ની તેમના માયાને સ્પર્શ કરવાની હિંમત કરે એમ ન હતું.

સકળ નદિ. જેમ તેમ કરતા શ્રીવાકને ઘેર પહોંચ્યા; અને ધણી મહેનતે બહારના ઘાટમાં પર ચડ્યા. પણ પરમાં જઈ સકળ નદિ, ત્યારે સૌ મળી ઘાટભાપરથી એમને બસી અંદર લઈ આવ્યા; ત્યાં જને સ્વીપુરમ પ્રજામ કરતાં કરતાં પ્રભુની પાસે ગયાં. આરકમાં જઈ નેવ હિમાલમાં, તો જુએ છે કે નથી જ શ્રીવાસનું પર ! કે નથી જ શ્રી નિમાઈ ! ત્યારે તેમજે શું દીઠું ?

સલાહ કાઢિથી વિશેષ તેજમાં,

અનંગ કાઢિથી વિશેષ રૂપમાં;

સ્વામી દીઠા, બકત સમસ્ત વસ્તુને,

સ્વતેજનું જોજસ આપી રહેતા. (ચૈતન્ય ભાગવત)

બીજું જ દીઠું કે આખું અર્જ મણિ માણિક્યોથી વિમણિત છે. વળી જુએ છે કે:—

પ્રભુ, પ્રભુમણ, આબુમણ ન્યારા,

દીસે, દીપે, જ્યોતિમય સારા.

અર્થાત આખું પર એવું તેજમય થઈ રહ્યું હતું કે તેમાં કંઈ અન્ય જણાવું ન હતું; તેમાં જે જે કંઈ વસ્તુ હતી, જે જે માણસ હતા તે સર્વ તેજમય બની રહ્યાં હતાં.

તે પુનઃ જુએ છે તો ચારે બાજુએ અનંતકેટિ પરમ સૌન્દર્યવાત્ તેજમય દેવગણો શ્રી ભગવાનની સ્તુતિ કરી રહ્યા હતા. તથા દેવતા અને ઋષિ લોકો હાથ જોડી વેદસ્તુતિ કરી રહેલા જણાતા હતા.

હવા અને ભૂમિતણે, પૂરંતા અવકાશ,

નમન કરે મહાદેવ હૃત, સ્વામીની ચોપાસ. (ચૈતન્ય ભાગવત.)

અદૈતાચાર્ય અને તેમની શ્રી બંને આ અપૂર્વ વ્યાપાર જોઈ જઈને બેઠાં રહ્યાં. પહેલાં પ્રજામ કરતાં હતાં તે પણ હવે બંધ થઈ ગયાં. તેમને લાગ્યું કે “ ભગવાન તો મહા સમર્થ છે, એમને પ્રજામ તે ક્યાં પહોંચી શકે ! ન્યાં કાટયાવપિ દેવો અને ઋષિઓ પ્રજામ કરી રહ્યા છે ત્યાં એક પામર છીડાસમાન જીવતા પ્રજામથી શું રૂળ ? એને પ્રજા વાનું જ કોણ ? ” વળી વિચાર કરે છે “ મારા પ્રજામ કરવાથી ભગવાનને શું અને ન કરવાથી પણ શું ? ” શ્રી ભગવાનનું એશ્વર્ય જોવું જીવોને મહા મુશ્કેલ છે તો શ્રી અદૈતાચાર્યે આ એશ્વર્ય કેમ દીઠું ? એમણે તે જોવાની પ્રાર્થના કરી હતી. એમના મનમાં એક મોટો સંદેહ થયો હતો કે શ્રી નિમાઈ બાલક હોય કાલ સુધી નમ્ન હોડતા હતા તે આજે શ્રી ભગવાન શી રીતે હોઈ શકે ? વળી એમના મનમાં એ પણ તર્ક થયા કરતો કે મારામાં નિસ્તીમ ક્ષમતા છે, તેવીજ જો નિસ્તીમ ક્ષમતા હું શ્રી નિમાઈમાં જોઈએ તો એમને શ્રી ભગવાન કહી એમનાપર વિશ્વાસ રાખીશ. આ સર્વ મનોભાવને લીધે એમણે એશ્વર્ય જોવાની ઇચ્છા કરી હતી અને એથીજ એમણે એશ્વર્ય દીઠું.

કાશ્મીરના વર્ષની શ્રીકાલ સચિત્ર માસિકની ભેટ.

શ્રી અદ્વૈતાચાર્ય ઉપર પ્રભુની પૂર્ણ રૂપ હતી. તેમને આવ જોઈ પ્રભુએ સમસ્ત આશ્ચર્ય સમેટી લીધું. માત્ર તેજસ્વિન પરમ મુન્દર દિવ્ય પુરુષાર્થે તેમને દર્શન આપતાં આપતાં અતિ મધુર હાસ્ય કરી, તેમને પાસે બોલાવ્યા. એ હાસ્યથી તથા મધુર વાક્યથી આશ્વાસન પાળી શ્રી અદ્વૈતાચાર્ય શ્રી નિમાહતી પાસે આવ્યા. શ્રી ભગવાને કહ્યું: "અદ્વૈતાચાર્ય ! તમે શ્રીમાતા દુઃખીથી દુઃખી થઈ શ્રીમાતા ઉદાર કરવા સારુ મને અદ્વૈતાચાર્યવાની વણી કઠોર તપસ્વા કરી છે; તમારા આશ્ચર્યથી મેં અદ્વૈતાચાર્યના અવતાર મહત્વ કયો છે. હવે તમે નિર્ભયતાથી શ્રીમાતાને ભક્તિ અને પ્રેમથી જાન કરો."

આ સાંભળી અદ્વૈતાચાર્ય આશ્વાસન પામ્યા અને રહન કરવા લાગ્યા. પછી હાથ જોડી રહન કરતા કરતા બોલ્યા, "પ્રભો ! હું આપને લાગ્યો છું એમ શ્રી અદ્વૈતાચાર્યે પ્રભુની કહીશ તો તે કોણ સાંભળવાનું? અને તેમાં વિશ્વાસ કાને આપશે? તમારી હિંમત વિન. તમને કોણ આશ્ચર્ય થશે એમ છે. આ સર્વ શ્રીમાતા ઉપર આપનાથી છે, આપ એમના દુઃખથી જેટલા દુઃખી થાઓ છો. એટલું અન્ય કોણ હોઈ શકે? આપ શ્રીમાતા દુઃખ દેખી દ્યારે જતી જતેજ પધાર્યા છો. હું પામરમાં પામર છોડી છું. હું આપને શરીરે લાવી સહુ? હા, આપ શ્રીમાતા ઉદારાર્થે પધારવાથી અમારા સમાન શુદ્ધ શ્રીમાતા જે કદી પણ દર્શનનો સંભવ ન હતો તે થયો છે. આપનું દર્શન મળ્યું, હવે જો આપ અનુમતિ આપો તો આપનાં શ્રીચરણનું પૂજન કરી જન્મ સારણ કરું." એમ કહી પોતાની પત્નીસહિત ચરણની નિકટ જઈ બેઠા; પ્રથમ ગર્જાજલથી ચરણપ્રક્ષાલન કર્યું, પછી મન્દ પુષ્પથી ચરણપૂજન કર્યું. તમો પ્રહાસ્ય દેવાય મોહાક્ષણ દિતાયચ્ચ । જગદિતાય કુળાય ગોધિદાય નમોનમઃ ॥ એ શ્લોક બોલી પ્રણામ કર્યા. પછી અપુરુષ જને જલે બિભા થઈ આરતી ઉતારી; વસ્ત્રાભંગાર ધરાવી પૂજા સમાપ્ત કરી અને પછી કીર્તી ડાખી બાજુએ રાખી ચરણનિકટ બેસી સ્તુતિ કરી; કરી અને અપુરુષ, શ્રી ભગવાનના ચરણતલમાં પ્રણામ કર્યા. શ્રી ભગવાને એ જાને જણાનાં મસ્તકપર પોતાનાં જાને ચરણકમલનો સ્પર્શ કરાવ્યો. શ્રી અદ્વૈતાચાર્યની મનોવનિષ્ઠતા પૂર્ણ થઈ.

પછી શ્રી ભગવાને પરિહાસ કરી કહ્યું, "નામ ! અમારા સંકીર્તનમાં એક વાર નૃત્ય કરો, અમારે જોવું છે." આ વખતે અદ્વૈતાચાર્યને આ આજ્ઞા સંકીર્તન માટે આજ્ઞા. પાળવાનું કંઈ કંઈક લાગ્યું નહિ, કેમકે આ સમયે તે આનંદમાં ઉન્મત્ત થઈ ગયા હતા. આજ્ઞા થતાંની સાથેજ શ્રી અદ્વૈતાચાર્ય નૃત્ય કરવા લાગ્યા અને અન્ય સર્વ સંકીર્તન કરવા લાગ્યા. આ અદ્વૈતાચાર્ય જે મહાજાની, ઘોર તપસ્વી, યાજ્ઞક, અને ધ્યાનપરાયણ બન્યા હતા, તેમને ગૌરહરિષ્ "સ્પર્શશ્રી" (પારસી) નામની ગરબીને સાંભળું" કર્યા. હવેથી શ્રી અદ્વૈતાચાર્યે તપશ્ચર્યા છોડી નૃત્ય ગીતરૂપ ભજનનું અવલંબન કર્યું.

ભગવાને કહ્યું, "અદ્વૈતાચાર્ય ! જે તમારી હિંમત હોય તે વર મંગલો" આ સાંભળી શ્રી

અચારે અચારે પ્રભુ વર આપવાનું કબૂલ કરે છે ત્યારે ત્યારે તે જે કંઈ માંગવામાં આવે તે તે આપવાને તે વચનથી બંધાય છે. આ પરથી વળી એમ પણ જણાશે કે પરમાત્મા શિવાય અન્ય કોઈને પ્રભુ વર આપવાનો અધિકાર નથી.

શ્રી અદ્વૈતાચાર્યને
મહુષ વરદાન
આપ્યું.

અદ્વૈતાચાર્ય મોટા સદેહમાં પડ્યા. કેમકે ત્યારે શ્રી ભગવાન સ-
ન્મુખ આવી કહે કે " તમારી હ્રમ્બા હોય તે વર માગો " ત્યારે
પશું કહિયુ મહ પડે છે. કેમકે શ્રી ભગવાન પાસે શું વર માંગવો
જોઈએ, એ વિચાર કરી નિશ્ચય કરી લેવું છવની સક્રિયતા બહાર
છે. કેમકે જે વર માંગવાની હ્રમ્બા કરે તેજ વિચાર કરવાથી દોષ-

યુક્ત માલમ પડે છે: નિશ્ચય મંગલરૂપ કયું છે એને નિશ્ચય કરી લેવો છવને બહુ કહિયુ છે.
જે પુરુષ ભગવાન પાસેથી યોગ્ય વર માગી શકે તેજ સર્વ ખરોખર કરી શકે, અને ભગવા-
ન શું વસ્તુ છે, અને છવેનાં છવનનો શો ઉદ્દેશ છે એ સર્વ અનામાસેજ્ય એને સ્પષ્ટ થઈ
શકે છે. શ્રી અદ્વૈતાચાર્ય જોત્યા. આપ મારી સામે વિરાજમાન થઈ રહેલા છો તો હવે બીજો
શું વર માગુ. " શ્રી ભગવાને કહ્યું, " નહિ, મારી હ્રમ્બા ત્યાં ન થાય, તમારે અવશ્ય કંઈ
વર માંગવો તો જોઈએ. " ત્યારે શ્રી અદ્વૈતાચાર્યે કહ્યું, " પ્રભો ! એ વર આપો કે આપ
જે પ્રેમ અને ભક્તિવું દાન કરો તેમાં કાંઈને નીચ સમજી ઉપેક્ષા કરવી નહિ; નીચ, પામર,
પતિત, અને આંધલ સર્વને હરિભક્તિવું દાન કરવું. " આ અદ્વૈત વર સાંભળી સર્વ ભક્તો
આનંદમાં જળજળમકાર કરતા લાગ્યા; શ્રી ભગવાને પશુ કહ્યું " આહા ! તમે જેવા ભક્ત
છો તેવાજ વરની તમે વાચના કરી છે; હું તમારી પ્રાર્થના સ્વીકારું છું. તમારી કૃપાથી મોટા-
માં મોટા પાતકીઓ પશુ પ્રેમ અને ભક્તથી પૂર્ણ થશે અને તેમનાં પાપ પાવાઈ જશે. "

જવલોં ગૌર ન જાને સજની ।

મલી હતી તવલોં વિતવતહી આનંદગ્રહ મુલસોં દિનરજની ॥

પ્રાવિસત ગૌરનામ શ્રવનનમેં, જાનેં કૌન મંજ કહા દીયો ।

મરત દુઃખિની તૃષ્ણાકુ લ્યૌ, આનંદ સકલ હુતાશન કીયો ॥

મનકી વિધા કૌનસો કહિયત, ગુણસદ્ગી સબ તજ તજ ધાયે ।

ગૌર મૂરતી દિય અંકિત જો, મન ચોરીકર કિંતહિ લુકાયે ॥

આય બુલાય લુભાયો મો મન, અવ ચતુરાર્ક કરત વહુ માતી ।

અનુગામિની મોહિ લાસિ ભાજત, અવલા ચલન સકત અકુલાતી ॥

રોગશોક અભિભૂત ન મુઘ કમ્પુ, માનસ વિકલ્પ ચાહત આરામ ।

ચલ ન સકત મો કર ગાદિ લીજૌં, જો કોટ મન નિજજન અમિરામ ॥

શ્રી વલરામદાસકે ભાગન, યહી લિખી અવ હોત વિદાર્ક ।

મવસૂદન અંકમ ભરિ લીની, રહહુ રહહુ ચલિશોં સજ્ઞ ધાર્ક ॥

શ્રીઅદ્વૈતાચાર્ય પૂર્ણ આસ્તિક બની શાન્તિપુર પાછા ફર્યા. શાન્તિપુર ગયા પછી

શ્રી અદ્વૈતાચાર્યનો
સંભવ.

પ્રમુખા સંખ્યામાં એમને પાછો કંઈક અવિશ્વાસ આવ્યો. ત્યારે
પાછો મનમાં એક વૃદ્ધોજ સંકલ્પ કરી નવદીપ જવા નિકળ્યા.
મનમાં વિચાર કર્યો કે હમણાજ જઈ અવશ્ય સર્વ
સદેહ દૂર કરીશ.

શ્રીકૃષ્ણ સ્વયમ વર્ણના છે અને શ્રીનિવાસ પ્રભુ તે કાશી નૈરમાં ગૌર છે. અદૈતા-
ચારી સંભાળુ' હતા કે પ્રભુને શ્રીકૃષ્ણ' રૂપ પામ્યું હતાં નિવાસને જોયા હતા. અને તેથી
તેમણે નિવાસ કાશી કે પ્રભુ જે પોતે માન તે સ્વરૂપમાં અને હર્ષન આપી હો તે મારી
સંભાળુ' પૂર્વ સમાધાન થઈ જતો. કેમકે તેમને આપી હારી કે શ્રી કૃષ્ણના પોતાના
નિવાસ તેમ પણ પુણ્ય પોતે જુનાનમાં નિહાર કરે તેવું સ્વરૂપ પામ્યું હતી એ એમ નથી.

કાશ નમસ્તુતિવાળા પ્રભુઓમાં શ્રી કૃષ્ણ' સ્વરૂપ પામ્યું કરવાની શક્તિ હોય તે તે માર્ગ
અદૈતાચાર્ય પુનઃ મર્મભલ થયા તેવું છે અને તેથી તે એમ માનતા કે સર્વસંકલિ-
તમાન હાથર ભિત્તુ' કાર્ય કાળને હતી પણ કરવા ટેનાર નથી.
નવદીપ આગ્યા. પ્રાતઃકાળે શાન્તિપુર ઊડી પ્રકર દિવસ રહો. એટલામાં શ્રી
અદૈતાચાર્ય નવદીપમાં આવી શ્રીવાસને ત્યાં જઈ પહોંચ્યા.

જુએ છે તે પ્રભુ સમરત ભક્તોની વચમાં શ્રી કૃષ્ણના કથારસમાં મરઘાવ બની જઈ વિરા-
જમાન થયેલા હતા. શ્રી અદૈતાચાર્યને જોઈ સર્વ ભક્તજનો પરમ આનંદ પામી જિજ્ઞાસુ
થયા. પોતે પણ ઉભા થયા. પછી સર્વ પોતપોતાને સ્થળે અનુકૂળ રીતે બેસી ગયા. સર્વ જોડા
એટલે પ્રભુએ કહ્યું. "સીતાયતિર્જવાતિ લોકમલકર કીર્તિઃ" અર્થાત્ હવે "સીતાપતિ"
આગ્યા છે એટલે આપણને શાન્તિમારક કંઈ પણ ભય રહ્યો નથી. શ્રી અદૈતાચાર્યની મુદ્દિ-
ભૂતિનું નામ સીતા હતું તેને ઉપજાવીને પ્રભુએ આ પ્રમાણે કહ્યું.

શ્રી અદૈતાચાર્યે સીતાપતિનો અર્થ શ્રી રામચંદ માની પ્રભુને શ્રી કૃષ્ણ તાળી ઉતર
આપ્યો કે "કમ વાર! અહીં શ્રી રઘુનાથજી ક્યાં છે? અહીં"
શ્રીજાતમક વાર્તા- તે શ્રી મદુનાથ વિશ્વને છે." પ્રભુએ જાનો કંઈ ઉતર આપ્યો નહિ.
વિનોદ. પણ કહેવા લાગ્યા, "આપ અને ઊડીને શાન્તિપુરમાં રહો છો
તેથી હું પછો દુઃખી છું."

આને ઉતર શ્રી અદૈતાચાર્ય આપે તે પૂર્વે શ્રીવાસ કહેવા લાગ્યા "પ્રતો! જો કે
શ્રી અદૈતાચાર્ય શાન્તિપુરમાં રહે છે, તોપણ આપના આવિર્ભાવને લીધે અહીં નિવાસદંતી
રિપતિ છે."

આણું તાત્પર્ય એ કે પ્રથમથીજ અદૈતાચાર્યપ્રભુ શાન્તિરસમાં નિમગ્ન રહેતા હતા,
પણ હવે ("દીપ" સ્વરૂપ જે નવવિધ ભક્તિ) નવદીપ તરફ આકૃષ્ટ થયેલા છે અને તેથી
કરીને અહીં નિષ્પ આનંદ ભોગવાય છે.

શ્રી અદૈતાચાર્યે કહ્યું, "અહીંજ અહીં શ્રીવાસ છે; જે લોકો તેની કમ્પ્લેટ કરે છે
તે તેને પ્રાપ્ત કરે છે." શ્રી રઘુનેનો અર્થ લક્ષ્મી થાય છે. અદૈતાના બોલવાનું તાત્પર્ય એ
છે કે જ્યાં લક્ષ્મીનો વાસ છે ત્યાં કાળને કલાનો પણ અભાવ નથી.

શ્રી અદૈત પ્રભુએ આ પરિદાસ શ્રીવાસ પંડિતને લક્ષ્મી કહી હતો, પરંતુ શ્રીવાસ એને
બીજી રીતે બતાવે છે. પ્રભુની પ્રથમ પત્નીને લક્ષ્મી શ્રીવાસ કહેવા લાગ્યા, "લક્ષ્મી હવે અહીં"
ક્યાં છે? લક્ષ્મીદેવી તો અંતર્ધાન થઈ ગયાં છે."

આ સંમિતી પ્રમુખે દર્શાવે કહ્યું, “શ્રી સમ્પન્નો અર્થે બહિષ્કાર છે. તમે જ્યાં દેવ ત્યાં શ્રીકૃષ્ણ અંતર્ધાન થયું અસંવિત છે.”

શ્રી અર્જુનાચાર્ય બોલ્યા, “અવશ્ય ! તે શ્રી નવદીપમાં છે; હમણા તે વિષ્ણુપ્રિયા થઈ છે.” એનો એક અર્થ એવો છે કે ભક્તિદેવી વિષ્ણુપ્રિયા પ્રિયા અર્થાત્ પ્યારી છે, બીજો અર્થ એવો છે કે પ્રભુની દ્વિતીય પત્ની વિષ્ણુપ્રિયા દેવી છે તે ભક્તિમૂર્તિ દેવી છે.

શ્રી ગૌરચન્દ્રે એનો પ્રથમ અર્થ લઈ કહ્યું, “હા, એવો સત્ય છે કે ભક્તિદેવી વાસ્તવિકરૂપે વિષ્ણુપ્રિયા છે.”

શ્રી અર્જુનાચાર્યે કહ્યું, “એથીજ આપે વિષ્ણુપ્રિયાને પોતાની પાસે લીધી છે.”

આ પ્રસારે શ્લોકામક રહસ્ય ચાતુર્ય દર્શાવે એક પુરુષે બોલી કહ્યું કે, “મને શાંતીદેવીએ મોકલ્યો છે. આજે શ્રી અર્જુનાચાર્યને નિમન્ત્રણ કયું” છે. તેમણે મને આજ્ઞા કરી છે કે “સુભાગ્યે આચાર્ય હાજર પધાર્યા છે તો એમણે ત્યાં આવી મોજન કરવું.”

શ્રી અર્જુનાચાર્યે કહ્યું, “જગત્કલ્પનરીતિ મને નિમન્ત્રણ મોકલ્યું” છે એ મારું મોટું સદ્ભાગ્ય છે; હું આજ સુખેથી શ્રી ભગવાનની સાથે મોજન કરીશ.” શ્રીવાસે કહ્યું, “તું એ લીલા મને જોવા નહિ મળે !

દાસ્ય કૌતુક.

આજે ભગવાન અવશ્ય ત્યાં મારી પણ સીધાં કરશે; અને તેમ જતાં જો મારી સવડ નહિ થાય એમ દર્શો તો હું જગત્કલ્પનની પાસે માંગી લઉંશ.”

શ્રી અર્જુનાચાર્ય અને શ્રી પ્રભુનો આદાર વ્યવહાર એક ન હતો, તેથી શ્રી અર્જુનાચાર્યનું મન જલજ્વલને શ્રીભગવાને શ્રીવાસને કહ્યું, “તમે યોધાં અજ્ઞ જમશે તોની કંઈ ચિન્તા નથી, પણ આચાર્યને બંનેને સારું રસીક કરવાનો પરિશ્રમ થશે.”

ત્યારે શ્રી અર્જુનાચાર્યે કહ્યું, “જો જગત્કલ્પનની ઘેર આવી મારે પોતાને હાથે અજ રાંધવું પડે તો તે મારા ભાગ્યની મંદતા કહેવી જોઈએ. માતૃશ્રી જો પરિશ્રમના બાળથી અજ રાંધીને નહિ આપે તો હું શું કરું !”

આમન્ત્રણ કરનારે શાંતીદેવીની પાસે જઈ તેમને રાંધવાને કહ્યું.

આ પ્રસારે દાસ્ય કૌતુક ચાલી રહ્યું હતું તેવામાં શ્રી અર્જુને શ્રીવાસના કાનમાં કંઈક કહ્યું. પ્રભુ દર્શાવે કહેવા લાગ્યા, “તમે યોધા પરસ્પર કાનમાં શું વાતચિત્ત કરો છો, હું શું તે સાંભળી શકું એમ નથી !”

શ્રીવાસે કહ્યું, “પ્રભો ! આચાર્ય કહે છે કે આપે નિત્યાનંદને રૂપ દેખાડ્યું” છે તેવા રૂપનું દર્શન નહિ મળવાથી હું મનમાં મળ્યો કુળ્પી છું. આપે એ રૂપનું દર્શન કરાવવાની આચાર્યને પણ કબૂલાત આપી હતી, તોપણ દર્શન થયું નથી. એથી એ બધા કુળ્પ પામે છે.

આ સંભળી શી ગીરાણી પ્રભુને કહ્યું, " તમે જે રૂપું હર્ષન કરો તે મેલ મારું
વાતવિષ રૂપ છે, અને શી અર્દેતાપારને પણ મેલ પરમ પ્રિય છે."

દરે અર્દેતાપાર પોતા પર્યાયકર્તા આવી પડ્યા. તે આ ગીરાણીને જો મને પ્રિય છે તે
અન્ય રૂપું હર્ષન થઈ નથી; તે આ ગીરાણી સિવાય અન્ય
રૂપની હાજર પ્રકટ કરે છે તે જો રૂપને અભાવ થાય છે. આ
દુનિયામાં શી અર્દેતાપાર વિચાર્યું કરતા પછી તે શું ઉત્તર આપે:
મેલામાં જન્મે શ્રીવાલ મોલી ભાગ, "પ્રભો ! આપે જે રૂપું તે
કલ છે, અમને ગીરાણી પ્રિય નથી. તે વખતે આપે પોતાને મેલ
તે રેખાધારને સ્વીકાર કરી દો તે અને દરે રેખાધાર નથી, આમાં અર્દેતાપાર ગુપ્તી રહે છે."

પ્રભુને શ્રીવાલને કહ્યું, " પશ્ચિત ! કેવું બધું કંઈ અવશ્યમાં મેં આપારને શું
કહ્યું છે તેવું મને સ્મરણ નથી; તમે વળી જો પણ નિચારી બુદ્ધિ કે ઉ-માર દશમાં
કેવું માન્યું કરો. સ્વામી નથી કરતો ! તે વાત ખ્યાલમાં રાખી તે માન્યુસની સદૃશ
અવશ્યમાં તેને તે જાણવો અશક્ય કરવો જ શકિત નથી."

શ્રીવાલે કહ્યું, "પરંતુ નિત્યનંત જાણીને આપે પોતે શી મુજબરૂપું હર્ષન
આપ્યું છે."

શ્રી નિમાલ પ્રજા બોલ્યા-"હું" મેં ! જે કિતુજ બન્યું હોય તે તે જાણી રીતે થઈ તે હું
શ્રી કહોતો નથી. મને સમને હું કેવલ અકાલ દોષે હું, અને
મારા દાસ જે કંઈ થાય છે તે જાણી રીતે બને છે તેવું મને જાણ
દોષ નથી. હું તમને ખાલીથી કહું છું કે મેલા અસાધારણ
બનાવો ઉપર મારો ભેદ પણ અનુકૂળ નથી. તે તમે કહો જો
જોમ થઈ હોય તે તેમજ પોતાની મેલેજ થઈ બન છે."

શ્રીવાલે કહ્યું, " જે સીધા ઉ-મારજન થાય છે, તેમને જો પ્રકારને આપિ થાય છે
અને તેને સીધા સીધાને ભવ, અનુકૂળ અને કદ થાય છે. આપની ઉ-માર દશા સીધા સીધાને
ખ્યાનંદ થાય છે અને સમગ્ર ભવ, રોમ, રીત દૂર થઈ જાય છે, તેથી કરીને આપ તેને
ઉ-માર દશાને પ્રમાણ કરો જો તે આપના હાજરી વાત છે, અને હમણાના જેવું જેને
આપ સદૃશ જાણ કરો જો તેજ આપનું જાણજાણ છે."

શ્રી ગીરાણીને કહ્યું, " પશ્ચિત ! હું તમને સમાર્થ કહું છું કે રેખાધાર પ્રકારના રીત
વેલવડું હર્ષન કરાવ્યું જો મારી હાજરને આપીને નથી. જાણી રીતે શું થઈ જાય છે તે હું
કંઈ બાજુતો નથી; તે કહો વાલ, સ્વામીજી-દર રૂપ હું શી રીતે રેખાધાર ! જે આપારને
તે રૂપની હર્ષન કરવાની પ્રવજ હાજર હોય તે જેમ બાજ કરી ખ્યાનમાં બેસે કિટલે કરામિત
શ્રી મુખ્ય તેમને પોતાનું રૂપ રેખાધારી રીત."

આ સંભળી કંઈક રૂપ રેખાધારની હાજરી, કંઈક મુજબની અને કંઈક મનમાં આપી
શ્રી અર્દેતાપારે
ખ્યાન થઈ.
શ્રી અર્દેતાપાર નવન નાજ કરી ખ્યાન કરતા પોતા બીજા સર્વ કહોતો
પણ મુજબાર નવી સીધા કામલ નેવડનું કિટલા માટે કે જેને
શ્રી ગીરાણી પ્રભુને આ જોમ દાસમાં કહું છું તેવું બહા
જોતાને બધું કે કંઈ જુદું સદૃશ અવસર પ્રકટ થાયતો.

આ પ્રમણે વિચાર કરી કો મી અદેતાચાર્ય સાધુ' એવું જણાવે.

શ્રી વારમાં અદેતાચાર્ય બ્રાહ્મણ અધિવેશ થઈ ગયા કિટલે પુષ્પી કે તેમને પાસ
સુધાં નાન પડી ગયે. કાળતા મહામજેનું ક્રિમતામાં ગોઠ મહાનુ
સાધુ' નહિ. મિ એવ કહી ગોઠને મોઢે ભર પેસ ગયે. પરંતુ તપા-
સ કરતાં જણાવું કે ક્રિમતા' સમસ્ત ભરૂં પ્રમણાવસીથી જ્યાં મહા
રહેલું છે અને તેથી સાધુ' કે ક્રિમતા કેદમાં પ્રાપ્ત થો છે. તેમણે સીવાસ વચ્ચે આજ્યા
બની પૂજ્યા સાજ્યા, પ્રમે! અદેતાચાર્યની આ શી હાલ થઈ !"

પ્રમુખે કહ્યું, " હવેમાં દર્શન કરતા હોય અને તે આનંદમાં મગ્ન બની હવેન
અવન વિનાના થઈ ગયા હોય તે સિવાય બીજું કંઈ જણાવું નથી. "

શ્રીવાસે કહ્યું, પ્રમે! અમે સર્વ અભાગી છીએ; અમને આપના રથામણ'ર
રૂપનું દર્શન નહિ કરાવવું તેથી આચાર્યને ક્રમપણે તે રેખાવું. નહિ રેખાવું તો રજી;
કિટું અમને કંઈ કુખ નથી; અમને આ ગૌરપજ્જ વચેલ છે, પણ હવે આપ આચાર્યને
હાલ જાણા કરો."

પ્રમુખે કહ્યું, " શી રીતે ચિંતન કરી હજી જુએ આચાર્ય પોતાની મેજેલ ચિંતન
થાય છે, " આજણું કહેતામાં તો આચાર્ય ચિંતન બની ગયા. મિ-
તન થઈ ઉપમયી કાળા હોય તેમ અર્ધી કાપી દરિયા આપ
તેમ જોવા લાગ્યા. જોકે કંઈ જુએ છે તે પછી જોતા નથી. પ-
છી પોતેલ કહેવા લાગ્યા, " આ હું મધુ; હમણા જે અતિ મ-
નેહર ઉત્તરવ રથામણ'ર મુર્તિનું હું દર્શન કરતો હતો તે હમાં ગયા ! જિના હમાં
મરતાથી પગપાથી પહેલે કિટી વનમાલા હતી. મિ માં નવતાનંદરૂપ હમાં મયા ! "શ્રી અદેતાચા-
ર્ય' જ્યારે મહાનુ થઈ શ્રીકૃષ્ણના રૂપનું વર્ણન કરતા હતા ત્યારે જોકે અમુતની રહિ થતી
હતી. એ વખતે ક્રિમ સાધુ' કે જોકે અદેતાચાર્યને શ્રી કૃષ્ણ થઈ ગયાં છે, અને ક્રિ
શ્રી મુખે જોકે તે અમુતની રહિ કરી રહ્યા છે. બધા કહેતો ગાંઠા બની શી કૃષ્ણ મગવાનનું
રૂપવર્ણન મગજ કરી રહ્યા. ક્રિવાસે શ્રીવાસે વચ્ચે પૂછવું, તમે હું જોઈશું છે અને જોને
ડિઠા છે તે રજી કહે. "

ત્યારે શ્રી અદેતાચાર્ય પૂર્ણ જમર થઈ કહેવા લાગ્યા, " જોને ડિઠા ! આ જે
મારી સન્મુખે બ્રાહ્મણ છે ક્રિમતા' મિ ભરૂં હાઈ છે. મેં જોવા નેવ
બંધ કરી કિટલે ક્રિમણે (ગૌરમુર્તિ તરફ આંખથી કરીને) મા-
રા હવેમાં પ્રવેશ કર્યો અને ત્યાં રથામણ'રમુર્તિ પારજી કરી
મહા મન અને નેવને આનંદ આપવા લાગ્યા. પછી પોતાનું પુર
રૂપ થઈ હવે જહાર નિઠાથી આજ્યા અને મને જાણાવન થઈ મધુ."

શ્રી ગૌરાંગ પ્રમુખે કહ્યું, "એ તમારી નિદાને હોય છે; તમે બ્રાહ્મણ થઈ ગયા અને
શ્રી અદેતાચાર્ય મગ-
વાનનું વર્ણન કરોછે

શ્રી ગૌરાંગ પ્રમુખે કહ્યું, "એ તમારી નિદાને હોય છે; તમે બ્રાહ્મણ થઈ ગયા અને

સ્વપ્ન કોયુ. તમે મને રોપ કેમ આપે છે ?”

તારે અરેતે કયુ. “ મેં રોપ કોયુ છે ! વાદ ! મેં તે આલિસૌવ લેવા છે. તમે પ્રાણ હવેમાં પ્રવેશ કરીને પછી પદાર આપ્યા છે અને હવે મને જુલાયમાં નાંખ્યા છે ! પ્રભો ! મને ક્યાં સુધી વિદ્યાવંશ મોઝાવવો; હું કોયુ સમન કરું છું તેજ તમે છે.”

શ્રી નિમાલ પુનઃ સહન પામ્યા આખી વાત દાણમાં કાઢી નાખવા તેમણે મન કર્યો. તેમને શ્રી કૃષ્ણસગવાન શ્રી કાલો દુઃખ સમાધાન નહિ. તેથી સર્વે પક્ષ અરેતામાર્ગના રસ્તેને ઈષ્ટાની કૃપાથીજ નિર્ભર રાખા એમ માનવા લાગ્યા.

આ પ્રમાણે અરેતામાર્ગે પોતાના પ્રાણનાથને મોઝાવ્યા. તે નિશ્ચય થિયતો હાથિ સમ દડો નહિ. “ કેટલાક દિવસ પછી પાંચે થિમના યતમાં ખરોડી લેતો થયો. થિ ખરોડી થું હતો ! તે મહિના આરંભથી થાઓ આપતો અનાદિનાથને અરિષાદ હતો. “શ્રી નિમાલ કયુ! ખરેખર તેજ થું મારા પ્રાણનાથ શ્રી કૃષ્ણ છે !” વિષાસની ચિત્તી રીત છે કે થાતા હજી કે અમે વિષાસ કરીએ પણ તે થઈ શકતો નથી. - નેક સમયે આખી લેહને પણ વિષાસ થઈ શકતો નથી. વિષાસ ઈશ્વન થતા સાર મનની શ્રેષ્ઠ અવસ્થા વિશેષની આરમ્ભના છે. રોપ રોડના મનની આ અવસ્થા થિતી સીધ થઈ ગય છે, રોડને વિશ્વન લાગે છે ! આપને શ્રી કૃષ્ણમાં શ્રેષ્ઠ વિષાસ થયો ન હતો; ઈન્દ્રને પણ થયો ન હતો. અરેતામાર્ગને પણ અનિમાલમાં સરેક થાય થિમાં થું આશ્ચર્ય ! અથવા કયુ! પણ રોપ થો કે આ અરિષાદ તે થિ લીલાવું થિઃ અંત પણ કેમ ન હોય !!

થિ દિવસ થી નિમાલકયુ શ્રી કાવવાનના આલિસૌવ સમયે થજા બાહુલ થઈ-“પુષ્કરિકા પુષ્કરિકા” કહી યોગાવતા હતા. તેથી હિમ્ય સ્વસ્થી અર્પાંત કરવા લાગ્યા. તે પ્રમાણે કીમિ. મુશમાં ખાઈ ખાઈ રહે છે તે પ્રમાણે “ ૨ પુષ્કરિકા ! થિલનિથિ ! જાણ ! હવે માતાથી તમારો વિરહ સહી શકતો નથી; તમે નિર્ભય થઈ મને કોઢી મળા; તમારાં હૃદય

કરી મારા નમન અને મન કરારે તુમ કરીક;” થિ પ્રમાણે કીમ્ય સ્વસ્થી આરંભ કરવા લાગ્યા.

પુષ્કરિકા નિમિત્તે પ્રજા આરંભ અર્પાંત કરતા હતા તેમાં થિરે રહન હતું. થી ગૌરા-કૃષ્ણના શરીરમાં થી રાપાળને પ્રાણ હતો, અને પુષ્કરિકા થિ-લનિથિના શરીરમાં થિ શ્રીમતી રાપિમાદના પિતા જુલમાન રાખતો આલિસૌવ હતો. અર્થ કરીને થી ગૌરવંશ થી રાપાળા જાણમાં કીમિાની પેડ જાણ, જાણ કરી રહન કરતા હતા.

આ સમયે કાલોનું મુકતમ તર જિહ્વાનુકેને થીમે થીમે રજા થતો.

* થિતો નિશ્ચય છે કે સમયોત્તેની મન કપર કહી પણ સ્વાથી બસર પડી નથી. પ્રીસતા સમ-તાએ એમણે એવેકા તેમજ તેના દુઃખની કાંઈ કહી કરવા હજા. પ્રીસતો સ્વેચ્છર તેના આલિન, ઉપ-રોડ અને ઉપરના મહા આત્મારૂપ થી થયો હતો; નહિ તેના સમાધરેથી.

શ્રી નિખાલપ્રભુનું એક સંભળી પત્તાજુથી પશુ હાલિન હાલ દોષ તે તે પ્રાદી જતાં.
 વળી આ કચ્છુ વિલાપ સંભળી બહા ભોલો પશુ એક કરવા
 પુસ્તકિક વિષયે પશુ-
 નો સુખાલો.
 હું ! પછી સર્વ જાતોમાંથી જોઈ પ્રભુને પૂછું, " આપ જોને
 સાક એક કરો જો જો આમવાર જોઈ છે ! " આ સમયે પ્રભુ ચોક્કસ સાચા થયા અને
 કહેવા લાગ્યા, " તમે જો જાઓજાનુંને ભલુલા હોજો જો ! જોમને નિવાસ સ્થાનમાં (વિ-
 તાનોવ)માં છે; જો મોટા પતવાન પુણ છે; રીતરિવાજ, રહેણીકરણી સર્વ પતવાનના જે-
 વીજ છે; સાધારણ ભોલો જોમને જોઈ જોમનું મહત્ત્વ ભણી સમજા નથી. પરંતુ જોમના
 જેવા બહા વજુ ભોલમાં જોઈ નથી. જોમને તોડાવિતા અને કાળ પાડી નથી. તમે સર્વ જોમને
 સ્મરો જોજાણી લાગો. " આટલું કહેતા કહેતા પાછા અભાનમાં જાનકાન્ત જાતી " પુણ-
 રીક જાતા " કહી મોટા કચ્છુરવો એક કરવા લાગ્યા.

જો જાતને કેટલાક કિસ્સા થયા પછી પુણરીક વિવાનિધિ સ્થાનમાંથી નવદીપમાં
 આવ્યા. સંવમાં પશુ જાણજુલિયો હતા, અને બીજા પશુ
 પુસ્તકિક જનકીપમાં-
 પશુ ભોલો સાથે હતા. વિવાનિધિ મોટાભાગે વિલાસવાળા તેમજ
 અને ભોલોની પેઠે સંસારમાં પ્રવેશા જાણતા. સ્થાનમાં મુક-
 નાવતું પશુ પર હતું અને તેથી વિવાનિધિના આપખાન વિષે જોમને ખબર પડી અને
 જોમની સાથે તેમને પ્રયમનું જોજાણાજુ પશુ હતું. જે કિસ્સે પ્રભુએ " પુણરીક પુણ-
 રીક " કહી પુણર જોઈ તે કિસ્સે મુકનાવત્યા ન હતા. જ્યારે પુણરીક નવદીપમાં આવ્યા
 ત્યારે મુકનને પ્રમથ હજી સર્વ જોમને તેથી લાવી પ્રભુ સાથે પરિચય કરાવ્યો. જો
 વિચાર કરી મુકનાવત પુણરીકને મળવા થયા. મુકનાવતને ગદાધર સાથે અપવન્ત રહેક
 હતો. અપવન્ત રહે તે મળ્યા તેમને મુકનને કહ્યું ' ભાઈ ભાઈ જોમના જોઈ મોટા બહા આવ્યા છે,
 તમે જોમને મળવા આવજો ! " ગદાધરે કહ્યું, " આહા ! જો મોટા જાગ્યોની વાત છે,
 આજો જાઓ. "

જો પ્રમાણે જાતે ત્યાં ગયા જાનને જૂથ છે તે પુણરીક મોટા પતવાન જાણવા.
 કાંઈકાંતવા પામાવાળા પદ્મજેષ્ઠર દુધતા રીજુ જેવા રતમજ
 ગદાધર પુસ્તકિક-
 જાણે ગયો.
 જોમના નિજનનાપર જોઈ હતા અને તેમની ચારે તરફ તરંગ્યા
 મોટાથી કંઈકા હતા. રેખાતા સુન્દર હતા અને સનિરિવસ બહિ-
 નીજ ગમાં ક્યાં કરવાથી તેમનું સૌન્દર્ય વિશેષ વધીતું હતું.
 અવેશમાં હોવાથી પશુ મરખી લાગતી હતી, તેથી જાનેલાજુથીથી જો સવો પ્રવૃત્તિઓના
 પંખાથી જાન નાંખી રહ્યા હતા. મુકન અને ગદાધરને જોઈ વિવાનિધિએ જાનેને પશુ
 આદરપૂર્કે જોજાણા. પછી ગદાધર કાંઈકાંત દોડીને પુછી ત્યારે મુકનને કહ્યું, " જો માધવ
 મિશ્રના પુત્ર છે. જ્યારે અપવન્ત, જોઈ છે પશુ જો કંઈ જોમનું ચૈતન્ય નથી, જોમનું
 ચૈતન્ય તે જો છે કે નાનકુંજીવ જો પરમમતિ છે.

માર્ગવર્તુ પમ હાલ પાવિક વર્તુ ૬૪ ૧૫ હવલન નિચાલેના તેવુંજ ૬૪, કુખ
માર્ગવર્તુ ૧૫ મધ્ય રનેદાન માન અને પદો રેખાત્મક મન આપતે તેવું ૬૪.
વર્તન, તેમાં નવિન પ્રેમને ૧૧૪૬ ૬૫૫૫૫૫ ૬૫૫ ૬૫૫૫૫૫ ૬૫૫૫૫૫ તેજ
જહાર નિચાલુ. વિદ્યાર્નિધિ આનિધિ તેવથી મારાપરને એવા લાગ્યા;
તેમ તેમ તેમના આ તેમ તેમ આપિક આપર્જા લાગ્યા.

માર્ગવ ૫૫૫ પાવિક દલિથી તેમનું વર્તન એમાં કરતો હતો, ૫૫૫ જેમ જેમો તેમ
પુનઃદિકર્તુ વારિક કંદાતો પામતો. જેમો મારાપર પાતપદ્યોત્તર નિવૃત્તીથી નિરજ
અને વિદ્યાર્નિધિ પાત સુમનિધાર માસલાવાળાં તેમ પાલી પાલી
જાણ્યા આપે શિયા દોષેલા હતા. મેલો પાતલાનમાં મસાલાપુત્ર
પાત તેપર કરી બીડીવાળી પૂરમાં તેમની પારે પારે બીડી લાલ
તે ખાતો હતો. મારાપર મનમાં વિચારવા લાગ્યા કે આપણે નીક લાગનાં લઈને કરવા લાગ્યા,
માર્ગવરને મનેલાવ બળથી મુકુન્દ મનમાં હસવા લાગ્યો પછી વિદ્યાર્નિધિનું નૈતર રેખા-
કના કાક થી કુખના સ્વરપના વર્તનવાળો મીચકુમારવતમનિ કાક સીક તે સુવરે
માલવા લાગ્યો.

આ સીક સાકળી વિદ્યાર્નિધિ મુનિર્જાત નથી, પાતલા પલમ પાલી પુષ્પિપર મળી
પડ્યા અને પુત્રમાં આજોદવા લાગ્યા.

તારે મારાપર અને મુકુન્દ વર્તેશિ આપુલ આપુલ નથી તેમને ઘાઘા અને અનેક
મારે સાતપન કરવા લાગ્યા, કિહમે વિદ્યાર્નિધિ ચેતન નથી દાસલાવમાં પડ્યા કરવું સ્વરે
લડન કરતા કરતા પુત્રમાં આજોદવા લાગ્યા. “ થી કુખ ? થી કુખ ? ” એ સંખથી
ચેતન્ય લાગવતમાં લખે છે:—

હમરે ઠાકુર ! કુખ ! કુખ ! મમ માણ ! સમાના ।

કિયે જરણસોં ઠેક કાઝ વાપણ સમાના ॥

“ હે કુખ ! હે પિતા ! હે મારા પાપીક દાપુર । મારા જેવા દીન દીનને આપ
હમરે ઉદાર કરેશો ? હે દીનપથિ ! મારા કદીન હવેમાં
નવદાવરનો પચાસાપ, કલિને સેક ૧૫૫ નથી. મારું મિત આપમાં રિયર મધુ
નદિ તેથી આપે મારો ત્યાગ કરેશો ન કરે. આપ કદી તે
સન કરવા લાગ્યા અને પુત્રમાં—મપાયા લાગ્યા. હવે મારાપરે એવું કે અનિ મુખવાન
પાલીક, કુપ્પો—કર્પ કિમ કિમ થઈ મેલાં માર્ક માર્ક. આવા રૂપવાન પુત્રને પાતવાળા
મધ ગયા, તે વખતે મારાપરને સમજવું કે દેવિન મારવું કરે તે કાલ જ દોષ અને મારામાં
તેજ લગાડે તે પાપાંડીજ દોષ કિમ નથી. આ સમજવાથી મારાપરને મેટો કમ લાગ્યો
અને તે મનમાં વિચાર કરવા લાગ્યા કે “ મેં ” તે આ મેટો અપાપ કયો ! હું કાલ-
દેવી થશે ! હવે મારો આ અપાપ થી રીતે વિચાર ! ” મુકુન્દને પાલી પાલી તે સન
કરતા કરતા કહેવા લાગ્યા, “ તમે કાલકર્જન છાપી મારાં મધુ કાર્જક કાપાં; પરંતુ હવે
કદો મારો શો વૈયાવ છે ? મેં ” એમને જાલ જવદાર જિહ મનમાં કિમની પળી આવતા

હી હી સુઝ-૧। મેં આઠ કોનો નિચાર કરી છે કે વિવાનિધિ કાફર પાસે મંમોહિતા મહાનુ
કરી કોમનો કિષ્કિ પાકે કાફરો કોમની અવડા કપાળી ને અવધામ કપો છે તેની આ કપા
કરશે. " આ સાંભળી સુઝ-૨ કહ્યું, " વાહ ! મયો ઉત્તમ પચાસાપ છે. "

અર્જુનને પત્ની વિદ્યાનિધિનું લગ્ન અગાધર પ્રતિ ગયું કે અગાધરના મુખ ઉપર સિંદૂરો
પ્રેમ ખાતો વધી રહી હતી; તે કોઈ મુખ વિદ્યાનિધિની પોતાના
જન દાસથી અગાધરને પોતાના જીજ્ઞાસા વિસાડી આશ્ચર્યન હતું
અને તેનાં નેત્રો ક્ષોભ લાગ્યા. કોઈ અગાધરનાં અમુકને વેગ ઉઠાડે

પ્રથમો તારે મુન્દરે આરંભથી સર્વ જ્ઞાન્ત કહી સંભળાવેા કે
આપના તાલ ભોળિલાલ ભેષ ગણધરે કેવે પ્રકારે પાતાના મનમાં પાર્શુ દત્ત અને
પ્રહરી કિને અપરાધ મધુરી સર્વ અપરાધ પિત્ર નાખવા સાહે આપની પાસે મંત્રીશા
ગૃહજી કરવાની કેવી જન્મ કરી હતી. આ કાલિની વિદ્યાનિધિ પરમ આનંદ પામ્યા અને
કહેવા લાગ્યા, " હૈં ! શિ મારી પાસે મંત્રીશા ગૃહજી કરવાની હુજી રાજે છે !
અનેક જન્મના પુણ્યથી કિવા કિમ્મ મળે છે. આપણી મુક્ત દાસીશિ કિમ્મને સંકલ્પ સિદ્ધ
શે. " પછી મુન્દર અને ગણધર વિદ્યાનિધિને પ્રણામ કરી ત્યાંથી ચાલ્યા અને પ્રભુની
પાસે જઈ વિદ્યાનિધિને સર્વ જ્ઞાન્ત કહી સંભળાવેા.

अग्नी विद्यानिधि राजे मेधां पञ्च पदेरी शिखरा भी निभाद्य प्रभुना रक्षितं करवा
निरूप्य। विद्यानिधिमि नपदीयमां धयेला अन्वतारणी वातो काल-
वी हती, पञ्च भी निभाद्य प्रभुने हरी त्रेमा नहता; तेम परियम
पञ्च धये नहते। विद्यानिधिना मनमां मि अन्वतार कण्ठोरी कथं
सुवेद अन्वया भट्टो हतो नदि, किं पिन्दुमान पञ्च नदि

શ્રી નિમાલ પ્રશ્નને પૂર્ણપ્રત્યક્ષનાતન-થી કૃષ્ણ જાણી વિદ્યાનિધિ તેમનું દર્શન કરવા નિઃશ્વાસ
કલિભાવમાં મગ્ન બની ચાલ્યા જતા હતા કોટલામાં શિખરા મનમાં અનુતાપ થયે
શ્રી કૃષ્ણ ભગવાનની કૃપાપાત્ર થયાનું ઠોઠ પશુ સાંભળ મારાથી જન-નથી. તેથી પશુ
દીનભાવથી તેણી " પ્રશ્ન મને કમા કો " કહેતા કહેતા પ્રશ્નની સન્મુખ આવી ગિજા
રસા આ સમયની વિદ્યાનિધિની અવગમ્યતા મનમાં વિચાર કો. તે શ્રી ભગવાનનું દર્શન
કરવા ગયા પશુ તેમાં શિખરે મુખ આ-નું નહિ. શિખરા મનમાં શિવો શાવ હતો કે
શ્રી ભગવાનના દર્શનમાં મુખ થું થયાનું ! હું કેવે મિત્ર શિખરા દર્શનાર્થે જઈ છું
તે મા' કે તેને હું જૂની ગયો છું. હમણાં જ પાસે આ-ના કે જી સાંભળી દર્શનાર્થે
કોણો છું. જી પરમ ભામય કે તેથી મોટર વાઘ વિના કઈપણ વચન બોલવાના નથી,
પરન્તુ હું કેવો નિર્ભય છું. ! !"

પ્રુપણીનિવર્તિત મરતક નવાળી પ્રજાનામળ જિભા થઈ રહ્યાં. મુજેથી મરતક જિભું
 હરી પ્રજાનું દર્શન કરવાને અવસાથ ન મળ્યો. તેણું સાદસ
 પજુ ન થયું. પ્રજાની પાસે પ્રજામ કરવા તમા પજુ પ્રજામ
 કરી ન શક્યા અને તપડી પામ્યા. હર્ષક સાવન થઈ દાય
 નેની કરેલા સાચા.

प्रभुभक्त श्रीहरिदासजी पणकुटी.

અર્થે હતા હાલના વનમાય તાપુમાના જુદા ચાપમાં ચિત્રનું પર હતું. એ બ્રહ્માના હતા. ચિત્રમાં માતૃપિતા પ્રભુ પાસેથી હોવાથી તેમને અનુચિત લેખ મિત્રોમાના મુસલમાનોએ ચિત્રનું પાલન કર્યું હતું. આથી એ મુસલમાન થયા હતા. પણ પાલનથી હરિદાસ પરમ શાસ્ત્ર જાણતા હતા. ચિત્રનું સાક્ષિ માત્ર હરિનામસ્મરણ હતું. પણ ઉચ્ચ સ્વરે રાત્રિ સિવાય તે કેવળ હરિનામ જાણતા હતા હતા હરિદાસની હરિ નામમાં જે ભક્તિ હતી તે અનુરૂપ હતી. ચિત્રને હરિ નિષાસ હતો કે ગમે તેવો માનુષ પણ જાણ પણ પ્રકારે હરિ નામનું સ્મરણ કરે તો તેનો ઉકાર થઈ જાય. હરિનામનો જન્મ કરવો એ તો જાણ પાત્રી વાત છે પણ ચિત્રને ચિત્રો પણ નિષાસ હતો કે નામ સંભળતાં પણ કૃપમાનનો ઉકાર થઈ જાય છે. કંઈ મનુષ્યોનો ઉકાર થાય ચિત્ર નહિ; પણ ક્રીડા, પતંગ, પાણી, પક્ષી માત્રનો પણ ઉકાર થાય છે. એટલા માટે હરિદાસ દ્વાર રાત્રિસિવાય ઉચ્ચ સ્વરથી નામસ્મરણ કરી કરતા. એ વેદાધિકારી જન્મમાં (વનમાયની પાસે જ્યાં દાસ રહેને રોકાત છે ત્યાં) પર્ણકૃતી જનાવી આ પ્રકારે ઉચ્ચ સ્વરથી હરિનામ જાણતા હતા. ચિત્રનું ચિત્ર કંઈક અજ્ઞાન લેખ ત્યાંના દુર જન્મીદારે ચિત્રની પરીક્ષા કરવા હજી. તેણે એ વેદવાને હરિદાસની પાસે મોકલી. એ વેદવાણે ત્યાં જઈ હરિનામપરાયણ હરિદાસનું દર્શન કર્યું કે તેણે હવે નિર્મલ જની મનું. પક્ષી એ વેદવાણે હરિદાસના ચાપનું ઘરણ લીધું. હરિદાસે એ વેદવાને એ પર્ણકૃતી રહેવા આજી. હરિનામ સ્મરણ કરવાની આજ્ઞા રાત્રિ પોતે એ દુર જન્મીદારને તાપુમાં બેઠી અન્ય સ્થાનમાં આજ્ઞા થયા.

હરિદાસ મારને
ચિત્રા.

અર્થે મુસલમાન સુળાના શન સુધી એ વાત પડેલી કે હરિદાસ મુસલમાની પર્મ જેલું, કિંતુ થઈ ગયા છે. વાત સંભળતાં સુળાએ હરિદાસને વચ્ચે મંગાવ્યા. હરિદાસની વાતોથી સુળાનું મન હતું પણ ચિત્રા મંત્રી ગોરાજીભાઈનું મન વજ્ર સમાન કઠિણ રહ્યું. ગોરાજીભાઈએ સુળાને સમજાવ્યું કે "તે આપ હરિદાસને શિક્ષા કરશે નહિ તો મુસલમાનોનું મોટું અપમાન થશે." સુળાની ઇચ્છા ન જતાં શરૂના મતને તાણે થઈ હરિદાસને શિક્ષા કરમાવવી પડી. શિક્ષા પ્રાપ્ત્યની કરી પણ તેમને કાલ કે રાત્રિ દેવાના ન હતા. હરિદાસને જાણીસ જાણીસમાં થઈ જઈ ચાપાશ મારવા અને એ ચાપાશથી ચિત્રના પ્રભુ જાય ત્યાં સુધી મારતાં મારતાં ચિત્રને દાર કરવા એ શિક્ષા ચિત્રી કંઈક હતી કે એ કે મનુ જન્મરમાં ચાપાશ મારતાં અપરાધીના પ્રાણ નીકળી જતા.

હરિદાસનો દાર
ચાપમાં મારા.

હરિદાસને બધારે આ કંઈક શિક્ષા કરમાવવામાં આવી, ત્યારે ગોરાજીભાઈએ ચિત્રને કહ્યું, "જુલો હરિદાસ, રાજસરકાર તરફથી તમને મળી કંઈક શિક્ષાની આજ્ઞા થઈ છે, પણ તમે તમે દેને પણ કસમા પડો અને હરિનામનો જન્મ બેઠી હો તો તમારા પ્રાણ જાયશે. તમને મળ્યા માત્ર સાથે રાજસરકારમાં સ્થાન મળશે.

* ગૌરવ પ્રકૃતિ મુજબ સંગ્રહિત અને સંસ્કૃતી સંગ્રહની મળતી હવે રાજસરકારની હતી. મુજબ કાલોતાં નામ — શ્રી નિવાસનંદ પ્રભુ અને શ્રી અદેવ પ્રભુ; શ્રી ગણેશ પરિવ્રત, મુશરિ, મુકુન્દ, નરહરિ, અનાથાસ, પ્રકૃતિ માયા ચંદ્રોત્તર, પ્રકૃતિ શાંતિ સમયના કાળી પુરુષોત્તમ જાગૃત, વૈષ્ણવ, કાલોત્તર, જન્મદાન, મોર્ચિદ, સાધવ, વાનુકેવ, વાવ અને કાશ્યપ ઇત્યાદિ, આ સર્વ જન્મદાર હિંમે તેમાં તે સમયના અમળી પુરુષો હતા.

હિંદીનેશન વર્ણની શોભણ સચિત્ર પ્રશિક્ષણની મેલ.

આને દરિયાની પછી મચ્છરીથી ઉત્તર આપો:—

શાંખી હાથે જાતે કરે આ, અંગે કરવાનાં તે;

મુકું નહિ પુણ્યનામ દરિયા, શાંખી નમે તે હું તે.

શાંખીને નાવીસ નવનરમાં રૂઢા માલને દરિયાસને લઈ આપ્યા. દરિયાસ ઉપર ચરતી દરિયાનામ રમણુ કરવા લાગ્યા. દરિયાસના અર્ધે ઉપર રૂઢા પડતા મોડ્યા; પણ એમાં એમને કંઈ પણ કુખ મળું નહિ; કેમકે દરિયાનામ એમને પશુન પ્રિય હતું. આ અવતારમાં શી જન્મવાને એકે કાળકાલે એકે કાળનિવૃત્ત મહાત્મ્ય દેખામું છે. નામનું મહાત્મ્ય દરિયાસકાલ દેખામું છે. પાતાના પરમ પ્રિય દરિયાનામ પ્રિયિતે પાતે આપ્યા આપ છે તેથી એમના આનંદની સીમા સ્ત્રી ન હતી અને તેથી એ નેતરના રૂઢાનું એમના અંગમાં કંઈ કંઈ મળું ન હતું. એમાં સર્વ સાધારણ મતલબ છે કે પાતાની આ કે પુત્રની સ્થા નિમિત્તે પાતાના અંગેર રૂઢા પ્રદાર વાને તેમણે તેની વ્યાજ જણાવી નથી, તેા દરિયાસને તેા દરિયાનામ સ્ત્રી અને પુત્ર કરતાં પણ અધિક પ્રિય હતું. વિશેષ કરીને દરિયાસની જે અવસ્થા છે તેમાં એ એમને વ્યાજ માત્ર તેા પાત્રી શી દરિયાનું કાળન પણ રૂઢા કરે ! અનેક સોશિએ જન્મવાને નામે પ્રાણ આપ્યા છે પણ વિચાર કરી એમાં એ જન્મવાને માટે જણાયા નથી. જન્મવાને નિમિત્તે પ્રાણ આપી કાઢતા નથી; શરણુ એના નિમિત્તે જે પ્રદત્ત થાય છે તેની તે પાતે રજા કરે છે. એવું પણ એવામાં આવે છે કે જે સોશિએ શી જન્મવાના નામર પ્રાણ આપ્યા છે, તે મજાવાને નિમિત્તે નથી દોષા પાતું રહ્યું કે અદ્ભુતને નિમિત્તે દોષ છે.

આરે દરિયાસપર, રૂઢા પડતા લાગ્યા ત્યારે તે વિચારવા લાગ્યા, “આ સોશી શું મહા પાત્રી છે; મેં તેા એ સોશીને કંઈ અપરાધ ક્યો નથી, તેા પછી એ સોશી આવી નિર્વિવાથી મને કેમ મારે છે ? અનેક દાવા રીતે કર્યો !” એ વિચારતાં વિચારતાં દરિયાસ કચ્છાથી કીટલા તેા જળમજા ખતી મજા કે ચૂપ રહી કાળા નહિ અને તેમનું યુલ હપ્પી પ્રમુદ્ધ નામ પુશી મિર્જાત કરવા લાગ્યા:—

“હે પ્રમો ! આ સોશી જે મને મારે છે તે મોટું પાપકાર્મ કરે છે. એ પાપથી એમની પછી મારે કુર્મજિ થશે. પ્રમો ! એ સોશીની કુર્મજિનું શરણુ હુંજ થયો છું. પ્રમો ! શું આપના જન્મનું એજ રસ છે ? પ્રમો ! કૃપા કરી આપના અજ્ઞાન છોડાવું પરિચાલુ કરો.”x

x હમુ ખીલે એક રીતે પ્રાણ આપ્યા હતા; પરંતુ તેમનામાં મનુષ્ય કરતાં વિશેષણું હતું.

x ખીલેસીલિતા પરિત્ર પુરુષમાં જન્મેલે આનેલ લગતો રામચંદ્ર સ્મરણમાં લગવાને ખાતર રૂઢાસ પાલનકની સાધના સન્નો આ પ્રાર્થનામાં વાપરેલા છે. પ્રાર્થનામાં દરિયાસે જે વાતસ સન્નો વાપરેલા તેનો પુરુષમાં પતો મળતો નથી. શેત-વચામરત્ત જણાવે છે:— “પેલાપર જે ચામકા પડતા તેથી દરિયાસને કંઈ કુખ મળું નહિ; તે તેા જે ખમ સોશી તેને હેરાન કરત હતા તેમના અલભના અવિધ્ય મોટલ વિલગીર થતા હતા; તેમણે પ્રમુદ્ધી સ્તુતિ કરી કે એમના તરફનો તેમનો અપરાધ છુટા કરવો, અને તે ઉપરાંત તેમને વચાન આપવું.” એજ રૂઢાવાચા અવધાઉના અવનમાં આવા મોક શરખા પનાય સ્વાભાવિક છે આમ દોષાથી દાનિલાઈ અને નેપાશિવન જે બંનેને હયાતી ઉપર સ્વારી કરવા અદ્ભુત એવળવા દતા તેમનાં અવેમાં એક સરખા પનાયોની પાટ જણાતી નથી, તેાપણ તેમણેના જુના ધર્મપુજા અને ખીલેસીલિતા તત્ત મર્મ પુરુષના રૂઢાસ પનાયોની

આવી અદ્ભુત કાર્યના સાંકળી જે લોકો ત્યાં હતા તે સર્વ અને જે હરિદાસને
હરદાસ ચારતા હતા તે સર્વ સત્કર્મ થઈ ગયા. આ સમયે શ્રી
હરિદાસને ગંગામાં
વચરાજ્યા.

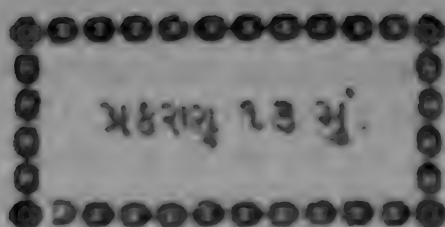
૩ હરિદાસ મરી ગયા, તેથી તેમને મંગલમાં વહેતા નાંખી ગાળ્યા
ગયા. હરિદાસ મૃતન થઈ કિનારા પર આગ્યા. જિમને શ્રી અદૈત પ્રભુને સંગ પ્રાપ્ત થયેા:
પણી જે શ્રી અદૈતના ચરણમાં પડી રહેતા હાયા. પાણી શ્રી નિમાધપ્રભુનું પ્રતાપન
સાંકળી તેમનાં હૃદય કરવા સાથે જે નરદીપમાં આગ્યા. હરિદાસ ત્રિશુવનવિષ્ણુના મન
હતા; જિમનું નામ કૈામિ સાંકળનું હતું. જે નરદીપમાં આગ્યા જિમને લેા ભગ્ન લોકો
જિમને શ્રી નિમાધપ્રભુની પાસે લઈ આગ્યા. શ્રી નિમાધપ્રભુએ હરિદાસને લેતાંજ મોટા
આદરથી તેમને જિમનાને આસન આપ્યું પણ હરિદાસ જાણ પણ રીતે આસન પર બેઠા
નહિ; જો કે આ સમય સુધી જિમએ સંપૂર્ણપણે શ્રી નિમાધપ્રભુનાં ચરણમાં આમસમર્પણ
ક્યું ન હતું તેમજ તે આસન પર બેઠા નહિ. ઉલટું આસન ચિરપર મુક્યું; પાણી શ્રી
નિમાધ પ્રભુએ ઉત્તમ પ્રકારે તેમને મોક્ષન કરાવ્યું અને પોતાને દાણે તેમના અંગ પર મંદન
સચાક્યું અને ગળામાં પુષ્પમાળા પહેરાવી. શ્રી નિમાધ પ્રભુએ હરિદાસની સેવા કરી
પણ હરિદાસે જિજ સમયે શ્રી નિમાધ પ્રભુનાં ચરણમાં આમસમર્પણ ક્યું.

આ પ્રકારે નાના મોટા સર્વ ભક્તો લુટે લુટે રથભેડી પીરે પીરે વેવિસ વર્તના
માઝાજુમારના ચરણોને ચરણ થયા અને પોતાનાં મન, પ્રાણ તથા દેહ લેા જિમને
સમર્પણ કર્યા.

આ હરિદાસનું ચરિત રમરણ કરવાથી ત્રિશુવન પરિવ થાય છે. હરિદાસે શ્રી અદૈત
પ્રભુનાં હૃદય કરી જિમનાં ચરણારવિન્દનો આશ્રય લીધા હતા અને
પણિન પાવક હરિદા-
સનું સ્મરણ.

શ્રી અદૈત પ્રભુએ હરિદાસને સાથે લઈ શ્રી નિમાધ પ્રભુનાં ચરણોમાં
ચરણ માગ્યું હતું. જેમ નાની નદી મોટી નદીમાં જઈ મળે છે
અને મોટી નદી અનેક નાની નાની નદીઓને લઈ સમુદ્રમાં મળે
છે, તે પ્રમાણે શ્રી અદૈત પ્રભુ, જે તે સમયે વૈષ્ણવસમાજના રાજા હતા, તેમણે હરિદાસ
વગેરે અનેક ભક્તોને સર્વ જે રાગીપ્રમાર માઝાજુમારનાં ચરણમાં આવી આશ્રય લીધા.

વચ્ચે પડ્યું અવધિ પમારે જેવું મળતાપણું પ્રભુજી આવે છે. શ્રીમદ્ભાગવતમાં શ્રી કૃષ્ણ ભ-
વતાર છે. બાલભક્તમાં પ્રીતિનો ભવતાર છે. આ જાને તાથો લગભગ જેક સરખાંજ છે. બાલભક્તમાંથી
કૃષ્ણ લીધેલા છે જે સુવના માલ થાય જેકે તથી; કેનો મહાભારતના મુખ્ય નાલક શ્રી કૃષ્ણ છે; અને
જે હિદા થાતા છે કે જે મહાન પુસ્તક પ્રીતિ નામના પૂર્વે પડ્યું રાજા વખત પર થયાવડું છે.

પ્રકરણ ૧૩ મું.

નિમાઈની ભિન્ન ભિન્ન પ્રકૃતિ.

સમગ્રી આગની વાત સુણો:

અનુક્રમિત જીવન જીવે છે, કામને સમુદાય દોરે,
મોટી દલી રમતી વેલ મિલકતી, જેની કું' મુખ હર્ષણ લઈ સારે
નરને માર મળ્યા તરો આવી, સાજ પરમમાં બંધ પડ્યો.
પુલકિત માથ મળું દરખાઈ વાનુદેવે લઈ કી પડ્યો.

આમજ અજાણ્યા પ્રમાણે શી નિમાઈ પ્રકૃતિ પ્રકૃતિ વારંવાર વિહાર પામતી હતી.
શીનીયાર તેમનામાં અનિર્ણય દોષ છે તે શીનીયાર દોષે નથી. ૧૮
શી નિમાઈ વાનુદેવે લીધે વાર તે તે પોતે હર્ષણવાર જનતા. વળી બીજી પક્ષ તેમની
વિશ્વ વિશ્વ વિવિધીયો. શી રાજાવિકા સિધ્ધિ હતી અને તે સમયે શી નિમાઈ પ્રકૃતિ બીજી
મનુષ્યોને સર્વથી પ્રિય લાગતા. તે સમયે તે શી નાજક જેવા
સરમ, માતા જેવા વસમ, અને શીવારામજી શીવક જેવા રાજવીય શાન્ત પુરુષ લાગતા. તે
વખતે તે શીની નસ દેખાતા. પોતાને સાક પળોઈ દલોષ અને અન્ય જનોને માટે પળો. કી શી
અભિપ્રાય પામતા. તેમને વિનેયવાતી પ્રિય લાગતી અને તેમનાં રિવાજો સરખામણી
પુણી મંદનાં કિરણ સાથે થઈ શકતી. પક્ષ તેમની આ સ્વાભાવિક સિધ્ધિમાં તે સાચી
જોવામાં આવતા. શી બીજી પક્ષ સિધ્ધિ હતી, ને તેમાં તે બીજી શીના જેવાં આચરણ
આચરતા.

પક્ષ 'અક' રાત્રિ વિવિધ સતત મોઢ અમગ્ય સિધ્ધિમાં રહેતા; શી કૃષ્ણ ભગવાન અગર
તેમની પાસે ન દોષ તારે પક્ષ. સખત વિદ્યારૂપ મનુષ્યની
શી, નિમાઈ વાનુદેવે પોતે તેમને લાગ્યું. પોતાને શી વેલના તે કીની સખત રીતે દર્શા.
વતા કે જે શી કૃષ્ણ ભગવાન હર્ષન આપી તેમનું હવન પાસે
આવીને ન રહી તે તેમનું હવન રાહી જશે કીની પાસે લાગતી.
તેમને વેલના વારંવાર થઈ રહતી, તે આંદોષીયોની જોવામાં આવતી
અને તે વખતે તેમને આંદોષવાસ તથા હવનનું પાડવું નાં પડે જવું. જાણનાં જાણનાં
જાણનાં અને મનુષ્ય પામેલા મનુષ્ય પોતે તે નીચે પડી જતા. શી કૃષ્ણ ભગવાન પાસે ન દોષ
તેની સિધ્ધિમાં કૃષ્ણમાં ખાતા ખાતા શી નિમાઈ પ્રકૃતિ રહે છે—

અત્યાચારી તેમજ અતિ દોષી પુણ્ય આવી નવ ૦.

“ મારા મિત્ર ! મને ભય છે કે તું મરવાની બચાવે છે. મારું રક્ષણ કરવાને તું આજ સમયે થઈ ! પેલું રાખવાની તું મને સલાહ આપે છે, મારા સખા ! તું મારાથી બનતો પ્રવાસ કરે છે, પાંડુ મારું હૃદય મારે વશ રહેતું નથી. મને જ્યાં છે. મને મારા શી કુખ્ય પાસે જ્યાં છે. તું કા સાર મને રોકે છે ! મને જ્યાં છે, નહિ તો તું મનુષ્ય પામીશ. ” શ્રી નિમાલ પ્રભુ પછી કુખ્ય પાસે જ્યાં બન કરતા અને મનુષ્ય સમાન મુખમાં માં હતી પડતા.

તેમને શિક્ષક તેમના કુખ્ય મળતા અને પછી તેને આનંદ દર્શાવતા તે કેવલ અવર્ણ દતો. તે સમયે તે શિક્ષક મલ પુરુષ પેઠે આનંદને લીધે શ્રી કુખ્યના વર્ણનો નુબ કરતા પીતાના વાચક શ્રી કુખ્યને મળવા શ્રી નિમાલ અસમ્ય જાનંદ. પ્રભુ પુનઃ અસમ્યાર વચ્ચે પારખ્ય કરતા. તેમનાં કમલ સમાન ચેતનામાંથી પુષ્પ ઉપર આનંદાશુ ટપકતાં અને તેમના હાથમાં આનંદ ઉભરાઈ જતા, જમીન અંતરથી પાકાવી જતી, તે આખા વિષયે નવાવતા. પીતે પણ નુબ કરવાને રહેતા ‘ જૂઠા, મારા પ્રિયપતિ પપાના ! ’ પછી તે સમાધિમાં પડી જતા.

આવી પરમાનંદપ અવસ્થાની વચ્ચે શ્રી ગૌરાંગ પ્રભુ પીતે અમવાન સ્વરૂપે અમૃત થતા. ગ્રાહ ગ્રાહ્યાર ક્ષાકના ક્ષાક સુધી અને ગ્રાહ્યાર માત્ર થોડીક મિનીટ સુધી તે આ સ્થિતિમાં રહેતા. ત્યારે પીતે અમવાન રૂપે અમવા ત્યારે તે શ્રી સ્વરૂપમાં ક્યાં સુધી રહેતો તે ગ્રાહ કહી શકતું નહિ. ગ્રાહ ગ્રાહ્યાર તે વાચિકાની વચ્ચે જ આ રૂપે રહીને આપતા. શિક્ષક કળ ઉચ્ચારતા અને પછી અદર્ય થતા. મુશરિ શિક્ષક વખત તેમની કાંઈ સાદી વાત કરતા હતા. તે સમયે શ્રી નિમાલ પ્રભુ કંઈ આંતર રૂપ પ્રકટાવતો જ્યોત ગ્રાહને પણ સંસર લાગતો ન હતો, તો પણ તેમને સર્વ રેખાવ શિક્ષકે અલ્લાહ બોલે. તેઓ પ્રિદ લાગ્યા અને તેમને સ્વર સત્તાચરક રેખાઓ. ત્યારે પ્રભુ પીતે નિઃસ્વરૂપે પ્રકટતા ત્યારે તેમના શરીરમાંથી નિકળતું તેજ ગ્રાહ ગ્રાહ્યાર “ ગ્રાહ સર્વ ” ના લેવું તેજસ્વી લાગતું. પણ ગ્રાહ ગ્રાહ્યાર તે પશુજ સુખકારક રૂપમાં જળાતા. શિક્ષક મુશરિ અને ત્યાં આગળના પ્રયેક માણસને લાગ્યું કે અમવાનને કંઈક હરેલું છે; શિક્ષકમાં તે બોલ્યા: “ ગાલીવાળા સન્નામી પ્રકાશાનંદ અનંકર ઉપરેક આપે છે. તું તેમને શાસન આપીશ. ”

તેમની કાંઈ સાદી વાત કરતા હતા. તે સમયે શ્રી નિમાલ પ્રભુ કંઈ આંતર રૂપ પ્રકટાવતો જ્યોત ગ્રાહને પણ સંસર લાગતો ન હતો, તો પણ તેમને સર્વ રેખાવ શિક્ષકે અલ્લાહ બોલે. તેઓ પ્રિદ લાગ્યા અને તેમને સ્વર સત્તાચરક રેખાઓ. ત્યારે પ્રભુ પીતે નિઃસ્વરૂપે પ્રકટતા ત્યારે તેમના શરીરમાંથી નિકળતું તેજ ગ્રાહ ગ્રાહ્યાર “ ગ્રાહ સર્વ ” ના લેવું તેજસ્વી લાગતું. પણ ગ્રાહ ગ્રાહ્યાર તે પશુજ સુખકારક રૂપમાં જળાતા. શિક્ષક મુશરિ અને ત્યાં આગળના પ્રયેક માણસને લાગ્યું કે અમવાનને કંઈક હરેલું છે; શિક્ષકમાં તે બોલ્યા: “ ગાલીવાળા સન્નામી પ્રકાશાનંદ અનંકર ઉપરેક આપે છે. તું તેમને શાસન આપીશ. ”

તે સમયના સૌથી અગ્રણી સન્નામી આ પ્રકાશાનંદ હતા; તે વારાણસીમાં નિવાસ કરતા હતા. તે અદૈતવાદ શિક્ષકે “ તે અને તું શિક્ષક છીએ, ” શ્રી મતને ઉપરેક આપતા હતા. શ્રી નિમાલ પ્રભુ તે સક્રિય પદને ઉપરેક આપતા હતા શ્રી મતનું શ્રી ખંડન કરતા. પ્રકાશાનંદ પ્રતિ આ પદમાં સાધારણ વાચિકાની વચ્ચે પ્રભુજ ઉચ્ચારી હતી. આ પદમાં ઉચ્ચારીને પ્રભુ પુનઃ શ્રી નિમાલમાં અંતર્ધન થતા થતા અને પછી કાંઈ કંઈક બનતું ન હોય તેમ શ્રી નિમાલ પ્રભુ બાવવા લાગ્યા. આ તેમની ક્ષણિક સમાધિ હતી અને તેનું તેમને કંઈ જાન નહતું !

ધીવર તરીકે તે જે વિભાગ તેડું મનુષ્ય રૂપમાં તેમને સમજી રહેલું નહિ, અથવા તે
જનુ ગીરાજની માન સિદ્ધિમાં સમજી રહેલું. પાતાની આ અપાવન સિદ્ધિમાં હપર-
મતિ કંઈ પણ નિન્સા તેડું કમ્પારી અથવા અથવા અપાવનમાં
આવી પદાવ સિદ્ધિ વર્તન કરાવતી અને મારે મી નિમાલ પ્રભુને
દમેલાં મિન્સા રહેલી. તે મનુષ્ય દત્તા કે તેમને મુલની આશિષ છે,

અને મી પણ તેમની મનુષ્યમાં દત્ત કે મી સિદ્ધિમાં તે પણ મિલે છે, અને મારે મારાવર
વિભાગ વર્તન પણ કરે છે. આમન સિદ્ધિમાં તે જે કમ્પારી કમ્પારતા તેને તે
“અપાવન” કહેતા અને મી સિદ્ધિમાં હપરને અપાવન આપવા તેડું કંઈ પણ કરતા અથવા
કહેતા તેને અપાવવાને તે દમેલાં પાતાના સાધીમિને વિનિત કરતા.

આરંભમાં ત્યારે પરમાત્મા પાતે પ્રકટ થતા, ત્યારે તે જનાવની પૂર્વે મી નિમાલની
વર્તણુકમાં કંઈક સુખી અજ્ઞાની-સાધાત્મ્ય નિવમ મિલે દત્તા કે
સુકર્મીસ વાલાક વા- કાથી પ્રથમ તે તેમની સેવા કરનારામિને ઉદીશીને વિભાગ ‘દુ’
માનવાનો આશિષીય. તે ‘દુ’ મિલું પ્રકટ કરી પૂર્વે તે કંઈક સમય અગ્રીનાવસ્યામાં પડતા,
પછીથી આ કિલ્લ દર્શન વધારે સમય સુધી રહેતાં અને તે વિશેષ
સુખમ જનતાં ગયા. મીક સમય પ્રભુમિ મહા પ્રકાશ અથવા મહા દર્શન આશિષ કલાક
સુધી દશવી રાખ્યું દત્ત.

પ્રાતઃકાલે સ્નાનાતિક કિયા પૂરી થતાં મી નિમાલ પ્રભુ મીવાસના ખર્માં વિરાજેલા
દત્તા. ત્યાં મીક પછી મીક કાલો મીકા થયા. સર્વે મીકા દત્તા મીટલામાં પ્રભુને પરમજમ-
ભાવ પ્રકટયો. બીજા પ્રકાશ પામેલું દેવાયું; સર્વે મીક ભવની રાખેલ થયા. પ્રભુમિ
કીર્તન કરવાની આજ્ઞા આપી. સર્વે કીર્તન કરવા સામ્યા મીટલામાં તે અદ્ભુત
લીલાને આરંભ થયો.

દાસ ભાવમાં નામતા, પ્રભુ અન્ન સૌ કિન;
પ્રકટ કર્યું બીજા ને, ભાવ સર્વ તે મિલ્લ.
સર્વે ભાવના કાર્યમાં, નામતા ગૌર આજ;
કીર્તનદરમાં જાણ કરી, કર્યું સિંદાસન રાજ.
અન્ન વિવરેશના ભાવ તે, નહિ કંઈ મિમાં કંઈ;
વિષ્ણુ મીટાપર જાણ આજ, આવી મારી પર્વે.
સાત પ્રકરના ભાવમાં, સર્વે માયા તણ દીપ;
સાત પ્રકરની હિરે, ખરે લીલા અગ્રી કીપ.

• વિષ્ણુ પીઠ મીટલે જે આસન ઉપર હિવાની પ્રતિમા પધરાવેલી હોય તે. મારે મનુષ્ય પ્રા-
શ્નિમે તે ઉપર બેસવું અથવા મારે મનુષ્ય પ્રભુને તે ઉપર બેસવા તેડું બિયોડું દેવતા અપાવનમાં
આપવા તેડું કાર્ય છે. મારે પણ મનુષ્યોના માનવીને તેના ઉપર બેસવા દેવા કરતાં પાતાના
આત્માડું સજા લેતા નોખમ વહોરે છે અને મી નિમાલ પ્રભુ કમ્પાર છે મી સંવંધી જે તેમને
કંઈ પણ સંભ દેવા તે તેમને તે ઉપર હી પણ બેસવા દેવ નહિ.

અન્ય દિવસોમાં પ્રભુ અચેતન થઈ જઈ તે અવસ્થામાં સિંહાસનપર જઈ નિરાજતા; આ પ્રમાણે આજે ન કહ્યું; આજે તો બેઠા બેઠા વાતચિત્ત કરતા હતા ત્યાંથી અચેતન અવસ્થામાં જ ઉઠીને સિંહાસનપર જઈ નિરાજતા.

આજનાં જ્યારે ઉપર પડ્યા હતા, પરંતુ પ્રભુના કરીના કુખકારક તેજથી હંમેશ મુખ-ન ચીરડો પ્રકાશિત થઈ રહ્યો અને તેથી જ્યણે મધ્યસ્થીના સુર્વ પ્રકાશથી ચીરડો પરિપૂર્ણ દેખ થિય લાગ્યું. મધ્યપરે પ્રભુના કરીર ઉપર પુષ્પમાલાઓ અને પુષ્પાલંકારો સી-હાયા અને નિવાનરે સિર ઉપર છવ પડ્યું, જ્યારે નરહરિ ચામર કરતા હતા.

જો દિવસે શ્રી ભગવાનનો સાત પ્રદર સુધી પ્રકાશ રહ્યો હતો. પહેલાં તો થોડો વખત ઉપરમાત્ર પ્રકાશ કરી તે સમાપી રેતા. તે દિવસે થિય પ્રદર દિવસ સાત પ્રદરિઓ થાય. ચાલો ત્યારથી ભૈષ્ણવોના પ્રકાશ કર્યો તે બીજો દિવસે સુરોદમ પૂર્વે તે સમાપી રીધો. અને “સાત પ્રદરિઓ જાત” અથવા “મહા પ્રકાશ” કરે છે.

શ્રી નિમાર્ક પ્રભુ સિંહાસનપર નિરાજમાત થઈ શ્રી મુખથી મંજુર મંજુર હસી કેવલ ભક્તસીમાને અભયદાન આપતા હતા; ચિટ્તુજ નદિ પજી સર્વનાં ચિત્ત સાથેમાર્ગ દર્શન કરી મેતા હતા.

વળી પ્રભુ બીજા યોગપ્રતિ હટિ કરતા તો તેમનાં પજી ચિત્ત આકર્ષી મેતા અને તે પુરુષો પોતાના ચિત્તમાં તપાસ કરતા તો જગ્યાતું ૪ શ્રી નિમાર્ક પ્રભુનાં સિંહાસનપર નિરાજેલા હતા તે બહાર તો હતા, પરંતુ હૃદયમાં પજી પ્રવેશ કરી હૃદયતું આકર્ષણ કરતા જગ્યાતા હતા.

હનિઓએ જે કહ્યું હતું, ચિત્તકારોએ જે ચિત્તકું હતું, સતોને જેનું રસન થયું હતું, તે નિશાના પ્રભુએ બરોત્તર અમલમાં આવ્યું. સર્વસક્રિયામાત્ર પરમાત્માને સર્વસોડો પ્રવેશ મળ્યા !

શ્રી ભગવાન સન્મુખ નિરાજેલા હતા, તેથી બહોતો પરમ આનંદમાં નિમગ્ન થઈ ગયા ! સર્વની હમણા પૂજા કરવાની થઈ. સર્વ લુકમી, ચંદન, ફૂલ, રૂબ-રૂબ, અલંકાર, મુખર્જી અને ધાતુ પાતો અર્પણ કરી પાતપી-તાની સક્રિય પ્રમાણે પૂજા કરવા લાગ્યા. ચેતન્ય ભાવવતમાં લખ્યું છે કે:—

પરમ પ્રકાશ, પ્રભુએ પ્રદર્યો,	
આનંદ લીન, યથા સદુ કમી;	પરમ પ્રકાશ.
માયા તણ પ્રભુ પદ મન રીધું,	
મુદિત થઈ ત્યાં બહોતેએ પૂજન રીધું;	પરમ પ્રકાશ.
દિવ્ય મન્ય ચંદન રાહ ચર્યો,	
ગુલમી, કમલ ફૂલ તદો જોઈ અર્યો;	પરમ પ્રકાશ.

શ્રી વિદ્યવંશ સમારંભ-શ્રીસાગર દ્વિતીય વિસ્તારપત્રી.

કવચ રાત્રિ આશુભ્યુ સામે,

પાદપદ્મ સહુ રોહ સિર નામે;

પરમ પ્રમાણ.

રોહ પીતામ્બર વસ્ત્ર નાનાવિધિ,

મેલ કરે ત્યાં શીવદ્યુતને સિરપરી.

પરમ પ્રમાણ.

વિદ્યુત્પ્રભાવો

પૂરવ.

પીતાના હાસ્યપ્રતી બૂટેલાં બીજાં પુણ્યની રત્ની તેજાંજી પૂરત કરી. જી પુણ્ય તે પ્રેમ હતો. પીતાની સમક્ષ બેઠેલા મનોહર પુરુષને વદ્ય વગડે આવો પ્રેમ તેમનામાં પ્રકટે. તેમની કહેજ પશુ હમણ તમ કરવા તેજા તે સમયે "કાળિય વખત" પીતાનો છવ આપે જિમ હતું. તે સમયે "પ્રેમ" જી બે આકરોનો ખરી અર્થ હતું. માત્ર છે તે તેજા પડેલીવારનાજ લીખ્યા. મોઝા કહે છે કે અમિ પ્રેમ કરીજી હીજી, ખરું કહેજ અતી પશુ પ્રેમ રીતો દોષ તે આ પૂર્વિ ઉપર સજાજ વેદા મનુષ્યો ત્યજે છે. પ્રેમ કરવો ક્યારે ક્યારેક ઉપર સામે સ્નેહ નહિવો તે; કેમકે પીતાનાં જનિમનુષ્યો સામે દુહતમરપમાં મનુષ્ય પ્રેમ કરી શકતો નથી, કમળ કે મનુષ્ય જી અપૂર્ણ છવ છે. તેટલા માટે તે વખતે સ્ત્રીસાગરને પિર પીતાના બાજો સમક્ષ ગયા હતા તે પ્રત્યજ સત્યપ્રેમના કિશોર વિપત્ર હતા. પીતાની સામે બેઠેલા પુરુષપ્રતિ સ્નેહને લીધે શકતો મત જની મવા હતા.

સૌંદર્ય રોહાં પશુના

દર્શન માટે.

બમાં માનુસીને પ્રજ્ઞાનાં દર્શન કરવાની ખૂદ દોવાળી તે સિવસી હાર ઉપામાં રાખવામાં આજ્ઞાં હતાં; તેમ જતાં પદારના સૌંદર્યની સજ્જા બહુ મોટી ન હતી. જે આજ્ઞા તે તો કરજી પર્ષ મવા, કેમકે ભેજું કિજ માનુજું હતું. મારે માનુસિથી કમતોનાં ટોળેટોળાં આજ્ઞાં; પ્રવેશ માનુસ પીતાના નિચારમાં મરક મથેજું હતું; પ્રવેશને પીતાનો પર્ષ જામવાવાનો, પીતાનો પ્રેમ દર્શાવવાનો અને પીતાના હાસ્યને ખાર કિશોર કરવાનો નિમય હતો. "જી કેવા કલા છે, મારા પ્રજુ કેવા અનુપમ અને આનંદાપક છે," કિવો પ્રવેશ માનુસ પીતાના હાસ્યમાં વિચાર કરો; માત્ર વિચાર કરો ક્યારેજી નહિ પશુ વસ્તુતઃ તેમ જાવજું અને અનુભવજું.

આનંદુર્વા પાશાળના

સેકરો મથો.

આ પ્રમાણે સંકોટ કાઢા સીમરજીમાં તુલસી પૂત ચઢાવી રજા હતા. સંકોટ મોઝા મ ન બધી રહુતિ કરતા હતા, પશુ પચ્ચપર પજા કે વરખાટ થતો ન હતો. સૌથી આશ્ચર્યની વાત જી છે કે જર્વ આનંદમાં મત્ર દોહ કિજ બીજાની પાયા કરવા ન હતા. સૌ પીતાપીતાની સેવામાં તપર જમ્જાતા સર્વની અવેતન જેવી અવસ્થા હતી, પાસે રોહ મનુષ્ય કે કાલ છે જી તરફ રોહાં કંઈ પશુ વાક જમ્જાતું નહિ. સૌને કિમ સાજુ કે "આ ધરમાં કેવલ પીતામવાન અને હું જી જી હીજી, બી જાવવાન માતાપર પુષ્પદહિ કરી રજા છે અને હું જી જાવવાનની મુખમુઝા લોઈ રજો છું" માનુસી મોઝાતા પશુ રોહ

સાંભળવું ન હતું; સેંકડો ઘોડા થી સમવાન સાથે પાતી કરી રહ્યા હતા અને થી બચવાન પણ સેંકડો ઘોડા સાથે વાતચિત કરતા હતા.

તેમાં બચવાને પુણ્યમાળા અર્પણ કરતા. જેને લેવા આવડે તેના સખોથી તેઓ થી બચવાને સખાંખતા. ઠાણ કહે, " પ્રભો ! " ઠાણ કહે પ્રભુ માટે વિશ્વ વિશ્વ " નાથ ! " ઠાણ કહે " કાકુરણ ! " ઠાણ કહે " આ મારી પુણ્ય- સામગ્રી તંબોચન. માથા લઈ કંઠમાં ધારણ કરો. " ત્યારે પ્રભુ તે બાતે તે અર્પણ કરી દેણ તેને પાતાના કંઠની માથા પહેરાયી પળી પાવતું થી મળત નમાયી જિ સહાની માથા કંઠમાં ધારણ કરતા. ઠાણ જાગરમાં દોડી ધુર રેસથી વચ લઈ આવતું અને થી નિમ્નાંબપ્રભુને અર્પણ કરી કહેતા " કૃપા કરી આ વચ પહેરો. " પ્રભુ જિ વચ ધારણ કરતા અને પ્રસાદીયું વચ બાજને આપતા. બાજ જિ પ્રસાદીયવચ લઈ મસ્તકપર ભીંથી આનંદમાં તુલ કરતા. આ પ્રમાણે બાતો પ્રભુને જેથી મેટ અર્પણ કરતા તેવોજ પ્રસાદ પણ પ્રાપ્ત કરતા; ત્યારે બીજા મેટ આવતી ત્યારે પ્રભુ પૂર્વની મેટ બાજોને આપી રેતા. થી બચવાન ઠાણના આશી રહેતા ન હતા.

સર્વસંક્રિયામાન ધિરને તેઓ શા સારુ વરતુઓ અર્પણ કરતા હતા ! પ્રભુ તેમની સમક્ષ મનુષ્યરૂપે પ્રકટ થયા હતા, વળી મનુષ્યરૂપે પ્રભુની સેવા કરવાની તેમને અનિશ્ચય તૃષ્ણા હતી. તેઓ સર્વ મનુષ્યો હતા તેથી તેઓ માત્ર મનુષ્યોથી થઈ શકે શિવીજ સેવા કરી શકતા. આમ દેવાથી તેઓ તેમને બેજાન સારુ નેવેજ અર્પણ કરતા. સ્વાદિષ્ટ વરતુઓ લાવી પ્રભુ આમળ મળતા અને તેમાંથી સેવાને નિર્નતિ કરતા. જેટલાક દૂધ, મિઠાઈ અને શિરી ધણી વરતુઓ ખરીદવાને જાગરમાં દોડતા. તે જાતમાં થળી કંઈ શિર્ષા કેરી, ચાંપા, અને સોનેરી કેમાં લખાદિ દુધો પ્રભુની સન્મુખ પરાવતા. દૂધ, કદી, થી વગેરે મિન્ય નિમ્ન વરતુઓ પણ અર્પણ કરતા. ત્યાં મુખરી, પૂરી વગેરે પણ લાવતા. દુકમાં તે સમયે નજરમાં મળતી પ્રત્યેક વસ્તુ મેટ આવી હતી.

પ્રભુને વેચ ધારણ કરવો કંઈ રમત નથી. ડોરારસના નેતા તેમને લેપ કરી નિષ્ક્રિયા સિંદાસન ઉપર બેસાડાથી મનુષ્યને ધિર બને નહિ. બીજા માણસો ઉપર યદિની નાખી અમુક સમય સુધી તેને નજર- જાંખીમાં રાખવાનું કદામિત્ર મનુષ્યથી થઈ શકે, પરંતુ ત્યાં પ- હી સેંકડો માણસ પાસેથી ગમે શિટલા સમય સુધી સર્વત્ર અને સર્વસંક્રિયામાન ધિરને થોડા શિરી પ્રતિષ્ઠા મેળવવાનું પરાક્રમ કરવું જિ તો મનુષ્ય માટે તાદત અસંભવિત છે. " હવેરો મનુષ્યોની " કૃપા તમ થાવ શિટલું નેવેજ સેવાજિ પ્રભુ ની સન્મુખ મોકલું હતું અને તેમાંથી આવડાને તે સર્વે પ્રભુને આમલ કરતા હતા.

રિમત કરી પ્રભુજિ તેને સીકાર કહેલ શિર બાજપર કૃપા કરવાનું ત્યારે તે સીકારે ત્યારે બીજા ઉપર પણ કૃપા કરવાને તે ખોલવશા હતા, કેમકે તે સર્વના પિતા છે, અને શિરનું નેવેજ જમી અન્નની ના પાડવાનું તેમનાથી જવાનું કદાવ નહિ.

કોરોનેશન વર્ષની સીલકા સચિત્ર ખાસિકની બેઠ.

પ્રભુપ્રકાશ જોઈને, પિત્ર પામે નવનર;

સહુ કાલ ત્યાં આવ્યા, પાંચ, સાત, દસવાર. (ચૈતન્ય ભાવવત.)

પ્રભેઃ કાલ પિતે ને અગ્નિજ્વલ દર્શ તે સર્વ આરોગ્યા પ્રભુને આગ્રહ કરતો અને તે ન સ્વીકારવાની તે તોલકાઈ કરી કાઢ્યા નહ. પાંચિઃ પ્રભેઃ અગ્નિ કાળથી શિમ કહેતા આવ્યા છે ૩ પ્રભુના કાલો ને અર્ચનું કરે તેની પ્રભુ ના પાડતા નથી. આમ દેવાથી અર્ચનું કરેલી પ્રભેઃ વસ્તુ આરોગી બચાવી તેમને જરૂર પડી.

ભોજન દબરો પિર રૂપિ પી કુચ ખોલસથી બનો:

શન મળ કાલી કન્દ સર્વે પાત્ર પક્ષાં તેનાં પર્વો,

પરવાલ વળી મિલાલ સર્વે ચાલનો ભુજુ છે સાજ નર્મ,

સર્વ ખીર કુર્પર ને તમાલ ખીડી સંપુટ વાળી આપી ત્યાં.

શી ગૌરવન્દ પ્રકાશ અદ્ભુત, સંજિત મેલે આમુરિ.

કેઈ જલ્દી સો નહિ કપ વિધિ પ્રભુ સાલ વસ્તુ આપીર. (ચૈતન્ય ભાવવત.)

પ્રભેઃ કાલ ઉપર ઉપકાર કરવાનું તેમજે સ્વીકાર્યું અને તેથી કરીને તેમને ધરવામાં આવેલી પ્રભેઃ વસ્તુને તેમજે સ્વીકાર કર્યો, ને આપ્યું દર્શ તે સર્વ તેમજે આરોગ્યું. આ ક્રિષ્ણ મહાન ચમત્કાર પ્રભુને કરવો પડ્યો, તેનું કારણ જી દર્શ ૩ તેમને ધરાવેલા નેવ-છનીના પાડવાનું તેમનાથી નહાવું કદાચ શિમ ન દર્શ. ચૈતન્ય ભાવવતમાં જણાવેલું છે ૩ "દબરો મહુઓને વૃમ કરવા પૂરતો ગોરાઃ ચોડીવારમાં પ્રભુ આરોગી આ દતા."

શી ગૌરાઈના અનુયાયીઓ આ ચમત્કારોને મહુ મહત્વ આપતા નથી. સાધારણ રીતે દિંડુઓનો મન જોવો છે ૩ ચમત્કાર કરવો ક્રિષ્ણાં જિવત્તમ મોડું પરાક્રમ નથી. એવો કુમ સમવાનિદમય અને વિચારો કાઢવાનું અગ્યાતી કરી શો છે. વળી કેટલાક માણસો ક્રિષ્ણ દોલ છે ૩ સ્વાભાવિક રીતેજ તેઓમાં કુમ સંજિત દોલ છે. જો શી ગૌરાઈ પ્રભુથી પિતાનો દેવ પૂર્ણ કરવા સાથે ચમત્કારો ઉપર આધાર રાખ્યો દોલ તો તે પિતાને સર્વ-સંજિતમાન ઉપર તરિક્ત સ્વીકારવામાં આવત નહિ. કેઈ દેવ સિદ્ધ કરવા ચમત્કારની ત્યાં જરૂર હતી, ત્યાં તેમજે ચમત્કાર કર્યો હતા: સર્વ સંજિતમાન પરમાત્મા તરિક્ત તેમજે હર્ષન આપ્યું ત્યારે તેમની પાસે સર્વ સંજિતમા દતી, ક્રિષ્ણનું નહિ પણ સર્વજ્ઞન પણ દર્શ. તેમના ચમત્કારો તેમની સર્વસંજિતમા અને સર્વજ્ઞતા દેખાડવામાં ચોડાજ ખપ લાગ્યા હતા. દેરવોને નહા-રનાં મહુઓ ત્યારે તેમના ચમત્કારો જોતા ત્યારે તેઓ મનમાં નજરનાં પીના કાળનું આ-

રોપણ કરતા. આરંભમાં તેમના કેટલાક ભાગો પણ ચિત્તમ્ભ માનતા હતા. *

મનુષ્યો સ્વાભાવિક રીતે અવિષાસી છે. તેઓ સદેશી માને છે, તેઓ નિહાળ માનતા નથી. તેમને પોતાના મનુષ્ય પૃથક્કરણ કરી લેવાની તૃષ્ણ હોતી નથી. જ્યારે તેઓ પોતાનામાં થકા છે ત્યારે પ્રસિદ્ધ કરે છે ત્યારે તેઓ પોતાના પાપોનાં કામ બદલા તાતા મનને ભાવતા હોતા નથી. મનુષ્યો કહે છે કે અમે માનીએ છીએ, પરંતુ જ્યારે કસીટી કદાચવામાં આવે છે ત્યારે તેમને અને અમદા. અમર પડે છે કે આપણે નિહાળજી માનતા નથી. કાઈ કહે છે કે હું પરચીકને માનું છું, તે મનુષ્ય પંજાથી તે કા સાક કરે છે ? કાઈ કહે છે કે હું ખીલને માનું છું, ત્યારે હું માનવપણ દાવે કા સાક વટે છે ? તેઓ પોતાને હોય છે. તેવીજ રીતે ખિલપણની આશય તેના અતિવૃદ્ધિ પ્રતિના બળદારથી ચિત્તમામ. કાઈ મનુષ્ય અમકાર જુએ તેથી તેની ખાતી થતી નથી પણ તેથી તે તે મોટાણામાં પડે છે. તેના કામમાં સંઘ સુરે છે કે મેં જે જોયું છે તે અમકારજ છે કે નહિ ? તેટલા મારે જ અમકારો વડે સર્વશક્તિમાન પરમામાપ્રતિ પુન્યમાન ધરાવેલા શ્રી યૌર્ય અસંભવિત છે. શ્રી યૌર્યની કિન્નતાનો આધાર અમકારો કરતાં અન્ય વિચારોપર રહેલો છે. સાચ થકા બધીજ ધોષથી થય છે. શ્રી યૌર્યને જેમણે રાવિએ સર્વશક્તિમાન પરમામા તરીકે સ્વીકાર્યો હોય તેઓ પ્રાતઃકાલે તેમાં સંઘ કરતા. શ્રી અદ્વૈતામાર્ગનું વર્તન જખાવે છે કે પ્રભુના ભાગોનાં મન ઉપર થકા અને અમકારની જેવી વારા કરતી અસર થતી હતી. !

શ્રી યૌર્ય પ્રભુ બધું નેવલ આરોગી ગયા પછી અમકાર યોગ્ય કલાક તરન મરણ-

મનુષ્યની આશય-
વચીત નિયતિ.

ખાદમાં પસાર થયા. ઉપરના બનાવથી સર્વ ભાગે આશયગીત થય ગયા હતા, પછી પોતાની નિયતિ જેવી થય છે તે તેમને સમજવા લાગ્યું. ભાતિક જમત તેમનાં નેત્રો આગળથી લગભગ અદરશ થઈ ગયું. તેમના નેત્રો પ્રભુ યૌર્ય ઉપર ચોટી રહ્યાં હતાં તે સિંહાસન પર બેઠેલા હતા. તે શ્રી નિમણ પ્રભુજ હતા, પણ તેમનું સરીર વિદ્યુત્તણ, પીળાશ પડતા ચોત તેમનું બનેલું જખાવું હતું. શ્રી તેજ જોઈ મંખાડીના સૂર્યનાં કિરણ કરતાં નિરોપ તેજસ્વી હતું છતાં જરા પણ અંધને હાલ કરવું ન હતું. તે ભાગેને શ્રીવા તેા સાન્ત કરવું અને આનંદ આપવું કે તે સર્વ આનંદમયત બની જોઈ જ કરતા. પ્રભુના પોતાનાજ સરીરમાંથી તેજ નિઃકર્ણ હતું એટલુંજ નહિ; પણ ત્યાં આગળના. પ્રવેશ મનુષ્યમાંથી તે પ્રકાશનાં કિરણ નિઃકર્ણ હતાં. ત્યાંના બધા પદાર્થો, બાજીટો, ખૂમયા, વગેરે

* તે વખતે આવીર્ણમાં અવન્ય માન પામેલા પ્રકાશાનંદની વાત ઉપર જખાવી છે. તે અને સાંવેલોમ, બને તે સમયે આવીર્ણમાં સીધી અમણી ધૂરણ હતા, તેથી તે પરસ્પર સારી રીતે ચિત્તમળા હતા. સાંવેલોમ જ્યારે શ્રી યૌર્યના મનમાં આવ્યા, ત્યારે પ્રકાશાનંદ આશયે પામ્યા હતા તેણે પ્રભુમાં જે કાલ સક્તિ હતી તેને આ અમકારનું આરોપણ કર્યું. જ્યાં સુધી તેમણે શ્રી યૌર્યને પ્રભુને જ્યાં ન હતા ત્યાં સુધી તે તેમના સંજર્ણમાં ખણે દરજો અભિ-માન પદાર્થ હતા.

વધેરમાંથી તેજ પહેલું હતું. વસ્તુક પ્રવેશ વસ્તુને આગળની દવા સુધીને તેમજ આગળ
થયેલું હતું, તેથી તે સર્વન જાણી શકાયું હતું. *

હાલે પ્રાપ્તિને તોડી રહ્યા હતા. પ્રજા સાન્ત બોલ્યા હતા અને પ્રવેશ જનમતિ કોડે
કામને લેતા હોય કિમ જાણ્યું હતું. તેથી પ્રવેશને કાળ્યું કે. પ્રજા માતા સામુંજ
નૃપિ છે. કિમની હાલિ આગમ પ્રમ દહોતી હતી. તેમની, કામિ બોલ્યા પ્રજા અનિશ્ચય
સાથે, કુટલાતી અસરથી પર, નિષ્કપતી અને કેવલ શુદ્ધ હતા. કિમને કઈ કુલ્ય કે તોડ
હતો પણ કિમી કહ્યું તે સુખસાગરમાં તરતા હતા.

કંપના આતોળિ આનંદના અણુને સ્વાદ સામ્યા પાતી તેને (અપરને) સર્વનંદ હતો છે.
આ કિમી સુખો છે કે તેની મનમાં કઈ નિશ્ચિત અપના
કિમનો આનંદ. આગવી નથી. પણ આ આતોળિ તો આનંદ શું છે, તે અત્ય
અપથી અપયું. કિમ કહ્યુંપર પોતાના વૈતન્યકેદરમાં કહે કો-
પ્રજા સાન્તિ રાખી બેઠા હતા. તેમનામાં જાણે પામાનંદ સાન્તપણે નિવાસ કરી ન રહ્યો
હોય!! જેમ નિવાસ મદાસાગરમાં કિમ પાતી કિમ સદાશી અભિરત રૂપમાં ચાલી આવે
છે તેમ અભિરત આનંદમવાદ પ્રજા ઉપર અપર કરતો જાણ્યો. આતોળિ જાણ્યું કે
તેમનો આનંદ તો મદાસાગર જેવો અપાર હતો.

મનુષ્યો દરેકમાં સુખનેજ શોધતા હોય છે. તેમજ કુખી, ગેરિન, અને અસતોષી છે.
કુમારિકા પારે છે કે અનુકૂળ પ્રજા સાથે રાગ થવાથી આનં
મન સાન્ત થયો. નિર્જન મનુષ્ય પારે છે કે પનથી મારો આ-
ત્યા સુખી થયો, નિર્જેય મનુષ્ય માને છે કે સ્વતંત્ર સત્તાથી હું
નિર્જન અને સુખી થઈ શકીશ, પણ આતોળિ બ્યારે પ્રજાને
સમાયમ થયો ત્યારે તેમના જાણ્યોમાં આનંદ કે મનુષ્યમાં જે અસાન્તિ-ગેરિની
રેખા છે તે પદાર્થોની પ્રાપ્તિ અથવા અપ્રાપ્તિને લીધે છે જ વાતો બોલી છે. તેનું મારણ
તો પ્રજાના સમાયમને અલાય છે તે છે. બ્યારે તેમને પ્રજા મળ્યા ત્યારે સામું કે આ-
પણને આપણી ખાતનો મળ્યો છે. તે અપ્રાપ્ત હોવાથી આપણે રહેઠ અલાય વસ્તુની
શોધ પાછળ વખર સમયે રૂપ કરતા હતા. પ્રજામાં અને તેમજ સર્વન પ્રાપ્તિ
સર્વોત્તમ સુખ અનુભવ્યું.

* એ પ્રકાર પ્રજા તે જ્યાંયેથી જોઈ જતા તો પણ ત્યાં રહેતું. જાક જાક વાર તો વિવચીત
કિમી સુખી ત્યાં જાણ્યું.

× મનુષ્યો પન, સત્તા, પોતાના અભિજીવિયા તરફનાં જવાણ, સ્નેહ, હાલકિયાં સુખ પ્રાપ્ત
કરતા પ્રચાર કરે છે, પણ તેમને ખરું સુખ કદી મળતું નથી. તેમજ જ્યાં ત્યાં તેની શોધ કર્યાં કરે
છે, મારણ પોતાની અસરસ્વતાનું કાણુ તેમના જાણ્યોમાં હોતું નથી. તેમના આત્યાગિ, તેમને
અપર તકિ જતાં, જે જાણ્યોમાંથી તે પોતે રૂઝમેશ છે તે ત્યાં આવીતા પ્રચલ કરે છે, અને પ્રવેશ
મનુષ્યને અસરસ્વ થવાનું મારણ આજ છે. ઉપર વિનાયો કપાત્યા પ્રીતિવાળી પણ વિચિત્ર પા-
મીથી પતીતા તેની કિમિમાં છે.

પ્રશ્ન ૧૦૫ મનેહર શિવ છે । તેમના સીન્દરીથી કાઠોનાં નેપોમાં બધુ બાધા. તેમના કીરિમાંથી નિકળતા સુવાસે તેમની માથેડિયા ટાનતંડુથી મન બની ગયા. પંખથી કિંબાખર્ન-ત તેમની સુન્દર શન્તિમાંથી જે કાલવર, પ્રેમતા, શુદ્ધિ, સાધુતા, પદોપકાર વૃત્તિ અને પ્રેમ પ્રકાશતાં હતાં તે મનુષ્યોનાં હૃદયને આકર્ષવા લાગ્યાં.

પરમાત્માને અપાર પ્રેમ અને તેનાં મુખ સહન થતાં હોય છે. કાઠોને આ પ્રેમ અને મુખ નિરતીમ પ્રાપ્ત થતો હતો. પ્રશ્નની ગોઠવાની લીલી ભણે આપણા આપણા દોષ કોઈ હતી અને આપણા વિચારો તેમની સ-તાની સામે કાઠ થાય એમ નહતું. એ વાતની તેમને ખાતરી દોષ કોઈ નહોતું હતું. તેમ છતાં તેમને સ્વર સંગીતથી પણ મનુર લાગતો હતો, અને તેમના કાવો વિચારશીલ, વિવેકી, કીદાર અને વક્તવ્ય હતા. તેમની દૃષ્ટિએ મુખ પડતી ન હતી. તેઓ પોતાની પાસેના પ્રવેશ જન, પોતાના નેપાજ નિષ્પત્તી, કાષ્ટ, અને સ્વાર્થભિનાના સ્નેહવાળા ભણતા હતા. તેમણે કહ્યું: "શ્રીવાસ ! તમને રમણ છે કે તમે દેવાનંદ પદ્ધતિને ધીર શ્રીમદ્ ભાગવત અવળુ કરવા ગયા હતા ત્યાં તમારા પ્રેમાનંદનો પ્રકાશ અને સાલિક કાવોને ઉભા જોઈ દેવાનંદના કંઠેર કિંબોથી તમને ધરતી પદાર કદાવી મૂક્યા હતા ! પછી તે સંજોગની બધી દહીકત પ્રશ્નમાં હતી. આ વાત શ્રીવાસ સિવાય અન્ય કોઈ પણ ભણતું ન હતું. આથી સર્વે ભણેયું, આપણી આસપાસ શું અને છે તે પણ પ્રશ્ન ભણે છે. તેઓ બોલ્યા "શ્રીવાસ ! ત્યારે મેં તમારો મારી તમને પ્રાણુદાન આપ્યું હતું ત્યારે ત્યારે મુનિશ્રી તમારા શરીરમાં પ્રવેશ કર્યો હતો. શ્રીવાસ ! તમે ત્યારે કહે: શું તમે એ બુદ્ધી ગયા છે ! " પ્રશ્નના મુખથી આ સંકલ્પતાં શ્રીવાસની ખાતરી થઈ કે મારી સન્મુખ જોઈલા આ પુરુષ મારા હૃદયનાં સર્વ શુભ ભણે છે. તે પરમાનંદમાં મગ્ન બની શુભિ કરવા લાગ્યા.

પછી પ્રશ્નમાં શ્રીમદ્દેતાચાર્યને કહ્યું, "હવે આચાર્ય ! પાઠ છે કે ગીતાનો જે શ્લોક નહિ સમજાવાથી તમે દુઃખ માત્રી ઉપવાસ કરતા હતા અને ત્યારે મેં સપ્તર્થા હર્ષન આપી તમને કહ્યું હતું કે ચિંતા ન કરો. તેજ શ્લોકનો પાઠ હું તમને આજે બતાવું છું. સાંકળો, કોનો તે પાઠ "સર્વતઃ પાણિપદાન્ત સર્વતોઽસિ શિરોમુલ્લખ્મ । સર્વતઃ શ્રુતિમદ્લોકે સર્વપાદૃત્ય વિઠ્ઠલિ ॥

શ્રીમદ્ રીતે તેમના હૃદયના કેટલાક ગત બતાવો હતા શ્રીમદ્દેતાચાર્યની ખાતરી થઈ કે સિંહાસનપર બિરાજેલા આ પુરુષ મારા સંજોગી સર્વ ભણે છે. પછી પ્રશ્નમાં કૃપા કરી બુદ્ધા બુદ્ધા માનુસ સાથે વાત કરી.

સર્વતઃ પાણિપદાન્ત સર્વતોઽસિ શિરોમુલ્લખ્મ ।

સર્વતઃ શ્રુતિમદ્લોકે સર્વપાદૃત્ય વિઠ્ઠલિ ॥

શ્રીમદ્ રીતે તેમના હૃદયના કેટલાક ગત બતાવો હતા શ્રીમદ્દેતાચાર્યની ખાતરી થઈ કે સિંહાસનપર બિરાજેલા આ પુરુષ મારા સંજોગી સર્વ ભણે છે. પછી પ્રશ્નમાં કૃપા કરી બુદ્ધા બુદ્ધા માનુસ સાથે વાત કરી.

હોતેનેશન વર્ષની યોજના સચિત્ર પ્રાગ્ધિક્ષી બેઠ.

આજે કિલ્લે આવીએમાં વડી મરો અને સન્માન્ય મરો, તે સમયે કાલકોટા એ સામ્રાટ આવીએમાં ઉત્તમ નવી મર. રામે હિસ પ્રાગ્ધિક્ષી હતા, મહોત્તમો આવીએમાં પશુ મી લાગવાના આવીએ પ્રાગ્ધિક્ષી આવીએ તે સર્વે આવીએ મારી મરેલા લાગ્યા. મીઆવીએ ને સીતલ પ્રાગ્ધિક્ષી કિલ્લે મરેલા તે નવી પ્રાગ્ધિક્ષી લાગ્યા હતા તે રામિલે અધિક અમલદાર આવીએ. લાગ્યા, મી નિમલે પ્રમુખ હાથમાં લઈ હતું. તેમના આવીએમાં તેમજ મીલ કાલકોટા આવીએમાં લાગ્યા પ્રાગ્ધિક્ષી તેજ પ્રાગ્ધિક્ષી રહ્યું હતું. આ પ્રાગ્ધિક્ષી હાથમાં ને તે વગર હતી તે સર્વેમાંથી લાગ્યા પ્રાગ્ધિક્ષી પ્રાગ્ધિક્ષી રહ્યા હતા. સર્વે લાગ્યા સન્માન સમજતી આવીએ કિલ્લે તેવા લાગ્યા. પુત્રીય સન્માન આવીએમાં તેમની લાગ્યા છે કિલ્લેમાં મી લાગ્યા હાથમાં મી લાગ્યા હાથ પામ્યા. તે કિલ્લેમાં લાગ્યા કે પ્રમુખી માતા રામિલે આવીએ આવીએ કિલ્લે તે લાગ્યા લાગ્યા, તેથી તે મી આવીએમાં મરેલા લાગ્યા, " મીઆવીએ રામિલે આવીએ હાથ પામ્યા મરેલા રામે છે. તેમના મર્યા મર્યા નિમલ છે કે માતા પુત્ર પશુ લાગ્યા મામુલ છે, મીઆ છે, પશુ અને કાલે મારી તેમને મર્યા નવાની મીઆ હરી મર્યા છે. આવીએ આ વખતે તેમને મર્યા લાગ્યા લાગ્યા ને કિલ્લે કે કિલ્લે પુત્ર કેવા મીઆ છે અને કેવા લાગ્યા મામુલ છે.

તે રામિલે આવીએ ને કિલ્લે પુત્રમુલ પશુ રહેવાની નવી અને આવીએ કિલ્લે કેવા પશુ રહેવાનો નવી. "

મી આવીએમાં મર્યા, " મીઆલ. તમે પશુ હાથ નિમલ મર્યા. કિલ્લે લાગ્યા લાગ્યા. " પશુ મીઆલ રામિલેમાં લાગ્યા અને ને મર્યા પ્રમુ નિમલ માનુ મરેલા હતા ત્યાં લાગ્યા ને લાગ્યા, " માલ. ને કિલ્લે, તમારા પુત્ર. "

રામિલે ને કિલ્લે ને માતા નિમલ લાગ્યા છે, આ નિમલ માતા પુત્ર નવી, કિલ્લે રામ મી લાગ્યા છે. આ ને કિલ્લે રામિ. મી નિમલે રામિલે તેની વખતે મર્યામાં પશુ; કિલ્લે નવારે મર્યામાં કે પુત્ર કે. મર્યા નિમલ માતા પુત્ર નવી, કિલ્લે લાગ્યા પામે છે, તારે કિલ્લે મર્યા મરે લાગ્યા મર્યા લાગ્યા. કિલ્લે પાતાના પુત્ર પશુ કિલ્લે લાગ્યામાં મર્યા હતું હતું. કિલ્લે વખતે રામિ માતાને નીમલ માતા ન હતું. પુત્ર રામ અને કિલ્લેમાં આવીએ હતા. રામિલેમાં પ્રમુ મન સર્વે પુત્રનેજ આવીએ મર્યા હતા. હા ને કિલ્લે છે તે કિલ્લે વાલ (મી નિમલ) કિલ્લે આવીએમાં લાગ્યા, પશુ નિમલમાં નવારે કિલ્લેમાં પાતાને લાગ્યા મર્યા હતા. સર્વે કિલ્લે કિલ્લે કિલ્લે છે. રામિ આવીએ કિલ્લે પુત્રના કિલ્લેમાં ન હતું. નિમલે સર્વે કિલ્લે, કિલ્લે કિલ્લે છે. રામિ માતાને લાગ્યા કે પશુ કિલ્લેમાં મારા લાગ્યા પાતામાં લાગ્યા નવા છે. નીમલ કે રામિમાં કિલ્લે માતાને પુત્ર માતા લાગ્યા આવીએ-મારેલી કિલ્લે પશુ પાતાને મારા આવીએ મર્યા હતા.

પ્રભુ અને મહાનો
સર્વોચ્ચ.

શ્રીવાસ પાંડિતે કહ્યું. " હમવાનું! આ જગતજનની! આપણું
સ્કંદન કરી નાના પ્રકારના હાલના કાચેલી સ્તંભ બની ગયાં છે.
આપે કૃપા કરી શ્રીમતા વડે જન્મપ્રદાન કરે છે, તેથી શ્રીમને
જાણી શ્રીમની સાથે સંભાળવું કરે. "

ત્યારે પ્રભુએ વિચારવાનું કારણ બતાવી માતા મારે કહ્યું, " શ્રી મારે પ્રસાદ પ્રાપ્ત
કરવાને શોભ નથી, કેમકે તમે ભોગ્યે મને સહિ બનાવી પાડ્યા છે. શ્રીયું કરી તમારાં કર્મનાં
કારણોને શ્રીમને અનિશ્ચય કરી છે. જે માતા બાંધે ઉપર અમકા રાખે છે તેમના
પરે જન્મ લેવા છતાં પણ તેમનાપર કું કૃપા કરી સકતો નથી. "

આ સંભાળી અદેવાત્યાગ કરેલા લાભા, " પ્રભો! તમારો શું કોતોજ નિચાર છે!
જગતજનની આપના વાત્સલ્ય પ્રેમમાં અન્ય બની અમારા ઉપર અમાત્ય રાખતાં હતાં. શ્રી
શું શ્રીમને અપરાધ થયો છે! "

આ તરફ શ્રીવાસે રાગીચીનાં કર્ણમાં કહ્યું, " બાળા, શ્રી હમવાનને પ્રજ્ઞામ
માતાનું નમન. શ્રી, આ સમયે શ્રીમની કૃપા પ્રાપ્ત કરે. " રાગી કંઈક ગાતાં
ગાતાં કરવા લાગ્યાં. ત્યારે શ્રીવાસ જતા અધીરા થઈ જાતા " નિ-
શ્ચય કેમ કરો છો? શ્રી તમારા પુત્ર નથી શ્રી શું તમે જોતાં
નથી! " તમે શ્રીમ પ્રજ્ઞામ કરો. " ત્યારે શ્રી રૂઢ રાગીચીએ વસ્ત્ર મળ્યામાં નાખી અપરાધી
તેમનાં બની અજ્ઞ સુધી તેને પોતાના પુત્ર માનતાં હતાં તે શ્રી નિમાઈ પ્રભુના ચતુરત્વમાં
જન્મ સંક્રાંતિ પ્રજ્ઞામ કરી.

શ્રી નિમાઈ પ્રભુએ પ્રશ્નન થઈ હસતાં હસતાં શ્રી રાગીચીના મસ્તક ઉપર શ્રી
ચરણ મૂકી કહ્યું, " " તમારો વેશ્યુત પ્રતિ કરેલો અપરાધ હવ પામો! " ચૈતન્ય

इत्युक्ते सति सहसा महावयोऽस्याः

मूर्ध्नि श्रीयुत पद पङ्कजं सनाथः ।

आवाप्त मर्धितं कृप स्तयैव तस्यै

कारणं परिकल्पयन्नु वाच हृष्टः ॥ (ચૈતન્ય ચરિત)

શ્રી હમવાનનું આ આપાસનવાળું વાગ્ય સંભાળી રાગીચી ઉભાં થઈ ગયાં.
પ્રભુના પવિત્ર ચરણના સંસ્પર્શમાં આનંદ કંઈ જાણી રહી. અને
તે પોતાનો આનંદ વ્યક્ત કરીને હાથેલા લાભાં પ્રેક્ષી. અને
અજાણ્યા મહુઓની સન્નિધિ શ્રી દિંદુ અનગ્રા અને તે વળી
વધેશ્વક માતા વ્યક્ત કરે તે ઠીક ન લાગવાથી શ્રીવાસે તેમને આટલાં.

* કોઈ વરિચના ઉપર નાના માણસે પોતાનો પગ મૂક્યો એ મહા અપરાધનું કારણ છે. પુત્રે
પોતાની માતાના શિર ઉપર પગ મૂક્યો એ આર્ષેશક પ્રમાણે મોટામાં મોટો અપરાધ છે. પરંતુ જે પુત્રે
આ કાર્ય કર્યું તે શસ્ત્રના પુત્ર ન હોય, પણ તેના અને સર્વતા પિતા હતા.

આ રાત્રી બીજી અઘડાનું બ-ગે. અઘડાનું વખતે રેલવેસ્ટેશન ને મીઠા ભણી આ
ફુલગી ભણી આ રાત્રી ને મીઠા ભણી આ રાત્રી ને આ રાત્રી ને
આ રાત્રી ને

तथा परमार्थानां प्रतीनादमभ्यासनात् ।

भक्ति योग विधानार्थं कथं पाठयेयदि शिष्यः ॥

સાચી જીવિતે પ્રાપ્ત થઈ શકે તે માટે જોઈએ તેવા સારા સલાહકારોની મદદ લેવી જોઈએ.

શ્રી નિર્માલ પ્રભુને મુખને અધિભૂત મલકાવે શ્રી પાદપદ મુખી મુખી હર્ષ છે " ન-
આઈ મિત્ર મારામાં છે " નારી વધુ શ્રી નિર્માલ પ્રભુ છે વીરુ' રેલ સંતોષ પામ્યાં ન
હતા; અને આરો શ્રી નિર્માલ પ્રભુને ૧૭ વર્ષનાં ૩૬ પેલાનાં મહુમીના મલકા ઉપર
શ્રીપદ મલકે. તેમાં પંચ છે ૩ અન્ય રેલ સંતોષ પામ્યું નહિ.

બાળા પ્રેમથી શરીરોત્તરે તેમના પુત્રની આત્મિક કલ્યાણ કર્યું. તે સમયે તે બીજા
માતાના પાસેથી આવ્યા
કરી.

कर चर्चन तावुल विद्याने शिरासनपर ।

सर्वे भर्ता यन्नीपात मायिनी करपर करपर ॥

कमलिन द्वीप से पांच भारती विभिन्न बनीं ।

कर ग्योप्यावर धान दूरवा सिमर दीन्ही ॥

सकल भक्तजन कात सुमुख धर्म कावन्दन ।

आचार्य जीत देव तुलसी महानन्दन ॥

देखन भाये सकल देवगण मिल नरसाह्वन ।

रामन नित्यानन्द दारिने देखन रहन ॥

गौरचन्द्र अधिकृत सरतार्थिका सुवराणि ॥

साधन गोविन्द साधु प्रेमसागरन परिपालने ॥

મનુષ્ય યોગેશ્વર
સાધનાઓ.

ક-આત્માની પણ પત્ની પ્રભુની હસ્તગત થાતી હોય છે. આથી જાણીએ કે જે કોઈ
કોઈ યોગી પત્ની પ્રભુની હતી, " મોંઘરને કહ્યું આવો " કહ્યો તે
પ્રભુ, " મોંઘર મેલુ છે " પ્રભુની હતી, " એ મને મેલવી
પાન મેલવીને આવો હોય તે. " એ સાંભળતાં જ કેટલાક
કહ્યો ત્યાં જવા દેવા. રાત્રિના સમયે મોંઘર મોટા મોટા
ઉપાસનાથી હૃદયનામ સંતોષન કરતો હતો. એટલામાં કેટલાક મનુષ્યોએ આવી અને
કહ્યું, " કામીના જેવે સ્વર્ગ મોંઘરો જન્મ લીધે છે, તે આજ પ્રાણ સ્વરૂપે નિરાશ છે;
તેમણે તમને મેલવાનું છે માટે આવી. " શ્રીધર બળે હસી હતો. નવદીપ એ પશ્ચિમ
આકાશમાં સ્થાન હતું; એવું સ્થાનમાં તે કદ નજીવીયાં ન હતો. તેથી મોંઘર મેલવાને છે
એ સાંભળતાં જ તેને આનંદ મૂળી આવી ગયો.

કહા મોંઘર મેલુ કે મોંઘર મૂળી પામે છે, અને એ આવી. હો એમ નથી
મૂળીયાં મોંઘર.
તેથી તેને તેણે જાણવામાં ઉપડીને તેણી કહ્યું આવો. નવિવાના
કેલ તે મેલ મૂળી મેલ કરવા સાધ્યા; પણ જે કહ્યો તેને ઉપ-
ડીને જતા હતા તેમને એની બહાર જતી ન હતી. તેણી કહ્યું
પ્રાપ્તિમાં હતા તેમને એ સમયે નિમગ્ન પણ નહોતી બધી ન હતી. પ્રભુની કમનુ-
આપતાં શ્રીધર જાણતો થયો. તેણે મેલુ કે પાતાને પોતાના જ નિષ્કામપ્રભુ સાંકળવાનું
મેલો છે; પણ કે તેમણે પાતાનું મોંઘરમાં રાખીને કહ્યું છે. આ જોઈ તે અમિતભાવે
નથી ગયો.

શ્રીધરને મેલ પ્રભુ કહ્યો, " શ્રીધર ! જોઈ. તમારા ઉપર મારો મોહ રહે છે. એમ
ન હોય તો તમારી મોંઘર હું બીજાની જા સારું મેલો હતો ! હવે મારું
હૃદય કોઈ. " એ નિષ્કામ રથપ્રભુ-જે રથ સ્વયં મૂકી નથી જતા
હતા અને રાહદોષિ સ્વેદેશ્વરો તેમની સ્તુતિ કરી રહ્યાં હતાં.
આ જોઈ શ્રીધરને આનંદસમાધિ પણ લાગી. ત્યારે પ્રભુ તેની સાથે વાતચિત કરવા
લાગ્યા તેમણે કહ્યું, " શ્રીધર ! તમે પણ વિવશ હુમલો થાવું છે. જોઈ હવે તમને
હું કુપ્ત છું. " શ્રીધર હાથ ભેંસી કહ્યો, " પ્રભુ ! તમારો રોષ નથી, હું મૂર્ખ છું,
હું મારા રોષથી આવના બધામાં રહેલો આવું તે વારંવાર આવતું સમાનમનુષ્ય આવું હતું.
આવું અને કહ્યું કે, " હું જે મેલતું જુવન કરે છે તેણે હું જાણ છું. " ત્યારે પણ
હું મહામતિ આવને નાજી સાથે નહિ. પ્રભુ કહ્યો, તે અને નહિ જાણ્યો તો હું મૂર્ખ,
હું અને જોનાર બધું છું ને ! "

શ્રીધર કહ્યું, " મારા મેલનાં પોતાં વેચનાં સરકા થયાં. કુન્નવિ કુમકી મેલના
અર્થે છે આવતું થાવું પ્રભુ કહ્યું હતું; મેં મેલનાં પોતાં આવી આવના પાઠવવાનું
હૃદય રહ્યું. "

આ કહીને જી જલમળ દર્શીને કહ્યો, " શ્રીધર ! આ તો તે જોનાર કહ્યું નહિ.

હાંનિશાન વર્ગની સીલાજી અધિષ્ઠિત અધિકારી બે.

મહુ ધીરજને આ-
 મિલિ આપે છે.

અવપૂર્વે મળ્યું છે કે હું હાંસા સપ્તમી સિ પ્રથમે જાણેલું એવું બીજી
લાલિત્ય, મારી મિત્રો દ્વારા વિષય છે કે જાણેલા એવું ઉપાસ મારો પૂર્વ અધિકાર છે. તાર
કીર્તિના દરે સંવિધા, તે મારો જાણ હું જાણેલું છે મારે હું તને જાણેલું જાણું છું."

સીપી કહ્યું, "હું આશ્ચર્યિત છું છું, હાલ ! મેં આજનાં દર્શન કર્યાં છે, અને
 મારે પાન મળ્યાં છે" કહ્યું છે !" ત્યારે પ્રભુજી કહ્યું, "તું જાણે દિવસનો સમય છે, તું
 જ્યારે આશ્ચર્યિત થઈ જાય છે ત્યારે, ત્યારે હું તને આજ જાણવડો આપી દઉં છું. આજ
 સવાળી તું જાણ મુજબાં રહેશે."

મીતરે કહ્યું, "નથા ! મને રાખતી હાથ નથી, આજ રોજના ઘેર આપણા ભવ્ય પુસ્તકો નથી, મને આજની રાત્રિથી કંઈ જાણ નોંધતું નથી."

THE P. H. & S. J. CO. NEW YORK

શ્રીપદ રામનાં રંગ દલો તેણે પિતાનું આનું આનુભવ અર્થે મુખપાત્રી વિષ-
તિમાં નિર્મમન કરી હતું, જ્યાં બ્યારે પ્રભુએ આજ્ઞા મળી ત્યારે સાતમાળવી ના પાત્રી,
ત્યારે આગેથી સાતમાળવી રમિયે જાણાવેલા નહીં હોય. શ્રીપદ અર્થે મુખપાત્રી
શ્રીપદ સાતમાળવી
વિષાદ પાત્રી
મળી.

येषां तेषां च भवति न हि। निर्वर्तन मीमांस्ये साधने अथ सामान्य लक्षणम् आह्वयः यत्
तेषां ते भवन्ति आह्वयः अथ नास्तीति वाच्यं भवति हेहा एव। अथ तेषां सर्वान् आह्वयः स्यात्

मनुष्य १५, "आफें जैन जर्म मय सादु नहि, तरे आचार वर मर्मणे कोटिहि."

ત્યારે સીપરે કહ્યું, "મને વિશ્વના જ્યાં કંઈ પણ સમસ્યા નથી કે આપની પાસે છે
 વરે સંતોષો તમારો આપની આજ્ઞા પ્રમાણે વરમાનસેજ એકાધિ તે જો વર આજો કે જો
 પરમ સંવત્સર, પરમ સુનાર, અપાર કલિઅપેજ આજિયુકમાર, મને દુર્નત ભાગી મારી
 પાર્શ્વેથી નજદુરેક પાંડાં અને નાગીનિર કીનરી મેંના હતા અને હશે સીમાત કમી કમલ
 હતા, તેજ આજિયુકમાર હશે પેનલી સંવત્સરના પેનિલિત માત્ર હાલના નામ જની મારા
 હાલમાં વિચારે."

આને સમજાવે એવું " સીમા" 18' બીની છે, સંસ્કૃતી સમાજમાં એ સમજાવે નથી: ૧

મધુપ, બીજાને મધુ-
પેશ આપશે.

જુનો દોઢો લેખક તે મેં તને જુલુ' તે હવે તારી જીજ્ઞાસા કરવાને નહિ. પણ જ્યોતે મારા ભજાને મદદમાં રેખાવ્યા હતા તને મેં લેખકમાં નહિને દોઢો; હવે હું તને મારીખીને જુલુ' જુલુ' મારામાં તારો પ્રેમ દો. " આ લેખકમાંથી શ્રીજી પુનર્જન થઈ જુલુ' ઉપર નવડી પડી.

શ્રીજીને સાધારણ આપણા માંડુ' તે શ્રીજી માટે ૧ તે નિર્વિનમાં નિર્વિન દો. જુલુ' મેલે બહિરને રાજ્યજી કરતાં અધિક અધી.

જાની શ્રી જગજીને પેલની પાલકીકાની મેં પેલનાપિમાંના શ્રી મુરારિને પાલકા. તે શ્રીમ અને શ્રીજીના ઉપાસક દત્તા. તે શ્રીજી અવધીત થઈ હવે શ્રીજી સ્વા. પાલકા શ્રીજીને આપણે આવી પ્રભુનાં શ્રીજીમાં શ્રીજી થઈ પડ્યા. તે પેલનાની પેલુ' મેં પેલ દત્તા; માત્ર શ્રીજીજી નહિ જુલુ' તે મેં પેલ ભાગ દત્તા તેજી પરીપાસી જુલુ' દત્તા.

તેમનામાં રેખ મેં દોઢો ૩ તેમને જાન તાર આપક ન દો. પ્રભુજી-શ્રી, " મુરારિ ! તું અપ્રમાદમાં જોડી રે. " તારે મુરારિ લીજુ' મેં રાખી પેલ્યા, " હું અપ્રમાદમાં જી રીતે કરવાને ! અને તે જોડી આપણ ! " તારે શ્રી નિમાદમિત્ર શ્રીજી પ્રતિષ્ઠા કરી પેલ્યા, " હું શ્રીજીને માટે તમે કમલાજી સાથે અપ્રમાદમાં જોડી જો ! " શ્રી અર્ધ-તારાજી' પેલુ' નામ કમલાજી દત્ત.

અગિયાર દોઢી ૩ આ વચનો રેખ મુરારિને માટે નહિ જુલુ' અર્ધતાપાર્જન શ્રીજી મા-રવા સાથે પ્રભુજી ઉપમામાં દત્તા. અર્ધતાપાર્જનમાં હવે શ્રીજી અધિ-માન રહેલું હવે, તે પ્રતિ પાન પેલ્યા માટે અને પ્રદાન સંત અર્ધ-તારી રાત્રિ દુષ્પાન નહિ શ્રીજી માટે પ્રભુજી મુરારિને અધિકી જુલુ' દત્ત.

શ્રી અર્ધતાપાર્જન આપી જરા શ્રીજીમાં પેલ્યા, " પ્રભુ ! અપ્રમાદમાં હું જારી નથી ! " એના ઉત્તરમાં શ્રી જગજીને જુલુ', " અપ્રમાદમાં કરાખી હું પ્રભુ કરવાને નથી, અપ્રમાદમાંજુ' રેખ હું નથી. " એજુ' તાર્જન શ્રી ૩ તે લેખ ' તેજ' વા " એજી' રેખ' પાન કરે છે તેમને અધિમાનજીજી પરમ પ્રભુ રક્ષક શ્રી જગ-જીનાની પ્રતિ થતી નથી. જગજીને શ્રી નિમ ૩ તેમજુ' તે રેખમાં અધન કરે તેજ રેખી તે કર્મ કરે છે અધવા કર્મ આપે છે. ઉપરને આપે અને તેજ શ્રી અધુ' શ્રી નિમ આપા અને તેની સાક્ષાત્ જાનથી રેખ મિત્ર છે, શ્રી પ્રભુજી જાની રેખ કરી પાલકુ'. પેલને નિર્વિન જગજીને પરમ, પ્રભુનાં પાલકમ પ્રતિ પેલના આપાને પેલને શ્રી છે.

જાની પ્રભુજી જુલુ' શ્રી, " મુરારિ ! તમેજ અપ્રમાદમાં જોડી જો શ્રી પેલુ' આ-ર્જન છે, તેમાં તમે તે જગજી માર હવેમાન શ્રી મુરારિ ! તમે અધવા મારુ' જુલુ' કરી મારાઈ નૂળ્યા તે ! " મુરારિ જુલુ' જુલુ' કરી લેખ લાખા. મુરારી મત્તા જુલુ' કરી નૂળ્ય છે તે શ્રીજીનાર શ્રી નિમાદમિત્ર નહતા જુલુ' શ્રી રામમ-દત્ત

મુરારિને મારુ' રામ-જી દર્શન રીતે.

[illegible]

पत्नी प्रभु हविषा ! हविषा ! इदी जुम पञ्चम शायन, ते देवान् पञ्चम शिष्टाः

જા સારંગીની પીઠા હાથ દુનિયામાં સમાવેશ આપે છે અને
પરિવારમાં ગાયબ થઈ ન હોય તે સંગીતમાં તેના જગતમાં જાણીતી થાય છે અને

[illegible]

નિમે નવન અને આવીનાઈ વિપણ ૩૧ ૬૩. તે વિષય તેમને

૧૯૬૧ની ખાતી નીચેના હવા નેમની મુજબ આજ નેમણે ૨૦૧૦ના ૬મી દિને પ્રજા મંડે ૭.૧

“હવિષ્યત્ત ! આજે મારું જીવન સમાપ્ત થયું છે.” હવિષ્યત્ત ભણવાની રહે છે, “મરી ! મને છુટા

કોટી, આચાર્ય કેમ બાલકોની જુદા કોટી બોલે / પ્રશ્ન / કુ' આચાર્ય શિક્ષણી જુદાને મેળવે

नमो भगवते वासुदेवाय

કે. ૧૦ ઉપર કે. ૧૦ પાસેનાં આગમ અને ઉ. દેવાગર અગમન પાસે પ્રાંતિય અને ઉ. ૧૦

જાનકાન પાસે મોટું જાગ્યું, “હરિશ્ચંદ્ર ! તમારા પૈતૃથી અને માતા દુરભાવ થયે છે, તમે

મણિ / મણિ / મણિ જઈને કોઈ, " તારી મર્યાદા દુનિયાને પાડી મણુડી મનમુગ્ધ

[illegible][illegible]

भूतेश्वर तन्त्रः श्रीः भाग्योपनिषत् इत्युक्ते श्रीः भूतेश्वर तन्त्रः १०८ अंशः

નર્મી નમે ઠિનગલ છે પણ હું ઠિન નર્મી માત્ર અ-૧૧ અભિમાનથી પૂર્વે છે. તમારો

આવન બાદાવન ૧૫ થો. જો, જો આવનના કુલુપી કુ. જે વિભાગમાં ૫૫૦૦ કુ. તેમજ

મોરબી ઉપર ૨૭. ૦૦

ଅଥା ସ୍ତୁତ୍ୟ, - ତପାମି ଯା ଚିନ୍ତାମି ଦୁଃ କ୍ଷମାମି ଶାନ୍ତା ହସତାମି ଅସ୍ତମି ହୁଃ । ୧୧

[illegible]

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

पुनः प्रारम्भः नव आरम्भः, पञ्च गीत, अने स्तोत्रं अने ध्यान छे, अनेक पर आर्या ३ अने

માનવે ખાસ હાવમાં જવા ન જો. અને ઊંચ ઝડે, ઊંચ મથપી

આપણી પ્રાચી યોગ શાસ્ત્ર મુજબ, યોગી તે માત્ર યોગી નથી જે

— 100 —

ପ୍ରତିପଦ-ର ମଧ୍ୟ-ର ଶବ୍ଦ-ର ଅର୍ଥ ହେଉ " ଏକ ପ୍ରତିପଦ । " ଏକ ପ୍ରତିପଦ-ର

2000-2001

... ..

[illegible][illegible]

॥ श्री गुरुभ्यो नमः ॥ श्री गणेशाय नमः ॥ श्री लक्ष्मी नमः ॥ श्री विष्णवे नमः ॥ श्री ब्रह्मणे नमः ॥ श्री शिवाय नमः ॥ श्री कृष्णाय नमः ॥ श्री रामाय नमः ॥ श्री हनुमते नमः ॥ श्री महादेवाय नमः ॥ श्री गुरुभ्यो नमः ॥ श्री गणेशाय नमः ॥ श्री लक्ष्मी नमः ॥ श्री विष्णवे नमः ॥ श्री ब्रह्मणे नमः ॥ श्री शिवाय नमः ॥ श्री कृष्णाय नमः ॥ श्री रामाय नमः ॥ श्री हनुमते नमः ॥ श्री महादेवाय नमः ॥

२०७५ ०५. - दुनियात १ वर्षे ले का माये लेव तयने मोल छे, तयना करपा।

આપને લોભ આત્મ સર્વ પ્રમુખ છે. હાલમાં ૧૦૫૧ ૪૪

अथवा तुल्यं प्रतिपत्तुं शक्यः अने अने निमित्ताने दत्ता मारणा कथा तसे पुं तेमने

ॐ श्री गणेशाय नमः ॥ श्री गणेशाय नमः ॥ श्री गणेशाय नमः ॥ श्री गणेशाय नमः ॥ श्री गणेशाय नमः ॥

માનવ હાલમાં સર્વ લીધે છે. જ્યારે તેને પામનારમાં હતા અને

नमने हरे भक्त नमः, ये भक्त कृष्णने श्री लक्ष्मी देव

नारी के लिये मानव तमो जगत्मा नारी । समस्त शरीर । विदुषी । तमो जगत्मा

निर्दिष्टांशे शीतं प्रहृतं कालं च तदनुसारं तस्य च वेदिना भूतं निमित्तं आनी आर्चनं

[illegible]

१३७

... ..

ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਜਗਮੋਹਨੀ ਕੌਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸੂਚੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

24. 21. 1950

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

72

५५१ श्री कनकमन भावा प्रमदा लक्ष्मी यक्षीर वाङ्मयी कर्त कान्तिन दीप्ति भावा

- "એવી જો પાંચા દેખ કે તે વા તપે શી ખામે." આ અમને

५२५ पुर्वी वी. लक्ष्मण म-पुत्र निराश्रित मरणा ३; ५२

સાચી જિંદગી માટેના આશ્રયસ્થળો

જે ૧૦૫ મિલને બાદ કરી તે ૧૪૫ લેખના કમરબંધમાં આવેલો.

तभी, वो भवि भु' । तबसे विमान विर अनेक दिवसों में ही तेज पर भागा।

પ્રેમથી કહ્યું, " પ્રેમી ! આપા પિતા પચ્ચા સીધા :દાવના છે તેમના કાલને સંપત્તિ કયો. "

[illegible]

महा विद्यावि भू. अथ विना काम इती चे. " प्रमाणं तस्य. " अत्राय. "

अथर्ववेदः

તેમ તે સ્ત્રી સમજાવે જવામાંથી જાણવાવડે જાય. ૪૩. ૪૪.

[illegible][illegible]

સાચી જાણ : તેમને આપણે જોઈ મહેતવામાં આજ કાળે જોઈ મને જો

શ્રી: માધુકને હોય છે " પ્રજા પાત્રી છે અને ત્યાં જઈ તેમણે

“...the ... of ...”

[illegible]

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

॥ श्री गणेशाय नमः ॥

[illegible]

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥
 ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ੧ ਆਰ ੨ ਨੰਬਰ ਦੇ ਸੜਕਾਂ ਦੇ ਨੰਬਰਾਂ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ੧ ਆਰ ੨ ਨੰਬਰ ਦੇ ਸੜਕਾਂ ਦੇ ਨੰਬਰਾਂ ਨੂੰ

[illegible]

ଶ୍ରୀମତେ ମୁଁ : ଶ୍ରୀମତେ ! ପ୍ରଭାତ ସ୍ମାରକେ ଏହି ତୋ ଶ୍ରୀମତେ ! ପ୍ରଭାତ ନୂଆ ସ୍ମାରକେ
ପାଇଁ ଆଶୁକ ହେ । "

અનુભવ કહ્યું, " તુમી જલજલતા નથી તેથી મીઠા હો. શુક્ર-આત્મી કાનુભવ
પણે કહ્યો છે, જલુ ત્યારે પડિયોના ર-રમાં નવ છે ત્યારે એ જમ તાથી નથી નવ છે
અને કાલિયર્ષની બારમણુના હો છે; અર્ધીર મેની ખતિ વંચા છે; એ રોગમાં અનેક
હો તે રોગમાં તેમની પામે કરી હો છે. ક્યો મનુભ માત' ર્ષન કરી કાલો નથી.
તમે મીઠો મીઠો કાર અને બ્રહ્મમણુ ન હો. " શુક્ર-પણે પુનઃ કાલાર કહ્યો, કાર
આત્મીયો તેમનાપર રહે. રાખના હવ, જલુ અનુની બારી હો. બાલો કાંભાની કાર અને
કુળની મણ, જલુ રોલ ર્ષન ત્યાર બારી કાનુ નહિ.

મુકામે પહોંચી આ સર્વ સાંભળ્યું; પહોંચી જુમ પાડી તે ભીંસકને કહેવા લાગ્યો,
 "પરિહાસક ! આપ શેઠા મને આરે મળુને કંઈ કહેશે નહિ. આરો નેકશી શેઠો અપહરણ
 શે તેના પ્રમાણમાં મને જુલ શેઠી કિલ્લ પાડે છે. "

मुमुक्षु नाम तुल्य आत्मीय योगी। दत्ते अने तेमु विनाये अपापर स्वीकारि तेभा
 हेंच वेपुं हेंच नवतुं। परंपरा ते हंपने तेभा मज्झी स्थिति
 पण्णिक सांगी हेंच प्रभुकी लक्षणा तेने ते प्रसन्न हवी। तेने
 सांगे' ते प्रभुकी'पावापर प्रिय ॥ नृसिंहे ते प्रभु मज्झी

આદામી જાણી માનવી મેલત નહિ. તે મનમાં નિમગ્નતા લાગે. કે
"શિવના મંત્ર મેલે ઠીક મનુ. પ્રભુ પાતાના પાતા જગેનેજ શિવ કહે છે. પણ દને આ દેહ સમયે
નથી. એ અપરિણિત છે. સમિત ન કરવાથી એ અપરિણિત થઈ ગયો છે. મારે દેહને તે પશ્ચિમ
કરેનાજ. પણ દેહ ત્યાં કરી પૂર્વે જીવે પણ નાહી તેથી ભ્રમણ. " પછી શ્રીરામને કહેવા
લાગે, " મારે પશ્ચિમજ ! આપ મારે સાથે મનુને કર્ષી કરેશી નહિ; પણ આપ જઈ જન
પિતૃતિ કરી પ્રભુ પાસે એ જાણવા કમળ કરો કે હું કરી જીવમંદ કર્ષેન પામીશ કે નહિ. "
આ વાત શિંદાસના પાંચ મેલા મેલા પ્રભુએ સાંભળી; સાંભળતાંજ તેમનાં નેત્રાંથી આંસુ
નહેવા લાગ્યાં; પાંચ મનને જાણ સાંભળી પ્રભુ કહેવા લાગ્યા, " જુદા, તમને કર્ષેન મળશે
પણ એક દેહી જન્મ પછી. "

આપણે આજે ભણે છે કે આપણે આજે આપણે તે અભિજ્ઞાની આજે તે આજે-0

ચાલિની કિણ્ડા લા-
નાર પગાર છુટ
વર્તે હશે !

શીલા વર્ણવે છુટ-
ગ્ધવી દયા સાચી.

હુકિતવ્યની કિણ કંઈજ થયા છુટને કાલે જોઈ વખત થયું
પાછો પુત્ર જન્મ મુદત્ત કર્યો. જોઈએ ! પ્રભુને હર્ષન કરવાની
આજ્ઞા મળે તે પૂર્વે જોઈએ કામલ શકા જોવાનું તેને કહેવામાં
આવ્યું તે છુટને જોવા છુટ પ્રભુને તે બચાવવાની રીતે આનંદમાન
તેજુજ બચાવું. છુટના કાનથી બહાર આપીએ તો, આ કા-
મલમાં કામલ થા હશે. પણ છુટને નિવૃત્તિ એ અર્થમાં એ વાત લીધી નહિ. પિતાના
પર પગાર થયેલી કિણ તેણે સાંભળી અને જર્ણ કાનિયો તે પિતાની નિર્માણ 'પ્રભુજી
કર્યા કાનિયો. તે જાણે, "હા, પ્રભુ જણાવે કાલે છે, પરમ પુણ્ય છે."

જોઈએ છુટને કર્યામાં આજેથી કિણ કાંઈકાળે અને તેમને તે કાલથી તો
વધારે કાળી કે તેમને કાલ થયું નહિ. છુટને તેમને કિણ
હશે, તેમજ પ્રભુ પણ કિણ દયા. તેમજ આનંદવ્યુને કાળુ કે
પ્રભુ કાલે કામલથી છુટને કાલે વર્તે છે, પણ એ કર્યાના કાલે
નિર્માણ કરી, અને તેમાં મન પાસવાની તેમની કિંમત આવી નહિ.
તેજુજ કુળથી છુટની તેમને દયા આજ્ઞા વિના કરી નહિ. તેથી અત્યારે કામલ કિણ પછી
તે પ્રભુની "દયા" કાનથી જાણે તારે છુટને પ્રતિષ્ઠા તેમના વર્તનમાં દયા અને કામલ કરી
તે તેમજ તેજુજ કાલ નહિ.

જીવનના ધોષકાળનું
મધાવણ.

એમ જ્યાં પ્રભુની દયા કાનથી છુટને જાણે, તે કામલના કર્યા પિતાની
આજ્ઞા છાંડીમાં તે કરી પણ વધારે છુટ કાનિયો નહોતો. જો-
પર જીવન માનવીને એ કિણ વચનવ્યુને જેથી જાણી, પણ છુટ-
ને તો તે કરી કાળિયા અને જાણા મહાકાળને વેળા મેળા
વચન રાવ જણાવે. પ્રભુ અને કાનિયોની પાસે પાતે છે તે જાણી
જર્ણ તે પિતાના મનમાં આનંદવ્યુ કાનિયો, "હર્ષન તો મળવાનું તારે હશે તો દયાલ છે !
હું પ્રભુને પ્રાપ્ત કરવાને જ. હંમેશા નહિ તો જોઈએ કાલ પછી તો નહીં જ !
જોઈ જન્મને જોઈએ કિણ કામલવ્યુ ! પ્રભુને તો પ્રાપ્ત કરવાને જ." આ નિમ્મલ વચન "જોઈ
જન્મ કિણ એ પ્રતિષ્ઠા માત્ર છે, નહિ તો છુટ ! " આજુબી જાણી એમ કામલવ્યુને છુટને
આનંદમાં નિર્વૃત્તિ જાણી જર્ણ કાલ કર્યા કાનિયો.

કાનિયો આ રેખા કાલન કરી કામલ નહિ, તેમજ આનંદવ્યુ કર્યા કામલ : છુટને
તે જોઈ, પણ તેજુ કાલુ કામલ કાનિયો નહિ. કાનિયોને નિર્વૃત્તિ
કાનિયો તેજુ કાલુ, "માત્ર પરમ પુણ્યની પ્રતિષ્ઠા તેમ જન્મ કરે
તો ! " છુટને કાલુ તો કાલ પણ કર્યું કે પિતાના નિર્માણ
કાલુ કાલુ તે કામલ કાનિયો નહિ. તેને જાણી આજ્ઞા કરી કે
માત્ર કાલુજા કાલ માત્ર કાનિયો અને આનંદવ્યુ આજ્ઞા, પણ તેમને રોજમાં મરણ થયું
તેજુજ તેજુ તેને આજ્ઞા કર્યું.

શ્રી વિષ્ણુ'ક સ્મૃતિ-મીઠાણ દ્વિતીય વિસ્તારણી.

શિશુશીર્ષા ને જન્મું તે કૃષ્ણ સિંહાસનપાત્રી મુરખીર્ણા આગુતારી રેહારી આત
 વદુની જાંઘરો વણ-
 કાલી પાત્રી આપ્યાં.
 આપવી હતી. તે કહે " હું આપું હૈન કીકલ " કિમ
 કૃષ્ણાએ મુખ નામના કાળે ત્વે મુખે કમવણ તેવું ને-
 ચેખાંઈ અપુ વદેવ કાળાં અને તેમજ હાલ મનેચિતારી ક
 આતં મરું.

તે વેદ્યા " મુખ ને પાર્શ્વ આર " પશુ કિ કાળાં કાળુ કાને કાંચી ! મુખ
 " પ્રાત કીકલ, " " પ્રાત કીકલ. " કી અપુત આતંઆ
 મુખનુંને જાંઘરોનો
 કાળાંનો.
 શિવલ જની રહેલો હતો પ્રમુખ શિશુશીર્ષા તે તે કાંચી કાચી
 નહિ. કાચેલિ પદ્મ આવી તેને પદ્મલિ અને કહેવ કાળા.
 " મુખ-૬. કાંચાળો નથી ! પ્રમુ તને મેલતો છે, પાર્શ્વ ગલ. "

મુખ તે કાચે આઈ મેનકાઈ કહેવ કાળો, " તમે મેલલિ કાંચાળુ' કે નહિ ! પારી
 કાચીં કિલિ થાં થાં 'હું' કીરિ જન્મ પછી પ્રમુને આત કીકલ ।। "

શ્રી જાણાત મનમે કહેવ કાળા, " મુખ ને પાર્શ્વ આર, તને કીલો વિષાલ ક
 કે માલ વચન જર્ષે જનું નથી. કીરિ જન્મ પછી પશુ મને
 આપલ પ્રાત કીકલ કીલો તે તારી કાચીં કિલિ મણીજ કીલો
 વિષલ કી કીલિ ! તારાંઈ અધિક મોરો કિમ જન વિષમદમાં

મુખનુંનો પરિણામ.
 જન્મ કાળુ રોહ કી ! પાલકિ લી તે હું તારા કાચે પશિદાલ કાલો કાલો. કેવલ પરિ-
 કાલ પશુ નહિ. હું લી વણ કી તે થ' કાલ જાનેને કેનામું કી. મુખ ને હું કીરિ આપ-
 રાપ કી વેપશુ થું' હું' તને કિલિ કી કાં' । હું' તેલો મોરો કી મેલિજ
 હું' પશુ તારો થું. હું' કી પાત્રી અંદર આર અપીને માલ આતંઆં ને નુનતા
 કી તે પશું કા.

તપુશુ પાત્રાં
 બેઠાકાળ આપવી.
 સર્વ મુખને કાલી અંદર લાં વલ. પછી શ્રી જાણાને બેપર્ષ,
 પ્રાતજનું અને પીતે કીકલ કાળા કુલર મંદાર સ્થાવ પાશુ
 કીલિ હૈન આપલ કાળા. સર્વ કાલો કાલ કાલ કીલિ હું
 રોહા કાલ; પશુ કાલે શ્રી જાણાને મંદાર સ્થાવ પાશુ કીં તેલો

કાલો તેમની પાત્રી આપવાં કાળા.
 કીલિ આપશુંને વિલખન કુપર્ણા દાર મુખાં કી આપે કી, પારંતુ ખાં કુપ
 પ્રાત કાં નથી. કાં મુખનું કાલેનુંને મુખિ આતં આપે,
 પશુ પછી તે આતં કાલો નથી. કાલેક વચન તે કુપ આપ-
 કાળા પછી કીલિને તે વિલેર મુખનું કાલ કાલકો નથી. તેલો
 લીને કાં કુલર વણ કીલિમાં પશુ કીલિ વચન પછી તેલો
 કાંકાંઈ કાલ કી અને તે વિલ સ્થાવિ કાલે કી. પ્રમુ તેમના

કીલિમાં કીલિ આપવાને સ્થાવે અપુનને પાલતું વિલ સ્થાવ આપશું' તારે મુખન
 કીલિ કાલ પાત્રી વેલો કેલો પ્રમુને મુખાંકાને હૈન આપલ મુખિ કી કાલો. કાલે મુખિ
 નાં ખાંદન કી છે, તેમને કીલિ પાલતો કી. અર્થ રહેલો કી તેનું વચનકાળુ' કી
 કુપમદું નથી.

[illegible]

હવે પ્રશ્ન "સરિય-મુન્દર" જણાવવા હતા; કાનેનાં નેત્રો પ્રમુખા ઘડીના જે
 કામ ઉપર પહોં ત્યાં ત્યાં તે ઘડી રહેતા. તે ગાળાં નેત્રો
 પ્રમુખા નેત્રમથ ઉપર પહોં તે તે ત્યાં ઘડી રહેતા. જેની
 હજિ પ્રમુખા આજ પર પહોં તે ત્યાં ઘડી રહેતી, આ રહેતો
 "આહા! પ્રમુખા મુન્દર કી! શું મુન્દર નેત્રો!" બીજાં રહેતો "હા, તેમ મુન્દર આહા! !!"

પણી સર્વ બાપો બિહાર થાં મધુર વૃત્ત કરવા અને ખીત ગાવા બાબા. સાને સામું
 ગમે દુઃખના મધુનો
 ગરબદ મધુનવર
 બાપો,
 ઉપરોક્ત છે; નાં શિ માનવીના મુખનું શામું છે. " આ પ્રકારે પાતાની પાસે
 બંધન્યો તેમજ મધુનો સિસમાં રેહી પ્રમુખ તેમની મેલાને જાણે બાપો. ૪૫ છે ૩:-
 " લે યથા માં પ્રવર્તે તાં સ્વર્ગ્ય મજાગ્ધમ" (શ્રી. અ. ૪-૧૧.)

૧૭૭
જાને જાણવા પ્રજા માટેના પ્રેમને ક'ંઈ પણ બંધ હશે તો તે માત્ર તેની પૂલ ભરાયી સતોપ
ચામતે નહિ, પરંતુ બીજી તેની પૂલ ભરાયી તે હજાર ચામતે, તેની વાજ ભરાયી, તેને કપડી ભરાય-
તી, તેનું કાંઈ ભરાયી હાથની તે ઈલા ભરે. બાલોની સુખ હન્દિયાનાં દાર ખૂલેલાં હતાં અને તે
બી તેમણે ઉપરાઈ મનેદરજા પામતી કાચા હવાએમ સતીર બે બાલાનું સુખ ૧૫ છે તેમ સુખ હન્દિ-
યા ૧૫ બાલોનેન્દિયાનાં કુશળી ૧૫ છે. સંસ્કારી મદુપત્તની સુખ હન્દિયાનાં દાર ઉપરાઈ દેવ છે એ-
ની સુખ હન્દિયાનાં દાર ખૂલેલાં નથી હતાં તેને ઉપરને સમાવમ બહાંભવિત છે. મારે ઉપર સુખ છે.
પરમાત્મા બે આ સમાવમની કિલ્લિ ઉત્તરનાં પરમાત્મા નથી, ત્યાં સમાવમ નથી, ત્યાં સુખ હન્દિયાને ભ-
વુત ભરાયના-ભરાયના ભરાયના-અને ખીલવવાના વિવિધ પ્રકાર છે. તંત્ર વિદ્યાચામતે આ સુખિન્દિયને
મેઠીકા પુલિમ વિવિધિથી પુરી કરે છે. પણ રેખુરો બાલિ અને પ્રેમના પાંચબી માત્ર તે કરે
છે. તંત્રચામતે કિલ્લિ પ્રજા ભરણ હન્દિયાને ભરે છે રેખુરો ઉપરાના સમાવમથી પરમાત્મા
પ્રજા ભરણ કરે છે. બાલિયા પ્રેમને ખરે ખલ્લિયા કરે છે, પણ હન્દિયાને તેને મળે. ૧૫
૩ ભેમણી સુખમાં સતી ખંડ ખલ્લિયામાં આવે છે, અને ભેમણી પ્રેમના વાત્ર ખીલ્લિયામાં આવે છે તે
સુખ કરે છે. પ્રેમના મદુપત્તના બંધનાં નિદાવક કરેલી કપા દેવ છે ભરાયે આ સુખ હન્દિયા
ભવુત આવે ત્યાં કપા ભવુત આવે છે અને ત્યાંજ મીઠુપુ સમાવમના સમાવમને સંભવ દેવ
છે. બીજીજ એ મદુપત્ર કપા સમાવમી પ્રજા છે તે માત્રચામતે બે બે વાત્ર આવે કરે છે.

પાંચાની અર્પણા મનેહર કમિ પ્રતિ તે કરીને આરંભ થયો આમણું. તેની પછી
 જ્યાં તેમની દિવસ ચાલી નહિ. પણ તેમ પ્રતિ અનિશ્ચય
 તેમજ અચાનક-તેમની પછી આ તેમને થી અવચનના હતા
 વચાથી મુખ પ્રાપ્ત થયું. તેમને થી અવચનના થી મુખના કરીને
 થી, તેમને હાથથી, તેમને અચાનકના થી મુખને અમુક થી થી
 અવચન પણ પ્રેમમાં તેમને અનિશ્ચય, તેમને મુખના, તેમની
 આથી હતા પછી મુખ અને નિર્ણય નિહાળ હતા. આમ. મુખને-અવચનના અવચનના અ
 અમુક થી થી.—

आर्क्षेः कर्त्तव्यं तथैव कापिद्व्या-
नाष्टुमे मन्दतु च अर्क्षिमेष्टमान्यान् ।
प्रथमेव परमहृता निषिम्बुद्व्यान्
अर्क्षे सद्रिक्तानि श्रीरुपा परम्या ॥

વેદાન્તમતના સ્વરૂપને જાણવા માત્ર ૭૫૨ બાબ ૪૫૧૯ વેદાન્તમાં મળેલું છે કે "તે
અને ૬૦ આજ્ઞા હોય" આ સ્થાને તેમને લાગ્યું કે તે
માત્રમતના સ્વરૂપને
જાણી
જાણી હોય.

આર્થ નિર્મલ કન્થ પાતાના પત્નિને ધર આ તરિકા બાવે અને તેને કાઢે તે
 એ આશ છે, અને તે આશાન નહિ પણ મિત્ર સર્વિત માં
 તે મિત્ર પ્રમાણે કાઢોને કાઢું ? પ્રશ્ન માત્ર આશા છે
 એમ નહિ પણ તેમનું સર્વ આ સમાર, આ રિત છે તે પણ આપ
 હાંસ છે. ત્યારે, તે આત્માન કીડાવું, રાજ અને
 કીડાવેલા વસ્તુ દોરે, અને સામાન્ય પ્રતિભા ખાનમાં આવશે. અસંભવિત છે, તે સમ-
 ન્યવસ્થાને પીમા કામચલા જે વાળે વાળે છે તેનું તેમને રજા અને સમમન્યું. એમ
 કામચલામાં વર્ણના પ્રમાણે રાજ પી કુખને મટે છે, " હું તમારી છું, અને તમે આશ
 છે, તમે આશ કામચલાં કામ છે. તમે આશ અસંભવના અતિમ શૈલ છે. હું તમારી છું,
 અને તમે સુખ દુઃખમાં, આશાઅસંભવમાં, હમણાં અને કોઈ આશ છે. "

શ્રી કૃષ્ણ ભગવાન પ્રભુત્વમાં રહેલા છે. "તારી પ્રતિષ્ઠા અને પુનિવર આ-
કર્ષણ છે તમે મારા મેલિયાના કુળ કરતાં હું વિશેષ પસંદ છું. હું મારા હૃદયને
આપનાં છે. પ્રતિ જો રીતે પાંચવી તે તે અને વિષ્ણુ છે. તમારો વિષ્ણુ આપના છે."

શ્રી કલિયાણ પ્રભુદેવે ઉપદેશમાં અને તેમજ ઉપદેશો ઉપરનાં શ્રી
અને તેમ તેમ ઉપદેશો ઉપરનાં શ્રી
ઉપદેશો ઉપરનાં શ્રી
અને તેમ તેમ ઉપદેશો ઉપરનાં શ્રી

પ્રત્યેક પ્રિન્ટિંગ કાર્ડે અનિવૈર્યતા જોવા મળ્યા હતા. કારણે હવે અનુભવી વ્યક્તિ જે હવે અનિવૈર્યતા નથી, પરંતુ કાન છે.

અવધાનિ અનુભવ દેખાતી મારી નાશકરના ગણમાં એમ હતું કે ઉપરનો મહિમા મનુષ્યની
કામનાની મદદ છે અને તેણા મારી મનુષ્યને તે કુખાર છે. આનોને
હવે સાચું કે પ્રભુભિ દેખાતી પ્રિમ ભાવો તે અધિક સુખ-
માં છે કે તે આપણની સદન શાંતિ એમ નથી. તેથી
કેવલ મનુષ્ય હતા. તેમની સજિત મારીશાળી હતી, મનુષ્ય એ
પ્રિમમાં આપણ વચનાર એક પ્રાણી છે. 'જુનું' એકમ માત્ર કરી
કરારું નથી. 'જુનું' વિશાલ સમયે તે અપાત છે. તે પ્રારંભના વિશાલ
સમયે વિત દેખ છે. અને ઉપર ને કે કેવલ સાચું છે તોયજુ મનુષ્ય પોતાની સજિત
પ્રભુભિ પામવામાં સારીશાંતિ સુખ મેળવી શકે છે.

જાનવાળ ઈશ્વારમાં દેવ તારે તે કાલ મનુષ્ય એક સુદર્શન પદ્મ તેમના
સર્જીમાં રહી કાલો નહોતો. એ જાનવાળમાં ભૈરવ અને મા-
ત્રા તથા ધરણી વચ્ચેના
વાર્તાઓ.
જાન અને કાલનું રહસ્ય એ કે જો કાલ મનુષ્યની સમજાસાધ્યતાની કલિત રૂપે
રૂપે રહી પામે છે. કાલ પ્રદર્શનના થી જાનવાળના સર્જીમાં નિહાળ કરાવાથી કાલ તોડી
કામળા થાય છે. આથી વિવેક કેળવે આશર, નિરા કે વિચાર સુધા આપે. ન હોય;
નિરાની કમળાસાથે નિરા કદ કાલો ન હોય. પાણી મળે દેવ તે વિચાર કદ કાલો
ન હોય; કેમકે થી જાનવાળને પાણી થી રીતે સુખ કે વિષામ લેવાય. જાન વિચાર
રથ લાગ્યા હોય પ્રભુ પાલ થી નિષાઠ પવિત્રતા મેળી લાવે તે નિઃ. આ સમયે જાન-
વાળ મોટા કાલથી વિરાજમાન હતા. થી જાનવાળે મહાવૈરવની બની જાનેને આશિર્વાદો પદ્મ
આવાં હાથે તેમજ, મિત્રો ભૈરવનાર કાલેના કાલમાંથી દુઃખ થાય ન હોય. આ
વખતે થી કાલેનાર્થ પ્રભુ સર્વ જાને ભવિષ્ય રહી મુક્તિ લાવે. કાલ " પ્રભુ !
આમે સર્વે સુદ હોયે હોય, આપું તેજ પદન રહી કાલ નથી. પૂણ રહી આપ પૂણ
સંજ્ઞાઓ નર રૂપ પામ્યું હોય. " પ્રેમાસપૂર્ણ મૈત્ર્યવચન-લેખ નાહતા અનુપમમાં આ
પ્રમાણે વર્ણન છે—

सोने भी धौंस " पुनः धौंसायादिक मय ।

अथ हिम आयेन जाय, सो विधि कीने भव " ॥

सब सोचें अपने करें हैं उज्जय शानी ।

नरदीना है अधिक ऐसे सात सुखदात्री " ॥

सकल भक्तजन सहि बहू स्तन चर्चिता ।

શ્રી વૈરાગ્યપ્રભુ.

તેમને કામનું નહિ, ત્યારે તેમની આત્મામયને પાર રહેતો નહિ. પોતાના હાથથી તેમના પ્ર-
ભુને ચઢાવે હતા; તેથી સ્વભાવિક રીતેજ તેમને વિવેક થવાથી તેમને કાવત જાણ રહેતી.
તેમના ભણવા હતા કે પ્રભુ સર્વદેહિમાન છે. બ્યારે બ્યારે પ્રભુ વિદ્યુદ થઈ પડતા ત્યારે
ત્યારે તે કારને કંઠા થતી કે યાગિર આપણે ત્યાં કરી મોઢાક ચાલ્યા બતાવે તેમના આ
પ્રસંગે કામની.

શ્રી નિમલ પ્રભુ પાયા કીધે છે કીધેથી તેમને પાડી કીધા. કીધું છે તે કેવલ
અવેશ હતા કીધાનું નહિ, પણ કીધના કારીમાં કામનું કામ
શ્રી નિમલ પ્રભુ પણ કીધું ન હતું. વિશાળ કામ તે કીધે આપના નહતા. આમ
શુદ્ધ નય પડી ગયો હતો. કીધની નાતિકાણ ક્યારેના ત્યાર પડી
ગયો, પણ તે કામને નહિ હાથ પડે તેમના તેમ પડી રહ્યા
હતા. કામને કામ ન હોત । ।

મુખોર્જ્ય મુદિત વિલુટય ચાલરાગ્નઃ
સમુષ્ણોન્નિત વિરરામ રમ્યમુતિઃ ।
વેષ્ટાયં ન કિમપિ નોષ્ણાઞ્ચ કિચિત્
ન સ્પંદઃ સ્થિતિ સવીરણં ચ નૈવ ॥
ચિત્તેષ સિતિયુ યથા મુક્તો કથા તો
તારણાવિત કિલ તસ્મતુચિરાય ।
તસ્મો ધીપદ યુગલં યથા તથાદ્રસી
ચિત્તેષ સ્થાપિત વિમ્બનાદ્ઘ યદિઃ ॥

જે કાર પડી રહ્યા કરી હતા, ત્યારના શ્રી નિમલ પ્રભુ કીધા મુતપત્ર થઈ પડ્યા હતા.
કીધપ્રભુ કીધાથી પ્રભુ કામને ક્યા નહિ. બ્યારી પોતે મુખી પૂર્વે કીધાને કીધી નહતી. શ્રી
આદેશાચાર્ય તેમના મુખપર જ્યાં કરી નામ કર્યા ત્યાં વિશાળના કામના. પણ શ્રી નિમલ
પ્રભુ તેમને તેમ પડીજ રહ્યા. પ્રાગણ થયો, કીધી થયો કામને તરફ નિમલ
કીધ આગળમાં હતા. કામનેથી કામ. આ પરિષદ અને અમરણ પડી પ્રભુ વિશાળ
કીધના હતા. કાર શ્રી નિમલ પ્રભુની આગળના કીધને કીધા કામ રહ્યા પાંચ મુદ્દ
નહતું; પણ બ્યારે નહતાર કીધી શ્રી નિમલ પ્રભુ કામના ન થયા ત્યારે કીધને કામ
કામને. શ્રી નિમલ પ્રભુ મું કીધના ચાલ્યા થયા । હો મે પાળ નહિજ આગળના । મે
મે કામ હોય તે આગળે પણ તેમની પાળના મુદ્દ. આગળના મે કીધ થાય છે, કાર
તેમને કામ ન રહ્યું કામનેકીધે હજુ કીધી આ કામનાથી ખબર મળી નહતી. શ્રી-
વાલના પાળના કામના કામને જે કામ કામની નહ થઈ હતા તે આગળે કીધ થયો. પણ
કીધામાં નહતાં.

મે પ્રકર કાર આ. ત્યારે કામને નિમલ થયો કે પ્રભુ ખરીબા આગે આગને કીધીને

સંવેદનશીલ જર્મની મોલકા સુધિય આગ્રહની ભે.

Keywords: child abuse; child sexual abuse; child sexual exploitation

[illegible]

અમદાવાદની નિર્માણ યજ્ઞમાં પાતાની નેત્ર ઉપાસ્યાં અને નજામાં ખાસ લાખ્ય. દલુ કોપુર્ણી એનામાં આજ્યા ન દત્તા. તેમજુ ને ઉગિને ગ્યા જ્યા. અને સિંદુ તે સર્વે કાળે અને પાતે મુજવાળા સર્વે સખા દત્તા. તેમજે પુણ્ય. " આ તો વ્યાપાર સારી છે ! કું' સર્વે જી' ! તમે સર્વે કેમ ગ્યા છે ! કિમસ નહુ મરેશા નજાન છે ! " આજુ' સદી સર્વે કાળેના મુખ સારુ' એવા લાખ્યા.

મીઠાસે હાથે મધુ. " એ રીતે જીવ જાણે નહિ, એ વાતમાં કશું જ નહીં "

निम्नलिखित वाक्यों में सूच्य शब्दों को चिह्नित करें - " कौन ? कहाँ ? क्यों ? "

જાન્યુઆરી ૧૯૭૬

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥ श्रीगुरुभ्यो नमः ॥

“ કોઈમ પછી તમે કાનના કાચેનું કાલું પાછું લેતા તેથી તમને મેરી અમી થાયા હતા. ”

આ સંકલ્પી થી નિષ્કામપુર્વકે મારતા નીચું પડતું, પછી પાપ પાપ કરેલા સાચા રૂ.
“ મારી કાંઈકે સમય ત્યાં મરે. અને તમારો સમય પણ ત્યાં મરે અને હાથા કરે. ”

निवासां प्रमुनि इति. " इत्युक्तं किं सर्वं वाच्यं इति प्रतीयमानं. अतोऽपि नूनं अत्र
तत्कालीनं वाच्यं प्रमुनि इति, अतोऽपि सर्वं वाच्यं इति अत्र अत्र अत्र.

“ શ્રાવણ સપ્તમિ પૂજાને કોઈના વ્રતપૂર્વક ભક્તો કરે પ્રસાદથી તેમને મૂળે શ્રી ગણેશ
મા તેમને સામાન્ય વિચાર હોય, ”પણ જો પૂજાના વ્રતપૂર્વક શ્રી ગણેશના પદો પાંચ
કાં કરે તેમનો સદમરિ પૂર્ણિમાએ કોઈ મેઘથી તેમને ભગુદ ગણા પ્રસાદ કરાઈ કરે ”કુંજ
કર્મ” હોય છે. તેથી આ પ્રસાદો ગણ છે. ”ભા, બહારી, પ્રસાદ રહી આપણે શ્રી ગ-
ણેશ આપણે પાતા શ્રાવણે સમય રહી છે.” મરે, મરે

પ્રકરણ ૧૪ મું.

દિવસનું ધીર્તન.

અવર્તાળી સ્વચ્છાશ્વતો પરિણમી સદીખરી ।

ધીકૃષ્ણ પેતન્વાનિત્યાનન્દી દ્વી આતરી ધમે ॥

“ મુશરિ ધુમને મોઢા, ”

શ્રી નિમલપ્રભુ આતુરતાથી પૂછે છે, “ બાહ્યા ! આપણે દિવસને જામ કા સાથે
 રાખિયે તેવ દિવસે તેમ સિવસિ પશુ ધીર્તન કરતાં એકાદિ આપી ગાઈ વાર પ્રભુને
 વળ સીવન પાછાવતાં. ત્યાં તે કાલપર આતેને ત્યાં ધીર્તન થતાં / ધીર્તન થું છે તે કાલ
 પશુ પદાર્થના પ્રત્યુત્તને રીતે કાલમાં આપણું નહિ; ધીર્તન કાલમાં
 પશુપ્રભુ અપવાદ અન્યથી વાર્તાવાર આતેને અને ગાઈ કાલપર પ્રભુ પાને સર્વકલિમાન
 હાથના રૂપમાં, અર્થાં કરતા. દુઃખમાં પ્રભુ અને તેમના આતે રાખિયેવલ પશુપ્રભુ
 અપવાદની રીતે સિવાય અન્ય કાંઈ કરતા નહિ.

પશુપ્રભુ પરમહંસા શક્તિના પુનાર પશ્ચિમ અવતારો છે એ સમાચાર મારે દિશાએ
 દેશક રવા. કેરવા તે બધા માન્યા અને કેરવા નહિ. આપણ
 તમામ વર્તના બીજા નિયમ પ્રમાણે ઉચ્ચ વર્તના મેળા બેઠાં બાહ્યોએ તેમને
 એ પ્રભુને સ્વીકારવા. રીતિભરવા ના પડી. અને ઉત્તરના વર્તના મેળાએ દેશકથી તેમને
 સ્વીકાર કરી. તેમને નહિ માનવામાં બાહ્યોએ લાભ હતો. પ્રભુ
 પોતા રીતે ઉપરેક આપણ કે પ્રભુને લાભ દેવ તે ઉચ્ચતમ પ્રત્યુત્ત છે, પણ પ્રભુને લાભ
 મેં ઉત્તરના વર્તને દેવ તેપણુ સર્વકલિમાન. પરમહંસાશક્તિ તેને વિષયક પ્રત્યુત્તાર નથી
 મેળા બાહ્યુ કરતાં તેની સિધ્ધિ થતી છે.

હવે આ ઉપરેક અવલોકનના છાંદમાં અને અવગણની બાહ્યોએ, તેમના બાહ્ય
 તમામ વર્તના મેળા પ્રાચીન અપવાદ દેશમાં નિવડેલ સવા પાણુ મી રવા હતા,
 તેમની બેઠાં નિવડેલ દેશ. તેથી તેમણે આ નવો પર્વ
 અને મેળા રચનારને હાથી રેવાને પ્રભુ કરી. બીજા વર્ત
 ઉત્તરના વર્તના મેળા મેળાવા તેમને આપણ ઉત્તરના પ્રભુ
 માં આપણ લાભ પામવા બાહ્યોએ.”

માનવ પ્રાણને જેટલું મહત્ત્વ હોય, તેમ જ્યાં તેમને જાણ કરાવેલું છે
તેમ પ્રતિનિધિતા પાતાની તરફ તેમના પદ્મપત્ની માણસો રક્ષાની આજ્ઞા આપે
પાતાના માનવી જે પ્રકાર જાણ કરાવેલું હોય તેમના પદ્મપત્ની માણસો
જાણે છેવાળા વર્ષના સેવકની કામગીરી તે જાણેલી જાણ કરાવે.

[illegible][illegible]

總編輯：王雲五

તેમ કાળમાં જ્યારે ગીરાણ નામનો એક વિદ્વાન, મધ્યજ્ઞ ભાષણો
તેમ જોઈ તેને ચમત્કાર થઈ ખીચાવતા તેણે તમ કાલિયા શ્રીરામ-
દેવ અપમાન કર્યું. એ પનાતને તમુ દિવસ થયા કે તેને કટોકટી પુરિ
નિકળ્યા. આ પનાતથી નસામાં પછેડી દોઢા થઈ રહી. એમ જતાં
શ્રીરામ ગીરાણ કહે: "તમુ પાંચ વર્ષ પછી તે પ્રભુને કાળે આપ્યો. પ્રભુએ કહ્યું કે તેને
નસાઈ કો મિત્ર મળે શ્રીરામજી જે. તેણે પત્ની શ્રીરામની કામા પાતી અને કાળે થયો.
પત્ની તે પિતરાણ કાઈ અનુપમલીલા કલિત શ્રીમીરાણ પ્રભુના મનમાં કાળો. શ્રીરામના બામાં
શ્રીરામ નવન દરજી થાય કર્મ કર્યો કર્યો. તે શ્રીરામ દિવસ શ્રીમીરાણીનું રક્ત કરી." તિત લીધું.
તેણે લીધું" કહી નામના કાળો. અને કાત દિવસ સુધી ક્રમશઃ પી કમળ નસામાં બહારવો.
આનો કાલપ થઈ શ્રીમીરાણ પ્રભુને જમ કાલ પાળો તે પાત્રીત પત પાત્રુ કર્યું. પ્રભુની
પત્ની શ્રીવિષ્ણુપ્રિયનો વિવાહિત આપવામાં નાતીત કર્યો, તેને શ્રીરામ દિવસ શ્રી
વાકને પીત પ્રભુનું રક્ત થયતી મિત્ર અનુપમી થયું પાત્રુ. પાત્રુમાંથી થીક વખતમાં
તે શ્રીરામ પ્રતિદિવાનો કાંત થયો તેનું કૃત્યમંજલ નામનું પુણક આવતિ કાળે બ-
હુ પ્રભુને જમમાંનું કાલુ થઈ પડે જે.

અનેક સૌંદર્ય શિખરો મળે મળે સાગર; વેર પાવડી પડુ ભાગે મળે સાગર. ૩૦૪ ૩૦૫
રહ્યો તે નાનાં નાનાં ગામોર પડુ પાડુ વૈયા હરિ " હરિ હરિ " હરિને નામનાં સાગરો;
પરમ માણસો અને કૌશીયો પડુ સાગર જોડી સરિયામ રસાપર નામનાં સાગરો.

આ સમયની અવસ્થાને ધોરણ આધારના વાસ્તુશીલના નીચે જોઈએ પાસાં
આની અગત્ય છે:-

नीको भवतार । नीको अवतार । गौरहरिको नीकी भवतार ।
 आप नाथ सब जगत नचावत, हरिनाम कीनों परचार ॥
 जगन्नाथ और नाथ नाचत, यही एक देखो ठगुराई ।
 नाचत चन्द दिवाकर नाचत, नाचत नाम तारा हर्षाई ॥
 नाचत शेष पताक बाधुकी, नाचत बोलत गौरही गौर ।
 भक्त सकल नाचत मतगारे, नाचत शर्माकुंवर चित्तगौर ॥
 निरिच्छन वैरागी नाचत, भेषभजन देखे कर तारी ।
 जट आनुर भये उद्गारे, पतित पातकी सकल उचारी ॥
 बाधु योग कीं इस क्यों बभित, रहे येद कुछ समझ परे ना ।
 भयमुदभ मत होत बड़ासे, वीरदु गौर मुखा घर नेना ॥

[illegible]

સવાયારિક આગિઓ તે અપવિત્ર તે માત્ર અપવિત્ર નહોતો કે " હું અગિઓની સા." અને તે અપવિત્ર સમાધિ હતી. આ અપવિત્રતાથી તે અપવિત્ર અગિ અને ડાહ ડાહવાર પ્રેમથી પણ પૂર્વ હતી આ અગિ અપવિત્ર અપવિત્ર. આ અગિ આ અગિ આ તેમના અગિ પણ આ અગિ આ અગિ, અને તેથી પણ અપવિત્ર અપવિત્ર અપવિત્ર અપવિત્ર અપવિત્ર અપવિત્ર.

આ પ્રમાણે પ્રજાનું ચલન વિચારનું પામરું મારણું; પરંતુ તેની સાથે સારી સારી તે બાજુના રાજ્ય વિચારના આ કુદિમાના નવરખાં સાથે ચલાવેને જવું જોઈએ જોઈએ નવું મારણું મરું. પ્રભુની સજ્જતા વધારા સાથેજ આ કુદિમાના રાજ્યો કેટલાંક મિત્રાં મરુનો દર્શાં કે તેમને પ્રજા કે નવી મિત્રી મળતી ન હતી. તે વખતે જનસમાજના આગ્રહી આગ્રહીને પોતાની પ્રજાના, સજ્જતા અને સંપત્તિને પૂર્ણ દર્શન વધારી પામતી સામગ્રી હતી. આ ઉપરાંત પોતાના પર્શમાં આગ્રહના પ્રજામાં પ્રભુ પોતે રાજ્યમાંજ આગ્રહ પામે સજ્જતા મિત્ર સામગ્રી.

શ્રી નિખલભાઈ કાવ માધવ શર્મા, તેથી અન્યનેમાં દુષ્ટ નેતા તેમને પશ્ચાત્તાપી બનાવ્યું. આમજી સેતુજી જે ૩ તારી રમુચા પી નિખલભાઈને નાખતે મંચ પાતા મંચ કરતાં કારો જે બધી રસ કરતાં સાનો તારી એમજી (નિખલભાઈ) પાતાને મંચ નીમાં ફેલાવી દીધો તેમને સર્વાઈજી મમડું, અને જેમડું સર્વાઈજી સુધિભાઈ જેમ તેમનાપર તેમને પ્રિય થોતો તેમજી નીચ નીતો કાલજ પ્રાણ પાતજી કોચા દગલ તેમને કોચા કરી મમડી, અધિકાર કરતો મમડો નહિ " જે મનુષ્યને આપમાં ૧૫ કરતાં પશુ જુગલ છે. જે જાળા તેથી પેરવાન છે. અને જે મનુષ્ય અપમાત કરનારું સ-માન કરે છે તે મનુષ્ય દહીંની શુભિ અવાનો અધિકારી છે. "

આમ જમુ કામ કર્યું તે પોતે ખાત રહીશાસના નહિ, જમુ હમીદ તે અન્નને આપી-
ખવા કામ કરવા; તેમને સ્વચ્છાન મિત્રો હોય કે અન્નને મનુષ્યને તે પોતાનાથી ઉચ્ચ અને
કારી માનવા.

કુલ્યુમ્બસનની અધીનતા રાજ્ય કિલ્લા આંખ થી કુલ્યુમ્બસ અનેકોઈ પાતાની પદિય-
વાળા રૂઠાં હતાં વાતુર ૨૬ ઘણીમાં પ્રતિ માન્ય કિલ્લાં વર્ણવામાં આવે છે. મહત્તમ
કિલ્લાં થી મુદ્દા છે. પ્રાચીનમાં થી કુલ્યુમ્બસની પ્રતિ આરે રાજ્ય મધ્યમાં છે. રાજ્યની કિલ્લા
આંખ પાતાની વધારી ઘણીમાંની સંભવ વેલામાં સમત ૨૩૨-
વધી દોષ છે. તેથી ૨૪૩ છે કે બધારે રાજ્યને પ્રિય થી કુલ્યુમ્બસની અપાર છે તારે તેમની
અપારે પ્રતિને પ્રિય થી અપાર દોષોએ કિલ્લાં.

શ્રી નિમલકામજી ૧૭/ ૧૦/૧૨ શ્રીકૃષ્ણભગવાનની તે ૧૭/ ૧૦/૧૨ રૂપાની લીધા કરતા તે સિંદાસનપર બેસતા ત્યારે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનપ્રેમ લીધા કરતા બધી તે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાનનાં દર્શન થાક રહ્યા કરતા ત્યારે સિંદાસનપર બેસી ગયા નિમલકામજીને શ્રીકૃષ્ણ

પ્રતિ કાલના તેજી પ્રેમ કામે, તેમજ કાલના તેજીય તેમજે મનુષ્યપ્રતિ જન્મ પ્રેમ કામે. શ્રી મીરાંમયજી કાલના કુખ્ય મનુષ્યની નિવાસને કહેવા.

“ નિવાસ ! આજ, અને મનુષ્યને જાણી રહે. હું કુખ્યમાં આવી પહોંચી છું. (૧) મનુષ્ય ભવિષ્યને હવેનામ આપવાનું અને જન કહ્યું, પરંતુ એ કાળ ન હોયે મારા કાળમાં કોઈ પ્રસાદ ઉપજ્યા હોય છે. એ પ્રસાદ અને હું જાણી જાન છે. કોણ અને નિવાસના પત્ની પુત્રો છે. (૨) નિવાસ ! તારા મિત્ર મન્ય કવો મિત્ર છે ? તેની મન્ય મારા કાળનું કુખ્ય હું જુલું છું. અને મારા કુખ્યની સાથે તેજી જાણી. નિવાસ ! મનુષ્યોનાં કુખ્યના નિવાસે મારું કાળ કાળી જાન છે. (૩) મારે મનુષ્યોને જાણ આપવાનું છે અને હું તે આવી જુલું જાણ કાળો નથી. આ જાણને લીધે હું જાણી જાન કવો છું. મારો જુલું કોઈ કાળના મિત્ર કવો છે ! ”

નિવાસ ! કુખ્યની
કુખ્યને જો જાણ
જાણી છે !

કાલના કાળમાં કાળની કિલકીલું કાળીકાળુ કાળું જોઈએ. મનુષ્યનાં કુખ્ય તેની રીતે હું જાણી જાણ એ પ્રસાદે અનંતાકાળની આવી-વર્તનાં મનુષ્યોનાં મન્ય જાણવાં છે. જુલું, જોઈએ, નેપાળી કોઈ કોઈ નિવાસનું કાળા જન કવો છે. ઉપર જાણીએલા કાળ-કાળીકાળી કાળી કાળા છે ? કુખ્ય હું કાળાને કોઈ ઉપમ સરો કુખ્યનું હું જાણી કાળું છે. તેની તેમજ જાણીએ ઉપ-તેજ આવી છે. મનુષ્યનાં કુખ્યનું કાળા છે, મારે જાણી જાણ તે મનુષ્યની ન જોઈએ. પ્રેમ એ કુખ્યનું કાળા છે, મારે જાણી પ્રેમ કાળો નહિ. જાણીએ વાક કોઈ, અને કુખ્યને વાકની પાસે આપવાને જાણ જાણી જાણી નહિ.

નિવાસ ! કુખ્યની
નનુષ્યકાળને જાણી
જાણી નથી.

નેપાળીકાળની આ નનુષ્યકાળને ઉત્તેજન આપી નથી તેમજા જાણ તે તે કાળ-તેમજા નાક કાળના કિલ નહિ, જન્મ કાળને વાક કાળના શ્રી કુખ્ય છે, અને તે જાણીને જાણીએ તે મનુષ્યકાળ કાળી “ કાળ તેને વાક કાળના ” કહેવા છે. કાળને પાળનાં જાણી કિલ પ્રતિ જેવું જાણ તેમજા કાળ તેમજા કાળી કાળી તેને કાળા કાળ કાળી નોંખે. શ્રી મીરાંમયજી મહાન મનુષ્યની પ્રતિષ્ઠાને કાળની કાળ છે “ જાણીએ ઉપમા મારે જાણવાન જાણી તેમજા કિલ છે, જન્મ જેની કાળી કાળ કાળી નોંખી તેમ જાણીએ મારે હું જાણી તેમ જાણી અને વાકના કાળ તેને વાકના કાળમાં તેમજા ઉપમા છે. “ આવી કાળી નેપાળી કાળી કાળા આવી છે ? જાણીએ ઉપમા કાળી જાણી છે; માર તેમજા માર જાણી આવી કાળાને જોઈએ.

આ શ્રી રીતે જાણી કાળ ! મનુષ્ય કુખ્યમાંથી શ્રી રીતે જાણી કાળ ! જાણીએ આવી-

१००
 १०१
 १०२
 १०३
 १०४
 १०५
 १०६
 १०७
 १०८
 १०९
 ११०
 १११
 ११२
 ११३
 ११४
 ११५
 ११६
 ११७
 ११८
 ११९
 १२०
 १२१
 १२२
 १२३
 १२४
 १२५
 १२६
 १२७
 १२८
 १२९
 १३०
 १३१
 १३२
 १३३
 १३४
 १३५
 १३६
 १३७
 १३८
 १३९
 १४०
 १४१
 १४२
 १४३
 १४४
 १४५
 १४६
 १४७
 १४८
 १४९
 १५०
 १५१
 १५२
 १५३
 १५४
 १५५
 १५६
 १५७
 १५८
 १५९
 १६०
 १६१
 १६२
 १६३
 १६४
 १६५
 १६६
 १६७
 १६८
 १६९
 १७०
 १७१
 १७२
 १७३
 १७४
 १७५
 १७६
 १७७
 १७८
 १७९
 १८०
 १८१
 १८२
 १८३
 १८४
 १८५
 १८६
 १८७
 १८८
 १८९
 १९०
 १९१
 १९२
 १९३
 १९४
 १९५
 १९६
 १९७
 १९८
 १९९
 २००

આપણા માટેજ મંડિરામાં મળુ નિવાસને હવે નાની નેડા મળ્યા છે - મનુષ્યનાં જુનાં નિવાસે માણે હવેન પ્રાપ્ત થયું છે । તેમને જો રીતે ગમવાવા / તેમને સમિતું જામે તેમ આપે । તેમ જાણિક વિખ્યાત તેમનાં આ માણે ।”

મહુષે કહ્યો તારે માને જનસમાજને ત્યાં મેં તારે પાસેથી જોયું કદાચ કદાચ
કદુ ! મારું કાન મીંચેલાં પાંચ માટે મન કો કો. મારે કદા
જનુ ! તેમને મનમાં કદાચ મારે કદાચ ! કદાચ પાંચ, કદાચ,
તમા પાંચ કદાચ તેમની કદાચ કદાચ પાંચ ! પાંચને કદાચ
કદાચ કદાચ કદાચ મન કદાચ !”

અધીરે ૩૭૫ પાત્રોનાં દુશ્મનશુ કબજાથી તે સંકલિત થયો તે સન ૧૭૭૩ અને તેથી તેમના આશ્રમને મિલકતુ તે દુઃખ થયું તથા ૩૭૬ તે તેમનું જીવન બીજામાં જ રહે મિલકતુ તેમના કાળમાંથી ગયાના ૩૭૭ પ્રિયોને નિત્ય પિતાના પુત્રનાં આશ્રમ ૩૭૮ પ્રિયોથી જીવ પિતાના પતિનાં દુઃખ-થાયુ સાથે તેમની કલ્યાણ કરે તે કાળ વિશેષ કલ્યાણ તે દુઃ

અને પુત્રીમાં આગળે દેવ ત્રિશ પુત્રને જે તે સામ્રાજ્ય મળતા અને તેથી કાંઈ પેદા-
વાની જરૂર પડતી તો તેને તે રાણી સામળી અને મમતાથી પિયારવાત. સ્વિમ્બ તારના
પ્રવાસ કરતે નિર્વિન સ્વભાવ અને દુરદશા કરતામાં આળીંગન મળતા ત્રિશ દુરદશાને કિન્નરી
પ્રભુ મળા હતા. દુરાકાશ સરારે પ્રભુને પૂછ્યું કે "આ સ્ત્રી દુરાકાશની
કુળથી આવેલાં હોય તો તેમાં કોણમાં આવે છે ?" પ્રભુને કિન્નરી આપેલ, "તમે કોણ
કાંત કો તેથી હું મળવા આવેલા છું" તે સરારે કિન્નરી વળેલો, "હું કોણ કાંત ?
હું તો દુરાકાશ છું." પ્રભુને કહ્યું, "તમે કોઈને મેળ દે, પાંડુ તમારા હાથમાં અગ્નિની
ચિહ્ન જળી'હું કોઈ'હું, અને તે જે રંગવાળા છે તમે કાંતજ કો." આ કિન્નરી તે
સ્વયં મુદ્દ બાવળી કહેલું કે પિત્રનામાં કોઈ કાર્યા કરવો છે કિન્નરીને દુરાકાશ પ્રમથજ
કિન્નરીમાં અગ્નિયું. કિન્નરી મનસર જાગતા અજાર થઈ અને તે તરત જ અગ્નિદેવ સ્વયં કરતા
આગેલો. તેણે પિત્રની તરફ દેખી દીધી અને તે કિન્નરીને પીગાળામાં મુક્યું પામી ત્યાં
કુળી હોય તો જોઈએ પ્રભુને અગ્નિમાં પડ રહી હતા.

[illegible]

આવશ્યકતા આપના પાઠ્યપુસ્તકની રચનાને અવિચારી થવા કું અવગણ્ય થઈ શકે. તે પ્રમાણે તેજ કામને પૂર્ણકાર્યમાં લખ્યા રાખવામાં આવેલા. કૃત્ય વર્ણનાં મનુષ્યો નીચ વર્ણનાં લોકોને આજનાં નામો. તેમ જાણ દેવ તે તે જગતે મનુષ્યને તે અશુદ્ધ પાત્રો દેવ તેને આજેના રાજા જે; આ રાજાની દૂર રહેવા તે રીત જાને છે. જાણ પાત્રના મનુષ્ય જ્યાં પ્રવેશ પાત્રના પેશમાં મો મિત્રાદે મનુષ્ય જગતે જગતે અશુદ્ધ મનુષ્યને, રાજાપિત્રના મુદાને પાત્રની પાત્રી જાણે લખવા અને તેને ગાદી અધિષ્ઠા દેવા. આ રાજાની તે મનુષ્ય વિજયના પેશે જગતેનાં જગતેનાં જગતેનાં જગતે.

[illegible]

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ।
नमः श्रीगुरुभ्यो नमः ।

પિતાના પર્વનો પ્રમાણ કરવા કારણ વૈષ્ણવો કપરોકનો ખર્ચ રીયાસત નહિ
થી પ્રભુ રાધીકા, રાંધણી, અમણા યોગ્ય કાળો આવીને સમગ્ર ભક્તિમાન કરતા; અને
કરતાઃ અનુભવોમાથી પણ યોગી વળી પણ તે કમિત કાંવાન કરી હતી પિતાનો ખર્ચ,
થી પ્રભુની લીલામાં અને પિતાની ભાવની પ્રતિભા થી કારણે વૈષ્ણવો પ્રભુને
પિતાના પર્વમાં આગળે છે. કોર હાલમાં પાત્રને કલમનાં આજ્ઞા કારણ પણ વૈષ્ણવની
સર્વજ્ઞ વળી પણ પુત્રી ભક્ત છે. વૈષ્ણવમાં પણ પિતાનાં પણ તેમ છે, પાંડુ
કપરોકાં તેમ તે જા અને કુરુ પ્રતિભાથી રાંધે છે તેમ તે કરતો નથી. વૈષ્ણવના
હાલમાં પણ તેને મનપણી બનાવી છે છે અને તે તેનાં સંસ્કારમાં આવે છે તેથી પણ તેની
માટે કલમપૂર્વકના પર્વ ભવ છે.

આ સંસ્થાના નિયમો અનુસાર વિદ્યાર્થીઓએ જાહેરના નગરીય નમરમાં શી ઉપસ્થિતિ.

[illegible]

पुस्तकालय संख्या

હું હાલ કમળાલી થી હસિયામ અને થી નિવસનને જાણ આપતા
હો. " આ નવદીપ નગરમાં મુખ, પતિ, અમલ, માલમુ
મંદાલ, જાને હસિયામ આથી તમે તેમને કહેતા હો. " એ
જાને જણા પુણ્ય હતા અને જામરંગજાળા કમળાલી હસિ પુણ્ય તેમનામાં હતી; જાની
જાને કમળાલી તેમજ વિદ્યા હતા નિર્મલિત રીતે હસિયામને. પ્રચાર કરાવને નવદીપમાં
આ પદ્મવીજ આરંભ થયો. હસિયામ જાને નિવસનને પ્રાકાશ જામરંગ હસિયામનું હાલ આ-
પાવને હાલ મહાપત્નિ થા આમજાજાં થિયા હોતા. મહાપત્નિ આ મહા તેજસી કમળાલીને
તેમનું જાળ કમળાલી સિદ્ધા આજા આજાને, તારે હસિયામ અને નિવસનને કહેતા, " તમે
પુણ્ય પુણ્ય હો, પુણ્ય જાને મેજા સિદ્ધા અને જાલીને કમળિ. " આપનું કમળિ સિદ્ધા ન
તેમનું જાળ જાને જાલીને જાલીને આજા જાળ. આ પ્રારે કમળાલી નગરમાં થો થો થો જાને
જાળા હસિયામનું હાલ કરતા. હસા જાળા જાની હાલ હાલ જાળાળિ મેજા જાળ કહેતા.
થ, " મેજા થી પુણ્ય હસિયામને પુણ્ય મેજા હસાં જાની જાળ થી જાળીના જાળીને અવતાર
ખાળુ હોય છે. " હસિયામ અને નિવસનનું જાળ, તેજા અને સિદ્ધિ મેજા હાલ હાલ
તેમનાજા મેજા જાળા થો હાલ હાલ તેમની જા મહાલી જાળ કરતા. આ પ્રારે પ્રતિભિન
જાળ જાને જાળ થો પ્રારે જાળી હસિયામનું હાલ હો પિતાના સ્થાનક પર આવતા.

શ્રીમદ્ વર્ણના સીતાને જ્યારે આ પ્રમાણે કહેવામાં આવ્યું ત્યારે તેણીએ પણ તેમને
અપમાન માન્યું. વિદાન સીતા નિરાશ અને દુઃખિત અને ક્રોધાળુ
રૂપે વર્ણના કોકનો "તમે અજ્ઞાન અને મૂર્ખ સીતા" માન્યને ક્રોધિત વચ્ચે છે, પણ
અજ્ઞાનમાં રાખાએ કે જ્ઞાની સીતામાં અને વર્ણના તમે જ્ઞાની
કોઈ છે; છો અનુભવી મૂર્ખ અને અજ્ઞાન સીતામાં જન્મું એ
તમને વિશેષ સામાન્ય છે. "કેમણે તે ક્રોધી હા મૂર્ખ વચ્ચે કે તપાસ કરવા આવેલા
એ આ સીતા છે એમ તેમને કહેતા.

અમારે ઉત્તમ વસ્તુને મેલ કરીને દેવ અને તે લોકોને આપવામાં આવે ત્યારે તે સ્વીકારાય છે; લોકો તેની સામે ચલા નથી. એ મેલ યુગ સત્યાગ્રહ સદાચાર નહિ આપતા દેવ તે ધીમંત્રુજ અવતારપર પ્રેમ રાજવાળા અથવા ધીમંત્રુજની મેલ કરવાના સમય હરેલોકી જનમંદ્રાગણે હરી રંગે જન્મ અમર માન નહિ. રામદત્ત પીતામહી સાથે અદિતનેત્યા જે જન સર્વ મણ હતા તે જન એ સત્યાગ્રહ હતું. પીતામહી સર્વ પાર પાડવાના દેવ નાહ પ્રતેક અવતારના સ્વાધીનમાં જે જન દેવ છે તે ઉપર શત્રુ તેજુ દેવ છે. અર્વાર્ણવા લોકો સુદ ધર્મથી સ્ત્રીન અને અવતારને પીતામહી પર્મમાં આજુકાને સદાય થવા તે કારીતે થવા / સદાય અર્ધમાં અર્ધથી સુદ લેલો મેલ પુરુષ હને શત્રુ તે દેવતા લોકોને ક્રિદા હરી આપવાને તે લોકો પાસે મેલ સત્યાગ્રહ ન હતા. જન્મ તેમને પીતામહી સ્વાધી તરફથી પુત્રી કલિપ્રાપ્ત મમલો હતી અને તે વડે તેઓ પીતામહી અર્ધિપદ્મીને વડ કરવા કલિપ્રાપ્ત થવા હતા.

निम्नानुसारं दृष्टिगोचरं नदीपारं प्रविष्टं भोजनं समस्तं भक्षितं निम्नानुसारं प्रकृतं

વિદ્યાર્થી તથા શિક્ષક-
મતી અનુચર.

આ; પણ શ્રી તેને શીકાર કરી અપહરણ કરી લેવા દેવ છે તેની સહાય ને લેધે આ પાત્રુ' હવે. તેમ જાણીશકે આ સત્યને માન આપવા ન હતા. તે નિવારણે પાત્રુ' નહિ, તેથી તેમણે દુષ્ટિ-
તાએ કહ્યું, " શ્રીકેને મહુપુત્રનાથી વધુ આપવાની આપણા

પ્રભુની આ ટેલી આદા ? તેમને આપણા ઉપર વિશ્વાસ રવા નથી, રમકે પ્રભુ મેલો નથી કે પ્રવેશ રમકે આપણે તેને લેવાયે તેને. શીકાર થશે નથી, અટકાવ નહિ, પણ હાથ, પાંખ અને કુવચને આપણે સદન કરતાં રહે છે. " આ વિચિત્ર અનુચર નિવારણ અને દુષ્ટિતાએ મને. છુદ અને તેના કિંમ્બી પછી આવીર્ષમાં રેલ પણ પર્મ આપનાર પુણી આ પ્રકારે પર્મપ્રવાર કરવાને પલ કરી નહ-
તો. આ અપહરણ ક્રિડાથી પર્મના સંગ્રહમાં પદા ઉપર નીલવાળા છે; તેમની પદા પ્ર-
વેશજનને પાલકિતાને પર્મ પ્રસાર કરવા દેવાનું તેમને કિશકુ આપે છે. તેમના કહે છે કે—

આકાશાનુ પતિર્ન તોયં, યયાગચ્છતિ સાગરમ્

સર્વદેવ નમસ્કારઃ કેશવં પતિ ગચ્છતિ.

તેમ પ્રવેશ નદી વહેતાં વહેતાં મહાસાગરને મળે છે તેમ આપણુ પ્રકારે કરેલી પ્રાર્થના ઉપરની પ્રભુનામાં જાય છે.

નિવારણે હાથની શિકાર ન કરી; પાત્રુ પ્રવેશ જન તેને ઉપરના કુલ તારીકે શીકાર-
શુ' નથી આ મેલક તેને કહ પાત્રુ. તે છાતી પેટ વચ્ચેના હતા કે
વિદ્યાર્થીનાં જગાં અને " હું' કંઈ દેવ કરતો નથી તેમજ માતા કુવચના મુલ કાચુ
જગાં પાંચે સત્યની સંગ્રહ નથી. તેની સાથે વાત કરું તે પ્રવેશજન
જગાં કુવચ શીકારે કિયું પ્રભુ આ કા શિકાર ન કરું ? બી પ્રભુની
તેથી પ્રભુ દેવ તે નિમજ તે તે પ્રમાણે કરત. " આ કિશકુ
નિવારણે દુષ્ટિતાએ કહ્યું, " શી કુવચને વેલ કરવા જાતા આપણે કરનાર્થ અને મવાલ
પછી અપ્રમ. " તેમની પતિ આ કા શિકાર ? " દુષ્ટિતાથી પૂછ્યું.

નિવારણ કહે, આ નગમાં તેમના પાણીના સત્યાવાળા છે અને આ અપહરણ
તેમના મેલકમાં મેલક પાણીના છે. પ્રભુ કરે અને તેથી તેમના શી કુવચને શીકાર
કરે તો તે આ મહાન અપહરણ અપહરણ અને તેથી પાલકજન આપણા પ્રભુને માન્ય
કરશે. પ્રભુ સમગ્રુ રૂપ રીતે દાર નાથ કરીને કરે છે અને તેનું પરિક્રમ આ આપણું છે કે
શ્રી આપણને મર્મ અપ્રમ પૂર્વ કહે છે, પણ આપણે અપ્રમિ બીજી કે તે પરમાત્મા
શ્રી છે અને શ્રી તે વચ્ચેના નથી.

આ અપહરણ અને મવાલ નામના બે વચ્ચેના કહેવા આપણે આ પ્રકારે નવલીપના
આવીક હતા; આ બંને કહેવાને જન આપી તેને પાલકને અપહરણ
જગાં જન જગાં. શ્રી નવલીપનાં અપ્રમવાર કરતા. આ શ્રીકેને પર્મપર્મનું કંઈ
કાન નહતું. આ શ્રીકે પુત્ર સવાસન કરતા અને અપહરણમાં
અપ્રમિને બીજી કે કરવા; કહે તેમ અપહરણ વડી લેતા; પાત્રુ કાલકાથી લેવા તેમના

સ્વામીનામાં હજુ, તેથી કેમ તેમની કામિ થઈ હજુ નહિ. એનું મુખ્ય કારણ એ કે ભવદીપ-
પત્રી સર્વે વિદ્યાર્થીનાં હૃદયમાં રહેલા; હારે એ સ્થાનમાં જોઈ રહેલા તેથી તેની અભાવ
કારણ થયેલ.

હૃદયમાં વિદ્યાર્થી " જ્યાંથી એક મુશ્કેલી છે જ્યાંથી અને ખોટાં આપણું ઈશ
કાર્ય દુષ્ટિમાં કરે. "

નિવાસી દક્ષતા દક્ષતા હજુ, પણ તમને એવી ક્યાં નવાજ છે ? " હૃદયમાં પડેલાં
જો ક્યાં ખોટાં હજુ તે કોઈની નિવાસી હજુ. હૃદયમાં કાનડ
જો ક્યાં પડે તેથી "તે કમળના કોઈ મિત્રમાં મિત્ર પડે" એ
મનુષ્યો પ્રતિ જણ. જ્યાંથી મનમાં જાને જણ મનમાં જો કમળ
જો મિત્ર હતા, ત્યાં નિવાસી જણ હજુ. " જ્યાં રહે, જ્યાં
જોઈ, એવું અપારી મિત્ર છે. "

જ્યાંથી અને ખોટાંની ભવપત્રી એક મુશ્કેલી થાય છે. તેમાં ખોટાંમાંથી અને
જ્યાંથી જ્યાંથી
તેમ જોઈ.
મિત્રમાંથી લીધેલાં કરેલી હતી. આ પર્ષ પામ્યામાંથી પોતાને
જો અભાવ થયે રહેલા. તેથી મનમાંથી મિત્રમાંથી કરી
મળી જણ અને તેમને " વિદ્યાર્થી વગેરે " સર્વે કમળ દશે.
જો કિસ્મિમાં રહેલા મુશ્કેલી અને પોતાના કાર્યને ખોટા.
જોઈ અને બીજા અભાવ અને નિવાસી કમળમાં જે જણ એ પર્ષમાં જણી તેથી
તેમાં કામળ મળેને મનમાંથી ભવપત્રી. મિત્રમાં જુર અને તેથીથી તરફથી વચ્ચેન મળ-
વાની તેમાં ખોટી આપેલી હતી. આ પત્રમાં નીચે મેંથી મિત્રમાંથી થયે, તેથી કમળમાંથી
અને મિત્રમાંથી નિવાસી રહેલા નીચે કિંદુમાં કરતાં મિત્રમાંથી મળવાનું નહિ પણ
કમળમાંથી મિત્રમાંથી જુર થયે. તેમની જુર મિત્રમાંથી મળેને તેથીથી મળવાનું નિવાસ
કમળ મળેને થયે હતી. તેથી મિત્રમાંથી મળવાનું રીતે મળવાની જ્યાંથી અને ખોટાંની
નિવાસી પ્રતિ થઈ નહિ; જો તેમને મેંથી પ્રતિ ખોટાં મિત્રમાંથી જુર થયે.

નિવાસીના કરો કમળમાંથી જાને કમળમાં જેવે કરી રહેલા કામળ. " હા, તમને
તેમની પાસેથી જ્યાંથી
જ્યાંથી જોઈ.
જ્યાંથી જોઈ.
મળવાને પણ જાને નહીં ! જ્યાંથી જોઈ પણ ખોટાંની મિત્ર
પાસે ! અને ! આ જોઈ કમળમાંથી જોઈ છે. " આપણું
કરી જાને કમળમાંથી જોઈને જોઈ. એ જોઈ નિવાસ નિવાસ
અને હૃદયમાં જે નવાજ કામળ. હૃદયમાં મિત્ર હતા, તેમનીથી
જોઈ ન હજુ, નિવાસી તેમને કામળ પાસેથી થયેલા હતા અને પોતે; તમળા હતા.
જ્યાંથી જ્યાંથી મળવાની નિવાસી જોઈથી મિત્ર થઈ કામળ નહિ. પણ નવાજ મળેને
જોઈ આ જોઈ મિત્ર હજુ કામળ કામળ અને રહેલા કામળ. " હા જુર, હૃદયમાં જ્યાંથી
કમળ એ જોઈને એવું મિત્ર થયે છે. "

નિવાસી પોતાના જોઈને મળેને પ્રતિ નિવાસી જેવે થયે; અને તેથી પોતા હતા

તેમને સાર તેને પળીત થા આવી. તેમની માથાથી મીઠી હતી કે
જાણી મગાઈ પાસે જાણીત અને મગાઈ સંભારણમાં પૂર્વે જ્યાં જુદા મનુષ્યો
જોઈ ગયા ! હવે મી નિમાઈ પ્રશ્ન તો પાસીત અને ત્યાં પાસીતને પાસાં કરો
નિમે નવનુષ્ઠ દવા, તેથીજ આ બે નવનુષ્ઠની અસાધકીય તેમને
સાચી કરી હતી.

હરિદાસ અને નિમાઈ રોડા રોડા પ્રશ્ન પાસે આગા, તેમાં રહે હરિદાસ
હરિદાસ અને નિમાઈ નિમાઈને કહેવા સાચા, " મીઠાઈ ! તમે પચા મગાઈ છે. "
મીઠાઈ નિમાઈ, " હવે, મીઠાઈ છે આગાઈ છે. "

હરિદાસ—આગ મગાઈન મગાઈની પાસે મગાઈ તમને શું પ્રમેલન હતું !
નિમાઈ—હું મીઠાઈ હતો ! તમે તો પ્રમીત આપી મને મગ મગાઈ મીઠાઈ પાસે કહે-
પાસાં પાસી મને મી મગાઈ પાસે મીઠાઈ તમે તાલી મગાઈ તમે તો ઠીક સાચી છે !
હરિદાસ—હું મીઠાઈ તમને મગાઈ ! શું તમને નથી કહ્યું કે મીઠાઈ નીચી રહી જાય,
જાણી જાણી મગાઈ છે !

નિમાઈ—મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ ! શું કહું ! તમારા માથા પચા મગાઈ
છે, મીઠાઈ પાસાંપાસી મીઠાઈ મગાઈ નીચી મીઠાઈ મીઠાઈ, હરિદાસ ! પ્રશ્ન તમારી પાસ
પચી મગાઈ છે; તમે મગાઈ માથામાં મગાઈ પાસી મીઠાઈ અને કહેવું કે મગાઈ ઉદાર
મગાઈ જ મીઠાઈ. પ્રશ્ન તમારી પાસમાં આગાઈ મગાઈ નહિ.

હરિદાસ—મીઠાઈ ! મગાઈ ! હવે મીઠાઈને ઉપાર મીઠાઈ મગાઈ તમારી પચા મગાઈ છે
તારે મીઠાઈ ઉદારને પ્રશ્ન રાહી કો મીઠાઈ છે.

જગાઈ મગાઈ પર મગાઈ મિનાઈ પર હતું, પચા મીઠાઈ પાસાંની મીઠાઈની જાણી
નાખી નમના જુદાં જુદાં રચનામાં રહેતા. ઉપર મગાઈની પાસને મીઠાઈ મગાઈ મગાઈ
તે જાણમાં મીઠાઈ પ્રશ્ન પર હતું તેજ જાણમાં પાસાંના તંજ, રાહાઈ જગાઈ મગાઈ
આપી રહ્યા મીઠાઈને આપી મગાઈ જાણી.

મગાઈના મગાઈ પાસી રહ્યા મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ
મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ
મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ
મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ

મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ
મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ
મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ
મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ મીઠાઈ

પ્રભુને આજ્ઞાથી કહેવા જાણ્યો. " નિર્માર્ગ પશ્ચિમ ! જા તમારો કોયે કાપણ છે ? આ શું તમારો મૂર્છમંત્રીનું ગીત છે ? અમે કાંઈની પછે કહેતા જાવ્યા છીએ; આ કાંઈક અમારો ત્યાં જાણી તમારે જાણું તેવો." ધૌનિમાણ પશ્ચિમે તેમ બોલ્યો ત્યાં જવું જાણે બિન્ને ઉભર આવીને તરફ, જવું જો મૂર્છમાન કલ્પા મળ્યા ત્યાં.

નિતાની દેડ આ પ્રમાણે વર્ણવેલ છે. નિતાર એ જોડવાને પ્રત્યય અને
નિતાઈની રૂને માથ-
જોડું કરવાના કા-
રવાની રૂપરત.

આ પ્રમાણે પુનઃ શ્રી નાકુલે પ્રતિ તેમના ગણ અને આ ઉપરોક્ત શ્લોકો. "કૃષ્ણજાતિમિતિ રાજા, કૃષ્ણકુળે પુત્રન શ્રેયઃ, કૃષ્ણકૃતી ભેદા શ્રેયઃ." એ નાને નાકુલજાતિ ઉદેશી તેમના બિભક્ષા, "કલ્પન શશ્વિરુ છે, અને એ કલ્પનને દેહ કંપિતનાં પાત-કમલની પ્રતિ એ છે." એ જામને એ નાકુલના પુત્રના ભાવપૂર્ણ હતા. તેમણે તેનું કે આપણે તે સર્વ વિષય-રેતને પિતૃભરીમિ કીમિ તેની કિંમતવત્ત કરવાને પુનઃ એના કિંમત લેખ્યું. આપણી પાસે આપણા છે. આ વિનાશકારી આપે આપણને સાચીને આપણે એ વાતન આપ હાથ છે; પણ હવે જ્યાં હેવા ન નીતિમિ, તેથી તેમના બિભક્ષા. "પૂર્વો ! તમે પુનઃ આપણા કે ! આજ અને તમને કીંક કિંમતમાન્ય આપણું." એમ કહી તેમના નિત્ય અને હૃદયમાંને મારવા શાક ઉપાયા.

પાતાના પામિલ અભ્યર્ચન કરું સ્વામી મધુ જે તે સ્તોત્ર અને કાવ્યો પાસે પ્રભુ,
આગળ મણકો અને અને નમુના મુદિયા ઉમાળી તેમની પુર પાસા નકાલ
પાછલા વિના અન્ય કોઈ માર્ગ ન દલો. નિર્ભય શ્રી રોહી કાવ્યા
પરંતુ હુનિદાસ તેમ કરી કાતા નહિ. તેથી નિર્ભયમિ હુનિદાસને
એથી બચા પાસા. આ રોમાન ન હન્યવણિય દલો. શ્રી
શિવાઈ પ્રભુના બે મોહામાં મોહા કાવ્યો બે રોષે બગાળ્યા હુનિદાસી આગળ નામકા દલા
અને તેમાંના શ્રી વિરોધ વચન પ્રાપ્ત ખીલને પાતાની સમિ મચલી બચા દલા. તે સલા
માં બચા ખાલેશી એવી દલા અને ગદલાક તે આ કાવ્યોના વિરોધી દલા, તેમને આ
બનાવ વિર વાળવાના ઉત્તમ પ્રસાર્યોને અનુકરે. તેથી ખુબપાટી કાવ્યા. કાવ્યાક મિ
પ્રત્યક્ષિની શ્રી પુન્ય માર્ગે." એમાં દોહવા અને કાવ્યમિ પાસા વાળા.

મા નિમણૂના બાબે ૧૯૫૩ કલકા ૩૦ તેમને જે રૂાલ મિલકાતે તેને શરૂ થે અપાવ
જતા, જેમણે મળાકાતે કલકા ૧૯૫૩ નિમણૂ પશ્ચિમ કલકા મળાકાતે શરૂ
કલકા ૧૯૫૩ નિમણૂ

संस्कृत-भाषायां चतुर्विधं विद्याभ्यासः

જગર્થ જગર્થનો
વશોને દવ.

હી ન હની કોઈવડું પ્રભુ કાંઈ પણ રીતે આપણું રક્ષણ કરશે, કોમ તે માન્ય હવા, પણ પ્રભુના અવેશ નહીં વશતા નિવાર્ય, અને તેના કોઈ અમણી કાળ દુનિયા ઉપર કબજેનો ભુવન પ્રભુની શ્રમ વાળો નહીં. એકાંતે કોઈ તેમને વિચાર થશે. તેની ભુવન બાંધે તેમ કોઈ મનબદ્ધ નથી પ્રભુને ધીર આત્મા.

જગર્થની વશને
વાર્થના.

તે પ્રભુને કહેવા લાગ્યા, " પ્રભો ! જગત્ મનુષ્યના કાલથી અમે સર્વ વધુ અ-
ભાગ્યિય છીએ, " આ શુભેશ મનેથી કોઈ શી નિવારણ પણ કહેવા
લાગ્યા. મરો પણ કોઈ સંકલ્પ છે કે જેમાં મનુષ્યના ઉદાર
કર્મ નિના અમે દુનિયામને પ્રભાર કરવા જવાના નથી. પ્રભો !
કહોને તે કો વાંચે, પણ અવતરમાં કોઈ નીચ, ઠીન અને ક'ગણ
તે જગત્ મનુષ્ય છે, તેમને આપ ઉદાર કરી આપના પવિત્રપાત્ર નામનું સાર્થક કરો.
કોઈ અમે કોઈ પણ આપણું કોઈ સર્વ નવદીપાલીકાને રેખાની વચ્ચે કોઈનું અને નામ
પ્રભાર કરીશું. "

શી નિવાન કે સર્વ કાલોને વાળના મતલ કરી લીધા અને કોને કાલેલાની જગત્
મનુષ્ય કાલ પ્રભુ પાસે પરીક્ષા કરાવી.

આત્મનું સર્વ કિંમત પણ જગત્ મનુષ્યના ઉદાર કાલ વિચાર કરી આત્મા હતા
શ્રી પ્રભુ નવકી ગયા. તેથી તે કહેવા લાગ્યા, " તમે સર્વ અગર
મનના મહેલની પ્રજા કરો છે. તમે કિમને ઉદાર કરવામાં કો
નિર્ભર છે ! કિમના પાપની વાત વાર કરવાથી મારું હલ શુભ
નવ છે. કિમને કલિષ્મમાં રેડાઈ કદ વેડાઈ પડશે કો વિચારથી
મારું હલ ચેલો કરો છે. આપ કલિન રેડાઈ બીજમ કિંમ માત્ર દુનિયામન છે. "

અમારા હશે બહા તેને વિચારો,
કેડા કીર્તન મળી દુનિયામ માથા. (વૈતલ્યમંત્રી).

પ્રભુ પાછા કહેવા લાગ્યા, " કો બાંધેને વાળાનો, સર્વ કિંમત પણ દુનિયામ કીર્તન
કરવા કરવા જાયું નતે બાંધેને દુનિયામ આવીશું અને
જગત્માં હરિ નામની શક્તિ રેખાવીશું. " આ સંકલ્પી પ્રભુના
મનિરમાં અનેક કાલો મેળા થયા કો બાંધે નવા-

કીર્તન કરવા નિભળ્યા. આજ પદેશ-પેશન નવમકીર્તન હતું. આજ શુભી
શ્રી કોઈનું કીર્તન કરી પણ રોજ જગતના કોઈએ રીડું ન હતું; આરંભ નવમના
કો કોઈને તે કોઈને અવધાર અનેક રીડાં " રોજ " કોઈ, રોજ " ભવત "
કોઈ, રોજ " ક'ન " કોઈ, અને રોજ " મરી " કોઈ; કોના પગમાં તુર વાળા

શ્રી વિધિવંશ સમારંભ-શ્રીભક્ત પ્રિયોત્તર ગિરજાપદી.

હવે સમજાવવાને સમય હતો. શ્રી નિવાસનાં પ્રભુ, શ્રી અદેવ પ્રભુ, શ્રીરામ, શામલ, હરિદાસ, મુરારી, મુકુન્દ અને નારદગી વગેરે નવગણ શ્રી અદ્વૈતપ્રભુનાં સંપૂર્ણ સમાધાન કરીને સમગ્ર સમગ્ર પદાર્થ નિવૃત્ત.

યમી સોલ કરવાય કરિયનકી રોલ ।
 મુનાયા દે સર્વેય ' હરિચોલ ' પોલ ॥
 યમુ મળ્યહી યમી પમલે વચ્ચાઈ ।
 પદે યમમે મોને તગાઈ મચાઈ ॥
 યમી યોગ તદિયાકે દેવનકો પાવે ।
 તરા ખાલ દોનોં પદે યમમે જાવે ॥
 યમોં યોદ્ધ હગધગ યમીકે દુચારે ।
 યમુર તુલ્ય કરને સમે મલક ચારે ॥

(સેતુવપમલ.)

આ સંસ્કૃતિનાં રોજમાં મુરારી યુગ પશુ હતા. તેમણે સંપૂર્ણતા નબરો નબર રહી હતા અને પીઠાની નેરવાં લગી હતી. આ નેરવો અત્યુચ્ચ નેત્રવર્ધનમાં છે. આથી શ્રી- નેત્ર વર્ધનમાં પ્રપાત્તના ઉદારને સમગ્ર પ્રતિષ્ઠા સેતુવપમલમાંથી લીધે છે; અને મેલ- ન્ય મેલકનીય કરા પા લખેલાં છે. શીરોને જે પ્રાર્થનાં દેવ છે તેમ જ સંસ્કૃતિનાં જે મલકાઈ અને નીચું મુખ્યોર્ધન પદેમાં તેમજ ક- મલા દેવ તે જ છે. હરિચોલમાં દુઃ સ્વરોલ તથા પદ- મલમાંથી મુક્તિ કરવાનું અથવા તેના અલેક નામિને પદમાં તેમજ સંસ્કૃતિને અ- ત્યુચ્ચ શ્રી મુક્તિ કરવાનું દેવ છે. આ શીરોલેકા સ્વરો અને સ્વરોલ સંસ્કૃતિનાં પ્રભુ તથા તેમના અત્યુચ્ચાભિધિ પદાર્થમાં દેવ છે. આથી મનમાં પાર્શ્વોર્ધન અત્યુચ્ચ મલ છે તેમ- નું મલકારીક સ્વરોલ, તેમના સ્વરો કરતાં મિલિન કરાવી આવ પ્રાર્થિત કરે છે. તમી લે- મી આઠ કરે તેમજ આવ છે, અને દેવકા દેવકા અને કરવાય વચ્ચે છે. સ્વરોલ, તેમજ આવ અને સ્વરોલની પદાર્થનાં નેત્રા શીરોલમાં સામિત થાય છે તેમજ મનમાં પાર્શ્વોર્ધન ગતિમા નરમલ કરે છે. આ પ્રમાણે મંડળીની ભવિષ્યમા મિત્ર પદાર્થને સહાય આવે છે. બપોર આ પ્રમાણે મિત્ર માધુલના ઉપર સ્થિતિની અસર થાય છે ત્યારે તેમાં નીચાં માધુલમાં પશુ તેમજ કનિષ્ઠ પ્રકાર થાય છે. આ મંડળીયાના અલેકપૂર્ણ જાતી આવ છે અને દુલ શ્રી તે રજા સ્વરોલનાં કિષ્ક કામે તે થઈ શકતા નથી. બપોરે મિત્ર માધુલ દુલ કરવાને આરંભ કરે છે ત્યારે મિત્રી તે મીત્રમિત્રને મિત્રજ કરવાને આરંભ કરાવે છે. આ દુલ સર્વથા અત્યુચ્ચ કરવા કાર આ દુલ કરવામાં સંસ્કૃતિમાં પદેર છે.

શીરોલનું આ પ્રકાર પર્વન કરવું આ તેને કાઠો ત્યાર આપવાનું છે. તેમજ

શીરોલની પદાર્થ
 સ્થાપ છે.

માધુલના મન ઉપર આ લે અત્યુચ્ચ આવે કરે છે તે સ્વરોલની શ્રી પશુ થતી નથી. સ્વરો-મનના સ્વરો મનને શી રીતે કાઠાય શ્રી પદાર્થનિ લઈ મનું તે કાઠવાને મનમાં પદ પ્રકાર ક્રિયે છે. માધુલ તેમજ તે જ્યાં, અને મન મનમાં કિષ્ક, પશુ આવ

श्रीगदाधर. श्रीनिमाई महाप्रभु. श्रीनिमाई.

માથા અને નાથપાથી તેજ વજુ મળે કરસને કોઈન તેને સમિતમાન કરે છે. કોઈને જાને છે કે પિતાના મનેરિવાર વધ કરતા એ અધર્મરિવાર છે. એમાં પાસિમાંની પુરુષને તેમજ કરસન કરે છે અને જાતી પૂરે છે, વજુ એ જ ને કાઈ જાણસને કોઈન તેમને સમિતમાન કરે છે અને આરિય સંઘીકાગ્ર પ્રભુના અરિયની મોંઘ કરસર પાછરેવે રહે—

“ નામો સર્વ અપહર સપાતા કરા મહિયુષ્યુતી થયા. ”

શુનિયો નહિ, વજુ સખન માંડને આપણી નહિ, વજુ તુલ કરીને, પ્રજ્ઞની પ્રાર્થના કરનારા કોઈની કાપતા કરે! તેમની (પ્રજ્ઞની) સમુદાય તેજ આ નરમાં મળા થોડી અને તુલ કરીને તે આનંદને કોઈની પ્રભુના રેખાવડું તમે પિતાની પ્રભુ મિત આપ્યો જુઓ! પણ વજુ કોઈનમંડામાં જાવડું એ કાઈ છે; તેને જોડાવર નિહાળવડું એ વજુ કાઈ છે; કાઈને તેમ પ્રાકટમાં કાઢેનાં મુખ, તેની અજાણી સાવરવજુ કાઢતાં તેમનાં કરીર, પ્રેમને તેમ કાઢતાં થયાં તેમનાં આંકડામાં નેના, એ સર્વ પ્રતિ વિતાં મેના આંકડાજ પા અસર નહિ થાય !!

પ્રભુને જાણે સમુદયું કે આને રહે કોઈન કરતા આપણે કરનાર અને મંથાળના વજુએ જુડું અને પાત્ર એ નજુમિને કુલિયામ આપવડું. તેમજ પિતાના કાઢેના મુખપાછળની પાત્રી સખન રીતે કોઈની કાઢી કરી. તે કાઢ થયા કરી નામતા અને સુરિયું નામ માતા કાન્ત નહિયા નમરના સતામાં નિહાળવડું એમાં કાઢી, મેંદાં અને પથાનિ માર સદન કરવાવડું કરું. કંઈ વજુ આનામાંની વજુ કાઢેએ તે વાત થયાની લીધી, કરનાર અને મ-પાછળી તેમને તેજ મુખાગ્ર થયામાં તેમજ તલજુ કાઢ થવાવડું મિતમ થોડું. વજુ કાઢેના પો પિતાની પ્રજુ ઉપર દદ મિતમ દતો. તેમને કાઢવડું કે પ્રજુવડું સખન થાય છે તે આપણે કંઈ વજુ પીવાવડું નથી.

કાઢે દાર કોઈની પ્રજા ઉપર નિમળા, જે કોઈનાં રેખેરિયાં તેમને જોવા એમાં થમાં આપણાના મજુલો, વજુ પડિતે મુઠાં, પથમાં પ્રાકટ થાતી નામતા દતો એ રેખાવડું તેમને કાઢીવાર જુડામે! એમ જતાં તેમજ કાઢી કરતા આ જા રવાની કોઈન જા દતો, તેમજ મિતમ એ રેખાવડું કાન્ત જતી થયા જે કાઢે જાતા અને નામતા દતો, તેમજ પર્વ જાન આપણી તેમ કરતા જુડાવા દતો તેમજ કાપણી શુનિ કરતા નામતા નહિયા, વજુ કાઢે જરખમાંની થતી શુનિયો તેમનાં કરસમાં કાઢેના નથી આનંદ થાયતો દતો તેથી તેમનાં નામતા વિતા રહી કાઢવડું નહડું. તેમની કાન્તમાંની વિત આનંદનાં મિત પ્રાકટમાં કરું અને તે પ્રેમ જન તેજ કાઢવડું કરું. તેમજ જે કંઈ કરતા, તેમાં તેમના સરખાં, તેમના મુડ અને અમુજાવડું તેમાં, તેમની આનંદી મુખપાછળમાં, અને શુનિ કરતી વખતની તેમની અર્ધકાલમાં કાઢે જુડાવી કરી.

કોઈન કરતા કરતા પો પિતાવડું પ્રજુ ૧૫ માલતા દતો, તે સમિતમા—

શકે નાચને નાચને ગૌરગુન્દર ।
 દુખા અઢ્ઢ આરંભે અરણ્ય ગરગર ॥
 ચર્મે વરણમે વાદ નૃપુર હનાહન ।
 ગમે ધાણી ધાણ રહે ધનાધન ॥
 કરે નૃપ દરદરકે રઢ્ઢરઢ્ઢમે નાથ ।
 વિને અઢ્ઢ દુઃખમુક ગદાધરકે સાથ ॥
 કમી નૃપ કરને દરદર કમર ।
 છટા દેશમે ધનુજન મેનવર ॥
 મનુ મેવ પુલકિત હે મનવારી વાલ ।
 વિવિધિત નવન ધાવ ખરમે રસાલ ॥
 ધુનાકે દલનકી ન મુલના ધરે ।
 વલન અઢ્ઢમજમે ધુવાળી ધરે ॥

મારો આગળી વિદાયના થી મોઝાન પ્રભુ વખતે આવતા હતા. સાનર્થ અને ૧૨-
 માનંદની મુદિરે મુખ્યમુદિતે તેના તે ઠીકના હતા. પ્રભુ નામના
 હતા, તેની જાણથી તેની તેમનામાં મેલું જાણતું હતું કે
 આનંદ તેમને મેલ કરવાની પ્રેરણા કરે છે. તેમના હાથની
 ખંડ તે આનંદ કર્મ કરે છે, તેની તેમના પ્રેરે અવગર

વધુ

જાણ

પર અસર રહત જાણતી હતી.

થી નિવત્ત સાધી આવતા આવતા હતા. એ સાધી આવતા કેમ છે ? જ્યારે મધ્ય-
 ની દુર્ગા એક મિત્રનું હાથ મોઝાન મળું છે. આગળી જાણી કરતા મિત્રનામાં સાધી પ્રાપ્તી
 હતી તે સમયમાં મોઝાનના હો છે :—

નિવત્તર સામ્ય માત્ર, પર દુખને અર્થ હતી ભલે,
 એક દેશ ઠીક લીનની એ તે, હાથમાં વિવરના ભલે.

આવીજ જમત મધ્યના દુખની નિવત્તરનું હાથ મિત્રનું પણ મળું હતું. એ પો-
 તના નાના બેઠા થી નિવત્તર પ્રભુને સમજાતી, તેના હોને કરત જાણી, એ એ જાણ-
 માને ઉદાર કરવા જતા હતા. આ સમયે નિવત્તરના મારગ અને આનંદની સીમા નહતી.

સામે નિવત્તર સામ્ય આનંદમાં,
 પ્રેમનિવર તત્ત હો પો પાણી મુખમાં;
 જ્ય જ્ય નિવત્તર રોડનું મુખ ઉપાણી,
 પાણી ઉપાણી કાજ જ્યાં જ્યાં મુખ મુખ પાણી;
 સામ્ય અમલ અમલે મુને ભલે રાતરે,

અને અમલી પ્રવર્તે, મનાવી હોયે અધારે.
 કમુ કમુ " યે " " યે " એ માર કદી જામે નાંધી,
 રેવણું અનુભવ નવન તરણ અથ મારી;
 કામજી મિત્રન જુલિ માર સુન્દર મુગધી,
 "તેન જનને ઉદાર કરો " એમ કહેજા નિકાળી.

જગત્ત મપાત્ત મપાત્ત એવું દેખાતી જા રાત્રિ પરી રાત્રા હતા અને રિવસે પજુ
 પ્રચારિવક હતા સન્માનના થઈ ગયો પજુ હજુ તે મિત્રા ન હતા.
 જાનનને મિત્રા સંભળી તેમની મિત્રાને કહ્યું થયેલ ત્યારે થયો
 અંતરે આત્મ તેમજ પદેરેથીને કહ્યું, " અરે ! આ કમુ હમી
 મપાત્તે છે ! તું જાત મિત્રને જાત કરી આવ ! અધારી નિહા

અતી રહે છે મારે દરેકી મિત્રું ન થયે હાથ " પદેરેથીર જાને જાનનના મપાત્તેને જગત્ત
 મપાત્તી આપા સંભળતી જાનનને નિરેષ કરો, પજુ જી મિત્રા મિત્રા અમલ નહિ, પજુ
 ઉદાર મિત્રા ઉદારતાથી સંભળતે કરતા થાયા. પદેરેથીર આ જોઈ પામે ગયો અને
 જગત્ત મપાત્તને કહ્યું " જો નિમિત્ત પચિત્ત પેલાનું જાત કરીને જાનન કરતા કરતા
 આવે છે; મં આપનું નામ લઈ મના કરી પજુ જી મિત્રાને કહ્યું પજુ સંભળનું નહિ. "

આ વખતે જગત્ત મપાત્તને મપાત્ત નીતી ઉતરી ગયો હતો. કામજી તેમજ અનિની
 પી સમગ્રી ઉદાર અને પચારીયાંથી ભીતિ થાયા.

પરંતુ તનમે તમકકે તમકકે ।
 ન યુષ ક્રોધવસમે પહેરે મરકકે ॥
 દોઝ કાલ કોચન કરી ક્રોધે મરકે ।
 કરે નાજ વેળાસ સકલ દસ મરકકે ॥

તે સંજીવન તરુ આવવા થાયા, પજુ તેમને જોઈ ગઈતો કંઈ થય પાયા નહિ,
 તેમજ જાનન કરતા નથ પડયા નહિ; ઉદાર મિત્રા ઉદારતાથી આતી જાત અને
 જાત થઈને તેમજી મપાત્તને મપા.

ચલે તર્મ મર્મે જાતી દોઝ મારી ।
 ત્યા વાનુ મત્તો ને " હરિપૂન " મવાઈ ॥
 વરી રે ચતુર્ગુણ મયોદા દુન્યાસ ।
 " હરીશોભ " કો પૂન રે જાઈ અવાસ ॥

પજુ જાનનના મિત્રા જગત્ત મપાત્તનું મન જામત થયું નહિ; ઉદાર મિત્રને કાલ
 નમજી વખેલ તે જાત અનુભવથી ઉદાર કરતા આવે તે
 સંભળતુ મપાત્તને પજુ કાલ આતી અનુ તે જગત્ત મપાત્ત થય-
 આવે કાલ થય મિત્રા નામજી મી ! જગત્ત મપાત્તને તે હરિ-
 નામજી પચીજી કાંઈ હતી.

હરીનામધૂન મધુર ખાતે દોરે સદન ન પાવે ।

દોર દોર કર વેગ મલક ધારનહીં આવે ॥

નિવાસ લેખી આમન હતા તેથી, રસભાગ્યે રસિત જગત્ત મધ્યાત્મી રહિ પદોત્તમ સન્ધ્યુપ શ્રીલેખા નિવાસવર પદી તેમને આમન લેખી થી નિવાસરને કાલ ૩ દેવ ૪૦૫ પદ્ય થયો નહિ, પણ મિત્રની દુર્વૃત્તિ લેખી હતા મીરના કાનુ અને મિત્રના દુર્નમ્ સમાનુ હી મિત્રના કાનુ લેખી તેમનાંથી આનુ પાછા લાગ્યા.

દીન જામન મિત્ર નિવાસ,

સન્ધ્યુપરને સિતિ છે જ ને અમલ.

જગત્ત મધ્યાત્મી પદિમિત સન્ધ્યુપના પદ્યનું મેલું. તે તે પુષ્પવર્ણ તેમની આનુ વર્ણ-વી વધા હતા. આ મેલ જ ને કાલમિત્રનું મત નામ ન થયું, પણ ઉત્તરો દેવ વધવા લાગ્યો.

મધ્યા પદિત વપન નિવાસી જ ન થા ન પાવે,

જાતો દોરમાં મિત્ર આવી સન્ધ્યુપ મેલે કાલે.

નિવાસ જ ને કાલમિત્રને પાતાની સન્ધ્યુપ શ્રીલેખા લેખી અને મધ્યાત્મી જગત્ત જગત્તને જગા વધારે કાલો વળાડી રસન કાલો કાલો લેખ્યા, " જગત્ત !

મધ્યાત્મી મધ્ય મીરના " કુશિલેખ " કહી ખાતે પ્રાનુ લખે છે. " નિવાસ" આરે મધ્ય-મધ્યાત્મી આનિત્રમાં આનુ કરી આ કાનુ. ત્યારે જગત્તના કલપમાં આ પાતને કાલો પ્રવેશ થયો અને તે રસન્ય થઈ કલેખ રહ્યો.

તથા દિ દ્રવિત મન મયો ગર્ગાઈ.

સલમ્બ મયો ટાલો સકુપાઈ ॥

પદ્ય મધ્યાત્મી મત જગત્તના મધ્યાત્મી થી પદ્ય કલિત હતું. મધ્યાત્મી મત મીરનું નહિ.

તેને ઉત્તરો વધારે દેવ માલે. આ દેવમાં મીરનું તે કાલ ન થયું પણ કાલે મીર દેવના પદ્યને કલિ પડ્યો હતો તે કાલ પદ્યા મીરની નિવાસવર પ્રમ્ત તથા નિવાસ વાતી દેવના તે પદ્યા મધ્યાત્મી આવી નિવાસવરમધ્યુપ મધ્યાત્મી લાગ્યો.

આવી પદ્યાત્મી જેવી મધ્યાત્મી,

નિવાસને મધ્યે તે સુલેખ લાગ્યો.

નિવાસવરના મધ્યાત્મી પદ્યને કલિત પદ્યા મીરની લાગ્યો અને તે મધ્યે સુલેખ લાગ્યો ૩ મધ્યાત્મીની રસિતની પાર પડેલા લાગી. ત્યારે નિવાસવરે કાં કાનુ ?

તથરા મળક કૂટ સધિરસી પાર પડાઈ ।

નિરપત પરમાનંદ મગન, કહિ "ગીર" નિર્ગાઈ ॥

નિવાસવર વધારે આનંદની કુવ કરવા લાગ્યા. તેમણે પાનું ૩ હવે આ જગત્ત ઉદાસમાં સન્ધેહ નથી હવે મધ્યે નિરપ ઉદાસ થાયો.

નિર્ગાઈનો આનંદ તે જગત્તનામાં " ગીર ગીર " કહી કુવ કરવા લાગ્યા મધ્યાત્મી મધ્યાત્મી જગત્ત રહ્યો હવે આ પાર મધ્યાત્મી અને દુર્વૃત્તિ થઈ નહિ. પણ નિવાસવરને માલ્યા કાલ મધ્યે આ કીર કીર આ વપને

અર્જુન કહે, હવે જાણી લઉં છું. " હું " કોણ છો ? તિરોડી અને તે વળી કન્યાઓને
પારદર્શન તમારું હું પુરુષાર્થ છે ! આવી તમારું બાળું પણ હું થયવું !

ત્યારે નિવાનંદ નામના નામના જાને કહ્યુંકેને કહેલા કાવ્યા—

મારો કલસીનવર કહ્યું સો સકલ સદાચરે ।

તુમ્હારી દુર્ગતિ દેશ સરી ધોરે નરિ જાચે ॥

મારો મારો ધણો, સતી તામેં કહ્યું નારિ ।

સહી મધુર શરિનામ વદનમર દોનોં ધારિ ॥

શ્રી નિવાનંદગણ પાછળ લેલા લેલા આ સર્વ બેલ રહ્યા હતા, તેમજે યાદી નિવા-
નંદને જાણી જોયા.

વહની નિવાનંદગણે શોધીવતી પારા,

આનંદ નિવાનંદ ગામડે વલ નિહાળ્યા;

પ્રભુ યાદી પ્રેમપૂર, નિવાનંદને આરે જોયા,

નિશ્ચ અન્ધારી રશ્મિપ્રવાહોને ઘણું જોયા;

કાલે જનીને પ્રભુ કહે " હજી અવધ આપ્યા;

કેમ મારે તું આન પ્રભુ સમ સુખ નિવાલ. "

પ્રભુને જોયું કે અપાઠ કે જેને તેના જાણીને મનમુગ્ધ પડી શખ્યો હતો તેને યારી

જાણીને જાણીને
વહની રાજાનો.

કહ્યું ખૂબ દુઃખ થતા હતા અને કીર્તનમંડળી પર વૃથાથી કરવાને

પિતે પડેલા થતા સાક તે વલ કરી રહ્યો હતો; વળી જી જાણી

આના નિવાનંદ નેવા અનુવાસીઆ આઠાની રાહ નેવા હાથમાં

અર્જુન કહ્યો લાઠ તેમની પાછળ લેતેલા હતા જવાનના સર્વ-

પરમાં કહ્યુંકે તે અપાઠને જાણી શખવામાં નિવાનંદ તેણે નીક લેવા આજની હતી, પરંતુ નીક

સર્વ જાને તે તેણે પ્રેમ હતો તેણેને તેણેજ મહાન શખ્ય હતો. એમ જાણી તેને પાતાની

નિર્મલિપ્ત જાન રહેલું હતું અને નવનતા મેંકો. અભિસાર પુરુષો, જેમાંના પછા તેમના

મિત્રાપાકુના હતા અને કેટલાક તે સંજોથી પણ હતા, તેણી આજેની આજવાસ મેંકો

વધા હતા, તે જોઈને, " વેંચુનો જાણીવાળી નામક કરવાને " જે નિમિત્ત કહ્યો હતો, તે

મિત્રા નાણે તેની મહા પ્રમણે કરવા હોઈ દેલ તે અવધ નીક માન; પણ તે તેના

પછામાં પૂરેપૂરો વધારે વખત રહ્યો. તાક. જે કે " અપાઠના નિવાર વેંચુનોને જાણીવાળી

નામક કરવાને, હતો અને જાણીને અર્જુનના આવી અર્જુન વિશ્વા કરવા તરફ ન હતો,

તેમજી જી જાણીને લાગવાને તરફ હતો અને જી વધમાં આજના વેંચુનોને જે સદીકાલ-

મત જવા તેવાની મેંકો અવધાણુ ધખા ન હતી.

નિવાનંદની વિષાદ બેલ પ્રભુને મેંક પ્રકરણે મેંકાણું નેવાથી જી જાને આજની પ્રતિ

લેલ કહેલા કાવ્યા, " અને જાણીઆ ! પાપ કરતાં કરતાં

પણુના વેંકે જાણીઓ.

તમજીની પાપવિષાદા કાલ ન પડી; પાપ કરતાં કરતાં તમજી-

વાળે કવદ્વહાર.

એને કહ્યુંકે પ્રાપ્ત કરવાની ધખા ન થઈ; પછા કિલક વેંકા પાપમાં

અનુગ્રાહ રહી આજે નિવાનંદને જાણી તમે તમારા પાપજાની

મનિષા હાલી છે કેમ ? હા તેને ને ! " હજારા પ્રાણી આવા ઉદ્ભવ છે, તેમણે આજ સુધી કોઈની આજ્ઞાન મનસુબ તમામનું ન હતું; વિદેશમાં જીવનને કાળમાં પિતાના ધારી નકારમાં હતા, તેથી તેમના બનેલ સમજાવી માન્યતા ત્યાં આવેલાં હતા; અને કાળમાં જો મોટે તે કલકલમાનમાં હર્ષ આજ્ઞાનને વર્ષ કાળી નામિ; જીવનને નરિયાના રાજ હતા. ત્યારે જો નિમાલ પશિતને કિમને આજ્ઞા કર્યા વાળે ક્યાં તે જીવનને કેમ કાલ કરી? જો નિમાલ પ્રમુને નેત્રાંજ મપાલ જલ પતી ગયો; તેનું કિંક્રા અને હાલી માલી કાલું ન હતું. એનું પુત્ર કહેવા લાગ્યા, " અને પાસેના । નિમાલની તમામો જો નમાલ કરી હતો કે તમે કિને મારી ? અને । વિદેશી સન્ધાનીને કાલમાં તમને કાંઈ ખબર રહ્ય ન આવી । તમારી કાળા જે માલગી હતી તે અને કેમ ન મારી ? અને તમામ તેમજ કામના વિધના વાચ પતે, અંગેની અને અભિમાનકાલ કિંક્રા નિમાલને મારી તમે તમામ પાપને પોતે કાલી લખે છે. હવે તમે કિનું કેમ કોલવો, આજે તમે કિની કિંક્રા મુદ્દમ કરો."

આ કિંક્રા આપના આ નેત્રિય વર્ગના પુત્રન પુત્ર હતા; તે કિંક્રા કાલિનિમાલ વિદા-
મુદ્દમ આગાજ તેમજે ન પુત્ર હતા અને તેમની પાળ તેમજા જેવાજ વિદાન અને
કાલિ કરી કાલિ કાલિ પુત્ર હતા તેથી જીવનમાં જીવનને જીવન પશિત
આપના આ પામવાનું કાંઈ કાલ ન હતું. કહેવ-કોલવાલ તરીકે
તેમણે તેને કેમનામાં માલો દિવ દેવ; વૃંદાવન કાલ તરીકે
પિતાની આજ્ઞા જે હર્ષ કિંક્રા હતા તેમને તેમણે કાલી
નાંખા દેવ. નિર્મલ આલેકાળા અને તે સમયે તે આવેકને પુત્રું વજ કાલ કિંક્રા પુત્રો
તરીકે આનિ રાજાનિસ રીતે કાલમાં તમામ કાલ પિતાના પ્રતિષ્ઠામાં કોલ
કાલી પાલ અને તેમના વાહેકુકા હાલી નાંખત.

પણ તેમણે તેનું કાલું નહિ. કેમ જીવન કરનાર પુત્ર નાવાપિકની પાસે કાલિ
કરે, તેમ કાલમાં મપાલ. આમને કિંક્રા કરી, જીવિયાતી કાલિ કરતા હતા
'અર્થે જીવન' નજી જીવને પોતે જીવિ, મપાલી જીવિ,
અર્થે જીવિ રાજા અને પ્રમુને જીવ કરનારે અધિકાર છે, 'જીવિ રાજા'
કાલિયા. તેમના કાલમાં આ સમયે તાન દરપણે થઈ ગયો. એનું કાલ
કાલ રાજાની "મા મા" કાલી પુત્ર પાળા લાગ્યા તારે
જો કિંક્રા એનું નજી. મુખરિ પ્રમુને કાલિનુમાલ બાવ પોતે હતો; આ વખતે મુખરિના
કેદમાં કાલિનને પ્રાણ થયો. મુખરિ મર્જના હાલી પ્રમુની પ્રાર્થના કરવા લાગ્યા; "મનિ !
મુખરિનું કેમ રમાવું કરો કો ? અને આજા આપો, હું જીવનને દમણુ વખતેકમાં
પોતેનારી હું છું."

અર્થે નિમાલ પ્રમુને "મા મા" કાલી પુત્ર પાળા મારી તારે નિમાલ અનિ કાલ

"પાપાલકાન દિવે જીવિ પાપાલકાના કાલમાં મા નાવર્ધ કાલ પાળા દેવ" કોલ છે
અને તેથી તે પુત્રોને કાલ કરે છે. પ્રમુને મપાલ નાવાલનું કાલું તારે અને કાલિનિ અને વીન
કેદમાં જીવિ અર્થે અનિ નાવર્ધો તેથી કે કાલમાં કાલમાં જેવા બની ત્યાં કાલ રહ્યા.

કેમણી એક સાચા કે આ હું શર છે / અહીં મુશરી હું એ જી નવને મારવાની પ્રયુ-
 પત્રી આજા મેલી, તારે નિવાનર પેતાના માથાની બધા રિષ
 રી મથા અને મુશરિના નવે દાવ જાણી કહેવા લાગ્યા, "આપ,
 હમા હો, હમા હો." મિત્રામાં પાછા રીને જુએ છે તે
 મુશરિન થક પ્રવન કાનના અંધિ સપાન બાળવનપાન થક મદા

વેશી બપ પામેલા જગાથ અને અંધાં તાર માથું આપડું દેખાડું. જી વખતે નિવાનર
 બાળક થક મુશરિનને જમ પાડી કહેવા લાગ્યા, "મુશરિન! હમા હો! તમે જી નવે
 આપણને ન મલકો! હું પ્રયુને માણે પડી જી નવે આપણના પ્રાણની 'મિલા' મળી
 પડું." મિત્રા હકી નિવાનરે આપણ નવી પ્રયુનાં મલકુમાં રાખી પડ્યા; અને
 કહેવા લાગ્યા, "પ્રમે! / આ હું હો! હું હવે વાન જુરી મથા કે આપના આ બ-
 વનામાં તે પ્રમેને રવા દેવા ઉમિત નથી; આપે તે મિત્ર કહું હું કે 'આ બવનાર-
 માં થક લાગતી નહિ, આ વખતે તે બહિ અને કલકાસમાં દુશ્મની મહિન છયોને
 ઉદાર કીધું / તે દુર છે તેને વપ કરી તે પડી ઉદાર મેને કરી! "

જગાથ અંધાં, કાને અને ત્વ આતી પદેમિલા પજાક તપરના મેતો રિષર નવી
 સર્વ લોકા જેપ તથા સાંભળી રવા હતા, તારે નિવાનરે
 જગાથ અંધાં તાર આંખની હરી કહેવા લાગ્યા "પ્રમે! / જી
 નવેના પ્રાણની મને મિલા આપી! હું જી છયોને રાખી તમારા
 રીનમધુ અને પતિતવાવન નામને મદિમા લીને દેખાડીશ."

નિવાનરે અનેક પ્રારે પ્રાર્થના કરતા હતા, પણ પ્રયુડ હવે પ્રમથ થઈ નહિ. પ્ર-
 યુને કીધું તોય, નિવાનરે પુત્ર કહેવા લાગ્યા "પ્રમે! / મારા
 માથામાં આપણા મિત્ર લાગી છે. જગાથ અંધાંના ઉદાર પ્રવન
 મને બપ દેખાડવાને હતો, મારવાને ન હતો, દેખાડાર મિત્ર લા-
 ગી જાત. પ્રમે! / હું, સવ હું પડું, મને મિત્રપાન પણ હમા થતી નથી. પ્રમે! / મારા કાં
 પ્રેલી લો, આપ આ વખતે જે કંઈ કરી રવા હો જી સર્વનું પ્રોજન પ્રવન મારું મીરવ
 વધાર્યું અને માનની રવા કરી મિત્ર છે. પ્રમે! / મારા માનવોરવને ભગવા દો, આપ
 આ નવે દુશ્મી છયોને આપના બલવપથમાં રવા આપી! "

મુશરિન! મુશરિન! હો મઈ મઈ,
 મુશરી હો 'ક' હું 'ક' તઈ તઈ.
 મુશરી હો 'આજા આપી દાવ,
 મિત્રાં વમનર જેને તકાવ.
 પડે નિવાન મુશરીને દાવ,
 મુશરિન જી હવે થડું કાળાન.
 મુશરિન પ્રાણમિત્ર રપ પડે,
 જગાથ અંધાંને રેલી મંદાર.
 હો લોકી ર રવાવ નિવાન

શ્રી વિધિનંદ સમાજ-શ્રીમતી દ્વિતીય વિરજાવણી.

' 2004 ! 1 2004 ! 3 2004 !'

४५५ ४५५५ ४५५५ ४५५५ ४५५५

‘મિત્ર’ નામના પત્રિકામાં ૧૯૩૬-૩૭ના વર્ષમાં

શ્રીમદ્ ભગવદ્ ગુણોપદેશોઃ ૧૦૧ મંડલ.

५७२ भाग - १ : अध्याय - ३

પ્રશ્નને બંને ભાગે ભાગે જોઈ લેવું.

‘‘HAI BUN, DE MU THU ! KHUEN !’’

સર્વો નામ સંહીર્ગનને। પ્રા:૩,

१५१ ॥ श्री गणेशाय नमः ॥

ਤੇ ਮਾਏ ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।

ते. हरे. हरे-ही प्रभु हमारी ।"

ଅନ୍ୟତମ ପ୍ରକାର ନିରାକାରୀ ସାଧ.

मात्र २५५ रु० १५ प० १५ स० १५

(20-44-22)

જાગ્યો અપામના ઉદાર માર નિવાનનાં હર, વિનવ, આદર, વિનિ, ભવના,
 નિવાનનાં સાધુ-
 નાનો મવાળ,

આ સર્વ ગોપ ગજુ ગજુ સિવાય કો મોઢ જિંવ થાઈ ગયા
 અને પુણ્યપુણી અસિવાય થઈ ગયા. આ ગજુ ગજુ ગજુ ! આઠ પ્રભુ પોતે, અને જે
 બાઈ જગત્ત તથા અપાત. નિવાનંદ તે તેમના 'જગત્ત'ની 'નિવા' માટે પ્રભુને
 આપણી વિનયની પ્રાર્થના કરી રહ્યા હતા તે સર્વ જગત્ત અપાતને કાને સંભળવાનો પશુ
 અવશ્યક થયો ન હતો. આ બંને બાઈપણનાં નેત્ર વિશ્વ આપણી પ્રભુતા મુખપ્રતિ ચોરી
 રહ્યાં હતાં. આ સિતો! આ ગંધુ! તે પ્રભુ મહાપ થઈ રહ્યા હતા. તેમના મુખપર પુણ્ય સદેવ
 પશુ ચિત્રી ગજુગંધુ ન હતું. તે ગોત્રી જગત્ત અપાત જગત્ત જાતી ગયા અને કાને લીધે
 શુદ્ધિ પશુ જાતી રહી.

આપે નિવારણે મેલેયું કે પ્રભુ કેમકે થયા નથી, ત્યારે નિરપાય પત્ની કહેવા લાગ્યા,
 “પ્રભો ! મારું બીજું વાત છે, આપ મને જાણેને જણાવ્યાથી હતાં મિત્ર નથી, કેમકે જન્મા-
 ક્ષયે મારી પ્રાણરક્ષા કરી છે.”

આ વખતે પ્રભુના મનને ઠોર લાગ કર્યો. અને હોવા લાગ્યા, "જગાડમિ તમારી પ્રાણ સલાહી છે ! જેની રીતે ?" નિવાનને કહ્યું, "ત્યારે મુખપ બીજ વાર પથવું મિલકે લાગ મને મારવા તેવાર થયો, ત્યારે જગાડમિ ક્યોને હાથ પાડી રાહ્યો ! અને તેનો નિરકાર કરી હોવા લાગ્યો કે તું પલ્લો નિરવ છે, જેમો નિરેલી સન્ધાસીને મારવામાં તું પાછા છે; ત્યારે જગાડમિ આ પ્રમાણે કહ્યું ત્યારે મુખપ મને મારી લાગ્યો નહિ."

પ્રભુ બોલ્યા, "તમે હું કહે છે કે ! આ જગતમાં મનુષ્યો દાસ થઈને રહીને ત-
મને ભજવ્યા છે ! આ જગતમાં ! અરે જગત તે મારા નિવા-
નકાની પ્રાપ્તિ થઈ છે ! તારે તો હું તારાજ થઈ જઈશો !
આવ ! તારાજ પ્રસાદ કરું." બિહારી કહી શી નિમગ્નિ તો
લેણા રેખાંતે એ અવસર, પામર, તેઓ નર નારીની કૃપા કર-
નાર, જગતમને પોતાના કલ્પ સાથે ચાંપી ચાક બાળી અગ્નિમાં કરું.

અરે પ્રભુ આલિંગન કરવા લાગ્યા, તારે જગતમાં કંઈ કહેવા હજીએ હતો; પણ
કહી કાઢ્યા નહિ; તેને સ્વર અપ્રકૃત થઈ ગયો. મહ મહ થઈ મુગધાઈી હોવા થઈ પો
તે કાળી થઈ પુનિપર વળી પડ્યો.

મધ્યમાં આ સર્વ કોઈ સ્થાને પ્રભુની સમર્પિત થઈ કોઈ કુને ગળી જગતપર રૂપા
કરી તે પણ કોઈ. મધ્યમાં કોઈ કે મારા સર્વ પાંચિને
અર્પણમાં કાઢી શી ગિરાઈ પ્રભુના હાથે જગતપર પડી પૂજમાં
સામે દો, અને અનુભવની શી ગિરાઈ પ્રભુના પાદમને
પાંચે દો. તારે તેને કાન બાળું ને બાળો. "પ્રભુ મારી રક્ષા
કરે." એમ કહી તે શી ગિરાઈ પ્રભુના ચરણપદમાં પડ્યો.

પ્રભુ આ સમય એ વાત પાછળ દી ગ્યા અને બોલ્યા, "અરે ! નરપત્ર ! તે જે
કુપાર્ણમાં મગત મની થયો ઉપર આલેખી અત્યાચાર કર્યા દો, તે નરિયાની કુપાર્ણ કોની
કેમ આજ પૂજમાં આપોરે છે ! અરે ! નરિયાને રાત થઈ દો તું પૂજમાં કામરે જાગે
છે ! તને કાળજ આજની નથી ! મધ્યમાં, તારો ઉદાર મારાની થઈ કાળાને નથી.

નરિયાના તમે ભેજી રાજ,

દો રોડો કો કોને કાજ.

(મન-મર્દૂલ).

આ કાલગી મધ્યમાં પડી બાળી મની કહેવા લાગ્યો, "આજ અવસર પિતા કો,
આજ એ મારો પરિવાર કરી રોડો તો હું બીજા કોની પાસે
જઈશ ! પ્રભો ! અમે જને કાલગીએ એક સારા પાપ કરું
છે. આજ અવસર કો, જગતપર ઉદાર કોની અને મારો પરિ-
વાર કરોડો કોને ઉમિત નહિ કહેવાય."

પ્રભુએ કહ્યું, "જગત મારો અપરાધી છે. જે મારો અપરાધ કરે છે તેને અપરાધ
માંથી મુક્ત કરવામાં મારે અન્યની જરૂર પડી નથી; પણ તું નિવાનકાને અપરાધી છે.
જે કોઈ મારા કાલગી અપરાધી દોષ છે, તેમને અપરાધ હું ક્ષમા કરી કાઢી નથી; એ ક્ષમા
કરું તે એક પ્રકારે ક્ષમા કરીને ક્ષમા આપવા જેવું થાય છે. મધ્યમાં ! નિયંત્રણ, અપા
આરી, નિયંત્રણ ક્ષમા કરી એ અપરાધ કરું નથી; એને ક્ષમા કરી એજ અપરાધ
કરું છે."

ત્યારે મધ્યક નિવસન નવી કહેવા લાગ્યો, " પ્રમેા ! હું આપની પાસે 'પુષા'ની
વચાર્દ વસુદેવના આર્ષના કહેતો નથી, કેમકે મેં તે સર્વ કાર્ય કર્યાં છે તેમાં મેં
કામ મળ્યાને કેમ કહેતો કામ્યો નથી. હું કામ આપની પ્રાપ્ત
મનની વાત કહું છું. મારી આજ્ઞા હવે મુખી ટાપી પડી છે, નિ-
વસા થતી નથી. આપ સર્વના મને કોડી રેશો કિન્નો મારા મન-
માં નિમગ્ન કરો નહીં. આપ કૃપા કરી મને નવાનો કે હું કેવી
રીતે ઉદાર પામી શકું; હું તેજ આર્ષનું અવધાન કરીશ."

હવે પ્રમુખ કહ્યું, આપમાંથી આંતર દરદરના કાર્યમાં મનને આપ લાગીને પ્રમુ-
ખના " મધ્યાર્ધી ! તે શી નિવાનરને લીધી શકાયું છે. હું કિમનો
વચાર્દ નિવાનરના આપની છે. નિવાનર વધુ સ્વામ્ય છે; હું કિમનાં બને આજ્ઞા
પાડી કિમને કાલે નહીં. એ તે ત્યારે અપરાધ કામ્ય કરે તો હું મુખ
પાડીશ" આ વાત સાંભળી મધ્યક પ્રમુખનાં ચરણ કોડી શી
નિવાનરના આજ્ઞામાં કોડી પડ્યો અને કહેવા લાગ્યો, " પ્રમેા ! તમે કામ્ય કરો તો પ્રમુ-
ખને વધુ અવધાન સ્થાન આપીશ. કૃપા કરો."

ત્યારે મધ્યક નિવાનરના આજ્ઞામાં પડી પ્રાર્થના કરતો હતો તેવાજ શી ચાર્દ પ્રમુખ
શી નિવાનરના બને કામ પાડી લીધા અને કહેવા લાગ્યા: " શીવાત
તમે આજ્ઞા નાંધ સ્વામ્ય છે, તેથી તમે મધ્યક આર્ષના કરે તે
પહેલાં કામ્ય અપરાધ કિવાને તેવાર છે, એ જગતમાં સર્વે જાણે
છે. પરંતુ કિમ કહું કિમિત નથી, કેમકે કિમ વચાર્દી એ દુરા-
ત્મા કિવાતા અપરાધિતા લગાને આપ સમજાશે. તેથી એ અપમને કામ્ય કરવાનો હું તમને
નિમગ્ન કરું છું, એ જગતવાસી કિના લગતમાં કિન્નો નિમગ્ન થશે કે મારો કેમકો મેરો અપ-
રાધ છે. શીવાત આપ કામ્ય કરો, કેમકે સત્યજનોનો એ સ્વામ્ય છે કે તેના અનુગામ
અને અવધાનિત બનને કામ્ય આપે છે; તેથી તમે એ અપમને કામ્ય કરો અને સત્ય તમા
પાપકામાં હું મેર છે તેના જગતને ગોપ આપીશ."

ત્યારે શી નિવાનર જરમ્બ નવી કહેવા લાગ્યા, " પ્રમેા ! તમે મને વચ્ચે આવવા
ચિન્તા એ બને પાપકિન્નો ઉદાર કરી રહો. કિમ છે, તે હું
જાણું છું. મુખે ચોરસ વધારવાને મારી અનુમતિ કહેતો છે. ત્રિશ,
એ વાત વધુ ખરી. મેં કામ્ય આપી કિલુજ નહિ, હું આપની
આજ્ઞા સારસ કાલેથી કહું છું કે મેં તે કેમ જગતમાં વધુ
કર્મ સ્થાપ કર્યો હોય તો તે સર્વ વધુ મેં મધ્યકને આપી દીધું છે. આપ એ અનુગામ
કુખી કામને આપના ચરણમાં સ્થાન આપી" નેતન મર્યાદમાં કહે છે—

વિષમ્ભર વોલે સુનહુ શી નિવાનર રાય ! ।

પરે વરણસી કરન જો કરુણા કીજે ત્યાવ ॥

એના ઉત્તરમાં નિત્યનરે આ પ્રશ્નને કહ્યું—

ચોલે નિત્યાનંદ મધો ! તુમ્હારી સચિારી ।
 રાજદારને રૂપ કરડુ વાગતકિ તુમ્હારી ।
 દોષ યદપિ કુલ જન્મ જન્મ કે લુકાઇ દુપારે ।
 નિશ્ચય જાનદુ સફલ યાધાર્થીકો દે દારે ॥
 જોશો મમ અપરાધ સવા દમ સજ કિયધાર્થે ।
 માયા તજ કરુ કૃપા તુમ્હારો દાસ યાધાર્થે ॥

પણી શ્રી નિત્યાનંદ પ્રભુએ પોતાના મરજીમાં કીટતા મપાવને કહ્યું, “અને નિર્ધોષ !
 પ્રાપ્ત પ્રભુએ અમરજીવ તારા ઉપર પ્રાપ્ત કરી કે તે કોઈ નહિ” । તું જેવા કમલાગ્ય
 નિત્યાનંદ યાધાર્થે કુલ જન્મ કે જે તારા નિર્ધોષ પ્રભુએ પોતાને પ્રભુ મને નિર્ધોષ વા-
 અર્થો જાપ કરે, આપ, માયા મપાવ । તેને આશિર્વાદ આપું.
 આટલું કહી મપાવને જોશો શ્રી નિત્યાનંદ આશિર્વાદ કહ્યું.
 મપાવ પશુ નિત્યાનંદ પ્રભુને રખઈ યાધાર્થી અમીતન થઈ જગા-
 ળની પાસે જઈ પડેલા. તેમ જાણી થઈ અને તેમાંથી થોડા થોડા
 અપુ રૂપવા સાચા. મને સાત સપ્ત પછી ચીતનગ્ય થઈ ગયા, ત્યજી કરીરમાં પ્રાપ્ત
 ન દોષ । અત્યંત ‘દરિયા’ ગાલતા તેમને પેરી કરી જરીને જુલ કરવા સાચા.

આ વખતે માનુસીની કીટલી સીડ થઈ ગઈ હતી અને કીટલી તે પોતાના થવા
 સાચો હતો જે મને પશુ સંભળાઈ ન હતું. અર્થ જાત જે અર્થ અસાધ સર્વ નાના પ્રા-
 ર્થના કાલેને વચ થઈ ગયા હતા અને જોઈ ક’ઈ પશુ મિત્રે ત્યાંથી ખસાઈ ન હતું. આ માનુસમાં
 પ્રભુ અને પ્રભુના અત્યંત જોઈ પશુ રીતે ત્યાં થોડી સાચા નહિ. જગાઈ અને
 મપાવને કીટલી અત્યંતમાં ત્યાં રહેવા જઈ શ્રી નિત્યાનંદ પ્રભુ સમગ્ર કાલગ્યન સક્રિય
 પોતાને વિર આજ્ઞા થયા.

પ્રકરણ ૧૫ મું.

शांत स्थिति

પ્રથમ સમયના જાણે સહિત વિર બાળના, બેઠે જાણે પરિપક્વ રાજના સાથે કેવળ ન-
દાનના મિત્રતાપર તે કેવળ બાળપણમાં જિમ ભેટી ગયા. તે બદ-
લે જન રજાનાં તે કિયેની ન-એ હતો તે સૌથી નજરેનજર રહી ક-
તો તેની કેવળના મુખમાંથી આઠ વજ્ર ચાલ નીકળ્યાં નહતું. સૌ
પ્રાણપિતાના મનેજનામાં સૌના નની મિત્ર હતા સંપ્રદાયના સહ
મોહ હતો, મિત્રમાં દરખાસ્ત પર "મારું ! મારું !" સ્ત્રી કેવળ જુમ પાડ્યું સંભળાયું.
તે સંભળવા સામના કે કેવળ જુમ પાડે છે. નવાસ કરતાં માલુમ પડ્યું કે જગતમાં મિત્રતા
દાર બાળના કિત્તા સ્ત્રી જુમ પાડવા હતા.

[illegible]

પ્રમુખ ક્ષેત્રને લઈ આવનારી મુશ્કેલીને આઠા ઠરી. મુશ્કેલી આ આવનારના ઉદ્ધારના

મુરારી દુનુવાનના
અવતાર.

હાલ ત્યારે શિખને હનુમાનજીવ થયો, ત્યારે શિખના જન્મનું પ્રમાણ
વર્ણન. શિખના શરીરમાં અપરિમિત ભવ પ્રકટનું. નવરોપમાં
આ સમયે જન્મ્યા અપાર્ણ જેવા ઈશ જન્મ્યાનું ન હતા; શિખના
અત્યા પાતાના જન્મનું મોટું પ્રમાણ હતું. મુરારીને વિશ્વાસવા મિત્ર
હતી પ્રભુશિ તેમના શિ મહાત્મને કાન ઈશી. પ્રભુશિ ઈશુ મુરારી શિખને બહી કાઢે.
સેતુનખનમાં કાળે છે.—

અહો મુરારી ! મમ નિકટ આનહુ દોઝ ખ્યાત ।

આજ્ઞા યુન કામે હુદુન ધર ગોરી હયાત ॥

મુરારી ધીન ગાર્ગીયોને
વેંચણીને કાળવા.

મુરારી પ્રહારીરતી પેડે શિખ કલ્પમાં પામ ભલિત બને કાલકાળને ભગ્નમાં
પાલી પ્રભુની સનુદન લઈ આત્મા. બને કાલ પ્રભુના અનિશ્ચયમાં
આવી દેવપત્ર કર્યાંજ મુશ્કિત થઈ લાંબા થઈ હતી પડ્યા,
ત્યારે પ્રભુશિ થી નિવાસનરને આજ્ઞા આપી કે, " સ્ત્રીપાત્ર ! તમે
શિખ બને જન્મને મુંઝાતીરપર કાલ જન્મ શિખના કાનમાં ' થી

હાર નામ ' સંભળાવો.

શિખ બે બપુશિની મુશ્કિતના વર્ણનવાળાં પક્ષાં સમજો છે, તેમાંનું શિખ આ નીચી કાળનું
છ; શિખાં નિવાસ શિખ બપુશિને કહે છે.—

મુંઝા તદ માત્રો તમે શિખ બપુશિ,
આહુ' હું નામ હુશિનું તમને બનેને;
આપાલ તે ક્યું જે તાલ ના મનુશિ,
પશુ આપ સર્વસલિત કરેતો તું હુમ.
પાપામ માત્ર કિરપર રોજ તે વમાહુ,
પશુ હું તેમજ નહિ હું તુને શ્રિમ આહુ;
મરે કિર તે જે નાંજુ' છે મરીપામ,
તેનું વેર તુને શ્રિમ આપી કાળીક.

પ્રભુની આજ્ઞા માર્ગથી કાળને નહાવના લીધાના સંસર્ગમાં આપવાને આ બીજી
ધેન ગાર્ગીયોને ગંગા.
સ્વાન વાંદે જલ
ગંગા.
પ્રભુન મળેલ હાર પૂના ઉપાહુ. પ્રભુ બને કાળે શરીરન
કરતા કરતા જન્મમાં અપાર્ણ લઈ મુંઝા તદપર માત્રા જન્મમાં
અપાર્ણ મુશ્કિત નહોતા, ઉચ્ચા થાયી શિખને સારી રીતે પકડી
ગાંધીને કાલ જન્મ કલ્પવત મુંઝા તદપર મુશ્કિત આ વખતે ન.
કિષમાં દોઝ લઈ રહી હતી. લીધે જન્મમાં અપાર્ણ આ રૂપાન
પ્રાપ્તનું. જેમ રોજ મોરો ભવંકર જન્મ રે મિંદ પકાણ જન્મ ત્યારે નમરનાં લી લીધે.
જેવાને શિખા થાય તેમ જન્મમાં અપાર્ણ થી નિવાસ પાંખાળને હાતવત થયા, શિખ સાંભળી
તેમને જેવાને નવામાં લીધે રોમરોહી કરી ગઈ. શિખ કહે " તું માલ ! હું આ માલો, "
તરિકિનરે નમરજાંધીની મોલી બહ થઈ અને મોરો મોંઘાટ થયા કાળે. જે લીધે

પટેલાં ત્યાં મારણી કરી" કરતા હતા તે પશુ જુદા છે કે તે જગત મંચા પટેલાં નહિવાના " રાગ " હતા, જે નાહીવામાં જેમ મારણમાં આવે તેમ કરી કરતા, તેમ નહિવાના રાગ આવે એક પગમાં જુદીજ પ્રમાણના જાતી ગયા હતા ! તેમનો સમજાવ નહિવાની રહેતો રહેજ થઈ ગયો હતો !! આજ તે પુણમાં આવેલા હતા !!!

આમાં ત્યાં આવવાના કો સાંભળી શકે એવા મંચાર રમણી થી ધીરણ પ્રક્રિય કર્યું. " ધીરણ ! નિવાનંદ ! મેં આ જાને હવ તમને આપ્યા છે, તમે એ જાનેને મદ્દીખાન કરાવી 'દરિયામંદ' થાન કરે. " જગત મંચા આવખતે અમેજ પડી રહ્યા હતા; તે કીને પાયા-ને પમે ચાલી મદ્દીમાં જાન શકે એમ ન હતું. અજાણેશી પરમ આનંદથી તેમને ખાસપર જેવાજી જલની વચમાં હાથ મલા. જ્યારે અજાણેશી જાને હાથમાને થઈ જલની મંચમાં પ્રવેશ કરી જારે જાને હાથમા. સારથ થઈ ગયા પછી થી ધીરણ પ્રક્રિય, જગત મંચાજી અને સંભાર અજાણેશી મદ્દીમાં આન કર્યું.

અભિના વિકાસથી રનાયુક્તિ. પશિય થામ છે અને હવ આનંદથી ઉભરાઈ ગય છે. પશિય થામમાં રનાયુક્તિ આ આનંદને સારિયા સર્વ અજાણેશી થઈ જાય છે. તથા ઉપર તેનું પશિયામ પુષ્કારી અજુબ છે અને તેમ તથા નાસિકા ઉપર જલથાવ રૂપે માન્ય પડે છે. અનિશ્ચય આનંદમયાક થામે જારે અજાને મૂઝાં આવી ગય છે. અભિનાની અસરમાંથી હાથ મુજા દોલ જારે પશુ તેના સારિયામાં સતત ચાલતા નાના નાના આનંદ-પ્રમાક કરી પશુ જાપ પડતા નથી. આથી તે આનંદી, સંમિતી, અને ચેલાચાથ થાય છે. એ અસરથી કેવલ મુજા દોલ જારે પશુ ધીરણપ્રક્રિય સત્તામાંપર એવી રીતે ચાલતા અને ઝાઝ મોજવાર થાતા અને તેથી એમના અપ્પાવક-જોડુમાને એવી વાણંજ નિન્દા કરવાનું મળતું. નહીં શુદ્ધમાં પ્રક્રિય અટકાવતું કરતા તે ત્યાં પાતાના અજાણેશી સાથે સર્વ પ્રમાણની રમતોમાં હાથ લેતા. કેમકે જેમ પ્રક્રિય કરતા તેમ તેમના અજાણેશી પશુ કરતા. શ્રી અરેનપ્રક્રિય જોતેર વર્ણના ૨૬ પુરુષ હતા, પશુ જ્યારથી તે પ્રક્રિયે આવખ લેવા આવ્યા, જ્યારથી તે પશુ નામક જેવા જાતી ગયા હતા.

અભિના સહવાસથી પુરુષ નામક જાતી જાય છે. હાથ કરી પશુ ૨૬ થઈ શકતો નથી. એવીમં વર્ણ પશુ પાંચ વર્ણના નામકનેનું તેને લાગે છે. થી ધીરણના સંજ્ઞાવ નિરૂદ નિહાન ચાલતો. એક દરીઆવ આવજાના હતા કે, એમના ધીરણ, મલ મનુષ્યો જેટ વર્ણના હતા. નહીંમાં કેટલાક સમય "દરિયામંદ"ની ધીરણ મર્જનાથી કરી, એક ખીજતે પાણીની હાથા મારી રમ્યા, પછી પ્રક્રિયા એક અનુસારથી અજાણેશી ગુપ થઈ લેતા રહ્યા.

અમાનંદ પર હળવે લેકા એકા રવી તેકેતુક લેઈ રહ્યા હતા. ચંદની રાત હતી

તપુર તપાઈ વર્ણાઈ
સામે લીલાં.

તેથી કેવળે વળુ ત્યેનાં હાઈ વાંધે પડેને ન હોય. આનો મહીની
મધ્યમાં મિત્રા હતા; તેમની વચમાં પ્રતિભાઈ પ્રભુ અને જગત્
મધ્યમાં હતા. જગત્ મધ્યમાં હાથમાં વાંધુ અને તુલસી આ-
વયામાં આપ્યાં હતાં. સમગ્ર તરિ કોલેલા અને દુલ્હન મિત્ર
વળુ મધ્યમાં કો મિત્ર નમીર રાપી થઈતાઈ પ્રભુ મિત્રા. "અહો મામન ! અહો
જગત્ ! તમે બને વળુ મધ્યમાં કો, તમારાં વાપનો અન્ય નથી, એ સર્વ વાપ રહે
તો ઉદાર થઈ કાઢેને નહીં; તેથી તમે બનેમિ આજીવુથી જે હાઈ વાપ કર્યાં છે તે સર્વ
વાંધુ, તુલસી અને મહીજન મૂળી સંગમ કરી મને રાત કરો અને તમે નિવસન થઈ ભ-
ક્તિ !" આજીવુ કરો તો મિત્રાની સમક્ષ પ્રભુજી તેમનાં વાપ લેવાને પાતાના બને હાથની
અંગુલી કરી લીધી.

પ્રભુ શું કહેવા માને છે તે સમગ્રમાં જી નહીં જિતેજ નહિ વળુ ખીલ્ય કાઢેને
વળુ કેવળે વચન લાગે. અહીં તેથી વાતવિષય સિધ્ધિ સમજ્યા ત્યારે તે સર્વ પાતાની
માં જડ લેવા બની ગયા.

હવે જી પાનમાં રાખવું ત્યેજી જે નહિવાના મિત્રાને મન જી જી નહીંજી અન્યમાં
આજીવનક કોલેલા
તપુર સામે લીલાં !
તેથી મિત્રામાં મિત્રા પાપી હતા. તેમની પાસાં મિત્રી કરી જે
આમ વાપ મિત્રાથી હાઈવું દુખ આવી પાડાવું. પવિત્ર મહી નતીમાં
કિત્તા રહી કોલું પ્રત્યેક સર્વ નહિ ફેરવી કાઢાવ મિત્રુ છે. મહીજન
કાને રમ્યાં કરી તો કેવળ પ્રુષ્ઠ અસલ મિત્રાં તે વળે માને સર્વ
વળે તેને નાકવાસ મિત્રાં પડે જિમ છે. આવી કરીને જુવાની આપની વચને અપાકી
વચનમાં કાઢીજિતે જી પવિત્ર જગતે રમ્યાં કરાવતા હતા. જિમ પ્રમાણે નતીના પ્રવાહમાં
કિત્તા રહીને કોલો પ્રતિષ્ઠા મુલતપ્તે પાનવાની છે અને તેમથી પુત્રવાને કેવળ વળુ મારી
નથી. કિંદુજી અહીં કેવળ વળુ નહિસવાયું કરે છે, ત્યારે તેને મહીજન તુલસીરમ, અને
વાંધાથી રાજકર કરે છે. આવી રીતે અહીં કેવળ સર્વ રાજકર કરવામાં આજીવું દોષ છે
ત્યારે તે પાનવાને બને પદ્મારો. નાથવાસ છે. આ રમ્યાં જી નહીંજી પાતાની મળતક
ઉપર જે વાપનો "વર્ણત નેટલો કાર" બેટા વહેતા તે સર્વ સ્વામીજી મંગેલા મિત્રાં હાઈ
વળુ મરકરી લેવું નહવું; થઈ કો તેવુંજ આ સર્વ વળુ વાતવિષય હવું. તેથી જે
કાનવન ઉપર પ્રભુ પવિત્ર રીતે મિત્રા કરવા મળિયા હતા તે ત્યેજી વટપર રહી કિત્તા મિત્રા
રેવાને તથા કાઢેને કમકપાટ પુરવેલ.

અહીં બને કાઢીજિતે પાતાની વાતવિષય સિધ્ધિ અમી, ત્યારે તેમજી જિત્ર નિમ્મન કરી
લીધા. તેથી પાતાની દુર્ભક્ષ સિધ્ધિ વિધે તે ભાગ્યર ભવ્યતા હતા.
પ્રભુજી તેમને નાથવાસને માર્યાં જુમી કમીં હવે; વળુ તેને કાલ
સેતની તે બને કાઢીજિતે ના પાડી, તે આત્મા "આજીવન" ! આત્મા
આપને પ્રુષ્ઠ, અન્ય તુલસી અર્પણ કરી પુજન કરે છે; અને
અમે પાનમાં બને કાઢી આપના મિત્રામાં શું પ્રાપ્તવાન કરી

જી ! પ્રત્યે ! જિમ મધ્ય નથી. અમે વાપ નથી છે, અપાકી રમ્યા છે, અમે જુવાની

અમારાં પાપોને હંઠ મેળવીશું. આપ મિત્રી પુણ્ય હો. ૧ અને અમારાં પાપોનું દુન મને મિલ્યાં પુણ્ય મેળવીશ, તોજી તમારાં પાપમને ક્ષુદ્રિમ નહિ. તમે ૧ અને કહ મેળવવા તેવાર બીજી, પણ આપને પાપ ભરજી કહવા તેવાર નથી.

શ્રી બાપુશિવે ઉત્તર સાંભળી લેખિ વચ્ચાજી હશે અને દુરિયાચન મેલા પતિની તેમને વધારી લીધા.

શ્રી મીરામને પુત્ર પિતાની અંજલિ પરી અને જગત્ત મંજાની વાતને કંઈ ઉત્તર ન આપતાં પુત્ર મિત્ર કહેવા લાગ્યા, "જગત્ત! મંજા! તમે તમારાં પાપ મને ભરજી હો. અને તમે નિષ્કાર થાં મુખથી દુરિયામત્ત રખાજી હો." આ સાંભળી, મંજા પિત્રો, "પ્રમે! ૧ અને અમારાં પાપ આપને ભરજી હરી કાતા નથી, આપ કુમા હો. ત્યાં કુપી જગત્તમાં મદ દુર્ગ કહેતે ત્યાં કુપી મેલિ કહેતે ૧ નવદીપના નાપામ જગત્ત અપામિ શ્રી જગત્તના દલકમલમાં પિતાના ભમે ભમા પાપિત્ત ધન ક્યું."

પણ પ્રભુશિ તે દાન પછી તેમણે પુત્ર માગણી કરી. આ વખતે નિવલ વચ્ચે પડ્યા. તેમણે શ્રી બાપુશિને કહ્યું તેવાની કથા આપી. મંજાને નિર્વાઈની વચ્ચે માર્ગ-સંભાળી તેમણે કહ્યું, "મંજા! હું કેવી મુખો ભેળી વાત કરે છે. શ્રી જગત્તનામ્ મિત્ર નામતે "પતિપાપ" છે; અને મુખો ભેળી કથા કરે છે ૧ જગત્તના સંજ્ઞા મંજા અને પતિપાપ કહ્યું છે પણ તેમ નથી. શ્રી જગત્તના પતિપાપ છે. આજે તમે બને કાઠ શ્રી જગત્તનાની પતિપાપનાના કથા સાંભળી. તમે કાંતે છે ૧ મિત્ર કથાથી તમને કમંઈ કામથી, પણ તમને હરી કમંઈ કામથી તોજી શ્રી જગત્તનાને વચ મવાથી. કાપને કમંઈ કામવાતું દેવા તે કામે કામે પણ શ્રી જગત્તનાને વચ કામિ ૧ અને તમારી માર્ગત શ્રી જગત્તનાને વચ કામેમાં પ્રમાર પામિ ૧ મારે તમે નિવલ પણ વિશ્વંશ ન હોતાં. તમારાં પાપ નિવલ શ્રમે પ્રભુના દલકમાં ભરજી હો. અંજિને કંઈ પણ અમુક હરી કા-તું નથી, પરંતુ અંજિ પ્રમેક વસ્તુને કુદ કરે છે, તે તમારે વિસરી જવું નિવલું નથી."

શ્રી બને કામિ પ્રભુનેકરણે આવી, સંકમરિસર કથા પ્રભુની સ-મુખ કીધા દના દને ધન કથાનું કહ્યું. આપનારે પવિત્ર દાનમાં કાંઈ પાપ નજ, પંજી, અને તુલસીને રખાઈ હરી કહેવું કોષ્ઠિ ૧ અમુક મંજાને, અને અમુક પુરુષના પુત્ર અને પિત્રને અમુક પંજીનું કું ધન કાં કું; અને મિત્રી પતિપાપને મેલારે કહેવું તેમણે "કું સંજ્ઞા" કું" આપનાર અને મેલાર બને પા-તાની પૂર્વ સંભવિ આરે નહિ ત્યાં કુપી કોષ્ઠ પણ કાતાનું સંજ્ઞા કહ્યું મુખ નહિ; તેથી શ્રી મીરામ-કે મદા મંજાર સ્વાથી પુત્રકશ્ચ, "જગત્ત! મંજા! કું નિવલન કમલ તમારાં પાપની મિલિ માર્ગ કું. તમે તમારાં પાપ મને આપી નિર્વંશ થાં અંજિ." તારે

શ્રી નિખતનાં કાનને મન પોતાના સાથે. જ્યાં જાય ત્યાં જાય ત્યાં જાય ત્યાં જાય
પોતાનાં સમગ્ર જાન પ્રાણ કાનનાં સાથે. મુઠી ડીકાં, તારી પ્રજા પોતા મંજીર
રસથી કાનને સંભળવા ત્યાં જાય—

• १०१ •

જે સ્થાને અને સ્થિતિ ત્યાં કાચર હતા તે સર્વને ઉપસાધા થવામાં સ્વયંભૂતી લે
 અમર થઈ તે વર્ણવવું કહીએ છે. આથી કાંઈ જાણી શકાય તેવી ન હતી, એક કાચ અમર
 સ્વયંભૂતી થિતો જાત કરે તેવું જ આ કાચ તેમને કાચ જણાવું. ત્યાં આવેલા પગલું પાણી
 થિતો મત થિતો હતો કે અનુભવ ઉપર અમર કરી શકે થિતો થિતોમાં થિતો કાચ તે પાણ
 છે. કાચમાં કાચી થિતોમાં થિતો પાણીમાં તે જ છે જો જોઈએ છે. આ જો જોઈએ
 જાત કાચથી પાણી સહિમાંથી પાણીમાં આપાને મુકી કરવાને અને તે તેના ઉપરથી નાંખવાને
 જો જોઈએ કાચમાંથી થતા હતા જો વાતમાં તેમને કાચર પગલું સર્વે ન હતો.*

[illegible]

આ સ્થાને કોઈ ચરમકાર થયો. અહુતિ કાળે તે "મે" શબ્દ લીધો કે "તે" તરતજ અહુતિ વિગ્ન લગે સુવર્ણ બોલે। વર્ણ શરૂ થઈ ચલે થયો।

और न पातक तन कह रही 'दोउधन' थी ।

यौ दिव्यावन हेतु वसु भये कारिया रह ॥

()

मित्र कर्तव्य रहित होना ही तो विरोध नहीं है। वही तो विचार मान्य रूप में विचार करना है। प्रत्यक्ष करिष्यो आ रोषितार मित्रु' (कार्यो दत्तो) मित्रपुत्रिणां पवित्रि तेमना करिष्यो प्रत्यक्ष स्त्री।

નિતાલ કો નિઃશ્વિત્તા મનમાં દુનિતમ ભાવ્ય. કો કુલુષી પ્રમુખ તેમને મળીમાર હતાં.

सर्वं स्नातुं उदी पातुं श्री प्रभुजने वीर वना. श्री प्रभुने वीर आत्मा मरुति पुता श्री.
संनये आत्मन भवेत् श्री विरासता नृपमा नृपमा भूषाधनं शुभम् कृता. प्रभु मारीपरा
निराश्रुतेता कृता. नैतन्ममस्तिवर्मा यापुं श्री ३:—

यह कैसी ठगुराई, भडो नाचत मायाई ।

नाच बहुत तो नाच सकत है बीनहु मानि जगार्ई ।

अक्षरज पर्वी ममकी जीला नाचतजवन मचाई ॥

देख अनवरत आसिनाई ! यह कैसी मङ्गलाई ।

‘ हरिबोळ हरिबोळ ’ बोलतें कर हरिदुनि तुमदार्य ।

* આમાન્ય બંધનમાંથી મેલી જામળા ઉંડે એ મેલ માલુસ પાત્રી મલકા જાયતી મુશ્કાત મલકે તે બીજે માલુસ જામળાંથી હુમ પડેલા છે.

નાચ દોર શ્રુત કરી કર કર નેમનન દોર થઈ ।
દુષ્ટા કરે વિચાર્ય ! વર કેમી ટકુરાર્ય ॥

કોરોનામાં નાચું એ પ્રિયમત્તર નથી. નાચી રાગા સાત તેનામાં પૂરતી શુદ્ધિ અને
કોરોનામાંથી શ્રુત
સાત સ્વરો
મળે છે.

કોરોનામાં નાચી રાગા સાત તેની રેણુ નેત્રાણુ પ્રમાણુ મુદ્ધુ રેણુ નેત્રાણુ
પ્રિમ અને કાલિની અસરથી મુદ્ધુ રેણુ પ્રિમ રેણુ રેણુ મિલ છે. કોરોનાના રેણુની
પ્રિયો રેણુ રાગા અસર થત છે. અસરથી રેણુ રેણુ મળે, ત્યારે કાલોને વિચાર
થોડો છે આલો પછે થોડો અસર, તેથી તેના પ્રિયમત્તરે ગાથા સાચા " વર,
જગાથિ તે પોતાને રેણુ મળે ત્યારે રેણુ રેણુ મળે. નિદ રેણુ છે, અને તેથી
તે રેણુ રેણુ કાલિમાન છે તે અમને અસર છે; પણ અસર કે જે માત્ર થોડા રેણુ
રેણુ પ્રિયમત્તર મોટામાં થોડો થાય છે, તે પ્રિમ અને કાલિની અસરથી રેણુ રેણુ થી રીતે
કાલિમાન થઈ રીતે "

મુદ્ધુ રેણુમાં કાલિમાનની વચ્ચે જાને કાલિમાન રેણુ રેણુ રેણુ અને રેણુ-
રેણુ તથા મી વિષ્ણુમિત્ર અંતરની નાચુમિત્રી આ આચર્ય
નેત્ર રેણુ રેણુ ॥ જે વિષ્ણુમિત્ર રેણુમાં મળે ત્યારે નાચતા મી
કાલિમાં પોતાને. અસરથી અસરથી, ત્યારથી મી પ્રિયમત્તર કાલિમાન
મળ અને કાલિમાં મળે પ્રિયમાન કોરી રેણુ રેણુ; પણ આલો
જે આચર્ય મળુ રેણુ તેથી તેના અસરથી થાય નેત્ર રેણુ રેણુ.

આ જાને કાલિમાન પ્રિમ અને કાલિમાન નાચતા ન રેણુ, પણ તે આચર્યે લીધે
નાચતા રેણુ. તેના નિરાક થઈ ગયા રેણુ. આલો તેમને આચર્ય-
ને. અંતર મળે; તે રેણુ રેણુ તેના રેણુના થિયાર રેણુ રેણુ
નહિ. તેમને આ આચર્ય અસર વાર રેણુ નહિ. થોડીવાર પછી
જાને કાલિમાન રેણુ રેણુ રેણુ રેણુ અને તે પણ રેણુ રેણુ રેણુ

પણ રેણુમાં તેના રાગા થયા નહિ.

જગાથ મળે પોતાને મી પણ થયા નહિ. તે કાલોને રેણુ રેણુ રેણુ. તે જાને
કાલિમાને રેણુ અને અંતરથી નેત્ર કાલોને પછી કાલિમાન થઈ.
તે કાલિમાન રેણુના ત્યાં રેણુ. રેણુ તેના રેણુ રાગા રેણુ. રેણુ
રેણુના રેણુ અને રેણુના રેણુ રેણુ. આ નેત્ર થી નિત્યના રેણુ
નિત્યના રેણુ; તે રેણુ પણ રેણુના મળે અને રાગા આથી

સાચું નહિ. આમને હજારો રૂપિયા તેમને સમાજ પછી છે. હવે તમારું પણ શું નથી બંધ
સર્વે પાત્ર નહિ થઈ કે તમારું જન્મે મુખમાં સાચું થયું નહિ.

अथ निबन्धः प्रभुन श्रेष्ठेयं वाच्यम् - श्री । आर्या समाजस्य यं च वाच्यम्

महार्जुनी विद्यानंद
प्रति प्रार्थना,

[illegible]

શ્રીકૃષ્ણે ચરણે પડી શ્રદ્ધા મણિ, પણ તે કદરવા નથી છે કે હું કમળામ્બી કદરૂં ભાવ
નથી; વળી કદરૂં મેં યું અનિલ કડું છે તેનું પણ મને જ્ઞાન નથી. મને તો એ સર્વ
કોટી મને અને તેમનાં ચરણ વિષય પડી હું કદરવાઈ શ્રી કડું તો કદાચિત્ત મારા કદરમે
અનુભવ દૂર થાય."

भी निम्नानुसार साधे आ प्रभावे पात करी मर्मादि नष्टादिना शरीरादपर भागी
मर्मादीति तपस्यया।

श्रीने साध पक्ष संवेद्ये नरिह, रात विपन्न भवन कर्मा भवतो, तेवी व.
दीर पक्ष सुभाष मयुं. नेना ज्ञापनी ज्ञापी नरिह नमरी पुष्पा

તેજ નહિવાને રાજા પાદને આઠ પૂજી લેતાં જતાં હરિ નામની માળા ખપતો હતો. મધ્યાહ્ન
ને ઈર્ષ પાદપર આવી તેના ચરણમાં પડે અને રડન કરી આર્થ કરે. કહે "આપ
કૃપા કરી મારો ઉદ્ધાર કરો, મેં જ્યોત્ષ્ણ અમર્યા અમળ્યો એ આપને કંઈ કૃપા રીતિ
દેવ તો આપ મને ક્ષમા આપો, આપ ક્ષમા કરશો તો કાલિદાસ મને ક્ષમા કરશે."

अपाठ ४०४ पञ्च बाह्यान्तरा न्येवा वनर पातक, उह, नर, नारी नापमान् अने
अनपम, अनेकानां वरुणां आ अरि पती पतीने वन भव
बायो. नरियाना राननी आ रया नोर्त सर पीति अपाठने
क्षमा आपता अरुण नरि, पञ्च मे तेने न्येवा ते पञ्च

श्रीनारायणाय नमः.

284 670 0141

આ પ્રકારે અમદાવાદ ખીલ ખીલ લોભોનાં વણ મન નિર્મલ થવા લાગ્યાં. મુઠા
નખરમાં હુરિનામનો પ્રચાર થવા લાગ્યો.

મગલક્રીડાને (જ્યાં અનનિર્મિત લેવા ન હતો) માં જિલ્લાનાં મુખ્ય કાચા છે તે

शत्रु मन्त्रार्थ पाठो
पराजयः

પ્રમુ અપાક અનાપાક્ય કયો નહિ, ક્યલ રાન કયો કયો નહિ, તો
તો નિપાનરે તો ગીરવરને તેમજ અને પ્રમુ રાન પાપાતી,
પ્રમુ નાતિન નૂતિ કે તે અપાક કયો છે, પાતિ અન્ય રૂપે
છે, પ્રમુ ગીરવર કયો નહિ, રાન રાન કયો રોગ છે, ના

તોફાન પ્રભુ અસાધ્યી ધનુષ્ય આવી પહોં અને સમનવય સાચા, "મજાઈ! એ તારા સમનવય ધનુષ્ય ને જાણ લીધો છે, હંમકા પાછો તારી સનુષ્ય લીધો છે અને તારી જે હંમકા અપાઈ હોય તે જનુ અને આપણને નેપર છે, મારી જુ સાન મા."

મધ્યમિ કહ્યું, " પ્રભો ! હું સર્વ સમર્થ છું. તમે બ્યારે મારી સન્મુખ છે ત્યારે હું બીજું શું માંડું ! અને બ્યારે આપે મારાં પાપ મુક્ત્ય કરી લીધાં છે, ત્યારે મારાં પાપ રક્ષા નથી મેં પણ હું ભણું છું. પણ હંમેશાં જે હું શું છું તે આપને આપેલાં પાપનું રમરજુ કરીને નહિ પણ આપની પૂણી રમરજુ કરીને. મેં જેવાં જેવાં પાપ પાપ કર્યાં છે તેને મોક્ષ દેવા મોક્ષવાને અને વિદ્યા કરી દેવા તો મને કંઈ કશું ન હતું. હું જે અપરાધ અને પાપનું તે પ્રતિ નજર નાખ્યા વગર આપે મારાપર નેટલી કરજ્યા કરી છે એટલી મારી આશ્ચર્યાનિ વધતી જાય છે. આપ મારી સન્મુખ વિરાજ અને મોક્ષ કરવાનું કહે છે પણ પ્રભો ! તમે મોક્ષ છે અને હું મોક્ષ છું ! કહેવાથી શું વધારે, પણ તમે મારા પર નેટલી કરજ્યા કરો છે એટલું મારું દુઃખ વધતું જાય છે ! ! "

પ્રભુ પાસે આવ્યા તેથી મધ્યમિ કંઈક સાન્ન્ય માર્યું, અને પોતાનાં બધુ કહ્યું તે જાણે. પ્રભુની સન્મુખ મર્મવામાં રહી તેને વિશ્વનું પશુનું દર્દ, પણ પોતાના મર્મવ્રત, શ્રી નિલાનંદ સાથે તે વિશેષ પૂરતી બોલી શકતો હતો. નિલાનંદ આગળ તેણે પોતાનું કથન શુભું કયું. તે બોલ્યોઃ "મારી જાતને અને મારાં પાપોને પ્રભુએ સ્વીકાર કર્યો તેથી મારા હૃદયમાં પ્રભુ આવ્યા છે. પહેલાં તે સ્વપ્ન દર્દ, અથવા નિર્દિવ આવેશોને વશ થયેલ દર્દ, પરંતુ પ્રભુના પ્રકારે જાણે અને નિશ્ચાનપણામાંથી જન્મીત કીધાં છે અને મારાં જાતજન દર્દને મારી આગળ મુર્તિમાન થઈ ઉભું છે. હું શું જોઈ છું ! મેંમાં મને પ્રકાશ જેવું, આનંદમારક, અથવા સાન્ત થવા જેવું કશું પણ નથી. ત્યારી દેવ સાર કરેલા અપરાધો અને કુરાતોને માત્ર પ્રતિદાસ દેખાય છે. મેં જે સર્વ અપરાધો કર્યાં છે તે અથવા જે જે પોતાને મેં તુલ્યાન કયું છે તે સર્વ હું વાદ આપી શકતો નથી. વિશેષ કરીને તેનું કારણ મેં દર્દ કે હું સમજન સતત મરિયાની ગેરમાં રહેતો હતો. પણ મારાં જીવનક કાપેલું પુરેપૂરું રમરજુ મને છે, તેથી હવે મારા ઉપર પોતાનું વેર મેં છે. મારાં પ્રવેશ કર્યો જાણે મારાં મર્મસ્થાન ઉપર વિદ્યા કરવાનું રૂપ લીધું છે. મારી જન્મીત અપરાધમાં સાજા લીધેલી કીમિની, નવામાં કોમર, અને ચેના પામતા પુરુષો, જે સર્વને મેં દુઃખી કર્યો હતો તેમની હું મારી સન્મુખ જન્મીયા જોઈ છું. સાંખા કાળથી વિદ્યારે પડેલી મેં મારાં જીવનની વિદ્યારે પડેલી વાતો મને દુઃખ કરવાને વાદ આવે છે. મારા પુત્ર મુન, " નિલાનંદે કીધી તે બોલ્યો " મને ક્ષમ કરાવે છે કે પ્રભુએ બ્યારે મને સ્વીકાર્યો ત્યારે તેમ કરવામાં તેમને દેવ માત્ર એટલો જ હતો કે તેથી મને સ્વન કરવાની શક્તિ પ્રપ્ત થાય. હા, મેંજ ક્ષમનું મારામાં મારું વસાવ છે. આ સ્વન કંઈક અસરે મારાં દુઃખ નિવારણ કરે છે. ખરેખર, આ સ્વન નહિ દેવા તો મારાપર થયેલા પ્રભુપ્રકારથી મારા હૃદયમાં પ્રવેશિત થયેલા અગ્નિ વડે હું જળીને ખાખ થઈ ગયો હોત. "

આ કિન્નર કેવલ કલ્પાળી તે વલ્લ મલે નથી. કેવલ કલ્પાળી જગત્ કામલ જન્મે. પણ મધ્યમને કલ્પ કામલો ત્યારે તે પોતાની દુર્લભા સમજીને.

એ બને કાલ્પિને અર્થેત પદ્મ મધ્યમ શ્રી ગૌરાર્દ્ર પ્રભુ કેમ માલ્યા આજ્ઞા ? પ્રથમ તે ત્યાં પોતાની પ્રાપ્તિ બીડ જાણી શકે હતી, બીજું એ કે કેવલે પેર જઈ પમે કાળી કલ્પાર કર્યો એવો નિયમ નથી. કાલ્પ એ રીતે કલ્પાર નરેન્દ્ર મલે નથી. અર્થેત પ્રભુ કાલ્પે આવી પ્રાર્થના કરે ત્યારે તેના કલ્પમાં જે બીજા અર્ધુર પામે છે તેજ કલ્પાર રહે છે અને શકિ પામે છે. શ્રી ગૌરાર્દ્ર પ્રભુ જગત્ મધ્યમને જાગૃત્ કરી માલ્યા આજ્ઞા કરી.

“ હરિ ઓમ તસત્ ”

